Nr. 7

SPECVLVM CONIVGIORVM

ADMODVM R. P. F. ILLEPHONSI A VERA CRVCE SACRI ORDINIS EREMITARŨ. S. August. bonarũ artiũ, ac sacræ Theologiæ Magistri, moderatorisq; cathedræ primariæ in vniuersitate Mexicana in partibus Indiarum maris Oceani: olim ibi Prouincialis eiusdem ordinis, Nunc Prioris sancti Philippi apud Madritum Carpentanorum.

CVM INDICIBVS LOCVPLETISSIMIS.

Nunc tertio opus elaboratum, ab authore à plurimis mendis, quibus scatebat, limitatum, & in multis locis auctum, & iuxta diffinita & declarata in sacro concilio Tridentino, per modum appendicis in fine scitu digna multa disputata.

CVM PRIVILEGIO.

COMPLVTI,

Ex officina Ioannis Graciani,

Anno. 1572.

DOn Philippe por la gracia de Dios rey de Castilla, de Leõ, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Nauarra de Granada, de Toledo, de Valẽcia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, conde de Flandes y de Tirol. &c. Por quanto por parte de vos el maestro fray Alonso de la Vera Cruz de la orden de sant Augustin, cathedratico de la cathedra de prima de Theologia en la vniuersidad de Mexico, nos fue fecha relaciõ, diziendo que vos auiades compuesto vn libro intitulado Speculum cõiugiorum: el qual en el año passado de sesenta y dos auiades añadido, y con nuestra licencia lo auiades impresso, y agora lo auiades tornado a ver, y añadido en el las determinaciones del sacro cõcilio Tridentino, que del matrimonio trataua, cõ la inteligencia q̃ les cõpetian, en lo qual auiades passado mucho estudio y trabajo, y nos pedistes y suplicastes vos mandassemos dar licencia y facultad para le poder hazer imprimir y vẽder, o como la nuestra merced fuesse: lo qual visto por los del nuestro consejo, por quãto en el dicho libro se hizo la dicha diligencia que la prematica por nos agora nueuamente fecha dispone, fue acordado que deuiamos mãdar dar esta nuestra carta, en la dicha razõ, y nos touimos lo por bien. Por lo qual vos damos licẽcia y facultad, para que por esta vez podays hazer imprimir el dicho libro, de que de suso se haze menciõ, en estos reynos, sin por ello caer ni incurrir en pena alguna. Y mãdamos que la dicha impression se haga por el dicho libro original, que van rubricadas todas las ojas, y firmado al fin de Iuan Fernandez de Herrera nuestro escriuano de camara, de los q̃ residen en el nuestro consejo. Y que despues de impresso no se pueda vender, ni venda sin que primero se trayga al nuestro consejo, juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impression esta conforme a el, y se os de licencia para lo poder vender, y se tasse el precio a q̃ se ouiere de vender cada volumen, so pena de caer, e incurrir en las penas contenidas en la dicha prematica y leyes de nuestros reynos, de lo qual mandamos dar, y dimos esta nuestra carta sellada con nuestro sello, y librada de los del nuestro cõsejo. Dada en Madrid, a diez y siete dias del mes de Nouiembre de. 1570. años.

El doctor Diego Gasca. El licẽciado Atiença. El licenciado Fuenmayor. El licẽciado Iuan Thomas. El doctor Francisco Hernandez de Liuana.

Yo Iuan Fernãdez de Herrera escriuano de camara de su magestad lo fize escriuir por mandado de su magestad, con acuerdo de los del su consejo.

ILLVSTRISSIMO DOMINO. D. LODOVICO à Velasco, nouæ Hispaniæ Proregi dignissimo, suus frater *Alphonsus à Vera Cruce*, Augustiniensis Theologus, æternam fœlicitatem.

RECEPTISSIMVM est, Prorex dignissime, illustrissimeq; Princeps, si quis opus à se editum in lucem emittere in animo habet, aliquem sibi eligat patronum, à quo authoritatem, simul & tutamē recipiens, Zoilorum calumniam, & inuidorum rabiē euadere possit. At non vno, aut altero titulo, sed sexcentis nominibus (vt aiunt) tu huius nouæ Hispaniæ protector, & defensor vnicus ex omnibus, quos nō solùm hic nouus, sed etiam ille antiquus habet orbis, dignus inuētus es, cui hoc nostrum Speculū Cōiugiorū nuncuparemus. Si enim ad nobilitatē, &

pro-

progenitorũ merita me conuertã, Velaſcorũ ſingulare ornamentum dominus, D. Lodouicus à Velaſco occurrit: in quo vno ſuorum maiorũ ſtẽmata ſplendent. Si ad authoritatem in gerenda Regia dignitate oculos leuem, ſtatim D. Lodouicus à Velaſco, in quo ſupremum faſtigiũ Principis contẽplor, obuius eſt. Si ad morum honeſtatem (quã in gubernante deſiderãt omnes) intellectus aduertat, iam videor illud Ariſtotelicũ intelligere dogma: virtutes ſecundum naturam in homine eſſe: quia ſic bonos habes tibi innatos mores, vt nõ ſolum inchoationẽ, ſed cõſummationem quodãmodo ingenitã aſſeramus. Quòd ſi ad omnium virtutũ coronidem attendam, modeſtiam, ecſtaſim patiẽs, in ipſa mea cõſideratione deficiẽs. D. Lodouicus à Velaſco adeſt. Quis non admiretur hanc (cum tanta bonorũ internorũ, & externorum ſupellectilẽ) tuam erga omnes etiã infimæ ſortis homines animi tẽperantiã? ſiquidẽ non ela-

tè,non superbè incedis:sed cùm tã supremũ locũ fueris (iure optimo) sortitus, ad deiecta sic te submittis, vt cum paruulis, cùm tã grãdis sis, velut paruulus efficiaris, vt etiã Indum deiectissimum nullius cõditionis homunculum sic candidè suscipias, vt velut Camæleonta colorẽ statim, affectusq; induas paternos. Et finẽ imponens tuarum nõ vulgarium dotiũ, sufficiat argumẽtum, quòd inter totius Hispaniæ primates, vnus ad hunc nouũ mundum fueris selectus princeps, & gubernator. Cõiugiorum Speculum tibi debitum intelligo, qui tã clarè, & lucidè, et supra lynceam virtutẽ matrimonium in officium, & nõ ad libidinẽ à Deo in primordio institutum, omnibus opere effeceris manifestum: sic maritum agens, vt diuino obsequio, nõ vxori ligatus videaris. Si tamen singulare debitum attendã, hoc quale quale est opus, tuum esse censeo. Quippe qui à tẽpore, quo fœliciter ex Hispania illa antiqua hunc orbẽ mo-

Gen. 2.

dera

deraturus aduenisti, peculiare nescio quid amoris erga me tui præsensi scintillulã, quæ paulatim in ingentem creuit flãmam, vt iam quicquid Alphonsus habet hic tuus, ibi habeat, & collocet, vbi & anima per amorem collocata est. Et quod prætereundum non censeo, si Augustiniensium familiam considero, in cuius sum ascriptus albo, deuinctũ vnicè me ipsum cognosco, ꝙ hanc auus, & proauus & ditauerunt, & in honore habuerunt: sicut illius Ceruerę oppidum, & cõstructum monasteriũ Augustiniẽsium proclamat: atq; ab ipsis non degenerãs sed parentum vestigia sequẽs, Eremitarum ordinẽ in hac noua Hispania, cùm ceteros alios Prædicatorum & Minoritarũ amore prosequaris, & vt pater foueas, hunc tamẽ nostrum diligis, & in dies beneficijs deuinctum reddis. Age ergo Macte virtutis: Princeps inclyte: illustrissime Lodouice, munus recipe, & scientiæ deditos, & sapientiæ amatores

dilige, vt Carolus ille Magnus, qui illud sacrę Theologię Emporium vnicũ Parisiẽsẽ gymnasium instituit & ditauit: ex quo tanquàm ex equo Troiano innumeri exierunt præstantissimi bellatores, et duces: sic Caroli Imperatoris, & Hispaniarum regis locum tenens, hanc Mexicanã Academiam instituisti, & prima iecisti tu fundamenta, vt non solum primitiæ tibi meritò, sed fructus laborum debeantur. Recipe ergo ex cliẽtulo, patrone illustrissime, ex hac Academia primitias Speculum coniugiorum, in quo faciem omnes Indorũ ministri in spiritualibus videre possint suam, ne in ministrãdo aberrent, in discernendis, iudicãdisq́; coniugijs. Interim hoc tuæ dignitati precor, prospera, fecundaq́; omnia, ac vt te Deus Optimus in dies virtutum, & meritorum in gubernandis tibi commissis tanta ditet virtute, quanti interest omnibus huius orbis noui incolis, rogo.

DOMI-

DOMINVS IOANNES NIGRET IN ARTIBVS, ET
Theologia Magister, & in metropoli Mexicana Archidiaconus, & Vniuersitatis Rector, Fratri *Illephonso à Vera Cruce* religiosissimo Augustiniano, sapientissimoq; magistro, & primario moderatori in Academia Mexicana. S.

INTER alia innumera penè beneficia, quæ humano generi Deus summus, maximus concessit, Illephonse religiosissime, sapientissimeq; magister, hoc vnum memoria dignum passim, & vbiq; contemplandum censeo, homines adeò varia quadã affectione, & amore genitos, vt pauci, aut nulli, aliorum finem insequantur: & vnusquisq; aliud sic, & aliud sic (vt cum Hieronymo loquar) eligat, & perpendat. Quid (obsecro) maius mirabiliusq́;, quàm mille hominum species, quinimò hominibus millia millium specierum correspondere iudicemus, & credamus? Iste ad militiam procliuis, ille ad agrorum culturam quodammodò cogitur. Vnus aulicus: alius aulicorum mores detestatur. Et in vitijs, aduersus virtutem dissimiles omnino sunt homines. Atq; idem videmus, & experimur, vnus vino deditus: alter homicida, aut fur est. Alius aleæ studet, aut mulierosus, vel criminosus censetur. Et ne singula recensendo prolixior fiam, & à nostro instituto longiùs euadam, quis adeò ingenij diminutus, & parum intellectus capax reperitur, qui mente quadam Diuina factum esse non intelligat, & cognoscat, vt per totũ vniuersum homines quidã (quã nis rari) in tanta varietate electi, & Diuinitates quadã creatæ, & disseminatæ sint, atq; ad intellectum nutriendum, ad voluntatẽ erigendam, ad memoriam perficiendam, à summa, supremaq; intelligẽtia dentur? Quorsum verbis, & argumentis est opus, si monumenta illa literarum sacra è medio tollas: si sanctos illos mille nominibus dignissimos doctores demas: si argutissimos in Theologia sancta magistros excerpas? quid superest: nisi homines vita inani, & morte vi-

Hierony.

Hominũ viuendi modi diuersi sunt 1. *Poli. c.* 5.

uentes, sub ignauia, atq; insipientia degentes cõspicere? Si Socrates vita deficeret: si Plato scripturarum in Philosophia monumenta denegaret: si Aristoteles vtranq; Philosophiam, & optimas alias disciplinas successoribus non ostenderet, actum esset de nobis: rusticitate qualam, & agricolarum more philosopharemur, & disputaremus. Quid referam bellorum duces, architectos insignes, mechanicarum magistros, vndenam eminentiam illam, & perspicacitatem, ingeniorum subtilitatem adepti sunt, nisi à prædecessoribus, ab antiquorum libris, à priscis voluminibus, quibus maximus honor, & immortalis fama debetur? Et tandem fit, & luce ipsa clarius apparet, nostri huius seculi studiosis, multa antiquioribus accepta referre debere. Literati tamẽ artifices, & cuiuslibet generis sapientes addere potius inuentis, quàm inuentores dicendi sunt. At tu religiosissime Illephonse, & iure optimo doctissime, vnus ex multis tua fœlici sorte eligendus venisti, & Theologiæ sanctæ deditissimus, optimam studiorum rationem posuisti: & tandem nugis, atq; (alijs desiderijs omissis) coætaneos, & amicos tui temporis in bonis literis superasti, vt antiquorum, & sapientium exemplo posteris emolumentum grande, & memoriam relinqueres. Adest post tot in Logices & Philosophiæ editione perpessos labores tuo nomine opus Theologicum quidem aureum, eminenti, singulariq; doctrina refertum, cui Speculum Coniugiorum nomen dedisti, quod examinandum ex commissione capituli huius Ecclesiæ metropolitanæ accepi. Non possum mi Illephonse in Theologia eminentissime tuum hoc desiderium, tuam hanc sanam mentem non laudare. Et vtinam epistolarẽ modum excedere daretur, & musarum afflatibus me dignum cẽserem, vt te ad æthera vsq; extollerẽ, & opus hoc tuum Diuinum persuaderem. Verum quid opus est verbis? Nihil in libro non inuenitur ad Indorum nodos scindendos: ad coniugis, & viri ligamen firmandum, ad omnium tandem scrupulum, vel ambiguitatem extirpandam hic liber conducit. Gratulentur igitur omnes pro viribus Illephonso (est quidem Augustinorum decus) propter aureum emissum opus. Sed vires meas cessare compellunt, receptui canendum censeo. Vale, Nestoreosq; viue annos.

FRANCISCVS

CERVANTES SALAZARVS

artium magister, & sacræ Theologiæ magister, in Academia Mexicana Rhetoricæ professor, Lectori. S.

CVM venit in mentem, Candide lector, Diuinum illud oraculum. Quos Deus coniungit, homo non separet: confestim animo de maxima matrimonij dignitate, & præstantia, occurrunt multa. Quàm scilicet Sacramentum hoc hominum propagationi necessarium extiterit: cùm tot angelorum millia ab orbis conditi exordio: hominem autem vnum, & fœminam, à quibus in tot tempora, & innumeras progenies, ac nationes genus humanum propagatum est, Deus effinxerit. Quo pacto à nullo alio quàm à Deo & institutum, & honestatum fuerit. Quàm præterea adfabrè, sciteq; inter Christũ, & Ecclesiam nuptias præfiguret. Quã item exactè copulatam in filij persona humanam naturam Diuinæ denotet. Quod mysterium paulò postquàm est conditus Adamus, in spiritu cognouit. In his autem maximis, & admirandis cõmodis, mysterijsq; matrimonij, illud potißimum considerare, & demirari soleo: cùm vinculum, quo pater, & filius mutuò copulantur, naturale, & minùs dissolubile, quàm Gordianus nodus videatur, viri tamen, & vxoris nexus liber, alioqui, & voluntarius, ita firmus, & inexplicabilis sit, vt visa vxore, Diuino spiritu afflatus protoplastus dixerit. Hoc nũc os ex oßibus meis, & caro de carne mea: propter quã relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. Vnde facilè conijcio, quando Christus in lege gratiæ ligamen coniugum, ne vnquàm nisi morte ab inuicem seiungerentur, sic confirmauit, vt diuortij libellos coniugibus à Moyse admissos abstulerit, eum qui vel copulare, vel segregare coniuges voluerit in matrimonij canonibus, qui longè lateq; patent, quàm vel satißimum esse oportere. Nam si aut segregandos coniungit, aut coniũgendos segregat, & Diuinæ ob

Mat. 19. — Conci. Floren. & tridentin. — Gene. 2. — ad ephes. 5 — Gene. 2. — Mat. 19. — Mar. 10.

sistit

sist it legi: & cùm ab vno errore multi oriantur, fidei, sacramento, & proli, quæ præcipua in coniugio sunt, non leuem facit iniuriam. Quæ tu damna Candide Lector, nisi oscitas, & stertis hoc vno libro comparato, tam facilè vitabis, vt in re diffusissima, & labyrintho Dedali implicatiori tutiùs, ac certiùs quàm Theseus, prouinciam matrimonialem (per paucis quidem obuiam) & adire, & superare poteris. Cuius laboris compendium, cui ad hoc tẽporis acceptum referes: nisi magistro Alphonso à Vera Cruce Augustiniano, cuius indefessa studia, admiranda doctrina, singularia ingenij sui documẽta, vigilia in omnibus disciplinis lucernam sapientes, animi candor, qui vel hostes cõciliet, hoc vno in opere (missa facio reliqua) in ipso aditu sic tibi occurrent dilucida, vt minimè obscurè cognoscas nouo huic orbi illustrando Diuinitùs ipsum à Deo concessum. Posset idem (ne tibi id non prædictum, culpes) eleganter, & multò breuiùs librum cõscribere. Verùm cùm Paulum secutus debitorem se dignis, & indignis intelligeret, paulò fusiùs diuagatus, ne res tanti momenti, vel mediocriter institutum fugeret (crassiori quod aiunt Minerua) ad studiosorum omnium captum descendens, negotium tractauit. Bene vale, alienoq; tutus labore fruere.

Ad Roma. 1.

PRAEFATIO

ADMODVM REVERENDI PATRIS fratris *Alphonsi à Vera Cruce* Augustiniani, Theologi, & primarij cathedratici in Academia Mexicana, in suum Speculum Coniugiorum.

Intentio, & institutum authoris.

CVM nihil magis insitum debeat esse Christiano pectori, quàm quæ Christi, & aliorum, & non quæ sua sunt, quærere, animum ubijt causam matrimonialem tractare, vt noui orbis, noui homines, nouiter inuēti maximè iuuarentur. In hoc enim argumento, & materia periculosissimè erratur. An non error grauissimus, si ex ignorantia, quos disiungere oportet, cōiungere cōtingat? Vel quos coniungere, disiungere eueniat? Consideraui enim quàm frequentissimè inter ministros huius Ecclesiæ de re matrimoniali versetur causa: quanq; sit omnibus obuium contractus matrimoniales audire, iudicare, & diffinire. Sed sicut non omnibus (vt aiunt) datum est adire Corinthum: nō cuilibet scientia necessaria de negotio est cōcessa: quia & Iuris peritiam, & Theologiæ sapientiam expostulat. Rei arduitas, & quæstionum difficilium difficultas, & doctorum in diuino, & humano iure peritorum varia opinio deterrebat, deprimebatq; animum. Sed tamen Christus ip e Iesus (cuius res agitur) sic vires apposuit, & per amicos solicitauit, & per prælatorū obedientiam coegit, vt calamo manum admouerim. Per gratiam Dei opus inceptum, & perfectè absoluimus, theoricam praxi coniungentes: & Pontificum determinationes ad consuetudinem, & mores neophytorum sic adaptādo, vt nullus remaneat posthàc locus remorandi in ipsis iudicandis casibus occurrentibus. Atque cùm ante decem annos fuerit opus elaboratum, prælo committere distuli, potissimè vt experimentum sumerem, qua frōte ab alijs istæ nostræ lucubrationes reciperentur. Atque spes mea non cedit ad irritum, sed video ab omnibus (maximè doctis) desiderari. Quapropter differre amplius non licuit. Scri-

Tractans matrimoniales causas et theologiæ, & iuris peritiā requiritur habere.

pserunt

pſerunt multi (fateor) eleganter, grauiter, & doctè. Si tamen de Iuris Pontificij doctoribus doctis prius fiat ſermo, ſuorum textum ſola habita ratione, allegationibus innumeris contenti (ſicco pede tranſeuntes) ipſas Pontificum determinationes nobis tradiderunt duntaxat. At Theologi noſtri, qui latiùs, & ex intimis, & à primo lapide (vt aiunt) exordiri ſolent, nonnulla deſideranda reliquerunt, quæ ab illis inconſiderata, quia non obuia, à nobis tractata in præſenti ſunt, & enucleata, vt certa ab incertis diſtinguentes, iura non confunderemus, ſed ſeorſum, quid iure naturæ, & quid Diuino, & tandem quid humano conſtitutum ſit exponeremus. Matrimonium enim etſi ſacramentis Eccleſiæ connumeretur, contractus quidam humanus eſt. Quocirca cùm diuerſimodè in diuerſis contingat nationibus: hanc hominum conſuetudinem, qui illorum hominum linguam vernaculam ignorant, exactè cognoſcere minimè valent. Qua de re cùm alias ab hinc duodeuiginti annos barbaram eorum linguam didicerim: familiaritate tam longa (quæ ad opus hoc ſpectat) intelligere potui: atque in vnum redigere ſic curaui, vt diſpenſatores miniſteriorum Dei, & ſapientes, & inſipientes pariter iuuentur omnes. Iſti quidem, quia ob oculos, quæ diffinienda in omni occurrente caſu proponimus. Illi, quia quæ ſparſim legerunt in libris, in hoc vno congregata deprehendant. Atque conſilium fuit in tradendo aliquantulum materiam extendere, & latiùs vagari, vt cuilibet pateat aditus quantumuis rudi, & agreſti homini. Poteramus quidem (non eo inficias) breuius comprehendere, ſed tamen forte Delio indigeret natatore. Et ſtylo infimo, & non affectato tradere eò fuit in animo, vt etiam ſi non latinus, cùm aliquantulum Grammatices deguſtauerit, fructum poſsit reportare. ¶ Argumentumq; operis in tres diuiſimus partes: in quarum prima, omnia quæ de matrimonio in generali, atque de impedimentis omnibus, dirimentibus, & non dirimentibus, appoſita ſunt. In ſecunda, de illis, quæ ad infideles conuertendos ſpectant, fit ſermo. Atque in tertia modum diuortij declarauimus. Et quæ ad vſum matrimonij licitum ſpectant, & quia ſacrum Concilium Tridentinum noſtris diebus celebratum poſt ſecundam editionem nonnulla quæ

Conci. Floren. et Triden.

Paulus, 1. Corin. 4.

Diuiſio operis.

la quæ ad coniugale fœdus pertinent limitauit declarauit, & mutauit hanc tertiam editionem parare curaui, in fine per modum appendicis quæ noua sunt adducendo, nouas proponendo considerationes, & scitu dignas questiones differẽdo. Opus ad vmbilicum perducere, per Dei gratiam datum est, quæ in appendice de nouo sunt addita iuxta materiam vbi merito esset reponiendum signum videbit diligens lector, vt facile inuenire quæ desiderat, & aliquot proprij motus Pontifici. 5. Pij quinti ad literam sunt appositi in. 3. p. in arti. 18. & in fine in peroratione.

PRIMA PARS SPECVLI CONIVGIORVM admodum R. P. F. Alphõſi à Vera Cruce inſtituti Eremitarum. S. Auguſtini, Theologi, Cathedratici Primarij in Academia Mexicana in partibus Indiarum Maris Oceani.

ARTICVLVS. I.

An ſit matrimonium:& quid ſit illud.

QVia (teſte Ariſt.) an eſt, prius eſt, quã quid eſt, fruſtra, & incaſſum in quæſtione poneretur quid ſit matrimoniũ, niſi prius intellexerimus an ſit. Qua de re tanquam fundamentum, & primũ lapidẽ in hac noſtra matrimoniali ſtructura, & Coniugiorum Speculo conſtituẽtes, matrimoniũ à Deo ipſo omnium formatore eſſe inſtitutum affirmamus: in officium quidem, in illo deliciarum paradiſo ante peccatum protoplaſtorũ: quando Adæ datum eſt adiutoriũ ſimile ſibi. Ex quo quidem ſoporato Eua educta, & formata fuit, vt os ex oſſibus, & caro ex carne, duo in carne una eſſent. Poſt peccatũ autẽ in remedium conſtabilitum, & firmatum: & tãdem in lege gratiæ à Chriſto omnium redemptore, & ſeruatore, non ſolùm cõfirmatum, & roboratum eſſe cognoſcitur: verùm etiã ad illam primeuam faciem vnius ad vnam, cum indiſſolubilitate, omnibus ſuis numeris delinitum eſt, ipſo dicente: Quod

Ariſt. 2. Poſte. tex. cõ. 8. c. 9.
Magiſt. ſen in. 4. d. 26.
Augu. 9. li. ſuper Gen. ad lite. c. 7.
Vgo de ſacramentis. lib. 2. p. 11.
Gene. 2.
Gene. 9.

De⁹ cõiungit, homo nõ separet. & si cõiugiũ cõstet a deo instititutũ fuisse in officiũ, in inocẽtie statu: tñ inter catholicos quã do fuerit cõstitutũ, & quibus verbis vel signis, est cõtrauersum Sentẽtiarũ magister, illis verbis à primo parẽte, platis: hoc nũc os ex ossibus meis &c. putat fuisse institutũ. cui & doctor Sub subscribit in 26. dis. 4. vbi & magister suam declarat mentem. †

Matth. 19. Magist. in. 4. d. 26. & ibi. S. Tho. Dioni. 4. c. đ. Diui. no.

Iã ergò q̃d sit, inquiram⁹ oportet. Et primò, vtrũ sit naturale Quãplurimũ enim iuuat hoc prænoscere. Nã si naturale est (cũ naturalia nõ sint propter peccatũ abolita, licèt remãserint sauciata) nõ negabim⁹ matrimoniũ esse etiã in peccatorib⁹.

Item. Quia cum infideles naturalia integra retineãt, licèt obtenebrata, omnino & constanter affirmare necesse erit, apud infideles etiã matrimonium esse. Pro dubij solutione notanda est Arist. doctrina dicentis, quòd necessitas in naturalibus sumenda ex fine est: ac si diceret. Dedit homini natura, oculos ad videndũ, ad tuẽdũ se, & ad cauẽdum à periculis imminẽtibus: necesse est ergò, q̃ oculi sint positi in capite, & nõ in pedibus: quia nõ posset homo cõmodè finem preoptatũ consequi, si in pedibus essent. Hoc supposito, sit conclusio.

Aris. 2. phi. tex. co. 75. necessitas in naturalibus ex fine est.

Cõclusio.

Ari. 8. ethi. c. 12. et. 1. oe co. ca. 3. &. 1. Politi. c. 2. Aristo. 1. Ethi. c. 9. & 3. Poli. c. 4.

Matrimonium: cõiunctio scilicet maris, & fœmine, est de iure naturæ. Probatur ex Arist. Homo est naturaliter magis animal coniugale, quã politicum. Et ideo loquẽdo de hac cõiũctione dicit. Est societas naturalis: vt natura adimpleat suã sempiternitatem. Et tamen homo naturaliter est animal politicum, vt ipse ibidem dicit, & primo Politicorũ. Cùm enim homo non sibi sufficiens sit ad omnia quæ pertinent ad necessitatẽ eius, indiget communitate ad viuendum. Natura enim cæteris animantibus prouidet in necessarijs ad vitam conseruandam, ministrando eis cibũ, & pilos præbendo ad defensionem à frigore, & cornua ad pugnandum: sed homini solùm dedit rationem, per quam potest sibi hæc arte præparare. Et quòd ex instinctu naturali habent alia animalia, vt nociua fugiant, et ipsa cognoscãt, homo habet per rationẽ. Cùm tamẽ vnus homo nõ possit hæc omnia cognoscere, maximè cũ sint particularia quædã, oportuit ex inclinatione naturali homines cõuenire, vt vnus adiumentũ esset alteri: quandoquidẽ vnus solus sibi in omnibus sufficere nõ poterat Si ergo homo A B

natu

naturaliter est animal politicũ seu sociale,& est magis cõiugale:cõsequẽs est matrimonij cõiunctionẽ esse quid naturale,ad quod natura hominis inclinat. Et hac de causa idẽ Aristo. primã societatẽ dicit esse combinationem maris,& fœminæ:ac si diceret,q politica Societas, vel Oeconomica,aut quęuis alia ab ista depẽdeat. Igitur si natura ad politicam societatẽ inclinat, quãto magis cocedendũ est,q ad viri,& mulieris per matrimoniũ,inclinet cõiunctionẽ? Sicq; iura humana matrimoniũ definiũt:vt in principio.ff.dicitur. Ius naturale est,maris, & fœminæ coniunctio, quam nos matrimoniũ appellamus. Aris. 1. Po. ci.1.& 1. Oeco..ca.3. Quid matrimoniũ.

C Pro perfecta intelligentia est notandũ,q naturale dicitur dupliciter. Vno modo, quod causã habet ex principijs naturæ ex necessitate,sicut necessariũ est lapidẽ descendere,propter suam grauitatẽ,& ignẽ ascẽdere, propter suam leuitatẽ. Et isto modo matrimoniũ non est naturale: quia nõ ex necessitate causatur, sed ex voluntate per liberum consensum. Quot modis aliquid dicatur naturale.

Secũdo modo id dicitur esse naturale,ad quod natura inclinat,tamen cõplementum accipit à libero arbitrio:sicut dicũtur virtutes naturaliter inesse homini, nõ q inueniãtur in nobis aliqui habitus perfecti per naturã, sed inest nobis à natura suscipere illas per operationes nostras,sicut Arist.docet:inclinari ad eas innatum esse homini, tamẽ habere eas perfectè genitas,non competit alicui homini naturaliter, sed per assuefactionem ad operationes. Isto modo capiendo naturale:matrimoniũ dicitur naturale, siue de iure naturali, in quantũ homo per naturam inclinatur ad matrimonium, licèt eius perfectio dependeat ex libero arbitrio:ex consensu. Sic enim sanctus Tho. ait. Duplex est appetitus naturalis. Vnus,qui sequitur aprehensionẽ. Alius,qui non sequitur apprehẽsionem. Et iste secundus non est aliud, quàm natura ipsius rei cũ qualitatibus naturalibus, vt inclinatio lapidis ad descendendũ. Primus verò est quædam potentia rei, vt est in animalibus. Ex hac differentia Aristo. dicit. q animalia mouent se:inanimata verò mouentur à generante:id est à Deo dante illã inclinationem. Sic in proposito,licèt homo per liberum arbitrium ad matrimonium moueatur,naturale quidẽ est:quia ad illud est inclinatio naturalis, licèt compleatur per voluntatem. S.Th.1.2.q.51.ar.1.&.q.63.ar.1.&.q 71.art.2. aris.2. ethi. ca.1. S.Th.1.2.q. 26.art.1. arist.8.phi. tex. co. 29. &.33.

3. notan. Præterea notandum est, duplicem esse finem matrimonij. A
Primus est propagatio, & cõtinuatio speciei, quod est bonũ commune. Alius est mutuum obsequium, & communicatio operũ. De quo Arist. lib. 2. politi. c. 3. & lib. 3. c. 3. & œco. lib. 1. c. 3. & Xeno. in œco. Cùm ergo natura necessitatem sumat à fine, & finis naturalis sit speciei cõseruatio, etiam erit necessarium, & naturale matrimonium, cuius finis est speciei cõseruatio. Non enim vocamus matrimonium ipsam sexuum cõmixtionem, quia hæc etiam reperitur in pecoribus, in quibus non est matrimonium: sed habitudo certa, quæ est inter eos qui conueniunt necessaria. Non enim quomodocunq; conueniendum est inter homines, sed certo modo, tã secundùm naturæ designationem, quàm secundùm rationis iudicium. Nõ enim debet esse commixtio, nisi maris ad fœminam, quod & natura docet: quia finis cõmixtionis est generatio, quę non inuenitur nisi fuerit sexuum diuersitas. Secundò. Ad istum primum finem requiritur, quòd non sit commixtio ad plures fœminas, sed ad vnam solam: quod natura docet, & ratio: vt infrà dicemus.

Primus finis matrimonij.

2. physi. tex co. 75.

Tertiò. Non debet esse commixtio ad quãlibet mulierẽ, B sed aliquæ debent excludi à cõmixtione, quibus natura (ratione reuerentiæ) non patitur commisceri. Et hoc specialiter in hominibus, qui merita personarum cognoscunt.

Pecora autem: quia huiusmodi attinentiam ignorant, non C excludunt aliquam fœmellam à commixtione. Licèt aliqua, in quibus est cognitio parentum, abstinent ab eorum cõmixtione, Vnde Arist. dicit, ꝙ quidam equus per deceptionem matri commixtus cùm hoc cognouit, præcipitauit se: quasi si in lege naturæ peccauerit. Etiam fertur, quòd cùm quidam artifex ingeniũ faceret quo Elephas matri cõmisceretur inscius postquàm deprehendit se illusum, ingenij actorẽ interfecit.

Arist. 9. hist. animali. c. 47. & S. th. 2. 2. q. 154. ar 9. ad. 3.

Quartò. Ad istum primum finem nõ debet esse habitudo A viri & fœminæ solùm tempore cõmixtionis carnalis: sed tempore toto educationis fœtus: quia natura magis intendit educationẽ, & perfectionẽ genitorum, quàm generationẽ ipsam: quia propter quod vnũ quodq; tale: & illud magis. Si ergò generationem vult propter prolem: plus vult prolẽ. Sic natura inclinat

Ari. 1. post. tex. cõm. 5.

clinat marē,& fœminā ad cōmixtionem,ad ſibi ſimile generandū. Inclinat etiā ad ſe habendū certo modo, vt natos poſſint benè educare. Quæ habitudo matrimoniū vocatur. Atqa teſte Ariſt. dubia contingentia de re aliqua ex diffinitione ſol uenda ſunt, & ea quæ ſunt propter finē, optimè diffiniuntur per finē: dubia de matrimonio ex fine ſoluenda ſunt, & expli canda, ſicq; ad matrimonij ſubſtantiā, non ſatis eſt ius conueniendi in vnū, quia vagus cōcubitus nō ſufficit: talis enim cō iunctio fruſtraretur vtroq; fine matrimonij. Nā ſi quilibet cō cubitus eſſet licitus, cuiuſlibet viri ad quamlibet fœminā, primus finis matrimonij nō poſſet haberi: cùm ex cūcubitu tali, rarò ſoleat proles generari, nec poſſet proles cōmodè aut pro creari, aut educari incerto patre, nō ſolùm quò ad ciuilē, ſed etiā quantū ad naturalē vitā: cū fœmina infirmior ſit, & imprudentior viro: vt totam filiorū curam ſuſtinere non poſsit. Et ſi cōcubitus eſt promiſcuus, certus pater eſſe nō poteſt. Et poſito eſſet vna vnius ſine mutua obligatione, vt eſt in concubinarijs: ad huc nec procreatio prolis eſſet certa ex libera cōiunctione, nec educatio à parentibus, qui inuicē conuenire non tenerētur. Et inſtructio moralis vix eſſet: cùm oporteret filiū apud matrē educari propter naturales neceſsitates: & rurſus à patre inſtrui, qui tamen cum matre nō habitaret, quod eſt primus finis matrimonij. Sic Ariſto. ait. A parentibus tria recipimus. Eſſe, nutrimentū, & doctrinam. Filius autem non poſſet educari, niſi haberet determinatos parētes. Sic videtur, quòd de inclinatiōe naturæ ſit, quòd matrimoniū ſit vnius ad vnā, & nō vnius ad plures (ſicut in politia Socratica, & Platonica vt Ariſt. refert) Et requiritur quòd iſti determinati parentes ſint aſtricti, & ligati, vt conuenienter efficiatur educatio prolis. Quia etiā ſi ſtatus ille duraſſet innocentię, cum ius paternum & vxorium viguiſſet, ſtare non poſſet cū cōiunctione incerta. Quapropter adhuc in illo ſtatu etiā ſi rerū cōmunitas & poſſeſsio eſſe poſſet, abſq; meo, & tuo: quantum ad matrimoniū tamen natura ipſa refugit.

Ariſ. lib. de anima.

B

C

Ariſ. 8. ethi. ca. 11.

Ariſ. 2. pol. quaſi ptotū

A Secundùs finis matrimonij eſt mutuū obſequiū à coniugibus ſibi inuicem in rebus domeſticis impendēdum: ad quod ratio naturalis inclinat. Nā ſicut ratio naturalis docet vt homi nes

2. finis. mutuum obſequium.

nes cohabitent in politia: quia nemo sibi sufficit in omnibus quæ sunt ad vitã: ita hominẽ animal politicũ vocamus naturaliter, quia adiacet vnicuiq; particula boni alterius, vt dicitur tertio politicorũ. at in operibus quæ pertinẽt ad conseruationẽ vitę, quædã sunt opera, quæ cõueniẽter fiũt per viros, quędã per mulieres: ideò associatio vtriusq; & quantũ ad mutuã cõmunicationẽ operũ, est de inclinatione naturali. Et idẽ Aristo. 1. Oeconomicæ dicit distinctas esse curas, viri & fœminæ. In domo si quidem, fœminæ respectu prolis, est educare, & viri erudire: & viro, incũbit exterioribus occupari, et fœminæ dominari omnibus quæ sunt intùs. Et loquẽs in lumine naturali, ponit duas causas, seu duos fines matrimonij: scilicet, procreationẽ filiorum, & operum communicationẽ: ad quæ duo, inclinat natura in omnibus. Et Plato in Menone dicit, vxoriam esse virtutem, domum rectè gubernare: dum custodit domestica, viroque obedire.

Arist. lib. 3. poli. c. 3.
Gab. i. 4. di. 15. q. 3. ar. 3. du. 2.
Io. An. Pa. in c. lite. de rest. expo- li. cap. 3
Arist. lib. 1. Oeco. c. 3.
Arist. 1. Oeco. c. 3. & 8. ethi. cap. 12.
Plato.

1. obiectio.

Cõtra ista obijci potest, Quia quæ naturalia sunt, eadẽ sunt apud oẽs: sed matrimoniũ nõ est eodẽ modo apud oẽs: quia secundũ diuersas cõditiones hominũ, diuersimodè cõtrahitur, & diuersi sunt ritus & cæremoniæ in matrimonio contrahendo, vt patet extra, de sponsali. c. De Francia. ergò non est matrimonium naturale. B

Solutio. 1.
Ari. 7. ethi. cap. 14.
Matth. 7.

Solutio. Natura humana non est immobilis sicut diuina, vt Arist. dicit. Et ob id, aliqua quę sunt homini conueniẽtia secũdùm naturã rationalẽ, nõ reperiuntur eadẽ apud omnes cùm nõ sint prima principia iuris naturæ: sicut, Quod tibi nõ vis, alteri nõ facias, & similia. ob id in his q̃ ex istis principijs deducũtur (quale est matrimonij vinculũ indissolubile) potest cõtingere variatio, secundũ diuersa tẽpora, vel circa diuersas nationes, quod in primis ipsis principijs per se notis, nõ potest cõtingere. Si quidẽ ꝙ ista cõiunctio indissolubilis, sit necessaria ad prolẽ generandã: nõ est ita manifestũ, sed ex manifestis deducitur: quia si nulli malũ est faciẽdũ: & ex hoc ꝙ parẽtes nõ mutuo obligãtur, malũ prolis sequitur, quia nõ debitè educatur, vt dictũ est. ergò matrimonij indissolubilitas, est necessaria. Et ob hoc nõ est incõueniẽs, quòd secũdũ diuersos status & cõditiones gentiũ varietur matrimoniũ, non solùm quãtũ C

S. Th. 1. 2. q. 94. ar. 4. & 5
Abulẽ. sup. Matth. c. 19 q. 30. in sol. ad 3. & q. 33 ad. 1.

ad cęre

ad cæremonialia(sicùt dicitur extra . de sponsalibus.c.de Frãcia) sed etiã quantum ad substantialia,vt quòd aliqua gẽs ponat in matrimonio pluralitatem:& alia vnitatem , & quidã in dissolubilitatem:alij concedant repudium. Abulẽ.c.19 Mat.q.28.

A Secundò.In matrimonio duo sunt considerãda,scilicet cõtractus seu mutua obligatio,quod est essentiale in matrimonio.Et potest considerari modus,quo iste contractus celebratur,quod quidẽ accidentale est. Quantum ad primũ,inuariabile,& immutabile manet:quia per matrimonium omnes intelligunt illum contractum mutuò se obligandi, licèt posteà cõtingat,quòd vir aliã recipiat:vel quod primæ,det libellum repudij.Nã si omnia essent & perseuerarent eodem modo sicut in principio,non contingeret dissolutio . Ob id per accidens contingit discessio. Nam si in pactum ducerent discessum pro libito: vel repũdium,post Christi aduentũ,non esset matrimoniũ.vt patet, extra. De conditionibus appositis. ca. finali.sed quantum ad modũ contrahẽdi (quia accidẽtale est) variatio potest contingere.Neq; hoc cadit sub regula,vel arte: quia vt dicit Aristo.Illorum quæ sunt per accidens,nõ est sciencia:quia sunt nifinita. potest fieri alio,& alio modo apud hos,vel illos. Sic in nouo orbe in vnaquaq; prouincia erat ali⁹ & alius modus contrahendi. Imò in vna & eadem secundùm diuersitatẽ personarũ De quibus erit sermo in secunda parte. 2.Solutio. Aris.2.phy Diuersus modus contrahendi.

† arti.3. matrimoniũ sit naturale sic vt de iure gentium dici debeat, forte de nomine questio est.nam cõmunis opinio de iure naturali dicit ad sensum declaratũ.Sed aliã considerationẽ habendo, Michael de Medina in suo de celibatu, de iure gentium esse probat. lib. 4. controuersia pri.c. 9.

B Secundò potest obijci contra determinationem. Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit: sed matrimoniũ nó est in omnib⁹ animalib⁹, cùm inquibusdã sit cõiunctio maris & fœminæ sine matrimonio ,ergo non est de iure naturali. 2. obiectio.

C Solutio.Matrimonium licèt sit de iure naturæ,non tamen de iure communi omnibus animalibus: sed prout est commune hominibus. Solutio.

Pro cuius explicatione notandũ, ꝙ natura hominis inclinat ad aliquid dupliciter. Vno modo, quia est conueniens na-

S.Th.1.2.q. 51.ar.1.&.q. 63.ar.1.

turæ generis.Et hoc est cómune omnibus animalib⁹:quia om nia animalia participāt in genere:sicut est nutrimentũ capere ex inclinatione naturali prouenit, tanquã cõmune ratione ge neris. Alio modo natura inclinat,ad id quod est cõueniens na turæ differẽtie,vel speciei:sicut est homini naturale habere a ctũ prudẽtiæ, vel tẽperantiæ in quantum homo, non inquan tũ animal est. Sic natura inclinat hominẽ ad propagationem per matrimonium,quod est secundùm rationem.Nã etsi om nibus animalibus insit inclinatio ad propagationẽ, non eodẽ modo in omnibus.Nã in homine,in quo est ratio,cõpetit pro pagatio, secundùm rationẽ. Et vt taliter iungãtur,qualiter ad conuenientem educationẽ prolis, & ipsorum cõuenientium bonum statum, competat: & quia ad hoc requiritur coniun ctio viri & vxoris, & quòd personæ legitimæ sint, & comma nentes longo tempore,secundũ aliquam obligationem ad cõ manendum: debuit esse talis modus cõuentionis maris & fœ minæ: quam conuẽtionem vocamus matrimonium.Ideò ma trimonium est de inclinatione naturali, consequente naturã humanam: & non naturã communem animalium. Et hoc est loquendo de totali inclinatione ad matrimonium.Nã ad ali quid matrimoniale, est inclinatio ex natura cõmuni, scilicet quantum ad primum finem matrimonij,quod est procreare fi lios: cùm in omnibus perfectis animalibus sit ista inclinatio. Educatio autem nõ reperitur eadẽ in omnibus,cùm in quibus dã sufficiat, sola fœmella:in alijs filij nati possũt statim cibũ quærere:& sic non indigent aliqua educatione parentum. A lia sunt in quibus etsi masculorum cura sit necessaria, tamen paruo tempore. In hominib⁹ verò est necessaria cura vtriusq; parentis:educando longo tempore. Ideò est maior determi natio necessaria ad cõmanendũ.Et ista cohabitatio nõ solùm competit homini ex parte differentiæ:in quantum est ratio ne vtens, sed etiam ex natura generis: cùm sit commune om nibus animalibus:quòd tandiu conueniant,quandiu est neces saria ad educationem filiorum, cõmoratio. Vnde, quantum ad aliquid, est matrimonium de inclinatione naturali conse quente omne animal,completè tamen est de inclinatione hu mana,in quantum homo est vtens ratione.

Inclinatio ad propaga tionem nõ est in omni bus animã tibus eodẽ modo.

A

Aris.8.ethi. ca.12.

B

Vide. Alti. in 4.par.tra a.9.c.3.q.2.

Quod

† Quod fuerit de matrimonio preceptum ad genus propagādum humanum, non est qui dubitet. Atque Adam filios docuisse, sicut & Noe post diluuium fecit: nō est negandū. Atq; cum semper maneat, ad semper non obligat sicut & cætera affirmatiua præcepta, si occurrat, necessitas adimplēda veniunt. Neq; aliquem de communitate obligat: sed in ipsa republica obligatio est. atq; ad diuinam hæc prouidentiam expectāt: vt nō desint qui coniungio vtantur sicut non deficiēt qui celebem agant vitam. atque illo durante statu, propagatio & generis humani multiplicatio per cōmistionē coniugatorum esset: in quo armenos errasse Guido Carmelita referente probatur. dicebant enim, per creationē singulorū hominū gen⁹ humanū multiplicādū: & alijs hereticis tribuitur. quē errorē tempore Inno. tertij, quidam Pariensis doctor Almericus nomine, defendit: quē idem pontifex in. ca. damnamus de summa trinitate, & fide catholica damnauit. Et quidem sub silentio transeundū non est: olim, orthodoxorum aliquorum fuisse dogma. Gregorius nisenus lib. de creatione hominis ca. 28. ait. Si Adā nō peccasset, propagatio nō per coitū: sed quodā perfectissimo modo fieret. Subscribit Damascen⁹ li. 4. fidei orthodoxę c. 25. & chrisos. & Precopi⁹ gene. 1. idē atq; Euthemius psal. 50. & inter modernos. Ysidorus clarus episcop⁹ Fulginas. To. 2. suarū orationū. oratione. 73. sed tū plane hoc reiectū est a catholicis. de quo S. Tho. p. p. q. 98. ar. 2.

Vnū etiā ad propositū cōsideratione dignū existimo. ꝙ doctissim⁹ & magnæ lectionis doctor Michael de Medina, in suo illo pręclaro opere in lucē nūc emisso de celibatu. li. 4. cōtro. 4. ꝑ nonulla capitula cū de matrimonij pręcepto in illo statu multa suo fęcūdissimo ingenio disputet in. c. 6. citatę cōtro. ex scriptura ipsa & ex ꝓbatissimis hebreorū ex vera intelligētia illorū verborū. crescite & multiplicamini. &c. cōtēdit ꝓbare imo ꝓbasse existimat nullū fuisse datū Adæ pręceptū de matrimonio illis verbis: sed poti⁹ benedictionē fuisse. & ex neotheticis interpretes Pagninū oleastrū, vatablū benedictū adducit ad suā cōfirmādā sētētiā multaq; ibi egregie disputat sed à comuni opinione recedere modo nō est in animo. nam etsi exacte ꝓbetur illis verbis nō fuisse iniunctū preceptū (ꝙ & fa

temur) negandũ non est naturę præceptum illis verbis fuisse ostẽsum, in quibus quidã impulsus ad propagationẽ, sicut et cęteris animantibus inest. Sed tñ cõtra illud quod diximus de precepto matrimonij ꝙ in cõmunitate sit. vt docet S. Tho. in additio. q. 42. ar. 2. & 22. q. 152. ar. 2. Ad pri. sese offert dubiũ. cũ sit preceptũ affirmatiuum de actu singulari, requirit singulare subiectũ. ergo particularem respicit personã. Itẽ transgressio præcepti non potest esse subiectiuè in tota cõmunitate, sed in singulari supposito. Solutio ꝙ obligatur illo pręcepto publica potestas: qa eius est ad bonũ comune respicere. ob id potestas publica, suis legibꝰ tenetur matrimoniũ fouere, & fauoribꝰ cõiũctos prosequi: imo si necessariũ esset, ad id cõpellere. Quę potestas, etsi nullã modo adhibeat diligentiã: excusatur, etiã si adhuc maneat preceptũ. vt Scotꝰ & durã. & Palude, bene notãt: qa sufficiẽter adimpletur per liberã volũtatẽ multorũ sicut à precepto dandi elemosinã excusor, qa alius indigentiã pauperis subleuauit: & singulares homines tenerẽtur, si tanta eueniret necessitas propagandi.

ARTICVLVS SECVNDVS

De consensu requisito ad matrimonium.

VTRVM ad matrimonium sit consensus necessarius tanquam de essentia eius, sic quod secluso eo, non possit esse matrimonium.

Pro solutione notandũ, ꝙ per cõsensum nil aliud intelligimus, quàm applicationẽ appetitus ad aliquid agendum, sicut dicit. S. Tho. Consensus importat applicationem sensus ad aliquid. Est autẽ proprium sensus, vt sit cognoscitiuus præsentium. Et ex hoc tractũ est hoc nomẽ consensus. Est enim applicatiò sensus ad rẽ, secundũ quod ei inhæret, quasi experientiã quandam sumens de ea, inquantũ complacet sibi in ea. Et hoc contingit quando appræhenso fine, & desiderato, consultamus de medijs, & per consiliũ iudicat hoc vel illud mediũ esse conueniens: & cõsentit illi medio. sicq; consensus est tanquã finalis sententia intellectus & volũtatis, qui non potest esse in brutis: quia nõ habent suorũ actuũ dominiũ. Et nõ possunt appetitũ applicare, quò voluerint, sed solum est hominis, quia proposito fine, cõsultat, vel cõsiliatur deme

1.2.q.15. Ari. Deme. & re.c.1. & 1. Rhe. c. 11.

S. Th. 1.2.q.1 art. 1. & q. 15. art. vlti.

de medijs de quibus iudicat, applicat consensum. Vt si alicui proponatur bonum esse procreare filios, vel bonum esse prouidere sibi de remedio contra libidinem: & consultat de medio, & inuenit ducere vxorem, & in particulari ducere istã: consultando, vtrum ista ad finẽ expediat, iudicat & dat sẽtentiam: est consensus. His suppositis sit prima conclusio.

B

Ad matrimoniũ necessario requiritur consensus: sic ꝙ stãtibus omnibus alijs, & hoc solo deficiente, non est matrimonium. Hæc conclusio probatur extra. de sponsa. duorũ. c. fi. vbi dicitur. Consensus legitimus, inter ꝑsonas habiles, sufficit ad matrimoniũ secũdũ canonicas sanctiones. Et si solus defuerit, cętera etiã cũ coitu celebrata, frustrãtur. Ratio, Potestas corporis hominis liberi, non transfertur in aliũ sine eius consensu: sed in matrimonio transfertur corpus hominis liberi, in potestatẽ alterius: dicente Paulo, vir non habet potestatẽ sui corporis, sed mulier. ergo oportet sit consensus. 1. Conclu. 1. Ratio. 1. Corin. 7.

C

Pręterea. omnis cõtractus requirit cõsensũ, cũ pactũ quod dã sit, vt habetur. ff. de pact. l. 1. sed matrimoniũ est contractus quidam, ergo consensus est requisitus. 2. Ratio,

Sed fortius probatur cõsensũ esse necessariũ, ex principali fine matrimonij. Procreatio enim, & ęducatio prolis, nullo modo posset stare, nisi esset consensus. ergo necessarius est. Siquidẽ illa indissolubilitas non esset in inuitos, & non consentientes: nam (parentibus non bene interse conuenientibus) non possent filij optimè procreari, nec educari. Item. Nec esset secundus finis matrimonij. s. operũ communicatio. Nõ enim in operibus aliquo modo cõmunicarent, cùm animo dissẽtirẽt: ipsa enim cõmunicatio operũ ꝓsuponit amorẽ. 3. Ratio. Mathe. 19. c. his qui fidem de spõsa. & ibi hostiẽ. et Abb. Siluest. ver. matr. 2. q. 15. Victo, in relec. de matrimonio.

A

Item. Si non esset necessarius cõsensus, posset ergo Papa obligare aliquẽ ad matrimonium etiam inuitũ, vel princeps: sed hoc non. ergo ob id quod cõsensus est necessarius. Proba ꝙ Papa nõ possit, nec imperator. Omne enĩ vinculũ, ꝙ potestas humana potest cõstituere, potest & dissoluere. Sed ecclesia nõ potest dissoluere vinculũ matrimonij legitimè cõtracti, saltim consumati: ergo nec poterit aliquo modo constituere. Quod non possit dissoluere, patet ex illo Matthei decimo nono. Quos Deus coniũgit, homo non separet. Matrimoniũ legitime cõtrac. est indissol. Matth. 19.

ret. Sed in alijs trãslationibus rerũ, sicut potest Princeps rem trãsferre inuito dño: ita post trãslationẽ, potest iterũ priori domino restituere: nõ obstante quacũq; possessione. Posset nihilominus Deus vtroq; renitente aliquos coniungere: quia Deus causalitatẽ, effectiuæ causæ, potest supplere: vt dicitur Ose. 1. Et potest sine proprio consensu, duos copulare, sicut de Adam & Eua probabile putat Palu. in 4. d. 26. q. 2. ar. 2.

Palude. 2. conclu. 1. Ratio. Consensus sic est necessarius contrahentium: vt ipse sufficiat, & nullus alius sit necessario requisitus. Probatur. Quia illorum, quorum est corporum trãslatio, & ad commanendũ perpetuò obligatio: requiritur consensus. sed tales sunt qui contrahunt. Et quòd iste sufficiat, patet ex eo, quôd iure naturæ potest quis inire talem contractum matrimonij. B

Secundò. Si alius esset requisitus, maximè parentũ respectu filiorũ, sed iste non est requisitus de necessitate, sed solùm de honestate: vt patet in c. Veniens. de sponsa. & in. c. Sufficiat. 27. q. 2. sic doctores intelligunt, quod leges, quę exigunt parentum consensum, de honestate sit, & non de necessitate: vt in l. Ea quæ patris. ff. de sponsa. Et in l. Viduę. Et in. l. In cõiunctione. C. de nuptijs. & l. 2. ff. de ritu. nup. & Institu, de nupti. Et glo. in c. Sufficiat. & c. Cùm virum. de regula. Et. c. vlti 32. q. 2. 2 C

Catalogu. Glorię mũdi. Corasi⁹. Ex hoc sequitur Chassanæum in suo de gloria mundi. P. 12. consi. 36. malè dixisse: matrimoniũ a filia cõtractũ sine patris consensu nullũ esse. Et similiter aberrat Coras. li. 1. misce. c. 17. quãdo dicit, matrimoniũ absq; parentũ consensu contractũ rescindi posse, modò carnalis copula nõ sit sequuta. Ioan. Oldẽdorpij. Similiter reprobanda venit opinio Ioan. Oldendorpij. qui in. 4. classe actionum, actione. 26. multis rationib⁹ nititur probare matrimoniũ à filijs absq; parentũ consensu contractũ, nullũ esse.

Dubium. 1. Dubiũ est tamẽ, qualis debeat esse iste consensus. Vtrũ sit necessari⁹, & si sufficit cõsensus in carnalẽ copulã, vel in matrimonij vinculũ, vel in donationẽ potestatis coporis. Solutio. Respõ. ꝙ reqritur cõsẽsus explicit⁹, vel implicit⁹, in donationẽ potestatis corporũ in vinculũ matrimonij. Vnde si explicite nõ itẽ dat mutuò dare potestatẽ suorũ corporũ, vel cõtrahere indissolubile vinculũ matrimonij, debẽt ad min⁹ velle illũ cõtratũ A

inire,

inire, quē faciunt illi, qui volunt esse maritus & vxor. Et talis consensus sufficit ad substantiā matrimonij. Sicut in baptizā te, qui ignorat quid sit baptisma, sufficit intēdere vt velit circa paruulum id facere, qđ Christus instituit, vel ecclesia catholica circa paruulos baptizandos facit. Hęc Adrianus. Ex quo manifestè elicitur verum esse matrimonium inter rudes homines, qui vix intelligunt quid sit iste contractus, aut quę sit ista obligatio: quod vinculum matrimonij, quo modo indissolubile sit: dummodo in contrahendo id intendant facere, quod contrahentes faciunt: & sicut est vsus contrahentium.

Nota in fauorem neophito.

Adria.in.4 de con.

Dubium.

B Sed an sit matrimonium verum, si vnus cōsentiat hodie in alium, & alter non consentiat statim, sed crastina die. Respō. ex cōmuni opinione Theologorum, & Canonistarum, quòd illud erit matrimonium, dummodo qui primò consentit, nō reuocauerit consensum, antequam alius consentiret. Sic præpos. in c. Dilectus. de spons. Idem in. c. penul. eo. ti. ibi. Hosti. & Cardi. Et Zasius. 2, volu. consili. consi. 2. 3. & 5. Et Parisi. 4. volu. consi. consi. 45. Et est cōmunis opinio. Et si Abb. in di. c. Dilectus. contrariam opini. esse iure veriorem dicat. Et idem sentit Antoni. consi. 64. Quia hoc inteligendū venit, quando tantum fuit interuallum inter vnius & alterius cōsensum, vt habeatur ac si non fuisset. De quo quādo de matrimonio contracto per procuratores agemus in hac. pri. p. ar. 16. dubio. 6

Solutio.

In. 4. d. 27. Præpo. Hostien. Cardi. Zasius.

† Et aduerte adeo cōsensum interiorem necessarium ad matrimonium vt sit de intrinseca ratione eius, & in quantum cōtractus, & in quantum sacramentum: inquantum contractus, quia cum sit actus humanus, oportet procedat à deliberata voluntate vt docet. s. tho. 12. q. 1. arti. 1. & in quantum sacramentum, quia intentio ministri est de essentia sacramenti: sed consensus interior contrahetiū & velut intentio ministri quia efficaciam habet sacramentum ex hoc. nec obstat que sit causa efficiens contractum. quia & si sit efficiens in quantum precessit: est intrinseca & formalis, in quantum cōcomitatur. neq; obstat quia quod est principiū formale respectu vnius, potest esse efficiēs, respectu alterius. Sicut in naturalibus forma substantialis, dat esse formale & est causa efficiens dispositionū

que

que cōcomitātur necessario. si tñ matrimoniū cōsideretur in quantum coniunctio duorum est, non sic de intrinseca ratione est consensus interior, quia hæc mutua translatio, fieri potest per diuinum consensum absq; proprio, quia Deus magis dominus est mei corporis, quā ego sim. vt inferius erit notū. sed tamen nullus, nisi Deus imo neq; etiā facere posset matrimonium sine consensu vt ex nostris doctissimus olita magister meꝰ victoria in sua relectione de matrimonio, et episcopꝰ Segouiensis Cobarrubias super 4. decretalium pp.c. 4. num. 4. vt in principio diximus.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum necesse sit consensum verbis exprimi.

S.Tho.in.4 d.27.q.1.ar. 2.q.2. Sco.d.29.q. vnica.

VTrum ad legitimum matrimonium, sit necessarium, cōsensum mutuū verbis exprimi; vel signis, vel factis. Nā cùm ista traditio mutua, sit per voluntatem, poterit quis volēs interius cōsentire, & esse matrimonium. C

1.Conclusi. Abu. super gen.c.29.q. 11. Vual. d. sa.c.132. Inno. Hugo in suma sent.tracta.7.c.6.29 q.1.c. cōsensꝰ. c.licet d sponsa duarum.

Consensus per verba, vel facta, vel signa equiualētia est necessarius: ita ꝙ interior non sufficit.

Hæc est sententia omnium Theologorum. Sanctus Thom. Palude.d.28.in 4. Idem glossa super capitulum. Tuæ fraternitati. extra, de sponsalibus. Et tandem hoc videtur determinatum in c. Cùm autem. extra, de sponsalibus. Et Innocentius in c. Tuæ fraterni. de sponsalibus. dicit: quòd in valentibus loqui, sunt necessaria verba: quia Ecclesia sic ordinauit in isto. c. Alioqui sequeretur absurditas, videlicet, ꝙ vir & fœmina videntes se inuicem, & consentientes, matrimonium celebrarent.

Ratio con. 1. Cor.7.

Probatur cōclu. Nam in matrimonio, cōfertur (virtute talis cōtractus) viro, potestas ad petendum debitū ab vxore, & è cōtrario, vxori, ad petendū debitū à viro: sed viro nō potest constare per actū interiorē vxoris, quòd habeat potestatē supra corpus ipsius, ergo vtendo eo. s. petendo debitū, peccat. Idem de vxore Sicut ego re aliena, quam noui alienam, non possum pro libito vti. A

Secun-

Secundò. Quia si aliquid sine consensu expresso verbis, vel Secundo.
B signis sufficeret ad matrimoniũ, maximè esset traductio in domũ, sed nõ sufficit. Probatur. extra. de restitutione spolatorũ. c. Ex parte. vbi determinatur, q̀ si fœmina, propria authoritate recesserit de domo viri, nõ debeat restitui, viro petẽti, etiã si probauerit, q̀ eã in domũ suam traduxerit, nisi probauerit sponsalia præcessisse, illã traductionem. Etiã probatur autho. Euaristi papę in decreto suo c. 2. Et adducitur. 30. q. 5. c. Aliter. Euaristus.
Cuius verba sunt hæc. Similiter (inquit) custoditũ, & traditũ habemus, vt vxor legitimè viro iũgatur; aliter enim legitimũ
C (vt à patribus accepimus, & à sanctis apostolis, eorũq; successoribus traditum inuenimus) non fit coniungiũ, nisi ab his, qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parẽtibus propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter (vt mos est) cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranymphis (vt consuetudo docet) custodita, & sociata à proximis, tẽpore cõgruo petita, legibus dotetur, & solẽniter accipiatur, & biduo, vel triduo &c. Quapropter filij charissimi, & merito illustres, fide catholica suffragante, ita peracta, legitima scitote esse cõiugia. Aliter verò præsumpta, non coniugia, sed aut adulterina cõtubernia, vel stupra, aut fornicationes, potiùs quàm legitima esse coniugia nõ dubitate, nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima. Et propter hoc dictũ putat Hugo. li. 2. de sacra.
A p. 11. c. 6. quòd huiusmodi consensus, qui in occulto fiunt, cõiugiũ non faciant, nisi idẽ ipsi qui sibi in occulto cõsenserunt, eundẽ consensum vtriusq; in manifesto profiteãtur. &c. Ecce Hugo de san. Victore istis verbis, licèt nõ neget posse esse cõiugiũ, si adsit cõsensus express⁹, tamẽ insinuat quã necessariũ sit exprimere cõsensum. Et q̀ non sufficiat interior solũ, idẽ Hugo in. li. de sacramẽtis probat, inquiẽs. Hæc ergo societas coniugiũ est, quę fœdere spõsionis mutuę cõsecratur, quãdo vterq; volũtaria p̃missione debitorẽ se facit alteri, vt deinde neq; ad alienã altero viuẽte societatẽ transeat, neq; se ab illa, quæ ad inuicẽ cõstat, societate disiũgat. Apertissimè affirmat nõ posse esse matrimoniũ, nisi volũtaria p̃missione, qua vnus alteri

Hugo. | Hug. de sa. lib. 2. p. 11. | S. Tho. 1. 4. q. 57. ar. 2.

alteri facit se debitorẽ, & obligat se alteri, sed nõ est talis pro missio nisi per actum expressum exterius, ergò ille est necessarius quia homo non potest secreta cordis alterius cognoscere, imò neq; Angelus, quicquid insinuet Scotus. Ob id nõ potest alium sibi habere obligatum, nisi illud fuerit expressum. Hanc eandem opinionẽ tenet Ricardus, quòd expressus consensus requiratur. Sed quòd sufficiant signa, vbi signis vtuntur, & non verbis, idem Hugo ibidem affirmat, dicens. Cùm ille dicit, Ego te accipio in meam, vt deinceps tu vxor mea sis, & ego maritus tuus: & illa similiter dicit, Ego te accipio in meum, vt deinceps ego vxor tua sim, & tu maritus meus. Aut.s. hoc dicunt, aut aliud quodcunq; simile illi, in quo & si non hoc dicunt, hoc tamen intelligunt: aut si non hoc dicunt quia fortassis alicubi verba non exprimuntur, tamen hoc faciunt, ducit illam, accipit illã. Cùm igitur hoc (sicut mos est) dicunt, vel faciunt, in hoc sibi consentiunt. Hæc Hugo. Manifestè apparet, vel verba necessaria, vel vbi non possunt esse verba, vel non est vsus ipsorum, sufficere signa, quæ consensum explicent matrimonij. Quòd si ista defuerint, nõ tanquã matrimonium, sed tanquam stuprum habendum, & fornicationem, etiamsi adsit animus interior. Et ob id si aliquãdo casus contingat (sicut apud indigenas noui orbis contingere solet) quòd mutuò habitent, & communicent in mutuis operibus vir & fœmina: item conueniant ad filiorum procreationẽ, si tamẽ coniũcti fuerint absq; aliqua promissione, absq; aliquo signo exprimẽte cõsensũ, iuxta mores suos: sine hoc quòd ipsorũ parẽtes tale tractauerint matrimoniũ, nõ est præsumẽdũ pro matrimonio, nec sunt tanquã coniuges legitimi iudicãdi, nisi de nouo adinuicẽ promittãt, si aliud non obstet, etiã si in animo semper habuerint se tanquam cõiuges.

[Margin: Sco. in. 2 d. 9 q. 2. & Gab. & Ma. eadem dist. Ric. 4. d. 27. ar. 1. q. 3. & suppl. gab. d. 27. q. 1. — B]

[Margin: Nota pro neophytis. — C]

[Margin: Si signa defuerint ad exprimendũ consensum quantũcunq; sit cohabitatio, non est matrimo. — A]

[Margin: Ratio.]

Ratio que ad id me mouet, præter illa, quæ superiùs allata sunt, est: quia vel negandum est matrimonium esse apud incolas noui orbis, vel si concedimus aliquod esse (sicut verè cõcedendum est, quando erant sponsiones adinuicem, & dona, sicut solebat contingere) negare est necesse huiusmodi furtiuos concubitus, & has cõiunctiones sine promissione, & sine sponsione, esse legitimum matrimonium. Non enim video,

quomodo per hoc, quod vir obuius sit fœminæ, & solũ quia placet ei, ducit in domũ, & ipsa non resistat, præsumẽdum est pro matrimonio. cum in isto cõtractu nulla interueniat pactio, & nulla promissio. Nam si pro matrimonio esset præsumendum, ex eo esset, quia forte talis esset vsus matrimonij apud eos, sed non est talis: imo est modus spondendi, & donãdi adinuicem inter sponsum & sponsam, ergo non est vnde contractus iste sine signo, vel verbo præcedenti, pro matrimonio sit iudicandus Nam si contingat aliquem ipsorũ etiam declinare in aliũ
B & signis, vel verbis iuxta morem suum contrahere, nullus separabit, & non ob aliud, nisi quia secundum contractum legitimum iudicabit, & non primum: quia in secundo præcesserunt verba vel signa iuxta mores suos, & in primo nihil tale, ex quo pro contractu matrimonij præsumi posset. Sequitur ergo primum contractum esse irritum, & nullum, nec habere vim cõiugij, sed concubinatus, cum non possit solum per actum interiorem viro constare, quod habeat potestatẽ supra corpus fœminæ ad exigendum, & reddendum debitum. Nec similiter fœminæ supra corpus viri. Licet fortè possent excusari à peccato propter ignorantiam inuincibilem. Nam cum noui orbis indigenæ tam sint debilis ingenij, potuerunt fortasse ignorare inuincibiliter hanc veritatem naturalẽ: ad matrimoniũ esse necessariam promissionem præcedere traditionem corpo
C rum, vel signis vel verbis. Quia dato natura insinuet necessarium in tali contractu, non tamen hoc est tãquam primũ principium notum in lumine naturali, sicut est, Quod tibi nõ vis alteri non facias: Vel, Omne malum est fugiendum. Omne bonum est prosequẽdum. Et ob id quod non tam notum est, fortè inuincibiliter potuit ignorari, sicq; excusare à peccato. Tamen etiam si excusentur, non matrimonium iudicandum est, vsq; dum de nouo exprimant suam voluntatem. Pro ista veritate (etiã si nulla alia esset probabilis ratio) sufficeret omnium doctorum, (quos ego viderim) concors sententia dicentium, nõ esse matrimonium, vbi non præcesserunt verba, vel signa exprimentia consensum in matrimonio. *Math. 7.*

A Nec obstare videtur quod obijci posset. s. quòd ad probandum tale esse matrimonium, sufficit quod vicini cohabitan- *Obiectio.*

C tes

tes talem coniunctionem reputant matrimonium. Esset satis
Solutio. ridiculum, quod aliquis videns, affirmet hãc esse albedinem,
cum tamen ipse iudicet esse nigredinem. Vel quia cæcus dicit
hæc est albedo: ipse idem affirmet. Malè enim cæcus iudicat
Arist. 2 de coloribus. Imo non iudicat teste Aristo. Sic in proposito,
phys. tex. noui orbis indigenæ in re matrimoniali iudicandi erant tan-
co. 6. quàm cæci, & solum erant videntes quantum ad hoc, quod co-
gnoscerent, ad procreationem necessarium esse conuenire vi-
rum & fœminam. Sed quod esset ista corporum traditio, & o-
bligatio ad perpetuo manendum, quod nõ liberè licêret ali-
cui alium inire contractum, nec intellexerunt quidem aliquo
2. Cor. 12. modo. Cum paruulos nec ad plenum instruerent, nec eis the- B
saurizarent, ob id non iudicandum pro matrimonio quia vici-
Hostien. ni credant matrimonium. sic Hostien. in. c. Aliter. 30. q. 5. di-
cit, quod non præsumitur matrimonium etiam probata coha
Abbas. bitatione, sed potius stuprum. Et idem Abbas in. c. Consulta
Vual. de sa tioni. de sponsa. Et idem in. c. Illud. de præsumptionibus. Et di
cra. c. 132. cere quod sufficiat solus interior consensus ad matrimonium,
Vuitcleff. est error damnatus Vuitcleff. Non tamen improbabile puto
maior. di. quod Maio. art. in. 4. quod si constaffet per Dei reuelationẽ
26. q. 1. ad interior consensus, ipsis contrahentibus, non essent verba, vel
3. signa necessaria, quãuis alij putent esse falsum. ✳ Sed contra
diffinita in isto articulo sese offert quod interior cõsensus suf-
ficiat. 1. Inno. in. c. citato tuæ fraternitatis. videtur dicere, cum
ait solum per ecclesiam requisitum. ergo alias stando in iure di-
uino sufficit, et sic saltim noui orbis incole ante baptismum,
contrahentes per solum interiorem actum vere cõtraherent.
Et Panor. c. Cum locum, de sponsalibus, videtur idem dicere.
Itẽ per solũ actũ interiorem possum ego transferre dominiũ,
etsi interius alicui dem, vere alius est dominus, quia de peracci
dens exterius verba vel signa sunt requisita. Et quidem de do-
natione quod per solum actum interiorem sufficiat, tenẽt pro-
bati autores inter modernos Soto de iustitia et iure, lib. 4. q. 5.
art. 1. Ledesmius in. 2. par. 4. q. 18. ar. 1. et alij. ergo videtur quod
vir sui corporis possit dominium trãsferre per solum interiorẽ
consensum. Respondetur in matrimonio stare non posse, vt ra-
tiones probant, atq; ecclesia legem apposuit, vt patet in citatis
capit.

capitulis, ad quam expectat disponere de huiusmodi cõtractu & in quantum contractus, et in quantum sacramentum est, & Innocen. citatus, & Panor. si recte legantur, idem affirmãt, et ius diuinum id exigit & naturale, vt ad vsum corporis alterius de traditione constet mutua, aliàs via daretur ad multa perpetranda peccata, quia etsi donatio interius sufficiat, id tum reuocari potest, ante quam alius acceptet etiam sine causa iusta, vt docte probat Soto de iustitia & iure, lib. 3. q. 5. ar. 3. sed in matrimonio semel peracto, talis reuocatio admitti non debet. necessarium ergo est vt alia pars acceptet, quæ sine expressione consensus non fit, et scite docet S. Tho. 22. q. 88. art. 1. et in. 4. dist. 38. q. 1. ar. 1. qla. 2. dicens. Obligatio quæ ab homine fit, homini non potest fieri nisi per verba, secus est de obligatione quæ Deo fit, et sic solutum est dubium. Est tamẽ adhuc dubiũ an verba exprimentia consensum, etiamsi de necessitate sacramenti non sint, quia sufficiunt signa æquiualentia, quibus exprimitur consensus, an saltim in valentibus loqui, saltim sit de necessitate præcepti expressio consensus per verba, et quidem doctor sub. in. 4. d. 26. dicit verba esse de necessitate, non declarando de qua necessitate loquatur, et cum non sint de necessitate sacramenti, videtur dicere quod sint de necessitate præcepti. Dubium est dubium, probabilius tamen est quod non sint de necessitate præcepti, et maximũ est argumẽtum quod in concilio Tridentino, cum de modo contrahendi ponatur regula nõ est mẽtio de verbis, sed dicit, cognito cõsensu, præsbyter proferat verba. &c. sed consensus cognoscitur signis, ergo sufficiunt, verum si quis potens vti verbis ex proposito nollet, videretur in dubium ponere consensum, quem præstat, et ex hac parte peccare posset, nõ proferẽdo verba, nisi hoc esset ex honestate in fœmina, ex maxima verecundia, et vide infra in articulis appendicibus dubio. 3. vbi declaratur concilium Tridentinum circa expressionem consensus, quia quæ hic diffinita sunt, quæ olim in ecclesia circa matrimonium declarãt, quæ tamen de nouo in concilio Tridentino sunt animaduersa infra singulariter disputantur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum iste consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium ratum.

HOc quęritur, quia in aliquibus lócis, vt in prouincia Michoacanési in noua Hispania est expressio consensus in matrimonio per verba de futuro. Est ergo quæstio, supposito quod non sit consummatió subsecuta. Vtrum sit iudicãdum pro matrimonio de præsenti ante talem consummationē, vel solùm pro sponsalibus. Hoc dubium est, mihi dubium. Et videtur quod sit iudicandũ pro matrimonio rato. Quia verba (teste Aristo.) sunt explicantia conceptus interiores animæ. Ea (inquit) quæ sunt in voce, sunt passionum notæ, eorum quæ sunt in anima. Et verba non naturaliter significant, sed ad placitum ex hominum impositione, quia non idem apud omnes, ergo in illo sensu debent capi, in quo sumuntur a communiter loquentibus: sed communiter proferentes talia verba de futuro, explicant consensum de presenti sicut contingit in illis, qui in momento post prolationem verborum coniunguntur, imo sunt iam coniuncti, & illa eadem verba proferunt, sequitur ergo quod sunt sumenda pro de pręsenti, & non de futuro, quando quidem consensum de præsenti explicant. C

1. Argu. Aristo. 1. peri. c. 1.

Confir. Et confirmatur hoc extra de sponsalibus. c. Ex literis. vbi expresse determinatur, quod in verbis matrimonij dubijs, recurratur ad communem verborum intelligentiam, & cogatur vterq; verba prolata in eo sensu retinere. quem solent recte intelligentibus generare: sed verba ista de futuro communiter intelliguntur ab ipsis contrahentibus tanquã de præsenti, ergo videtur quod sint de præsenti, & matrimonium & non sponsalia. et idem in. c. Intelligentia verborum. de verborum significatione. A

In cōtra. In contrarium tamen est, quia verba de futuro non faciunt matrimonium de præsenti, vt patet extra de sponsalibus, & matrimonijs. c. Sicut ex literis, cum ergo verba quibus tales vtuntur sint de futuro, sequitur quod non faciant matrimonium B

nium, sed solùm sponsalia.

C Pro declaratione huius dubij est primò notandum: q verba in *1. nota.*
matrimonio contrahendo ad hoc solum sunt necessaria, vt explicetur consensus, sic q si de interiori consensu posset constare absq; signo, vel verbis, frustra apponerentur. Si enim vir posset cognoscere conceptum interiorem fœminæ, & similiter fœmina viri, sicut Angeli mutuò se cognoscũt, & loquuntur: non opus esset verbis, sed sufficeret interior consensus de quo alteri constaret, vt probabile putat Maio. *S. Tho. p. p. q. 170. Maio. 4. d. 26. q. 1. ad. 3.*

D Secundò est notandum: quod iste consensus in matrimonio nil aliud est, quam transferre potestatem sui corporis in alium, vt. s. non sit sui iuris, ita quod quoties alter voluerit, poterit vti ad copulam carnalem, & similiter non poterit alteri sua opera communicare, nisi ipsi adinuicem conueniant. Itaq; virtualiter consensus & fertur in copulam ad procreationem filiorum, & ad operum communicationem, quod totum est futurum, & non est in præsens, quando fit talis contractus. His suppositis sit conclusio. *2. nota.* *1. Cor. 7.* *ad quæs.*

Verba de futuro contrahendo matrimonium, sola ipsa per *1. con:*
A se non faciunt matrimonium, nec hucusq; fecerunt, sed solum *1. Ratio.*
sponsalia. Probatur extra de sponsalibus & matrimonijs. c. Sicut ex literis. Verba ista erant de futuro, ergo solùm faciebãt sponsalia, & non matrimonium. *2. Ratio,*

Item ex Aristo. Idem inquãtum idem semper facit idem, *ex Arist.*
vt ignis inquantum ignis semper calefacit; sed illa eadem ver- *2. de gene.*
ba prolata in quocũq; proposito extra matrimonium faciunt *tex. co. 56*
sensum de futuro: ergo cum semper debeant facere eundẽ sensum, cùm sint eadem, etiam prolata circa materiam matrimonij, facient eundem sensum de futuro.

Si talia verba facerent sensum de presenti, cùm tunc sint de 3
futuro: ex hoc esset, quia nõ essent alia verba de presenti, quibus posset consensus de præsenti explicari: sed vtendum esset illis eisdem verbis equiuoce: sed sunt verba de præsenti, quibus ipsi vtuntur distincta, à verbis de futuro, in omnibus alijs rebus: ergo etiam in matrimonio.

B Illis eisdem verbis quibus adinuicem de futuro vir & fœ- 4
mina explicant consensum: eisdem parentes & cognati vtun-

tur, quando tractant sponsalia pro filijs: sed non est talis vsus, ꝙ illa intelligantur in sensu de præsenti, cum sint verba de futuro, ergo nullo modo debent capi in sensu de præsenti. non enim est consuetum dicere: filius meus assumit in vxorem Mariam, sed de futuro, assumet. sequitur ergo ꝙ cum verba parentum de futuro, semper remaneant in sensu de futuro, quod etiam ipsorum coniugatorum, intelligenda sunt de futuro, secundum se.

5 Si aliqui impuberes inter se contrahant ante ætatem legitimam, contrahunt per ista eadem verba de futuro, sed talia non possunt intelligi de præsenti, quia non coniungebantur, nec talis erat intētio ipsorum, sed promittebant pro futuro, ergo eadem ratione quando adulti verbis de futuro contrahunt.

6 Si vir habens legitimam ætatem, & habens vxorem (sicut solebant facere) vellet ducere puellam nondum ætatis legitimæ, petebat eam à parentibus, & dicebat eadem illa verba de futuro, certum est, quòd illa non poterant capi in sensu de præsenti. Primò. Quia habebat tunc quando promisit, vxorem veram. Secundò. Quia illam puellam, cui promittebat, non poterat tunc habere propter defectum ætatis, ergo semper verba illa de futuro, explicabant sensum de futuro, & non de præsenti. C

7 Si verba illa de futuro essent iudicanda de præsenti, cùm non sint nisi ista eadem, quibus omnes vtuntur in matrimonio, sequitur quòd inter eos non essent sponsalia, sed omnis cōtractus esset matrimonium de præsenti, hoc autem est absurdum dicere: cum experientia contrarium ostendat in parentibus, qui filios sponsant ante legitimam ætatem. Etiam de ipsis qui etiam adinuicem sese promittebant, cùm non haberent perfectam ætatem, ergo sequitur ꝙ verba intelligenda sunt in sensu de futuro. A

8 Si verba ipsa de futuro essent intelligenda de præsenti, sequeretur ꝙ si aliquis ætatis legitimæ promiserit alicui, nec tamen habuerit accessum, vel in domum suam duxerit, si alteri promisisset, & consummasset matrimonium, & essent simul, ꝙ esset compellendus relinquere istam secundam, & redire ad primam, sed hoc est falsum. Probatur assumptum.

Nam si illa verba fecerunt sensum de præsenti, quamuis non consummauerit matrimonium, illa est sua legitima vxor, & non ista secunda, & sic necessario esset cōpellendus ducere primam, vt patet ext. de sponsalibus, & matrimonijs. c. Si inter virum. Et ꝙ non sit compellendus, ibidem determinatur, ergo verba ista de futuro in sensu de futuro sunt intelligenda.

In rebus dubijs tutior pars est eligēda. c. Iuuenis. ext. de spōsalibus. sequitur ergo posito sit dubium, vtrùm habeāt sensum de præsenti, vel de futuro, ꝙ tutior pars est eligenda, sed iudicando de futuro est tutior pars, præcipuè in causa matrimonia li, vbi debet esse tam liberum matrimonium Et ꝙ hæc sit pars tutior, & securior, probatur. Quia capiēdo omnia verba in sensu de futuro, nullum sequitur inconueniens. Si tamen capiantur de præsenti, maxima sequuntur. Quia si verba ista de futuro proferantur, & consummetur matrimonium per copulam (dummodo non sit contraria voluntas) fit matrimonium de præsenti, & per inde est, acsi de præsenti fuerint verba prolata. Hoc patet ext. de sponsalibus. ca. Is qui fidem dedit. Ecce ex hac parte nullum sequitur inconueniens. Et si contingat quòd ante copulam promittat, alteri, & consumment: intelligendo primum fuisse de futuro, nullum sequitur inconueniens: quia non habuit accessum, & nihil perijt illi, cui facta est promissio.

Nono.

In dubijs tutior pars est eligenda.

B

C Si tamen verba ipsa de futuro, capiantur in sensū de præsenti, sequuntur maxima incōuenientia. Primum, quod qui post verba illa (posito quòd non habuit copulæ cōsummationem) si alteri promitteret, & consummaret, esset separandus ab vxore, quam legitimè possidet: & cum qua cōsummauit, & habet filios. Hoc enim est maximum inconueniens, & nulla ratione firmatum. Quo iure, qua ratione priuabitur vxore propria? & quare per illa quę sunt dubia, auferemus illa quę sunt certa? Nā dubium est vtrum illa verba faciant sensum de pręsenti. Et est certum, quòd licet fecerint sensum de futuro cum ista secūda, quia tamen cōsummauit cum ea, est sua vera & legitima vxor, ergo iniustè priuatur ista, de qua certo constat esse veram vxorem, propter dubium quod habemus: vtrùm verba cum prima, habeant sensum de præsenti. Et isto inconuenienti dato

Arist. 1. phy. tex. co.21. (quod est maximum) multa alia sequuntur. Primum ꝙ. s. illa, cui facta est promisſio, si postea cum alio contraxit: cum quo consummauit, & habitat, debeat compelli redire ad primum virum, cum quo non consummauit, & vir qui eam poſsidet, iniuſte erit spoliandus propria vxore. A

10 Omnia quæ sunt in matrimonio salua consistunt, posito ꝙ verba de futuro, intelligantur de futuro: ergo non est necessarium intelligi de præsenti. quia iste consensus in matrimoniũ est ad id ꝙ nondum est, sed futurum est, vt est carnalis commixtio ad procreationem, & communicatio operũ. cùm ergo tempore contractus ista futura sint: sequitur ꝙ non est necesse verba de futuro exprimentia talem consensum, ratorqueré vt faciant sensum de præsenti. Et idem dici potest de illis, qui habitantes in vna domo mutuò fidem dabant, quia adhuc erat illa copula futura, & communicatio operum. Ob id (iudicio meo) verba quibus Michoacanenses vtebantur in suis matrimonijs, cùm essent de futuro, non est quare necesse sit intelligere de præsenti, sed remanentibus eisdem in sua primaria, & propria significatione de futuro, omnia rectè saluantur: & est verum & legitimum matrimonium post consummationem. B

Adde. Quia cùm neophiti ante bap. essent carnales nimis, non probè intelligebant vim vinculi istius, & traditionis corporis, sed solùm carnaliter sentientes, ad copulam carnalem referebant. Ob quod cum illud esset futurum, promittebant de futuro.

11 Itẽ. Quia iam vtuntur & de futuro, & de præsenti, quia sunt instructi à religiosis de differentia promissionis in pręsenti, vel in futuro. Signum ergo est, ꝙ antè non proferebant verba de futuro pro de pręsenti, alioqui quorsum modò verba mutarẽt: si idem esset consensus antè, qui & modò? C

2. cõclusio Si verba de futuro, quæ in alijs contractibus verè sunt de futuro, intelligerentur de præsenti: & talis esset communis modus intelligendi, matrimonium efficerent, & non sponsalia. D Hæc patet. Quia verba sumenda sunt secundùm communem sensum, vt patet ex suprà citato. c. Ex literis. de sponsalibus. A

Ad arg. Sed nunc restat argumentis satisfacere. Ad primum concedimus

cedimus verba ad placitum ex impositione hominum significare animi conceptus. Et quando dicitis, ꝙ per ipsa verba volebant explicare traditionem de præsenti: negamus, quia semper intendebant aliquid post futurum, s. consummationem copulæ, & operum communicationem. Et ob id non faciebant nisi sensum de futuro.

Ad. 2. Ad. 2. Iam ex dictis patet, quomodo illi textus nõ contra nos, sed propter nos: quia cum verba sumenda sint secundùm communem intelligentiam, & ista sit communis illorum verborum in omni contractu alio á matrimonio: sequitur, ꝙ in re matrimoniali prolata, non alium habent sensum, quàm illum, quem talia verba solent facere apud omnes. Certè voluntariè diceretur, ꝙ eadem verba eodem modo prolata, in omnibus alijs à matrimonio intelligantur de futuro: & ꝙ solùm in contractu matrimoniali sint intelligenda de præsenti, siquidem verba illa æquiuoca essent, quibus maximum esset inconueniens vti in matrimonio, nam posset sibi facilè quilibet fingere, quòd verba sua essent summenda nunc in sensu de præsenti, & interdum in sensu de futuro, daretur occasio dimittendi proprios viros: vel proprias vxores. quod est valde cauendum.* Verũ hæc olim difficultatem afferebant modo autem post Concilium Tridentinum non remanet locus dubitandi cum ad matrimonium sit requisita præsentia ministri, qui & intelligat expressum consensum vtriusq;, vt infra in appendice disputatur.

B

ARTICVLVS QVINTVS.

An consensus vnius sufficiat altero non contradicente.

C

QVANDOQVIDEM requiritur consensus expressus ad matrimonium, Vtrùm sufficiat quando vnus ipsorum exprimit, & alius non contradicit. Et videtur esse dubium. Quia cum in matrimonio verè transferatur potestas corporum, non videtur ꝙ ille qui exprimit consensum, possit vti corpore alterius non exprimentis, quia cùm non cõstet

ci de consensu, illicite vteretur re aliena, & peccaret.

2 Si sufficeret consensus expresio vnius, etiam sufficeret ad matrimonium q̃ nullus exprimeret. quod supra probauimus falsum. Probatur sequela. Quia si iste potest licitè vti corpore alterius, quia ipso exprimente, alius non contradicit: etiam nullo ipsorum adinuicem contradicente, possent mutuò sibi exigere debitum, & reddere: quod est falsissimum. A

Pro solutione notan. Pro quo notandum: q̃ multipliciter potest contingere, q̃ vno exprimente consensum alius non exprimat. Vel quia vnus exprimit, & alius non dissentit, neq; consentit, nec nomine ipsius aliquis dat consensum. Vel contingit, q̃ vno loquente, alius pro se, non loquitur præbens assensum: sed tamẽ parentes, vel cognati, qui illius curam gerunt, præbẽt assensum nomine ipsius: & talis non cõtradicit: cùm tamen posset. Vel potest contingere, q̃ alter non exprimit consensum, sed alij, ad quos non spectat cura, exprimunt consensum. His suppositis sit conclusio prima.

1. conclu. Si vnus exprimat consensum, altero non exprimente: nec verbo, nec signo, nec facto aliquo, nullo modo est matrimonium. Probatur ex textu, Cùm apud. de sponsalibus. Ibi determinatur matrimonium effici ex consensu illorum duorum, qui coniunguntur, sed non loquitur de consensu interiori, quia (vt supra probauimus) ille non sufficit, ergo loquitur de expresso consensu vtriusq;. Et ibidem Abbas adducit Hostiensem dicentem de muto, surdo, cæco, vtrum posit contrahere matrimonium. Et respondet. Aduertendum est, vtrum posit exprimere suum consensum in contrahendo. & tunc debet admitti, alias autem repelli. Ex isto doctore sumitur argumentum pro conclusione. Quia si sufficeret expresio consensus in vno, alter qui non potest exprimere, non esset repellendus à matrimonio. Et conclusio probatur autho. Nicolai Papæ. 27. quæst. 2. cap. Sufficiat solus secundum leges consensus, de quorum quarunq; consensu, & coniunctionibus agitur, qui solus si defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata, frustrantur. Ecce requiritur vtriusq; consensus. Et non debet intelligi interior solum, quia iste non B C

Abbas,

Nicola.

sufficit,

sufficit, ergo est necessarius exterior vtriusq;. Hoc etiam patet autho. Hugo. de sacramentis, libro. 2. parte. 11. Vbi dicit ad matrimonium esse requisitam expressam promissionem vtriusq;. S. Thom. in. 4. d. 27. arti. 2. ad. 3. q. 1. Matrimonium fit ad modum aliorum contractuum, sed in talibus necesse est (si debent tenere) vt sibi inuicem voluntatem suam promant aliquo signo exteriori. Idem Scot. Et probatur textu illo, Consultationi tuæ. de sponsalibus. Ibidem ponitur A casus cuiusdam mulieris, quæ ad valuas Ecclesiæ veniens cum sponso suo, negauit se in eum consensisse, & determinat Papa q̄ si sponsus legitimè probauerit consensum mulieris, non credatur fœminæ, alioqui non compellatur contrahere. Summus Pontifex determinat matrimonium fuisse, si consensus vxoris probetur, & eo secluso, non: sequitur ergo, q̄ ad matrimonium non sufficit expressus consensus vnius. Nam certum est, q̄ vir expresit consensum suum, & non probatur matrimonium, si fœminæ non probatur consensus, & non ob aliud, nisi quia Ecclesia præsumit, si consensum non expresit, q̄ non cōsensit; ergo requiritur expresio consensus, ex parte vtriusq;, vel per se, vel per alium.

Hugo. li. 2. de sa. par. 11. *S. Tho. 22. q. 88. ar. 1.* *Scot. in. 4 d. 26. & 27. d. 38. q. 1. ar. 1. q. 2.*

B Et adhuc probatur. Si esset matrimonium vno solo exprimentē consensum, altero tacente & non contradicente: ex hoc esset, quia qui tacet consentire videtur. sed non ob hoc: quia quando agitur de obligatione personali, tacens habetur pro contradicente. ff. De procuratoribus. l. filius familias §. inuitus. vbi dicitur, q̄ si is qui constituitur procurator, est præsens, & tacet, non videtur consentire. Si ergo in tam leui obligatione personali, qui tacet non videtur consentire, quanto magis in tanta & tali obligatione personali matrimonij, in qua totaliter corpus transfert suum in alterius potestatem, non est præsumendum de consensu, quando est taciturnitas? Imò præsumendum est q̄ contradicat.

2. Ratio.

Quando qui tacet non videtur cōsentire.

1. Cor. 7.

C Matrimonium & est sacramentum, & est contractus, & inquantum est sacramentum, non sufficit expresio consensus vnius, nec inquantum contractus, ergo nullo modo sufficit. Primum patet. c. Tuæ fraternitati. de sponsalibus, vbi dicitur verba requisita exprimentia vtriusq; consensum.

Alia ratio.

Item.

Item. Quia in sacramentis est requisitum aliquod sensibile signum, & non videtur ꝙ aliud, nisi expresio consensus. Item. Inquantum est contractus quidam, est necessaria expresio consensus ex parte vtriusq;, quia contractus ciuilis, quo obligantur mutuò contrahentes, oportet cuilibet contrahentium innotescat consensus, alioqui non obligaret: sequitur ergo ꝙ in matrimonio, cum quidam contractus sit, ad hoc quod teneat, & quòd verè obliget, requiritur expresio consensus ex parte contrahentium, & non sufficit quòd vnus exprimat, & alter non contradicat. Hæc est ratio Duran. qua probat, ꝙ in matrimonio (virtute contractus, qui fit inter duo) transfertur potestas corporum, vt. s. vir non sit dominus sui corporis, sed vxor, nec vxor sui corporis, sed vir, sed si vir solū exprimat consensum, & non fœmina: vir non acquirit potestatem supra corpus fœminæ: ergo non verè est contractus mutuus, nec matrimonium. Patet. Quia si acquireret potestatem ex hoc solo ꝙ alius non contradicit, sequeretur quòd aliquis sine peccato posset vti re aliena domino vidente, & non contradicente. sed hoc est falsum, ergo nec poterit vti vir corpore mulieris, nisi consensum cognouerit. Vt suprà dictum est.

Duran. *1. Cor. 7.* A

Cõfirma. Confirmatur. Si iste licitè vteretur vxore: eò esset, quia illud credit esse suum, sed non est vnde nisi per consensum exteriorem, ergo secluso isto, nullo modo poterit vti absq; peccato ipsa vxore: Nam si solùm ob id quod ipse expresit liceret: sequeretur quòd si diceret vir, vel vxor, Conueniamus simul in vnum tanquam vir & vxor, & alter non contradiceret, ꝙ ibi esset matrimonium verum: sed hoc est alienū à veritate, quia istis verbis nō transfertur potestas corporum adinuicem. Hæc etiam Maio. Maximè oportet ista notare. Contingit enim apud incolas noui orbis, saltim apud Michoacanenses, non rarò, quòd vnus promittat, & consensum exprimat, alio tamen tacente, neq; contradicente: & posteà contrahunt cum alia. Istam sententiam affirmat Guil. dicens. Si ante nulla essent indicia de consensu eius, nisi ꝙ alter protulit verba, nō credo præsumendum pro matrimonio.

Maio. in 4. d. 28. q. 1. in. 1. argu. B *Guillel.*

2. conclu. 2. conclusio. Licèt ita sit ꝙ non sufficiat ad matrimonium

consensus

consensus expressus vnius, tamen si vno exprimente, mutuò se recipiant,& consumment,& in operibus se communicent antequam cum alijs contrahant,præsumendum est matrimonium,& in foro conscientiæ est verum,si non adsit dissensus. Quia in isto contractu matrimonij non potest alter ipsorum 1. *Ratio.*
possessionem corporis super alterum accipere, nisi altero tradente liberè. Sequitur ergo, quod si viro exprimente consensum: alter exhibeat seipsum in possessionem, sine expressione ali-
C qua: quòd est habendum tanquam verum matrimonium,& sicut legitimus contractus. De hoc est textus, quod post sponsalia de futuro, interueniente copula, præsumitur matrimonium cōsummatum. c. His qui fidem dedit. De sponsa. Et nō ob aliud, nisi quia præsumitur quod mutuò introduxerint se in corporum possessionem, ergo à simili in proposito. Hoc expressè probatur in cap. Literas. de spon. impub. iuncta glo. Et clarius in. c. Primo. de matrimonio contracto contra interdic. Ecclesiæ. Et c. Ad id. de spon. Et glo. suprà penulti. c. de sponsalibus.

Cùm matrimonium sit contractus, sequitur iudicium alio- *Secundo.*
A rum contractuum, sed si aliqui ciuiliter contrahant de aliquo mutuo,& vno loquente alter statim reddat, habetur tanquàm legitimus contractus, ergo & in præsenti. vt si Petrus dicat Ioanni, do tibi vestem,& tu da mihi tunicam:& Ioannes statim det tunicam,& recipiat vestem: dato non loquatur: habetur tanquam legitimus contractus. ergo similiter in matrimonio, si vno exprimente, alter statim consummet matrimonium,& tradat se in potestatem alterius.

Præterea. Si ego peterem à Petro rem suam,& ipse statim 4
mihi daret, licèt non exprimeret consensum. possem licitè vti illa re,& esset verè mea: ergo à simili, si vir exprimat consensum,& mulier non exprimat: sed statim communicat viro,& se tradit ei, poterit licitè vir vti muliere tanquam vera vxore. sed non posset, nisi verum esset matrimonium. ergo tale est legitimum etiam vno non exprimente: si statim sequatur copula,& operum communicatio.

Item si vir exprimens consensum dicit, ego accipio te in meam,& ipsa intelligens, statim se tradit viro: etiam si aliqua non proferat verba, nec faciat signa, erit matrimonium, cùm nullum

nullum aliud signum expressius ad consensum possit esse, quã B
Nota. traditio, qua tradens se viro, in ipsum accipit potestatem. Et
Panor. pro hoc nota q dicit Panormi.in.c. literas.de sponsa.impube. Nec ista secunda conclusio primæ contrariatur: nam prima loquitur secundum se solum ex virtute expressionis consensus vnius, quod nõ est verum matrimonium nisi aliquid aliud sequatur, quod tamen esset verum vtroq; exprimente, & si nũquam amplius conuenirent. Sed ista secunda conclusio loquitur quando post expressionem consensus ex parte vnius, sequitur traditio ex parte alterius, quia præsumitur pro matrimonio. Et est textus ad hoc.c. Ad id. de sponsalibus. vbi illa quæ per metum consentit, post, per solam cohabitationem præsumitur liberè consensisse. Sic in præsentiarum. Ergo per C
solam cohabitationem liberam probatur matrimonium. Nã si ibidem Papa iudicat pro matrimonio ex cohabitatione libera quando præcesserunt signa dissensus (sicut est metus) quãtò magis hic iudicandum est pro matrimonio per cohabitationem, vbi nullus præcessit metus, & nulla coactio, nulla violentia, sed est voluntaria cohabitatio, & copulæ consummatio, & operum viri & vxoris mutua communicatio? Sic Archi-
3.par. ti.1 episcopus Florentinus dicit, q altero proferente solum, si alia
c.19.par,1 animo consentiat, & permittat se subarrhari, vel dotari, & ex verecundia tacet, ipsa taciturnitate exprimitur cõsensus. Hoc notat Hugutius.27.q.2.c.vlt.* Hoc cõfirmatur ex glo.in.cap. penul. de sponsalibus quam Abba. dicit singularem si fœmina exprimat consensum, & vir anulum tradiderit sufficit, & communiter sequũtur docto. vt bene adnotauit Episcopus Segouiensis Couarru.in.4. Decretalium in.2.p.c. 4. anulus enim traditur in pignus matrimonij, signum enim est corda maris & fœminæ coniungi ob idq; quarto digito manus infertur q ibi sit vena ad cor tendens testatur Isidorus.30.q.5.c fœminæ, & Gelius in suis noctibus atticis.li.10.c.10.& Macrobius.7. Saturnalium notauerunt, & Plinius li.33.c.1.

3.conclu. Tertia conclusio. Vno exprimẽte cõsensum, & alio nõ exprimete, si pro tacẽte parentes exprimãt cõsensum: tenet matrimonium. siue ille, pro quo consensus præbetur, sit pubes, vel impubis. Hæc est determinatio.c. vnici. de sponsatione impuberum A

puberum.libro.6. Vbi dicitur. Porrò ex sponsalibus quæ parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus plerunq; contrahunt ipsi filij, si expresse consenserint, vel tacite, vt si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur, & ex eis oritur iustitia publicæ honestatis. Idem dicit glo. super.c. Tuæ fraternitati.de sponsalibus. Et.23.q.2.c. Honoratur. Et probatur. Quia patri incumbit prouidere filio, quandiu est sub eius potestate. Sequitur ergo ꝙ potest pro ipso promittere, & filio non contradicente tenebit. Quia expressè videtur approbare decretũ patris. Ex hoc determinari potest dubium, quod sæpe contingit apud indigenas noui orbis, ꝙ vno ipsorum coniugum exprimente, parentes exprimunt pro alio. quia tunc si alter non reclamauit, vel non contradixit, est matrimonium. Hanc tamen conclusionem intellige veram, dummodò filius non tacuit, aut filia, propter metum reuerentialem patris, alias non taciturus, quia sic non esset validum matrimonium, nec intelligeretur cõsensus liber.* Et similiter tenere verum in parentibus quia in extraneis nõ tenet, patet ex.c. ex parte de restitutione spoliatorum vbi Abb. & Ioa. Andrea. Hẽricus in.c.1. de despon. impub. Vide Siluestrũ verbo matrimo.2.q.7. & episcopum Segouiẽsem in loco proximè citato, Et Pręposítus in.c. tuę fraternitatis dicit hãc esse communem opinio. Modo tamen post concilij Tridentini diffinitionem hæc omnia supra dicta locum non habent cum ad essentiam matrimonij sit requisitus minister qui & cognoscat de consensu vtriusq;, vt in appendice in fine disputatur vide ibi.

Cobarru. in,4. 2.p. c.4, nu.4

B

Nota pro istis neophytis.

C

ARTICVLVS SEXTVS,

Vtrùm (filijs ignorantibus) sufficiat consensus parentum ad matrimonium.

QVIA interdum contingit, quòd parentes viri & fœminæ, inter se loquuntur de matrimonio, & promittunt pro filijs, & vtroq; ignorante, vel altero, iunguntur carnaliter, Vtrùm illud sit habendum tanquam verum matrimonium.

Pro solutione notandum, ꝙ contingere potest hoc tribus

modis

modis.s.ꝙ ipsi iussu parẽtum conuenerunt adinuicem, ignorantes quidem de matrimonio prius ne actum esset. Secundo modo, ꝙ antequam in vnum conuenerunt, intellexerũt, quomodo parentes matrimonium promiserunt, & scienter iussu parentum conuenerunt. Et tertio modo, quando iam coniuncti sunt: parentes talem ordinasse coniunctionem. cognouerũt de quo sit. 1. conclu. A

1. conclu. 1. con. Parentibus loquentibus de matrimonio, & filijs non intelligentibus: licet conueniant in vnum, ipsis non exprimẽtibus inter se consensum, nullum est matrimonium: sed potius stuprum, & fornicatio. Probatur ex. c. vnico de spõsatione impu. lib. 6. Vbi dicitur, ꝙ si filij ignorantes, cùm sciuerint, ratificauerint, tenet matrimonium. Ipsis tamen ignorantibus, nequaquam valet. Et probatur. Si tale matrimonium teneret, esset ob consensum expressum, vel tacitum ipsorum filiorum, sed non est expressus, nec tacitus, ergo nullum est matrimonium. Quia consensus, est applicatio voluntatis ad aliquod medium ostensum per intellectũ, sed illud quod omnino est ignoratum, non est cognitum, & sic nec respectu illius potest esse consensus. sed sic est ꝙ filij omnino ignorauerunt, contractum matrimonij præcessisse, ergo quandiu ignorauerunt, nullo modo potuerunt habere consensum nec expressum, explicando: nec tacitum, cõsentiendo, sic nullo modo fuit matrimonium.

Ratio cõclusionis.

S.Th. 1.2. q.15. B

2. Argu. Extra de sponsa. c. Si inter. Et de spõsal. duorũ c. finali. Et. 27. q. 2. c. Suffi ciat. Nullus obligatur alicui cõtractui, ignorans contractum, sed tales ignorauerunt contractum: ergo nullo modo tenentur ex tali coniunctione.

Item. Quia si esset matrimonium, sequeretur ꝙ etiã si conuenirent duo sine aliquo consensu esset matrimonium; quod tamen est falsum. Si enim non adsit consensus expressus (vt superius determinatum est) non valet contractus. At cùm ipsi ignorant factum, perinde est, acsi mutuò conuenirent sine expresione consensus. C

2. conclu. Hugo sũmæ sent. tractã. 7. cap. 6. 2. con. Si filij puberes priùs intellexerũt de matrimonio agi à parentibus: & iussu ipsorum parentum, cõueniant, & cõsumment matrimonium: ipsis non contradicentibus interiùs, vel exteriùs, signo, vel verbo, est verum matrimoniũ. Hæc est expressa determinatio de sponsatione impube. c. vnico. libro. 6.

Ibidem

Ibidem quidẽ determinatur, ꝙ parentibus promittentibus, filijs intelligentibus & non contradicentibus, filij obligãtur. Est etiam determinatio extra, eodem titulo. c. 1. Vbi dicitur, quòd pater non potest filium obligare ad matrimonium si sit adul-
A tus, si filius aliquo modo non consentiat: ergo cùm à contrario sensu in iure sit validum argumentum, si filius consentiat, obligari potest à patre, sed qui non contradicit, consentit, vt in textu præallegato dicitur, ergo erit ratum. Quia licet filij sint puberes, tamen semper sunt sub cura parentum, ergo incumbit ipsis parentibus hoc procurare filijs, ergo ipsis intelligentibus, & non contràdicentibus, erit matrimonium. *Viguerius li. instit. Theo. c. 16 par. 7. ver. 6. Vnica ratio.*

3. conclusio. Si filij puberes conuenerunt in vnum iussu parentum, si tempore quo conuenerunt ignorabant, post tamen cohabitantes simul cognouerunt matrimonium esse à parentibus contractum, si libere maneant, & interiùs consentiant, est matrimonium: & pro tali prçsumendum in foro exteriori: nisi aliud obstet. Hoc probatur ex eisdem capitulis præallegatis. Quia si à principio ipsi cognouerunt, & nõ contradixerũt, matrimonium tenet: ergo si à principio non cognouerunt, & postea scientes, non cõtradixerunt, erit matrimonium. Nõ enim
B diuersa est ratio. Nam si in tempore, quo primo cognoscunt contractum præcessisse conuenirent, teneret: ergo etiam si antè mutuo iuncti fuerint, & post scientes, non contradixerunt, tenebit. Quia ꝙ antè fuerint iuncti, vel non, non obstat. Et tandem, quia ibidem lib. 6. expressa est determinatio, nõ est opus alia probatione. Hoc debent maximè notare ministri, præcipuè in Michoacanensi prouincia. Quia non raro contingit casus, quòd mutuo conuenerunt duo, & parentes de matrimonio locuti sunt, & ipsi ignorantes habitant simul, & post discursu temporis cognouerunt, & perseuerant, & non contradicunt, & deinde casu aliquo mutuo discedunt, & contrahunt cum alijs. *3. conclu.*

Si ita est, primum iudicandum tanquam verum, & legitimum
C matrimonium, nec facilè est credendum eis asserentibus non consensisse. Quia existimabant cõsensum esse necessarium per totam vitam: & illam voluntatem bonam, semper duraturam & cùm incipiunt odio habere se mutuo, fingunt non voluisse contrahere, licet à principio voluerunt, post tamen retrocesserunt. *Notãdũ. Cautela ministrorum.*

D

runt. Ob id cautela vtendum est, vt ab eis exigatur non simpliciter de voluntate, vtrùm consenserunt: sed vtrùm tempore coniunctionis voluerunt. Vel vtrùm voluerunt aliquo modo, licèt non multum voluerint. Quia solent explicare quomodo à principio voluerũt, licèt postea non. Si tamen postquam cognouerint parentes celebrasse contractum, dissentiunt vterque, vel alter, nullum est matrimonium. * Sed tamen & si hæc iuri dicendo sint dicta iuxta ecclesiæ determinationem olim, modo tamen post Concilij Tridentini determinationem prædicta ad matrimonium validum non sufficiunt si non sit, minister præsens, & testes de quo in fine in appendice.

ARTICVLVS SEPTIMVS,

Vtrum sufficiat consensus Gubernatoris.

SED adhuc circa consensum expressum est alia quæstio grauis. Vtrùm sufficiat consensus expressus ab illo qui gubernat. Verbi gratia, quàm frequentissime cõtingebat, & modo sic euenit, inter incolas noui orbis quod Dux ipsorum, siue Rex, vel Rector, tandem dominus ipsorum: cui ipsi erant subditi, pro libito suo, vel quia iudicabant expedire, dicebant fœminæ: accipe in virum. N. & similiter dicebant viro, accipe in vxorem. N. Et conueniebant mutuo sine aliqua expressione consensus adinuicem. Et aliquando non fiebat à superiori domino, sed ab alijs inferioribus, qui tanquam Decani, seu Centuriones nominari possunt, qui vni familiæ solum præsidere solent. A B

1. argumẽtum. Videtur quòd nullo modo sufficiat ad matrimonium consensus talis. Nam quando iura disponunt consensum aliorum sufficere, intelligunt consensum parentum pro filijs, vt patet in cap. vnico. libro. 6. De sponsa. impub. Et extra. eodem titulo. cap. 1. sed tales non sunt parentes, ergo non sufficit quòd dicat. N. accipe Mariam in vxorem tuam. Et hoc patet authoritate doctorum dicentium, quòd in his qui sunt sui iuris, requiritur consensus per eos expressus: sed in his qui sunt iuris

alieni,

alieni, vt in filijs familias, sufficit tacitus cum expresſione eorum, in quorum sunt potestate. vt patet. 32. quæstio. 2. cap. Honoratur. Hæc. S. Thom. Innocentius, Guiliel. & Petrus de Palude. Et Ioannes Andreas in Nouella dicit, quòd solum in parentibus loquentibus, & promittentibus pro filio familias tenet verum, quòd qui tacet, consentire videtur, non C autem in alijs consanguineis. Si ergo non in alijs consanguineis à parentibus, multò minus erit verum, si solùm sit consensus rectoris. *S. Tho. d. 27.* *Innocen.* *Guiliel.* *Palude. d. 27.* *Ioa. Andr.*

Pro solutione est prius dubium determinandum. Vtrùm Ecclesia habeat potestatem ad compellendum ad matrimonium aliquos inuitos. Et idem de domino temporali, ad conseruationem suæ reip. Nam si hoc est verum, q etiam inuitum potest obligare, quantò magis obligatur qui non inuitus, sed liberè cõsentit, non tamẽ exprimit cõsensum. Et videtur quod Deus reliquerit hanc potestatem reip. Nam Imperator in om A nibus alijs negotijs, omne ius quod alicui competit ex pacto, vel cõsensu, potest ordinare q conueniat ei ex lege: ergo cùm ex mutuo consensu vir & fœmina habeant adinuicem ius, poterit Imperator ordinare, q per legem talem ius ei conueniat sine consensu. Nam habet potestas secularis, facultatem transferendi dominium vnius in alterum ex causis certis, vt in præscriptionibus, & in multis alijs, ergo in matrimonio etiam poterit. *Dubiũ.* *Ratio dubitan.* *1. argu.* *Adria. in 4. q. de præscri.*

Item Aristoteles docet, q homo plus est reipublicæ, quàm sui ipsius: ergo respublica habet maius dominium supra istũ, quàm ipsemet supra seipsum, ergo poterit eum obligare, si ad vsum matrimonij indiguerit illo homine. Si posset eum morti exponere propter bonum reipu. quare non posset & ad matrimonium obligare? Sed tamen, his non obstantibus, sit prima conclusio. *Aristo.* *2. Ratio.*

B 1. conclu. Nulla potestas humana potest aliquem inuitum cogere ad matrimoniũ cõtrahendum. Probatur. Quia ex tali cõiunctione frustraretur matrimoniũ fine suo. Nõ enim esset procreatio, seu educatio prolis debita, inter eos, qui violẽter cõuenirẽt. Similiter nõ esset operũ communicatio. Ob id quicquid sit de argumẽto, quia matrimoniũ De⁹ voluit libere fieri, nullo *1. conclu, Nulla humana potestas potest cogere ad matrimoniũ,*

nullo modo aliquis inuit⁹ ab hoc cogẽdus. Et dato habeat Rex potestatem circa alios cõtractus inuitos obligãdi, vel transferẽdi dominum in alium: non tamen in matrimonio. Quia esset maximũ periculum, si cogerentur, quod non sic in alijs. Et hoc est verum non solùm de seculari, sed etiam de Ecclesiastica potestate: ita vt nec Episcopus, nec Papa id posit. Nec obstat argumẽtum sumptũ ex Aristo. Nam verè ita est, ꝙ posset respublica morti exponere hominem pro tota republica: sed ad matrimonium non posset cogere. Quia omnino frustraretur fine suo, & si necessarium esset, hoc spectaret ad Dei prouidẽtiam: quòd talem inclinaret ad matrimonium contrahendum. C

Solutio. 2 argumẽ. ex Arist.

2. conclu.

2. conclusio. Licet potestas secularis non posit aliquem cõpellere ad matrimonium, potest tamen persuasionibus ad id mouere, & pro ipso promittere, & eo nõ cõtradicẽte, erit verũ matrimonium. Probatur conclusio ex parte qua non probatá est. s. quòd posit persuadere. Nam nos superiùs diximus in articulo primo, matrimonium esse naturale, quia est necessaria filiorum procreatio, & operum communicatio: quia alia ad virum, alia ad fœminam spectãt, sequitur ergo, ꝙ respub. vel qui eius vicem gerit, poterit (non excedendo limites suos) persuadere, & monere ad huiusmodi coniunctionem. * (Imo præceptum de coniugio à principio positum, in potestate publica positum est subiectiue: vt suprà diximus). Et dictis eorum assentientes tenentur adimplere, & verum esset matrimonium post consummationem.

1. Ratio conclu.

Arti. 1. supra.

2. Ratio.

Secundò. Verum est matrimonium parentibus loquẽtibus pro filijs, ipsis non contradicẽtibus, vt patet ex. c. prællegato lib. 6. Ergo etiam erit verum Principe, vel rectore promittẽte, si non adsit cõtradictio. Nam sicut se habet pater in ordine ad suam familiam: sic Rector, vel Prætor in ordine ad suam rem publicam, & sic sunt sui subditi velut filij patris, ergo etiam poterit ipsis prouidere de necessarijs, sed non aliud magis necessarium est ad suæ reipublicæ conseruationem, quàm sit matrimonialis coniunctio, ergo de ipsa poterit prouidere. Nõ enim posset diu stare respublica, si tale matrimonium desisset. Dicit enim Aristo. quòd Rex gubernandi regulam debet sumere à fine: cùm ergo finis sit, temporalis suæ reipublicæ conseruatio, A

Arg. a simili.

Arist. in poli.

conseruatio, isto supposito fine debet gubernare: sed maximè
B ad istum finem, necessaria est mariti & vxoris cõiunctio: ergo ad ipsum pertinebit huiusmodi coniunctiones procurare, & ipso pro eis promittente, illis non contradicẽtibus erit verum matrimonium.

Tertiò. Si Prætore loquente pro matrimonio inter alias legitimas personas, & ipsis non contradicentibus non esset verũ matrimonium: esset eò, quia ad ipsos nõ spectat cura, sicut spectat ad parentes, sed ad ipsos Prætores spectat tanquam si essent parentes. Constat enim ex Arist. ꝙ naturaliter illi qui prudentia pollent domini sunt illorum, qui sunt rudiores, & tardioris ingenij. Quia prudentes agunt, & alij potius agũtur, quæ
C agunt, & tales ab alijs in ordine ad suos fines diriguntur. Et qui dirigunt, habent se ad modum parentis, cuius officium est ducere ad perfectum prolem. Cùm ergo indigenę noui orbis subditi (pro quibus hoc dubium positum est) sic se habeant, ignorantes quid eis conueniat, poterunt à Prætore in suos dirigi fines. Et sequitur verum esse matrimonium, si postquàm de matrimonio locutum est cõueniunt in vnum, non contradicẽtes, nec verbo, nec signo. Et sic contrahentes non minùs obligãtur ad simul manendũ, quàm si ipsi per se celebrassent cõtractum. *Tertio.* *Aristo. 1. poli. ca. 3.*

Matrimonium potest contrahi per procuratorẽ, & per nũtium, ergo à simili etiam potest contrahi per Rectorẽ, vel Principem, non contradicentibus subditis. Neq; obstat, quòd Princeps non habeat speciale mandatum ad id. Quia modo loquimur omni secluso iure positiuo. *Quarto. De pcu. in. 6. cap. procu.*

Quintò. Muti, & non valentes aliquo modo loqui contrahunt per hoc, quòd ab alijs coniuncti, non contradicunt, ergo & similiter quando incole noui orbis coniũgebantur monitu sui Rectoris, erat matrimonium, nisi aliud obstaret. *Quinto. Extra de spons. ca. cũ apud sedem.*

A Sextò. Per illa quæ sunt cæremonialia in matrimonio (vt est modus contrahendi) non variatur matrimonium, manente id quod essentiale est: quòd patet ex hoc, ꝙ fermè in qualibet prouincia est modus specialis contrahendi certis quibusdã signis, sed quòmodocunq; exprimatur cõsensus, est matrimonium, quia hoc est de essentia, vt suprà dictũ est: ergo cũ apud indigenas noui orbis vt in plurimum hic esset vsus, vt Rector *6. argu.*

prouideret in matrimoniali coniunctione: si ipso loquente cõuenirent, neq; contradicerent: esset verum matrimoniũ. Quia iste erat modus huiusmodi naturalis coniunctionis.

7. argu. Septimo. Quia cùm naturali conditione sint noui orbis incolę velut serui, pusillanimes, meticulosi, erant sic dominis suis subditi, vt neq; mouere possent pedem absq; præsidentis consensu, ob id in omnibus sperabatur eius consensus, & eo adhibito, fiebant tales matrimonij cõiunctiones, ergo si ipso loquẽte libẽter conuenirent vir & fœmina, intus non repugnantes in animo: videtur habendum tãquam verum matrimonium. B
Optimũ argumentum. Et re vera, si hoc non esset verum matrimonium, maior pars illorum, qui modo coniuncti sunt matrimonialiter, essent in statu damnationis æternæ: cùm non aliunde matrimonialiter sint coniuncti, nisi quia domino, seu Rectore consulent, conueniunt in vnum, absq; aliqua alia expressione. * Et si cadẽ esset ratio in aliqua gente vel prouincia in antiquo orbe, idem etiam esset ius statuendum.

Solu. ad. 1 Ad argumenta. Ad. 1. Concedimus ita esse, ꝙ in potentibus loqui: & habẽtibus liberum arbitrium, requiritur consensus, vel expressus, vel tacitus: & quia quando domino loquẽte pro matrimonio, conueniunt inter se, est consensus in matrimonio, tacitus tamen, erit verum matrimonium. Et sic est verum quod iura disponunt. s. ꝙ patres spondeant pro filijs, sed Rectores, vel dominos, nos existimamus tanquam ipsorum patres, quia ferè omnes parentes naturales vix habebant curam instruendi filios, vel prouidendi eis. Non thesaurizabant filijs, nec sibi ipsis, ob id instinctu quodam naturali Rectores mouebantur ad prouidendum de matrimonio quod necessarium esse iudicabant: quibus merito obaudiendum erat. Et sic patet solutio ad aliud ex doctoribus, ꝙ. s. parentes soli pro filijs poterunt promittere. Nam verum est, quando naturales parẽtes possunt, & volũt de filijs prouidere, sed in defectu istorum, qui tanquam parentes sunt (vt Rectores) poterunt vrgente necessitate, prouidere suæ reipublicæ de remedio ad conseruationem. Sicut ad indiuidui conseruationem potest prouidere vel prohibendo certum genus ciborum, vel consulendo, & monẽdo ad aliquem cibum bonum, quod iuuat ad sanitatem. Nec

Notandũ

2. Cor. 12.

C

Ad. 2.

minus

A minus parentibus non naturalibus, sed legalibus adhibendum est fidei, quàm naturalibus: qui in defectum naturalium introducti sunt, præcipue inter noui orbis indigenas, inter quos vix aliquid agunt, nisi à prudentioribus dirigantur. Et ipsi huiusmodi cõiunctiones tanquã matrimoniales reputant: si fiat per hoc ꝙ ipsi qui præsunt, primo loquuti sunt de matrimonio.

* Dictis non obstat quæ suprà ablata sunt, quando de consensu parentum pro filijs loquebamur, dicentes non tenere verum in extraneis, vt communiter notant doctores iuris periti, & Theologi, vt etiam adducit Couarru. in epitome. 4. Decretalium. p. 2. c. 4. nu. 4. Non obstant inquam, quia apud noui orbis incolas, vt ex longa mora triginta annorum, apud eos didiscimus eorum gubernatores seu Rectores in temporalibus, non habendos esse velut extraneos, sed tanquam parentes, & talis modus gubernandi iuxta conditionem ipsorum, non solũ pro fraus, sed necessarius videtur: & doctores qui contrariũ asserunt nobiscum sentirent cognita eorum cõditione, hæc etiã in istis tẽporibus iuxta Tridentini Concilij determinationẽ sunt interpretãda ad hoc ꝙ matrimonium teneat.

ARTICVLVS. OCTAVVS,

Vtrum ad matrimonium sufficiat coactus consensus.

B ET videtur ꝙ sic. Nam illud quod sufficit ad peccatũ mortale, quo aliquis dæmoni, & inferno obligatur: videtur sufficere ad obligandum se pro matrimonio, sed ad primum sufficit consensus quantuncunq; coactus, ergo & ad secundum. *1. argu.*

Secundo. Causa effectiua matrimonij est consensus, ergo eo posito, ponitur effectus, sed etiam si consensus sit coactus, est cõsensus, ergo sufficiens erit ad matrimonium. 2.

Tertio. Electio per metum facta si sit iuramẽto firmata est obligatoria. extra de his quæ vi metus cau. fi. c. Ad aures. ergo & matrimonium erit obligatorium quantuncunq; metu fuerit contractum. 3

In contrarium tamen est. Quia coactio impedit vinculum maius. *In cõtra.*

maius.s.professionem religionis,vt habetur.20.q.3.c. Præsens. ergo impediet & minus.s.matrimonij coniunctionem.

Notan. Pro solutione notãdum duplicem esse metum,vel coactionem. Quidam qui potest cadere in virum constantem. Alius qui non cadit in constantẽ,sed bene in inconstantem. Vir constans ille dicitur, qui semper inter duo bona eligit quod melius,& propositis duob9 malis:vitat quod maius,& eligit quod minus.Constans enim semper sequitur rectam rationem, secũdum quam iudicat quid:pro quo.s.vtrùm maius vitandum sit malum,& ob id, quod minus est subire, quod inconstans non facit,sed leui quodam metu terretur: & subit quod maius est. Sicut si alicui proponantur ista duo mala pœnæ,vel quod perdet paruam pecuniam:vel ꝙ consentiat in istam: quam tamẽ nullo modo vult ducere in vxorem.Constans vir secũdum rationem rectam iudicat minus malum esse perdere pecuniam illam:quàm in talem consentire,eligit minus malum, vt vitet maius.Inconstans tamen,& menticulosus non sic se habet:sed si proponatur ei:consentias in istam,& nisi cõsenseris,omnino percutiam te alapa,vel non eris mihi amicus, vel expellam te è domo mea,vel non tibi amplius bene faciam: ob vitandum ista,quæ minora sunt,eligit quod maius est:consentire.s.in matrimonium,quod ante nolebat. Talis dicitur inconstans, quia non secundum rectam rationem iudicat. C A

Quis sit vir constans. S. Tho. in 4. d. 29. art. 2. Et Ricar.& alij. Fortunius in tractatu de vlti.fine. illati.22.

Quis incõstans vir.

Si verò alicui viro forti,vel mulieri (quia pro eodem capitur hic)proponatur:cõsentias in matrimonium,sin autẽ,mortem patieris,vel verbera,vel seruitutem,vel quid simile, quia ista nimis grauia sunt; secundum rectam rationem eligit potius consentire inuitus in matrimonium, quàm tantum malum,vt est mortem subire,vel verbera.

Secundò notandum est:ꝙ voluntas à nullo potest cogi,propriè. Potest quidem aliquis cogi ad hoc,ú inuitus moueat manum vel pedem,vel alia membra, quod est quantum ad actus imperatos: sed ad hoc ꝙ interius velit, nullo modo; quod est quantum ad actus elicitos. Quia nihil est tam in voluntate, sicut ipsa voluntas. Deus tamen potest mouere voluntatem, & cogere vt velit:quod ante odio habebat, vt sæpe contingit in illis qui ad ipsum conuertuntur. Sed licèt ita sit,ꝙ volũtas directè B

Aug.5. de ciui. et S.Tho.1.2 q.6.ar.4. Alma.super Holcoth. q.3. Marsi.in 2.q.16.

rectè

recte nullo modo possit cogi ab aliquo nisi à Deo: potest tamen indirecte cogi, vt si modò nolit eijcere merces in mari, potest occurrere magna tempestas, ita vt sit necessariũ ad mortem euitandam omnes merces proijcere. Tũc voluntas potest cogi ad proijciendum. non ꝙ si ipsa nolit, cogatur: sed quia existẽte periculo, quodam modo cogitur vt velit, quod nullo modo vellet secluso periculo. Et tale vocatur ab Aristo. Voluntarium simpliciter, licet habeat admixtum, aliquid de inuoluntario. Simpliciter quidem est voluntarium: quia de facto vult proijcere, qui alioqui non proijceret, ergo si proijcit, sine dubio vult: sed dicitur inuoluntarium aliquo modo, quia si posset periculum euitare, non proijceret. Ob id dicitur mixtum de voluntario, & inuoluntario; licet simpliciter tale. De quo latius suo loco dicemus.

Durã. in 2.d.24. & 25.

C *Arist. 3. Ethi. c. 1. et S. Tho. 1 2. q. 6. ar. 6. & 7.*

Tertiò est notandum: ꝙ loquentes de viro constante, vel inconstante, non excludimus mulierem. Dicitur constans illa, quæ maiora mala vitat, & minora eligit, & maiora bona eligit, & minora relinquit. *3. nota.*

A Quartò notandum est: quòd mala quæ possunt mouere virum constãtem, sunt, mors, & cruciatus: vt patet. c. Cum dilec. De his quæ vi me. cauf. fi. Item, Stuprũ, & seruitus. ff. quod metus cauf. fi. l. Isti quidem. Et Instituta, eodem titulo. §. 1. 2. & 3. Similiter & vincula. ff. eodem titulo. l. Nec timorem. & additur. Et quæcunq; alia mala quæ istis æquiparantur, vt perdere statum, aut infamia grauis. Et si de alijs dubitetur, vtrum sint talia, quæ possent virum constantem mouere, standum est iudicis arbitrio. quod notat glo. in. l. interpositas. C. de transf. Et in. c. cùm dilect. de his quæ vi. vbi Abb. & Decius. in. l. in omnibus causis. ff. de regu. iuris. *4. nota. Quæ sunt illa quæ virũ constãtẽ possunt mouere. Vide Soto in. 4. d. 29 q. 1. art. 3.*

Quintò. Ad hoc, ꝙ contractus valeat, vel non valeat, non eodem modo iudicandum est in foro consciẽtiæ, & in foro exteriori. Nam in foro conscientiæ stat ꝙ non teneat, cùm tamẽ valeat in foro exteriori Ecclesiæ, quæ iudicat de exterioribus solùm. *5. nota. Cõtra Adri. quolib. 8.*

B Sextò. Ista quæ diximus mouere virum constantem, non sunt ex natura rei. Nam aliqua istis leuiora poterunt mouere virum vnum, sicut grauiora virum alium: vt auarus potest tantum *6. nota.*

tum timere iacturam pecuniæ, quantum constans, & fortis mortem.

7.nota. Septimo est notandum: q aliud est loqui, Vtrum consensus coactus iure diuino, & naturali anullet matrimonium. Aliud, Vtrum solum iure positiuo. Potest enim esse, q iure positiuo nullum sit, & tamē intra limites iuris naturalis teneat. Sicut testamentum defectu testium, vbi non interuenit fraus, neq; dolus, est nullum iure positiuo, & tenet iure naturali. Vt alibi est à nobis disputatum. Vel è contrario, potest tenere iure positiuo, & non iure diuino, nec naturali. Sicut si quis sine consensu interiori verba protulit, in foro exteriori iudicatur pro matrimonio, extra. De sponsa. c. consul. & non in cōscientia. His suppositis, sit. 1. conclusio.

Adria. quoli. 6. Panor. ext. de p ba. c. Qm̄.

Ad. q. 1. conclu. Scō. d. 29. Gabri. in 3. d. 39. q. 1 conclu. 8.

1. conclusio. Metus cadens in cōstantem virum, iure diuino, & naturali, simul & positiuo anullat matrimonium tali timore contractum. Et q sit de iure naturæ nullum, probatur. Quia contractus matrimonialis est libera datio. s. do vt des, ergo requirit libertatem secundū suam naturam, sed ista deficit quando est coactio, vel quando est metus, ergo erit nullum. C

2. ratio. Item secundo. Ante legem scriptam solum in lege naturæ dictum est Gene. 2. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, sed non adhærebit ille qui cō sentit tali metu, ergo est nullum.

3. ex. Gē. 24 Tertio. Dixit Abraham seruo suo, qui ibat quærere vxorē filio suo Isaac. Si mulier noluerit tecum venire, tunc liber eris à iuramento. Et cum seruus peteret Rebeccam, parentes dixerunt. Vocemus puellam, & quæramus voluntatem eius. Ista fuerunt in lege naturæ facta, ergo eò factum: quia natura inclinabat, vt ad matrimonium summa esset requisita libertas. Nā si parentes noluerunt eam tradere, nisi ipsa respondisset, consequens est, q id faciebant, quia erat contrarium naturæ, tradere inuitam viro. A

Sūma libertas requisita ad matrimonium.

Scotus in 4. d. 29. et Gab. in 3. d. 39.

Probatur idem ex fine matrimonij. Quia si sit consensus coactus, impeditur finis matrimonij, ergo libertas summa est necessaria ad matrimonium: necessitas enim in rebus (teste Aristo.) ex fine sumenda est. sequitur ergo q cùm finis matrimonij impediatur, nisi adsit libertas, q ipsa naturaliter necessaria

saria

saria est. Et probatur. Quia si non sit libertas plena, facile adinuicem discedent coniuges: & non erit prolis educatio: nec erit operum communicatio: quæ est finis secundarius matrimonij. Ex isto patet, quomodo sit de iure naturæ, quòd matrimonium metu contractum non teneat, vt Panor. c. Cùm locum. de sponsa. Quia in matrimonio reperiuntur tria bona, fides, proles, & sacramentum, vt in. c. finali. de conditio. apposi. Et. 27. q. 2. c. Omnem. Quæ omnia metus intercedens habet excludere. Nam primo matrimonium est sacramentum, quia significat vnionem inter Christum & Ecclesiam. vt in. c. debitum. de biga. Vnde sicut Christus voluntarie assumpsit carnem humanam, ita & matrimonium illam vnionem designans, debet esse voluntarium: vt signum correspondeat signato.

Arist. 2. phy. tex. co. 75. Arist. 4. p. tracta. 9. c. 6. q. 6 Panor. ad Ephe. 5. Coloni. q. 252.

2 Secundo. Metus impedit procreationem prolis, quæ est secundum bonum matrimonij, quia propter displicentiam non intenditur procreationi prolis.

3 Tertio. Est contra bonum fidei, nam fides est vnum ex bonis matrimonij, vt nullum sit adulterium, sed propter metum, seu inuitas nuptias, de facili coniuges labuntur in adulterium, quia quod quis non diligit, facile cõtemnit, vt in. c. Pręsens. 20. q. 6. Hæc ibi Abbas. Ecce habes ex istis quàm sit contra ius naturæ, & diuinum, coactio, seu violentia in matrimonio. Et propter ista in iure positiuo determinatum est, q̃ talis matrimonij cõtractus sit nullus: & eas declarat illegitimas personas fuisse etiam de iure naturali, & diuino. Quia est summa requisita libertas, vt patet in. c. Veniens. Et. c. Consultationi. de sponsa. Hæc conclusio prima est contra Palu. in. 4. d. 29. q. 1. & Ricar. ea. d. ar. 2. & Maio. ibi. q. 1. Duran. q. 2.

Abbas. S. Tho. d. 29. q. 4. ar. 3. Sco. eadem. d. & supple. Gab. ibidem.

2. conclu. ob declarationem primæ solũ posita.

2. cõclu. Si quis timore mortis, vel stupri, vel carceris, vel verberum, vel seruitutis, vel grauis infamiæ sui, vel suorum, vel amißionis status, vel maioris partis bonorum suorum, vel vinculationis, cõsenserit in matrimonium: tale matrimonium est nullum iure positiuo, & iure diuino, & naturali. Hæc conclusio patet. Quia illa quæ metum inducunt cadentem in constãtem virum, anullant matrimonium, sed ista sunt, mors, & cruciatus, in. c. Cùm dilect. De his quæ vi metus causa fiunt. De stupro,

Ratio conclusionis.

stupro,& seruitute.ff.eodem titulo.l.Isti quidem.Instit.ut.eodem ti.§.1.2.&.3. Vincula.In.l.Neq; timorem.eodem ti. Et de infamia iuris,vt in.l.finali.ff.eodem titulo.Et de amissione status,vel partis maioris bonorum expresse Panor. in. c. Abbas. extra.eodem titulo. si non potest quis sustentari sine illis bonis,quæ perdere timet.Et idem glo.in.l.Aduocati.C.de aduoca.diuer.iudi.Et facit pro hoc.c.Presbyteros.d.50.&.l.pen.C. eodem titulo.Et ibidem Panor.ait nō solum hoc esse verum, quando sine illis rebus viuere non potest, sed etiam quādo graue patitur iacturam. Et sic patet, quòd quicunq; metu alicuius signatorum contraheret matrimonium:non teneret. Et non solum quando ista in propriam personam,sed etiam quādo in coniunctam,vt in patre respectu filij:& e conuerso. Nec opus est hic alia probatione, quam iuris determinatione.Et de vinculatione.ff.eodem ti.l.Neq; timorem.c. Veniens.in.1. &.2.Et.c.Cum locum.de spons.Hoc sit contra Cardina. qui in c.Abbas.eodem ti.dicit, matrimonium quocunq; metu contractum esse verum, sed rescinditur ab Ecclesia. Imò secluso Ecclesiæ præcepto,esset nullum.

Panor. *Glossa.* *Panor.* *Ricar. in d.29.ar.1. q.1.*

Tertia conclusio. Quicunq; ob vitandum maius malum (quodcunq; illud sit) eligit quod minus est, dicitur id agere metu cadenti in constantem virum. Ille dicitur esse constans vir,qui eligit minora mala,vt vitet maiora, vt patet ex.3.notabili:sequitur ergo quod vbicunq; simul duo occurrunt mala,quorum alterum subire necesse est,subeundo minus,ad maius vitandum,dicitur illud subijsse timore cadente in constantem virum.

3. conclu. S.Tho. 4. di.29. Sylue. in verbo metus.7.1. Almain. in.mo.c.3 2

Secundò.Quia iste,qui ad vitandum maius malum, in minorem consentit:timore & metu operatur,ergo vel timore iusto,& viri constantis,vel inconstantis:sed non inconstantis:cū minus eligat,vt vitet maius,ergo est viri constantis.

Quarta conclusio.Maius malum, vel minus malum, quod causa est istius timoris, non considerandum est ex natura rei, sed ex parte eius, cui infertur. Quia si verum esset,q ex parte rei esset considerandum,timor in omnibus esset æqualis,& sic si in vno esset talis qui caderet in constantem virum, similiter in omnibus, sed hoc est falsum. Nam vna res potest mouere vnum,

4.conclu. *Ratio.*

vnum, maximè: vt est verberatio, quę tamen alium non mouebit: quia non omnes sunt eiusdem virtutis. Item. Aliquis poterit existimare, datis duobus malis, vnum esse minus alio, & illud subire: & diceretur constans. Et alius potest illud existimare maius, & illud subire, & erit incōstans, vt suprà diximus. *Non eadē æqualiter monent omnes.*

Ex quo infertur: quòd si vni esset maius malum percuti colapho, vel verberari parum, vel victu ad aliquos dies priuari: vel ex terra propria aufugere, aut iacturam in bonis temporalibus pati: quàm sit matrimonium ducere, quòd qui tali timore matrimonium duceret: non esset obligatus ob timorem cadentem in constantē virum. Et ista conclusio est notanda propter noui orbis incolas, qui eo quòd meticulosi ex leui metu maximè mouebantur. *Coroll.* *Nota pro noui orbis hominib⁹*

B

5. conclu. Matrimonium contractum imperio, vel precibus regis, vel cuiuscunq; domini circa subditos (qui tyrannicè tractare solet suos, non obtemperantes) est ipso iure nullum. Et dicitur cadens in constantem virum. Hoc asserit Panor. in. c. vltimo. Qui clerici, vel vouentes. Et idem Ioan. Andrea. ibidem & Bar. in tractatu de tyranno. Et probatur. Ille metus dicitur matrimonium inualidare, qui virum cōstantem mouere potest: sed preces, vel imperium tyranni, virum constantem mouere possunt: vt constat, ergo talis dicetur metus cadens in constantem virum, & per consequens anullans matrimonium. *5. conclu.* *Panor.* *Ioa. Andre. Bart.* *1. Ratio.*

Ille dicitur constans vir, qui subit minus malum ad vitandum maius, sed minus est in matrimoniū cōsentire, quàm in manus tyranni incidere, ergo qui isto timore matrimonium contraheret, liber esset à matrimonio. Ex quo sequitur: quòd cum apud noui orbis incolas olim domini essent sic sæui, & impetuosi: quòd qui imperio ipsorum, vel precibus agerent, & matrimoniū inirent nō essent obligati. De quo infrà clariùs. 2 *Corolla.* *Nota.*

C

6. conclusio. Quis metus sit cadens in constantem virum, vel quis non sit, si non sit expressum in iure: arbitrio boni viri in foro conscientię, & iudicis in foro iudiciali standum est. Probatur prima pars ex iam dictis. Nam cum extra illa quæ expressa sunt in iure, alia sint quæ virum cōstantem possint mouere: & non possit ex iure constare, aliunde quærenda est veritas. Et non videtur nisi ex arbitrio boni viri. *6. conclu.* *Ratio. 1. partis.*

A

Item.

2 Item. Quia quædam sunt quæ mouerent virum vnum constantem, quæ alium non mouerent: ergo cùm determinatio quæ sint illa, non posit pendere ex re ipsa, sequitur q aliunde pendet: & non videtur vnde, nisi ex arbitrio boni viri, ergo ab eo iudicandum est. Ista est determinatio Syluestri in verbo, metus. q. 1. Et summa Tabiena eodem verbo allegat Panor. in cap. Cùm locum. de sponsalibus. idem dicentem, licet ego non inuenerim in Panormi. sed solum hæc verba, quæ faciunt satis ad propositum. Minor metus in muliere sufficit, quàm in viro. Ex quo sequitur, q arbitrio boni viri in conscientia standum esset.

Syluest. *Tabiena.* *Panor.*

2. pars. probatur. Alia pars, q in foro iudiciali arbitrio iudicis est standũ: patet ex expressa determinatione Abbatis in. c. Continebatur. de sponsa. impub. vbi ponit hãc determinationem. In his quæ non sunt expressa in iure, standum est arbitrio iudicis. Et vt recitat summa Rosela excommunicatione. 19. §. 10. Petr. de Ancha. ait: quòd iudicis arbitrio relinquitur, quis timor sit intus cadens in constantem virum, quantum ad ea quæ non sunt in iure expressa. Et probant adducta in principio in notabilibus. Et ratio sit. Ad ipsum spectat de dubijs iudicare, ad quem spectat finaliter sententiam dare: sed ad iudicem spectat finaliter sententiam dare: ergo ad ipsum spectat in tali iudicio & interpretari. De quo vide Couarru. in epitome. 4. Decre. p. 2. c. 3. §. 4. nu. 8. B

Abba. *Rosela.* *Ancha.* *S. Tho. 1. 2 q. 96. ar. 6*

Corolla. Ex ista conclusione infertur, q in foro conscientiæ licebit iudicare confessori circa noui orbis incolas nouiter conuersos de metu eis illato ad matrimonium, siue fuerit ante fidem, vel post. Vtrùm fuerit cadens in virum constantem, & excusans, vel non fuerit, sed leuis.

Notãdũ

7. conclu. 7. conclu. Matrimonium cõtractum ex metu leui, sed tamẽ timore: licet sit validum, & firmum in foro exteriori, in foro conscientiæ non tenet, sed est nullum, stando solùm in iure naturali. Probatur primũ, q in foro exteriori sit validum ex capitulis suprà allegatis: in quibus determinatur, q si matrimonium fuerit metu iusto cadente in constantem virum contractum: sit nullum. Et à contrario sensu in iure est validum argumentum. Et si leui metu, est firmum, & ratum. C

Hugo in summa sen. tracta. 7. c. 6. *Vigue. ius de institu. theo: c. 16. §. 7. ver. 6*

Secunda

A Secunda tamẽ pars, quæ difficultatem habet, probatur. Matrimonium contractum metu cadente in constantem virum est nullum iure naturæ & diuino: quia non est plena libertas, quæ in tali cõtractu requiritur, ergo etiam matrimoniũ cõtractum ex leui metu erit iure naturæ, & diuinum nullum. Cõsequentia est bona. Quia sicut constans vir cogitur à graui malo, vt in minus cõsentiat inuitus: sic incõstans mouetur à minori malo, vt in maius cadat. Ex conditione enim diuersa vtriusq; prouenit, ꝙ res diuersa æqualiter moueat vnum, & aliũ. Sicut enim vir fortis posito timore mortis, timet iustè, & aliud minus malũ subit inuitus, vir inconstans timet amissionẽ, vel pecuniæ, vel alicuius alterius similis, & tãto mouetur ab isto obiecto ad consentiendum alteri malo: quãto mouetur vir fortis à morte. Sequitur ergo, ꝙ stando solum in iure naturali tanta sit coactio in vno sicut in alio. Quòd si vnum est inualidũ iure naturali, & aliud erit. Et si primum est nullum, quia plena deficit libertas ad talem contractum requisita: quòd secundum erit etiam nullum, cùm deficiat libertas.

ratio. 2. p.

Sco. d. 29. Gab. 3. d. 39. q. 1. Victoria.

B Item. Panor. dicit in. c. Cum locum. de spon. Cõtractus qui requirit liberum consensum ipso iure est nullus, si interueniat coactio quia licet coacta voluntas sit voluntas. 15. q. 1. c. Merito. tamen non est voluntas libera, & sic quia deficit qualitas libertatis, quæ est de substantia contractus, est nullus. 2

Panor. Coacta uoluntas nõ est voluntas libera.

Et quę requirunt liberum consensum sunt. 8. vt asignat idẽ Panor. in. c. Abbas. de his quæ vi. Primo. Omnia quæ sunt meritoria. Secundo. Matrimonium. c. Cùm locum. de sponsa. Et c. Veniens. & 33. q. 5. c. Notificasti. Tertio. Voti promissio, vel solutio. ff. eodẽ ti. l. Si mulier. §. si dos. Quarto. Iurisdictio. Quinto. Authoritas tutorum. Sexto. Absolutio ab excommunicatione. Septimo. Testes testamentorum. Octauo. Votum. Ex

Octo sũt quæ requirũt liberũ consensum.

C isto sumo argumentum. Omnia ista metu facta inualida sunt, quia requirunt plenam libertatem, inter quæ matrimonium ponitur: ergo vbi non est plena libertas, nõ erit matrimonium validum: sed in coactione (etiam metu leui) non est talis libertas, quia cùm sit inconstans vir, maxime mouetur quantumcunq; leui metu, ergo in iure naturali stando, tale matrimoniũ non valet.

3 Matrimonium contractum timore cadente in constantem virum, est nullum iure naturali. Quia cum tali timore contractum, non potest stare finis, ad quem ordinatur, siquidem ordinatur tanquam ad finem principalem ad prolem, quę non procreatur ex inuitè coniunctis: vel si procreatur, non debitè fit. Quia non diu manent iuncti. Item. Non est operum communicatio. Quia dissidentes inter se, non communicant in operibus. Hanc rationem assignant omnes doctores, quare irritum sit matrimonium vi contractum, tam Theologi, quàm iurisconsulti, vt dictum est. Ex ista ratione probo conclusionem. In illo qui metu (licet cadenti in inconstantem virum) cōsentit in matrimonium, concurrunt omnia ista: ergo si ob ista primus contractus iure naturali inualidatur, & secundus similiter. Patet. Quia cum sic incōstans vir, moueatur leui metu: vt coactè consentiat, sicut constans graui, sequitur vel quòd non erit proles, vel si sic, non debitè educabitur. Quia non manebunt diu simul, qui inuiti coniuncti sunt. Sequitur etiam q non erit operum communicatio, ergo iure naturali si vnum matrimoniū inualidum est: similiter & aliud erit. A

in.4.d.29

4 Timor maior vel minor non assignatur ex natura rei, quia meticulosus, & auarus potest plus timere iacturam paruæ pecuniç, quàm vir fortis mortem. Minor enim libertas est in auaro ad contrahendum matrimonium timore amissionis pecuniæ, quàm sit in constanti, timore mortis, sed hoc secundum est nullum iure naturæ, ergo primum. Alioqui met⁹ ex natura rei esset considerandus, quod non apparet. Argumētum sumitur ex dictis Panor. c. Cum locum. de sponsa. vbi dicit, q minor metus sufficit in muliere ad hoc quòd sit iustus, quàm in viro: vt suprà diximus. Sic glo. in c. Cum locum. de sponsa. & ma. Quā sequitur Anto. & Panor. & Car. Alex. & Roma. singu. 218. & Soci. cō. 64. volu. 1. & Hosti. in. c. Veniens. extra de sponsa. De quo vide Tiraquel. de legibus connubi. l. 9. nu. 121. Sequitur ergo, q ex qualitate personę metus mētiri debet, sed noui orbis incolæ sunt nimis meticulosi, & debiles, ergo metus in eis erit magnus, etiam si leuis videatur secundū naturam rei. B

Panor. Anto. Panor. Cardi. Alex. Tiraquel. l.9. cōnubi. fo. 82. nu. 121.

5 Qui dicunt timorem cadentem in constantem virum inualidare matrimoniū, dicunt, quis sit iste timor, & qualis, iudicio, C

& arbitrio boni viri relinquitur, vt suprà dictũ est. Cùm ergo leuem hominem, & meticulosum, leuia, posśint mouere tantum, sicut grauia, virum fortem, sequitur ꝙ eadem erit ratio vtriusq;.]

Ex isto sequitur, si talis conditionis sint homines, vt sunt nimis meticulosi, & inconstantisśimi, & seruilis cõditionis, si metu contrahant, & consentiant, in foro conscientiæ stando: non est iudicandum pro matrimonio, nisi consensus liber adueniat de nouo, quantumcunq; causa qua mouetur, leuis sit secũdum *Corolla.*
A se: quia licet leuis secundum se, & leuis in ordine ad virum fortem, & constantem: est tamen grauis nimium respectu meticulosi, & inconstantis. Ex quo poteris multa dubia absóluere circa Indos, qui sæpe confitentur se timore, contraxisse. Et satis hoc manifestant, quia facilè diuertebant: eo quod inuitè contraxerant. Habes etiam, quòd cùm tempore infidelitatis non tenerentur legibus Ecclesiæ: matrimonium contractum inter eos est iudicandum secundum ius naturale, & ob id non fuit verum matrimonium, si ex illo leui metu valde coactus est talis, ad consentiendum. Et probatur vltima ratione. Nam si aliquis metu, etiam leui acquisiuit aliquid, non acquirit ius, sed tenetur restituere illi à quo extorsit per metum: etiam si sit ob timorem reuerentiæ datum, si contra voluntatem fuerit datum. Sic disponunt iura. ff. qua re ac. non da. l. 1. §. Quæ honorando. Sequitur ergo, quòd si quis timore acquisiuit ius, supra corpus alterius, quòd tenetur restituere suo domino verò: stan *Nota.* *Considerandum.* *Vltima ratio ad cõ.*
B do in foro conscientiæ, dato in contentioso non teneretur. Et iniustè posśidet quod alterius est: ergo non est matrimonium verum in foro conscientiæ. Quia non est acquisitio iuris quando intercedit metus. Hæc conclusio est contra communem opinio. tamen mihi apparet vera, maximè circa noui orbis incolas. Et sic absq; distinctione videtur sentire Viguerius. *Contra cõmunẽ opinio.* *institutio. theologi. c. 16. §. 7. ver. 6.*

Nunc restat ad iura respondere, quæ videntur contrarium sonare. Dicendũ ꝙ intelliguntur in foro exteriori, in quo præsumitur, ꝙ qui metu leui consensit, plenisśimè & liberrimè cõsensit: siquidem præsumitur quemlibet virum constantem esse, & ꝙ non moueretur à re leui, nisi volens. Tamen in iure naturali, & foro cõscientiæ, standum est in illo quod fuit de facto, *Ad illa quæ in cõtra.*

non ad præsumptionem. Exemplum est in iure satis apertum. Nam. ff. de regulis iuris. l. Veniet. Et quod metus causa. l. Metum. determinatur, q acquisita per consensum metu extortum, teneant in foro contentioso, sed in foro conscientiæ sunt irrita, vt bene notat Syluester in verbo, Metus. §. vltimo. Sic ergo potest esse, q iura determinent matrimonium cōtractum ex leui metu tenere: quia præsumit liberum consensum fuisse. Et tamen in iure naturali, & foro conscientiæ non teneat, quia non fuit plena libertas ad id requisita: sicut testamentum habens defectum testium, vbi fraus non interuenit, nec dolus, in foro iudiciali non tenet, sed in conscientia, & iure naturali, sicut egregiè determinat do. Adria. Et si fortè alicui hęc opinio noua videatur, rationes tamen quibus hæc fulcitur, non sunt nouæ. Et mihi valde probabile est hoc, quòd vnum istorũ duorum necesse sit concedere, vel q vbi interueniat consensus, siue sit metu cadente in constantem virum, siue metu leui, est matrimonium iure diuino, & naturali, sed ex Ecclesiæ statuto illud contractum metu cadente in constantem virum, anullatur: & aliud tenet, sicut videtur tenere Duran. & Maio. Vel est dicendum, q si iure diuino, & naturali contractum ex timore cadente in cōstantem virum non tenet: sicut bene tenet b. Bona. & Scotus, & Panor. in loco allegato suprà, etiam nec contractum timore cadente in inconstantem virum tenebit de iure diuino, & naturali, sed solum ex statuto Ecclesiæ, quæ præsumit liberè consensisse. Et ratio est. Quia vtrobiq; de iure naturali est eadem ratio, cùm non sit plena libertas. Istam opinionem videtur tenere do. de Palud. qui dicit in sententia, quod eo matrimonium contractum ex metu non iusto tenet; quia Ecclesia istum contractum irritat omnino in pœnam malefacientis, & subueniendo oppresso, & contractum ex leui metu non irritat, ergo saltim ex isto docto. (secluso iure positiuo) eadē est ratio vtriusq;. Pro hac opinio. facit quod Ioa. Igneus in. l. 3. eleganter. ff. ad Syllani. dicebat: quod matrimoniũ contractum ob solo metu reuerentiali, nullum esset, acsi ex metu cadente in constantem virum, esset contractum: dato alijs non placeat hæc opinio, quæ & Scoti est. *Et stando in hac opinione, oportet cōsiderare differentiam inter votum & matrimonium,

Syluest. *Adria. in quoli. 6.* *Duran. d. 29. q. 2.* *Maio. d. 29. q. 1.* *Ricar. d. 29. q. 2.* *Cardi. in c. Abbas eodem ti.* *Bonauē. in. 4.* *Sco. in. 4. d. 29.* *Panor.* *Palu. d. 29. 4. q. 1.* *Ioan. Igneus.* *Sco. d. 29. in. 4.*

C A B

nium, quia in voto hac abligatio fit Deo cùm adsit consensus deliberatus sufficit. in matrimonio vero, quia hominis ad hominem est contractus, coactio impedit: etiam si fit consensus, ob id irrita sunt matrimonia, sic coacta quando votum obligaret.

Dubitatur. Si quis metu iusto contraxit matrimonium, & postea manet cum coniuge, & potens fugere, non aufugit: sed semper durat. Vtrùm solùm per illam cohabitationem fiat verùm matrimonium, quod antè fuit nullum defectu consensus. Respondetur: quod si non interueniat nouus consensus, nullo modo per temporis diuturnitatem fit validum, quod à principio fuit inualidum. Et hoc probatur. Nam à principio propter metum interuenientem fuit matrimonium nullum ex defectu consensus. ergo si non aduéniat de nouo consensus, nullo modo fiet raptum, & validum, quod antè fuit nullum. Quia idem sine aliqua mutatione sui semper facit idem: ergo si ille primus consensus semper manet, nullo modo ipso manente, fiet validum matrimonium, quod inualidum est. Et patet ex. c. Accedens. de conuersione coniuga. vbi mulier metu, viro suo dederat licentiam intrandi religionem, & ipsa mansit in domo monialium, non accepto habito: postea vero vir retrocedens, relinquens habitum, petitur ab vxore, & restituitur ei. Ecce quomodo illud quod metu extortum fuit, per diuturnitatem temporis non fit validum. Et ibidem glo. Alioqui compelleretur ad religionem, & non vt vxorem assumeret. Et idem determinatum est in. l. 2. & penul. C. Quod metus causa. Et idem Inno. in cap. Super eo. de renunciatione. Et Panor. In cap. vltimo. de conditio. apposi.

1. dubium

Solutio.

Quod à principio fuit inualidum, nō fit validū ratione tēporis.

C

Arist. 2. de gene. tex. co. 56

S. Bona. d. 29. q. 2.

Viguerius ī suis inst. theo. c. 16. §. 7. verbo. 6.

A

Inno.

Panor.

Instātia.

Contra istam determinationem videtur textus apertus. c. Ad id. de spōsalibus. vbi est casus, q̄ puella vndecim annorum metu, cuidam viro consensit in matrimonium: postmodū vero liberè cohabitauit per annum, & dimidium, petebat ipsa diuortium. Respondet summus Pontifex. Quanuis vndecim annos habens, ab initio inuita fuisset ei tradita, & renitens, tamen quia postmodùm per annum, & dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire, nec de

cętero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier, ad probandum quòd non consenserit in eundem nominauerit produ B
cen dos, cùm mora tanti temporis huiusmodi probationẽ excludat. Mandamus igitur, vt propter hoc non omittas quominus vtrunq; compellas, ad alterum maritali affectione tractandum. Ex isto textu videtur sumi argumentum contra determinationem. Quia per solam cohabitationem sine alio consensu iudicatur pro matrimonio.

Solutio. Ad hoc respondetur, quòd textus non est contrarius, imo facit multum pro nobis. Ibidem enim determinatio fũdatur in præsumptione consensus de nouo. Siquidem ex hoc quòd liberè cohabitauit, præsumit Ecclesia de ea, quòd non manserit in peccato, commiscendo se carnaliter ei, quem non acceperat in virum liberè, sed quòd post consentiens, cohabitauit cum eo C
absq; peccato. sic in foro exteriori iudicandum esset pro matrimonio, stante tali præsumptione consensus: sed in foro conscientiæ si constet non fuisse talem consensum de nouo: nunquam esset tenendum pro matrimonio, quantuncunq; per lõgum tempus maneant simul. Et ista est communis sententia.
Oldra. De quo vide Oldra. consi. 35. Et Calde. consi. 1. Et Bart. in. l. Si
Calde. ob turpem. ff. de conditi. ob turp. caus.
Bart.

Sed an matrimonium blanditijs, vel importunationibus
Dubiũ. 2. contractum, teneat?

Dilutio. Respon. quòd tale tenet, tam in foro exteriori, quàm de iure naturali, & diuino. Quia vbi est plena libertas, contractus tenet, sed in matrimonio contracto blanditijs, & importunatio- A
nibus est plena libertas, ergo matrimoniũ erit validum. Et pro
S. Tho. 1. 2 q. 6. art. 6. batur. Nã ibi minuitur libertas, vnde voluntariũ tollitur, & tãtum quantũ diminuitur de volũtario, tãtundem libertatis diminuitur: sed per blãditias nullo modo voluntarium tollitur, quia naturaliter fertur in huiusmodi blãditias volũtas, neq; re
Scot. 4. d. 29. q. 1. ad. 3. fugit. Et nulla tollitur libertas, sed magis crescit: sicut doctor subtilis dicit, ꝙ in inductione per blanditias, & delicias, multũ est de volũtario, & parum de inuolũtario, sic ꝙ si voluntas ipsa sibi dimitteretur, prosequeretur ipsas blanditias, quia ei connaturale est, ergo non causam inuoluntarium. Et ob id matrimonium hac ratione contractum, erit omnino validum.

Eodem

B Eodem modo contractum importunationibus posset probari. Nam importunationes non tollunt libertatem plenã requisitam necessario ad matrimonium, supposito quòd solùm sunt importunitates, & non comminationes. Nam importunationes aliquo modo mouent voluntatem, sed non mouent, vt aliquid adimant voluntarij: quia illas importunationes non existimant tanquam aliquid verum, quod moueat ipsam, sed tanquam quoddam apparens: quod præbet incẽtiuum eliciendi actum volendi. Non tamen ꝙ omnino moueant ipsam volũtatem ad actum. Sicq; ex parte hac (quia quæ minima sunt, pro nihilo reputantur) habet, quòd matrimonium huiusmodi importunationibus contractum, non sit inualidum aliquo iure: dummodo non concurrant minæ. Nam si concurrant, importunationes, & timor reuerentialis, impedirent, vt optimè Matthæus de Afflict. decisio. 69. *Matth. de Afflict.*

C Dubium est tertium. Si quis iustè ad supplicium ducatur, & timore mortis, consentiat in matrimonium, vtrùm sit validum. Vt si alicui dicatur, qui ad mortem est damnat⁹: si in istã consentias, pœnam mortis euades, alioqui suspenderis, & tali metu compulsus, consentit. Vtrùm sit inualidum matrimonium. Certũ est, quòd si talis metus inferretur extra istum casum (quo iustè ad mortem damnatus est) ꝙ nõ esset matrimonium validum. Vtrùm ergo sit validũ modo, propterea quia nulla ei fit iniuria? *3. Dubiũ.*

Respondetur. Tale matrimonium esse validum. Probatur. Quia sic compulso ob mortis timorem nulla fit iniuria, sed adhuc cõdonatur ei, & pœna remittitur: sequitur ergo quòd cùm sit sine iniuria, & non propriè coactio interueniat, sed beneficium, & libertas, ꝙ tale matrimonium erit validum, si omnino consensus interiori adsit. Et hoc probari potest ex consuetudine laudabili aliquarum regionum, vbi meretrices publicæ solent tales, qui ad patibulum ducuntur, petere in maritos: & cõceduntur eis, tanquàm si inter eos sit verum matrimonium: dato ꝙ ille qui ad suspendium ducitur, nullo modo istam esset acceptutus in vxorem, nisi timor mortis, quia certo scit se mortem non euasurum, nisi istam ducat vxorem. Et sic similiter si aliquis rogaret priuatũ regis, vt a rege impetraret remissionẽ *Solutio.*

A *Meritrix potest petere illum qui ad patibulũ ducitur.*

criminis capitalis, & filiam suā duceret in vxorem, quàm alioqui non duceret: verum esset matrimonium, quia ibi nulla interuenit iniuria. Sic Iacob. de Bellouiso. in practica crimi. titu. de lenonibus. Et Paris de Puteo, tractatu de syndicatu, in verbo. Pœna. Et Guilielm. Benedi. in. c. Rainut. de testamen. verbo, mortuo testa. Et Chassenæus, de consuetu. Burgun. rubri .1. § .5.

Iacob. de Bellouiso. *Paris de Putc.* *Guilicl.* *Chassenæus.* *Corolla.*

Clarissimè ex hoc sequitur, quòd si aliquis timore mortis, quam debet pati, sed iniustè, tamen consentit in matrimoniū, ꝙ non est validum in foro conscientiæ, neq; in foro exteriori. Vt si quis iniuste ad mortem sit damnatus, & vt mortem euadat, consentit, non tenet: secùs tamen esset, vbi iuste secundum allegata, & probata esset damnatus, dato ipse esset innocens, quia tunc si consentiret, videtur omnino dicendum ꝙ teneret. Nam dato ipse sit innocens: cùm secundum allegata, & probata reperitur nocens ad mortem: nulla fit ei iniuria, si compellatur ad matrimonium. Et quod diximus de morte, intelligendum est de alia quacunq; graui læsione, vel de graui verberatione. B

4. Dubiū

Quartum dubium. Si quis tamen contrahat timore pœnæ pecuniariæ, vel alterius, quę posita fuit in contractu sponsaliū, Vtrum teneat.

Diluxio.

Respondetur. Quòd in foro conscientię non tenet: si ita est, ꝙ timore talis pœnę, fit contractus matrimonialis. Et ratio est, Quia non videtur esse plena libertas necessaria ad matrimonium. Et hoc determinatur extra. de spōsa. c. Gemina. vbi pœna apposita non obligat. Quia matrimonium debet habere libertatem: hoc dat pro causa summus Pontifex. Sequitur ergo, ꝙ si ista non adsit, siue sit parua pecunia, siue multa, ꝙ matrimonium non tenet, saltim in foro conscientiæ, & stando in iure diuino. Licet Panor. ibidem intelligat, quando est amissio omnium bonorum, vel maioris partis, quia si paruæ rei (dicit ipse) est matrimonium. C

Panor.

✱ Post primam editionem hanc nostram in lucem exiuit, quā magister Soto in .4. sen. præmeditate scripsit, & hoc argumentum (vt cætera solet) egregiè tractat, & latissime in dist. 29. q. 1. arti. 3. vide quæ hic desiderari possunt, quauis non consentiat,

ſentiat in illis quæ in. 7. concluſione à nobis probabiliter dicta ſunt.

* Nõ nulla alia quæ digna ſunt cognitu, vide in appendice in
A fine pagina. 110. & modo in Concilio Tridẽtino, in ſeſsione. 24 c. 10. de reformatione ſub anathemate, eſt interdictum, ꝙ nullus cuiuſcunq;, ſit conditionis directe, vel indirecte, ſubditum ſuum, vel alium compellat ad matrimonium contrahendum. Quòd anathema excerationem, ſeu maledictionẽ dicit, vt infra in appendice pa. 97. etiam ſi Nauarro in additione ad Manuale in. c. 28. in additione ad. c. 27. num. 150. anathema ſumat pro excommunicatione.

ARTICVLVS NONVS,

Vtrum ſi aliquis metu cadente in conſtantem virum matrimonium promiſit, poſtea per copulam ſubſequutam fiat matrimonium de præſenti. Contingit ſæpe hic caſus.

PRO ſolutione notãdum eſt. Quia vel loquimur in foro conſcientiæ, vel in foro iudiciali. *Nota.*

Secundo. Vel copula eſt extorta vi, vel non. 2
Tertio. Vel qui metu contraxit ſponſalia, tempore copulæ habet actũ. Nolo iſtũ vt virum, vel habet affirmatiuum conſenſum. Vel nullum habet, quia de eo non cogitat. His ſuppoſitis, reſpondetur. 3

B Prima concluſio. Si in ſponſalibus fuit metus, ratione cuius non libere conſenſit: per ſolam copulam ſequutam, in foro cõſcientię, nullum eſt matrimonium. Probatur. Quia in foro cõſcientiæ, ille metus inualidauit contractum, ergo quicquid poſtea ſequatur, niſi ſit alius nouus conſenſus, non fiet validum. Probatur apertiſsime. Quia quod à principio non valuit, ſine aliqua mutatione non poteſt poſt valere. *1. conclu.* *1. ratio. regula iuris in. 6.*

Si copula ſolum probaretur inter duos, nullum eſt matrimonium in foro conſcientiæ: ſi nihil præceſsit, ergo etiam ſi ſponſalia, violentia contracta præceſſerint, quia illa nullam vim ha-
C bent: ſed eſt ac ſi non eſſent. Et probatur. Extra de ſponſali. cap. Tua nos. Vbi qui ſine metu verba protulit, ſed interius conſenſum non habuit, licet copula carnalis interuenerit, *2. Ratio.*

in foro conscientiæ, non iudicatur matrimonium: ergò etiam in proposito à fortiori, vbi met⁹ interuenerit, etiam copula superueniente, ex hac solum non est matrimonium. Patet ex. c. De illis. de sponsa. impub. vbi determinatur, quod nisi post violentiam, consensus accesserit, non est matrimonium.

2. conclu. 2. conclusio. Si sponsalia fuerunt metu contracta, & in commixtione carnali nullus fuit actus, vel fuit contrarius, nullum est matrimonium in foro conscientiæ. Probatur quo ad primam partem, quæ habet difficultatem. Nam ad matrimoniũ in foro conscientiæ requiritur verus, & legitimus cõsensus. cap. Tua nos. de sponsalibus. sed ibi non est talis: quia primo non fuit in sponsalibus, cùm metu extortus nõ sit sufficiens: nec in commixtione fuit, quia supponimus nullum talem habuerit, ergo non est verum matrimonium in foro conscientiæ. Ista cõclusio elucidat magis primam. A

3. conclu. 3. conclusio. Post sponsalia cõtracta metu, copula carnali subsequuta, cùm actu interiori cõsensus, faciunt quoad Deum, verum matrimonium. *Ratio.* Probatur. Matrimonium cõtrahitur per consensum expressum: sed in tali fœmina fuit verus consensus interior, & expressus verbis in sponsalibus: & post facto, in copula: ergo verè erit matrimonium. Quia videtur libere consensisse: dummodò in copula nulla fuerit violentia.

4. cõclu. 4. conclusio. Post sponsalia de futuro contracta, metu cadẽte in constantem virum: copula carnali subsequuta, etiam non *Ratio.* violenta, non fit matrimonium in foro iudiciali. Probatur ex c. His qui. de sponsa. vbi determinatur, quod si post spõsalia copula fuerit subsequuta, non violenta, fit matrimoniũ. Si ergo matrimonium præsumitur ex copula, quia præcesserunt legitima sponsalia, vbi non fuerunt talia, per solam copulam etiam non violentam nõ potest matrimonium præsumi. Item probatur. *2. Ratio.* Quia omnino anullat matrimonium contractũ per talem metum, ergo à fortiori etiam non iudicabit matrimonium per solam copulam, si talis metus præcesit. B

5. conclu. 5. conclusio. Post sponsalia de futuro leui metu cõtracta, copula subsequuta, facit matrimonium in foro exteriori, quantũ ad præsumptionem, si copula non fuerit metu extorta. *1. Ratio.* Probatur. Matrimonium de præsenti cum tali metu contractum, est

verum

verum matrimonium, ergo sponsalia illo metu contracta sunt vera sponsalia: sed vera sponsalia, post copulam subsequutam faciunt matrimonium de præsenti, extra desponsalia. cap. His qui fi. ergo.

Item, Quia qui leui metu contrahit sponsalia, præsumitur liberè consensisse, & quòd consensu maritali consummauerit, & non fornicario. * Dixi quo ad præsumptionem quia quo ad veritatem ex consensu pendet. Et de coactione ad matrimonium, in Concilio Tridentino sic diffinitum est: vt nullus sub anathemate cogat, de quo infra in appendice. pa. 92. & 97. *2. Ratio.*

Sed quia de coactione incidit sermo, quæ matrimonio impedimentum infert, libet impedentia matrimonium exactè tractare. *De impedimentis, & primo de interdicto Ecclesiæ.*

Duplex est impedimentum matrimonij. Vnum quod præcedit matrimoniũ. Aliud quod sequitur. Item dupliciter consideratur. Vel quia impedit contrahendum, si præcedat, sed factum tenet, nec dissolui potest. Aliud est impedimẽtum quod impedit contrahendum, & dirimit iam cõtractum. De primis loquendo, sunt vndecim, quæ quidem impediunt contrahendum, sed contractum non dirimunt. Et sunt ista. Primò. Interdictũ ecclesiæ. Secundo. Votũ simplex castitatis. Tertio. Sponsalitium cum altera persona. Quartò. Si quis est iunctus alteri in catechismo. Quintò. Incestus cum affinibus, hoc est cum consanguineis coniugis. Sextò. Vxoricidium. Septimò. Raptus alienæ sponsæ. Octauò. Proprij filij de fonte, vel ad chrisma susceptio. Nonò. Presbytericidium. Decimò. Solennis pœnitentia. Vndecimò. Cõiugium scienter cum moniali. Hæc omnia sunt impedientia matrimonium, ex statuto Ecclesiæ, vt. s. aliquis habens aliquod istorum, contrahere non possit absq; peccato, seclusa dispensatione, exceptis duobus. s. sponsalitio, & voto simplici castitatis. Quia ista omnino impediũt, vt licet quis contrahere non possit ex iure naturali. Et quia intentio, & votum nostrum hoc est, vt præcipuè de matrimonio disseramus, quantum ad præsens negotium in nouo orbe maximè spectat, aliqua impedimenta prædictorum declarabimus, quæ contingunt, vt intelligamus, quomodo ministri debeant se habere. Et primò de impedimento, quando cõtra interdictum, & pro- *A* *B* *Impedimẽta quæ non dirimũt sũt. 11 Interdictũ Ecclesiæ votũ simplex sponsalitium.*

Interdictũ ecclesiæ.

hibitionem sanctę Ecclesię, quod est vnũ inter cætera recitata, quo existente, nullus licite potest contrahere, & absq; peccato. Per Ecclesiæ præceptum intelligimus, vel Pontificis interdicentis clandestina sponsalia fieri, vel Episcopi idipsum prohibẽtis, vel alicuius intercedentis coniugium ex aliqua rationabili causa.

ARTICVLVS DECIMVS,

De clandestino matrimonio.

Palud. in 4. d. 28. Panor. Ioa. Andre. Glossator Hugo. li. 2. de sa. p. 11. cap. 5. Matrim. clandesti. p rato et firmo haben. S. Tho. in 4. d. 28. artic. 3. Doctо. ibidem. Erasmus in annot. 1. co. 7. Cõcil. Colonien. Quæst. incidens.

PRIMO, Clandestina matrimonia fieri est C prohibitum. Oportet autem prius scire, quod dicatur matrimonium clãdestinum. Et omissis sex modis, quos Paludanus assignat, solùm duobus modis capiamus clandestinum, vt capit Panor. & Ioan. Andr. in additio. ad Speculatorem. Et sicut glossa. in. c. fina. de clãdesti. despons. Hi vero sunt, quãdo fit matrimonialis cõiunctio sine testibus. Vel quãdo fit testibus adhibitis, sed sine solennitatibus fieri assuetis, vel bannis. Istis duobus modis omnino, & proprie cõtingit clã A destinum matrimonium fieri. Et vtroq; modo prohibitum est fieri ab ecclesia, vt patet, extra, de clandes. despon. Et est peccatum hoc, vel illo modo contrahere, & si matrimonium talem ante Concilium Tridentinum erit ratum, & validũ. Et sic pro certo tenendum. In quo quidam (alias vir doctus, & grauis) decipitur, putãs sic ab ecclesia olim prohibitum, vt etiam factum sit irritũ. Decipitur, inquam, quia ad hoc ꝙ illud esset nullum, requiritur personas sic cõtrahẽtes esse inhabiles per ecclesiam. Quod, licet docti fieri desiderauerint, non tamẽ adhuc erat determinatũ. Ob id matrimoniũ tenet, vt S. Tho. & cõmuniter Theologi. Et Decius cõside. 163. & 231. Et Prępositꝰ. Rubri. De cland. despon. De quo in. l. fi. ti. 3. par. 4. Et Cõci. Coloniẽse tracta. de matri. Et vide Raine. 2. p. ver. matrimoniũ. c. 6. * Modo tamẽ in cõcilio Tridẽtino determinatũ est, vt in fine erit notũ.

Sed pro maiori declaratione incidenter quæritur, Vtrùm sit peccatum mortale semper contrahere primo modo clandestine sine testium præsentia. Sit casus. Sunt duæ legitimæ personæ,

B sonæ, conueniunt inter se, & matrimonium cõtrahunt, Vtrùm sit mortale.

Pro solutione dubij oportet distinguere. Vel quærimus hoc esse peccatum mortale propter ecclesiæ præceptum solùm, vel quòd sit peccatum mortale stando in iure naturæ. Quia si primo modo, sequitur quòd infidelis cõtrahendo haud peccaret, de quo nec teneretur pœnitere, si conuerteretur ad fidem. At si secundo modo, sequitur infideles contrahendo peccare, cùm ius naturæ sit idem apud omnes. *Notandũ primo.* *Isido. i li. Etymolo.*

Est etiam. 2. considerandum, quòd pœnæ quæ apponuntur contra clandestine contrahentes, non habent locum in sponsalibus de futuro, etiam si fiant clandestine. Sic Glossa. in C Clementi. vni. de consang. & affini. Idem Cardin. c. Cùm inhibitio. & Felin. in rubri. de sponsa. Quamuis Abb. in dicto. c. contrarium dicat, & Didac. Castillo. in expositione. l. Tauri. l. 49. putet idem in sponsalibus de futuro. Ratio ergo quòd non intelligatur est: quia sponsalia de futuro non sunt clandestina matrimonia: licet dicantur clandestina sponsalia. Et qui clandestine aliquam desponsaret de futuro, non esset excommunicatus, à iure contra supplementum Gabri. His prænotatis, respondetur. *Nota. 2.* *Glossat.* *Cardina.* *Felinus.* *Abbas.* *Did. Cas* *Cõtra sup. in. 4. d. 28. q. 2. ar. 3*

Contrahere clandestine primo modo citra necessitatem vrgentem est peccatum mortale. Probatur, extra, de clandestina desponsa. c. Cùm inhibitio copu. vbi prohibentur ista fieri, sed A cùm res sit prohibita, & grauis, sequitur quòd sit mortale. Sic Syluest. quia materia est ponderosa. Et probatur ratione quod sit mortale. Est quidem peccatum, & non veniale: ergo mortale. Probo antecedens. s. quod non sit veniale. Quia peccatum iudicatur veniale ex paruitate iniuriæ, vel ex paruitate materiæ, & è contrario, mortale ex magnitudine tali, sed in matrimonio clandestino est huiusmodi grauitas, & notabile nocumentũ, ergo est mortale. Probatur ex fine matrimonij. Ordinatur enim matrimonium ad prolem tanquàm ad finem principalem: vt non solùm sit procreatio eius, sed vt optime educetur, & debite: ad quod mutua vtriusq; requiritur cohabitatio. Itẽ. Est secundario ad operum communicationem viri & fœminæ: quia quædam sunt propria viri, alia propria fœminæ. Et *1. conclu. et ra. eius.* *Syluest. in ver. matri. 2. § 17* *S. Tho. 12. q. 88.*

Supra. arti.1. non posset vir solus sibi sufficere, neq; foemina. Et hac ratione B est naturalis huiusmodi coniunctio viri & foeminae, sed ex tali *Aristo.1. Oeco.c.3. & alibi saepe.* clandestina coniunctione iste finis (imo ↄ terq;) impeditur, ergo sequitur cùm sit graue nocumentum prolis, quòd erit mortale. Nam ex hoc quòd sine testibus contrahunt: deficit probatio, qua deficiente, transeunt ad alia matrimonia: verum matrimonium dissoluitur, quo dissoluto, fit maximum nocumẽtum proli, quia non potest debitè educari. Fit similiter nocumentum volenti cohabitare: quia non est operum communicatio. Fit iniuria Ecclesiae, quia verum & legitimum matrimonium contemnitur; & dissoluitur, quia deficiunt probationes sufficientes. Et non quomodocunq; iniuria, sed grauis fit, quae est mortale.

2 Secundo. Vbi fornicatio, & adulterium praesumitur, ibi & peccatum mortale, sed in clandestino matrimonio est huiusmodi: vt patet ex determinatione Euaristi Papae. 30.q.5.c. Aliter. vbi dicitur. Aliter legitimum non fit cõiugium, nisi ab his, C qui super ipsam foeminam dominationem habere vidẽtur, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parentibus, & propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore à sacerdote (vt mos est) benedicatur. Ita peracta, legitima scitote esse connubia, aliter verò praesumpta, non coniungia, sed adulteria, vel stupra, vel fornicationes potiùs, quà legitima coniugia non dubitatur, nisi vota succurrerint legitima. Quod Hugo intelligit, id est, nisi publicè coram testibus se mutuo consentire protestantur. Ecce ex ista Pontificis determinatione constare est manifestum talem clandestinam coniunctionem sine testibus esse peccatum mortale. Quia vel stuprum, vel fornicationem, A vel adulterium praesumitur.

Euarist.

Hugo. 2. de sacra. pa.11.c.5.

3 Idipsum tertio probatur ex decretis Hormisdae Papae. c.6. Et adducitur. 30.q.5.c. Nullus fidelis. vbi dicitur. Nullus fidelis cuiuscunq; conditionis sit, occultè nuptias faciat.

Hormisda.

4 Item. Poena grauior pro grauiori infligitur culpa, & pro leui culpa non grauissima infligitur poena; sed pro tali clandestina coniunctione grauissima poena excommunicationis infligitur, vt patet. Quia in omnibus dioecesibus communiter sub excommunicatione est interdictum. Imo in Salmantini, in constitutio-

constitutionibus, nu. 42. ponitur, quòd talis excommunicatus sit vitandus absq; denuntiatione (quod tamen non est tenendum, quia contra constitutionem Martini. 5. in Concilio Constantien. quæ dicit, oportet esse nominatim excommunicatos vel percussores manifestos clerici.) Ergo sic contrahere non est
B leuis culpa, sed grauis. i. peccatum mortale. Hæc est communis opinio omnium, de quo egregiè Caiet. Si quintam rationem addere velis, Scandalum s. quod generat alijs, quia eos tāquam concubinarios habent. Et adhuc philosophi videntur insinuare esse malū sic contrahere, vt Apuleius lib. 6. sui asini aurei, quando adducit Venerem argumentantem non esse legitimas nuptias inter Cupidinē, & Phiscē, cùm res acta sit furtim.

Cōcilium Constan. sub Mar. 5. de quo S. Anto. 3. p. ti. 21. cap. 3. Caie. in opusc. to. 1. q. 2. Apuleius

2. conclu. 2. conclusio. Contrahere clandestinè sine testibus, seclusa necessitate vrgente, secluso iure positiuo, stādo in naturali, est peccatum mortale. *Ratio.* Quia seclusa Ecclesiæ prohibitione, habet in se malum graue mortale. Nam est graue nocumentum prolis, & vtriusq; coniugum, cùm possint liberè alia contrahere matrimonia, ergo etiam sine iure positiuo hoc est malū. Et quia graue est, erit mortale. Est etiam graue nimis, & nociuum reipub. & ad conseruationem quietam eius, eo quòd secretè contrahentes facilè diuertant.

Corolla. Nota. Ex quo sequitur, quòd infideles sic contrahentes peccabāt
C mortaliter: quia & si lege positiua humana non obligabantur: tamen iure naturali sunt astricti, & si modo conuersi faciant grauissimum peccatum committunt, & multo grauiùs, quāto facilius adinuicem recedunt: & deficientibus probationibus, & testibus, vno negante, alius manet frustratus legitimo coniuge. Et hoc maximè monendum, & eis consulendum omnibus modis, vt non modo clandestino contrahant. Causam tamen vrgentem voco, quando posset clādestinè matrimonium fieri
A absq; peccato: vt si puella sub malignis tutoribus degens ne tradatur viro insipienti, oblata oportunitate contraheret cum viro sibi grato absq; testibus. Vel quando post excidiū, & ciuitatis destructionem euadunt duæ legitimæ personę, inter eos potest clandestinum celebrari matrimoniū absq; peccato.* Et si modo id fieri nō potest quia in Concilio Tridentino est prohibitū, vt in fine in appendice videbitur. Et quando duo publicè

contra-

Catha.li. 5.contra Caiet. *Caie.1.to. q.2.* *Heri.c.fi. eodē tit.et Præpo. ibi.*

contraxerunt existente impedimento,& post ablato, clandestine contrahunt ad vitandum scandalum, licet Catharinus lib.5.contra Caie.non putet hoc clandestinum. Istis casibus seclusis,vel similibus,tenet verum esse mortale contrahere clandestine, Et Caiet.in opusculis expresse hanc tenet sententiam. Et præter hos possunt esse alij casus, qui repentine facti clandestine, vt statim publicentur,excusabunt. Etiam si quis in gradu prohibito contraxit, post adducta dispensatione licite secretè contrahunt,vt infra diximus. Dixi infideles contrahendo sic clandestine peccare mortaliter: intelligendo de se, nisi propter ignorantiam inuincibilem excusentur,quos credo excusari,ante fidem susceptam. *Nota.* Quia dato hoc sit de lege naturæ malum tamen nō est de primis principijs legis naturæ,sed est B de conclusionibus,quæ eliciuntur ex principijs,quibus prohibetur quicquid difficilem facit finem, ad quem natura ordinat,vt est pluralitas vxorum,quia non commode est communicatio operum, vbi sunt plures fœminæ. Et sic clandestine contrahere est in malum prolis:non ꝙ totaliter eam tollat,sed quia non facile,imo difficulter educabitur: cùm facile coniuges clandestine contrahendo diuertant adinuicem,& quæ facilitas dimittendi non esset nisi propter clandestinū. Sicq; potest esse de hoc ignorātia,&non existente,est mortale.*Et modo inter fideles clādestine cōtractū sine testibus nō valet, quia sunt inhabiles personę ad sic contrahendū, vt in fine dicemus.

3. conclu. 3.conclusio.Clandestine contrahere secundo modo, id est, coram testibus,sed sine bannis, vbi consueta sunt fieri, & hoc sine causa rationabili, est peccatum mortale. *Ratio cō-clu.* Probatur authoritate Innocen.3. extra de clandesti. desponsa. cap. Cùm inhibitio.vbi dicitur. *Innocē.3.* Cùm inhibitio copulę coniugalis sit in vltimis tribus gradibus reuocata, eam in alijs volumus districte seruari. Vnde prædecessoris nostri vestigijs inhærendo, clandestina coniungia penitus inhibemus, prohibentes etiam ne quis sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad aliam generaliter prorogando statuimus: vt cùm matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesijs per presbyteros publice proponantur, competenti termino præfinito,vt infra eum,qui voluerit, & valuerit C

legitimum

legitimum impedimētum opponat, & ipsi presbyteri inuestigen, vtrum aliquod impedimentū obsistat. Cùm autem appa-
A ruerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, cōtractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis. Hęc in textu. Et Panor. ibidem dicit, Banna seruanda: vbi est cōsuetudo. Et probatur. Hęc est iuris determinatio, & preceptum, ergo obligat, nisi per contrariam consuetudinem sit derogatum: & non ad veniale, quia grauior videtur ex prohibitione, & ex re ipsa circa quam est, ergo obligat ad mortale. Dixi, sine causa rationabili. Quia posset casus dari, vbi non esset necesse banna præcedere, vt notat Archiepiscopus Florentinus, vel quia est senex, & veretur, vel quia timetur ne aliquis iniuste obijciat impedimentum, tunc banna possunt dimitti, maximè de licentia episcopi, si cō modè haberi potest. Sed ait idem Bē. Anto. q̄ vbi consuetum est illa seruare, est peccatum mortale omittere, * Magister Soto in. 4. d. 28. q. 1. art. 2. consilium salutiferum putat, si huiusmodi banna relinquerentur, exemplo aliquarum ecclesiarum, maximè Toletanæ cùm sufficiat solicitos esse ministros, ne clam sine testibus, atq; sine diligenti inquisitione fiant coniungia, vide ibi. Hoc tamen peccatum solum est stando in iure positiuo propter istud. c. Inhibitio. Nam eo secluso, nullum videtur
B esse peccatum, si modo fiat coram testibus. Vnde infideles sine talibus contrahentes, nullum peccatum commitebant, excepto si sine testibus ipsi soli id facerent, quia tunc peccarent secluso positiuo, cùm hoc in damnum prolis naturaliter redundabat. Et hoc patet ex Panor. super. c. Nam concupiscentiam. extra de constitu. vbi dicit, q̄ lex obligat sub mortali, quando loquitur per verba præceptiua, aut æquipollentia, vt est. Inhibemus. Et sic est in præsenti. Licet hæc non sit potissima ratio obligans, quia per verbum præceptiuum (vt bene Castro in suo de pœna legali) solet non induci obligatio ad mortale. * Modo in Cōcilio Tridentino ius renouatū est de publicatione necessaria ante matrimoniū, & quādo possit pretermitti de cōsilio episcopi, de quo infra in appēdice, folio. 1. dubio. 1.

Panor.

Anto. 3. p. ti. 1. c. 16 §. 5.

Panor.

Castro. li. 1. c. 5.

Considerandum tamen est matrimonium contractum coram testibus sufficientibus etiam si sine solēnitate, quæ in iure posita

Nota.

Abbas. posita est fiat, clandestinum non dici propriè, vt notat Abbas
Ioā. Lup. ibi, in. ca. Cùm inhibitio. & idem Ioan. Lupus. Sego. in tracta.
Syluester. de matrimonio. Sic Syluester in verbo, matri. 2. in fine. & Pala C
Pala. Ru. tios Rubi. in. c. Per vestras. notab. 3. §. 21. & Palu. in. 4. d. 28. q. 2.
Palu. ar. 3. conclu. 3. quanuis Bart. in. l. fi. ff. de ritu nup. contrarium di
Bart. cat. De quo Couarru. in epitome. 4. decre. 2. p. c. 6. nu. 10.

Couarru. *Dubium* *Solutio.* Dubitatur tamen, Vtrùm vsus clandestini matrimonij sit peccatum mortale, præter illud quod commissum est in clandestino contractu. Vtrùm tales sint in statu damnationis, vsq; dum publicè manifestent se, & ad inuicem cōtrahant. ¶ Respōdet do. Caie. in suis opusculis in. q. de vsu clandestini matrimonij. q̄ sicut & ipsum contrahere est peccatum mortale, sic & vsus eius. A

Dilutio. d. Caie. to. 1. q. 2. Et in summa. in verbo, matrimonialis vsus peccata. *Supra artic. 1.* *Arist. 1. poli. c. 3. Et. 3. Pol. cap. 4.*

Ad cuius probationem considerandum est: q̄ in matrimonij coniunctione dupliciter malum reperire potest. Vno modo, quia malum de se, sicut coniugium patris cum filia, vel filij cum matre, quia hoc contra legem naturalem est. Secundo modo malum: quia prohibitum, vt est inter consanguineos, & affines. Et vtroq; modo vsus clandestini coniugij est malum secundum sibi annexa. Nam licet secundùm se clandestinū cōiugium habeat omnia necessaria ad matrimonium: tamen ex hominis proprietate naturali, qua est animal sociale, atq; politicum, prouenit turpitudo in clandestino coniugio, & in actu eius. Ex hoc nanq; quòd animal sit sociale, & politicum habet, q̄ eius coniugium, & actus fiant sine offensa, & periculo societatis politicę: sed vsus clandestini coniugij habet annexum offendiculum vitæ socialis, dum vident personas cōmisceri, quæ non habentur vt coniuges. Atq; etiam sine scandalo non apparet mulier grauida. Item habet periculum offendendi ipsam vitam socialem. Posset enim alter cōiugum alium ducere: dū ignoratur ligatus altero cōiugio. Et quia ista grauia nimis sunt habet vsus talis clandestini coniugij malitiam mortalem annexam, ratione scandali, & ratione Ecclesię prohibitionis. 30. q. 5. quæ tales coniunctiones fornicationes vocat, & dānabilem dicit vsum ipsius: quod non esset, nisi vsus mortalis esset. Sicq; duplici ex capite dicendū est vsum clandestini coniugij esse mortale, & seclusa prohibitione Ecclesiæ, esset malum mortaliter. B

Hoc

Hoc tamen oportet intelligas de clādestino primo modo, quā do id sine testibus fit, & nullò modo approbari potest, quia in eò verè sunt anenxa multa mala. Et quia qui periculū amat, pe *Eccle.3.*
C ribit in illo: cōsequens est, vt illos in statu dānationis secundū se esse putemus, nisi se prodant, & vt tales cōiuges haberi se ma nifestent. Et Caiet. ibidem addit, quòd non solum vsus, qui fre *Caiet.* quētia actuum importat, sed etiam actus vnus est mortale, etiā cùm sterili, seu vetula; quæ non potest concipere, quantūcunq; occultus, est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clande stinus, propter damnationem Ecclesiæ damnatis omnem con tractum, & concubitum clādestinum in sua specie. Ac per hoc omnem concubitum, & contractum clandestinum, & conse quenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestine, aut clandestine consummandi, damnationem incurrit. Et ibi- *Consiliū.* dem Caie. monet confessores dicens. Quo circa caueant cōfes- *Caiet.*
A sores viduarum nobilium, ne consulant fornicari, vt contrahāt clandestinum matrimonium, quasi licitè deinceps satisfactu ræ voluptati suæ cum clandestino coniuge: tùm quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: & multo minus vt euitentur peiora, tùm quia per hoc non euaditur peccatū mortale in vsu *Paul⁹ ad* dicti cōiugij: tùm quia adiungitur periculū homicidij vtriusq; *Rom.3.* aut alterius coniugis, vt pluries vidimus nostra ętate. Consan guinei enim multò magis vindicant talia cōiugia, quàm si for nicatio sola fuisset. Hæc ibi Caiet. * Verum in istis tempori bus vsus clandestini matrimonij primo modo, quando sine te stibus, non solum damnatus est, sed contractus non tenet, quia in Concilio Tridentino tales clandestine contrahentes sine te stibus, inhabiles sunt, ad sic contrahendū, vt diximus, & in fine latius explicandum est, & aduerte in sancto Concilio Triden tino, ita fuisse contra versum de clandestino matrimonio in ter patres, vt plusquā quinquaginta episcopi ex ibidē congre gatis, dicerēt non esse irritanda clandestina matrimonia, tan dem pręualuit alia pars, & ex consilio omnium diffinitum est. Item, & est aduertendum, ꝙ & si clandestina matrimonia mo do sint irrita, & penitus nulla post Concilium Tridentinum, si in aliqua diœcesi, vbi sub excōmunicatione est prohibitū con trahere, contrahant: qui impedimentū habent, incidunt in ex-

F commu-

Abbas. *Ioã. Lup.* *Syluester.* *Pala. Ru.* *Palu.* *Bart.* *Couarru.* *Dubium* *Solutio.*

posita est fiat, clandestinum non dici propriè, vt notat Abbas ibi, in ca. Cùm inhibitio. & idem Ioan. Lupus. Sego. in tracta. de matrimonio. Sic Syluester in verbo, matri. 2. in fine. & Palatios Rubi. in. c. Per vestras. notab. 3. §. 21. & Palu. in. 4. d. 28. q. 2. ar. 3. conclu. 3. quanuis Bart. in. l. fi. ff. de ritu nup. contrarium dicat. De quo Couarru. in epitome. 4. decre. 2. p. c. 6. nu. 10.

Dubitatur tamen, Vtrùm vsus clandestini matrimonij sit peccatum mortale, præter illud quod commissum est in clandestino contractu. Vtrùm tales sint in statu damnationis, vsq; dum publicè manifestent se, & ad inuicem cōtrahant. ¶ Respōdet do. Caie. in suis opusculis in. q. de vsu clandestini matrimonij. q̄ sicut & ipsum contrahere est peccatum mortale, sic & vsus eius.

Dilutio. *d. Caie. to. 1. q. 2. Et in sũma. in verbo, matrimonialis vsus pecca ta.* *Supra artic. 1.* *Arist. 1. poli. c. 3. Et. 3. Pol. cap. 4.*

Ad cuius probationem considerandum est: q̄ in matrimonij coniunctione dupliciter malum reperire potest. Vno modo, quia malum de se, sicut coniugium patris cum filia, vel filij cum matre, quia hoc contra legem naturalem est. Secundo modo malum: quia prohibitum, vt est inter consanguineos, & affines. Et vtroq; modo vsus clandestini coniugij est malum secundum sibi annexa. Nam licet secundùm se clandestinũ cōiugium habeat omnia necessaria ad matrimonium: tamen ex hominis proprietate naturali, qua est animal sociale, atq; politicum, prouenit turpitudo in clandestino coniugio, & in actu eius. Ex hoc nanq; quòd animal sit sociale, & politicum habet, q̄ eius coniugium, & actus fiant sine offensa, & periculo societatis politicę: sed vsus clandestini coniugij habet annexum offendiculum vitæ socialis, dum vident personas cōmisceri, quæ non habentur vt coniuges. Atq; etiam sine scandalo non apparet mulier grauida. Item habet periculum offendendi ipsam vitam socialem. Posset enim alter cōiugum alium ducere: dũ ignoratur ligatus altero cōiugio. Et quia ista grauia nimis sunt habet vsus talis clandestini coniugij malitiam mortalem annexam, ratione scandali, & ratione Ecclesię prohibitionis. 30. q. 5. quæ tales coniunctiones fornicationes vocat, & dãnabilem dicit vsum ipsius: quod non esset, nisi vsus mortalis esset. Sicq; duplici ex capite dicendũ est vsum clandestini coniugij esse mortale, & seclusa prohibitione Ecclesiæ, esset malum mortaliter.

Hoc

Hoc tamen oportet intelligas de clãdestino primo modo, quã do id sine testibus fit, & nullò modo approbari potest, quia in eò verè sunt anenka multa mala. Et quia qui periculn amat, pe *Eccle. 3.*
C ribit in illo: cõsequens est, vt illos in statu dãnationis secundũ se esse putemus, nisi se prodant, & vt tales cõiuges haberi se ma nifestent. Et Caiet. ibidem addit, quòd non solum vsus, qui fre *Caiet.* quẽtia actuum importat, sed etiam actus vnus est mortale, etiã cùm sterili, seu vetula, quæ non potest concipere, quantũcunq; occultus, est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clande stinus, propter damnationem Ecclesiæ damnatis omnem con tractum, & concubitum clãdestinum in sua specie. Ac per hoc omnem concubitum, & contractum clandestinum, & conse quenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestine, aut clandestine consummandi, damnationem incurrit. Et ibi- *Consiliũ.* dem Caie. monet confessores dicens. Quo circa caueant cõfes- *Caiet.*
A sores viduarum nobilium, ne consulant fornicari, vt contrahãt clandestinum matrimonium, quasi licitè deinceps satisfactu ræ voluptati suæ cum clandestino coniuge: tùm quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: & multo minus vt euitentur peiora, tùm quia per hoc non euaditur peccatũ mortale in vsu *Paul' ad* dicti cõiugij: tùm quia adiungitur periculũ homicidij vtriusq; *Rom. 3.* aut alterius coniugis, vt pluries vidimus nostra ętate. Consan guinei enim multò magis vindicant talia cõiugia, quàm si for nicatio sola fuisset. Hæc ibi Caiet. * Verum in istis tempori bus vsus clandestini matrimonij primo modo, quando sine te stibus, non solum damnatus est, sed contractus non tenet, quia in Concilio Tridentino tales clandestine contrahentes sine te stibus, inhabiles sunt, ad sic contrahendũ, vt diximus, & in fine latius explicandum est, & aduerte in sancto Concilio Triden tino, ita fuisse contra versum de clandestino matrimonio in ter patres, vt plusquã quinquaginta episcopi ex ibidẽ congre gatis, dicerẽt non esse irritandã clandestina matrimonia, tan dem prẹualuit alia pars, & ex consilio omnium diffinitum est. Item, & est aduertendum, ꝙ & si clandestina matrimonia mo do sint irrita, & penitus, nulla post Concilium Tridentinum, si in aliqua diœcesi, vbi sub excõmunicatione est prohibitũ con trahere, contrahant: qui impedimentũ habent, incidunt in ex-

F commu-

communicationem quia ratio, quare excommunicatio posita A
est manet semper. s. ad vitanda scandala & contentiones, quæ
oriri solent, ex huiusmodi furtiuis contractibus, sic sentit doctissimus Nauarro, in additionibus ad Manuale in. c. 28. in additione ad c. 22. nu. 70.

ARTICVLVS VNDECIMVS,

Vtrum etiam apud infideles hoc teneat verum, quod vsus clandestini matrimonij sit peccatum mortale.

PRO quo est distinguendum. Quia vel loquimur de clandestino primo modo sine testib⁹, B
vel de secundo sine bannis. Item secundo, vel loquimur de infidelibus tempore suæ infidelitatis, vel de ipsis postquàm ad finem sunt conuersi. Tertio, vel loquimur de ipsis, ratione præcepti ecclesiæ, vel solum secundum naturam rei, stando in iure naturæ. De quo sint conclusiones.

1. conclu. Infideles clandestine contrahendo sine testibus, licet peccent sic contrahendo (nisi ignorantia inuincibili excusentur) non tamen mortaliter peccant, in vsu talis matrimonij. Prima pars superius probata est. Secũda probatur. Si tales infideles in vsu talis matrimonij peccarent, esset propter annexam malitiam, scilicet quia est scandalum, & quia est in præiudicium magnum communitatis, cùm de facili possent transire ad alia C
matrimonia, relicto vero coniuge, sed propter nullum istorum est peccatum vsus in ipsis, ergo nõ est mortale. Probatur. 1. Quia scandalum cessat. Nam non amplius noui orbis incolę, quos infideles nouimus ante baptismum, commouentur, aut scandalizantur ex huiusmodi clandestino matrimonio, quàm si esset publicum, & coram multitudine, quia nullam patiũtur offensionẽ. Item. Nec alia ratione, quia scilicet possent diuertere: quia secluso quòd esset clandestinum, & si esset publicum, habebant in consuetudine repudiare ad libitum proprias vxores: & alias ducere, licet ipsa repudiatio fieret per sententiam iudicis, vt aiunt: vt post dicemus in secunda parte. Nec erat in

hoc

A hoc aliqua querela, nec reclamatio apud derelictū. Ex hoc ergo vsus talis matrimonij clandestini non debet damnari mortaliter. Vel etiam vsus matrimonij publicè contracti deberet damnari, quod non est dicendū: siquidem ex vtraq; parte apparet æqualis ratio quantum ad facilitatem dimittendi: licet posset dici differentiam esse: quia si quis publicè duxit, repudiatam, poterat probari legitima vxor, non tamen sic de clandestinè coniuncta. Hoc non conuincit, quia nunquàm cogebātur retinere primam: nam indissolubilitatem matrimonij nō intelligebant: imò credebant eis licitū, quando voluissent propriam relinquere, & aliam ducere: sicut modò experientia cōstat de aliquibus: imò vt in plurimum cognoui, q̄ si vnam habeant solum, licet fuerit secunda (prima viuēte, & repudiata) non existimabant peccatum esse. De quo in. 2. p. inferiùs.

B 2. conclusio. Infideles, qui clandestinè sine testibus cōtraxerūt in infidelitate, post ad fidem Christi conuersi, in vsu talis clādestini matrimonij, nō peccāt mortaliter, nisi eis sit præceptū, q̄ tales veniant ad contrahēdum publicè. Probatur primo. In infidelitate manentes, in vsu non peccauerunt: licet peccauerint contrahēdo, & in tali matrimonio post fidem susceptā remanserunt: ergo si peccant in vsu, erit propter ecclesiæ præceceptum, vel propter scandalum, vel propter periculum diuertendi ad alia coniugia. Non propter primum. Quia ignorātia inuincibili talis præcepti excusantur. Nec propter scandalum. Quia inter eos nullum est. Nec propter aliud periculum. 2. conclu. 1. ratio.

Si tales conuersi in vsu talis clandestini matrimonij peccarent mortaliter, sequeretur quòd ob hoc solum essent in statu damnationis, sed non videtur dicēdum, quòd tot damnentur C propter hoc solum, cùm maior pars ipsorum clandestinè coniuncti fuerint. quando erant infideles. 2

Si ipsi continuò in tali vsu peccarēt, sequeretur quòd aliquis faciens quod in se est, damnaretur, sed hoc est falsum, ergo, Probatur, Demus q̄ tales conuersi ad fidem legitimè sint coniuncti, & nullum aliud peccatum committant, seruient legem Dei & cætera alia ecclesiæ præcepta: tūc tales faciunt quòd in se est, nec ampliùs tenentur, ergo vel damnatur qui facit quòd in se est, vel si non damnatur, non peccat in vsu talis matrimonij. 3

4 Item ignorant inuincibiliter q̄ sit præceptū de publicè cō-trahendo,& non possunt aliter vincere,nisi per ministros, qui eos docent,sed non monentur in hoc,q̄ qui in infidelitate con traxerunt,veniant,vt modo publicè contrahant, ergo inuinci biliter ignorant.Et sic excusantur.* Verum est tamē, q̄ in nu meri ex eis qui olim contraxerunt secrete post baptismū, ad- A
moniti publicè contrahunt.

3.conclu.
1.Ratio.

Neophyti clandestine cōtrahentes sine testibus,quibus Ec-clesiæ præceptum sufficienter promulgatū est,& peccant mor taliter cōtrahendo,& in vsu matrimonij nō excusantur à mor tali de se. Ista cōclusio probatur. Quia lex Ecclesiæ iusta & san cta omnes obligat,& transgressores non ignorantes culpa reos facit,iuxta illud. Qui vos spernit,me spernit. Sequitur ergo, q̄ si tales habuerunt notitiam præcepti Ecclesiæ(cum res sit tam B grauis)esse mortale contrahere:& etiam seclusa Ecclesiæ prohibitione propter mala annexa. Secunda pars, quòd in vsu sit peccatum mortale secūdum se,probatur ex iam dictis. In omnibus christianis est mortale,ergo in neophytis noui orbis,qui tanquam christiani habentur,& sunt.

Lucæ.10.

2. Item probatur ex decreto illo Euaristi Papæ.30.q.5.c. Aliter. Vbi dicitur,q̄ clandestina coniugia sunt habenda tāquam fornicationes,vel adulteria, nisi volūtas propria suffragauerit. Quod intelligit Hugo de S. Victore.vt suprà dictum est,idest nisi illi,qui secreto contraxerunt,publicè consentiant.

Hugo li.2 de sac.p.11. cap.5.

3 Tertio probatur. Ille qui est in periculo continuo peccati, peccat iuxta periculum in quo est: sed quilibet ipsorum est in periculo peccandi mortaliter,ergo peccat. Quia quilibet est in periculo liberè dimittendi aliam,& aliud adire cōiugium. Et hoc est grauissimum. Quòd tale sit periculum patet. Quia cùm non sint testes,quibus reus conuinci potest,manebit alter cum damno sibi illato. Item. Ibi est maius & clarius peccatum, vbi periculum est certius,sed inter incolas noui orbis est certius q̄ C vnus alium relinquet(quia soliti erant) ergo apud eos clādesti ne contrahere erit grauissimum, & semper in tali periculo ma nere erit mortale,quandoquidem alij christiani dānātur quan tum ad vsum talis clandestini matrimonij: meritò & isti dam nandi sunt. Dixi tamē de se:quia ex aliqua circūstantia posset

esse

esse licitum, vt puta quia non sunt vbi publicè cõtrahere possint, eo q̄ in solitudine. Vel quia non habent sufficientem
A notitiam præcepti Ecclesiæ, vel non commodè possunt coram testibus conuenire. Istis seclusis, videtur propter grauitatem rei esse mortale, quia ex conditione sua facilè diuertebant. Et ob id magis tenentur ad seruãdum remedium appositum ab Ecclesia. I. contrahere testibus præsentibus. Verùm est differẽtia inter istum neophytum, qui post fidem susceptam contraxit clandestine sine testibus, & inter alium, qui in infidelitate contraxit, & post conuersus est: siquidem talis à principio legem christianorum ignorauit, nec obligabatur: post cõuersus adhuc inuincibiliter ignorat in peccato manere, eo quòd clandestinè contraxit, sed si audiat non liceret, intelligi modo nouo, nõ tamen audit quòd qui in infidelitate contraxerũt, necesse est de nouo contrahant: sed fidelis audiuit legem antequam duceret vxorem, & si non audiuit, ignorans, nũquàm peccauit, sed postquàm sciuit, tenetur publicè coram testibus. Et sic ex hac parte potest stare, quomodo vsus clandestini matrimonij in illo, qui post fidem susceptam contraxit, sit peccatum, & nõ in illo, qui in infidelitate cõtraxit, & post baptismum manet eodem modo, dato quantum ad contractum vterq; mortaliter peccauerit. Et re vera licet hoc valde sit difficilè asserere, quòd hu-
B iusmodi sint semper in peccato, tamen quia christiani sunt (si ignorãtia eos non excuset inuincibilis, quam quidem esse credo apud multos) non video propter manifestas patrum determinationes, quo alio modo possint excusari. Et fateor verè me timore quodam tentum, quando hæc scribebam, & bis, vel ter huc ac illuc animus inclinabatur, nunc pro neophytis, quia eos noui fragiles excusando, nunc cõtra eos, quia certò scio plures dissolui vno negante matrimonium præcessisse, quia non fuerunt testes. Et ob id non potui (conscientia teste) ad excusandum eos reperire rationem conuincentem, sed potius contra eos inueni persuadentem. Tamen quia forte alius erit, qui melius in istis dubijs iudicabit, placet pontificum, & doctorũ de-
C creta in medium adducere. ¶ Euarist⁹ Papa in suo decreto. c. 2. Et adducitur. 30. quæst. 5. cap. Aliter legitimum. iam suprà allegatum. ¶ Item Hormisda Papa. cap. 6. ibidem allegatur, qui

Differentia. *Euaristus* *Hormis.*

ait. Nullus fidelis cuiuscunque conditionis sit, occultè nuptias faciat. A

Cõci. Arelatense.

In concilio Arelatensi. c.6. Sine publicis nuptijs quisquam nubere, vel vxorem ducere non præsumat. c. Nullum. ¶ Nicolaus Papa ibidem. c. Nostrates. cuius verba (quia prolixa) non recitantur.

Nicolaus 30.q.5.

Leo.

Leo Papa ibidem. c. Qualis debeat vxor esse, quæ habenda est secundum legem. Et. c. Si quis, dicitur. Coniugia quæ clam contrahunt, non negantur esse coniugia, neq; iubentur dissolui, si vtriusq; confessione probari potuerunt: veruntamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confessione fides iudici fieri non potest. Vnde publicè cùm alterius vota in alteram partem se transtulerint, pro priori coniugio (quod iudici incertum est) sententia ferri non poterit. Incerta enim (vt Sixtus Papa scribit Episcopis per Hispaniã con- B stitutis) nemo pontificum iudicare præsumat. Et quamuis vera sint, non tamen credenda, nisi quæ certis iudicijs comprobantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quæ iudiciario ordine publicantur. Alia non adduco, in quibus solennitates fieri solitæ in nuptijs depingũtur, ne lectorem offendamus. Si tamen vacauerit, in loco allegato. 30, q.5. per totam, poterũt videri omnia de clandestina desponsatione. Et in decretalibus, eodem titulo, per totum, certè taliter sunt prohibita, vt ex ipso colligere liceat quã graue sit peccatum huiusmodi. * Quæ in hac tertia conclusione sunt posita, quantum ad id de clandestine contrahentibus sine testibus matrimonium locum non habet cũ post fidẽ susceptam inhabiles ad sic cõtrahendũ sint per Concilium Tridentinum declarati, de quo in appendice folio.1. dubio. 1. &. 2. &. 3.

Sixtus.

Extra de clandest. desponsa.

ARTICVLVS. XII.

De benedictionibus nuptiarum.

De benedictionibus nuptiarum.

SED quia de clandestino coniugio sermo incidit, nõ erit ab re tractare de benedictionibus nuptiarum, vnde ortũ habuerint. Et vtrũ illas omittere sit peccatum. Et vtrùm omnes neophyti noui orbis teneãtur ad eas, quandoquidem iam christiani sunt effecti. C

B. Pater

A B. Pater Augustinus in quæstionibus no. & ve. legis. cap. 127. ait. Benedictiones, quæ fiunt in nuptijs, in paradiso sumpserunt initium, & deinceps in lege seruatæ, & sic transfusæ ad ecclesiam. *B. P. August.*

Et idem. 14. de ciuitate Dei. cap. 22. Nos autem nullo modo dubitamus secundùm benedictionem Dei crescere, & multiplicari, & implere terram, donum esse nuptiarum, quas Deus ante peccatum hominis ab initio constituit, creando masculum, & fœminam. Cui operi Dei benedictio, subiuncta est. *Gene. 1.*

B. Ambrosius lib. 7. epistolarum ad Vigilium. Ipsum coniugiũ velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oportet. Isidorus lib. 2. De origine officiorum. Nam quòd ipsa coniugia à sacerdote benedicuntur, hoc à Deo in ipsa prima condi- *Ambro.* *Isido rus.*

B tione factum est. Sic enim scriptum est. Fecit Deus hominem ad imaginem Dei, & fecit eum masculum, & fœminam, & benedixit eis dicens. &c. Hac enim similitudine fit in ecclesia, quod antè factum est in paradiso. Hæc ille. His suppositis, sit prima conclusio. *Gene. 1.*

Prima conclusio. Benedictiones nuptiales in Ecclesia suscipere omnibus fidelibus, qui matrimonialiter coniunguntur, præceptum est. Probatur authoritate Ciriaci Papæ in suo decreto. c. 4. dicentis. Benedictio illa, quàm nupturis sacerdos imponit apud fideles cuiusdam sacrilegij instar est, si vlla trãsgressione violetur, ergo est præceptum. Alioqui transgredi nõ esset sacrilegium. Item. Euaristus Papa. 30. q. 5. cap. Aliter ait. *1. conclu.* *1. argumẽtum.* *Ciriaci.* *Euarist⁹.*

C Vxor petatur. &c. Et suo tempore sacerdotaliter (vt mos est) cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedicatur. Item. Ibidem Hormisda Papa. cap. Nullus fidelis (cuiuscunq; conditionis sit) occultè nuptias faciat, sed benedictione accepta à sacerdote, publicè nubat in domino. Ecce quàm clarum præceptum de benedictione. *Hormisdæ.*

Nicolaus Papa. c. Nostrates. ibidem ait. Ambo ad nuptialia fœdera perducuntur. Sic demum benedictionem, & velamen cæleste suscipiunt. *Nicolaus*

Item ex concilio Carthaginensi. 4. Et habetur ibidem. c. Sponsus, & sponsa, cùm benedicendi sunt à sacerdote, à paren- *Cõci. Carthagi. 4.*

 tibus,

tibus, vel paranymphis offerantur in Ecclesia sacerdoti, qui cũ acceperint benedictionem, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permaneãt.* Et modo in Cõcilio Tridentino innouatum est, quando de matrimonio clandestino diffinitum est, vt infra in fine.

Nota.

Ratio ad cõclusionem.

Et ratione probatur. Aliquid fidelibus esse ab Ecclesia praeceptum, non potest nobis aliter constare, quam per sacros canones: sed ibidem (vt constat) reperitur expresse omnibus Christianis praeceptum, ergo suscipere benedictiones est praeceptũ. Et probatur maxime ex vsu Ecclesiae catholicae, quae quidem, si de consilio essent solum non compelleret fideles ad publice contrahendum. C

2. Ratio.

Secundo probatur. Si non esset praeceptum coniugibus benedictiones suscipere quorsum esset opus tanto rigore in iure vti contra illum, qui secundas nuptias scienter benedicit? Nã suspenditur ab officio, & beneficio extra. De. 2. nuptijs. c. Capellanum. & c. Vir autem. Vbi dicitur, quod si alter cõiugum est benedictus, non sunt benedicendae de nouo nuptiae. Quod Panor. intelligit ibidem hoc esse: quia benedictio fuit communis viro, & vxori, non debet iterari. Quia tunc iteraretur super personam iam benedictam. Licet modò ista derogata sint per constitutionem Ioan. 22. de quo infra. Sequitur ergo, cum in iure tanta sit solicitudo circa nuptialem benedictionem: quod illa est in praecepto. Et omnes Christianos obligat, qui copulari debent. A

Panor.

Ioan. 22.

2. conclu.

Vide Vual. in suo de sacra. c. 133.

Ciriacus.

Cõcilium Constan.

2. conclusio. Has Ecclesię benedictiones contemnere non licet, cùm sit mortale: ex negligentia tamẽ non suscipere eas, videtur veniale. Prima pars probatur ex illa determinatione Ciriaci Papae superiùs adducta, qui dicit, instar esse sacrilegij aliquid transgredi. Sed alia maiori, clariori, & indubia determinatione probatur concilij Constantiensis, contra Vuitcleff haereticum. Cuius verba sunt haec. Quicunq; christianus, qui solẽnizationem matrimonij cõtemnit, peccat mortaliter. Non ergo opus est alia probatione, quàm Ecclesię vniuersalis determinatione. Sed tamen quòd secluso contemptu non sit mortale, sed veniale, patet. Nam istae benedictiones non sunt sacramentum, sed sacramentalia quaedam: sequitur ergo, ꝙ seruatis essen- C

tialibus

tialibus si alia (secluso contemptu) omittantur, non erit mortale. Item probatur ex expressa determinatione. 30. q. 5. c. Nostrates. Vbi per ordinem expositis solennitatibus, & sacramētalibus ad matrimonium concurrentibus, subinfertur. Peccatum autem esse si hæc omnia in nuptiali fœdere non interueniant, non dicimus. Vbi glo. dicit, ꝙ si dos non interueniat, nullum est peccatum, vel si aliqua alia leuia, vel modica, non nocent: etsi aliquid non leue, sicut est benedictio, omittatur, si nocet, non mortaliter nocebit, sed solùm venialiter. Alioqui malè determinatum esset, quòd si singula non interueniant, non sit peccatum.

Glossa.

Syluest. in uerbo debitū. §. 9. & Ang. eodē verbo. §. 1. ꝓ quo facit tex. in. c. nostrates. 30. q. 5. Caiet. in ꝓpria. q. c. 5.

C Item. Quicunq; operatur aliquid contra præceptum, peccat, sed qui ducit vxorem sine benedictione facit contra præceptum prohibitiuum, vt patet ex allegatis, ergo peccat, & nō mortaliter secluso contemptu, ergo venialiter. Et ad hoc probādum sufficeret vsus ecclesiæ catholicę per totum orbem dispersæ, qui sic habet: vt tales publicæ benedictiones nullo modo omittantur, ergo sequitur quòd sit peccatum omittere.

Tho. in. 4. d. 29. ar. 2.

3. conclu.

1. Ratio.

3. conclusio. Infideles, qui in infidelitate contraxerunt, si post ad Christi fidem conuertantur, non obligantur ad benedictiones suscipiendas: nec sub mortali, nec sub veniali. Si tamen recipiāt, bene fit. Probatur hoc ex capitulis allegatis. Istæ benedictiones videntur introductæ tanquàm quædam cæremonialia, & sacramentalia concomitantia sacramentum matrimonij, sequitur ergo ꝙ postquàm matrimonium est celebratum, non obligantur ad huiusmodi benedictiones, vel si obli-
A gantur ad hoc, simul & obligantur ad contrahendum de nouo: sed non obligātur ad contrahendum de nouo: ergo nec ad suscipiendam benedictionem.

Istæ huiusmodi benedictiones (vt ex dictis ecclesiæ patet) etiam sunt præceptæ tanquàm quędam dispositiones ante copulæ consummationem: sequitur ergo ꝙ postquàm iam matrimonium est consummatum, non tenerentur. Quādoquidem tunc tempore infidelitatis, non obligabantur. 2

Si tenerentur, erat quia matrimonium talibus solennitatibus debebāt celebrare, sed quando celebrauerunt ad tales non tenebātur, ergo nec modo tenētur. Et quidem si ad illas modo 3

tenerentur: quia non seruatæ sunt in sua infidelitate: similiter A
& tenerentur ad omnia alia requisita in matrimonio fideliũ, sed hoc nullus dicit, ergo sequitur quòd non tenentur.

4 Si ad benedictiones tales conuersi tenerentur, sequeretur similiter, ꝙ etiam ad contrahendum in facie Ecclesiæ, sed hoc non, vt constat ex.c. Gaudemus. extra de diuortijs. Et.c. De infidelibus. de consangui. & affini. vbi summus Pontifex approbat verum matrimonium inter infideles fuisse. Et si verum est non est necesse de nouo contrahere. Alioqui non esset verum matrimonium, si necessarium esset de nouo contrahere. Hanc sententiam memini me legisse in quodam doctore, licet non probet, dicens quidem infideles si in infidelitate contraxerunt, & post conuertantur, non benedicuntur in Ecclesia. Credo istum doctorem intelligere, ex obligatione præcepti. Alioqui malè loqueretur, cùm apud noui orbis incolas sæpissimè contrarium contingat. Et Archiepisco. Florentinus dicit, ꝙ post conuersionem infidelium ad fidem ratificatur matrimonium. B Non vult dicere, quòd de nouo contrahant, vel benedicantur necessario, sed quòd post conuersionem ad fidem sit indissolubile, vt nullo modo posit amplius dissolui, quod tamẽ antè poterat: si alter eorum conuerteretur ad fidem, alio nolente cohabitare cùm fideli, vel non sine contumelia creatoris: vel sine eo quòd fidelem pertrahat ad peccatum. In quibus casibus matrimonium dissoluitur infidelium. extra de diuortijs.c. Quanto. Et sic.2. pars conclusionis remanet probata ex dictis. Quòd si tales conuersi huiusmodi benedictiones recipiant, sanctè recipiunt, & earum sunt capaces, licet non obligentur ad id.

Apud infideles est verũ matri. De quo latiꝰ in.2. par.

Antoni.3 p.ti.1.c.7.

Quando dissoluitur matri. infideliũ S. Anto. vbi sup.

4. cõclu.

4. conclusio. Noui orbis neophyti, qui post conuersionem matrimoniũ contraxerunt, sunt benedicendi, si facultas adsit. Probatur ex dictis superiùs. Quia cùm christiani sint, tenẽtur legem seruare christianorum, nisi cum eis fuerit dispensatum: sed in hoc non videtur cùm eis esse dispensatum, ergo sunt be- C nedicendi, si adsit facultas, secluso aliquo alio impedimento. Hoc dixerim propterea: quia mihi videtur hucusq; sanctè factum, vt non facilè admitterentur, ne fictè venirent ad matrimonium cùm non sua, & cõtractum in facie Ecclesiæ cùm illis solennitati-

Ratio cõclu.

A solennitatibus esset dissoluendum.* Si fuerit inuentum aliam priorem habuisse, quàm repudiauerat tempore infidelitatis.

ARTICVLVS. XIII.

Vtrum secundæ nuptiæ sint benedicendæ.

SED quia de benedictione nuptiali loquuti sum⁹, non erit ab re appendicē apponere. Vtrū sint secundę nuptiæ benedicēdę. Hoc dixerim propter ius antiquū extra de.2.nuptijs.prohibetur.c. Capellanus. Et.c. Vir. ¶In contrarium tamē est vsus Ecclesię propter quandā determinationem, seu reuocationem Ioā.22.qui cōcessit, ꝙ si alter illorū nondū recepit benedictiones, possint ambo recipere. Et sic dicēdum est ab hoc, quòd illa extrauagans, quæ Ioā.22.dicitur esse, non reperitur in corpore iuris. Credibile tamen est sic fuisse. Alioqui contra expressam B decretalem non præualuisset cōsuetudo. Et. S. Tho. qui fuit tēporibus Ioan.22.dicit, loquens de secundis nuptijs, quòd si vir ducat vxorem virginem, licet vir semel fuerit benedictus, poterit de nouo benedici: quia in eo reseruatur significatio ista, quæ est vnio Christi ad animas, quæ sunt multæ. Si tamen secūda vxor benedicta, nubat viro, qui non fuit benedictus, nō recipit benedictiones. Quia hic nulla manet representatio, eò ꝙ duob⁹ viris nupsit, cùm solum Christus sit vnus. Sed adhuc est mihi dubium: quia vel S. Tho. tunc vidit reuocationem factā à Ioan.22.iuris antiqui, vel non. Si non vidit, quomodo potuit dicere cōtra textū, vbi expressè prohibetur, quod si alter receperit, nullo modo de nouo benedicantur? Si tamen vidit, ergo si aliter non recepit, siue sit vir, vel fœmina, quæ ante recepit, denuo potuerunt recipere. Verè videtur quod non viderit. Et C tamen quod non si contra textum, declarat Syluester dicens, textum intelligi, quod non sint benedicendi coniuges, quādo vterque benedictus est. Sed hoc non placet. Panor. nec. mihi.

Argumētum. *In cōtra.* *Ioan.22.* *S. Tho. in 4.d.28.artic.3.q.4.* *Syluest. in uer. nupt.* *Panor.*

Sed melius potest dici, quod tunc erat consuetudo tempore S. Tho. vt sic illa decretalis seruaretur, vt. s. quando vterque esset benedictus, non benedicerentur: vel quando vir solum erat benedictus, & ducebat secundam non benedictam. Et mihi *2. Solutio.*

mihi relatum est fieri in diœcesi Placentina. Sed in Hispalē.& in partibus Indiarū imitantes eam sequuntur dispensationem A Papæ, vt quando alter solùm est benedictus, siue vir, siue fœmina, vterq; de nouo benedicantur. Et quod antè dictum erat, quòd scienter benedicentis, casus Papæ reseruatus erat, iā episcopo est commissum, vt dispensare valeat, vt patet in manuali Hispalensi.

*Episcopus Segouiensis in epitome.4. Decretalium.p.2.c.8 §.11.notat cùm ex iure antiquo, vt in.c. Capellanus de secundis nuptijs esset suspensus presbyter, qui secundas nuptias scienter benediceret, & ad Papam mittendus per extrauagantē Ioa.22. ablatum ꝙ sit ad Papam mittendus, & dicit suspensionem nō fuisse illatam ipso iure, sed inferendam in quo sensu citat Ioannem Bernardum de Lugo, in sua criminali practica. cap.68. vide ibi.

ARTICVLVS. XIIII.

De tempore feriarum, quibus interdictæ sunt nuptiæ.

CIrca impedimentum de tempore feriarum, qui- B bus interdictæ sunt nuptiæ dicendum. Primò ab Aduentu vsq; ad Epipha. prohi. propter communio. quæ fieri solebat in Natiuitate. Et sic post primum diem Epiphaniæ (sicut notat Ioā. Andre.) possunt celebrari nuptiæ. Similiter sunt interdictæ à septuagesima vsq; ad octauam Paschæ, quia etiam communicare solebant fideles. De istis duobus temporibus habetur.33.q.4.c.Nō oportet. Et tribus capitulis sequentibus. Et item est interdictū nuptias celebrare à tribus diebus ante Ascensionem, vsq; ad octauam Pentecostes. Extra de ferijs.cap.Capellanus. Et in dominica quæ est.8. Pentecostes, in qua festum sanctissimæ Trinitatis celebratur, possunt etiam nuptiæ celebrari. Item asserit Archi.& Petrus de Palude, & Ray. & est textus clarus in.c. Capellanus. Tamen in.8. Paschæ non possent celebrari, quia tex- C tus dicit: post.8. Paschæ. Et in.c. Capellanus. dicitur, post.7. dies festi Pentecostes. * Modo tamen per sanctam synodum Tridētinam in sessione.24.de matrimonio.c.10.restrictis facta est

Ioā. An.

Archi. 3. p.ti.1.c.17 Palude. Ray.

solum

solum ab Aduentu vsq; ad diem Epiphaniæ,& à feria.4. Cinerum vsq; ad octauam paschatis inclusiuè. in alijs temporibus possunt nuptię celebrari,vt in fine in appendice adduximus.

Vtrùm in istis temporibus à iure assignatis sit peccatum cōtrahere matrimonium. *Dubium.*

A Pro solutione oportet distinguere. Quia vel loquimur de sponsalibus de futuro,vel de matrimonio per verba de præsenti coram testibus,sed sine solennitate. Vel loquimur de matrimonio de pręsenti,sed cùm solēnitate consueta fieri alijs temporibus.His suppositis,sit.1.conclusio. *Nota.*

Prima conclusio. Temporibus feriarum sponsalia contrahere,per verba de futuro,est licitum.Probatur.Si hoc non liceret, esset propter prohibitionem ecclesię factam in illis tēporibus,sed propter hoc non,patet. Quia ibi in.c.Non oportet.dicitur.Nō oportet in quadragesima nuptias celebrare.Item.In sequentibus loquitur Concilium Ilerdense,vt nuptiæ non celebrentur,sed sponsalia,quæ sunt futurarū nuptiarum promissiones,non sunt nuptiæ, ergo non est prohibitum illis temporibus. *1.conclu. Ratio. 1. Viguerius institutio. Theo. c.16 §.7. ver.8 Cōcilium Ilerdense.*

Vbi cessat ratio legis,debet & ipsius obligatio cessare (vt latè probauimus alias) sed lex illa data est,vt illis temporibus inordinatæ, & dissolutæ comessationes & dissolutiones euitentur,ergo cessantibus ipsis in sponsalibus, cessabit & legis obligatio. 2

B Ex lege aliqua scripta,aut naturali, nulli est tempus præfixum, quo non posit promittere alteri quod suum est: sequitur ergo,quòd homo habens sui corporis potestatem,poterit,si voluerit,alteri promittere. Et tandē hæc est cōmunis opinio. 3 *1.Cor.7. Cōmunis opinio.*

2.conclusio. Matrimonium contrahere per verba de pręsenti tempore feriarum coram testibus,sine tamen solēnitate aliqua,non est peccatum,secluso cōtemptu. Extra de ferijs.c.Capellanus.Ibidem Panor.dicit posse contrahi omni tempore sine solennitate.Nam extra de matrimonio cōtracto contra interdictum ecclesię,reprehenditur & prohibetur huiusmodi solennis cōtractus: ergo vbi cessaret talis solēnitas,non esset peccatum.Et.33.q.4.in omnibus illis capitulis nuptię solēnes prohibentur, & non contractus matrimonialis absq; solennitate, *2.conclu. Panor.*

ergo

ergo cùm fauores sint ampliandi,& odia restringenda (secudũ iura) non erit prohibitum de præsenti contrahere absq; solẽnitate. Hoc idem affirmat Ray. Et Archiepiscopus Florentinus videtur idẽ asserere, licet dicat stãdum cõsuetudini. Et S. Tho. id videtur dicere, quãdo affirmat causam prohibitionis in isto tempore nuptias celebrare, esse: quia quando nouæ sponsæ traducuntur, animus coniugũm magis ex ipsa nouitate ad curam carnalium occupatur. Ideoq; in nuptijs consueuerunt multa signa ostendi lætitiæ dissoluta. Propter quod in temporibus illis, in quibus præcipuè debent homines se ad spiritualia eleuare, prohibitum est nuptias celebrare, quæ sunt tempora prædicta. Hæc S. Tho. Certum est S. Tho. affirmare, prohibitas esse nuptias, vbi talia concurrunt dissoluta signa lætitiæ: sed in simplici contractu matrimonij non ista concurrunt, ergo non intelliguntur ista prohibita. Et sic non est peccatum. Hoc affirmat Caiet. Idem Syluester. A

Ray. Florẽ. 3. p. ti. 1. c. 17. S. Tho. in 4. d. 32. Caiet. in uer. Nup. Sylue. in ver. matri. 7. § 2.

3. conclu. 3. conclusio. Temporibus feriarum solẽniter contrahere, videtur esse peccatum, non tamen mortale apud nouiter cõuersos in nouo orbe de se, si desit contẽptus. Probatur. Hoc nõ est de se peccatum, sed solum quia prohibitum, ergo intãtum erit malũ, inquãtum prohibitio tenet: sed causa prohibitionis non tenet, ergo nec ipsa grauiter obligat. Probatur. Quia prohibitio facta est, vt omnes doctores fatẽtur: propter hoc, quòd illis temporibus consueta erat communio: sed talis cõsuetudo cessauit: ergo & prohibitio, non tantam vim habet. Etsi non tantam vim habet, & non videtur aliquid graue fieri contra Dei honorem, vel Ecclesiæ præceptum, cùm desit contemptus, simul & scandalum, ergo non videtur esse mortale secũdum se, stando solum in pręcepto Ecclesiæ. Sed tamen (vt dicit Caietanus) reputatur mortale peccatum violare hoc Ecclesiæ statutum, & meritò, si scienter fiat. Quia cùm deliberatè, ac publicè hæc fiant, & cùm scãdalo, non videtur posse (nisi contemptu interueniente) trãsgreßionem huiusmodi scienter esse. Sequitur ergo, ꝙ vbi non esset scandalũ, & vbi non esset contemptus, nõ esset peccatum mortale. Et quia difficilè est illas solennitates esse absq; scandalo, asserit Guiliel. & Ray. esse mortale. Tamẽ si ista cessassent, sicut circa neophytos in nouo orbe omnino B C

Ratio cõclus. Caieta. in uer. Nup. Guiliel. Ray.

cessant;

A cessant: non video quare stando solum in iure positiuo, secluso alio, sit mortale. Imò fortassis aliquando posset à ministro meritoriè fieri. Vt si in defectu ministrorum contingeret tali tẽpore prohibito esse apud aliquos, quibus nimiũ expediret publicè contrahere: & non esset spes, alio tempore nõ interdicto: credo non id fore mortale. Imò nec peccatum, sed potiùs meritum, cùm apud eos, omnis dissolutio, in talibus nuptijs (consueta apud nostrates) cesset.

4. conclusio. Tempore interdicto ab Ecclesia, sponsam traducere in domũ, etiã sine solẽnitate conuiuij, licet sit peccatũ, non tamẽ apparet de se mortale. Primum patet. 33. q. 4. c. Nec vxorem. Vbi simpliciter dicitur, ne quis vxorẽ ducat, sed hoc est traducere, ergo est peccatum. Et sic tenet S. Tho. dicens, ꝙ etiam cessante conuiuio, ex ipsa nouitate traductionis animus B circa carnalia occupatur. Idem tenet Panor. in loco suprà citato. Idem summa Rose. Sed ꝙ non sit mortale de se, patet ex superiùs adductis. Quia cùm solum sit malum quia prohibitum, vbi desineret esse scandalum, vel contemptus, non videtur tanta irreuerentia temporis esse, vt possit talis circunstantia mortaliter aggrauare. Præcipuè incolas noui orbis non condemnarem de mortali: si istis temporibus ttaducerent sponsas: & consummarent, dato scirent esse prohibitum. — *4. cõclu.* — *S. Tho. 4. d. 32.* — *Panor.* — *Rosela. impedi. 16*

5. conclusio. Temporibus ab Ecclesia prohibitis, sicut nõ est mortale traducere sponsam, nec matrimonium cõsumare. Prima pars iam probata est. ¶ Secunda patet ex hoc, quòd circunstantia temporis, vbi scandalum, & contemptus desit, non videtur in hac materia aggrauare in infinitum, quicquid dicat Abulen. Matthæ. 5. q. 235. Item. Quia si esset mortale consummare, esset, quia expresse prohibitum, sed non est hoc expresse, sed solum non ducere vxorem: nec cum illis solennitatibus tra C ducere sponsam. Si ergo traducere, nec ducere de se nõ est mortale, ergo nec consumare: quod fieri potest absq; aliquo scandalo, secrete. — *5. conclu.* — *1. Ratio.* — *Abulen.* — *2. Ratio.*

Si cõsummare istis temporibus esset mortale, similiter quicunq; accedens ad suam isto tẽpore peccaret mortaliter, quod S. Thom. negat. Item. Ad hominem, contra contrarium opinantes. s. Angelicam qui dicit licere isto tempore cõsummare, — 3 — *S. Tho. in 4. d. 32.* — *Angelus.*

si non

Matri. 3. *impe.* 2. *Panor.* 3. *p.ti.*1.*c.*17 si non sunt virgines, sed ante contraxerunt. Et idem tenet Palu. Archie. & Panor. Si licet ergo cōsummare illis, qui ante fuerunt coniugati, quare non licebit & illis, qui nunquàm fuerunt coniūcti? Re vera ego non intelligo discrimen: quia vel hoc est ratione sacramēti, quod in istis præcessit, vel quia iam sunt corrupti. Non ratione sacramenti quod præcessit. Quia istud secūdùm non dependet à primo. Nec propter primum habet maius ius in sponsam suam, quàm si non præcessisset. Cùm ergo si primum esset, non liceret, ergo nec si secundum, vel si secūdum licet secundum eos, ergo & primum. Item nec propter corruptionem eis licebit. Quia sequeretur, ꝙ si alias illicitè corrupti de nouo modo contraherent: isto tempore interdicto possent consummare, & si ipsi possent, quare non & quæ virgines sunt: cum hoc, ꝙ est esse virginem, vel corruptam, nō aggrauet mortaliter? Et sic (quicquid dicant isti, & Syluester) videtur mihi non esse mortale ratione præcepti ecclesiæ, imo videtur ex di- C

*S. Tho. in 4.d.*32. ctis S. Tho. hoc elici, qui ibidem affirmat nō esset prohibitum his diebus debitum exigere. Sequitur ergo, ꝙ si non est prohibitum, ꝙ cùm ista iam sit sua, debitum sibi petens non peccabit mortaliter: siue primo fuerint cōiūcti, siue modo de nouo.

6. conclu. 6. conclusio. In nullo tempore, ante benedictiones nuptiarum fieri consuetas, consummare matrimonium, est peccatum A

1. Ratio. mortale. Probatur. Quia si esset mortale, vel esset ex natura rei, de se, vel ratione prohibitionis, vel ratione iniuriæ, quæ fit benedictionibus, sed nullo istorum modorum est mortale. Nō ex natura rei. Quia cū sint viri vxorati, per legitimū vtriusq; consensum, habent potestatem corporum adinuicem, & possunt petere, & reddere pro libito: sicut quilibet de se posset vti re sua: vbi, & quando voluerit. Nec est mortale ratione prohibitionis. Quia nec ipsas benedictiones omitrere, secluso scādalo, & contemptu, est peccatū mortale, vt suprà declarauimus, ergo à fortiori, nec ante ipsas consumare matrimonium. Item. Quia nullibi reperitur prohibitum, ꝙ talis matrimonij cōsummatio, non fiat ante receptam benedictionem à sacerdote, sed prohibitum est, ne aliquis sibi solēniter ducat aliquam sine benedictione sacerdotali, de consummatione verò nihil. B

3 Nec erit ratione iniuriæ benedictionum. Quia nulla fit iniuria.

A iuria. Primò. Quia propter hoc non contẽnuntur benedictiones, cum postmodum sumantur post consummationẽ. Item. Nec quia aliquam falsitatem continerent benedictiones post consummationem, qua carerent, si fierent ante, quia in ipsis nulla fit mentio de virginitate, nulla fit mentio, quod ante nõ fuerint copulati, ergo sequitur ꝙ non erit mortale peccatum consummare.

Nec erit mortale ratione consuetudinis. Quia non vbiq; talis consuetudo seruatur. Nam nobiles in Germania, ante benedictionem, nocte præcedenti consummant matrimonium. Et in nouo orbe etiam est in vsu. * Et quidem hanc nostram sententiam sancta synodus Tridentina demõstrat. nam in sessione. 24. vbi de matrimonio agitur in. c. 1. cùm non nulla ponat sub præcepto, per modum consilij in hęc verba ait, pręterea eadem sancta synodus hortatur, vt cõiuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent. s. ecce cohabitationem denegat ante benedictionem, vt consummationem tollat, sed tamen hortando, de quo in fine in appendice pagina. 97. 4 *

B

Sed tamen à veniali peccato, tam ex parte petentis, quàm reddentis non excusantur. Quia prohibitum est, ergo contra facere, peccatum incurritur. Quòd si non est mortale, necesse est sit veniale. Hanc sententiam tenet Caieta. Et S. Tho. videtur insinuare, nisi sit scandalum. Idem Innocent. & Anto. de Butrio. c. 1. de sponsa. * Neq; quo ad veniale obstat Concilium Tridentinum, exhortando loquutum, quia quo ad illa quæ ibi non sunt, mutata manet ius antiquum in sua firmitate, & ad obseruantiam hortari, non est vim Canonum tollere, & ꝙ non sit mortale, ante benedictionem susceptam consummare, Soto in. 4. d. 28. q. 1. arti. 2. & consuetudinem Germanorum adducit, vt pridie ante benedictionẽ consumment, & hęc vera reputo, etiam si plura à nonnullis adducantur iura, qualia sunt quæ de clandestinis suprà, & Thomas Vualden. in suo de sacramentis. c. 133. mortale esse dicat, & multi ex iuris peritos quos Syluest. in verbo debitum coniugale. §. 9. refert. & S. Tho. in. 4. d. 24. ar. 1. dicit non esse mortale,

Caiet. in opusc. S. Tho. in 4. Innocen. Butrio. *

C

* Dubium tamen posset hic esse an sicut Papa dispensat in *

G tempore

tẽpore interdicto, possint nuptiæ celebrari, possit episcopus dispẽsare. videtur q̃ nõ, quia iura illa in quibus interdicũtur à Pa- A
pa emanarunt: ob id videtur q̃ non possit episcopus dispẽsare. verũ si causa vrgeat dispẽsandi videtur id per episcopum fieri posse, quia in illis in quibus ei nõ est interdictũ à Põtifice, videtur habere in sua diœcesi potestatẽ quã Papa habet in toto orbe. Sic docet Soto in.4.d.32 q.1.ar.3. vt casu quo quis puellã pauperẽ dotare vellet hac conditione, vt statim, cùm aliquo solẽniter nubãt. s. hæc sunt notanda propter illa quæ à nobis adducũtur alibi circa benedictiones cõferendas tempore interdicto, neophytis in nouo orbe ob paucitatem ministrorum.

ARTICVLVS. XV.
De voto simplici, Vtrum impediat.

VOTVM simplex continentiæ, vel religionis, est impediens matrimonium contrahendum, sed non B
dirimens contractum. Votum simplex intelligimus, quod non est solennizatum, professione tacita, vel expressa, religionis approbatæ, aut sacri ordinis susceptione. Et quòd tale impediat, habetur in decretis. dist.27. per multa capitula. Et glos. specialiter. ca. Quidam nubentes. Et ca. Si vir. omnes affirmant doctores, tam iurisconsulti, quã Theologi. Innocen. in. c. Rursus. Et. c. Consuluit. Qui cle. vel voue. Et Theologi in.4.dist.38.

S.Tho.2.2 q.80. Innocen. Theo.in.4 d.38. S.Tho.d. 38.arti.3. q.3. Sco.d.38. Abulen. r.30.q.62 Io. An.c. Vnico de voto & voti redẽp.in.6.

Et primo quæritur, Vtrùm quòd votum simplex impediat contrahendum matrimonium, & non dirimat contractum, habeat ex natura rei, vel ex ecclesiæ statuto solum. Et omissis opinionibus, videtur dicendum cum S.Thom. & Durando, quòd hoc prouenit ex natura rei. Et cum Scoto, q̃ etiam prouenit ex statuto ecclesiæ. Ex natura rei siquidem, secluso iure positiuo. Quia in simplici voto est quædam promissio Deo facta, in qua nondum interuenit traditio, seu datio rei promissæ, C
sed adhuc manet semper in possessione promittentis.* Quanuis Michael de Medina li.4.de Celibatu, contrauersia.7.c.37. probet in voto simplici traditionẽ esse sicut in solẽni de quo infrà. Et ideo sicut in alijs rebus est verum, quòd si Petro tuni-

cam

cam promitto, teneor ipsimet dare, si post tradam de facto Ioā
A ni, erit vere Ioannis, & non Petri. Sic, si aliquis voto simpli- *Soto de iustitia et iure.li.4.q.5.ar.1.*
ci vouit, promisit se Deo, sed nondum in possessionem traditus est: contrahit matrimonium, non promittit solum, sed dat seipsum in potestatem alterius. Non manet amplius sui iuris ad hoc quod possit auferre quod contulit de facto. Et *1.Cor.7.*
hac de causa videtur istis doctoribus, quod votum simplex impediat contrahendum, quia talis peccat mortaliter (vt post dicemus) eo quod frangit fidem: nec seruat promissum, sed tamen datio tenet: quia ante fuerat promissio solum. Similiter etiam ex statuto ecclesiæ hoc habet vim. Quia ecclesia non videtur acceptasse votum simplex, vt illegitimet ad matrimonium: quod tamen in voto solenni fecit acceptando, & recipiendo traditionem vouentis solenniter: ita vt
B non possit iam alteri dare per matrimonium, quod in potestate alterius est. Et placet hoc dictum, eo quod dato primum appareat probabile, stando solum in iure naturæ, secluso humano præcepto: tam posset pati calumniam, quandoquidem per simplicem promissionem Deo factam, sic homo est obligatus, & ei dicatus, sicut est in voto solenni. Ob id ratio non concludit, sed apparentiam habet. Et ex hac parte videtur ex natura rei hoc esse, vt simplex votum matrimonium contractum non dissoluat. Et fortius ex ecclesiæ statuto, & ordinatione, q̄ illum qui vouit simpliciter, non fecit personam illegitimam ad contrahendum. tamen eum qui solenniter, illegitimauit, vtraq; opinionum verum dicit. Nec est contra- *Probatur dictum Scot.* *Palu.d.38 q.2. Caie. 2. 2. q.88.ar.7*
C rietas quantum ad hoc inter doctores. Satis est iam nobis esse certum, votum simplex impedire contrahendum, sed non dirimere contractum. Et cum iam constat de re ipsa, frustra discruciabimur contendentes argumentis, an sit solum iure humano, vel iure naturali. Quia vtroque modo videtur esse. De quo inferius.

Circa hoc tamen est dubium, Vtrum post votum simplex contrahens possit exigere debitū vxori. Et si non possit, Vtrū quotiens petit, peccet mortaliter, vel solum quando primo petit. Pro cuius solutione sit 1. conclusio. *Dubium.* *Viguerius institutio. Theo.c.16 §.7.uer.8*

1. conclusio. Contrahens, post simplex votum continentiæ,

G 2 morta-

mortaliter peccat, sed matrimonium verum existit, quo stãte, A
tenetur petenti reddere debitũ. Probatur ꝙ mortaliter pec-
1. conclu. *1. Ratio.* cet. Qui agit contra votũ suum, peccat mortaliter, sed talis agit contra votum suum, quia ducendo vxorem, transfert potestatem sui corporis in aliam, & virtualiter consentit in copulam, quod est agere contra votum suum. Item. Si aliquis promisit se daturum centum aureos Petro, & postmodum dat Ioanni, non seruans promissum, mortaliter peccat, quia iniuriam notabilem facit Petro: ergo à fortiori qui promisit se ipsum Deo, si postea tradat se vxori, peccat mortaliter. Et hoc asserũt omnes Theologi, & iurisconsulti. * Quamuis Calderinus in. c. Rursus qui clerici, vel vouentes dicat contrarium, de quo vide Nauar. in. c. 28. in additio. ad Manuale in. c. 16. nu. 30.

Soto de iustitia et iure li. 7. q. 2. ar. 1. *Cõmunis opi. d. 38.* *

Secundo. Qui facit contra iura in re graui, peccat mortaliter: sed talis facit contra iura. dist: 27. c. Si vir. Et. c. Consuluit. Et ca. Rursus. qui clerici, vel vouen. Et similiter facit cõtra fidem, decipiendo alterum. Sic Archiepiscopus Florenti. ¶ Secunda pars conclusionis est manifesta ex capitulis allegatis, & rationibus suprà adductis, ꝙ sit verum matrimonium: quia est ibi vera datio, & vera commutatio. Ex quo probatur tertia pars conclusionis, quòd tenetur debitum reddere petenti. Quia si verum est matrimonium, iam vir (teste Paulo) non est dominus sui corporis, sed vxor, & sic poterit vxor vti re sua quando voluerit. Nec poterit vir negare quod suum non est, ergo reddere tenetur. B

Antoni. 2. p. tit. 11. c. 1. §. 2.

1. Cor. 7.

2. conclu. 2. conclusio. Licet post votum simplex contrahens mortaliter peccet matrimonium consumando: exigendo debitũ, non tamen post, quotienscunq; petat, mortaliter peccat. Hæc conclusio probatur. Primo, ꝙ si petat ad consummationem matrimonij peccet mortaliter. Talis postquàm contraxit ante consummationem, potest adimplere votũ, ergo ad illud tenetur. C

Nota.

Ratio. 1. Sed ꝙ posit, est notum. Quia potest intrare religionẽ ante cõsummationẽm, etiam inuita vxore, sed petendo debitum ad consummationem: non potest ampliùs, ergo peccat mortaliter petendo. Quod non posit post, est manifestum. Quia post consummationem, nolente vxore, non poterit religionem ingredi. Et ob id, quia posuit se in statu, in quo non potest votum

minus malum consulendo illis, qui parati erant maius facere.
A Item habes exemplum quando fratres Ioseph volebant eum interficere, & Iudas dixit, melius est vt venundetur Hismaelitis, & manus nostræ non polluantur. Certum est doctores omnes Iudam non damnarent, si ipse consulendo minus malum: ad venditionem non operatus esset: ergo non peccauit in consilio, sicut doctores fatētur, sed peccauit quia fuit criminis particeps vendendo. Item habes &. 3. exemplum Iudicum, vbi quibusdam volentibus vti contra naturam, quidam probatus senex dixit. Nolite fratres, nolite facere malum hoc, cessate ab hac stultitia: habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis, tātùm obsecro ne scelus hoc contra naturam operemini in virum. Ecce quomodo iste consulebat minus malum ad maius vitandum, nec peccauit in illo, sed sanctè fecit. *Gene. 37.* *Iudicū. 19*

B Exemplum habes. 4. ex Hieremia, quando quidam viri volebāt interficere alios, & tales dixerūt. Nolite interficere nos, quia habemus thesauros in agro, frumenti, & olei, & hordei, & mellis, & non interfecerunt eos. Certum est, ꝙ isti consuluerūt minus malum. s. rapere alienum, vt maius vitarent, mortem. s. Propter ista, & similia, quæ cōtingere possunt, mihi videtur dicendum: ꝙ illis, qui votum continentiæ non seruant: sanctè cōsulitur vt vxorem ducant, & ad hoc maius malum paratū, moneo, & consulo minus malum. Nec hoc contra Paulum dicentem. Non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona. Quia nec venialiter est peccandum pro vita hominis, nec pro vita omnium hominum seruanda. Placet tamen consilium B. Antonini, ꝙ in his oportet prudenter nos habere, & eludere tales quærentes, vt docet Origenes, & habetur dist. 43. in. c. In mandatis. Vult ibidem dicere Origenes, ꝙ talibus quærētibus ista, vel similia, nō oportet nos tacere, ne defectu solutionis id esse suspicetur, & audientibus noceat. Ob id prudenter respondendum. *Hiere. 41* *Ad Roma. 3.* *Adria. quolib. 1. ad. 1.* *Anto. 3. p. tit. 1. c. 16. §. 1.* *Orige.*

C * Dubitatur vtrum posit episcopus dispensare in hoc, ꝙ est exigere debitum cūm illis, qui voto castitatis erāt obnoxi. Tenendo opinionem communem ꝙ post votum coniugatus, nō solū mortaliter peccat consumādo, sed prorsus exigere nō potest, licet reddere teneatur, & videtur ꝙ nullo episcopus posit, *

sed id ad Papam expectet, quia in voto perpetuo ipse solus est qui dispensat, variè loquũtur doctores, sed videtur tenèndum A ꝙ etiam si vera sit communis opinio, ꝙ post votum castitatis non possit exigere, tamen potest episcopus dispensare, vt licite exigat, & reddat. Sic S. Antoni. 3. p. tit. 1. c. 22. §. 2. Maio. in 4. d. 38. q. 2. idem Soto in eadem dist. 42. arti. 1. Et est communis opinio equidem, ꝙ quando coniuges ab tempus certum vouent mutuo consensu seruare castitatem possit dispensare episcopus, Syluester in verbo votum. 4. §. 4. & Tabiena in verbo dispensatio. §. 9. & in casu quo vterq; emisit votum ex mutuo consensu. Imò etiam si ante matrimonium cùm nullus secundum communem opinionem posset petere, potest Papa dispẽsare, & in casu etiam si Syluester in verbo matrimonium. 7. §. 5 dicat ꝙ non posset etiã reddere alteri petenti, quia illicite petit. Est dicendum ꝙ etiam ante dispensationem posset reddere exigenti, etiã si illicite petatur, quia & si non tenetur reddere ratione voti, ex obligatio. iustitiæ tenetur, quia petit suum B sicut si quis pecuniam apud me depositam peteret, etiam si sciã velle prodigo consumere, teneor dare, sic in proposito. Et notandus est casus, quia sæpe contingit, vel quando ambo simul vouerunt, vel quando alter & alius scit votum verum in quacunq; opinione tenendum est, ꝙ episcopus potest dispensare, de quo infrà redibit sermo in appendice ad hunc articulum in fine. An minister teneatur copulare in matrimonio, eum qui voto simplici ligatus est, vide in fine in appendice latè. pa. 120.

ARTICVLVS XVI,

De sponsalibus.

Quid spõsalia.

SPONSALIA sunt futurarum nuptiarum promissio. Si ergo quis promisit alicui nuptias de futuro, alio consentiente, non potest aliam ducere, sed tenetur seruare promissum. Si tamen de præsenti contrahat, tenet matrimonium, & soluuntur sponsalia, vt patet extra de sponsalibus. c. Si inter virum. Et. c. 1. de sponsa. duorum. C

Quæritur circa hoc. Vtrùm talis post sponsalia de futuro cũ alia contrahens de præsenti, peccet mortaliter. ¶ Respondetur, quòd

quòd sic. Omnes doctores fatentur, quòd si potest promissum *Cõclusio.*
A adimplere, & non adimplet, contrahẽdo cum alia, peccat mortaliter. Ratio est in manifesto. Quia facit iniuriam, & graue dãnum non damnando promissum illi, cui promisit, sed graue *Ratio.* damnum, & iniuria non est sine peccato mortali. Hoc tamen intelligendum est, dummodò non sit aliqua iusta causa eum excusans. De quo infrà.

Oportet tamen notare, quòd propriè sponsalia illa dicuntur, quæ sunt per verba de futuro. Et de istis intendimus loqui *Nota.* S. Thom. dicit sponsalia propriè trahi à sponsione coniunctionis matrimonialis per verba de futuro: quia sunt tales promissiones velut quædam sacramentalia matrimonij, sicut exorcismus baptismi. Largè tamen capiendo sponsalia, dicuntur illorum, qui per verba de præsenti contrahunt. * Et olim qui- *S. Tho. 4. d. 27. q. 2.* *
B dem solum de futuro contractus erit, vsq; dum publicè in ecclesia per verba de præsenti fiebat.

Primo. Sponsalia possunt contrahi à primo septennio, & non antè. De spon. impub. lib. 6. c. Si infantes. Ante istam ætatem si non sint nimis propinqui ad eam, non contrahũtur spõsalia, etiam si parentes inter se fidem dederint pro filijs non valent, nisi ipsi post septennium ratum habeant. Idem in. 6. Et licet tales per verba de præsenti sponsentur, semper tenent vim verborum de futuro, quia sunt sponsalia. Extra de sponsa. impub. cap. fi. licet primum septennium sit requisitum ad sponsalia in fœmina, & in viro: tamẽ ad matrimonium contrahendum, tamen non, æqualiter in vtroq; ætas requisita, quia in viro. 14. annus requiritur, & in fœmina. 12. vel propè. Quia quod parum distat, quasi nihil distare videtur. Huius rationem dat S. Tho. Quia in sponsalibus requiritur vsus rationis, qui simul incipit in vtroq;, sed in contractu matrimoniali requiritur di- *De tẽpore contrahendi spõsalia.* *Viguerius c. 16. §. 7. ver. 7.* *Aristo.* *S. Tho. di. 27. arti. 2.*
C spositio ex parte corporis, vt sit tempus generationi aptum, quod in puella est in. 12. anno, & in masculo in fine. 14. secundũ Aristo. Hæc. S. Tho. *Arist. 9. de animalibus.*

Dubitatur. Si ante istam ætatem perfectam, consumment matrimonium, an sit iudicandum pro matrimonio. Dicẽdum ꝙ sic, vt bene. S. Tho. ibidem affirmat. Quia tunc malitia supplet ætatem. De quo infrà dicemus. *Hesiodus xenophõ. Licurgus. Dubiũ. 1.*

Dubium

2. Dubiũ. Dubium est secundum. Quot modis sponsalia cōtrahi possunt? Dico quòd multis modis contrahi possunt. Per berba de A
Solutio. futuro. Secūdo de præsenti inter impuberes, quæ habeant vim de futuro. Tertio cōtingit per anuli subarrhationem. 27. q. 2. Si quis desponsauerit. Quarto per arrharum dationem, puta iocalium, aut pecuniarum. Tamen circa ista duo est notandum, vt
Pañor. notat Panor. in. c. fi. de spon. impub. quòd ista possent dici matrimonium, sicut sponsalia, vt in. c. Fœminæ. 30. q. 5.

Pro cuius clara intelligentia oportet notare, quæ præcesserunt
Nota. verba. Nam si de præsenti, & post sequuta est subarrhatio: est matrimonium, sed si de futuro, sunt spōsalia. Et si nulla verba præcesserunt, tunc oportet stare consuetudini. Nam si fuerit consuetudo, q̄ sine verbis præcedentibus huiusmodi donis sponsalia solebant fieri, vel matrimonium de præsenti, sicut apud Mexicanos est solitum fieri apud nōnullos, subarrhatio deberet capi secundum consuetudinem: quia sic illi exprimere solebant huiusmodi sponsalia. Si verò non sit aliqua consuetudo, sola ipsa dona, non probant sponsalia, eò quòd talia signa B non sunt determinata ad vnam rem solum significandam: sed ad plura possunt applicari.

3. Dubiũ. Dubitatur. 3. Si solum vnius verba præcesserunt, vtrùm in missione anuli, & receptione arrharum denotetur consensus al
Solutio. terius expressus: licet taceat verbis, sed arrhas recipiat. Respō.
Glossa. q̄ sic. Nam quando verba præcesserunt, & subarrhatio, & receptio, habetur pro cōsensu expresso. Sic notat. Glos. super. c pe
sup. ar. 5. nulti. de sponsalibus. Hoc oportet notare pro declaratione dubij suprà positi: vtrùm vno exprimente consensum, alio non contradicente, sed consentiēte in copulam, sit matrimonium. Ibi diximus, q̄ sic, si non sit actus contrarius in animo. Sic contingebat apud incolas noui orbis, quòd vnus solus verba cōsensus exprimeret, & alius taceret, & deinde simul manebant in vnum tanquàm coniuges. Nam solitum erat apud eos, vt vnus C diceret, Ego accipiam te in meam, & tunc alter respondebat, Accipies me, & non ampliùs.

4. dubita. Dubium. 4. Vtrùm fieri posint per procuratorē. Respon. q̄
Solutio. possunt sponsalia cōtrahi per procuratorem: sicut & matrimonium de præsenti, & per literas, absentes possunt sponsari, vel

con-

A adimplere, peccauit, sicut si frangeret votum. Secũda pars, quæ difficultatem habet, quòd non toties quoties exigit, sed quòd sine peccato poterit deinceps exigere: sicut & reddere, probatur. Iste iam est liberà voti executione, ergo non peccat exigẽdo. Probatur. Post matrimonij consummationem, viuẽte propria vxore: nullo modo potest continentiam seruare, ergo iam est à voto liber, quantum ad hoc. Quia si non est liber, ergo adhuc tenetur. Si ergo adhuc tenetur, ipse nõ debet similiter reddere. Quia sic videtur facere contra votum reddendo, sicut petendo. *1. Ratio.*

Votum continentiæ non potest eum aliter obligare, quàm iuxta intentionem vouentis: sed illius qui vouit cõtinentiam hæc est intentio, vt extra matrimonium continentiam seruet, ergo in matrimonio coniunctus ad ipsam continentiam non tenetur. Quòd si ad ipsam non tenetur, ergo non peccat exigẽdo. Nam vel continentiam vouit matrimonium ducendo, & B hoc votum non potest stare, quando in matrimonio non sic castitas, seu continentia seruari potest. Vel vouit extra matrimonium, vt notum est hanc esse intentionem omnium simpliciter vouentium: & non obligat eum extra matrimonium. *2. Ratio.*

Si peccaret quoties exigeret debitum, esset, quia ad illã partem voti, quàm potest seruare: saluo coniugio teneretur, sed nõ tenetur ad partem, quando non obligatur ad totum, cuius erat pars. Quia qui vouit religionem, in qua includuntur ista tria. s. obedientia, paupertas, & continentia: si non recipiatur in religione: non tenetur ad alia duo, quæ potest extra religionẽ seruara. Quia nõ tenetur ad continentiam. Similiter neq; ad paupertatem, supposito sui voti intentio fuit religiosum fieri solũ: ergo à simili, qui continentiam vouit, si ipsam seruare non potest, iam coniugatus cùm teneatur reddere debitum, non tenebitur ad hoc quod ipse non exigat, tanquàm iam liberatus ab obligatione voti. Et certè videtur consequentia bona, & antecedens est mihi verisimile valdè, sicut elegantissimè Caiet. in commentarijs probat. Et probatur ista opinio ex dictis iuriscõ C sultorum. Hostiensis in. c. Rursus. qui cle. vel vouentes. Et summa Angelica idem dicit. Cõmuniter doctores ita tenent, maximè Cardinalis in. d. c. Rursus. dicens hãc esse veriorem opinionem, *3. Ratio.* *Caie. 2. 2. q. 38. ar. 3.* *Caiet. vt supra.* *Hostiẽsis* *Angelus* *Cardina.*

nionem, ꝙ postquàm semel peccauit exigendo, nō peccat amplius. Et vltimo probatur ista sententia. Quia vir, quādoquidē ligatus est vxori tenetur reddere matrimoniū non onerosum: sed si nunquā exigeret, nimis onerosum redderet, ergo tenetur exigere aliquando. Quod si aliquando tenetur, cùm nō sit maior ratio de vna vice quā de alia, semper intra limites matrimonij posset petere. Et ꝙ verè esset onerosum si mulier solum peteret, est in aperto. Imò. S. Tho. contrariā sententiā tenens cū cæteris Theologis dicit in. 4. sent. quādo nimis onerosum redderet matrimonium liceret, exigere. Si ergo tunc liceret, nō video quare non semper liceat petere. Quia si exigere de se ratione voti peccatū est mortale: nullo modo potest bene fieri, vel si bene fit, est quia deobligatus est à voto. Hāc sententiā tenet summa Rosella, ꝙ si votum præcesit matrimoniū, peccat petē do prima vice tantum. Et quia quātum posibile est laquei animarum sunt tollendi, placet hæc opinio. Quia certum est periculosissimū esse, ꝙ duo sint veri coniuges, & ꝙ vir nō petat debitum, sicut & mulier. Vel saltim ꝙ aliquādo non petat. Et tūc si petat, mortaliter peccat. Ob quod cū sit (inquātum apparet) talis in cōtinuo periculo peccati mortalis, fortè esse videretur in statu dānationis, quod non est credibile Ecclesiam in tali posuisse statu, obligans eum ad matrimoniū, cùm antè esset obligatus ad votum. Et qui istorum doctorum opinionem sequutus fuerit, sine scrupulo conscientię poterit post primam vicē petere. Mitior hæc videtur, & sanior, & fortè verior, quamuis aliam propter tantorum virorum authoritatem magni facio. Sed cōsiderata humana fragilitate, optimè iurisconsulti determināt. Fateor tamen argumenta pro ista opinione allata non conuincere alios, nec euidenter probare quod intendunt: persuadent tamen piè affecto ad hanc. * Et hanc opinionem videtur tenere Maio. in. 4. d. 32. q. 2. & eandem probabilem re putat, & iuxta doctrinam S. Thom. Ledesmius in. 2. p. 4. sent. q. 66. arti. 4. Et considerandum quòd summus Pontifex Pius Quintus, viuę vocis oraculo, die vigesima Octobris, anno. 1569. concesit quòd prouinciales Mendicantium, posint dare confessoribus approbatis, authoritatem dispensandi cùm his qui ante matrimonium vouerunt castitatē, vt posint petere debitū, & hoc in foro

Vltima ratio. *1. Cor. 7.* *Ad Roma. 7.* *S. Tho. d. 38. ar. 3. q. 2. ad. 4.* *Maio. in 4. d. 32. q. 2.* *Rossell. in verbo impedimentū. 4. §. 5.* *Angelus mat. 3. impe. 5.* *Nota.*

A B C

foro conscientiæ tantum. Hæc confessio deseruiat pro illis qui
A contrariam habent opinionē. Sed vtrùm ad hoc ꝙ possit exigere sine peccato, possit episcopus dispēsare, inferius dicemus. Et dic ꝙ sic, vt asserit Archi. Florentin. Et Adria. dicit cōmunem esse opinionem. & idem Maio. in. 4. d. 38. q. 2. & Soto eadem dist. q. 2. art. 1 quicquid dicat Couarrubias.

Dubitatur, 2. Vtrùm talis, qui post votum simplex contraxit matrimonium, postea mortua vxore, teneatur cōtinere, & peccet aliam secundam ducendo. ¶ Respon. secundum omnes doctores, ꝙ talis post mortē vxoris tenetur ad votum, sicut tenebatur antequàm primum contraheret matrimoniū. Et probatur. Quicunq; aliquid promittit, tenetur illud adimplere, si commodè potest, sed talis se Deo vouit, ergo tenetur adimplere si potest: sed mortua vxore prima potest adimplere, ergo te
B netur, & sic quādo contrahendo peccat mortaliter, sicut quādo primo contraxit. Quia alias sequeretur, ꝙ si aliquis sit debitor, & modo non habet vnde soluat, ꝙ post veniēs ad pinguiorem fortunam non teneretur reddere alienum, sed hoc est falsum, nam tenetur reddere quando potest: ergo à simili qui votum fecit Deo, & vxoratus non potuit adimplere, adimplebit quādo ab vxore liber erit. * Neq; obstat ꝙ quādo erat in matrimonio poterat exigere, vt diximus probabile esse contra communem opinionem: quia pro tēpore quo viuebat vxor extincta erat obligatio, quia videbatur tanquàm non habens vnde solueret, sed mortua vxore venit ad pinguem fortunam, & soluere tenetur consequenter, loquēdo, hæc sunt dicenda.

Dubiū. 3. p. ti. 1. c. 22. § . 2. 2. p. epito. c. 7. § . 2. Ratio.

Dubitatur tertio. Si sint duo alioqui legitimi ad contrahendum, & vterq; ipsorum votum fecit continentiæ, Vtrùm ma-
C trimonium contractum postea sit validū, vel non. ¶ Respon. ꝙ esset matrimonium verum. Sic communiter tenēt iurisconsulti, sed tamen neuter illorum potest absq; peccato exigere debitum ad consummatianem matrimonij, bene tamē reddere, & exigere, postea iuxta superiùs dicta. * Ad propositum non nulla, vide in appendice.

Dubiū. 3. Solutio.

Dubitatur. 4. Si quis non habens votum simplex continentiæ scienter contrahat cum habēte, Vtrùm sit matrimonium & peccet contrahendo. ¶ Respond. ꝙ est verè matrimonium,

Dubiū. 4 Solutio.

Agētes et cōsentientes par poena cōstringit. 2. q. 1. c. Notum. & peccat mortaliter contrahendo cum tali, scienter. Quia socius, & particeps est peccati alterius. Qui fecit votum, non potest sine mortali contrahere, ergo qui adiutor est huius facti, similiter peccabit mortaliter. A

5. Dubiū. Hostien. Abulen. n. 30. q. 63 Syluester. matri. 7. §. 5. Matth. 15 Vltimò dubitatur circa hoc. Si aliquis voto simplici continentiæ obligatus inquirat à me, vtrùm possit contrahere matrimonium. Vtrùm debeam ei respondere quòd sic. Hostiensis dicit ꝙ debeo respondere quòd non licet. Et si iterum interroget. Vtrùm si de facto faciat, tenebit matrimoniū. Dicit ipse Hostien. ꝙ non debet respondere, quia daret occasionem peccandi, si diceret ꝙ sic. Sed meliùs videtur dicendum cum Syluestro, quòd nullo modo talis peccaret dicēdo veritatem. s. tu peccabis mortaliter contrahendo, sed matrimonium tenebit: quia occasio peccandi non est data, sed accepta. Et tale scandalum non tenemur vitare, quia pharisæorum est. Nam si illud dicere, peccatum mortale esset, peccarent similiter doctores, qui ista scripta nobis reliquerunt, quod est falsum. Sed adde suprà ipsum Syluestrum vnum, ꝙ ipse ibi non approbat, ꝙ si aliquis B habens votū, non seruet ipsum, quia incontinens est, licitè possum consulere quòd ducat vxorem, conditionatè dicendo. Si tu nō abstines à mulieribus, nube, melius enim est nubere, quā

Paulus. 1. co. 7. Cōsulere minus malū ad vitandū maius, licet. 19 vri. Nec ob hoc ego do occasionem peccandi, vt ipse Syluester dicit. Quia ego nollem aliquod istorum faceret, cùm vtrunq; peccatum sit, sed parato maius malum facere, consulere minus est bonum, vt nos in expositione epistolæ ad Roma. cap. 3. latè exposuimus. Et ne videar fingere hoc, ex scripturis capiā exēplum, quæ ad nostram doctrinam scriptam esse cōstat. Dicitur enim in Gene. ꝙ Loth Sodomitis volentibus contra naturam cognoscere viros, qui in domo sua erant, obtulerit filias dicens. Nolite fratres hoc malum facere, habeo duas filias, necdum cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodò viris istis nihil mali faciatis. Istud fa- C

Ambro. ctum laudat S. Ambro. vt habetur. 32. q. 7. cap. Offerebat. Vbi dicitur. Offerebat. S. Loth filiarū pudore mīnā & si illa quoq; flagitiosa impuritas erat, tamen minus erat secūdum naturam coire, quàm aduersus naturam delinquere. Hæc ibi. Ecce sanctus Loth dicitur in hoc facto, & laudatur ex zelo quē habuit,

minus

contrahere.ff.de sponsalibus,l.Suffi. iet.Et q̃ possit per absen- Gene.24.
A tes,& per procuratores fieri, ex scriptura exemplum sumitur, Dubi.5.
quando Isaac contraxit cum Rebecca per nuncium. 32. q. 2.c. Non omnis mulier.

Sed vtrùm sufficiat ad hoc,quòd sit missus ad sponsalia,vel ad matrimonium contrahendum. Respon. q̃ est necessarium procurator,de hoc habeat specialissimum mandatum, & exprimatur persona,cum qua debent sponsalia,vel matrimoniũ contrahi,vt in.l.generali.ff.de ritu nuptiarum.Nec talis potest alium substituere,nisi de hoc habeat speciale mandatum.

Dubitatur adhuc.Si postquàm commissum est procuratori, vt contrahat cum aliqua, vel aliquo, & interim dum vadit exequi mandatum,qui misit eum,ductus poenitentia reuocat mandatum,antequàm procurator contrahat: tamen ignorãte procuratore,& persona,cum qua fit contractus, contrahunt de facto,vtrùm teneat.Respon.q̃ non tenet,siue ignorauerint,si- Dubi.6. Solutio.
B ue sciuerint.Sic est determinatum.c. Procurator. de procuratoribus lib.6.Et ratio ad id est.Quia matrimonium essentialiter dependet à legitimo consensu,ita vt ipso deficiente, nullũ sit.Cùm ergo tempore cõtractus defuit ex parte illius,qui procuratorem misit:eò quòd reuocauit antequàm contractus fieret,ergo dato alia pars consentiat, nihil fiet. Sic Hostiensis tenet in. c. suprà dicto.* Hæc tamen omnia modo intelligenda sunt,iuxta diffinita in Concilio Tridentino, vbi ad matrimonium est requisita,& præsentia ministri & testes. Ratio. Hostien. *

Sed maius dubium est. Si quis consentiat in absentem per verba de præsenti,posteà mittat procuratorem ad illam,& antequàm alia persona consentiat,ille qui priùs consensit in absentem dissentit: vtrùm sit matrimonium ipsa consentiẽte,putans q̃ semper durauerit in primo consensu. Et videtur q̃ tale 7. Dubiũ
C sit matrimonium.Præcessit legitimus consensus vnius,& post sequutus est alterius,ergo erit matrimonium. Quia postquàm quis consensit in aliquem,habuit actum voluntatis transferendi potestatem in alium, & sic post alio acceptante tenebit,quãtuncunq; posteà reuocauerit. Hoc non obstante,respon.q̃ si antequàm illa consentiat,reuocatio consensus veniat ad procuratorem,nihil actum est: quia consensus deficit. Sed si peruenit Argumẽtum. Solutio.

post-

postquàm iam illa consenserat, & potest Ecclesiæ fieri fides, ꝙ antè illius dissentit, non tenebit: quia nec verè, nec interpretatiuè concurrit consensus. Si tamē non constaret de dissensu priuato, cogeretur per Ecclesiam vir eam ducere: quia iudicans de exterioribus solum, non constat ei de dissensu. Si tamē de dissensu constaret Ecclesiæ, antequàm alia consenserit, licet ipsa ignorans consentiat, non est matrimonium, dato reuocatio, ad procuratorem non peruenerit. Et hoc est speciale in matrimonio, vt dicit Innocen. in cap. Iuuenis. de sponsa. Et de procuratori. in 6. cap. si. * Sed modo ex Concilio Tridentino, constat non esse matrimonium, quia non est præsens minister, cui constare posit, vtriusq; consensus nec testes. A

Innocen.

Aliū dubium.

Sed dubitatur, vtrùm quantum ad Deum in foro conscientiæ teneant sponsalia, vel matrimonium, quando quis consentit in absentem, & mittit procuratorem, & post reuocat antequàm alia consentiat, & talis reuocatio est solum interior. Respon. non valere. Quia dato ita sit, ꝙ talis consenserit, talis consensus solus non facit matrimonium, nec sponsalia, nisi adueniente consensu alterius. Nam à duabus causis ex æquo depen-det, & vna existente solum, non est verus contractus. Nam quando vnus effectus à duabus causis dependet simul, & æqualiter, vna solum concurrente, non fit. Ergo cùm solum adsit consensus vnius, quia alterius non est: non erit matrimonium, nec contractus sponsalium. Nec obstat quod superius adducebamus. Quia iam talis per primum consensum, videtur transtulisse potestatem sui corporis in illum, cui consensit. Ista enim translatio, dependebat ex alterius consensu, si acceptaret. Sequitur ergo, quòd effectum non habuit, ante consensum alterius: sed tunc quando alter consentit, iam primus non manet, quia reuocatus est, ergo nullo modo tenet in conscientia. Et adhuc probatur. Si quis in præsentia fœminæ diceret. Accipio te in meam, & ipsa non statim responderet, sed remoraretur parum, & antequàm ipsa responderet, ille rursus diceret. Nolo te accipere in meam: certum est, nullum esset matrimonium, neq; sponsalia. Ergo à simili, quando misso nuncio contradicit, antequàm alter consensum adhibeat. Et hoc patet. 27. quæst. 2. cap. Sufficiat. * Neq; sufficit pro- B C

Dilutio.

1. Cor. 7.

Simile.

promissio facta ad hoc quòd obligatur, quia in contractu
A matrimoniali, do, vt des, ista sic se habent, quòd promissio non tenet quo vsq; alius ecceptèt ob interim, quòd alius non acceptat, liberum est illi qui primo promisit reuocare. Vide Soto de iustitia & iure. lib. 4. quæst. 5. artic. 1. An tamen peccet reuocando promissum absq; rationabili causa aliud est.

Sed quid si primo consensit, & nuncium misit, & post nunquàm dissentit, nec assentit, sed distractus ad alia non aduertit. 6. Dubi. Vtrùm alio consentiente sit matrimonium. Dicendum, in Solutio. foro conscientiæ, & Ecclesiæ tenere. In conscientia patet. Quia Ratio. ibi re vera fuit assensus, & non reperitur dissensus, ergo tenet. Sicut si quis voluit consecrare, & postea ad alia distractus non S. Tho. 3. aduertit, non tamen habet nolitionem, verè consecrat. Ergo p. q. 64. similiter in proposito. Idem probatur de baptismo. Si quis vo ar. 8. et do luit recipere baptismum, & post non cogitat, neque habet cto. Theo. actum contrarium, est baptizatus. in. cap. Maio. de baptismo, in. 4. & eius effectu. Et in foro Ecclesiæ standum est pro matrimo-
B nio in fauorem ipsius. Extra de re iudicata. cap. Duobus. Et in dicta. cap. idem Ray. Et si non fuerit interiùs, vel exteriùs Raymũ. facta reuocatio primi consensus, etiam si non aduertat. Post adueniente expresso consensu alterius partis, est matrimonium verum in vtroque foro: si sit per verba de præsenti factum, & si de futuro, erunt vera, & legitima sponsalia: si aliud non obstat.

Sed de modo, quo matrimonium contrahi potest per nun- 7. Dubiũ cios, per literas, est aliud dubium. Si aliquis misit in literis con sensum suum, dicens. Ego te accipio in meam. Et ipsa legat, & consentiat. Vtrùm sit matrimonium, supposito q̄ consensum Solutio. nulli explicet, sed solum interius habeat. Respon. quòd nō erit Ratio.
C matrimonium. Probatur. Si præsentibus duobus, vnus diceret alteri. Ego te accipio in meam, & illa nihil respōdet, sed interiùs consentit, tamen postea ambo diuerterent, & non simul manerent, nec in vnum conuenirent, nullum esset matrimonium, neq; in foro Ecclesiæ, nec conscientiæ, vt suprà de cō supra. arsensu loquentes determinauimus: ergo dato per literas pro- tic. 5. mittat quis, & alter cōsentiat: non erit matrimonium. Quia ad

hoc est

hoc est requisita expressio consensus vtriusq; verus: vel vnius verus,& alterius interpretatiuus,vt ibidem probatum est. A

Ratio. 2. Secundo patet. Per solum interiorem cõsensum(de quo viro non potest constare) non posset licite vxore vti tanquàm sua,sed peccaret. Hanc sententiam tenet Ray.& dicit, ꝙ tunc solum erit matrimonium, quando exprimat consensum vel illi à quo missæ sunt literæ, vel alteri. Et facit pro hoc. c. Cùm apud. de sponsa. Et 32.q.2.c. Honorãtur. Et ide Roden.& Astẽ. *Roden.* *Asten.* Ista nota pro illis,quæ suprà dicta sunt:ꝙ interior cõsensus amborum, nec vnius cum expressione alterius sufficit ad matrimonium. Et idem est de sponsalibus,& matrimonijs.

8. Dubitatur. Pro complemento dubitatur, Vtrùm si mittens literas vel procuratorem,iurauit non reuocare,& post reuocet,teneat matrimonium. *Respõsio.* Respon. quòd non,sed est periurus. Sic dicit directorium. Probatur. Sic se habet iuramentum de non reuocando,sicut se habet iuramentum de adimplendo:sed iuramẽtũ adhibitum in sponsalibus non impedit,quin contrahẽdo cum alia soluantur sponsalia,vt patet de spon.c. Sicut ex literis. Ergo à simili: si quis adhibuit iuramentum de non reuocando, si reuocet,periurus erit,tamen contractus secundus tenebit. * Et patet ex glo.in.c.finali in.6.de procuratoribus,quàm sequũtur docto.idem Socinus.3.volum.cõsiliorum cons.58.Feli.in.c.diligenti de foro competenti:& Decius in.c.ad nostram de confirma.vtili,vel inutili.idem Couarru.in.2.p.epito.c.4.nu.10. B

Mod⁹ cõtrahendi per procuratorẽ de futuro. De modo contrahendi matrimonium vel sponsalia per procuratorem,dicit Ioan. And.in.c. Procurator. de procuratorib⁹, libro.6.ꝙ si contrahantur sponsalia: dicendum est sic; Promitto tibi de mandato talis domini mei,& nomine eiusdem,ꝙ ipse te ducet in vxorem,& hoc in animã suam iuro. Et versa vice puella respondebit. Promitto tibi nomine domini tui recipienti,& sibi per te,ꝙ ego ducam ipsum in virum, nisi steterit per ipsum. Et hoc iuro. In matrimonio verò de præsenti dicitur, *Mod⁹ cõtrahendi per procuratorẽ de præsenti.* Talis dominus meus mandat tibi,ꝙ ipse per me, siue mediante me,& tibi nũtiante accipit te, & consentit in te tanquã in vxorem suam. Et è contrario respõdet puella. Et ego te mediante, dominum tuum recipio in meum virum: cùm ipse te mediante me,in suam recipiat,& in eum consentio tãquam in dominum, C

dominũ, & maritum. Hæc sunt verba, quibus oportet vti, quan
A do sponsalia, vel matrimonium per procuratorem contrahun- *Couar. 2.*
tur. ¶ An sit sacramentum, quando per procuratores contrahi- *p. Epito. 1.*
tur. Aliqui dubitant, vt Caie. & alij, quicquid Catharinus. lib. 5. *c. & c. 4*
contra Caie. dicat. De quo, * infrà in fine in appendice, in. 5. du- *
bio, vbi disputatur de necessitate ministri in matrimonio. Vi- *Cano. de*
de quæ sub compendio adduximus, & hæc omnia variata sunt *locis Theo*
& aliter constituta per Concilium Tridentinum, vt in fine in *logicis li.*
appendice. *8. c. 5.*

ARTICVLVS, XVII.

De verbis, quibus sponsalia contrahuntur.

CIRCA verba, quibus sponsolia contrahuntur, quæritur, Vtrùm istis verbis: Ego volo te
B accipere in meam, cõtrahantur sponsalia, vel matrimonium. Et quidem in prouincia Michoacanensi sic habet frequens vsus.

Pro solutione dubij notãdum est: ꝙ per hoc *Nota. 1.* verbum, volo, potest solum denotari velle desiderij inefficax. Vel potest dicere velle eligentis efficax, quod est actu ponere rem antè desideratam, & conceptam.

Oportet aduertere etiam quæ sint illa verba, quæ præcesse- *2. aduerten.* runt contractum matrimonij: tanquàm quid, de præsenti fiendum; vel si solum de futuro fuerunt illa, quæ de matrimonio tractata sunt. His suppositis, ad dubium respondetur.

Prima conclusio. Si aliquis proferat ista verba, Ego te volo *1. conclu.* accipere in meam; & constat de intentione, in foro conscientiæ standum est intentioni. Quia ista verba secundùm se pos- *Ratio cõclu.* sunt referri ad desiderium, quod habet capiendi ipsam, ꝙ nondum exequitur. Vel possunt referri ad exequutionem facti.
C Sequitur ergo, ꝙ si ipsa æquiuocè ad vtrunq; referri possunt, & de intentione constat, quòd in foro conscientiæ standum est intentioni. Sic quòd si per illa verba de præsenti voluit illam sumere, sit matrimonium, & si in futurum, erunt sponsalia solum.

2. conclusio. Si non constat de intentione, per illa verba se- *2. conclu.* cundum se, Volo te accipere in meam, non est iudicãdum pro

Ratio. matrimonio, nisi per alia verba accipiatur. Probatur. Quia ipsa *Palud. in. 4. d. 27. q. 2. art. 4. conclu. 3.* verba non dicunt certò actum exequutiuum, sed solum desiderium. Et ob id solum videntur habere sponsaliũ vim: & non matrimonij. Sic tenet Paludanus. A

3. conclusio. Licet verba ista secundum se non explicent cõsensum de præsenti magis quàm desiderium de futuro, ex præcedetibus tamen potest præsumi pro matrimonio, vel pro spõsalibus. Nam si præcesserunt verba de matrimonio de præsenti, & ista fuerunt subsequuta, præsumi potest pro matrimonio. *Ratio cõclus.* Si tamen verba de sponsalibus, pro sponsalibus præsumendum. Et ratio ad hoc non potest alia dari, quàm arbitrium boni viri. Quia si de intentione non constat, præsumendum est, quòd vbi contractus de præsenti præcesit, quòd per ista verba voluit proferens ea exequutionem manifestare. Istam *Adria. in. 4.* sententiam tenet do. Adrianus, limitans dictum domini de Palu. Et quidem placet ista præsumptio, vbi non esset aliud obstaculum. B

Dubiũ. 1. Sed est dubium, Vtrùm istis verbis: Volo te esse vxorem meam, & illa respondente, Volo te esse maritum meum, contrahatur matrimonium, vel sponsalia. Respon. Aliqui sunt di- *Solutio.* centes non esse matrimonium simpliciter. Verum melius videtur distinguendum, quomodo vtantur illo verbo, Volo. Vel explicat appetitum, seu desiderium quoddam, quod est velle inefficax. Et isto modo, illis verbis nec contrahitur matrimonium, neq; sponsalia. Si verò illo verbo, Volo, explicetur velle eligentis, seu velle efficax, quod est actu velle, *Ratio.* tunc est matrimonium. Probatur. Verum matrimonium est, quando est consensus expressus de præsenti mutuus inter personas legitimas: sed istis verbis in isto sensu dicto verè explicatur consensus de præsenti, ergo est matrimonium. Quod verè explicetur, patet. Quia dicens, Volo te esse vxorem meam, C *Adria. in 4. de spõs.* nihil aliud est quàm dicere, Capio te in vxorem meam, sed istis verbis verè explicatur consensus de præsenti, ergo & alijs æquiualentibus. Hanc sententiam tenet do. Adrianus in quarto.

Dubiũ. 2. Restat inquirendum, Quid agendum est, quando non con- *Dilutio.* stat de intentione. Ad hoc respondet dominus de Palude, q̄ in

hoc, &

hoc,& in omnibus verbis dubijs an faciant matrimonium,vel
A sponsalia : attendendum est de quo inter partes actum fuerit; *Palud.4.*
an de sponsalibus tantùm contrahendis, vel de matrimonio; *d.27.q.2.*
quia secundum intentionem iudicandum est pro sponsalibus *ar.4.co.5*
tantùm, vel pro matrimonio. Intelligentia enim dictorum *Hilarius.*
(secundum Hilarium) ex causis est assumenda dicendi, quia *13.de Tri.*
non res, sermoni : sed rei,sermo subiectus est. Extra de verbo.
significatione ca. Intelligentia. Si dubium sit de quo agebatur, si ille, qui primo loquutus est,dixit verba, de quibus constat, cui determinatè deseruiunt, vel sponsalibus, vel matrimonio:secundum intellectum illorum debent intelligi verba
sequentis, qui videtur ad interrogata respondere. Hæc affirmat Adrianus. Hoc est sanè intelligendum, quādo verba sunt *Adria.in*
æquiuoca, & possunt intelligi pro matrimonio, vel pro sponsalibus; quia si verba essent determinata pro sponsalibus, vno *4.q.vlti.*
loquente de præsenti, & alio respondente de futuro, non debent intelligi pro præsenti.

B Sed an istis verbis,Contraho tecum,vel Do tibi fidem si vis, *3.Dubiū.*
& altero respondente eodem modo,contrahantur spōsalia,vel
matrimonium. Pro solutione est notandum,quòd hæc conditio,si vis,potest facere duplicem sensum. Vel Do tibi fidem,& *Nota.*
Contraho tecum si vis,idest,si tu vis vt contraham,vel si tu vis
vt dem tibi fidem. Secundo modo potest intelligi, Contraho
tecum si vis,idest,si tu similiter vis mecum contrahere.

Respon.q primo modo intelligendo.est contractus conditionatus:& existente conditione,stat matrimonium,& ea nō *Solutio.*
existente, non stat. Quia contractus emptionis,& venditionis
collatus in ementis,vel vendentis voluntatem, non tenet,nisi *Ratio.*
in euentu conditionis,vt patet in l. Vēdentis. C. de contrahē.
emp. Ergo à simili in præsentiarum. Si ego dicam Mariæ, Contraho tecum si tu velis vt contraham,non erit matrimonium,
C etiam si ipsa respondeat, Contraho tecum si tu velis, nisi ipsa
Maria habeat actum,quo velit ipsum contrahere. Et probatur *alia ratio*
clariùs. Nam matrimonium,vel sponsalia sub conditione honesta, & possibili contracta : non habent vim obligandi,
nisi in aduentu conditionis: sed iste contractus sic est conditionatus, ergo non obligat, nisi conditione adueniente. Istam

sententiam tenet do. Adrianus. Si tamen illa conditio, si velis, capiatur in secundo sensu. s. Contraho tecum si velis, vel si tu mecum velis contrahere, dico, quod ipsa aduertente & responden te. Contraho tecum, si per verba de præsenti, est matrimoniũ: si per verba de futuro, sunt spõsalia. Hoc in foro exteriori, quia tunc iudicaretur conditio tanquàm adimpleta. Patet. ff. de fide instru. l. Cùm delanionis. §. Asinam. Sed tamen in foro cõscientiæ standum est intentioni contrahentium. Si enim ipsi intendebant se obligare mutuò. s. quod Ioannes volebat se obligare Mariæ, Maria ipsa volente, & Maria se obligauit, erit verus contractus. Istam intentionem solent communiter habere, qui huiusmodi verbis loquuntur. Et sic dum aliud de intentione non constet, in vtroq; foro iudicandum est pro matrimonio. A

Adria. in 4. q. penult.

Adria. vbi sup.

Dubiũ. 4. Adhuc est dubium, Vtrùm istis verbis, Habeo te in vxorẽ, & muliere respondente, Habeo te in virum, sit matrimonium vel sponsalia solum. B

Nota. Pro cuius explicatione nota, Si istis verbis addit aliquid determinatum, vel non. Si addit, vt si diceret, Habeo te in vxorem ab isto instanti in perpetuum. Vel solum absolutè profert verba ipsa.

1. conclu. Prima conclusio. Si istis verbis de futuro, Habeo te in vxorem meam, additur ista particula: ab isto tempore, vel ab isto instanti: est verum matrimonium, & non sponsalia. Nam licet ipsa verba de futuro exprimantur, & secundum se spõsalia denotent cum tali conditione: iam videtur quòd consentiant de præsenti in matrimonium. Hoc est expresse determinatum in c. Ex parte. de sponsa. Quia ibi iudicatur pro matrimonio. Vir enim iurauit, quòd ab eo tempore eam pro coniuge teneret, & sicut vxori fidem seruaret, & illa similiter. Sic omnes iurisconsulti tenent ibi matrimoniũ esse. Ratione probatur: In illo qui talia verba profert cum intentione, explicatur cõsensus de præsenti, ergo verum est matrimonium. Quia explicatur ab isto tẽpore, habebo, ergo ab isto tempore iam capio, ergo verè capit. Et est idem ac si diceret, Accipio te in meam, sed istis verbis fit matrimonium de præsenti, ergo & simili modo alijs verbis, posita clausula, ab isto instanti, vel deinceps. C

Ratio ad cõclusionem.

2. con-

2.conclusiò. Illis verbis, Habebo te in vxorem, & ipsa respō- 2.conclu.
A dente. Habebo te in virum, solū contrahūtur sponsalia secundum se, & non matrimonium, sicq; in foro iudiciali, & cōscientiæ iudicandum. Probatur. Verba quæ denotant exequutionem matrimonij in futurum quanuis inducant obligationem 1.ratio.
ad statim, non tamen pro tempore prolationis, sed pro futuro. Alias idem esse dictu, Habebo te pro vxore, & Habeo te pro vxore: ergo ex hoc ꝙ statim contrahitur per illa verba obligatio, non habetur quod eo ipso, & per illa verba contrahitur matrimonium. Consequentia tenet. Quia satisfacit vtriq; obligationi, si immediatè post hoc incipiat consentire, & eam habere pro vxore.

Eadem penitus significant ista duo, Aliquo futuro tempore habebo te pro vxore, & habebo te pro vxore, sed sub prima forma non contrahitur matrimonium, ergo nec sub secunda. 2. Ratio.

B Per verba exequutiua in præsenti concepta, non contrahitur matrimonium: sicut nec per actionem facto subsequutam, nisi inter partes agatur de matrimonio contrahendo, & non refert quibus verbis exprimāt suum consensum de præsenti, quāuis alias sint inepta. Patet. Cùm quis contraxit cum serua, quā putauit liberam, deinde donata est libertate, quantūcunq; vir etiam post libertatem tractet, cognoscit, & habet pro vxore, siue etiam verbis, siue factis exprimat: non iudicatur pro matrimonio, nisi detecta fuerit mutatio status, vel cōstiterit alias de animo, quòd de nouo contrahere velit, vbi matrimonium non fuerit rectè contractum: nam intelligitur omnia facere ex primo consensu, quem habuit contrahēdo cum ea, dum ipsa erat serua per capit. primū. de eo qui duxit in matrimonium, quā polluit per adulterium, & per ca.2. de cōiugio seruorum. Imò 3 Nota.
C si moueatur vxori quæstio status, si vir cognoscat eam, & tractat vt vxorem ex mandato Ecclesiæ, quousque lis decisa fuerit, non facit sibi præiudicium, vt de nouo dicatur contraxisse matrimonium, vt dicit Hostien. & est communis opinio iuristarum. A simili ergo in proposito. Si ex hoc ꝙ tunc non fuit matrimonium, dato postea tractet eam vt vxorē non est matrimonium, sic dato illis verbis postea obligetur ad cōtrahendum, Hostiēsis cum communi opinione.

 dum,

dum, cùm tempore prolationis non obligatur, sequitur quòd
Magi. se. non est matrimonium. Hæc est opinio Magistri sent. & Palu. A
4.d.27. ibidem dicentium, q prædictis verbis, Habebo te in vxorem,
Palu. ibi. solum contrahuntur sponsalia, etiam si iuramento firmentur.
q.2.ar.4. Et est communis Theologorum. Imò inter Iuristas tenet eam
Hugo. Hugo, Lauren. 20. d. & plures alij. Et Archi. in. c. Ex parte, de
Lauren. spõsa. Et tenet dominus Adrianus. Et vt refert ibidem doctor
Archi. Angelus de Vualdio Perusinus ait. Si quis in Ecclesia, vel alio
Adria. in loco, sacra tãgens eloquia, iurauit se in vxorem aliquam habitu
4. de spõs. rum, & eam in domum traduxit, vxor legitima efficitur, quã
Nota. de domo expellere sine iusta causa ei non licet. Consentit ergo, quòd per verba, Habeo te in vxorem. &c. sub iuramẽto prolata, solum sunt sponsalia, & traductione, præsumitur matrimonium. B

Dubiũ. 5. Vtrùm. Non capiam aliam in vxorem nisi te. Vel, Non habebo aliam nisi tè, sit matrimonium.

Solutio. Respondetur, q istis verbis, Non cõtraham cum aliqua quã tecum. Et istis, Non habebo aliam in vxorem nisi te. Et istis,
3. Ratio. Non contraham cum aliqua alia muliere á te. Et, Non contraham cum aliqua alia muliere nisi tecum, non ex verborum vi contrahuntur sponsalia. Quia si essent sponsalia, sequitur q ex hoc obligaretur eam ducere aliquãdo, sed hoc non, vt patet. ff. de act. emp. & ven. l. Si sterilis. §. Si tibi fundum. Est casus ibi, Si tibi fundum vendidero cum pacto, vt nulli alij vẽderes quàm mihi, actio eo nomine etiam venditio est si alij vendideris, sed secundum omnes non obligaris mihi vendere.

2. Ratio. Itẽ. Si quis diceret. Promitto nihil aliud dare ex bonis meis quã vineam, vel oliuetum: nõ obligatur dare oliuetum. Sequi- C
tur ergo à simili, q istis verbis, Non habebo aliam nisi te solam. Vel, Non accipiam aliam nisi te solam, q non cõtrahitur obligatio aliqua. Probatur. Quia sicut propositio negatiua nihil po-
Palud. d. nit in esse, ita promittens factum negatiuum non obligat se ad
27.4.q.1. aliquid positiuè faciendum. Vnde Palud. deducit, sponsalia so-
arti.1. lum contrahi propositione affirmatiua, non autem negatiua. Quia si dicat, Promitto tibi quòd nunquam ducam aliam à te non tenetur eam ducere, si velit continere: sed si velit cõtrahere, nõ licet aliam ducere. Sicut cum alicui prohibetur alienare seruum

seruum extra familiam, non tenetur alienare, sed si alienet, te-
A netur in familia. Hæc asserit do. Adria. * Quæ in præsenti ar- *
ticulo dicta sunt, quando sint sponsalia, & quãdo matrimoniũ *Adria. in*
intelligenda veniunt modo vt sæpe dictum est iuxta Concilij *4. de spõ.*
Tridentini, nouam diffinitionem.

ARTICVLVS. XVIII.

De contractu sub conditione impossibili.

QVæritur, Vtrum contractus matrimonij teneat, *Nota. 1.*
si fiat sub cõditione impossibili, vel turpi. Vtrũ *Ex Ari-*
vitietur. Pro cuius solutione oportet primo no- *sto. 1.*
tare, q̃ impossibile capitur dupliciter. Vno mo- *Cæli tex.*
do impossibile, quod per nullam potentiam fie *co. 111.*
ri potest, nec ponitur in conditione tanquam faciendũ. Aliud *Matt. 19.*
est Impossibile, quod idem est, quod difficile. Vt Impossibile
B est diuitem intrare in regnum cęlorum, idest, difficile. Sicut di
cere solemus. Impossibile est quòd. N. sit summus Pontifex,
quia difficulter erit.

Notandum etiam, quòd conditio turpis, quæ apponi po- 2
test contractui, est duplex. Vel turpis, quæ est contra bona
matrimonij. Vel turpis, quæ non est directè contra illa, sed
pręter illa.

Notandum. 3. Cõtractum esse irritum, vel validum, stat du- 3
pliciter. Vno modo in foro cõscientiæ. Alio modo in foro ex-
teriori. Et item dupliciter. Vno modo stando in iure natura-
li. Alio modo stando in iure positiuo. His notatis, sit prima
conclusio.

Prima conclusio. Contractus matrimonij, seu sponsaliũ, sub *conclu. 1.*
conditione impossibili: quod impossibile non est factibile, nõ *Supple-*
C est validus in foro conscientiæ: nec stando in iure naturali, vt *mẽtum.*
si quis contrahat sub ista conditione impossibili. Ego accipio *d. 28. q. 2.*
te in meam, si Deus nõ est, vel si solem pugno clauseris. Si tales
verè voluerunt contrahere, existente conditione, stabit, & nõ
stante, nullum est matrimonium in foro conscientię, nec in iu-
re naturali stãdo. Nam matrimonium de essentia sua requirit *1. Ratio.*
cõsensum liberum. extra de spon. c. Tuę frater, sed in tali con-

tractu deficit consensus ergo nullum est matrimonium. Patet
Supra artic.2. ex hoc, quòd consensus fertur stante cōditione, ergo ipsa non A
stante, non est talis consensus.

2 Si aliquis diceret, Ego vendo tibi hanc domum, si Deus nō
Doct.d. 27. est: nullus dicet hunc contractum esse venditionis, ergo à fortiori cùm ad matrimonium magis requiratur: non erit contractus matrimonij sub tali conditione impossibili.

3 Si quis contrahat hac conditione, si pater consenserit. Stante conditione, est verus contractus, & non stante, non stat, ergo etiam si quis contrahat cum hac conditione, si Deus non est, non stante conditione, non tenebit secundū se. Probatur. Quia non maior consensus est in vno, quàm in alio contractu: nā totum ex euentu conditionis pendet: ergo quomocunq; apponatur conditio, non stante, non erit matrimonium.

4 Cùm impossibilis conditio adijcitur obligationi, nihil valet stipulatio. vt ex tex. Institu. de inuti. stipu. §. Si impossibilis. Idem. l. impossibilis. de verbo. significa. Et. l. impossibilium ff. de regulis iur. dicitur, quòd impossibilium, nō est obligatio: B
ergo sequitur quòd nec in proposito.

2. conclu. 2. conclusio. Contractus sponsalium, seu matrimonij, sub cōditione impossibili, faciendi quod non est possibile ex natura rei, stando in foro conscientiæ, & in iuræ naturali, stat stante cōditione, & non stante, non stat, vt si aliquis contrahat sic, Ego contraho tecum, si dederis mihi regnum, vel si filio meo dederis episcopatum. Si consensus talis contractus, feratur in aduentum conditionis: stante ipsa, stabit, & non stante, non. Patet ex
Ratio. suprà dictis. Quia ad matrimonium est requisitus cōsensus, qui deficit non stante conditione, ergo nullo modo tenet.

3. conclu. 3. conclusio. In foro Ecclesiæ nullo modo est præsumptum C
matrimonium contractum, sub conditione impossibili ex natura rei, si contrahentes exprimunt, nolle obligari nisi in euen
Probatio. tu conditionis. Ecclesia enim nō facit quod non est matrimonium, esse matrimonium: ergo cùm ille contractus non sit matrimonium, non facit eum esse. Sed tamen potest præsumere,
Ecclesia iudicat de exterioribus solū. quia iudicat de exterioribus, ergo debet ex ipsis contrahentibus, iudicare pro matrimonio, tanquàm præsumens, ꝙ liberè se voluerunt obligare, sine euentu conditionis, & quòd iocose

apposuerunt

appofuerunt eam: sed hoc non poteft, quando cõftat conditio
A nem feriò pofitam, & noluiffe obligare nifi conditione ftante,
ergo non eft matrimonium præfumptum. Hanc determina- *Adria. in*
tio. fingularem tenet do. Adrianus, vbi ait fecundum commu. *4. de fpõ.*
docto. fententiam. Conftito, quòd animus vtriufq;, vel alterius
contrahentium non fuit contrahere nifi fub exiftentia condi-
tionis: non effe in foro iudiciali pro matrimonio iudicãdum,
vt fi exprimant, & nifi conditio euenerit, nolumus inuicẽ effe
obligatos. Vt fi diceret. Si eft pofsibile ftellam liquefcere, & fic
ruere in terram, non laqueatur matrimonio propter conditio
nis impofsibilis adiectionem. Hæc Adrianus. Vide ibi.

Et probatur adhuc. Quia adijciens conditionem, non obli- 2
gat fe, nifi in conditionis euentu. Contractus enim ex conuen
tione legem accipiunt. c. Contractus. de regulis iur. lib. 6. Ergo
cũm euentus conditionis fit impofsibilis, non eft vnde in iure
B præfumatur pro matrimonio. Hanc fentẽtiam ponit quidam
doctor Stephanus in facramentali Neopolitano, dicens. Si ad- *ftephan⁹.*
ijciens conditionem fimpliciter impofsibilem, addat quòd ali
ter contrahere non intendit, quia mens certa eft, non eft locus
coniecturis. Et fic in neutro foro iudicandum effet pro matri-
monio. Iftum docto. allegat do. Adria.

4. conclufio. Matrimonium cõtractum fub conditione im *4. cõclu.*
pofsibili faciẽda. Ecclefia reputat, & præfumit effe verum, etiã
fine conditionis euentu: quia reputat pro non adiecta, Vt fi ali
quis dicat fic, Contraho tecum, fi regnum mihi dederis, eft cõ-
ditio impofsibilis tanquàm facienda, Ecclefia habet tanquàm
fi non adiecta, quia præfumit, ꝙ confenfus ex tali non depen-
deat conditionis euentu. Item. Quia nõ vult iftum obligari ad
talem conditionem ponendam, fed approbat confenfum tan-
quàm fi abfolutè effet datum. Sicut & in cõditione turpi facit:
quia non vult Ecclefia iftum teneri ad talem ponendam con-
C ditionem, nec facit matrimonium quod non erat matrimo-
nium, fed illud quod erat matrimonium, ftante conditione fa
cit, ꝙ etiam fi non adueniat, fit tanquàm fi eueniffet. Quia non
credit omnino velle aftringere alium ad tantum onus fub eum
dum. Hoc patet ex. c. vltimo. de condi. appofi. vbi determina
tur, ꝙ impofsibilis, & turpis conditio habentur pro nõ adiectis,

& nõ inualidãt matrimoniũ, sed in fauorem ipsius hoc factum est. Et hoc patet ex hoc, ꝙ pro eodem reputatur, ꝙ sit contractus sub conditione turpi non contraria bonis matrimonij, vel impossibilis, ergo loquitur de impossibili isto modo. Itẽ. Quia Ecclesia non vult obligare ad hoc impossibile. A

5. conclu. 5. conclusio. Si Ecclesiæ constat de vtroq; contrahentium, vel ipsorum altero, quòd consensum suum in conditione posuerint: quòd ipsa stante, esset matrimonium, & ipsa non stante non, nullo modo præsumeret pro matrimonio, sed potiùs è contra. Probatur ea ratione, qua superius in. 3. diximus de cõtractu facto sub conditione impossibili, secundũ naturam rei. Quia quando constat de voluntate contrahentium, non habe-

Ratio. tur pro non adiecta, conditio impossibilis. A simili ergo nec quando illud fit sub conditione. Quia vtrobiq; par videtur ra-

Caiet. in opusc. tio. Hoc expresse affirmat do. Caieta. respondens ad textum illum vlt. de conditio. apposi. vbi dicit. Ad rationes ante oppositum respondeo vnica responsione. Quomodo in foro iudiciali, ob fauorem matrimonij, præsumitur contrahens, omnẽ conditionem turpem non contrariam substantiæ matrimonij, vel impossibilem, habere pro non adiectam, sicut in testamentis, seu vltimis voluntatibus: nisi colligi posit, & doceri, contrahẽ- B

Sic Adri. in. 4. & Palud. d. 27. q. 2. con. 1. Et Medina. de cõtrac. q. 23. tium animos, vel eorum alterius animum fuisse non contrahere, nisi sub conditionis euentu, & aliter non. In alijs autem contractibus nõ est talis fauor inducens ad hoc præsumendum. Et sic procedunt textus ante oppositum inducti. Ecce sentẽtiam istius doctoris, ꝙ quomòdocunq; constet Ecclesiæ de intentione contrahentium sub conditione impossibili. s. ꝙ secluſa illa noluerint contrahere, nec est matrimonium in foro conscientiæ, nec in foro iudiciali est iudicandum pro tali.

6. conclu. 6. conclusio. Spõsalia, vel matrimonium contractum sub cõditione turpi, & non cõtra substantiam matrimonij tenet ante aduẽtum cõditionis. Vt si aliquis dicat, Ego cõtraham tecum si furtum cõmittas, sunt spõsalia sine aduentu cõditionis. Hoc C

Ratio. probatur ex. c. vltimo, de conditio. apposi. vbi Ecclesia determinat verum, & absolutum esse cõtractum. Quia talem cõditionem habet tanquã si nõ esset adiecta. Ratio est. Quia illa cõditio licet de facto sit factibilis, nõ tamen de iure, quia nulli li-

cet fu-

cet furari: & qui sub tali conditione contrahit, videtur absolu-
A te cõtrahere, quia non potest aliquem ad peccatum obligare,
sicq; Ecclesia habet illam tanquam si adiecta nõ esset: quia im
possibilem reputat.

7. cõclusio. Spõsalium, vel matrimonij contractus, sub cõdi tione turpi, cõtra bona matrimonij, est nullus. Vt si quis dicat, Contraho tecum, si venena sterilitatis procures, vel si generationem prolis euites, vel vsq; dum aliam re ditiorem, vel pulchriorem inueniam. Hæc conclusio est expressa determinatio c. suprà allegati. Et ratio est. Quia si contractui apponatur conditio talis, q̃ posita ipsa, contractus tollitur: non habet talis cõtractus vigorem. Vt si diceret aliquis, Vẽdo tibi hanc rem sub conditione, quòd non sit tua, non valet contractus: quia conditionis positio repugnat essentiæ contractus. Ergo à simili, ponere, Contraho tecum si prolem euites, non tenet: quia matrimonij contractus hoc in se necessario includit, q̃ ad prolem, vel propter prolem sit. Et similiter de alijs bonis. *7. conclu.* *Conditio cõtra bona matrimonij apposita vitiat contractum.*

8. conclusio. Si cõditio contra bona matrimonij apposita sit
B per modum assertionis, & nõ per modum obligationis, sub tali cõditione contractus tenet. Quia habetur pro nõ adiecta. Vt si dicat aliquis, Cõtraho tecum, si generationem prolis euitabis, sic vt cõditio non apponatur, vt ipsa stante sit obligatio, & ipsa non stante, non sit, sed additur in modum assertionis. Huius ratio est. Quia talis conditio cùm sit turpis, habetur pro non adiecta, quãdo non fuit posita, tanquã ex ipsa dependeret obligatio, sed fuit addita. Si ergo turpis est, & non cõtra bona matrimonij, erit matrimonium talibus verbis cõtractum. Sic textus interpretari debet, q̃ quãdo apponitur cõditio cõtra bona matrimonij, non valet contractus, intelligitur, quando apponitur conditio per viam obligationis obligantis ad illud. Si tamẽ po
C natur in modum assernis, tunc valebit matrimonium. Quia cõditio turpis, quæ non est cõtra essentiam matrimonij, habetur pro non adiecta. Hoc asserit Adria. vbi suprà. *8. conclu.* *Ratio.* *Adria.*

Circa textum illud, quando apponatur conditio contraria bonis matrimonij, est notãda limitatio Ioan. And. in dict. c. qui ait, quòd intelligitur. c. illud. quando vterq; contrahentiũ consentit, quia tunc cõtractus est nullus. Vt si aliquis dicat, *Ioã. Andr. limitatio.*

Contraho

Contraho tecũ, si prolis generationẽ euites. Si enim vterq; con sentiat, non est matrimonium. 32. q. 2. cap. Aliquando. Si enim A vnus dicat; Cõtraho tecum, si generationem euites, vel donec aliam ditiorem inueniam, si alius cõtradicat, est matrimoniũ, vt in primo. c. Idem si taceat, quia præsumitur ꝙ contradicat

Hostien. in fauorem matrimonij, vt supra dictum est. Idem Hostiensis. Et tandem circa conditiones appositas diligens esto: quia vel conditio est possibilis, vel impossibilis. Si possibilis, aut ex natura rei, & tunc nullum est matrimonium, nec ratum, nec præsumptum. Si verò sit conditio impossibilis facienda, & non cõstat de intentione contrahentis, habetur pro non adiecta tanquàm turpis, propter authoritatem Ecclesiæ irritantis, acsi ex natura rei esset irrita. Si verò est possibilis. Aut est necessaria. Et sic semper contrahitur. Aut est cõtingens. Et si est turpis, & non contra bonum matrimonij, tenet matrimonium, quia habetur tanquàm non adiecta. Si autem est honesta, aut est de futuro, aut de præsenti. Si de præsenti, tenet matrimonium, ea stãte. Si de futuro, habetur vice sponsalium. Volo tamẽ notetur, B

Angelus quòd Angelus in verbo, Matrimonium, impendi. 3. §. 2. dicit, Contraho tecum si te adulterandum prostitueris: licet canonistæ communiter teneant quòd non est matrimonium, tu tamen dic ꝙ sic, & conditio recipitur: quia non est contra essentialia matrimonij. Iste doctor non aduertit textum expresse dicentem contrarium. De condi. ap. cap. finali.* Etiam hęc ad normam Concilij Tridentini sunt expendenda.

ARTICVLVS XIX,

De conditionibus appositis.

VTrùm si aliquis dixit hæc verba, Capiam te in vxorem si patri placuerit, & pater primo dissentit, deinde consentit, Vtrùm sint sponsalia. C

Solutio. Respon. quòd posito semel contradixit, verè sponsalia sunt soluta, & ampliùs non tenetur. Hoc patet ex. c. Per tuas. eodem ti. Vbi ex copula carnali non iudicatur pro matrimonio: si probatur patrem aliquando contradixisse ante copulam carnalem, vt patet ex fine. c. Alias oporteret sic contrahentem

hentem spectare ad totam vitam patris, priusquàm extinguerentur sponsalia. Vnde sicut copula carnalis non facit vinculũ matrimonij, si inuenit extincta sponsalia, sic in proposito, superueniente consensu patris, non erunt sponsalia, si primo dissentit, dato postea consentiat. Hoc oportet notare propter publicam honestatem, quæ ex sponsalibus oritur.

Ex spõsa lib⁹ oritur publica honestas.

A

Sed postquàm semel pater dissentit, & post cõsentit, vtrùm manentibus ipsis in prima promissione, & voluntate priori, sint sponsalia, etsi iungantur carnaliter, sit matrimonium. Ad hoc do. Car. in. c. Super eo. de spon. dicit, tenere matrimonium vel sponsalia, si partes manserint in eodem proposito, vt refert Angelus. Tamen hoc est sanè intelligendum, idest, si habeant animum se obligandi, vt prius obligati sunt. Nam si solum sint in proposito perficiendi id ad quod obligabãtur ex primo cõtractu, non sunt spõsalia, neq; matrimonium, cùm illud primũ iam inualidum fuit per dissensum patris. Nec potest validari nisi per nouum consensum. Cuius similitudo est. Si quis per errorem conditionis cõtraxit sponsalia, vel matrimonium cum serua, & eo manente eiusdem propositi fit libera, nõ est matrimonium, etiam si tractet eam vt vxorem, & eam vocet vxorem, si de nouo non consentiat: quia ex publico contractu nulla obligatio orta est, & de nouo nõ potest oriri, nisi adsit nouus consensus interior, vel exterior. Sic quidem sufficeret interior, quando præcesserunt verba exteriora. Quod probatur per. ca primum. de eo qui dux. in ma. eam, quàm pol. per adulterium. Et. ca. 2. De coniugio seruorum. Et singulariter Panor. c. vlt. de conditio. appo. Et tene menti hanc determinationem, quia iuuabit multum ad iudicandum de isto casu. De quo infrà. Vtrũ si quis contraxit cum consanguinea intra quartum gradum, & post dispensatum est à Papa, & mutuò habitant ex primo consensu, & post contrahit cum alia, debeat redire ad primam. Ex ista enim determinatione respondendum est, quòd secundus non est dissoluendus, quia primus nunquàm fuit verus contractus, ex quo à principio non valuit. De quo infrà.

Dubiũ. *Cardina.* *Ange.*

B

Infra in appẽdice. *Panor.* *Nota.*

C

Victo. in relec. de matri. *Dubiũ.*

¶ Sed quid si pater neq; dissentit, neq; consentit?

Solutio.

Respon. quicquid dicat Angelus: q̃ sicut dicit Hostiensis, & do. Cardi. in. ca. Super eo, esse matrimonium, & q̃ hoc est speciale

Hostiens. *Cardin.*

ciale in matrimonio in fauorem ipsius. Et probatur. Vbi in cõ-
Ratio. ditione non fit specificatio de consensu expresso, vel verbis in- A
sinuato, videtur sufficere pro conditionis impletione tacitus consensus: sed quando pater non contradicit eit tacitus consensus, ergo videtur sufficere. Quod probatur in. c. vnico. de sponsa. impub. in. 6. Vnde in casu quo parentes cõtrahunt filio presente, & non contradicente, est verum matrimonium, vel vera sponsalia, iuxta modum contrahendi, vt suprà diximus. Ergo à simili in proposito. Si aliquis contrahat sub conditione, si pater consentiat, & ipse nihil loquatur, nec consentiat, neq; dissentiat, in fauorem matrimonij est pro matrimonio iudicandum.

Adria. in 4. de spõsalibus. Sicq; patre testificante interius consensisse, iudicãdum est pro matrimonio: licet expresse non cõsenserit exteriùs. do. Adria. vbi suprà.

1. Dubiũ. 1. argumẽtum. Quid de isto contractu, Capio te in vxorem, si es virgo: supposito quòd non sit virgo, an sponsalia cõtrahantur. Et videtur ꝙ sic. Quia conditiones impossibiles adiectæ contractibus, & B legatis, habentur pro non adiectis, l. Obtinuit. ff. de condi. & demon. & præcipuè in fauorem matrimonij, vt patet in. c. si. de condi. appo. sed impossibile est corruptam esse virginem: postquã semel corrupta est, vt dicit. D. Hieronymus. Ob hoc
Hierony. Hostien. dicit Hostien. ꝙ si quis tali conditione contrahat, erit matri-
Dilutio. dubij. monium, etiam si non inueniatur virgo, sed corrupta. ar. ff. de contrahen. emp. l. Alioqui. Et. 29. q. 2. §. 1. Sed meliùs dicitur, ꝙ
1. Ratio. talis contractus, non existente conditione, non tenet. Et si non inueniatur virgo, non valet. Quod probatur. Iura enim disponentia, ꝙ conditiones impossibiles in legatis habentur pro nõ
Syluest. in matrimo. 3. q. 8. Couar. 2. p. epito. c. 8. adiectis, loquuntur de impossibilibus per se, & ex natura rei: hoc autem impossibile, ꝙ virgo sit, quæ fuit corrupta, est impossibile de per accidens. Propter hoc tenet contractus adueniente tali conditione. Deficiente verò, minimè. Sic Syluester, & Couarrubias. C

2. Præterea. Si cum aliqua contrahã sub hac conditione, Ego cõtraho tecum; si es nobilis, talis, vel talis generis: sic ꝙ non habeo consensum nisi adueniente conditione, certum est ꝙ si cõditio desit, non erit matrimonium, si tamen sine cõditione, dato quis absolutè ignoret eam esse ignobilẽ, sed existimet nobilem,

lem, tenet. Tamen si sub conditione id faciat, non tenet. Im-
A possibile est enim hanc esse nobilem, cùm ignobilis sit. 3. Ratio.
Item. Si ego lego Bertæ decem, si ante mortem meā fornicata non fuerit, si fornicata est, legatum non tenet, & tamen cō ditio est impossibilis, ꝙ non sit fornicata, cùm fuerit fornicata: quia ad præteritum non est potentia. Sequitur ergo in proposito, ꝙ non stante conditione, non erit obligatio contractus. Hanc tuetur Petrus de Palude. & do. Adrianus in. 4. qui citat pro ea Stephanum de Caieta. in sacramentali Neapolitano ad dentem, ꝙ si adijciens cōditionem simpliciter impossibilem, addat ꝙ aliter contrahere non intendit, quia mens certa est, nō est locus coniecturis, & sic in nullo foro, pro matrimonio iudicandum esset secundum eum, vt suprà dixi. Arist. 6. Ethi. c. 2. S. Tho. p. p. q. 25. ar ti. 4. et cō muniter doct. d. 22 Palud. in 4. d. 36. q. 2. art. 5. Adri. ī. 4

Ad motiua Hostiensis respondet do. Adria. vbi. suprà, quia
B quàm plurima vitiant contractum in modum cōditionis, seu ratione erroris. Idem finaliter tenet summa Pisana. Pisa. matri. 6.

Quòd si quæras. Vtrùm istis verbis, Contraho tecum, si Papa dispenset, sint sponsalia. Papa dispensante. 2. Dubiū.

Respondetur ꝙ non. Nullum enim vinculum ex contractu oritur, qui fuit nullus. Sic Innocen. Abbas. Cardi. ca. Super eo. Ita vt adueniente dispensatione sit requisitus nouus consensus vt ait. S. Tho. Maio. & Adria. & Victor. in relelec. de matrimo. Quanuis Calderinus, & Anto. & Præpo. in. d. c. Super eo. teneant contrarium. Existimant enim, ꝙ adueniente conditione non requiritur nouus consensus. De regulis iuris. De quo in 3. p. huius operis latiùs, & diffusiùs agemus Deo dante. Solutio. Innocen. Abbas. Cardina. S. Tho. 4. d. 29. ar. 3. Maio. 4. d. 28. q. 4.

Dubitatur. 3. Vtrùm sponsalia sint istis verbis, vno dicente, Ego accipiam te in vxorem, & alio respondente, Fortè ego accipiam te in virum, vel parentibus loquentibus filio sic, Duc istam in vxorem, ipso respōdente, Fortè capiam, & alia absen-
C te, dicente, Capiam. Hoc dubium peto non sine causa, eo quòd apud Michoacanenses sit in vsu iste modus, siquidem vno absente loquente, alius respōdere solet per verbum (*notero*) quod significat, fortè, vel lingua vernacula (*por ventura*) & continge bat eos statim iungi. Nauar. in manu. cō- fes. c. 22. nu. 87. Boerius deci. Contra Præpo. Calde. & Anto.

PRIMA CONCLVSIO. Per ista verba dubitatiua secundum sensum quem videntur facere dubitantis, nō est præsumen- 1. conclu. 1. ratio.

præsumendum matrimonium, neq; sponsalia. Quia ad sponsalia requiritur promissio certa de futuro, sicut ad matrimoniũ consensus de præsenti: sed vbi sunt talia verba dubitatiua, non est talis promissio, nec consensus, ergo nullus est contractus. A

2 Ex sponsalibus oritur obligatio ad matrimonium sub peccato: sed talis qui per verba dubitatiua respondet, non tenetur ad ducendum talem, cui illa verba dixit, ergo nulla fuerunt sponsalia.

2. conclu. 2. conclusio. Ista verba cum alijs absolutè prolatis, si statim sequatur traductio in domum, & copula, nisi aliud obstet, matrimonium verum faciunt. Matrimonium enim stat per mutuum cõsensum expressum verbis, vel signis: sed si post illa verba sit traductio, & copula, est talis consensus, ergo est matrimonium. Patet. Quia vno pronunciante expresse, alio dicente, forte ita erit, & tunc de facto qui protulit verba traducit, & consummat, videtur alter in factũ consensisse, & ex virtute consensus alterius processisse ad opus: ergo est matrimoniũ. Dico, nisi aliud obstet. Quia si interius non haberet consensum consummandi matrimonium, in foro conscientiæ non esset. B

1. Ratio. sup. art. 3.

Nota.

2 Et probatur adhuc. Si vnus loquatur per verba de præsenti exprimens consensum, & alius interius non contradicat, & nec exterius dissentiat: si permittat se tractari sicut vxor, est verè vxor: & si consument matrimonium, in vtroq; foro, præsumitur pro matrimonio iuxta superius dicta secundum se: ergo & in casu quando ille qui per verba dubitatiua respondit, si consummet, erit iudicandum pro matrimonio.

sup. art. 5.

3. conclu. 3. conclusio. Si traductio in domum, & copulæ consummatio non fiat statim post verba illa expressa vnius, & dubitatiua alterius: sed longum tempus, vel saltim aliquod tempus interueniat, vt est mensis, vel annus, non præsumitur pro matrimonio, nec in foro conscientiæ, neq; exteriori, ex virtute verborũ quæ præcesserunt. Quia cum illa secũdum se non habeant vim sponsalium, nisi adueniente aliquo exteriori signo: sequitur q̃ postquam non fuit statim sequutum, vt est traductio in domũ, vel copula, q̃ dato post sequatur, nõ præsumetur pro matrimonio in virtute verborum præcedẽtium. Patet. in. c. Per tuas. de condi. appo. Vbi per copulam carnalem non iudicatur matrimonium,

Quando nõ præsumitur pro matrimo.

Ratio.

monium, vbi sponsalia extincta sunt. Si tamen de nouo tunc
A consenserunt interius, virtute illorum verborum præcedentiũ, licet multum temporis transierit, poterit iudicari tanquam verum matrimonium. Et hoc oportet notare propter incolas noui orbis, inter quos contingebat post prolationẽ vnius, Ego accipiam te: & alio respondente, Fortè capiam te, vel Fortè capies me (quia his duobus modis fiebat aliquando) statim iungi, & consummare matrimonium. Ob quod suspicatus sum, quod illa verba, quæ dubitatiua videntur, ibidem non capiantur, sed tanquam affirmatiua. Tamen oportet cautè in istis procedere & ex adiunctis tollere ambiguitatem, & aliquando de ipsis iudicare velut dubitatiuè dicta, aliquando velut affirmatiuè. *Nota.*

Quid de istis verbis. Quando tu morieris sepeliam te, an cõtrahantur sponsalia? Istud dubium petimus propterea, quia ali
B qui ex Michoacanensibus solent istis verbis contrahere. *Dubiũ. 4*

Respon. absq; dubio illa esse sponsalia, & cum carnali copula fieri matrimonium. * Olim, modo tamen obstat Cõcilium Tridentinum. Quia, vt nouimus, illi per talia verba volunt explicare mutuã cohabitationem futuram inter eos vsq; ad mortem, ac si vellent dicere sic, Volo te capere, & quando morieris, ego te sepeliam, quia simul erimus, Et similiter si ego moriar primo, tu me sepelies: quia simul cohabitabimus in vnum. *Solutio.* * *Nota.*

* An modò liceat contrahere cum hac conditione si Papa dispenset: quia post Concilij Tridentini diffinitionem est alia ratio. Vide in appendice pagina. 113 in fine. *

ARTICVLVS, XX.

Vtrum sponsalia de futuro per consummationem copulæ transeant in matrimonium de præsenti, vel per traductionem in domum, vel per aliquid simile.

C

PRO solutione notandum est: quod vel loquimur in foro conscientiæ, vel in præsumptione Ecclesiæ. Secũdo oportet notare, quia vel quærimus, vtrùm per solã traductionem, vel per solã copulam sine nouo cõsensu fiat matrimonium. Vel, vtrùm interiori consensu, cum istis fiat matrimoniũ ex spõsalibus. His consideratis respondetur. *Nota.*

I Prima con-

1. conclu. Prima conclusio. Sponsalia de futuro mente, & verbis: non transeunt in matrimonium de præsenti per cohabitationem, A

1. Ratio conclusio. nec per traductionem ad domum, nec per oscula, nisi adsit nouus consensus. Probatur. Sola cohabitatio, nec in domum traductio, nec oscula, sunt sufficientia ad matrimonium, vt patet: ergo nec ipsa si sequantur post sponsalia de futuro sunt sufficiẽtia ad matrimonium secundum se. *sup. ar. 4.* Quia ad matrimonium verum requiritur consensus de præsenti, sed per illa verba solum fuit de futuro, ergo si non adueniat nouus consensus, non probatur matrimonium in foro conscientiæ.

2 Si aliquis consentiat de præsenti in aliquam, cum qua est legitimum impedimentum, & maneant post, simul, ablato impedimento, nullum est matrimonium, nisi adsit nouus consensus: vt affirmat Panor. c. Super eo. de condi. appo. Et Adrianus, & alij. Et non ob aliud, nisi quia à principio non fuerunt posita necessaria ad matrimonium, post, quicquid fiat, si nouus cõsensus non sit (qui necessarius est) non tenet. Sequitur ergo, quòd B cùm sponsalia de se matrimonium non faciant ob defectũ consensus: quòd quantuncunq; sequatur traductio, & oscula, nullũ erit matrimonium in foro conscientiæ. Hoc doctores Iurista in cap. 1. de matrimonio contracto contra interdi. Ecclesiæ. Expresse Panor. c. fin. de sponsa.

Panor. et Inno. & alij. et asserit esse cõmuniẽ opi. Ioannes in tractatu de matrimo. 12. dubio. Panor.

2. conclu. 2. conclusio. Si post spõsalia de futuro, sequatur traductio in domum, & oscula, est matrimonium præsumptum ab Ecclesia.

Ratio. Probatur determinatione expressa. Extra. de restitutione spoliatorum. c. Ex parte. vbi dicitur, Per solam traductionem, quã non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec etiam fuerunt subsequuta, nullum inter eos est obligatorium vinculum: ergo ex textu à contrario sensu, si traductionem in domũ sponsalia præcesserunt, faciunt matrimonium quantum ad Ecclesiæ præsumptionem, quæ iudicat istum traducere istam, vt C suam, affectu maritali. Oscula enim, & alios similes tactus honestos solum inter coniuges, iudicat solitos fieri.

3. conclu. 3. conclusio. Post sponsalia de futuro verbis, & intentione,

1. p. probatur. copula subsequuta, non interueniente alio consensu, non fuit in foro conscientiæ matrimonium: in foro tamen Ecclesiæ facit præsumptum. Prima pars probatur ex suprà dictis. Quia si consensus

consensus ad matrimonium necessarius non præcesit, & de se
A copula talem non facit, nullo modo est matrimonium: alio qui copula sola, etiam seclusis sponsalibus, esset sufficiens ad matrimonium.

Secũdo probatur. Quia iste actus cõmixtionis, nec ex natura rei, nec ex lege diuina est forma sacramẽtalis, nec matrimonij, vt constat: sequitur ergo, ꝙ ipsa copula per se, etiam si præcesserint sponsalia, non facit in foro conscientiæ matrimoniũ. Scotus tenet istam primam partem conclusionis tanquàm veram, & Theologi omnes, inter quos S. Tho. ponit istam conclusionem, & probat eam. Carnalis copula in foro conscientię, vbi solum sponsalia præcesserunt, non facit matrimonium: quia etiam verba de præsenti vbi consensus mentalis deficit, non faciunt, ergo nec de futuro. Et adducit Nicolaũ Papam dicentem. Si consensus in nuptijs defuerit: cętera cum ipso coitu celebrata frustrantur. De quo latè suprà. artic. 5. Et doctè valde
B probat Ioan. Arborcus.

Sco. d. 28. S. Tho. in 4. d. 28. arti. 2. & quoli. 5. art. 15. Nicol. ius Papa. Ioa. Arbo. in theo so. lib. 11. cap. 15.

Ex quo sequiter, ꝙ si consensum interiorem non habeant consumandi matrimonium, vel solum habeant persistendi in sponsalibus, non est matrimonium in foro conscientiæ.

Corolla.

Secũda pars probatur. Extra. de sponsalibus. c. Is qui fidem. determinatur, ꝙ si post sponsalia fuerit copula subsequuta, & non constat de dissensu, ꝙ pręsumendum est matrimoniũ consummasse, cõtra Hostien. qui dicit non pręsumi pro matrimonio. Cuius ratio est. Quia cùm Ecclesia iudicet de exterioribꝰ, & iudicet in bonam partem, præsumit talem accedere tãquàm ad suam, cùm pręsumit eum non velle peccare. Et ob id, stante tali pręsumptione, iudicat matrimonium consummasse. Quia ita est, ꝙ si tale, quod pręsumitur in veritate sit, est matrimonium, cùm sit consensus verus de præsenti. Sed tamen cessante
C tali pręsumptione, quia constat de contrario, non pręsumeret ecclesia pro matrimonio. Quod (vt docet Adrianus) ex circunstantijs cognosci poterit, vtrùm ex animo consumandi conuenerint tales, nec ne. Ex quo patet, ꝙ si de consensu non constat, in foro conscientię, non iudicandum pro matrimonio, solum ex copula.

2. p. probatur. Sylue. in verbo. matri. 2. § 15. Maio. d. 28. q. 1. Adria.

Sed quid si coniuges dubitant, vel ignorant quem habuerũt *Dubiũ. 2.*

consensum, quando matrimonium consummauerunt? Videtur dicendum: q̄ si nō habuerunt expresse intentionem non consumandi, vel actum contrarium, sed solum sine actu aliquo formali accesserūt, in vtroq; foro esse pro matrimonio præsumendū. Quia dubia sunt interpretanda in meliorem partem. Et sic cùm talis accesit, probabile est accessisse tāquam ad suā, quia non creditur peccare voluisse. Item. Quia omnia quæ fecit post, circa sponsam ex quo non reuocauit intentionem, videtur egisse in virtute primæ intētionis, & promissionis. Et ob id in dubio pro matrimonio præsumendum est, quando copula sequuta est, si ignoret, vtrùm habuerit, vel nō habuerit. Quia si certò scit nullū habuisse consensum, non est in foro conscientiæ matrimonium, vel si habuit actū non consumandi. Est consideratione dignū quod dicit Albertus Magnus, q̄ si post sponsalia carnaliter cōueniunt habentes ætatem, & potentiā coeundi, puto q̄ esset matrimonium: nisi dissensus ab vtroq;, vel altero exprimatur. Hæc Albertus. Quæ notanda pro neophytis. Noui orbis non enim rarò contingit.* Hæc tamen post Concilij Tridentini diffinitionem in quo clandestina matrimonia quæ sine testibus & parocho fiunt sunt irrita & nulla locum nō habent: quia quanuis præcedat promissio de matrimonio futuro, & post sequatur copula etiā cùm intentione consummandi matrimonium, adhuc nec est verum matrimoniū, nec præsumptum: & non solum hoc est verum quando solum sponsalia præcesserunt clam sine testibus: sed etiam si essent coram testib⁹ & parocho, dummodo solum de futuro sit promissio per copulam subsecutā non sit validum, quia à principio non fuit matrimonium: etiā quādo fuerunt testes: sed solum promissio vt supponimus, & quando sequitur copula non est traditio de præsenti, per mutuum cōsensum intellectum à parocho, vt est diffinitum in Concilio, ergo non est matrimonium, & hoc est consideratione dignum in hac materia.

Dilutio. De regulis iuris. et S. Tho. 2.2 q. 60. art. 4. & ibi. do. Caiet. A

Nota pro neophytis Albertus Magnus. d. 28. ar. 2 4. cōclu. B

C

4. conclusio. Sponsalia verbis, & mente de præsenti: sed secundum iuris interpretationem de futuro, propter ætatem minorem vtriusq;, vel alterius, post legitimam ætatem transeunt in matrimonium de præsenti, per amplexus, vel oscula, vel iocalia, vel similia. Probatur. Quia fuerunt antè de præsenti, & solum

Ratio.

solum fuit defectus ex ætate: ergo postquàm peruenerunt ad ætatem, & se tractant vt coniuges, in vtroq; foro est matrimonium: nisi interior dissensus adsit. Hanc conclu. ponit Panor. in cap. vlt. de sponsa. Et est determinatio in. cap. Si infantes. de spon. impub. lib. 6. *Panor.*

Dixi, secundum iuris interpretationem. Quia posset esse, ꝙ post legitimam ætatem esset dissensus interior, etiam si essent amplexus, & oscula, & similia: & tũc non esset matrimonium verum.* Modo tamen non hæc sufficiunt, quia de. est minister & testes.

ARTICVLVS XXI.

Quæritur quot modis sponsalia de futuro dissolui possint.

SPõsalia legitima dissolui possunt duodecim modis. Primus. Quãdo alter ipsorum religionem ingreditur cùm effectu, vt est quãdo religionem de approbatis aliquam profitetur. Extra. de conuersio. coniu. c. Verum. & c. Ex publico. *Albertus Mag. in 4. d. 26. ar. 16.* *Ex professione. 1*

Secundus. Quando contraxit cùm alia per verba de præsenti. Quia minus vinculum soluitur per maius. Extra de sponsa. c. Si inter. Imò etiam si sint sponsalia de futuro, & subsequuta fuerit copula, dissoluuntur sponsalia, quæ præcesserunt, vbi nõ interuenit copula, cùm in sponsalibus solum sit promissio, sed in istis duobus casibus est datio, vel exhibitio. *2. ratione ma.*

Tertius. Quando alter sponsatus transtulit se ad loca longinqua ante carnalem copulam, & conuenienti tempore spectatus, & debito modo requisitus non reuertitur. Extra de sponsa. c. Ex illis. Ratio huius est. Quia tunc virtualiter non vult recipere promissum, quandoquidem non vult venire in patriam, vbi recepturus erat. *3. Quãdo loca longinqua se trãstu.*

Quartus. Quando alter ipsorum incurrit grauem morbum, vt paralysin, aut lepram, aut aliam enormem læsionem, quæ ipsum nimis debilitant. Extra. de iureiuran. c. Quemadmodum. §. Quòd si. Et in glo. vbi innuitur, ꝙ etiam si iurasset ducere, nõ tenetur ducere, sed tamen ductam iam non posset dimittere: etiam si infirmaretur. *4. Ob graue mobrũ*

5. Ob forni. Quintus. Quando alter ipsorum fornicatur, eo quòd talis habetur suspectus de non seruanda fide, quæ est vnum ex tribus A bonis matrimonij. Et quia tunc iam ductam propter fornicationem liceret quantum ad thorum dimittere: ergo à fortiori si nondum factum est, soluitur promissio, & sponsalia non manent in suo vigore.

6 ob affi. Sextus. Quando superuenit affinitas, vt si cognouit consanguineam sponsæ, vel sponsa, consanguineum sponsi. Quia propter illam affinitatem superuenientem, sponsalia tolluntur, nec tales possunt de cætero coniungi. Extra. de consangui. & affini. cap. Super eo. Est enim impedimentum adimplendi promissum, vt si quis promiserit alicui dare certam pecuniam, & post, lege præcipiatur ne talis fiat datio, de obligatur à solutione.

7. Quia mutuo se absoluūt. Septimus. Quando alter alterum absoluit, ne deterius contingat, vt ducat illam quam odio habet. Sicut solet accidere: quòd duo facile spondēt, facile promittunt adinuicem: sed tamen post pœnitet facti, & odio habent se, tūc sponsalia per mutuam ipsorum voluntatem dissoluantur. Extra. de sponsa. ca. Præterea. §. Si autem. Nec ob id peccant, quicquid alij dicant, vt docet Celaia. B

Celaia in 4. d. 26. q. 3.

8. Quando in ætate legitima reclamatur. Octauus. Quando impuberes contrahunt sponsalia, & post ad legitimam ætatem peruenientes, non consentiunt reclamātes, quia concessum est eis propter defectum ætatis, vt possint sponsalia contrahere, & post adultam ætatem reclamare, liberum est enim eis tunc acceptare, vel reclamare.

9. ob famam de impedimento. Nonus. Si fama sit, q inter eos sit aliquod impedimentum cōsanguinitatis, vel affinitatis, etiam si non sit certum tale esse impedimentum, sed aliquod est scandalum, de huiusmodi con C iunctione, ad tollendum scandalum, etiam si non constet de impedimento, dissoluuntur sponsalia. Extra de sponsa. c. Cum in tua. Et de consan. et affini. c. 2.

10. quando non stat cōdi. Decimus. Quando quis promisit contrahere intra certum tempus, vt infra vnum annum, nec stetit per eum, quin illo tēpore ad impleisset promissum: ipso facto tempore trāsacto, soluuntur sponsalia: quia promissio, solum facta est in tali tempore signato. Extra de sponsa. c. Sicut.

Vndecimus.

Vndecimus. Quando superuenit cognatio spiritualis, vel legalis, purà adoptio. Extra, de cognitione spiri. c. Veniens. *11. ob cognationẽ spiritualem.*

Duodecimus: Vt ait Ricardus, & communiter docto. si ipõsalibus supernenit simplex votum continentiæ. Nam sicut votum solennizatum in religione, soluit matrimonium ratũ non consummatum: ita votum continentiæ soluit sponsalia. *12. ob votum simplex.*

Præter istos sunt alij casus, in quibus sponsalia dissolui possunt, & sit decimustertius. *Hostiens.*

Decimustertius. Si superueniat capitalis inimicitia inter sponsos, quia alter potest petere separationem, secundum sententiam Hostien. in summa, per rationem cap. 2. Et cap. Requisiuit. de spõsalibus. Melius est enim tunc dissolui, quàm quòd iungantur, qui odio habent se mutuò. *13. ob inimicitiam capitalẽ.*

Decimusquartus. Si sponsalia fuerunt contracta ante annos pubertatis, & alter post pubertatem petit absolui ante tacitum consensum: vt determinatur in. 6. de sponsa. impub. ca. De illis. Et. c. A nobis. Hoc est verum, etiam si nulla causa sit resiliendi, vt bene notat Panor. in. c. De illis. Secùs tamen est, si pubes contraxit cum impubere. quia ipse pubes resilire non potest, similiter neq; impubes, ante pubertatem. *14. ob contractum spõsa. ante annos puber. Panor.*

Decimusquintus. Propter sæuitiam sponsi. Nam tunc merito sunt soluenda sponsalia, quando timet sibi spõsa de damno futuro. Neq; tenetur promissum adimplere cùm tali iactura: vt bene notat Panor. in. c. Veniens. qui cle. vel vouen. *15. ob sæuitiam. Panor.*

Decimussextus & vltimus. Possunt etiam dissolui propter quãcunq; aliam causam rationabilem superuenientem: quæ si à principio fuisset excogitata, impedimentum præstasset. *16. ob quãcunque causam rationabilem.*

Verum pro ampliori elucidatione est inuestigandum circa septimum modum. Vtrum sponsi sola sua volũtate possint legitima contracta sponsalia dissoluere, liberè adinuicem remittendo. Et suppono ipsa esse iuramento firmata, vt dubiũ sit maius. Et videtur q non. Quia Ecclesia nudum pactum compellit obseruare. Extra de pactis. c. 1. ergo matrimonij pactum iuramento firmatum, non potest rescindi voluntate contrahentium. De quo sit prima conclusio. *Dubiũ. Argumẽtum.*

Prima conclusio. Sponsalia legitimè cõtracta de futuro, dissolui possunt per solam voluntatem contrahentium sine alia *1. conclu.*

 causa.

causa: Quia in sponsalibus solum est promissio de aliquo faciendo, neq; est aliqua exhibitio: ergo si nõ est exibitio, adhuc manet in potestate, & iure promittentis quod promissum est. Si ergo manet, poterit volũtate alterius, cui debetur, sibi retinere. A

Celaia. d. 27. q. 3. Albertus Mag. d. 26. ar. 16. Spec. Panor. S. Tho. d. 27. Palu. ibi.

Promissio facta alicui, dependet ex voluntate ipsius cui fit, ad hoc quòd transferatur dominiũ, nam si alius non acceptet, non transfertur: sequitur ergo, quòd si vir promissionem fœminæ non acceptet, adhuc fœmina potest alteri suum corpus dare, & similiter si fœmina viri promissionem. Istam sententiam tenet inter iuristas. Ray. Gof. Spec. & Panor. Et inter Theo. S. Tho. Petrus de Palude.

2. conclu. Ratio cõclu.

2. conclusio. Sponsalia de futuro legitimè contracta, etiam iuramento firmata, soluuntur per solam voluntatem contrahentium remittentium sibi promissionem. Quia quanuis quis in aliquo promisso iuret se adimpleturum, dependet adimpletio ex voluntate ipsius cui fit: ergo ipso remittente, non tenet tale promissum, etiam si fuerit iuramentum adhibitum. B

2 Item. In alijs contractibus ita est: ꝙ siue societas, vel quid simile fuerit iuramento firmatum, per voluntatem contrahentium dissoluitur, non obstante iuramento: ergo etiam in præsentiarum non obstante iuramento per solam voluntatem cõtrahentium sponsalia poterunt dissolui. Istam sententiam tenet Specula. in ti. de legatis. §. Nunc ostendendum. Et Panor. in. c. Præterea. eod. ti. qui dicit hanc opini. esse communem. Et idem tenet Innocen.

Spec. Panor. Innocen.

Nota.

Notandum propter hoc, ꝙ inter noui orbis indigenas quàm facilis est promissio nuptiarum. Est etiam libera ad inuicem remissio, vt eos non damnes de mortali, si solum fuit simplex promissio de futuro. Hoc est speciale in matrimonio, vt. s. non compellat promissionem de futuro seruare alio remittente, vt sit liberum matrimonium. Arg. c. Requisiuit. de spon. & Inno. C in. c. Veniens de iureiuran.

Innocen.

Dubiũ. 2.

Sed adhuc est dubium. Vtrùm ipso facto existente aliquo casuum suprà positorum dissoluantur sponsalia, vel iudicio Ecclesiæ sint soluenda. Respon. primo, ꝙ quando quis contrahit cũ alia de præsenti, ipso facto soluuatur. Item per ingressum religionis. Item si alter fornicatur, & est notorium. Et idẽ

Solutio. 1.

de quacunq;

de quacunq; alia causa dici posset. Veruntamen quia scandalum suboriri poterit, loquamur oportet distinguendo. Vel ipsi publicè sunt cōtracta ꝙ probari possunt: & propter istud scādalum dissolui non debent, nisi iudicio Ecclesiæ, quę habet de omnibus iudicare propter scādalum infirmorum. Si tamen secretè fuerint contractū, in conscientia potest esse remissio adinuicem sine iudicio Ecclesiæ, quia ob id requisitum est iudicium Ecclesiæ, ne scandalizentur infirmi. Sed quando secretè, nullum sequitur scandalum.

A — *2. solutio.* — *Palud. d. 27. q. p.* — *S. Tho. in 4. d. 27. q. 2. ar. 3.*

Ex hoc habes, ꝙ cùm noui orbis incolæ sæpissimè secretè contrahebant inter se: si post sponsalia de futuro, remittunt se adinuicem: sunt dissoluta. Istam sententiā apertè insinuat Ricardus in. 4. Et sic tenendum. Et (vbi dixi) inter noui orbis incolas non contingit rarò, & quantò faciles sunt in promissione mutua, pro matrimonio, tantò etiam faciliter diuertunt: & recedunt à promissione. Imò & consilium est pro ministris, vt si contingat post hanc de futuro promissionem, quòd vnus recedat, & alius perstet in promisso, vt cōsulat persistenti: vt etiam remittat, & maneant liberi. * Et adhuc consilium pro antiquis christianis videtur esse, & omnia iuxta regulā Tridentini concilij consideranda.

Corolla. — *Ricar. d. 27. art. 3. q. 4.* — B — *Cōsilium authoris.* — *

ARTICVLVS. XXII.

De impedimento catechismi.

IAM sequitur de alio impedimento, quod contrahitur ex hoc, quod tenuit aliquē in catechismo, qui fit ante baptismum: nam tunc videtur contrahi quædam cognatio spiritualis. Et in præsentiarum loquimur solum, quando quis tenet in catechismo, etiam si nō teneat in baptismo. Et ꝙ per solum catechismum contrahatur: vt ꝙ qui tenet in catechismo non posit ducere quam tenuit, neq; filij eius, est textus expressus, Extra de cognatione spirituali. c. Contracto. ex hoc ꝙ ibi Papa determinat ꝙ matrimonium legitimè contractum nō dissoluatur, licet vir tenuerit antè, filium vxoris, quam antè habuit vt concubinam, quia ista res, vix matrimonio contrahendo im-

Per solū catechismū oritur impedi. — C

do impedimentum affert. Si ergo non affert ad dissoluendum contractum, & vix affert, aliquod impedimentum causat. Panor. dicit impedimentum contrahi, quod impedit contrahendum, sed non dirimit contractum. A

Panor.

Sed expresſius determinatum eſt in. 6. de cognatio. spirituali. ca. Per catechiſmum. cuius verba ſunt hæc. Per catechiſmum qui præcedit baptiſmum, ſacramentorum fundamentũ, & ianuam reliquorum: cognatio ſpiritualis cõtrahitur, per quã contrahendum matrimonium impeditur: vt ex prædeceſſoris noſtri Clementis Papæ. 3. decretali colligitur euidenter, dicendo enim, quod talis res vix contrahendo matrimonio impedimẽtum afferret, velle videtur quod afferat. Nam quod vix fit, fieri tamẽ dubium non exiſtit. Per illam tamen cognationem matrimonium poſt eam contractum, minimè ſeparatur. Hæc in textu. Ibi iuncta gloſſa. Ex quo apparet eſſe impedimentum, vt impediat cõtrahendum, & non dirimat contractum. Han sententiam tenent omnes Theologi communiter. Et huius S. Tho. rationem aſsignat. Quia in catechiſmo fit profeſsio futuri baptiſmi, ob quod oritur impedimentum aliquod, ſicut ex ſola promiſsione nuptiarum, ſine aliquo alio, etiã inſurgit impedimẽtum, quod dicitur publica honeſtas: de quo infrà. ſuo modo per ſolam promiſsionem, quæ fit in catechiſmo, oritur iſta cognatio ſpiritualis, quæ impedit contrahendum, ſed nõ dirimit contractum. B

Gloſſa.

Diſt. 42.

S. Tho. in 4. d. 42.

Dubiũ. 1. Circa hoc mouentur aliqua dubia. Primum, Vtrùm iſta cognatio ſpiritualis, ſic contracta impediat, vt etiam contractum dirimat.

Dubiũ. 2. Secundum eſt, Vtrùm contrahatur verè ſecluſo baptiſmo, vt ſi fiat poſt baptiſmum. C

Dubiũ. 3. Tertium eſt. Si contrahitur ſolum per catechiſmum. i. per reſponſionem de credendis. Vel etiam per omnia alia, quæ baptiſmum præcedunt: vt eſt ſalis impoſitio, & ſaliuæ, & aliorũ.

Ad 1. pro affirmatiua parte Et de primo videtur eſſe determinatio expreſſa. 30. q. 1. c. Peruenit. Vbi decretum eſt, quòd fit in catechiſmo impedimentum contractum, vt etiam diſſoluatur matrimonium poſt contractum, ex hoc quod ibidem dicitur, quòd tales ſeparentur poſt matrimonium contractum, & quòd à primo pabulo

bulo salis, vsq; ad confirmationem per chrisma, oritur tale im-
A pedimentum. Videtur ergo determinasse, quod in catechismo est tale impedimentum, vt etiam dissoluat iam contractum. Tamen ad dubium dicendum: quod licet sit impedimentum in catechismo, solum est de illis, quæ impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractum. Et ad textum dupliciter respondendum. Vel quod intelligit tale impedimentum, quod etiam contractum matrimonium dissoluat ibi ortum, non ex solo catechismo, sed ex baptismo. Hoc enim est verum quia per cognationem spiritualem, venientem propter baptismum impedimentum oritur, quod non solùm impedit contrahendum, sed dirimit etiam contractum, vt infrà. Non tamen ibi summus Pontifex intelligit, quod solum ex catechismo oriatur, sed ex omnibus illis septē ibidē numeratis. *Respōs. 1.* *Inteligentia textus*

Secundò dici potest, & forte meliùs: ꝙ supposito intelligat impedimentū ortum ex catechismo, & aliis, quæ baptismum
B præcedunt, & ꝙ tales separentur, non intelligitur ꝙ fiat separatio quantum ad vinculum matrimonij: quia solùm impedit contrahendum: sed intelligit, ꝙ separentur quantū ad thorum vel quantum ad exactionem debiti: cùm talis, qui tenuit in catechismo puerū, non posit debitum exigere à matre filij etiā si sit vxor propria. Et iste est modus loquendi sanctorū patrū. Sic etiam determinatur, quod si quis duxit vnam, & post habuit incestum cū sorore vxoris, ꝙ nullam habeat. Certum est, ꝙ post contractum matrimonium, per incestū superuenientē, non soluitur matrimoniū primum, legimè contractū: tamē dicitur, ꝙ nullā habeat, intelligit quantū ad exactionem debiti: quia exigere non poterit absq; dispensatione. Et sic manet verū, ꝙ per catechismum oritur impedimentū, quod impedit cōtrahendum, sed non dirimit contractum. *2. solutio.* *d. 34.*

C Ad. 2. dubium. Vtrùm per solum catechismum contrahatur impedimentum. Et videtur quod non. Quia huiusmodi impedimentum est compaternitas quædam, sed hæc non est, nisi vbi est regeneratio, in solo autem catechismo nōn est talis regeneratio: neque in aliquo alio sacramentali, ergo non contrahitur huiusmodi impedimentum, nisi sit simul cum baptismo. *Ad secūdū dubiū.* *1. Ratio. cōtra verita.*

In con-

In contrariū tamen sunt textus allegati, in quibus expresse determinatur, quòd per catechismum, qui est ante baptismū contrahitur tale impedimentum. A

In cōtrariū est veritas.

Solu. ex. Albertus Mag. d. 42. ar. 5. ad. 6.

Ad dubium respondet Albertus Magnus, & dicit, quòd catechismus non completur nisi in baptismo, od id non impedit nisi cùm baptismo existens, & eo solo, non contrahitur impedimentum. Sed tamen opinio communis est verior, quòd per catechismum solum impedimentum contrahitur, tamen debile, eò quòd impedit contrahendum, non dirimens contractum. Sicq; intelligendi sunt qui id videntur negare, vt illi qui concedunt dispositiuè solum oriri impedimentum ex catechismo. Quia alioqui expresse dicerent contra textum suprà allegatum. Et idem Albertus Magnus fortè posset intelligi, eò quòd non impedimentum præstat, sic vt etiam contractum dirimat.

Opi. cōm. d. 42.

Ad. 3. dubium.

Ad. 3. dubium, Vtrùm contrahatur huiusmodi impedimentum per solum catechismum. Vel, vtrùm etiam per alia quæ præcedunt. Respondetur vnica conclusione. B

Conclusio

Ratio cōclus.

Per solum catechismum, & non per alia quæ ipsum præcedunt, insurgit istud impedimentum. Quia secundum regulam iuris, Fauores sunt ampliandi, & odia restringenda, ergo tantundem erit impedimenti, quod est odiosum, quantum in iure est expressum: sed in iure solum exprimitur, quòd per catechismum contrahitur, ergo non insurget per aliud, quod non est catechismus: sed vt constat ex ipso nomine, salis pabulum, & saliuæ appositio, & olei perunctio, & his similia, non sunt catechismus, sed potius exorcismus, ergo non contrahitur in ipsis, vel si contrahitur per aliquod illorum, & per quolibet contrahetur. Et sic tot insurgerent impedimenta, quot cæremonialia præcedunt ipsum baptismum. Et quidem per catechismū ego intelligo instructionem illam, quæ præcedit baptismum, per quam solam contrahitur hoc impedimentum. Et licet do. de Palu. dicat etiam per exorcismum, meliùs intelligit S. Tho. & Durandus eadem. dis. De quo nos dicemus inferiùs quando de cognitione spirituali. C

Quid catechismus.

Palud. 4. d. 42.

S. Thom. quolib. 12. ar. 19.

Duran. d. 42.

Obiectio.

Sed contra istam conclusionem est argumentum. 30. q. 1. cap. Peruenit. Vbi summus Pontifex determinat contrarium dicens.

cẽs. Scitis quòd quomodo sunt septem dona Spiritus sancti, ita
A sunt septem dona baptismi, A primo ergò pabulo sacrati salis, & ingressu Ecclesiæ, vsque ad confirmationem per chrisma, hoc est à primo vsque ad septimum nullus christianus suam commatrem in coniugium suscipere debet. Hæc sunt verba textus, quæ videntur contraria conclusioni, scilicet, quòd contrahãtur per omnia quæ præcedunt, quæ sunt. Primum. Salis collatio. Secundum, aurium, & narium linitio cum sputo. Tertium, in pectore, & in fronte facta signatio. Quartum, olei sacrati perunctio. Quintum, Baptismi ablutio. Sextum, in vertice chrismatis perunctio. Septimum, in fronte signatio.

Respondetur tamen, ꝙ textus hic non est contra conclusionem positam. Pro cuius solutione maximè oportet notare, vt intelligamus quid summus Pontifex, seu Ecclesia velit diffinire in suis determinationibus, Quæ nam fuit quæstio mota. *Solutio.*
B Quia illud quod motum fuit in quæstione, illud voluit determinare. Cætera quidem quæ iunguntur, apponuntur tãquam quædam probabilia vera, non tanquam determinationes Ecclesiæ, nisi ibi exprimantur. Exempli gratia. In. cap. Maiores. de baptismo, & eius effectu. determinatur, quòd in baptismo confertur gratia, & conferuntur virtutes. Et clariùs in Clement. vnica. De summa Trini. & fide catho. Non tamen est fide tenendum tanquam si Ecclesiæ esset determinatio, quòd in baptismo simul omnes infundantur virtutes, neque hæreticus esset dicendus, qui negaret fortitudinem infundi (quæ est habitus) puero baptizato, sicut videtur dubitare. Sco. Tamen esset hæreticus, qui negaret gratiam infundi, quia id determinatum est ibi. Et similiter qui nunc negaret aliquid infundi, & *Nota.* *Sco. in. 3. d. 26.* *Durand. d. 23. q. 6.*
C nobis inhærere, & formaliter in nobis esse, esset anathema, vt patet ex Concilio Tridentino sub Paulo. 3. celebrato. Hæc dicimus non ob aliud, nisi quia quæstio ibidem mota fuit, Vtrũ gratia infunderetur in baptismo. Et respondet summus Pontifex ꝙ sic, & virtutes. Istud ꝙ virtutes, apponit tanquam verum, non tanquam determinatè verum, ꝙ non liceat contrarium opinari, sed tamen primum determinat vt verum, quia illud fuit quæsitum. Sic (& bene) Picus Mirandulanus theore *Conci. Tride. Sess. 5. cano. 11.* *Mirandula.*

mate. 8.

matc.8.de fide. Ita in proposito. In c. Peruenit. fuit relatũ summo Pontifici, quod quidam viri, & mulieres, ex magno concursu in sabbato sancto proprios filios succeperunt ex lauacro sancto, & consulitur Papa quid faciendum, & respon. quod separentur quantum ad thorum, & concludit: quia à primo pabulo salis, vsq; ad chrisma, nullus recipiat cõmatrem in matrimonium. Per ista verba solum determinatur, quod propositũ erat in quæstione, sed in quæstione solum fuit de illis, qui proprios filios de sacro fonte leuarunt, & hoc determinat summus Pontifex, ꝙ fuit ortum impedimentum. Et hoc est verum, ꝙ in baptismo oritur, & in catechismo, non tamen sequitur ꝙ sit determinatum, ꝙ in pabulo salis solum, tale impedimentum oriatur, sed ꝙ incipiat ibi, & perficiatur perfecto catechismo, & baptismo. Hæc est sententia Durandi.

Duran. d.41.q.1.

4. Dubiũ

Sed adhuc dubitatur circa hoc impedimentum, Vtrùm oriatur quoties matres, vel patres tenent proprios filios apud neophytos in nouo orbe, propter multitudinem puerorum baptizandorum, & quia aliter commodè fieri non potest. Sic tamen tenent quando fiunt istæ cærimoniæ: vt ipsi in catechizatione non respondeant, sed illi qui sunt patrini constituti totius multitudinis. Nec etiam parentes de sacro fonte leuant puerum, sed solum illi patrini. Tamen contingit, quòd ipsis matribus tenentibus proprios filios, minister apponat sal, & saliuam, & oleum, & cætera alia omnia. Vel contingit quòd nõ apponat nisi solum duobus, vel tribus pro omnibus, & istos non tenent matres, sed tales destinati patrini. Multũ iuuat pro scrupulosis ista scire. Contingit enim magna confusio aliquando, & ob id non contemnendus scrupulus. Ad hoc respon. per duas conclusiones.

1. conclu.

Prima conclusio. Viri vel fœminæ proprios tenentes filios in pabulo salis, in appositione sputi, & crucis signo, imò & in appositione olei, non contrahunt impedimentum hoc, siue scienter, siue ignoranter faciant. Probatur. Si oriretur impedimentum, esset propter Ecclesiæ determinationẽ, sed nõ est talis determinatio, ergo nec tale impedimentum. Quia si esset, ob hoc esset, quòd dicitur, ꝙ propter catechismum, sed nullum istorũ est catechismus, vt constat ex nomine, ergo non ob id contrahitur.

1. Ratio.

hitur. ¶Secũdo. Vel esset per decretum. c. Peruenit. 30. q. 1. iam
A allegatum, in quo dicitur, quod à primo pabulo salis. Sed non ob hoc, vt diximus. Quia ibi solùm determinatur iuxta dubiũ propositum de illis, qui tenuerunt in fonte baptismatis, ergo verè ex Ecclesiæ determinatione non habetur, quod tales proprios filios tenentes contrahant impedimentum. ¶Et confirmatur ex superius dictis. Quia odia restringenda sunt, & fauores ampliandi. Neq; oportet fingere impedimentum, vbi non est expressum in iure. *Cõfirma.*

2. cõclusio. Viri, vel fœminæ proprios filios tenentes in catechizatione, quando exigitur ab eis fides, ipsis solũ tenentibus, sed illis, qui patrini sunt, respondentibus pro illis, non contrahunt tale impedimentum, sed solùm patrini respondentes in catechizatione. Probatur. Istud impedimẽtũ, cõtrahitur in catechismo per hoc quòd est quædam promissio baptismi suscipiendi, vt dicit. S. Tho. Et est quædã regeneratio per fidẽ, quã
B protestatur patrinus pro paruulo, ergo cum illo erit impedimẽtum contractum, qui promittit baptismum suscipere, qui & fidem protestatur: sed hoc non facit parens tenẽs filium, sed patrinus, vt supponimus: sequitur quòd cum ills non contrahitur aliquod impedimentum. *2. conclu. Matres tenentes in catechismo, si non respondẽt non incurrunt impedimentum. S. Tho. in. 4. d. 42.*

Et confirmatur. Nam sicut in baptismo solùm contrahitur, quia tangit leuando de fonte, & non quia assistit leuanti: sic in catechismo, quia promittit, & fidem protestatur, & non quia proprijs manibus tenet. Sequitur ergo, quòd cùm in baptismo impedimentum non oriatur interastantes, nisi tangant, quòd etiam non oritur in catechismo inter tenentes, nisi fidem profiteantur pro paruulo, & baptismi responsionem faciant. Et sic est sublatus scrupulus, qui cruciat nonnullos in nobo orbe, putantes tale oriri impedimentum, si solum habeãt matres filios
C proprios, ipsis tamen matribus non respondentibus: quia si nõ respondeant in catechizatione, perinde est, acsi in terra paruuli iacerent, vel quòd aliæ mulieres haberent, quia nec sic cum illis (si non respondeant) tale vinculum contrahitur, sed solùm cum patrinis profitentibus fidem, per quam est quodammodo quædam spiritualis regeneratio, quia iustus ex fide viuit, sine qua impossibile est placere Deo. *Cõfirma. ad heb. 11. ad Rom. 1.*

Existis

Dispensatio. Paul.3. Ex istis patet, quòd à fortiori nullum erit impedimentum per hoc, quòd proprios habeant filios, & cæremoniæ omnes fiant cum duobus, vel tribus pro omnibus, sicut fit ob Pauli.3. dispēsationem. * Hic oritur dubiū modo post Cōcilij Tridētini diffinitionem in Sessione.24.c.2. De matrimonio siquidem ibi restrictio graduum in cognatione spirituali facta est, vt non latè se extendat sicut olim, vt nos in fine in appendice latè disputamus. Dubium ergo est an hoc impedimentum, ꝙ in solo catechismo contrahitur, modo sit ablatum per Concilium Tridentinum: quia cùm in diffinitione Concilij quando res facta est solum de cognatione spirituali in baptismo fit mentio, & nullum est verbum de catechismo: ob id videtur quod iura citata maneant in suo vigore vt erant ante Concilium. A

Respon. ꝙ per Concilij determinationem totaliter videtur ablatum, hoc impedimentum catechismi, solum volo dicere, ꝙ per hoc ꝙ quis in catechismo solum sine baptismo, non haberet tale impedimentum, probatur, Conciliū voluit auferre impedimenta ad matrimonium contrahendum, & gradus restringere cognationis spiritualis, ergo & abstulit impedimentum, ꝙ in solo catechismo, patet quia ibidem docet experientia propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus, vel non sine magno peccato perseueratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur, volens itaq; sancta synodus huic incōmodo prouidere, & à cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit. s. ecce sancta synodus gradus voluit restringere cognationis spiritualis: & dicit solum maneat prohibitus inter tenentem cùm tento, & patre, & matre eius in baptismo, & cùm baptizante, & baptizato: & patre, & matre eius: & ꝙ nullus ampliùs sit gradus. Cū ergo solū in bapstismo velit esse & vltra primum nolit extendi, videtur ꝙ omnem alium gradum abstulit cognationis spiritualis: & sic per solum catechismū nulla contrahatur: quia si gradus in baptismo tollitur vltra primū, & videtur auferre in catechismo etiam quo ad primū: quia in cognatione spirituali ius dicendo solū de baptismo meminit: & sic quousq; aliud per Ecclesiam sit declaratū, videtur mihi hoc dicendum, nam si id quod magis videbatur inesse B C

ablatum

ablatum est nempe confraternitus, &c. cõpaternitas in baptis-
A mo, ergò & ablatum est quid minus videbatur in esse id quòd per solum catechismum, & hic soluitur argumentum in contrarium adductum, ꝙ in sancta synodo non est facta mẽtio de catechismo: quia ablato id ꝙ in baptismum ꝙ principale erat intelligebatur sublatũ, ꝙ minus erat, & propter principale introductum. De principali in appendice in fine disputatũ est.

ARTICVLVS. XXIII.

De impedimento incestus.

Consequenter agendum de incestu. Pro cuius declaratione aduertendum est, ꝙ incestus dupliciter committitur. Primo cum consanguineis proprijs. Secundò potest committi cum
B affinibus, qui sunt consanguinei propriæ vxoris, vel viri. Tanta est hęc differentia incestus, vt secundum iura vnum impedimentum sit, & aliud non. Pro cuius recta intelligentia sit .1. conclusio.

Prima cõclusio. Incestus commissus cum cõsanguineis proprijs, non est impedimentum: quo minus talis incestuosus possit matrimonium contrahere. Probatur. Si esset impedimentum, vel esset iure naturæ, vel iure Diuino positiuo, vel iure humano: sed nullo istorum ergo nullum est impedimentum. Primo. Non iure naturæ, vt est apertissimũ. Nec Diuino iure, quia in Leuitico solum prohibetur matrimonium cum affinibus, & consanguineis, tamen non determinatum est, quòd incestuosus non possit aliam ducere. Nec est impedimentum iure positiuo. Probatur. Quia ca. Transmissæ. &. ca. Ex literis, de eo qui cog. cõsan. vxo. suæ. solum ponitur impedimentũ de incestuoso cum affinibus. Item .32. q. 7. in pluribus capitulis solum poni-
C tur de affinibus. Sequitur ergo, ꝙ cùm non sit in iure expressum tale impedimentum, ꝙ nullo modo est asserendum. Hæc S. Tho. & Ricardus, & Archie. & omnes Theologi, licet contrarium Palu. in .4. distin. 34. q. 1. & angelus in sua summa in verbo, Incestus. §. 5.

1. conclu. *Ratio.* *Leuit. 18.* *Caiet. 2. 2. q. 154. articulo 9.* *S. Tho. d. 34. q. 1.* *Ricard. d. 34.* *Archi. 3. p. ti. 1. c. 16 §. 4.*

Sed contra istam conclusionem sunt valida argumenta ex

Cõtra Palud. et Angel. & cõtra legẽ. 13 ti. 2. p. 4. & contra Abba. c. 1 de eo qui cogno. cõsan. vxo. determinationibus sacrorum Canonum. In primis est illud ex Concilio Agathensi. 35. q. 3. c. De incestis. vbi dicitur. Incestuosos verè nullo coniugij nomine deputandos. Et nominat qui sint tales, dicens. Si quis consobrinæ, sobrinæq; se sociauerit. Et subdit. Aut quia ex propria consanguinitate aliquam habuerit, vel concubitu polluerit. Sequitur ergo ex huius Concilij determinatione, q̄ prohibitum sit matrimonium generaliter omnibus incestuosis. A

Ad hoc dicendum ex ipso textu, in cuius calce subditur. Sanè quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem. Hæc ibi. Apertè textus insinuat q̄ non interdicatur coniugium omnibus incestuosis: sed quòd interdicatur ex incestu cum affinibus.

2. Obiectio. Secundum argumentum est ex alio textu. 35. q. 6. c. Si duo viri, vbi dicitur, quòd tales incestuosi cum proprijs consanguineis si iuuenes fuerint, possint alia inire coniugia. Videtur ergo quòd sit ibi dispensatio cum iuuenibus, & sic saltim quòd senes non poterunt contrahere sine dispẽsatione, si incestum cõmiserunt cum consanguineis proprijs. B

Solutio. Respon. quòd ex isto textu colligitur solutio expressa. Nã dicens, quòd iuuenibus liceat matrimonio iungi, non interdicit senibus. Sicut si quis diceret, iuuenes non ieiunent, non dicit q̄ senes ieiunent. * Quanuis hæc solutio inepta iudicetur à viro, alias non vulgariter docto reuerendo patre fratre Antonio de Cordoua Minorita in suo questionario. q. 12. quãuis alia quę hic dicta sunt probet.

2. conclu. Secunda conclusio, Incestus commissus cùm consanguineis vxoris, vel si fœmina sit, cùm consanguineis viri: est impedimentum, vt altero decedente, qui incestum commisit, nõ possit alteri matrimonio coniungi. Ista conclusio est expressa determinatio Ecclesiæ. Extra. de eo qui cognouit cõsangui. vxo. cap. Transmissæ. & 32. q. 7. per multa capitula. Sed tamen contractum tenet, contra glo. cap. 2. de pœniten. & remissi. regiam, l. 14. & 13. tit. 2. par. 4. Ratio diuersitatis istarum cõclusionum hæc potest esse: quia dato peccatum grauius sit commissum cum propria consanguinea, quàm commissum cum consanguinea vxoris: propriè tamẽ per incestum cum consanguinea C

Ratio cõclusio.

vxoris

vxoris, matrimonio ampliùs contrariatur. Et quia talis ince-
A stus ex sua ratione habet, quod impediat exactionem debiti à proprio coniuge: quia per incestum factus est affinis.

* Hic potest esse dubiũ an etiã incestuosus dicatur ille qui carnaliter cognouit illã, cũ qua impedimentũ habet publicè honestatis, vt si aliquã habuit sponsam cũ qua est orta publica honestas, fuerũt soluta spõsalia, & contraxit cũ alia, queritur an si cognouit, vel illam quàm habuit sponsam, vel consanguineam intra quartum gradum, sit dicendus incestuosus, videtur quod sic quia eadem videtur ratio, & sic idem ius, vt. s. si Petrus sibi desponsauit Mariam, & antequã carnaliter eam cognouit ad cõsanguineam eius accessit sit vocãdus incestuosus, & absq; dispẽsatione post mortem sponsæ, non possit aliam ducere.

Ad dubium respondentes, oportet considerare, ꝙ si solum fuerunt spõsalia de futuro per copulã carnalẽ cũ consanguinea sponsæ, sunt ablata, & sponsam non poterit habere vxorẽ, sunt
B textus expressi, vt infrà quando de impedimento criminis.

2. Etiam considerandum, ꝙ post diffinitionem Concilij Tridentini in publica honestate, solum est primus gradus prohibitus, & non extenditur ampliùs, vt in fine in appendice notauimus, & patet in Sessione. 24. c. 3.

3. Etiam notandum ꝙ aliud est loqui de pœna incestuosorum, secundum iura ciuilia, & aliud de impedimento iuris canonici. Respon. ad dubiũ nõ esse incestum carnaliter cogno. cõsanguineam illius cũ qua est publica honestas patet, quia nullũ tale in iure olim. ¶ 2. Dico, ꝙ etiã si olim fuisset modo per Cõciliũ est ablatũ: quia gradus nullus est extra primũ in publica honestate. ¶ 3. Dico, ꝙ quo ad pœnas incestuosorum posset ad arbitriũ iudicis, de quo vide Couarru. in. 2. p. epitome. c. 6. § . 8.

Sed circa istud impedimentũ dubitatur, Vtrũ dato sit impe- *Dubiũ. 1.*
C dimentũ hoc in iure, liceat incestuoso cõtrahere absq; dispẽsatione. Et quis est qui cum eo dispensare possit. Sit. 1. conclusio.

Prima conclusio. Incestuosus cum affinibus, sciens impedi- *1. conclu.*
mentũ, contrahens matrimoniũ absq; expressa, vel interpretatiua dispẽsatione, peccat mortaliter. Quia hoc est in iure prohibitum, vt patet ex. c. allegatis, ergo cõtra faciens scienter, pec- *Ratio cõclusio.*
cat, & non venialiter solum, cum sit res grauis, ergo mortaliter.

Ex hoc enim maxime cognoscitur contrauenire præcepto Ec

S.Tho.1.2. q.76.arti.13. Palud.d. 34.q.1.

clesiæ, vtrùm sit mortale aut veniale. Dixi, sciēter: quia si igno A ranter id faciat, nesciens impedimentum expressum in iure, contrahens non peccat, nam ignorantia inuincibilis eum excu sat, quam puto inuincibilem in illo, qui nunquam audiuit tale esse impedimentum. Hæc sententia est Petri de Palu. in. 4.

Dixi etiam, sine dispensatione: quia vbi interuenit dispensatio nullum est peccatum. Namqui sic contrahit, non con trauenit alicui præcepto. Quia iam cum eo dispensatum est. Dixi etiam expressā, vel interpretatiuā. Quia si ille qui potest dispensare, videat incestuosos communiter contrahere, neq; prohibet videtur tacitè dispensasse. Et sit vbi talis esset consue tudo: nullum esset peccatum contrahere. Vt patet à simili in alijs Ecclesiæ præceptis, vbi ex hoc solùm, ꝙ Episcopus permit tit, aliquid in quo potest ipse dispensare, videtur dispensasse vt est, ꝙ sacerdotes adinuicem se absoluant, quod est contra expressum ius, sed tamen quia ipse videt, & consentit, videtur dispensasse.* Modo per Conciliū Tridentinū ius est renouatū, & consuetudo in contrarium nō sufficit in Sessione.23.cap.15. Sic S. Thom. Hoc idem Petrus de Palude, & Archiepisc. Floren. B Et est Theologorum communis opinio. Et qui talem incestū cōmisit, non potest exigere debitū, licèt posit reddere. Sed tamen Episcopus potest dispensare vt infra dicetur. Oportet tamen ꝙ scienter cognoscat consanguineam vxoris, nam si ignoranter, potest exigere. De quo Soto. de Iusti. lib.1.q.7.ar.vlti.

Doctores in.4.d.17

S.Tho.di. 34. artic. vlti. Palud. di. 34.q.1. Anto. 3. p.ti.1.c.16 §.4.

2.conclusio. In huiusmodi impedimēto ꝙ incestuosus cum affinibus posit contrahere, potest Episcopus dispensare. Probatur sententia omnium doctorum, tam Theologorum, quàm Iurisperitorum. Imo & secundùm Veruecensem, sufficit proprij sacerdotis li entia. Et idem Monal. & Roden. Et Iuan And. in. c. In adolescentia. 33.q.2. ait ꝙ iuuenis incestuosus po- C test contrahere sine dispensatione, sed non senex. Et ita tenet summa Angelica Huius ratio est. Quia est periculum incontinentiæ in iuuene. Ob id iuueni absq; dispensatione conceditur: ꝙ negatur seni, vbi nullū inminet periculum. Et expresse ꝙ Episcopus posit dispēsare, vide in Palu. Couarru. in Epito. p.2.cap.7.nu.6.& idē Nauarro in manuali confesso.c.22.nu.86.

2.conclu. ratio. opi. cōmunis. Monal. Ioa. Angelus S. Anto. 3.p.titu.1. c.16.§.4. Palud.di. 42.q.1.et d.34.q.1.

3.con-

3. conclusio. Noui orbis incolæ incestuosi, contrahentes abs- *3. cõclusio*
A que dispensatione, nullum peccatum (saltim mortale) commit tunt. Probatur. Ignorantia inuincibilis excusat actum à toto, qui alias seculsa ignorantia esset peccatum, vt apertè constat in facto Iacob cognoscente Liam, & in multis alijs: sed noui or- *Gene. 24.*
bis indigenæ incestuosi, contrahentes, inuincibiliter ignorant, ergo dato esset mortale seculsa ignorantia, cùm ipsa adsit, non peccant mortaliter. Maior est nota. Et probatur minor. Quia *S. Tho. 1. 2*
dicitur inuincibiliter ignorare, qui faciendo quod in se est, ad- *q. 76. ar. 3*
huc ignorat: sed isti faciunt quod in se est, & audiunt prædi- *Doct. in*
catores, nec eis adhuc est declaratum, ergo ignorant inuinci- *2. d. 22.*
biliter.

Probatur secundo. Iuuenes qui timent de incontinentia, *2. Ratio.*
non peccant mortaliter, licèt incestuosi, contrahendo sine dispensatione, sed apud nephytos timetur incontinentia, ergo li
B cebit eis contrahere, etiam sine dispensatione. Maior probatur ex capit. In adolescentia. 33. q. 2. vbi dicitur, quòd solenniter pœnitens, si timens incontinentiam iuuenilem, copulam vxoris elegerit, videtur rem fecisse venialem. Ex isto probatur. Solennis pœnitentia est impedimentum, sicut incestus, sed tals impedimento non obstante, quando timetur de incon tinentia, non est mortale contrahere, ergo nec incestuosus simi liter etiam sine dispensatione.

Confirmatur ex. c. Antiqui. vbi dicitur. Si continere non *Cõfirma-*
potest, redeat ad coniugium. 33. q. 2. Imò hoc expresse determi *tio.*
nant doctores Iuristæ suprà allegati. Minor est clarissima, q sit talis timor de incontinentia, cùm in plurimum eos nouerimus tam debiles, quod vitam non possint ducere nisi vxorem habeant apud se. * Et non tantum hæc indigentia pro carnali co *
C pula quantum pro communicatione operum. Et considera q SS. Papa Pius quintus concessit die vigesima septima Septẽbris, anno. 1569. viuæ vocis oraculo, ad instantiam reuerendi patris frater Ioannis de Aguilera, commissarij Romanæ curiæ ordinis Minorum, quòd prouinciales possint committere viris religiosis & doctis, & iuxta Concilij decretum approbatis, authoritatem dispensandi cum viris seu mulieribus incestuosis. Qui carnaliter peccauerunt cum consanguineis, alterius cõ

iugis intra quartũ gradum, ad hoc quòd possint petere debitũ, & hoc in foro conscientiæ tantum, A

ARTICVLVS. XXIIII.

De impedimento vxoricidij.

EST aliud impedimentum impediens quidem contrahendum, sed non dirimens contractum, quando quis interficit propriam vxorem. Tunc enim in pœnam huius peccati interdicitur ei, ne secundo ducat vxorem. 33. q. 2. c. 1.

Nota. Sed circa hoc dubitatur. Vtrũ hoc verum sit quotiescunq; & quomodocũq; vir occidat vxorem. Item si ita verum est, si mulier occidat virũ. Et vt certa ab incertis segregemus, est aduertendũ, ꝙ hic loquimur simpliciter, quãdo vir occidit vxorẽ & non quãdo cũ intentione ducendi adulterã quia tunc est impedimentum non solùm impediens contrahendum, sed dirimens cõtractũ cum tali: quã voluit habere vxorẽ, vt infra dicemus. Itaq; solùm loquimur quãdo occidit vxorẽ quia odit eã. B

Secundo est notandum, quòd vir potest occidere vxorem, vel quia adultera est, & in adulterio deprehensa: vel quia alioqui molesta est viro suo. His habitis respondetur.

1. conclu. Prima conclusio. Vir occidens propriam vxorem sine intẽtione ducendi concubinam (quam non deprehendit in adulterio) peccat mortaliter contrahendo cum alia sine dispensatione expressa, vel interpretatiua. Probatur ex textu. 33. q. 2. ca. 1. vbi interdicitur: ergo sequitur quòd contrà faciens peccat, & non venialiter, quia res est grauis, ergo mortaliter. *Ratio cõclusio.*

2. dubio. Palu. d. 34. q. 1. 2. conclusio. Vir occidens vxorẽ propriam deprehensam in adulterio, non incurrit tale impedimentum. Patet. d. 37. in fine. leges enim dant authoritatem ad hoc faciendum impunè, C Et quã per legem facultas datur. q. 1. ar. 3. * Vt possit de adulterio damnata occidere, nam & si vt possit misericorditer se habere vxori condonando, non facit iniustum occidendo, alias inique faceret iudex iustitiæ executionem ei committendo, verum differentia notanda est in illo qui vxorem in adulterio deprehensam interficit, & in illo qui occidit vxorem a iudice damnatã de adulterio, quia primus: & si impunè id agat coram Deo homicida est, quia nullus ante condenationẽ morte ple- *Soto de Iusti.*

ctendus

ctendus,& sic canon Nicolai Papæ.33.q.2.c. Interfectores. Sed A lex ciuilis permittit.l.Grachus.C.ad.l.Iuliã.de adulterijs. &.l. marito.ff.eo.ti. Secũdus tamen qui à iudice vxorem damnatã de adulterio interficit,non solum in foro exteriori,rem damnatam non committit,sed etiam in foro conscientiæ:quia sine peccato exequitur.vide Soto de iustitia & iure.li.5.q.1.ar.3,in fine Medina de restitutione.q.3.causa.4. Abulen.Matth.5.q. 113.& docto.5.in.4.d.37.q.2. ad primum. Et vide Syluestrum in verbo Homicidium.1.q.2.& latissimè disputat doctissimus episcopus Segouiensis Couarrub.in.4.Decretalium.p.2.cap.7. §.7.num.8.

3.conclusio. Vxor occidens propriũ virum,non incurrit talem pœnam. Probatur. Quia non est ponendum impedimentum,vbi in iure expressum non est:sed non est in iure expressũ de muliere sicut de viro, ergo non est asserendum. Quia fauores sunt ampliãdi,& odia restringẽda. Et ratio diuersitatis hæc B potest esse. Quia magis timetur,quòd vir occidat propriã vxorem,quàm ꝙ vxor virum,propter debilitatem sexus. Hinc videtur pœnam apposuisse viro ad cohibendum iram:& non fœminæ,quæ ex natura sua videtur fragilis, nec facilè audaciam habet ad tantum facinus committendum.

3.cõclusio

De regulis iuris.

De impedimento vxoricidij, vel viricidij, quando fit ob aliud ineundum coniugium,inferiùs ex proposito tractãdum est:nam(vt diximus)est impedimentum alterius conditionis cum impediat contrahendum,& dirimat contractum. Ad hoc impedimentum vxoricidij sic est,vt non sit viricidij,neq; dirimat iam cõtractũ: licet contrahẽdum impediat ad sensum declaratum:vt non liceat contrahere sine dispensatione expressa C vel interpretatiua.

ARTICVLVS. XXV.
De impedimento raptus.

ALIVD impedimentum in iure est,quod impedit contrahendum , sed non dirimit contractum, quando quis rapit alienam sponsam.27.q.2.c.Statutum.

K 4 Sed

Sed circa hoc dubitatur. Vtrùm hoc verum sit de raptore etiam virginis non sponsatæ, vel solutæ, vel etiam sponsatæ, sed non virginis. Et vtrùm quomodocunq; sit raptor virginis, licet non fuerit desponsatá, posit ducere vxorem. A

Item, dubium est, Vtrùm dato non posit ducere vxorem illam sponsam alterius raptam, posit cum alia cōtrahere. Pro solutione horum sit prima conclusio.

1. conclus. Prima conclusio. Raptor alienæ spōsę, siue sit virgo, siue corrupta, non potest absq; dispensatione cōtrahere cum ipsa, neq; cum alia sine peccato, dummodò non ignoret inuincibiliter, Probatur ex textu suprà allegato. Nam ibi non est determinatum, nec limitatum quòd sit corrupta, vel sit virgo, sed quòd sit sponsa alterius, ergo sequitur ꝙ talis raptor alienæ sponsæ, non potest eam ducere. Et quòd non posit etiam cum alia, patet in c. Statutum. 27. q. 2. vbi dicitur, quòd si quis sponsam alterius rapuerit, publica pœnitentia multectur, & sine spe coniugij maneat. Si ergo sine spe coniugij debet manere, nullam potest ducere. Alioqui maneret cum spe coniugij. Item sequitur, & si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alteri non negetur: ergo si ipsa consenserit raptori, cum alio nō potest matrimonio coniugi. Alias si posset, quorsum solum conceditur non consentienti? Et ob id cum raptor sit mali perpetrator, ex ipso textu apparet non posse absq; peccato aliquam ducere. Dixi in conclusione, absq; licentia expressa, vel interpretatiua ad sensum suprà declaratum. Item. Nisi ignoret inuincibiliter tale impedimentum, quia tunc etiam excusaretur, à peccato.

Ratio cōclus. B

S. Tho. 1. 2 q. 77. arti. 4.

2. conclu. 2 conclusio. Rapiens virginem solutam, licet secundum ius ciuile non posit contrahere cum ea, potest tamen secundū ius canonicum sine aliqua dispensatione. Prima pars probatur. C. de raptoribus virginum. l. vnica. C

Palu. d. 34. q. 1. Secūda pars patet. Extra de raptoribus. c. 1. Et de adulte. c. 1. Et in. c. Placuit. Et. c. de puellis. 6. q. 2. Et quia ista pœnalia sunt sic intelligenda prout iacent, & declaranda vt verba sonant, siquidem tam ius ciuile, quàm canonicum antiquum correctū est per nouum.

3. conclu. 3. conclusio. Raptor corruptæ solutæ, secūdum omne ius potest.

test cum ea cõtrahere absq; peccato. Probatur ex superiùs di-
A ctis. Quia nullo iure videtur interdictum matrimonium, inter *Ratio cõclu.*
huiusmodi personas, ergo poterũt contrahere inter se absq; ali-
quo peccato, & à fortiori, cum quacunq; alia. Et non solum po- *Maio. d.*
test cum rapta postquàm restituit, sed etiam antequàm eam re *29. q. 2.*
stituat: Sic Maio. in quo Martinus de magistris deceptus est in *Contra*
suo de temperantia. Q. de raptu. qui opinatus est contrarium. *Martinũ.*
Et conclusionem tenet Couarrubias. *Couarru.*

* A circa hoc impedimentũ raptus scias, nouũ ius conditum *2. p. epi.*
in Concilio Tridẽtino, Sessione. 24. c. 6. cui standũ est, quàm de- *c. 3. § 9.*
terminationem & dubia emergentia circa eam tractauimus in *
appendice in fine, vbi de raptore: quia ibi raptorem & raptam
non facit inhabiles personas simpliciter, sed quousq; rapta sit à
raptore separata, & in loco tuto posita. Et raptori, imposita est
B infamiæ pœna, & est excõmunicatus ipso iure. Multa ad pro-
positum declarata ex Cõcilio Tridentino, vide in appendice
pagina. 86.

ARTICVLVS, XXVI.

De impedimento cognationis spiritualis per leuatio-nem à sacro fonte.

ALIVD est impedimentum, quando quis insidians matrimonio, proprium filium leuauit in baptismo, vel in confirmatione. Sic est expressum. 30. quæstione. 1. cap. De eo.

Sed pro intelligentia istius impedimenti notandum est, quòd vel loquimur de illo, qui tenet proprium filium non malitiose, vel de illo qui tenet, sed inaduertenter. Et hoc dupliciter, vel necessitate, vel ea seclusa. His suppositis, sit
C 1. conclusio.

Prima conclusio. Malitiose tenens filium proprium in ba- *1. conclu.*
ptismo, vel in confirmatione, vt insidietur matrimonio, & ius
exigendi debitum perdit, & non potest matrimonium contrahere absq; dispensatione. Probatur expressè in dicto ca. De eo. 30. q. 1. vbi dicitur. Si autem coniuges legitimi vnus, aut ambo ex industria fecerint, vt filium suum de fonte susciperent: si

innupti permanere voluerint, bonum est: sin autem, grauis poe
nitentia insidiatori iniungatur, & simul maneant. Et si præuari A
cator coniugij superuixerit, acerrima pœnitentia mulctetur, &
sine spe coniugij maneat. Hæc ibi. Ecce quomodo qui filium
suscipit, pœna hac mulctatur, vt non ducat aliam. Et quòd non
possit exigere debitum, est manifestum. Quia contracta est spi
ritualis cognatio inter ipsum, & matrē filij, quem leuauit: quæ
est vxor propria, ergo stante tali compaternitate, nullo modo
exigere poterit.

2. conclu. 2. conclusio. Qui proprium filium tenuit in baptismo, vel co
firmatione, seclusa necessitate, scienter, sed non vt insidietur
matrimonio, licet perdat ius exigendi debitum: post mortua
vxore cum alia sine dispēsatione aliqua contrahere. Probatur
quo ad primam partem, quòd priuetur iure petendi debitum. B
ratio. 1. p. Quia verè contrahitur compaternitas inter virum & vxorem,
& per consequens talis, per cuius actum impedimētum ortum
S. Tho. d. 42. est, priuatur iure exigēdi. Sic affirmāt doctores S. Tho. Petrus
de Palu. & Ioan. And. & Anto. c. Si vir, De cog. spi. & Hostien.
Palu. ibi. & Gofe.

Ioā. An. Gof. Et generaliter ponitur regula, ꝙ regulariter omne impedi-
mentum quod facit matrimonium esse nullum simpliciter, si
illud præcedat, facit etiam illud esse nullum secūdum quid: ex
parte eius qui est in causa, si tale impedimentum sequatur, in
quantum impedit exactionem, debiti licet reddere teneatur.

2. p. ꝓba. Secunda pars conclusionis probatur, ꝙ non priuetur alio ma
trimonio. Quia in iure non est expressum, ergo non est ponen
dum. Solum enim oportet ponere in illo, qui maliciose id fecit
ergo sequitur ꝙ si simpliciter fecit, dato scienter, ꝙ non erit ta- C
le impedimentum quominus mortua prima possit absq; dispē
satione aliam ducere. Tamen alter coniugum, qui non fuit in
causa, poterit vtendo iure suo exigere, quia sine culpa non de-
bet priuari tali iure. Intelligo scienter, scilicet, si sciat tale esse
impedimentum, nam licet sciat factum, si tamē ignorat inuin-
1. 2. q. 77. ar. 4. cibiliter ius, potest exigere absq; peccato. Ignorantia enim iu
ris excusat eum.

3. conclu. 3. conclusio. Tenens scienter ad baptismum, vel baptizans
proprium filium, sed in necessitate, quia alias non potest sine
peri-

periculo saluti paruuli prouidere: nec peccat, neque perdit ius
A petendi debitum, nec aliud impedimentum incurrit. Ista con
clusio est determinata, 30. q. 1. cap. Ad limina beati Petri. vbi
determinatur, quòd talis, qui in necessitate filium baptiza-
uit, bene fecit, & quòd nullo modo debet separari. Et sic do-
ctores intelligunt in nullo contraire matrimonio. * Cæte- *
ra alia quæ de cognatione spirituali infrà, & in appendice in
fine quando de limitatione facta in Concilio Tridentino
erit sermo.

ARTICVLVS. XXVII.

De impedimento præsbytericidij.

IN c. presbyteriũ. De pœni. & remis. fit mẽtio de presbytericidio. Et l. 14. ti. 2. p. 4. Et de pœnitẽte solẽniter. Et de illo, qui scienter contraxit cum moniali professa. 32. q. 1. & 27. nihil speciale videtur notatu dignum, ad alia difficiliora properamus, intelligentes quòd hæc omnia impedimenta suprà dicta vndecim, sunt quæ impediunt contrahendum, sed minimè dirimunt cõtractum. Et omnia præter duo, quę sunt, votum simplex castitatis, & sponsalitium cum altera persona. Sunt (istis duobus exceptis) impędimenta ex statuto Ecclesiæ. Et tamen ista duo videntur vim habere à iure naturæ, secundum ꝙ seruandum est promissum, & fidelitas alicui data. Et in omnibus (istis duobus exceptis) potest episcopus dispẽsare. Quia cum non habeant aliud robur, nisi ex iure positiuo, episcopus potest in omnibus dispensare, ad hoc quòd sine peccato possit quis contrahere, in quibus dispensatio reseruata non est. Et hæc est opinio communis. Verùm dominus de Palude in. 4. C absolutè dicit, quòd episcopus potest dispensare in omnibus criminibus quæ impediunt, & non dirimũt. Idem tenet Nauarro in Manuali confes. cap. 22. num. 86. Et credo idem esse quod Caiet. dicit, quia sponsalia, & votum non sunt crimina, & ibidem dicit quòd non videtur ei, quòd possit dispensare in impedimento quod oritur ex catechismo. ¶Sed pro solutione quæritur, Vtrum sit mortale peccatum contrahere sine dispensatio-

Couarr. 2. p. epit. 4. decre. c. 16 §. 1. nu. 5.

B

De omnibus impedimentis suprà dictis nota.

Anto. flo. 3. p. tit. 1. c. 16.

In. d. 34. 41. et. 42.

Nauarro. Caiet.

Dubium.

dispensatione in omnibus istis impedimẽtis. Expedit hæc scire propter confessores, vt sciant cognoscere quando sit mortale. Nam dictum est, quòd absq; expressa dispensatione, vel interpretatiua non licet. A

1. conclu. Prima conclusio. Contrahere post sponsalia cũ alia, vel post votum simplex, est peccatum mortale, nisi cum dispẽsatione. *Ratio.* Quia qui promisit aliquid, si est graue, tenetur reddere ei, cui promittit sub mortali, sed sic est in voto, & in sponsalibus, nam in voto promisit se Deo, & in sponsalibus sponsæ, ergo tenetur reddere. Sicut qui tenetur aliquid reddere, & se imposibilitat ad illud, peccat mortaliter, si est aliquid graue, quia ponit impedimentum restitutionis. Sed qui cum alia contrahit post votũ, vel post spõsalia, quãtũ in se est, se imposibilitat ad implendũ quod promisit, ergo peccat sic contrahendo. Istam opinionem tenet expresse do. de Palude, & Caie. in summa. *Supra artic. 15.* *Palu. d. 34. q. 1.* *Caiet.*

2. conclu. 2. conclusio. In omnibus alijs impedimẽtis, vt est Interdictũ Ecclesiæ, Incestus, Catechismus, Vxordicium, Raptus alienæ sponsæ, Proprij filij de fonte, vel ad chrisma susceptio, Insidiosa matrimonio, Presbytericidium, Solennis pœnitentia, Matrimonium cum moniali, contrahere sine dispensatione: absq; contemptu tamen, non videtur esse mortale, nisi cõsuetum sit petere dispensationem. Sed tamen quia non est in vsu hominum hanc petere, videtur quòd non sit mortale. Caieta. in summa, in verbo, Matrimonium. B *Caiet.*

Corolla. Ex istis sequitur, quòd cùm neophyti in nouo orbe, in quibus interuenire solet incestus, ob occasiones quas habent vehementes ex modo conuiuendi: quòd licet contrahant cùm alijs absq; Episcopi dispẽsatione, vel curatorum, aut religiosorum, qui eorum conuersioni intendunt: non peccant mortaliter, maximè ad eorum fragilitatem attendendo.

C

ARTICVLVS. XXVIII.

De impedimentis impendientibus contrahendum, & dirimentibus contractum.

IMpedimenta quæ impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt contractum sunt duodecim. Primum. Error personæ. De quo Theologi. d. 30. Secundum.

cundum. Conditio seruitutis. d. 36. Votum solēne. d. 38. Cogna
A tio carnalis. d. 40. Cognatio legalis. d. 42. Crimen. d. 35. Cultus disparitas. d. 39. Vis, vel metꝰ. d. 29. Ordo sacer. d. 37. Ligamē. 33. Honestas publicæ iustitiæ. d. 41. Si sit affinis. Ibidem. Si forte nequit coire. d. 34.

De primo impedimento, scilicet, errore personæ, primo dicendum. De quo oportet notare, quia error potest esse, vel circa personam quantum ad substantiam, vel error conditionis, vel fortunæ. Vt si existimat Petrum, & sit Ioannes. De secundo. Vt si sit impotens, vel seruus. De tertio. Vt si quis cõtrahat cum aliqua, putans quòd sit diues, & est pauper. Sed tamen antequam ad dubium respõdeamus, oportet circa omnia ista impedimenta notare, quomodo sufficienter talia sunt, quæ impediant contrahendum, & dirimant contractum. Nam in matrimonio quædam sunt de essentia eius, alia sunt de solennitate, sicut & in alijs sacramentis. Et sicut in alijs sacramentis remoto id quod est de solennitate, non tollitur quin sit verum sacramētum, sic erit & in matrimonio. Et huiusmodi sunt impedimenta superiùs allata, quæ impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractum. Sed impedimenta quæ contrariantur his,
B quæ sunt de essentia matrimonij, faciunt, vt non sit verum matrimonium, impediunt quidem contrahendũ, & dirimunt cõtractum, qualia sunt duodecim assignata, quorum sufficientia, & numerus sic accipi potest. Matrimonium enim potest impedimentum habere, vel ex parte contractus, quia non est legitimus, & deficiunt necessaria in contractu. Vel potest impedire ex parte contrahentium. Potest siquidem esse, quòd contractus legitimus sit, & tamen ꝙ personæ sint inhabiles ad contrahendum. Vt si duo religiosi inter se contractum faciant em
C ptionis, vel venditionis, vel commutationis, sine licentia sui superioris, non valet. Quia personæ inhabiles sunt ad contrahendum. Et potest esse, quòd personæ sint habiles, tamen contractus non valeat. Nam interfuit deceptio, vel aliquid simile.

No. circa omnia impedimēta quæ dirimunt.

Differentia inter impedimenta.

Sufficientia impedimentorum quæ dirimũt.

Primo modo ex parte contractus, Cùm matrimonium fiat per voluntarium consensum, si non adsit consensus, impeditur matrimonium. Et voluntarius cõsensus tollitur, vel per ignorantiam, *S. tho. 1. 2. 7. 6.*

rantiam, vel per coactionem, seu metum. Et sic ponuntur duo impedimenta, scilicet, Error, & Violentia. A

Secundo modo impeditur ex parte contrahentium. Et tũc potest aliquis impediri à matrimonio contrahendo, vel simpliciter, vel respectu alicuius personæ. Simpliciter, vt cum nulla possit matrimonium contrahere. Et non potest esse, nisi quia impeditur à matrimoniali actu. Et hoc contingere solet,
d.34. vel quia omnino non potest. Et ponitur impedimentum, Impotentia coeundi. Siue quia liberè non potest. Et est seruilis cõditio. Nam cum seruus sit aliquid domini tanquàm pecunia,
Aristo. 1. poli. c. 3. velut instrumento animato, potest eo vti ad libitum, quocirca liberè non poterit exercere actum matrimonialem cum vxore. Vel est, quia licet possit, non tamen licitè. Et hoc contingit in obligatis ad continentiam, quod euenit dupliciter. Vel quia obligatur ad continentiam ex officio suscepto. Et est impedimentum Ordinis. Vel ex voto emisso. Et impedit votum solenne. B

Si autem quis impeditur à matrimonio non simpliciter, sed respectu alicuius personæ, vel propter obligationem ad aliquam personam: sicut qui vni matrimonialiter iunctus est, non potest alteri coniungi, & est ligamen matrimonij. Vel potest impedimentum esse, quia deficit proportio, ad aliquam personam. Et hoc tripliciter. Vel propter magnam distantiam. Et ponitur Disparitas cultus. Vel propter nimiam propinquitatem. Et ponitur cognatio, & publica honestas. Et tertio contingit non esse proportionem, propter indebitam coniunctionem factam, & ponitur impedimentum criminis. His suppositis, nunc de primo impedimẽto, scilicet, errore agamus. Et sit prima conclusio. C

1. conclus. Prima conclusio. Error personæ quantum ad substantiam, scilicet, q̧ quis putet contrahere cum Ioãne, & sit Petrus, anullat matrimonium. Quia non est matrimonium, vbi deficit consensus debitus: sed vbi est error personæ deficit consensus, ergo non est matrimonium, Patet. Quia nihil volitum, quin præcognitum, sed vbi est error, persona non est cognita, ergo nec volita: nec est consensus sufficiens ad matrimonium. Et hoc quidem apparet verum ex facto Iacob, quando Lyam cognouit, putans

Suprà de consensu. Arist. 3. de anima. com. 39. Gene. 29.

putans Rachelem. De quo dicũt doctores non fuisse matrimo
A nium per concubitum. Quia error præcessit personæ, sed fuit post, per consensum sequutum. Et sic in. l. Non idcirco. C. de iuris & facti ignorantia. *Vignerius in suis instituti.c.16. §.7.ver.9*

2. conclusio. Error qualitatis personæ non euacuat matrimonium, vt si quis contrahit cum hac, quam putat esse virginem, vel diuitem, vel admodum nobilem, sed tamen nec est virgo, nec diues, neque nobilis, tenet matrimonium. Quia error qualitatis non variat aliquid quod est de essentia matrimonij: ergo etiam si adsit talis error, erit matrimonium. Nam si consensus sit in istam personam, siue sit virgo, vel non, siue pauper, siue diues, potest nihilominus in matrimonium consentire, & verum habere consensum. Sequitur ergo, quòd verum erit matrimonium, cum nihil desit, quod est de necessitate matrimo- *2. conclu. 29. q.1. §. Nõ omnibus.*
B nij. Secùs tamen est, quando est error personæ, quia tunc deest consensus. Si aliquis consentiret in filium regis, quia diues est, si alius apponeretur pro eo, non est matrimonium, quia interuenit error: non quidem qualitatis, sed personæ, eo quòd pro filio regis appositus sit alius infimæ sortis: & si cõtraheret cum eo sub cõditione, si est nobilis (quia si alias non habet animum contrahendi) non existente conditione, non valeret, quod est notandum. *Vigue. ubi suprà.*

Sed circa hoc impedimentum est difficultas, nam conclusio proposita vera videtur de errore antecedente, quia euacuat consensum. Vt si aliquis consentiat in Mariam, & apposita sit Magdalena, eo quòd tunc deficit consensus necessario requisitus ad matrimonium. Sed quæro de errore concomitante: vt si aliquis consentiat in Ioannem, & apponitur Petrus: sed tamen etiam si cognosceret eum esse Petrum, consentiret in eum, tunc est error concomitans. Vtrùm esset ma- *Dubiũ. 1. Error concomitans euacu. matrimoniũ. Arist. 3. Ethi.c.1.*
C trimonium. Et videtur quòd sic, ex eo ꝙ tunc non est error, qui euacuare dicitur consensum. Nam si sciret Petrum, in eum consentiret, ergo adhuc manet consensus. Item ex Aristo. 3. Ethicorum. Non est ibi inuoluntarium simpliciter, cùm esset volitum, si sciret. Respon. non esse matrimoniũ, existente tali errore concomitante. Quia licet non sit simpliciter inuoluntarium non tamẽ est voluntarium: quod requiritur ad matrimonium: *S.Tho.1.2 q.6.ar.8. Solutio. Arist. 3. de anima. cou.39.*

Nam

Nam nihil volitum quin præcognitum, sed non est ibi cognitio, ergo nec volitio. A

Corolla. Ex quo sequitur, q̃ si quis contrahat cum ancilla, quam putat liberam, nihilominus tantum exardescit in eius amorem, q̃ si cognosceret ancillam, adhuc consentiret in eam, nõ est verum matrimonium, nisi adsit nouus consensus; postquam sciuerit eam ancillam, etiam si Palu. in. 4. d. 36. q. 1. ar. 2. dicat contrarium, & Ricard. d. 36. q. 1. ar. 1.

Ricar. *Dubiũ. 2.* Adhuc dubitatur, Si mulier contraheret cum Ioanne, quem optimè nouit, sed decepta putat eum esse primogenitum comitis Beneuentani, vel alteris, Vtrum teneret matrimonium. Respondetur q̃ sic. Quia ibi non est error personæ, cùm optimè nouerit ipsum, sed solum error conditionis, vel qualitatis, quia putat eum esse primogenitum, & non est. Hoc enim non sufficit ad euacuandum matrimonium, nisi cõtractus esset sub tali conditione, vt in conclu. 2. dictum est. *Solutio.* B

ARTICVLVS. XXIX.

De impedimento conditionis seruilis.

Solutio. VTRVM matrimonium contractum inter liberum, & ancillam, ignorata conditione seruitutis teneat, vel sit nullum. Respondetur esse impedimentũ quod impedit contrahendum, & dirimit contractum: ita q̃ si conditio seruitutis ignoretur, non tenet matrimonium. Hoc patet, Extra de coniugio seruorum. c. Proposuit. & c. Ad nostram. Ratio est. Quia liber, ex tali errore nimis læditur contrahens cùm ancilla. Primo in bono prolis, ex hoc, q̃ eam non habet in sua potestate. Et in bono fidei. Quia ancilla, non poterit ei debitum reddere, & fortè tunc dominus posset eam alio negotio impedire. Læditur in bono sacramenti. i. in cohabitationis inseparabilitate. Quia dominus ancillæ, posset eam vendere, & ad terras longinquas mittere. Ponit tamen Palu. tres conditiones ad hoc requisitas. Prima, q̃ qui contrahit sit liber. Secunda, q̃ ignoret seruitutem. Tertia, q̃ ignorantia duret. Quæ declarantur infrà. *Ratio.* C *d. 36. q. 1. conclu. 3.*

Sed antequàm dubia emergentia circa impedimentũ absoluamus,

soluamus, oportet non ignorare, vtrùm hoc impedimentum
A etiam impediat, stando in iure naturali, & Diuino, aut solum sit impedimentum stando in iure positiuo. Expedit scire propter noui orbis incolas, qui in infidelitate contraxerunt liber cum ancilla, & fortè conditione ignorata. Nam si hoc impedimentum etiam in iure naturæ impedit, sicut error personæ, inter illos etiam infideles, non teneret matrimonium. Si tamen est impedimentum solum in iure positiuo, cùm infideles non teneantur legibus Ecclesiæ, verum est matrimonium, etiam conditione ignorata.

Prima conclusio. Impedimentum erroris conditionis, solũ est impedimentum stando in iure positiuo. Quia de iure naturæ quilibet est liber ad contrahendum matrimonium. Neq; in hoc est aliqua seruitus, cùm seruus etiam inuito domino possit contrahere. Sequitur ergo, ꝙ si est impedimentum, non erit de
B iure naturali. Item. Neq; est de iure Diuino positiuo. Nullibi enim reperitur tale ius Diuinum simpliciter vetans seruũ contrahere, ergo sequitur quòd solum est de iure positiuo humano. Quanuis Almayn dicat iure naturali esse. *1. conclu. ad Gal. 4 Vuandel. d. 36. q. 1. arti. 2. Ioã. Arbo. li. 11. theo. c. 15. Viguerius c. 16. §. 7.*

2. conclusio. Si tempore infidelitatis liber, cõtraxit cum ancilla: etiam conditione ignorata, verè teneret matrimonium. Tales enim non obligãtur legibus humanis. At quòd istud impedimentum solum iure positiuo impedit, ita vt Ecclesia posset facere, ꝙ non impediret, si tolleret prohibitionem, sic Petrus de Palude in. 4. vbi dicit. Aliter impedit error personæ, quàm conditionis, quia ille ex natura matrimonij. Vnde Ecclesia non posset facere, ꝙ error personæ non impediret matrimonium, cũ desit consensus, sed error conditionis impedit ex statuto Ecclesiæ. Vnde Ecclesia posset statuere quòd non im-
C pediret. Posset etiam statuere, quòd error qualitatis, vel fortunæ impediret. Hæc ille. Aduertendum, vt in istis impedimentis sciat quilibet quæ impediunt solum ex statuto Ecclesiæ, & quæ ex iure naturæ, vt circa noui orbis neophytos rectũ sit iudicium: circa illa quæ tempore infidelitatis. *2. conclu. Cõtra Almayn. d. 39. Palu. d. 36. Nota.*

Dubitatur. Vtrùm seruus, contrahens cum serua, putans ꝙ sit libera, verè contrahat. Videtur ꝙ non. Eo ꝙ sit error conditionis. Respon. ꝙ verum esset matrimonium. Seruus enim non *1. Dubiũ.*

Suppleme. d. 36. q. 1. art. 2. potest conqueri de conditione ancillæ, cùm eiusdem sint conditionis, ob id nullam patitur iniuriam. Quocirca nullum est A impedimentum. Nam impedimentū erat in primo casu, propter iniuriam quàm patiebatur liber, contrahendo ignoranter *Coroll. 1. Doctlo. in 4. d. 36.* cum serua, sed seruo contrahente cum serua, nulla fit iniuria: ergo tenet matrimonium. Sic determinant doctores. Idem si liber cum illa quam putat seruam, & est libera, quia non patitur iniuriam.

2. dubiū. Dubitatur adhuc. Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & post donata libertate, manet cum ea, & habet accessum ad ipsam sicut antè, vtrùm sit verum matrimonium *Argu.* sine consensu de nouo adueniente. Videtur quòd sic. Eo quòd cessauit impedimentum, quo stante, non tenuit à principio: matrimonium erit verum & firmum, quando nihil obstat. B *Cōfirmatur.* ¶ Et confirmatur. Ad verum matrimonium sufficit consensus legitimus ex vtraq; parte inter personas legitimas, sed talis *In contrarium.* fuit inter istos duos, qui iam sunt legitimæ personæ, ergo verum est matrimonium. ¶ In contrarium tamen est veritas. Pro quo sit prima conclusio.

1. conclu. Supple. d. 36. q. 1. artic. 3. Victo. in relec. de matrimo. Prima conclusio. Quando duo contraxerunt, & à principio matrimonium non tenuit, quantumcunque post se tractent tanquam coniuges, & mutuò commisceantur, non erit verum matrimonium, etiam cessante impedimento, si non adsit nouus consensus. Hoc probatur. Vbi non est consensus inter personas legitimas, non est matrimonium, etiam si sit traductio, & copula: sed in casu posito non adest consensus, ergo copula non sufficit. Probatur. Primus consensus fuit nullus: quia fuit inter personas illegitimas, ergo non fecit matri- C monium, & sic non erit matrimonium, nisi adsit de nouo. *Glossa. Ricar. d. 36. q. 2. artic. 2. Adria. Panor. Innocen. Regula.* Istam conclusionem expresse ponit glo. in cap. Ad nostram. Extra de coniugio seruorum. Hæc est determinatio Ricardi. in. 4. Et probatur per. cap. primum. de eo qui duxit in matri. quàm pollu. per adul. Et per cap. 2. de coniugio seruorum. Ita tenet doctissimus Adrianus in. 4. de sponsalibus. Et vt Iurisperitos adducamus, hæc est sententia Panormi. in cap. Super eo. de conditio. appo. post determinationem Innocentij. Quia ex regula iuris, ex contracto irrito alias, nulla nascitur

tur obligatio. Hanc conclusionem maximè commenda memoriæ, propter dubia emergentia inter noui orbis neophytos. Contingit enim q̧ duo inter se contraxerunt more solito, & fuit impedimentum, vel disparitas cultus, vel quia viuebat propria vxor, vel primus vir: post verò, ablato impedimento, manēt simul sine alio nouo consensu, non est iudicandum pro matrimonio, quantuncunq; simul fuerint per multum temporis, & se tractauerint vt vir, & vxor, si non fuerit nouus consensus.* In tantum hoc est verum, q̧ si quis cum aliqua contraxerit, cum qua non tenuit matrimonium: vt si sic contraxit, Contraho tecum, si Papa dispenset: & Papa dispensante, & dicūt ei periti, q̧ tenetur ducere sine nouo consensu: sed ipse alias non vellet, & ex illo errore consentit, & ducit eam, postquàm inuenerit q̧ non tenebatur ducere, poterit relinquere: quia ille contractus in errore fundatus est. *A* *Nota pro Indis.*

Si tamen post ablatum impedimentum, ob quod ante matrimonium non tenuit: intus in corde de nouo consentiant, verùm efficitur matrimonium, etiam nullo exprimente consensum. Probatur. Matrimonium verè contrahitur per consensum mutuum inter personas legitimas: sed ablato impedimento interuenit talis consensus, ergo sufficit cum expressione verborum, quæ præcessit. Hæc Ricardus in. 4. Eandem sententiam tenet do. de Turrecremata, & est communis opinio doctorum. Cum hoc ponit consilium: quòd quando alter coniugum non consensit in matrimonium, si velit manere iunctus matrimonialiter absq; peccato, debet consentire intùs in anima. Vel si viuente prima coniuge contraxit, putans quòd esset mortuus, postquam constiterit de morte eius, si interiùs consentiat, verum est matrimonium, si maneant in matrimonio. Hāc dicit esse opi. communē Loazes in tractatu de matrimonio. dubio. 12. Idem Ioan. And. & Baldus. Nouellus in tractatu de dote. p. 11. Sed tamen requiritur ad hoc, quòd sciat persona, quæ de nouo consentit, impedimentum ablatum, sicut Hostien. & Præpo. & alij explicant in cap. 1. De eo qui duxit in matri. Ad argumentum in contrarium solutio patet ex dictis. *B* *2. conclu.* *Ricar. d. 36. arti. 2. q. 2.* *Tur. cre.* *C* *Loazes.* *Ioā. An.* *Baldus.* *Nouellus.* *Hostien.* *Panor.* *Præpo.*

ARTICVLVS. XXX.

An possit seruus contrahere matrimonium contra voluntatem domini. Et si cum voluntate eius, vtrum fiat liber. A

Argu. ET videtur quòd non possit. Quia ꝙ est alterius, non potest quis alienare inuito vero domino: sed seruus est aliquid domini, sicut pecunia (vt
1.Poli. ait Aristo.) ergo non potest per matrimonium alteri dare, sine consensu veri domini.

ad Gal.3. In contrarium tamen est autho. B. Pauli dicentis. In Christo Iesu non est seruus, neq; liber. Acsi diceret, ꝙ ad sacramēta suscipienda, nulla impedit seruitus. Sicq; determinatum est. Extra de coniugio seruorum. c.1.

1. conclu. Prima conclusio. Seruus, vel ancilla, potest matrimoniū cō-
Sco.d.36. trahere inuito, vel ignorante, vel sciente domino. Patet. Matri B
arti.2.q. monium est de iure naturæ, inquantum maris & fœminæ con-
vni. iūctio ordinatur ad conseruationem speciei. Et seruitus est de
ad Gal.3. iure positiuo, & non naturali, sed non potest per ius positiuum
suprà ar.1 derogari iuri naturali. Nam sicut non potest seruitus impedi-
Supple.d. re, quominus seruus comedat, vel aliquid aliud ad sui conserua
36.q.1.ar- tionem operetur, & hoc ex eo, ꝙ est de iure naturæ conserua-
tic.3. tio indiuidui: sequitur à simili, quòd nec poterit iu positiuum
Ioā. Ar- tollere, id quod est de iure naturæ ad conseruationem speciei:
bo.li.11. quale est matrimoniū, est expressa determinatio in c. suprà di
Theoso. cto. Et. 29. q. 2. c. Omnibus nobis. Et. c. Dictum. Et. c. Prudētia.
cap.15. De officio delegati.

2. conclu. 2. conclusio. Seruo, vel ancilla contrahente matrimonium contra voluntatem domini, non priuatur dominus debito ser uitio, sed potest eo vti, sicut ante matrimonium vtebatur. Ista C
Ratio cō- conclusio determinata est in. c. 1. de coniugio seruorum. Ratio
clu. est. Quia si verus est dominus serui, vel ancillæ, non debet suo iusto seruitio priuari per aliquid superueniens. Ergo sequitur, quòd poterit eo vti eo modo quo antè vtebatur, etiam si per hoc impediatur debitum maritale: quia qui scienter cum seruo contraxit, tali conditione videtur contraxisse, sicq; non fit ei iniuria.

3. con-

3.conclusio. Dominus serui, contra cuius voluntatem matri- *3.cõclusio*
A monium contractum est, licet possit vti seruo suo sicut ante, vt *Viguerius*
impediat interdum debitum coniugale, non tamen potest lici- *c.16.§.7.*
tè vendere eum in regionem longinquam, vbi impediretur cõ- *ver.9.*
iúctio maritalis. Probatur pro.2.parte, quia pro prima iam pa- *Ricard.d.*
tet. Nam si seruus quantum ad contrahendum, vel non contra- *36.art.4.*
hendum est liber: sequitur quòd dominus non potest eum im- *q.2.*
pedire, impediret autem si post contractum matrimoniũ, pos- *Palu. ibi.*
set vẽdere in longinquas terras: ergo sequitur quòd non potest *q.2.*
vendere. Nam alias seruus non esset liber quantum ad matri- *Supple.d.*
monium. Frustra enim esset talis libertas, si non posset exequi *36.q.1. ar*
actum matrimonialem. Hoc Ricardus. idem videtur asserere *tic.3.*
do. de Palude, & est contra Scotum, & Almayn.d.36. *Scotus.*

4.conclusio. Si dominus velit, seruum, vel ancillam contra- *Almayn*
here, licet non eo ipso liberum efficiat, non tamen potest eum *4.conclu.*
impedire à redditione debiti, quoties exigatur ab eo. Proba- *Ioã. Ar-*
tur. Nam eo ipso, quo consentit eum ducere vxorẽ, videtur de- *bo. vbi su*
B disse licentiam alteri, vtendi seruo suo quoties voluerit ad illũ *prà.*
actum, & videtur cessisse iuri suo. Quare petenti vxori debitũ, *1.Cor.7.*
plus tenetur seruus, quàm domino tunc aliud præcipienti. Sic *Ricar.*
Ricar. in loco suprà allegato.

Quòd tamẽ non fiat liber, eò quòd dominus consentiat, est
sententia omnium doctorum. Neq; in iure Canonico contra- *Ioã. Ar-*
rium habetur. Ob id tanquam certum tenendum. Secùs tamẽ *bo.& Vi-*
est, si seruus ordinetur, vel religionem profiteatur domino vo- *gue. vbi*
lente, & non contradicente. Quia tunc cùm ipse possit impedi- *suprà.*
re ne seruus suus ordinetur, vel profiteatur, eo ipso ꝙ cõsentiat,
videtur eum manumittere. Sed tamen quia matrimonium nõ
potest dominus impedire, non eo ꝙ cõsentiat iure Diuino, aut
Canonico manumittit, licet secundum ius ciuile videatur ma- *Palud. d.*
C numittere. Hanc conclusionem in sententia ponit Petrus de *36. q. 2.*
Palude in.4. *con.2.*

Sed est dubium circa hoc; Si dominus dat ancillam, vel ser- *Dubiũ.1.*
uum in matrimonium alteri libero, & ipse liber ignorat condi-
tionem seruitutis, vtrùm sit matrimonium. Et videtur ꝙ non
ex superiùs dictis. Quia cõditio seruitutis ignorata, ex iure po- *Argum.*
sitiuo anullat matrimonium. Respon. Dominus dãs ancillam, *Solutio.*

vel seruum, in matrimonium alteri liberæ conditionis, facit quòd verè teneat matrimonium, si adest legitimus consensus contrahentium. Hæc conclusio est determinatio Panormi. in cap. Ad nostram. de coniugio seruorum. Et iure ciuili. In authentica de nuptijs. §. Si vero. &. l. 1. titu. 5. parti. 4. Et sic in. l. 5. titu. 22. Cuius ratio est. Quia in pœnam illius fraudis lege statutum est, quòd ipso facto sit libera illa serua. Idem si fuerit seruus, & dominus tradat alicui liberæ. Et sufficit ad hoc determinatio iuris ciuilis. Potest namq; ius ciuile punire volentes defraudare liberos, conditione. Si tamen ita est, quòd dominus ancillam, vel seruum tradit matrimonialiter libero, & manifestat seruitutem, non ob hoc facit eam liberam, vt suprà dictum est. Quod bene probat Couarrubias in epitome. A

Panor.

Couar. 2. p. c. 3. § 7.

2. Dubiũ. Dubitatur adhuc. Vtrùm ad hoc quòd dominus ancillæ incurrat hanc pœnam, sufficiat quòd dominus taceat, & nolit impedire matrimonium, cùm possit. Vel vtrùm requiratur, quòd ipse actu, det ipsam libero in matrimonium. Respon de. Ad hoc quòd dominus incurrat hanc pœnam iuris, nõ sufficit, quòd taceat, vel non prohibeat, cùm prohibere possit, sed requiritur ꝙ actu eam tradat libero in matrimonium, quicquid dicat Panor. Quia taciturnitas eius, cuius non requiritur consensus, non debet reputari consensus: sed non requiritur consensus domini ad contrahendum matrimonium, ergo eius taciturnitas non debet reputari consensus. Item. Quia fauores ampliandi sunt, & odia restringenda, ex regulis iuris, sed hoc est maximè odiosum, ergo non ampliandum est, sed restringendum, sed solum dicit de dominis tradentibus ancillas suas liberis, ergo de illis solum intelligi debet, & non de alijs tacentibus, & non contradicentibus. Istam conclusionem tenet Paludanus in loco suprà allegato. Sed tamen probabile est, quòd sufficiat, sit ipso præsente, & non contradicente. Quod probat Couar. in suo epitome. 2. p. c. 3. § 7. B C

Solutio. dubij. Supple. d. 63. q. 1. ar. 3. con. 2.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Couarru.

Dubiũ. 3. Sed quid erit dicendum, si dominus præcipit clerico, vel religioso, vel alteri vt tales coniungat, an tunc habeat locum hæc pœna. Respon. quòd si dominus conditionem non manifestet illi, cui præcipit, vel illi, cui vult tradere (eadem enim

Solutio.

est ratio vtrobiq;)per inde est, acsi ipse faceret. Et sic maneret
A seruus liber, & verum esset matrimonium.

ARTICVLVS. XXXI.
De voto solenni.

QVIA propositum nostrum est de matrimonio loqui, præcipuè quantum spectat ad incolas noui orbis, sub breuitate illa quæ non admodum ad eos attinent, transcurremus, quale hoc est impedimentum de voto solenni, quod quidem impedit matrimonium contrahere, & contractum dirimit. d.27.c. Presbyteris. Item. Qui clerici, vel vouentes.c. Insinuante. Nec de hoc aliquod dubium est apud catholicos. Cuius ratio est. Quia qui alteri est obligatus, & nō habet in sua potestate, nulli potest alteri dare: sed huiusmodi est qui votum solenne fecit, quia iam obligatur, & datus est in possessionem illi, cui se vouit profitendo, ergo non potest absolutè dare alteri seipsum in matrimonium. *ratio quare votū solen. impe. & diri.*
B

Sed circa hoc est dubium non contennendum, vtrùm hoc sit iure Diuino, vel naturali. Vel solum sit præceptum Ecclesiæ.

Quòd votum solenne matrimonium impediat contrahendum, & contractum dirimat, habetur iure positiuo Ecclesiastico, & non Diuino, vel naturali. Probatur. Quia si ex natura rei votum solenne dirimeret iam contractum, eodem modo votum simplex dirimeret, sed non dirimit iam contractum, licet impediat contrahendum (vt suprà dictum est) ergo neque solenne sic dirimeret. Quod sit idem quoad Deum, patet ex eo, q illa cæremonia, & modus solennizandi solum est quid de
C iure positiuo introductum. Sequitur ergo, q cùm primum nō impediat de iure Diuino, neque naturali quominus matrimonium contractum sit validum, sic etiam de voto solenni dicendum. Sicq; habes solum istum impedimētum voti esse de iure positiuo, eo q iam videtur transtulisse corpus suum in manus prælati: ita vt nullo modo posit alteri dare quod non habet in possessione. Istam sententiam tenet doct. sub. in.4. Idem *Conclu.* *Ratio cōclusio.* *Votū solē. ex iure positiuo impedit.* *sup.ar.15.* *Sco. d.38. vnica.*

Caie.2.2. q.80. dist.38.4 Caie.* Hanc modo Reuerēdus. P. F. Michael de Medina nititur quàm pluribus in suo de Cęlibatu in lucē reducere, & quasi A ob literatam reuocare, locus est, libro. 4. Controuersia. 7. Plura alia dici possent de voto, quæ doctores in. 4. tractant, de quibus quia non ad propositum, tacendum censui.

Non tamen est negandum probabilem esse opinionem illam, quæ tenet, votum solenne matrimoniū dirimere iure Diuino. Quia mutatio est status inferioris in superiorem. Et quidem in voto solenni est traditio. Et dato solennitas ipsa sit iure positiuo, ratione traditionis factæ habet quòd non possit matrimonium contrahere, sicut Magister Soto in suo de Iustitia, & iure probat esse à docto. S. A quo tamen cùm alias eius angelicam potiùs quàm humanam sequamur doctrinam, in præsenti liceat digressionem momentaneam facere, quanuis ab eo in scriptis non fiat recessus. De quo suprà, quando de voto simplici agebamus.

Soto de Iusti. & iu. li. 7. q. 2. art. 5. Vigu. c. 16 §. 7. ver. 9 Docto. in 4. d. 38.

ARTICVLVS. XXXII.
De disparitate cultus.

Nota. 1. Hugo in summa sen. tract. 7. c. 8.

EST nunc disserendum de impedimento disparitatis cultus, Vtrùm ita sit quòd impediat contrahendum, & dirimat cōtractum. At vt exactè hoc tractemus, notādum est quòd hic loqui possumus, vtrùm sit impedimentum stando in iure naturali, vel vtrùm per legem scriptam Diuinam, an solum per legem positiuam humanam. B

2 Secundo notandum, quòd aliud est loqui de infidelitate in genere. Aliud de infidelitate, vt dicit priuationem sacramenti fidei. s. baptismatis.

3 Tertio notandum, quòd non est idem quærere, vtrùm fidelis possit cōtrahere cum infideli, & quærere, vtrū illi qui disparis sunt cultus possint contrahere. Potest enim esse, quòd nullus sit fidelis, & tamen quòd sint disparis cultus. C

1. conclu. Prima conclusio. Tempore legis naturalis, ante legem scriptam, licebat fideli contrahere cum infideli. Liceret quidem

Cont. Vigue. ī suis tunc fideli Abrahę contrahere cum infideli, id est, cum illa quę non

non protestabatur fidem venturi aliquo signo, vel aliquo sacri *insti.theo.*
A ficio. Quia vbi nulla est prohibitio personarum, manet matri- *c.16.§.7.*
monium in iure naturali: sed in iure naturali non videtur talis *ver.9.*
prohibitio, quominus possent fidelis, & infidelis iungi: ergo.

2.conclusio. Post legem escriptam datam populo Israeli nō *2.conclu.*
licuit fideli coniungi in matrimonio alicui ex Cananeis, bene *S.Tho. in*
tamen cum alijs infidelibus. Quia sic lege præceptū est in Exo. *4.d.39.*
Et expresse in Deutero. Imò quòd omnes interficerētur. Et ra *Ricar.ibi.*
tio huius erat, quia nimium timebatur de euersione fidelis, per *q.1.*
infidelem. Et ob id nisi conuerteretur Cananeus, nullo modo *Palu.ibi.*
licebat inire fœdus matrimonij. *Exo.23.*

Secūda pars conclusionis probatur. Quia nullibi in lege pre *Deut.7.*
ceptum est, quòd non liceret ex alijs infidelibus capere in ma- *Ioā. Ar-*
trimonium, imò constat id sanctos fecisse. Ioseph, Moyses, & *bo.lib.11.*
Hester cum infidelibus coutraxerunt, quia non erat timor de *theoso.c.1*
B auersione à vera fide. Hæc dicta sint contra Viguerium Gra- *Gene.41.*
natensem, qui in suis institutionibus Theologicis. cap.16.§.7. *Hester.2.*
ver.9. dicit, iure Diuino esse nullum matrimonium inter fide- *Viguerius*
lem, & infidelem contractum. In hanc etiam sententiam vide *Ioā. Ar-*
tur declinare Ioan. Arboreus. lib.11. Theosophiæ. c.15. quanuis *bor.*
non dicat apertè. Quod ex Paulo nititur probare.

3.conclusio. Fidelis, cum infideli cuiuscunq; ritus sit, dūmo *3. conclu.*
do non sit baptizatus, non potest cōtrahere matrimonium. Et *Cypria.*
si contrahat, iure humano positiuo est nullum matrimonium. *ser.de lap*
Probatur. 28.q.1.c. Sic enim. Et ibidē in.c. Caue. Quæ sunt ver- *sis.*
ba. B. Ambro. in lib.1. de patriarcha Abraham c.9. Cuius ratio *Ambro.*
potest esse, quàm assignat Ricardus ibidem. Quia non deceret *etiam in*
Christianum contrahere matrimonium, in quo non esset ratio *episto.*
sacramenti, sed inter fidelem, & infidelem non esset ratio sacra *Theo.1.Co*
C menti: quia non posset habere rationem sacramenti ex parte *rin.4.*
coniugis non baptizati: ergo non potest inter eos esse verū sa- *Taranta.*
cramentum matrimonij. Sic Canonistæ in c.1. de sponsa. Et est *d.39.*
conclusio Theologo. in.4. dist.39. Ibi Palu. q.1. Et Sco. Et Ioan. *Ray. li.2.*
Echius Homi.71. De sacramētis. Et quidem videtur fuisse à tē- *de matri.*
pore Apostolorum hæc prohibitio. 1. Cor.6. Noli coniūgi cum *c.21.*
infidelibus. Et.2. Corinthi.6. Idem. Et in Concilio Toletano.3. *Palu.*
c.14.&.4.c.61. *Scotus.*
Echius.
1.Cor.6.

4. cõclu. 4.conclusio. Licet in iure non habeatur expressa determinatio, vel Concilij, vel Pontificis, q̃ fidelis, non possit contrahere cum infideli, habet tamen ista prohibitio, vim iuris positiui expressi. Probatur primo q̃ non habeatur expresse talis determinatio. Quia solum reperitur authoritas B. Ambro. suprà allegata lib.1. de patriarcha Abrahã. c.9. Et D. August. & Hieronymi lib.1. aduersus Iouinianum. Et Cypria. lib.3. aduersus Iudęos. c.62. Nam dato in Concilio Toleta.3.&.4. fiat mentio ibi tamen solum de Iudæis est sermo. A

D. Aug. de adul. coni. c.23. et de fide & operibus c.19.

Secunda pars manifestatur, q̃ habeat vim legis expressæ. Quia vel olim fuit determinatum, & perijt talis determinatio. Et nõ est dubium, quin modo vim teneat, sicut si scripta esset. Sicut & multa alia sunt in Ecclesia, quæ tamen scripta non apparent, quæ fuerunt determinata. Sicut & multa ore tenus habet Ecclesia ab Apostolis, quæ licet scripta non sint, habent tamen eandem vim, sicut si scripta essent, vt catholici fatentur. Vel non fuit facta determinatio, sed solum fuit in Ecclesia in consuetudine, sicut si esset determinatum, quæ consuetudo habet vim legis, & quomodocunq; sit, tenet. Et credibile est (quandoquidem omnes doctores catholici loquuntur de huiusmodi impedimento, tanquam si sit iure positiuo determinatum) sic fuisse determinationem factam, licet nobis non constet in scripto, sed solum ex dictis doctorum, quos Deus dedit Ecclesiæ suæ ad illuminandum, & decendum alios. Et hæc consuetudo non est intelligenda esse contra Apostolum. In quo errauit Ioan. Igneus in l. fideicommissum. §. ad Syllani. qui dixit prædictam Ecclesiæ prohibitionem de dispari cultu esse contra Paul. Aposto. 1. Cor. 7. B

Damas. *S. Tho. 3. p. q.25. arti 3. ad. 3.* *ad Ephe. 4.* *Celaia. d. 37. q.1.*

5. cõclusio 5.conclusio. Secluso isto iure positiuo, stando modo in iure naturali, nulla lex est quæ impediat huiusmodi coniunctionẽ. Hoc patet ex dictis. Quia lex vetus iam cessauit. C

6. conclu. 6.conclusio. Licet in Concilio Toletano. 4. & Agathensi sit prohibitum fideli contrahere matrimonium cum hæretico (cùm iuxta Paulum vitandus sit post primam, & secundam admonitionem) si tamen quis attentet contrahere, verum erit matrimonium. Probatur. Nam si non teneret, esset propter ius positiuum: sed nullum tale est de hæretico irritans

Ad Ti. 3. Hoc cõtra glo. in. c. fi. de. con. app. et re-

factum,

factum, nec talis consuetudo, vt asserunt doctores Sanct. Tho. in locis allegatis, Ricardus, Palude. Nam posito quod sit baptizatus, siue sit apostata, siue hæreticus, tenebit matrimonium. Sicut si quis contraheret cum excommunicato. Licet esset mortale contrahere. Sequitur ergo, ꝙ erit verum matrimonium. *giā. l. 15. ti. 2. p. 4. S. Tho. d. 39. q. 1. articu. 1.*

A

7. conclusio. Videtur probabile, posse defendi, si non sit prohibitum in iure, sed solum ex consuetudine: inter noui orbis incolas matrimonium tenere, quanuis sint disparis cultus. Cuius probabilitas sic persuadetur. Vbi cessat ratio legis, ibi & obligatio legis. De quo nos alias. Ergo multo magis vbi cessat ratio consuetudinis, & ibi obligatio consuetudinis cessabit. Vt si sit lex, ꝙ propter pericula nocturna nullus portet arma noctu. Cessat ista ratio, cessante scandalo, & sic cessat in conscientia legis obligatio. Ita a fortiori de consuetudine. Ratio istius consuetudinis esset timor, ꝙ vir fidelis subuerteretur ab infideli: sed inter noui orbis indigenas cessat, cum experientia constet eos sic conuiuere, quorum alter fidelis, & alter infidelis, & ꝙ nunquàm fidelis, dicat infideli vt conuertatur: nec è contrario, infidelis, fideli vt fidem neget, vel quid simile in contrarium fidei agat. Sequitur ergo, ꝙ probabiliter posset dici, si non est determinatio iuris, sed solum consuetudo, ꝙ esset matrimonium inter tales. *7. conclu. Ratio. 7. conclu. Adria. quolib. 6. Medina.*

B

Item secundo. Quia cõsuetudo solum obligat illos, qui eam receperunt: sed isti nunquàm receperunt, neq; aliquid audierunt de illa, ergo videtur ꝙ excusentur. *2. Ratio.*

Sed tamen quicquid sit de hoc, non oportet sapere plusquã oportet sapere, sed teneo cum omnibus doctoribus catholicis, ꝙ Ecclesia irritat, & anullat tale matrimonium, & fidelem facit personam illigitimam ad contrahendum cum infideli nõ baptizato, etiam si sit catechumenus. Et si contrahant, quantuncunq; ignorauerint ius, licet excusentur à peccato in contrahendo, & simul manendo, quando tamen constiterit de impedimento, separandi sunt, nisi alter iam ad fidem conuersus sit, & de nouo contrahant. Et facit ad hanc iustam prohibitionem, ꝙ iure ciuili cautum est, Christianum contrahentem matrimonium cum Iudæo, vel Iudæum cũ Christiano, pœnæ adulterij. *Eccl. 7. et ad. Ro. 12.*

C

adulterij.

adulterij mulctari, quæ erat mortis in. l. Ne quis. C. De Iudæis. & ibi Salicetus.

Salicet. A

8. conclu. 8. conclusio. Infideles inter se, quātuncunq; sint dispares cultu, & religione, possunt contrahere matrimonium, nisi suis legibus prohibitum fuerit. Nam cùm sint extra Ecclesiam, non arctantur legibus humanis: nec Diuinis positiuis veteris testamenti. Quia illis, solum tenebantur Iudæi, qui eam legem receperunt, ergo si lege tenentur, erit naturali: sed lege naturali nō est prohibitum inter gētes diuersorum ritum, inire fœdus matrimonij: vt suprà probatum est.

Ratio cō-clus.

ratio. 2. p. Secū da pars, ꝙ intelligitur, nisi suis legibus aliter fuerit prouisum, probatur. Quia potest dominus infidelium leges, & edicta ponere (quandoquidem verus est dominus) pertinentia ad suam rempublicam, & bonum communitatis, sed tale edictū idest, ꝙ infideles, non iungantur alijs alterius ritus, potest pertinere ad bonum seruorum ciuium, ergo poterit legem ferre de illo. Et si lex sit lata, tenentur omnes illam seruare. Et contra faciens, nihil facit. Sequitur ergo, ꝙ si legibus suis fuisset prouisum, non posset infideles diuersi ritus, & cult⁹ contrahere, sicut nec modo fidelis, potest cum infideli non baptizata, vel catechumena, ex lege, vel consuetudine approbata Ecclesiæ. Et videtur ꝙ maximè circa matrimonium possent domini infideles has condere leges. Quia est quidam contractus necessarius, sine quo est imposibile rempublicam posse constare. Quod videtur asserere post S. Tho. B. Antoni. dicēs. Possunt infideles vnius ritus, contrahere cum infidelibus alterius ritus, putà Sarraceni cùm Tartaris, nisi per aliquod ius positiuum prohibeantur. Idem allegat Syluester. Certum est, ꝙ non loquitur de iure positiuo Ecclesiastico. Quia non subduntur tales legibus Ecclesiæ, sed loquitur de iure positiuo humano regali, cui subduntur etiam infideles.

Vide relectio. nostrā de dominio infideliū, & iusto bello B

S. Tho. d. 39. ar. 1. S. Anto. 3 p. ti. 1. c. 6. Syluester. verbo. matri. 8. § . 10

C

Dubiū. Sed circa hoc quæritur, Dato ita sit, ꝙ matrimonium contractum inter fidelem, & infidelem non baptizatum sit nullū, Vtrùm si post conuersionem infidelis ad fidem maneant simul, verum sit matrimonium sine alio nouo consensu, sed solū ex communi cohabitatione. Hoc est vnum dubium dignum profectò scitu, propter neophytos noui orbis. Et quidē in parte in præceden-

in præcedentibus discussum est, sed tamen operepretium censeo diffinire clariùs.
A

Pro solutione dubij priùs oportet distinguere, ꝙ potest esse, ꝙ tales post conuersionem infidelis, cohabitent sicut antè, ignorantes ius, & impedimentum quod fuit à principio, vel ꝙ scienter. Et adhuc dupliciter. Si sciẽter. Vel ignoranter, vel de nouo exprimendo consensum verbis, vel signis, vel interiùs cõsentiendo, vel merè priuatiuè se habendo, id est, neq; consentiendo, neq; dissentiendo. Quibus prælibatis, respondetur. *Nota.*

Prima conclusio. Si fidelis contraxit cum infideli ignorans ius, & post conuersionem infidelis cohabitet, & exigat debitũ, non de nouo consentiendo, sed eadem fidem sicut priùs, nullũ est matrimonium vsq; dum adsit nouus consensus. Nã ad matrimonium requiritur consensus mutuus inter legitimas personas: ita ꝙ altero istorum deficiente, non est matrimonium: sed quando affuit consensus à principio, non fuit inter legitimas personas, ergo non fuit matrimonium tunc, nec modò est. Quia modò solum sunt personæ legitimæ post conuersionem infidelis, sed non adest consensus, qui est ad hoc necessarius. Sequitur ergo quòd non est matrimonium. *1. conclu.* *suprà arti. 2.*
B

Secundo. Si esset matrimonium, per solam cohabitationẽ, probaretur esse tale, sed non sufficit sola cohabitatio, imò neq; traductio sponsæ in domum, vt determinatum est. Extra de resti. sponsalia. c. Ex parte. Panor. in. c. Super. eo. de conditio. apposi. Et eandem tenet do. Adria. Et est singularis determinatio glo. in. 6. desponsa. impub. c. vnico. dicentis. Solo temporis cursu non firmatur quod à principio non valebat, sed nouo subsequẽti consensu, interdum tacito, vt suprà adduximus. Idem Ricardus. Nam vbi semper est iuris ignorãtia, & facti, semper videtur conuenisse ex illo priori consensu, qui non fuit sufficiens propter personas illegitimas. Sicq; quandoquidẽ à principio suum non est sortitus effectum, neq; post poterit: nisi adsit de nouo. Alioqui sequeretur, ꝙ si quis ducit aliquam de præsenti, & ipsa non consentit, vel est impedimentum, si post successu temporis iungãtur, sine alio nouo consensu exteriori, vel interiori esset verum matrimonium, quod est falsum, & si conuenirent inde ad decimum annum, deberet iudicari pro matrimonio, *2* *Panor.* *Adria.* *suprà artic. 3.* *Ricar. vt suprà.*
C

trimonio, quod tamen nullus audebit dicere: Ratio huius est. Tunc enim à principio ille consensus viri, nullum habuit effectum. Et ad hoc q̄ post sortiatur effectum, est necessariũ, q̄ adsit de nouo. Et hoc in. c. Veniens. Extra de eo qui dux. in matrimonio. quam po. per adulte. Hoc tenet doct. sub. in. 4. Imò est expressus textus de sponsa. impub. in. 6. cap. vnico. vbi dicitur, q̄ si impuberes ipsi, vel parentes pro eis, spõsalia contrahũt: si post ætatem completam ipsi iuuenes non consentiant verbo vel facto, propter mutuam cohabitationem simul solum, non est validum, quod antè non fuit validum. Et ibidem glos. dicit solum per cursum temporis non fit validum, quod antè fuit inualidum. Et idem determinatur de matrimonio ibidem, vbi fuit contractum inter minores. 14. annorum. A

Sco. d. 35. q. vnica.

Glossa.

Abm. i. rz gum. 8. q. 140.

2. conclu. 2. conclusio. Si post conuersionem infidelis, fidelis consentiat interiùs actu directo in matrimonium, vel exteriùs exprimendo, etiam ignorando ius, est verum matrimonium. Probatur. Quia ad verum matrimonium requiritur consensus inter legitimas personas: sed ista concurrunt in casu, dato sit ignorantia iuris de facto iam præterito, ergo verum erit matrimoniũ. Nam ad matrimonium non requiritur quòd contrahentes sciant se posse contrahere, sed satis est constet eis non posse nõ contrahere, quod potest facilè cognosci. Imò dato opinentur se non posse, sed decipiuntur. Et tamen de facto si contrahunt, verum est matrimonium, licet ipsi peccent contrahentes. Quia sunt ibi omnia necessaria, & sufficientia ad verum matrimonium. B

Ratio cõclus.

sup. 2.

3. cõclusio 3. conclusio. Si post conuersionem infidelis, constet fideli de impedimento quod præcessit: & habitent, & commiscceantur, consentiendo interiùs, est verum matrimonium. Probatur. Quia est verum, etiam si ignorent impedimentum, vt in proximo articulo probauimus: ergo à fortiori erit verum matrimonium, si post detectam conditionem simul cohabitent interiori consensu. Quia nihil deficit ad rationem matrimonij. Sic affirmant doctores citati, cum quibus & Ricar. & suprà in simili diximus, C

Ratio.

Ricar.

4. conclu. 4. conclusio. Si fidelis, post cõuersionem infidelis cohabitet, & debitum exigat, cognoscens impedimentum præteritum: sed

sed tamen neq; consentiens, neq; dissentiens, sed indifferen-
A ter se habens: non est verum matrimonium quãtum ad Deum in foro conscientię. Quia ad matrimonium, requiritur expressus consensus inter personas legitimas: sed in casu non est talis consensus, quia merè priuatiuè se habet, ergo non est matrimonium. *Sup.art.2.*

Confirmatur. Quia si ad aliquam accederet non consideran do, neq; promittendo, neq; exteriùs consentiendo, nec interiùs, non esset verum matrimonium quoad Deum, ergo neq; in proposito: quoniam nullus est consensus post legitimationem personarum. *Cõfirma.*

5. conclusio. Si fidelis, post conuersionem infidelis sciens impedimentum cohabitet sicut antè, etiam si non exprimat consensum exteriùs, vel interiùs, licet quantum ad Deum nõ iudicetur verum matrimonium, est tamen verum secundum Ecclesiæ præsumptionem. Quia Ecclesia præsumit in bonam *5. conclu.* *Ratio.*
B partem hunc scientem impedimentum præcedens nolle peccasse, & accessit ad vxorem, tanquam ad veram, & consensisse interiùs. Hoc videtur expresse determinatum in. c. Ad id. Extra de sponsa. Vbi determinatur, ꝙ puella quæ ante ætatem legitimam coacte nupsit viro, si post ætatem completam non reclamauerit statim, licet post dicat se non consensisse, non est credendum ei, sed simul debet cohabitare. Quia eo ꝙ potuit contradicere, & nõn contradixit statim, videtur consensisse. Sicq; præsumit Ecclesia, quòd ipsa non voluerit peccare, quæ tamen peccasset, si coniugeretur viro, non consentiẽdo in eum matrimonialiter. Sic in proposito. Ex quo fidelis nouit impedimentum præteritum, & non diuertit, sed adhuc manet sicut priùs, est matrimonium præsumptum, & si non sit nouus con-
C sensus. Quia Ecclesia præsumit eum non voluisse peccare. Pro hoc verò notandum, quod Abulen. dicit, ꝙ non solent de nouo consentire, qui matrimonialiter coniuncti sunt, quãdo fuit impedimentum, nisi constet postea eis de impedimento quod præcessit. Ex quo patet, ꝙ ad præsumptionem matrimonij in foro Ecclesiæ inter illos, qui non poterant coniungi, non sufficit impedimentum cesset, sed requiritur scientia, ꝙ à principio præcessit. *Abu.1.re. 8.q.38.*

Posset

Ab. arti.28. vsque ad.32 Posset etiam circa hoc impedimentum hic adduci, qualiter per conuersionem vnius ad fidem dissoluatur matrimoniũ, alio non volẽte conuertit. At quia specialis occasio sese offert, cùm in.2.p.huius speculi agendum erit, ibi reseruabimus. Tractabimus nanq; de matrimonio infidelium. Et ob id lectorem illic mittendũ duximus.* Dicta in proximo dubio per quinq; conclusiones intelligantur modo, iuxta sanctionem Concilij Tridentini, siquidem ad matrimoniũ testes, & parochus necessarius est, vel alius de eius licentia. A

ARTICVLVS. XXXIII.

De impedimento criminis.

S. Anto. 3.p.tit.1. c.5. SEQVITVR de impedimẽto criminis, quod etiam impedit contrahendum, & dirimit contractum: est expressum in iure, per totum titulum, Extra de eo qui duxit in matrimonium, quã polluit per adulterium. B

Tria crimina in isto impe. Et quidem tria sunt crimina.s. Homicidium in facto. Secũdum est, adulterium cum promissione. Tertium, contrahere de facto cum secunda, viuente prima. At vt debitè, & clarè procedamus, vnumquodq; istorum seorsum tractandum statui. Et.1. de homicidio. Illud autem sic intelligimus esse. Vt si quis vir occidat virum alterius, vt habeat eius vxorem in matrimonium. *Vigue.c. 16.§.7.*

Et pro intelligentia huius impedimenti omnia dubia simul proponamus. Vtrùm sufficiat ad hoc impedimentũ, machinatio solum mortis sine effectu, idest, ꝙ non sequatur mors. Item si sufficit præcepisse homicidium fieri. Præterea. Si casu factum est homicidium, vtrùm impediat. Item. Si alius interfecit. sed qui duxit vxorem ratum habuit. Et vtrùm similiter intelligatur impedimẽtum ex parte fœminæ, vt si machinata est in mortem vxoris illius, quem vult in virum: vel si machinata est in mortem proprij viri. His suppositis, ad dubium. C

1. conclu. Ang. in ver. Prima conclusio. Vir qui machinatus in mortem verè occidit, vel propriam vxorem, vt aliam ducat, vel virum alterius, vt vxorem ducat in matrimonium, post tale homicidium, nõ

poterit

poterit talem fœminam ducere, & si duxerit, sunt separandi. *Matri.3.*
A Ista conclusio habetur in titulo suprà allegato. c.Significasti. *impedi.9.*
Et.31.q.1.c.Si quis viuente. Dixi, si verè occidat: quia (quicquid *Basso.in*
dicant aliqui) si non sequatur homicidium, non est impedimē *4.d.34.*
tum. tenet inter Iuristas Vgutius. Quæ est communis opinio *art.2.*
Theologorum, quos contigit videre. Dixi præterea in conclu- *Vgutius.*
sione, si interficiat animo, ducēdi vxorem illius: quia si non ip-
so animo faciat, sed odio, vel in bello, nullum est impedimen-
tum, vt patet. Extra de conuer.infi.in. c. Laudabilem. vbi de-
terminatum est, ꝙ illi, qui in bello interfecerūt viros proprios
quarundam mulierum, non animo ducendi vxores, ꝙ possint
eas matrimonialiter sibi copulare. Ad hoc enim crimen incur *Nota hæc*
rendum requiritur actualis occisio, & similiter actualis inten-
tio, ducendi adulteram: ita ꝙ si id non intendat, non erit impe
dimentum.30.q.1.c.Si quis viuente.

2.conclusio. Vir non occidens vxorem propriam, vel virum *2. conclu.*
alterius, sed tamen præcipiens occidere, vt adulterā ducat, non
B poterit post mortem propriæ vxoris, vel alterius viri, eam ha-
bere in matrimonio. Quia quod consilio, & mandato eius fa- *S. Anto.*
ctum est, ei imputatur secundum iura, ita ꝙ est impedimentū *3.p.ti.1.c.*
ad contrahendum, & dirimitur contractum. *5.§.vni.*

Confirmatur. Quia in textu dicitur. Si quis fuerit machina *Cōfirma.*
tus in mortem viri, sed talis cuius consilio fit, machinatus est.

3.conclusio. Vir ratum habens homicidum viri, ab alio per *3. conclu.*
petratum non suo consilio, aut fauore, poterit ducere eius vxo *Tur.cre.*
rem. Quia cùm hoc sit odiosum, non debet extendi ampliùs, *30.q.1.c.*
quàm verba textus sonant. De regulis iuris.lib.6. At solum di- *Si quis.*
citur in tex. quando est machinatus, &c. sed qui ratū habet fa-
ctum in nullo est machinatus, ergo sequitur ꝙ non est tale im-
pedimentum. Hæc est communis opinio Iuris consultorum, *S. Anto.*
C & Theologorum, & Tur. crema. *vbi sup.*

4.conclusio. In casu posito in prima, & tertia conclusione, *conclu.4.*
vir non poterit ducere vxorem, cuius virum interficit, etiam
si non commiserit adulterium cum ea. Ista conclusio posita est *Cōtra Ri-*
propter Ricardum, qui videtur tenere, ꝙ hoc impedimentum *car.d.35.*
debeat intelligi, si interueniat adulteriū, & alias non. Sed pro- *Ratio cō-*
bo conclusionem. Nam hoc impedimentum habet ortum, & *clusio.*

Innocen. *Hostiens.* *S. Anto.* *3 p.tit.1. c.5.* *Ioã. An.* *Panor.* *Ricar.* *S.Tho.* *D.35. in expo. lite.*

vim ex iure positiuo, sic diffiniẽte: sed in textibus allegatis solum fit mentio de homicidio: ergo si interueniat homicidium A etiam si non sit adulterium erit impedimentum. Sic Innocen. Hostien.& Archie. Floren. Verum tamen est, ꝙ doct. tenentes contrarium, vt est Ioan. And,& Panor.& Ricardus intelligunt iura, quando vterq; machinati sunt in mortẽ viri, vel vxoris, tunc enim non est necessarium interueniat adulterium. At tamen, quando alter tantũm machinatus est, tunc requiritur adulterium. Secundum eos hoc habet apparentiam. Sed dicendũ videtur nullo modo requiri adulterium, sed sufficeret mortem. S. Tho. tamen vtrumq; recitat requiri.

5. cõclusio

5. conclusio. Fœmina, quæ machinata est in mortem vxoris adulteri, vt eum habeat in matrimonio, post, non poterit ei nubere. Ista conclusio est determinata in tit. suprà allegato. c. Super hoc. vbi dicitur, ꝙ si mulier fuerit machinata in mortem vxoris adulteri, non poterit ei nubere. Et in. c. Significasti. eodem titulo. B

6. conclu.

6. conclusio. Mulier, quæ in viri proprij mortem, cũm effectu est machinata, vt adulterum ducat, non poterit post mortẽ proprij viri adultero coniungi. Hęc conclusio ponitur propter quemdam magistrum non vulgariter doctum, qui reputat nõ idem esse de viro, qui machinatur in mortẽ vxoris,& de vxore, quę machinatur in mortem viri. Ratio quę illum mouet est, quia non sic iure dispositum est. Contra eum pono conclusionem. Et ni fallor, non indiget probatione: quia expresse videtur determinatum. 31. q. 1. c. Si quis viuẽte. Vbi est casus, ꝙ quis adulterium cõmisit cum muliere, quę habebat virum propriũ & post, mortuo viro proprio, duxit eam in matrimonio,& ad casum istis verbis dicitur,& respondetur ibi ex cõcilio, ꝙ si ita est, pœnitentiam agat,& non dissoluatur matrimoniũ, dũmodò vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, non occiderit. Sequitur ergo, ꝙ si mulier propriũ virum occiderit, non poterit iungi adultero, cũm ad paria similiter obliget determinatio virum,& fœminã. Hæc est sententia Petri de Palude in. 4. vbi dicit sic. Sunt autẽ tria, quæ dirimunt matrimoniũ post contractum. Primũ est, cũ vxor machinatur in mortẽ viri, vt postea contrahat cum adultero, vel è conuerso. Hæc ille. Ecce ergo C

Ratio cõtra cõclũ. *Palud. d. 34. q. 1. con. 1.*

habes

habes de hoc primo, quomodo hoc crimen homicidij impedit
A matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum. Si tamen hac intentione fiat, vt alteri nubat. Habes etiam esse impedimentum, etsi non interuenerit adulterium, sed solum sit homicidium cum effectu: siue hoc sit ex parte fœminæ, quæ machinata est in mortem alterius vxoris, vt suum virum habeat: siue quæ machinata est in mortem proprij viri, vt alium habeat, siue si vir machinatus est in mortem viri alterius, vt habeat eius vxorem, siue in mortem propriæ vxoris, vt aliam ducat, etiam si non interueniat adulterium, secundum probabiliorem opinionem. Et requiritur ad hoc, quod sit vera vxor, vel verus vir: & nō sufficit quod sit existimatio de vera vxore, sed quòd in veritate sit. *Nota.*

Dubitatur tamen. Si aliquis occidit vxorem propriam, vt aliam ducat, non intendens hanc, vel illam, sed solum in generali, Vtrùm post mortem possit aliquam ducere. De quo sit. 7. *Dubiū.*
B conclusio.

7. conclusio. Vxorem propriam occidens, vt aliā ducat, non signando quam, sed indifferenter aliquam, licet peccet contrahendo, tenet matrimoniū. Quia cùm hoc sit iuris positiui impedimentum, in tantum erit, in quantum iure expressum: sed in iure solum est expressum, quòd ille, qui vxorem suam odio interficit, si tamen non id faciat intendens ducere adulteram, quòd solum sit impedimentum impediens, sed non dirimens, quo stante, qui contrahit peccat. Sequitur ergo, quod cùm qui simpliciter nullam signat, sed confuse vxorem occidit, vt aliā ducat, non est simpliciter inhabilis ad matrimonium, sed si contrahat, tenet: quia est solum impedimētum quod impedit, sed non dirimit. *conclu. 7.* *Ratio. 7. cōcluſ.*

8. conclusio. Si quis occidat vxorem vt aliquam ducat, in intentione signans istam, vel illam: siue illæ omnes sint plures, siue paucæ, dummodò omnes sint specialiter, & expresse intentæ, nullam poterit ipsarum ducere. Etsi duxerit, dirimendum est matrimoniū. Probatur. Quia est expressa determinatio, vt ille qui vxorem occidit intendens aliam habere, nullo modo illam posit habere, quā intendit consequi: sed talis expresse intendit illā habere, siue de illa sola tunc cogitet, siue de ipsa cum *conclu. 8.*
C *Ratio cō- clusio.*

M 2 alijs,

alijs, ergo non poterit eam habere. Nihil enim refert, ꝙ simul alias cogitet ducere. Nam tunc intentionem actualem habet, A quæ sufficit.

ARTICVLVS. XXXIIII.

De impedimento criminis propter adulterium.

1. Nota. SEQVITVR impedimentū de crimine adulterij. 1. quando quis adulterium commisit, & fidē dedit de matrimonio contrahendo post mortem propriæ vxoris. Et vt clariùs ista pateant, oportet notare, posse cōtingere ꝙ solū sit adulteriū sine fide, vel promissione de matrimonio. Itē. Dato sit promissio, & adulterium, potest esse ꝙ primo fuerit adulterium, & post promissio. Vel ꝙ solum sit promissio, & non adulterium.

2. Nota. Item notandum, Omnia ista contingere posse altero ignorante, ꝙ adulter habeat proprium virum. Vel vtroq; sciente. Vel ꝙ à principio fuerit ignoratum, & post scitum. Et tamen B ꝙ eodem modo adulterentur, sicut priùs. Pro solutione sint cōclusiones, Quarum prima.

1. conclu. Prima conclusio. Qui viuente propria coniuge, adulteratur *Sylu. ver.* solum: sine fide, vel promissione de matrimonio, post mortem *matrimo.* propriæ cōiugis poterit ducere illam, cum qua commisit adul- *8. q. 9.* terium. Sic in titulo suprà allegato in cap. Significasti.

2. conclu. 2. conclusio. Qui commisit adulterium, cum fide, vel iuramento de matrimonio contrahendo, nō poterit post mortem propriæ coniugis ducere eam cum qua adulterauit. Hæc etiam est expresse determinata in iure, in cap. Cum haberet. eodem titulo. vbi præcipitur, ꝙ & si per decennium cohabitauerunt, & plures filios genuerunt, separentur, quia priùs adulteriū fuit cum fide, viuente legitimo coniuge. C

3. conclu. 3. conclusio. Licet ita verum sit, quod dicunt duæ conclusio- *S. Anto.* nes propositæ, requiritur tamen ad hoc ꝙ si tale impedimentū *3. p. tit. 1.* ꝙ sciat vterq; se habere proprium coniugem. Verbi gratia. Si *c. 5.* Ioānes habens legitimam vxorem promittat alteri, & habeat *Theologi.* accessum, & tamen illa cui promittit, ignorat Ioannem habe- *d. 35.* re veram vxorem. Vel etiam si ipse Ioannes ignorat se habere propriam

propriam vxorem. Vel si Ioannes est solutus, & promittit Ma-
A riæ, & ignorat eam habere proprium virum, poterit post mor-
tem viri coniungi Ioanni. Et è contra. Hæc etiam est expresse
determinata in iure. Ibidem. c. Propositum. Et sic intelligunt
omnes doctores. Et. c. Veniens. Extra de sponsa. Et de concess.
præben. cap. I.

4. conclusio. Si à principio quando interuenit fides de matri- *4. conclu.*
monio, & adulteriũ, ignorauit alter ipsorum, ꝙ habuerit adul-
ter legitimum cõiugem, & postquàm sciuit, rursus adulterium
commisit: etiam si non interfuerint verba de nouo, est impedi-
mentum, & non poterit post mortem legitimi coniugis iungi
ei. Probatur ex. 2. conclusione. Quia quãdo quis cum fide adul- *S. Anto.*
teratur, vtroq; sciente, est tale impedimentum, sed ita est, quã- *p. 3. tit. 1.*
do postquàm cognouit habere legitimum coniugem, adultera- *c. 5.*
tur. Quia ibi est adulterium, & concurrũt verba, vel promissio *Ratio cõ-*
B præcedens, in virtute cuius semper iunguntur, ergo semper erit *clu.*
impedimentum. Hanc conclusionem attẽde, propter illa quæ *S. Anto.*
statim dicturi sumus. Et est sententia Archiepiscopi. *vbi sup.*

5. conclusio. Si solum sit fides de matrimonio, & non inter- *5. conclu.*
ueniat adulterium, nullum oritur impedimentum. Probatur.
In titulo allegato. c. Si quis. vbi est expressum, ꝙ si quis viuen-
te propria vxore promisit alteri ꝙ ducturus esset eam, non ta-
men cognouit eam: post mortem propriæ vxoris poterit eam
ducere.

6. conclusio. Ad hoc ꝙ tale impedimentum incurratur, non *6. conclu.*
sufficit promissio, seu fides de matrimonio contrahendo post
mortem vxoris, simul & copula carnalis, sed requiritur ꝙ talis
adulter verè habeat legitimam vxorẽ. Vel si ipse solutus pro-
misit habenti virum, quòd ipsa habeat legitimum virum. Nã *Ang. in*
C si non est vir legitimus, vel vxor legitima, non incurritur impe- *ver. Ma-*
dimentum. In. c. Significauit nobis. eodem titulo. Et ratio est. *tri. 3. im-*
Quia non interuenit adulterium, cùm non fuerit verum ma- *pe. 9. § 1.*
trimonium.

7. conclusio. Si promissio præcedat, siue sequatur, dummo- *7. conclu.*
do sit promissio, simul & adulterium, dato vnũ istorum aliud
præcedat, siue sequatur, oritur hoc impedimentum. Quia iura
dicunt impedimẽtum incurri, quando interuenit adulterium

cum fide,& iuramento de promiſsione. Nec tamē aliquid diſponunt quòd ſequatur, vel illud præcedat. Ergo ſequitur ꝙ A
ſiue primo commiſſum ſit adulterium, & poſt ſequatur promiſsio: etiam ſi poſt promiſsionē non amplius iungantur, erit impedimentum. Do. Archie. Floren. in loco citato, Et Caiet. Et Palude in.4.

8.concluſio. Si quis verè vxoratus habens propriam vxorē, ſecundam duxerit, ipſa ignorante: poſtquā ipſa ſciuerit, ſi mortua fuerit propria vxor, poteſt (ſi velit) cum adultero contrahere, & ipſa volente, compellitur ſtare matrimonialiter. In.c. Veniens. eodem titulo. Hoc quidem optimè factum eſt in pœnā fraudis: quia fraus, & dolus nulli debent patrocinari.

9.concluſio. Si quis viuente proprio coniuge alteri promiſit matrimonium, ſimul cum adulterio, ſed tamen interiùs diſſenſit, incurritur hoc impedimentū. Probatur. Quia Eccleſia, quæ poſuit impedimentū, iudicat talem veram eſſe promiſsionē, non curans de interiori conſenſu. Et cùm ipſa diſponat illum, B
qui fidem dedit de matrimonio ſimul cum adulterio tale incurrere impedimentum, quia non iudicat de occultis, erit impedimentum, etiam ſi non ſit aſſenſus interiori. Idem dicendū ſi fœmina, viuente viro, cum adultero talia verba proferat, etiā ſi id non habeat in animo. Quia eadem eſt ratio.

Sed pro intelligentia perfecta eſt bonū dubium. Quid ſi interueniat ſolū promiſsio cum adulterio, & non fides, vel iuramentū? Eò dubitatur, quia in tex. Significaſti. dicitur. Quando interuenit fides, ſed poteſt eſſe ꝙ interueniat noua promiſsio ſolū. Vt ſi diceret: Accipiam te in meam poſt mortem vxoris. Ecce nuda promiſsio eſt. Vel ſi dicat, Do tibi fidem ꝙ accipiā te. Ecce fides data. Vel iuramento iuro. Hoc dubiū mouet Ricardus in.4. & refert quoſdam dicere ꝙ impediret, alijs dicentibus ꝙ non, & relinquit dubium. Et. B. Anto. loco ſuprà allegato C
refert eandem ſententiam, & dicit ꝙ in caſu eſſet Papa conſulendus, vel petenda diſpenſatio ad cautelam. Nec faciliter dirimendum matrimonium contractum. Hæc ille. Exiſtimo tamen ſummum Pontificem, qui determinauit hoc fore impedimentum ad vitanda adulteria, non feciſſe vim in hoc, ꝙ cū promiſsione addatur fides, vel iuramētum, vel ꝙ ſit ſimplex promiſsio.

Archi.3. p.ti.1.q.5. Palu.d.35 Caiet.in ſum.

8. conclu.

9. conclu.

Simācas in inſti.ca tho. c.42. Almayn d.10. S.Tho.1.2. q.91.ar.4 Duran.in 4,d.11. q.8. Palu.in.4 d.13.dicūt Eccle. nō iudicare de occul. contra.

Adria. quoli.8.et Alber.pi hi. Eccle. bie. c. ap. 6.et. Medi.de pœni.trac.6. Ricar.d. 35.ar.3. et S. Anto. vbi ſup.

missio. Sed quia communiter promissio de re tanta, fide firma
A tur, vel iuramento, addidit illud. Tamen eius intentio fuit obuiare malis, quę solent euenire propter tales commixtiones, vt homines terrerētur ab adulterio perpetrādo. Videretur enim gratis dictum, q; vis solum esset in hoc, q; addit fidem promissioni, vel nō. Et sic existimo per solam nudā promissionē, sine fide, vel iuramento (dummodò adsit adulterium) incurri tale impedimentum. Et q; per fidem de matrimonio intelligatur etiam nuda promissio, ita expressè tenet Palude in. 4. idē Rosela. idem Patauinus, qui ædidit aditiones Angeli. At, quia cō tingit sæpissimè casus apud noui orbis neophytos, eò q; ante habebant consuetudinem dimittendi proprias vxores, & ducendi alias, vel dandi fidem: dico, q; si contingeret casus, posset quis sequi opinionem, & sententiam. B. Antonini. Et probabilitatem quam affert Ricardus non reprobando posset facilè cum eis dispensare, & non dirimere iam contractum. Nec
B peccaret sequendo hanc opinionem.

Rosela impedimentū. 8. q. 2. Palu. d. 34. q. 1. Patauin' matrimoniū. 8. impe. 9. §. 1.

Nota ī fauorem Indorum.

Sed adhuc dubitatur circa hoc. Si aliqua coniugata permittit se cognosci ab alio, & hac lege, quòd ipse ducet post mortē vxoris illam, quam soror eius signauerit, intēdens in hoc quòd soror designabit eam, Vtrùm post possint iungi in matrimonio. Hoc dubium mouet Ricar. & B. Anto. in locis suprà allegatis, & respondent, quòd si ipsa prætendat in cōditione, quòd ipsam iubebit soror sumere in matrimonium, oritur tale impedimentum: & quòd perinde est, sicut si promitteret eam ducere, & adulterium committeret. Si tamen non prætēdat hoc, sed solum quòd soror prouidebit ei de vxore, & soror casu dicat quòd sororem capiat, poterunt coniungi. Sed (bona venia istorum doctorum) crediderim in vtroq; casu nullum esse im
C pedimentum. Probatur. Si aliquod est impedimētum, hoc solum erit ex determinatione Pontificis, ergo in tantum incurritur, in quantum sonant verba textus: sed solum ibidem dicitur, quòd est impedimentum, si fidē dederit adulteræ, & adulterium commiserit, at in præsentiarum ipse non dat fidē adulteræ, sed sorori, ergo non videtur q; incurratur impedimentū. Fauores enim ampliandi, odia autem sunt restringenda, secundum regulam iuris.

Dubiū. 2.

Ricar. d. 35. S. Anto.

Ratio cōtra Ricar. et S. Antoni.

Fauores ampliādi odia restringēda.

Cõfirma. Confirmatur. Si solum sit adulterium, & in mente solũ promissio de matrimonio, non erit impedimentum: hoc autem non ob aliud, nisi quia concurrunt quę textus explicat, scilicet, promissio exterior. Ergo eodem modo licet interueniat adulterium, si promissio non fiat ei, videtur quòd non sit impedimentum. Et fortè dicẽtes contrarium, in fundamẽto ponunt, quòd fraus, & dolus nulli debent patrocinari, quod est verum. Sed tamen requiritur in odiosis, ꝙ seruentur quæ scripta sunt prout iacent. A

3. Dubiũ. Dubitatur. 3. Si aliquis infidelis, habens legitimam vxorem, contrrahat de facto cum aliqua fideli, adhuc vera vxore viuente, vtrùm post mortem illius primæ possit cõtrahere cum illa, cùm qua adulterium commisit.

ad dubiũ. *Nota.* Respon. distinguendo. Vel legitima vxor mortua est, antequàm vir baptizaretur, vel non. Si sic, ex parte viri nullum est impedimentum: quia cum esset infidelis, nullo modo incurrit tale impedimentum criminis. Si verò post baptismum adhuc viuente legitima vxore habebat adulteram, erit impedimentum, & non poterit post mortem primæ eam ducere, vt post dicemus in sequenti dubio. Veruntamen dato ante baptismum prima moreretur, si ipsa, cum qua contraxit, viuẽte prima erat baptizata, & constabat ei illum virum (dato esset infidelis) habere legitimam vxorem, licet non sit impedimẽtum respectu viri, quia posset de nouo ducere illam adulteram, erit impedimentum respectu fœminę. Nam cùm esset fœmina fidelis, incurrit impedimentum criminis. Quia scienter contraxit cum adultero habente legitimam vxorem. Vnde etiam si vir baptizetur, non poterit ei nubere. B

Hæc cõsideranda, quia contingũt frequenter.

4. Dubiũ Dubium. 4. Quid si quis tempore infidelitatis viuente legitima vxore promisit adulteræ matrimonium, & tunc non habuit accessum, sed post baptismum, non tamen promisit; Vtrũ mortua legitima vxore possit talis ducere illam adulteram in matrimonium. Dubium est ex eo, quòd cùm hoc impedimentum non sit ex natura rei, sed solum ex iure positiuo humano: & infidelis non teneatur huiusmodi legibus, videtur quòd nõ sit impedimentum. Quia baptizatus solum committit adulterium, neq; interuenit promissio, & quando hoc euenit, iam diximus. C

Ratio dubij.

ximus non esse impedimentum. His non obstantibus, respon-
A detur.

Prima conclusio. Si aliquis tempore infidelitatis promittit matrimonium, & post baptismum committit adulterium, verè insurgit impedimentum, neq; tales poterunt contrahere inter se etiam mortua prima, dummodò in virtute talis promissionis iungatur adulteræ post baptismum. Probatur ex superiùs dictis. Quia quando promissum est ei, & ignorauit impedimentum, & cognita est, & posteà sciuit & permisit se cognosci, sine noua promissione incurritur impedimentum, vt suprà diximus, & non ob aliud, nisi quia in virtute illorum verborum videntur iungi, & quæ adhuc manet in effectu, licet tunc nullũ causarunt impedimentum propter ignorantiam. Ergo etiam à simili, quando interuenit post baptismum adulterium, etiam si promissio tunc non sit, sed præcessit tempore infidelitatis,
B quando nullum causauit impedimentum, quia non erat fidelis. Sequitur ergo quòd impedimentũ orietur. Quia tunc sic habentur verba illa præterita, sicut si de nouo dicerentur. Videtur quòd nõ sit potior ratio de vno, quàm de alio. Nam si illud quod à principio non causauit impedimentum propter defectum scientiæ, post impedit adueniente sciẽtia: etiam quod nõ impediuit propter defectum baptismatis, incipient impedire post baptismum susceptum. Sicq; erit impedimentum. Probo illam adhuc ex iure. Extra de conuersione infidelium. c. vnico dicitur, ꝙ infideles quidam Sarraceni interfecerunt quosdam Christianos, & Christiani Sarracenos, & post Sarraceni conuersi ad fidem duxerunt in matrimoniũ illas vxores, quarum viros occiderant, & similiter Christiani duxerunt Sarracenas cõuersas, post, cùm mulieribus constauit de morte virorum, petunt diuortium, ad quod summus Pontifex, ꝙ cùm tales non procurauerint mortem virorum, non debet diuortium cele-
C brari, sed matrimonium tenet. Sequitur ergo quòd si mulieres procurassent mortem virorum, esset impedimentum; sed inter eas erant Sarracenæ, quæ post fidem susceperunt. Sequitur ergo ꝙ si infidelis aliquid agat illo tempore, prohibitum iure positiuo, post conuersionem nocebit ei tale factum, etiam si quando fecit nulla lege teneretur. Alioqui quorsum determi-

1. conclu.

Ratio.

Sco. d. 35.

supple. d. 27. q. 3.

natur de illis, si non procurauerunt mortem? Dato enim procurassent tempore infidelitatis, nullum incurri videbatur impedimentum. A

Obiectio. Posset aliquis dicere hoc argumentum non probare conclusionem. Ibidem enim videtur intelligi in textu fidelem simul cooperatum esse infideli, ad mortem legitimi coniugis. Et ob id impedimentum causatum est, sed casu nostro operatus est fidelis.

1. solutio. Ad hoc dicendum. 1. ꝙ non solum propter argumentũ probatur conclusio.

2. solutio. Secundo dico, ꝙ dato in textu allegato non dicatur, ꝙ Christiani operati sunt ad occisionem illa intentione, sed intelligamus factum esse vt intelligunt aliqui docto. sic similiter in casu aliquid operatus est fidelis: quia ponimus etiã post baptismum retinuisse adulterã, vel accessisse, vel promisisse. Et sic manet argumentum in sua firmitate. A simili ergo dicendũ, ꝙ si aliquis infidelis fidem dedit adulteræ, & post conuersus maneat cũ ea, viuente legitimo coniuge, etiã si post fidẽ susceptã non det fidẽ, sed maneat cum illa cum adulterio, erit impedimentũ, quo stante, non poterit post mortem veri coniugis eam habere. Et hoc patet: Quia hoc impedimentum oritur, quando quis de facto contrahit cum adultera, & adulterium cõmittit, sed qui tempore infidelitatis promisit alicui, & habuit accessũ, & post conuersus semper retinet eam, de facto talem habet: & cõmittit adulterium, etiam si non sit noua promissio. B

Cõfirma. *Durã. in 4. d. 4. q. 3* Et confirmatur hoc. Quia tale impedimentum non tollitur per baptismũ. Nã sicut dicit, & bene, Duran. in baptismo ipsis baptizatis remittitur omnis pœna, quantũ ad Deũ. Et quo ad Ecclesiam solum remittuntur illæ pœnæ, quę sunt determinatæ ab Ecclesia vt remittãtur baptizatis. Cũ ergo non sit determinatũ, quòd talis criminis pœna remittatur baptizatis, sequitur quòd non tollitur per baptismũ, sed semper manet. Et ita videtur dicendũ, si aliquis neophytorũ tempore infidelitatis promisit alicui adulteræ habenti propriũ virũ, & post fidelis factus antequã ad alia diuertat, in virtute illius promissionis cõmisceatur ei, esse impedimentum criminis, dũmodò aliud non obstet. Et idem esse si de facto, aliquã tẽpore infidelitatis accepit in C

Notandũ.

pit in vxorē, quæ habebat legitimū virum, & post baptismum
A mansit adhuc cū illa, viuente proprio, & legitimo viro, non po
terit post mortem illius ipsam adulterā habere in vxorē. Siue
hoc fiat, quando quis per propriam promissionem aliquā du-
cebat, siue per hoc quòd parētibus, vel alijs loquentibus de ma
trimonio secundum mores suos iungebantur. Oportet hæc no
tare propter neophytos, quibus erat vsus. Hanc sententiam te-
net Palude in.4.d.27. Vbi loquens de bigamia, quæ non tolli-
tur per baptismum, dicit. Neque obstat, quòd Ecclesia non iu-
dicat de his, quæ foris sunt: quod verum est, quandiu foris sunt,
sed postquā intrauerunt, iudicat eos, etiam secundum ea quæ
foris habuerunt, vt patet in conuersione infidelium. Hæc Palu
de. Videtur profectò nostram tenere sententiam. Et quod ve-
rè noceant infideli illa quę fecit tempore infidelitatis, postquā
conuersus est: intelligendum est verum esse, quando tempore
infidelitatis qui contraxit cum adultera adulterium existima
B uit: & idem etiam post baptismū semper reputauit. Alioqui si
tempore quo facta est promissio, nunquàm existimauit adul-
terium: & post baptismum quando reputauit adulterium, am
pliùs non cōmisit in virtute primæ promissionis, non erit im-
pedimentum.

Nota propter neophytos. Palud. d. 27. q. 4. supple. d. 27. q. 3.

Sed tamen pro debita, & plena intelligentia istorum, opor-
tet notare ad hoc impedimentum incurrendum: quòd sicut re
quiritur scientia de alio legitimo coniuge, sic etiam requiritur
existimatio de adulterio. Volo dicere. Si quis inter infideles
duceret repudiatam: quam certò scit repudiatā, & tamen du-
cit eam: quia putat per repudium solutum fuisse matrimoniū,
quia talis erat vsus apud eos, videretur tunc dicendū, ꝙ qui an-
te baptismum talem acciperet in vxorem, etiam viuente le-
gitimo viro, & post baptismum adhuc maneret cum illa, quòd
C nō esset impedimentū, quādiu perseuerasset talis existimatio:
& ꝙ non esset adulterium, sed matrimoniū. Ad id autē me mo
uet, Quia si ad impedimentum hoc requiritur, quòd vterq; co
gnouerit alium habere virum, vel aliam vxorem: & quandiu
est ignorantia ex parte illius qui ignorat, nunquā est impedi-
mentū. Cùm ergo qui post repudium, solui matrimoniū crede
bant: & talem semper habebant ignorantiam de vero coniuge,

Existimatio requiritur de adulterio ad incurrendū crimen.

nun-

nunquàm erit impedimentũ. Si enim sufficit ad impedimentum incurrendum, ꝙ quis, vel sciat certa scientia verum habere coniugẽ, vel ꝙ sit de hoc probabilis opinio, vt patet in cap. Inquisitioni de sententia excommunicatio. vt docto. dicunt, sufficiet etiam ad non incurrendum impedimentum, quòd habeatur probabilis opinio, quòd talis, cum qua contrahit, non habeat virum, quia repudiata est à viro, & credit dissolui matrimonium per tale repudium. Et quia ista probabilis existimatio potest esse: & quando tempore infidelitatis quis ducebat repudiatam à legitimo viro: & post baptismum eam retinebat primo viuente. Et etiam post est contingere quãdo post baptismum aliquis repudiatam accipiebat in vxorẽ, qui idipsum existimant, propter hoc: quia nihil audiuit de hoc, sed credit per repudium matrimonium dissolui sicut antè. Et ꝙ esset apud aliquos talis existimatio patet. Quia (vt pro cõperto habemus, omnes qui mores Indorum cognoscimus) contingebat aliquem illorum qui postquàm repudiauerat legitimam vxorem, & aliam dux erat, si ad suam repudiatam accederet, dicere tale peccatum commisisse, quòd non esset: nisi quia habebat existimationem matrimonium solutum per repudium: & sic non liceret de nouo accedere ad eam. Quia non erat iã sua. Videtur idem dicendum de vtroq;, & nunquàm insurgeret tale impedimentum, quandiu est talis opinio probabilis, seu existimatio, aut inuincibilis ignorantia ꝙ illa cum qua contraxit, alium habeat virum, dato verè sit alius vir eius, quanuis nõ sic creditur. Quia semper quandiu est talis existimatio, videtur esse ignorantia inuincibilis, qua stante, nullum est impedimentum. Videtur enim existimatio præualere veritati. Hoc apparet tenere do. Abulen. in solutione cuiusdam argumenti. Vtrùm qui duxit repudiatam à legitimo viro, post mortem legitimi viri posit per nouum consensum ducere. Et arguit ꝙ non. Quia est crimen quod impedit.

Habebãt incolæ nouæ Hispaniæ matrimoniũ dissolui per repudiũ.

Abulẽ. 1. regum. 8. q. 38.

Solutio.

Respondet Abulen non esse tale crimen. Quia non putabatur adulterium ducere repudiatam inter gentiles, sed credebãt dissolui matrimonium per repudium. Et sic præualebat existimatio veritati, & non erat tale impedimentum criminis. Hæc Abulen. Sunt notanda ista pro neophytis. Nam si verum est

Notandũ diligẽter.

non

non esse impedimentum quando est existimatio contraria ve
A ritati, quando creditur non esse legitimum alium virum, dato
verè sit, cùm frequenter contingerit apud noui orbis incolas,
quòd aliquis ante baptismum acciperet in vxorem repudia-
tam, quàm credebat repudiatam ab alio, & alium non esse suũ
virum, quia aliam habebat secum fœminam, licet non esset ta
lis vera vxor, sed concubina. Tamen sic erat in existimatione
apud eos, vt constat nobis ex modo loquendi ipsorum, vt vxo
rem illam nominent, quàm sibi primo duxerunt: si fuerit cum
promissione, & cum cæremonijs, siue sine eis: eodem modo re-
putatur, & intelligunt vxorem, & post secundam, credunt, etiã
si fuerit cum promissione, non esse veram vxorem, sed concu-
binam: quando accepta est cum prima, quod in tali casu qui ta
lem repudiatam duceret (quæ tamen legitima vxor erat, & ip
se legitimus vir) non esset impedimentũ criminis. Talis enim
qui ducebat repudiatam, & ipsa repudiata non credebat pri-
B mum esse suum virum, eo quòd primo aliam haberet, etiam si
non esset talis vera vxor, sed concubina: attamen quia sic erat
in opinione ipsorum. & idem videtur verum esse, quando per
repudium credebatur dissolui. Et habebant in vsu statim aliã
ducere. Imò talis erat existimatio, vt vxorem illam credere,
quæ primo cognita est, & virum illum esse, qui vxorem cogno
uit, etiam si nulla esset promissio, nec loquutio de matrimo-
nio. Existimabant etiam nũquàm esse verum matrimonium,
dato interueniret promissio, & copula, si non simul in vnã do-
mum conuenirent, vel vir in domum vxoris, vel vxor in do-
mum viri. Et hac de causa decipi possunt tyrones in lingua In-
dorum. Nam si solum interroget quis, quę est illa, quàm primo
accepisti in vxorem? non designat illam, cui primo promissio
est facta, & quàm cognouit carnaliter, si simul non conuenerũt
C in vna domo. Et sic oportet esse cautos, & attentos. Et tandem *Aduerte.*
pro dubij huius declaratione pleniori dico, ꝙ ad sciendum in-
ter neophytos quando est tale impedimentum criminis, siue
quia ante baptismum coniunctus est quis illi, quę alium virum
habebat, & post baptismum sic mansit, vel si post baptismum
id factum est, non debemus attendere vtrũm ille primus fue-
rit legitimus vir, vel non, nec vtrũm talis, qui duxit repudiatã,

sciuerit

sciuerit alium virū primo viuere: sed oportet attēdere, Vtrùm in existimatione istius, qui istam ducit repudiatā, fuerit alius A primus vir legitimus. Nam si alium non existimat verum virum esse, licet decipiatur, non incurritur impedimentū. Quia tunc sic est, sicut si ignorasset verum habere virum, & siue ex ignorantia inuincibili, siue ex rusticitate, ille qui est vir legitimus, non creditur legitimus, etiam si sit alioqui legitimus, nunquàm erit impedimentū criminis, quandiu durat talis existimatio. Sine dubio multa dubia erūt clara, & aperta ex isto vnico, si aduertamus ad ipsorum existimationem, quæ varia est, & non eadem apud omnes. Nam quidam illum credunt virum legitimum, quem primo cognouerunt carnaliter, etiam si nihil de matrimonio præcesserit. Et illam legitimam vxorē quæ primo cognita est. Alij autem illam dicunt vxorem esse solum, quæ tantum traducta est in domo, & etiam si sit cognita, B & facta promissio: si traducta non fuerit, non credunt vxorem. Et similiter de viro. Alij verò credebant illam esse solum vxorem, quæ in domo habebatur, siue fuisset affectu maritali ducta, siue non. Et idem de viro. Alij deniq; credebant tot esse vxores, quot habitæ fuerunt in domo, siue fuerint habitæ vt concubinæ, siue cum promissione, vel alijs cæremonijs. Itaque apud noui orbis indigenas, tot modis existimatio variatur, quot capita. Contingit aliquando, quòd aliquis, qui habebat fœminam domi sine promissione aliqua, vel aliquo alio signo, sed modo concubinario, si alius accessit ad eam, dicat sibi adulterium factum. Ex quo videtur tales existimasse matrimoniū coniunctionem maris & fœminæ, etiam si esset sine consensu expresso suo, vel aliorum pro ipsis. Itaq; apud neophytos saltim prouinciæ Michoacanensis, non est alia regula certa danda, quàm debita existimatio cuiuscunque. An non existimabat: etiam si esset vir legitimus? Tunc enim non erit impedi- C mentum, quandiu durauit talis existimatio. At, quia vt in plurimum erat in vsu olim, & modo, etiam post baptismum, vbi non sunt religiosi, facilè qui coniuncti sunt, disiungi: & tales disiuncti, statim ad aliud matrimonium transire, & sine scrupulo aliquo manebant, & manent, putantes licere, vsque dum à religiosis reprehenduntur: probabile certè mihi est in-

ter

Notandū quantū facit existimatio ad hoc impedimētum.

Varia existimatio de uero uiro & vera vxore.

Et idē videtur apud alios, vbi eadē sit existimatio.

ter illos, qui non sunt instructi sufficienter circa matrimonium
A ob quod non putant adulterium, si viuente legitimo coniuge
aliũ ducant, non esset impedimentum criminis, etiã si post baptismũ fiat, sicut videmus fieri. Et hoc quandiu durat illa probabilis existimatio quod sit licitum hoc, & non adulteriũ. Præcipuè tenet verum apud eos, qui vix possunt esse absq; fœmina. Hæc notanda ad debitè iudicandum de isto crimine, quod maximè est in vsu.

Sed est dubium. 5. An ita verum sit, quando existimatur legitimus vir, sed non est. Verbi gratia. Isti in multis casibus iudicant matrimonium verum, & ita credunt, sed tamẽ non sic est, sed decipiuntur. Vtrùm si quis ducat vxorem relictam, & credit virum habere legitimum, an talis existimatio sufficiat ad incurrendum hoc impedimentum. Vt si quis ducat relictã ab alio, & sciat priùs alium habuisse, & credit legitimum virũ, & tamen non est, & eam ducit, Vtrùm incurratur impedimentũ
B criminis. *Dubium notãdum.*

Videtur ꝙ sic. Quia eadẽ ratione, qua existimatio, vel probabilis opinio ꝙ non sit verus vir sufficit ad non incurrendum impedimentum, dato sit verus: ita existimatio ꝙ alius sit vir legitimus, dato non sit, sufficiet ad impedimentum. *Argu.*

Respon. Nunquàm esse impedimentũ criminis, nisi quando quis aliam ducit viuente legitimo viro. Neque sufficit existimatio, sed requiritur rei veritas. Quia sic iura disponunt. Et dicimus dissimile esse in hoc, & in primo. Nã fauores sunt ampliandi, & odia restringenda. Ob quod ad non incurrendum sufficit sit existimatio probabilis talem non esse verum virũ, dato sit deceptio. Quia hoc est fauorabile. Et tamen ad incurrendum impedimentum (cùm sit odiosum valde) requiritur non solum probabilis existimatio ꝙ sit alius vir, sed ꝙ ita in
C rei veritate sit. *Solutio.*

Ex hac determinatione poterimus dubia emergentia diffinire inter Indos, qui aliquando adinuicem se promittunt, & contrahunt, habentes existimationem, & opinionem probabilem, ꝙ habeat fœmina alium virum, & ipse vir aliam vxorem, & tamen non est ita verus vir: sed est secundum suam existimationem, & opinionem, qui credebant matrimonium esse, *Pro neophytis consideratio.*

quod

quod verè non erat. Et comperta veritate talem non fuisse legitimum virum: non erit impedimentum. A

ARTICVLVS. XXXV.
De eodem impedimento criminis: quando est dubium, an fuerit legitimus vir.

QVAERITVR circa idem impedimentum. Quid faciendum in dubio, quando contingit casus, ꝙ aliquis baptizatus copulatus est vni, quàm credebat habere virum legitimũ, & semper fuerunt iuncti: & moritur primus vir, & adhuc ipsi manẽt simul in vnum. Venit dubium in notitiam iudicis Ecclesiæ, vel confessoris, quid faciendum? Vtrùm apud neophytos debeat iudicare impedimentum per hoc, quòd dicat fœmina: ego habebam tunc alium virum, & volui, & consensi. Et similiter ipse. Tamen cum hoc dicit, nos non ad inuicem fidem dedimus, sed loquutum est de matrimonio, & sic coniuncti sumus, & post diuertimus. Vtrùm debeat tunc iudicari impedimẽtum, quia ille fuit legitimus vir, vel non. Certè est dubium, supposito ꝙ vir sit mortuus: nec est aliquis de quo possit plena notitia haberi. B

1. Nota. Pro solutione dubij notandum posse hoc contingere multipliciter. Primo. Quando tales, qui sic viuent e alio iuncti, post mortem primi nihil de nouo fecerunt: neq; consenserunt exterius, neq; de nouo interius: sed manserunt in virtute priorum verborum. Vel potest esse, ꝙ statim post mortem viri primi, de nouo promiserunt, & consenserunt: sicut contingit apud noui orbis indigenas non rarò.

2. Nota. Secundo etiam notandum, potest esse, ꝙ fœmina, quæ dicit se habuisse verum virum, & loquutum fuisse de matrimonio, dicat illum talem virum habuisse antè fœminam: quæ tunc viuebat, quando eam accepit, vel ꝙ nullam habebat. His suppositis, sit. 1. conclusio. C

1. conclu. Prima conclusio. Quando duo coniuncti sunt in matrimonio fideles: & vtroq; sciente alium habere coniugem viuum: si post mortem primi, nullus de nouo interuenerit consensus, quando-

quandocunq; venerit ad notitiam, separandi sunt, si constare
A non potest non fuisse primum legitimum virum. Vt si fœmina dicat in illum iam mortuũ consensisse, & ipse similiter quãtum exterius apparuit. Item, & dicat illum virum aliam non habuisse prius vxorem. Tunc enim licet certum non sit fuisse legitimum, quia tamen probabile est. & non aduenit post mortem viri, nouus consensus, non videtur fuisse matrimoniũ aliquãdo. Cùm ergo in dubijs tutior pars debeat elegi, videtur talibus inhibendũ de nouo contrahere. Et probatur à simili. Nã ex sponsalibus contractis ad hoc ꝙ non sit matrimonium sufficit fama leuis de impedimento, etiam si non probetur. Sequitur ergo, ꝙ ad impediendum ne de nouo tales contrahant, sufficiet dubium probabile, tales contraxisse viuente legitimo, & vero coniuge: & fuisse inter eos ortum impedimentum criminis. Imò crediderim id etiam verum esse, etiam si post mortẽ primi de nouo tales contraxerint, sicut solitum erat apud noui
B orbis incolas, Ratio quæ me mouet ad hoc est: quia cùm Ecclesia non iudicet de occultis, sed de manifestis, & ex exteriorib⁹, illum primum iudicat verum virũ (dato potuerit non sic esse) verum etiam iudicabitur primum matrimonium. Et impedimentum criminis interuenisse, dũmodò constet Ecclesiæ contractum talem fuisse, etiam si ignoret interiorem consensum. Sequitur ergo, ꝙ etiam in foro conscientiæ, quando casus se offert: & quis dicat aliquam duxisse post baptismũ, quæ habeat virum, & hoc scienter, & ipsa interrogata de viro proprio, confitetur sic esse: & ꝙ ipse vir nullam aliam priorem habebat, & exterius ostendisse consensum: in foro conscientiæ, etiam iudicandum impedimentum interuenisse. Alioqui si hoc non suf-
C ficeret, nullo modo posset constare hoc criminis impedimentum interuenisse, quando iam mortuus est primus vir, cuius cõtrarium determinatur. Extra, de eò qui duxit in matri. quam pollu. per adult. c. Cùm haberet. Vbi etiã postquàm mortuus est legitimus vir, etiam si per decennium simul fuerint, separãtur. Ergo etiam in proposito idem dicendum, siue in foro conscientiæ, siue iudiciali: cùm constet eò modo, quo vterq; forus requirit, de viro legitimo, probabiliter existimato primo, etiã si non sit euidentia, impedimentum iudicandum. Neq; hæc

In. c. Iuue. Extra de spõsa.

Ratio.

Ratio.

Durã. d. 11. q. 8. in. 4.

Palu. d. 13

conclusio contrariatur dictis in proximo præcedenti arti. Ibi nanq; intelligitur, quando constat quòd non fuit verus cõiux, A licet fuerit existimatio. Sed tamen quando existimatio est de vero coniuge, & non potest contrarium probari, oportet impedimentum recognoscere.

2. conclu. 2. conclusio. Si duo fideles contraxerunt scienter, sic ꝙ ipsa fœmina habebat priorem virum legitimum secundum mores suos, vel ipse vir vxorẽ aliã, & ipsa interrogata de priore, respondet ipsum aliam tunc habuisse tempore quo ipsam accepit, eò modo, quo neophyti in nouo orbe loqui solent, & existimare de coniugibus, non sufficit ad iudicandum pro certo verũ esse matrimonium inter tales, qui viuente primo coniuncti sunt, & nullum fuisse impedimentum criminis: supposito constet, ꝙ cum illa fœmina fuerit contractum veré secundũ mores suos, & assensus fuerit aliquis signis exteriorib⁹ probatus. Primo in foro conscientiæ non sufficit. Quia constat illis, qui ipsorũ mo B

Ratio cõclusio. res callent, vxores vocari etiam concubinas, si modò solũ vna fuerit domi, etiam si sine promissione, & cæremonijs fuerit accepta. Item. Etiam constat non raró cùm tam facilè coniungebantur, quã dimittebantur, illas tales, quas dicit priores habuisse, ꝙ ipsæ alios priores habuerint viros. Ob quod nõ erat aliqua vxor legitima illius: & in conscientia cùm constet cũ ista fuisse verum matrimonium: per hoc, ꝙ talis fœmina dicit illum virum habuisse, alias non est credendum illegitimum matrimonium, nec definiendum secundum contractum viuente illo viro esse verum, sicq; non fuisse impedimentum. Eodem etiam modo in foro iudiciali. Nam cùm iudici oporteat constare de modo contrahendi neophytorũ, non potest iudicare rectè verum esse matrimoniũ primũ, vel non esse, quia fœmina dicat virũ, quẽ accepit, alias habuisse tunc vxores. Solent enim vxo- C res nominare illas, quæ cõcubinæ sunt. Vel quia non sunt acceptæ affectu maritali, sicut moris erat. Vel quia ipsę fœminæ alios priores habebãt viros. Aduertat obsecro lector ad hęc. Dubiũ certè frequenter reddit perplexos ministros. Et fateor aliquando me tenuisse hunc scrupulũ, vt vix posit veritas diffiniri, sed tanquã si detur processus in infinitũ, & non posit deueniri ad legitimũ virũ, vel legitimam vxorẽ: quis sit, sed dicunt,

accepi

ãccepi istã, & ipsa alium accepit. Tũc quæram de illo, & aliam
A accepit priùs. Tunc de illo, & ipsa alium accepit priùs. Sicq; nõ est aliquando finis. Quomodo ergo poterit in similibus casibus iudicari certũ matrimonium non esse hoc? quia priùs ipsa fœmina alium habebat virum: & ipse vir aliã priùs habebat vxorem: quando iam vir est mortuus: & alia prima vxor. Sine dubio non potest euidens esse, & certum iudiciũ. Pro quo sit tertia conclusio.

3. conclusio. In tali casu, quando dubium est de priori matrimonio, & de isto secundo constat: cùm in dubijs pro matrimonio præsumendum sit, tam in foro conscientiæ, quàm iudiciali, tenendum tanquàm matrimonium hoc, dummodò non sit contra aliud matrimonium, de quo cõstat. Probatur. Extra de testibus. in. c. Licet. in fine. vbi dicitur. Tutius est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm legitimè coniunctos contra statuta domini separare. Et sic est in casu, posito
B dubium esse, vtrùm tale matrimonium cõtractum inter duos quãdo alter habebat legitimum virum, sed ille vir aliam priorem tunc habebat vxorem: cùm sit dubium vtrùm verum fuerit primum, vel nõ. Dixi si sit dubium, vtrùm ille talis primus fuerit vir eius: nam si constaret eo modo quo constare potest, fuisse virum: non deberet secundum iudicari matrimonium. Quia tunc verum est, quod in prima conclu. dictum est. Et posset probabiliter virum iudicari priorem, quando esset notitia illas priores vxores, non acceptas fuisse, secundum mores suos affectu maritali: sed vt concubinas, vel si sit notitia, ꝙ illæ tales fœminæ alios habebant viros tunc, qui secundum legitimum modum fuerunt coniuncti. Sed tamẽ quia istorum non potest haberi notitia, cùm maneat probabile illum primum non esse legitimum virum, quia priùs dicunt habuisse vxorem, iudicã-
C dum est in dubio pro isto secundo matrimonio: dummodò nõ fiat iniuria alteri, de quo magis constat. Et cum secundum pẽdeat ex primo, etiam vtrum secundum verum sit, nec ne, iudicare oportet pro matrimonio in vtroq; foro. Et illos, quos legitimè constat copulatos, non oportet disiungere, existente dubio de priori matrimonio.

3. conclu. In dubijs pro matrimonio iudicandũ.

Notandũ. valde pro neophytis

Dixi tamen in conclusione, dum hoc non sit contra aliud

matrimonium, de quo constat, & nullum est dubium. Exempli gratia. Ioannes duxit vxorem Mariam, ipso sciente Mariam habere alium virum legitimũ, sed ipsa Maria post mortem illius primi viri mansit cum illo secũdo, & post ad aliquos dies contrahit cum Petro: venit in iudicium iste casus, siue in conscientia, siue in foro iudiciali, vnde Maria interrogata, Vtrùm quando Ioannem accepit in virum habere alium priorem, fatetur quod sic, sed dicit ipsum antè habuisse vxorem. Tunc est dubium, Vtrùm matrimonium tenuit cum Ioanne. Et si essent simul Ioannes & Maria, deberet iudicari pro matrimonio, quia dubium est, & non fit iniuria alteri matrimonio de quo constat, sed tamen Maria est coniuncta Petro, de quo matrimonio constat, & nullum est dubium. Tunc nõ debet iudicari matrimonium fuisse verum cum Ioanne: quia fieret iniuria matrimonio contracto cum Petro, de quo constat, nec dubium est, sed in quocunq; foro standum matrimonio Petri, de quo nullum est dubium. Vnde conclusio stat in veritate, in dubijs præsumendum pro matrimonio. Hoc autem, dum non fiat iniuria alteri matrimonio, de quo non est dubiũ, & magis constat. A

Notandũ quia cõtingit casus. B

ARTICVLVS. XXXVI.

Quando de facto quis adulteram ducit.

HOC etiam impedimentum incurritur, quando quis de facto in matrimonium adulteram ducit. Et quidem differentia est, ꝙ quis viuente prima vxore promittat, & adulteretur, vel ꝙ de facto cõtrahat cum adultera. Qui cõtractus potest esse, vel per propriam promissionẽ, seu expressionẽ consensus. Vel potest per hoc, ꝙ alijs loquentibus de matrimonio, iunguntur inter se. Sic enim apud noui orbis incolas, erat solitum. C

Item potest esse, ꝙ simul cum tali contractu sit nolitio interior, & dissensus in matrimonium: licet exteriùs appareat consensus. Vel potest esse ꝙ sit consensus.

1. conclu. Prima conclusio. Si quis viuente prima, & legitima vxore, de facto contrahat cum secunda: & habeat accessum ad eam,

non

non poterit post mortē primæ eam habere: si vterq; fuit sciens primam viuere. In.c. Significasti. Et cap. Cùm haberet. Et cap. Si quis vxore. eodem titulo. S. Anto. 3.p.ti.1.c.5 Sylu.matri.8.q.9.nu.7.

A

2. conclusio. Si quis viuente prima vxore, de facto contrahit cum alia, si tamen non cognouit eam vsq; ad mortem primæ: poterit illam habere, cum qua de facto contraxit. Nam ad hoc impedimentum incurrendum requiruntur duo. s. De facto cō tractus matrimonialis, & adulterium: vt patet in tribus. c. proximè allegatis. Si ergo solum adsit contractus, & non adulterium, non erit impedimentum. Impedimentum nanq; hoc solum est ex iure positiuo: ergo quandiu concurrunt illa, quæ expressa sunt in iure, tandiu erit impedimentū: sed vtrunq; istorum est expressum. Conclusionem hanc sic Palude expressè intelligit. Quàm etiam determinat glo. in. c. Si quis vxore. eodem titulo. dicens, ꝙ de facto contrahere sine adulterio, nullū est impedimentum. Imò est expressa determinatio. 31. q. 1. cap. Relatum. 2. conclu. supple. d. 35. q. 1. con. 10. Palu. d. 35 Glossa. Ang. matri. 3. imp. 9. §. 1.

B

3. conclusio. Si quis habens legitimā vxorem iungatur adulteræ, sine promissione: & manendo cum illa, parentes, vel alij loquuntur de matrimonio, & tamen talis vir non consentit, neq; ostendit consensum verbis, vel signis: sed eodē modo manet cum adultera, non incurritur impedimentum, sed potest post mortem propriæ vxoris adulteram ducere. Ratio est. Quia non iudicabitur matrimonium. Vnde nec aliquod impedimentum. Idem dicendum de fœmina, quæ iungitur alteri viro. 3. cōclusio Ratio.

4. conclusio. Si aliquis habens propriam vxorem, parentibus loquentibus de matrimonio cū alia: statim iungatur adulteræ, sicut cæteri iungi solent in matrimonio, licet interiùs nolit in animo, sed tamen coniūctione, explicet velle, incurritur hoc impedimentum, si secluso timore id faciat. Probatur. Ecclesia enim, quæ posuit impedimentum, iudicat matrimoniū, quia talis est modus contrahendi, vt in sexto determinatur, de sponsa. impub. c. vnico. ꝙ parentibus loquentibus pro filijs, ipsis non contradicētibus, obligātur. Cùm ergo tale iudicat matrimonium verum, oritur impedimentum. Sicut quando verba protulit, sed interiùs non consensit. Secus tamen si timore 4. cōclu. Ratio.

C

Dur. 4. d.11.q.8. Palu.d.13 coniungatur, vel signis ostendat dissensum, quia non iudicaretur matrimonium, quare nec impedimentum. Horũ ratio potissima est. Quia Ecclesia de interioribus non iudicat, vt suprà dictum est sæpe, & alibi dicetur latiùs. A

5. conclu. S. Anto. vbi sup. 5. conclusio. Si qua mulier ignoranter contraxit cum adultero, putans ꝙ non haberet vxorem: post, ipsa volente contrahere, poterit esse matrimonium: vel ipsa petente, celebrabitur diuortium. Hæc est expreßè determinata ibidem in cap. Propositum. eodem titulo. Ita quòd ea petente celebrabitur diuortium, dicitur ibi. Et à contrario sensu, ipsa non petente, non celebrabitur diuortium, sed in pœnam fraudis compellitur adulter manere in matrimonio, quod potest benè Ecclesia facere in pœnam illius peccati. Et ipse tenetur consentire in eam de nouo. *Sco. d.35. q. vnica.*

6. conclu. Gerson in 2.p. in cõpen. Thẽ. suprà de cõsensu. 6. conclusio. Post contractum matrimonium viuente prima, ipsa (cum qua contrahitur) ignorante, ad hoc ꝙ post mortem primæ teneat cum secunda, requiritur nouus consensus, nec sufficit prior, vt suprà dictum est. Nam ad verũ matrimonium requiritur legitimus consensus inter personas legitimas; nec sufficit vnus sine altero: sed prius, quia personæ non fuerũt legitimæ, non habuit consensus effectum: & post, sunt personæ legitimæ solum, ergo requiritur cõsensus ad matrimonium de nouo: quia nunquàm fuit matrimonium antè: ergo si de nouo modò debet esse, necessarium est concurrant necessaria. s. consensus inter personas legitimas. Istam conclusionem tenet doctor sub. in. 4. Et est Ricardi. Est etiam expressa determinatio in titulo eodem. c. Veniens. Vbi dicitur, ꝙ poterit vxor ignorans ducere, quia poterit de nouo consentire. Ex quo infertur, ꝙ si de nouo non consentiat, non erit verum matrimonium in virtute primi consensus, qui nullius fuit valoris. B *Sco. d. 35. q. vnica. Ricar. d. 35. Flor. vbi suprà.* C

Corollá. Obiectio. Contra hoc posset obijci. Quia vel illud fuit matrimonium quando præceßit cõtractus, vel non. Si fuit, quomodo ergo poterit celebrari diuortium ipsa volente? Si non fuit, quomodo compellitur vir manere cum adultera?

solutio. Resp. sicut dictum est, ꝙ compellitur in pœnam fraudis stare cõtractui, & verbis, & promißioni. Et debet omnino in matrimonium consentire de nouo ad hoc quòd non peccet commiscendo

miscendo se ei. Alioqui semper peccaret. Quia omnia videtur *Gerson in*
A facere in virtute primi consensus, qui nullus fuit, sicut ille qui *2.p.in cō-*
ficte protulit verba. *pen.The.*

7.cōclusio. Mulier, ignorans virum adulterū cum quo cōtraxit habere propriā vxorem: & postquàm sciuit, non reclamās, sed liberè consentiens, impedimentū incurrit: vt mortua propria vxore viri, non possint manere simul. Hāc conclusionem superiùs probauimus. Quam tenet. B. Antoni. Floren. vbi suprà. Tunc enim perinde est, sicut si à principio sciuisset. *7.conclu. supple. d. 35.q.1. ar. 2. con. 12. S. Anto.*

Sed tamen pro hoc impedimento quantū ad hoc si est ignorans alter ipsorum, valde notanda est sententia Hostien. vt adducit. B. Anto. ꝙ intelligitur de muliere inscia, quę habet iustā causam ignorandi, vt quia vir de remotis veniens, asserebat se non habere vxorem. Extra de spon. Cùm in Apostolica. Valde commendāda est ista limitatio. Ex ea enim sequitur, ꝙ vbi non est iusta causa ignorandi, ꝙ licet ignoretur, incurratur impedimentum: vt contingit apud noui orbis indigenas, in eadē villa, & in eodem vico aliquando. Et tamen vel ipsa, cum qua contrahit de facto, nihil interrogat, vel si interrogat, statim credit simplici verbo dicenti ꝙ nō habet aliam, quæ sit vera vxor, quod tamen falsum est. Et ipsa tunc credit ei, & videtur ignorare impedimentum. Attamen secūdum istum docto. quia nō habet iustā causam ignorādi non videtur excusari. Potest quidem certiorari, cum habitent in eodem oppido. Hoc obsecro notent, qui huic negocio operam impendunt. Nam sæpe continget casus, in quo facilè propter ignorantiam iudicabitur nō esse impedimentum. Tamen si altiùs consideremus non fuisse iustam causam ignorandi, rursus dicemus fuisse impedimentum. Sed quicquid dicat iste doctor, quia textus solum dicit, si ignorat non esse impedimētum, probabiliter credo verum sic esse, siue ignorantia sit iusta, siue non, dummodò ignoret. *Hostiens. S. Anto.* *Corolla.* (B) *Nota. Cōtra Hostiensem.* (C)

8. conclusio. Ad hoc, quòd hoc oriatur impedimentum, requiritur quòd verè vir habeat propriam, & legitimam vxorem, vel quòd vxor habeat proprium, & legitimum virum. Hoc iam probatum est suprà ex expressa determinatione. cap. Significauit. *8. conclu.*

9. cōclu. Si quis viuēte ꝓpria vxore de facto cōtraxit cū alia, *9. conclu.*

 tamen

tamen non habuit accessum,& statim post mortem primæ du-
S. Anto. 3.p. tit. 1. c.5. cit tertiam,qua viuente habet accessum cum secunda,cum qua A
contraxit,mortua tertia poterit secundam ducere. Patet. Quia
si non posset ducere,eo esset,ꝙ cum ea cõtraxit,& post habuit
accessum,sed non ob hoc. Ad hoc enim,ꝙ ista duo impediant,
requiritur ꝙ concurrant,siue vnum præcedat aliud,siue sequa-
tur,quando viuit prima vxor. At in casu solum concurrit viuē-
te prima contractus,qui non sufficit sine adulterio. Et quando
habet tertiam legitimam,solum interuenit adulterium, quod
non sufficit,ergo poterit post mortem tertię ducere de nouo se-
cundam. Hoc intelligendum est,si quis viuente legitima vxo-
re promisit,& fidem dedit de matrimonio,licet non commisit
adulterium:& post mortem veræ vxoris cõtraxit cum alia de
facto,& durante matrimonio habuit accessum solum cum qua
promiserat,poterit mortua legitima vxore eam ducere. Nam
cùm duxit tertiam,videtur recessisse à promissione,sicq; nul- B
lum est impedimentum. Quia nunquã viuente legitima vxo-
re ista duo concurrunt,& promissio,& adulteriũ,sed solum al-
terum eorum,quod non sufficit.

Dubiũ. 1. suppl. d. 35. q. 1. ar. 2. cõc lu. 12 Circa hoc impedimentum dubitari posset de illa,quæ pu-
tat adulterũ veram habere vxorem,& nõ est. Similiter si adul-
ter existimat. Respon. ꝙ non erit impedimentum,cùm textus
dicat,dummodò sit legitima vxor. Et non sufficit ꝙ legitima
existimetur,sicut suprà tetigimus.

Dubiũ. 2. Quid dicendum de illa,quæ alicui commiscetur,qui nõ ha-
bet legitimam vxorem,ipsa tamen sic putat non legitimã,&
fit ei promissio,& talis est parata,ꝙ si esset vera vxor, adulte-
Solutio. rium committeret, Vtrùm sit impedimentum. Respon. ꝙ nõ.
Solum enim hoc impedimentum tenet ex iure positiuo. Vbi
solum exprimitur esse, quando habet legitimam vxorem, vt C
suprà dictum est.

De impedimento metus, seu violētia. Altisio. 4.p. trac. 6. q. 45. De impedimento,quod dicitur metus,suprà sufficienter di-
ctum est,quando loquuti sumus de consensu necessario in ma-
trimonio. ar. 8. Vide ibi. Vbi notabis,stãdo in iure naturę:om-
nem metum impedimentum esse. Quia liberrima volũtas est
requisita,vt notat Ioan. Arboreus in lib. 11. Theosophiæ. ca. 15.
De quo latè ibi disputatum est.

Arti-

ARTICVLVS. XXXVII.

A *De impedimento ordinis.*

SEQVITVR de alio impedimento, quod ordinis dicitur, quod impedit contrahendum, & dirimit iam contractum.

Pro cuius declaratione notandum est primo, ꝙ potest esse hoc impedimentum, vel de omnibus ordinibus, vel solum de tribus sacris, scilicet, subdiaconatu, diaconatu, presbyteratu. *Primũ notabile.*

Notandum. 2. aliud esse, ꝙ ordo impediat matrimoniũ, sic, ꝙ post susceptionem ordinis non liceat matrimonium cõtrahere. Aliud, ꝙ sic impediat, ꝙ etiam vxoratus antè, non possit ordines sacros recipere. *2. Nota.*

Notandum etiam, ꝙ hoc impedimẽtum potest esse, vel ex *3. Nota.*
B iure positiuo tantùm, vel ex iure diuino simul & positiuo. His suppositis, ad dubium respon.

Prima cõclusio. Nullus ordo ex minoribus quatuor, nec prima tonsura, impedit matrimonium contrahendum, neq; dirimit contractum, nec post contractũ impedit vsum matrimonij. Hæc est determinatio. in. 6. de clericis coniugatis. c. vnico. Si enim non sint tales religiosi professi tacitè, vel expressè, nulli dubium est, quin possint ducere vxores liberè. *1. conclu. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 8.*

2. conclusio. Initiatus sacris, siue sit diaconus, siue subdiaconus, siue presbyter, nullo modo potest cõtrahere matrimoniũ. Et si de facto contrahat, dissoluitur. Hæc est etiam determinata. d. 32. Si quis eorum. Et. cap. Erubescant. Quæ est conclusio omnium catholicorum. Quod non solum est verum de clerico occidentali, sed etiam de orientali, vt ait Ioan. Andr. in nouella, & plures alij, & Ricardus in. 4. Et idem. P. de Palude. Maio. in. 4. dist. 24. Et Albertus Pighius controuersia. 15. Ioan. Ar
C bore. lib. 5. Theosophiæ. c. 7. Robertus Arboricens. in tractatũ de sacerdotij cælibatu. *2. conclu. Castro in sum. de hære. li. 13 verb. sacerdo. Echius cõtra Luth. c. 19. Vnue. in phili. 19. Ioã. An.*

3. conclusio. Ordinatus aliquo trium sacrorum ordinũ si matrimonium contrahat, non solum est nullum, sed est excõmunicatus, & irregularis. Quòd sit excommunicatus, patet. In Clementina de consan. & affi. Est etiã irregularis. Sic do. de Palude *3. conclu. Maio. d. 24. q. 2. & d. 27.*

in. 4. Et. c. 1. &. 2. Qui cleri. vel voue. Et alijs pœnis puniendus. De quibus Ioan. Ber. de Lugo in sua praxi. A

4. conclu. *Palud. d. 37. q. 1.* 4. conclusio. Vxoratus, apud Latinos si ordinetur, verè suscipit ordines. Si tamen fiat sine consensu vxoris, non recipit executionem, imò est irregularis. Probatur. Quia non est aliquod impedimentum quominus coniugatus possit ad altiorem gradum ascendere, & ordinari. In nullo enim repugnat, cùm talis possit continere. Et sic est vsus apud Græcos, ꝙ vxorati ordinentur.

In. c. Quæsitum. de pœ. & remissi. *Cathar. contra Caiet.* *Couar. in 2. p. epit. c. 6. § 3.* Nullus tamen ordinatus ducit vxorem, sed bene vxoratus ordinatur. Verè tales sunt sacerdotes. Et hoc non aliunde nobis constat, quàm ex hoc, ꝙ non est iure diuino prohibitum. In Ecclesia autē primitiua (vt nos statim dicemus) fuit iste vsus Sed ꝙ si fiat propria vxore contradicente, executionem non recipiat, patet. Nam cum matrimonium verum fuit, nō potest mulier priuari iure vtendi marito ipsa inuita: sed priuaretur, si haberet ordinatus executionem ordinis. Tunc enim nō posset vti marito suo quando exequeretur. Et quòd sit irregularis, patet in extrauagan. Antiquæ. de voto.

5. conclu. *Sylue. matri. 8. impedi. 12. q. 12* 5. conclusio. Vxoratus apud Latinos ordinem sacrum suscipiens, de licentia vxoris, & recipit ordinem, & executionem. Et vxor tenetur ad perpetuam continentiam. Prima pars iam probata est. Secunda eo patet, quòd nihil impedit ordinis executionem, nisi redditio debiti propriæ vxori: sed quando fit de eius consensu ipsa non potest exigere, neq; ipse tenetur reddere, ergó verè habet ordinis executionem. *Theolo. d. 37.* Ista conclusio etiam est omnium catholicorum in c. Coniugatus. de conuers. coniu. Ibi Abbas. C

6. conclu. 6. conclusio. Vxoratus initiatus sacris apud Græcos, licitè habet vsum matrimonij antè contracti, extra horam ministerij: apud Latinos autem interdictus est vsus. Nam sic moris est *Palud. d. 37. q. 1. co clu. 4.* apud Græcos, vt vxorati accedant ad ordines sacros, etiā vxoribus volentibus, & in nullo defraudentur actu matrimoniali, nisi tempore ministerij. Et hoc non aliunde probari potest, quàm ex sanctorum patrum determinatione. di. 31. c. Quoniā. vbi in calce videtur concedere sacerdotibus Græcis vsum matrimonij, nisi tempore ministerij. Et alijs interdicit vsum ibidem,

dem.c.Nicæna. Quæ decreta diligens lector poterit videre, ex
A quibus nostrã colliget conclusionem, quàm etiã ponit S.Tho. S. Tho. d.
& Ricar. & cæteri omnes Theologi. Dixi apud Latinos vsum 37.
interdictum: nam si fiat cum licentia vxoris, neq; exigere, neq; Ricar.
reddere. Quòd si fiat sine licentia, nullo modo debet exigere, licet debeat reddere.

7. conclusio. Quod sacer ordo impediat contrahendum, & 7. conclu.
contractum dirimat, solum est ex iure positiuo humano. Pro- Altis. 4.
batur, vt probat doct. sub. in 4. Vel est impedimentũ iure hu- p. tract. 9.
mano positiuo, vel Diuino: sed non Diuino, ergo positiuo. Pro q. 4.
batur. Quia in Ecclesia primitiua non erat tale impedimentũ. Sco. d. 37.
Hanc sentẽtiam tenet S. Tho. Ricar. Archie. Floren. & omnes q. 2.
Theologi, excepto Maiore, qui dicit impedimentum iure Di S. Tho. d.
uino. & Clictho. At quia eorum argumenta non probãt, quod 37.
deberent probare, omittimus. Et hoc esse verum satis apparet Clicthoueus de cælibatu cleri. c. 13.
ex hoc, ꝙ fertur aliquando Papam dispensasse, ꝙ sacerdos du-
B cat vxorem, quod non potuisset facere, si de iure diuino esset.
In quo Viguerius videtur defecisse, qui dicit esse de iure Diui
no, & naturali, licet etiam dicat esse de iure humano. * Et qui- *
dẽ cum hanc nostram tertiam ęditionem pararemus, venit ad Viguerius
manus liberũ ędictis ab eruditissimo viro Michaele de Medi c. 16. § 7.
na, cui titulus est de Cęlibatu sacrorum hominum, qui profun- ver. 9.
de & diligentissime tractat argumentũ, quo pacto castitas anexa, quidem est ministris Dei: sed tamen non sic iure Diuino, quin summus Pontifex dispensare possit, maxime hæc in li. 5. probat, qui ergo omnia in hoc argumento legere desiderat, ibi inueniet.

Sed pro maiori intelligẽtia huius cõclusionis libet in præsentiarũ paucis ostẽdere, quãdo hoc incepit impedimentũ. Primũ
inuenio in cõcilio Auriacẽsi. c. 22. ꝙ cõiugati non ordinentur Cõci. Auria. Vide
C diacones, nisi qui priùs conuersionis proposito professi fuerint
castitatẽ. Itẽ, & in concilio Synodorũ Græcarũ. c. 39. idem ferè Hiero. cõ
determinatur. Et quidẽ ex istis cõcilijs antiquissimis colligere tra Iouinia. li. 1. c.
licet, & ꝙ cõtinẽtia clericorũ res sit antiqua, & ꝙ nõ sit ex iure 19. 28. d. c.
Diuino. Quod patet clariùs in cõcilio Anchiritano. c. 10. Habe Diaconi.
tur enim, ꝙ, diaconus si quãdo ordinatur, & ꝓfitetur se velle ha Et. d. 32. et
bere vxorẽ, & non posse cõtinere, vt post si ad nuptias venerit, 84.
maneat

maneat in ministerio. Certum est, ꝙ si esset de iure Diuino, ꝙ
talis non admitteretur ad ordines, qui dicit se non posse conti- A
Viguerius nere, quin vxorẽ ducat. De hoc optimè Viguerius in suis theo-
c.16.§.7. logicis institutionibus. Et Ioan. Arboreus lib.5. Theosophiæ.
ver.9. Item in Concilio Neocæsariensi.c.1. dicitur. Presbyter si vxo-
Io.ā. Arb. rem duxerit, ab ordine illum deponi debere. Et in Canonibus
li.5.Theo- Apostolorum. c. 6. ꝙ Episcopus non abijciat propriam vxorẽ
so.c.7. sub obtẽtu religionis. Et.25. permittitur vxores ducere. Et qui-
dam non pœnitendus autor dicit probabile, ꝙ circa Apostolo-
rum tempora cunctis sacerdotibus vxorum vsus fuit interdi-
Regist.in ctus, quamuis mos fuerit postea corruptus. Tandem ne prolixi
epistola. tate videar limites transgredi, & metas materiæ præsentis, vi-
Grego. detur à tempore. B. Gregorij fuisse continentiam præceptam
subdiaconibus. Et tenentur ordinati ad continentiam, siue sit
ex voto expresso, vel interpretatiuo. Quare sequitur manife-
stè, cùm sit ius humanum, Papam posse dispensare cum sacer-
Panor. dote, vt contrahat. Idem affirmat Panor. in. c. Cũ olim. de cle- B
ricis coniugatis, & dicit, ꝙ bene faceret Ecclesia, si permitteret
coniugatos ordinari. Veruntamen hoc abhorrent Christianæ
aures. Plurima fiunt siquidem mala, fateor, sed plura alia enor
* mia euenirent, si omnibus id esset concessum. *Quod doctissi-
me probat. F. Michael de Medina in suo illo præclaro opere
de Cœlibatu lib.5. reprobando rationes illorũ qui dicebant nu-
ptias debere concedi, in.c.110.&.7. rationibus in.c.112. & sequẽ-
tibus firmans pœnitus Dei ministros à coniungio amouen-
dos. Vide ibi.

ARTICVLVS. XXXVIII.

De impotentia.

1.Nota. SEQVITVR de alio impedimento, quod dici- C
tur impotentia, quod quidem impedit contrahen-
dum, & dirimit contractum. Pro cuius elucidatione
notandum, ꝙ hoc impedimentum est impotentia,
non quæcunq;, sed solum impotentia coeundi, siue hoc sit ex
parte viri tantum, siue ex parte fœminæ, siue ex parte vtriusq;
quomodocunq; quis habeat impedimentum, quo non possit
alteri

alteri carnaliter commisceri, impotentia dicitur.

A Secundo notandum, ꝙ huius impotentiæ duæ sunt species, quædam est naturalis, proueniens ex causa intrinseca, vt est frigiditas in viro, & similiter nimia caliditas, & arctatio in muliere, qua stante, nullo modo possunt ad actum generationis commisceri. Et idem est naturalis ex defectu ætatis in vtroq;, vt est ante pubertatem. Alia est accidentalis, ex causa extrinseca, vt castratio, maleficium. Permittit enim Deus aliquando dæmones ista operari, propter peccata hominum, vt suo maleficio tantum valeat, vt qui naturaliter possent iungi ad actum generationis, non coniungantur. *2. Nota. De hoc impedi. vide Altisiodore. 4. p. tract. 9. c. 6. q. 3. S. Tho. 1. p. q. 111. arti. 4.*

Notandũ tertio, ꝙ impotentia, quæ est naturalis, potest esse vel ad tempus, vel perpetua. Item. Potest esse, vel cum vna muliere, vel cum omnibus. *3. Nota.*

Notandum quarto, ꝙ ista naturalis impotentia, potest esse, ꝙ præcedat matrimonium, vel ꝙ sequatur. Item. Si præcedat,
B potest esse scita à contrahentibus, vel ignorata. Et maleficium potest esse temporale, aut perpetuum. *4. Nota.*

Prima conclusio. Impotẽtia ad actum generationis, siue ex parte viri, siue ex parte fœminæ, si præcedat matrimonium, impedit contrahendum, & dirimit contractum. Hanc conclusionem probat. S. Tho. Ricardus, & cæteri Theologi. Matrimonium enim est quidam contractus, quo aliquis obligatur ad debitum carnale soluendum: sed non tenet cõtractus, vbi aliquis se obligat ad reddendum quod non potest: ergo nec hic tenebit. ille autem qui est impotens, reddere non potest illud debitum (vt supponimus) ergo sequitur ꝙ non valet cõtractus, neq; tenet matrimonium. Conclusio hæc determinata est, Extra de frigidis, & malef. c. Accepisti. &. c. Quod sedem. &. c. Ex literis. Quàm omnes Theologi tractant in. 4. Dixi in cõclusione. Im
C potentia ad actum: quia & si sit impotentia ad effectum generationis, potest esse matrimonium, dum tamen sit potentia ad actum. Vnde senes contrahere possunt, licet non possint generare, dummodò possint actum illum exercere. Similiter steriles aptæ sunt ad matrimonium, licet effectum generationis nõ habeant, habentes tamen actum. Et similiter si sit sterilitas ex parte viri, non impedit quominus matrimonium sit. Dixi *1. conclu. S. Tho. d. 34. Ricar. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 2. Vigue. in suis insti. Theolo. c. 16. §. 7. ver. 9. Docto. in 4. d. 34.*

si præ-

si præcedat. De quo sit secunda conclusio.

2. conclu. 2.conclusio. Impotentia ad actum generationis, siue sit ex A
Patet ex parte viri, vel ex parte fœminæ, vel vtriusq;, dummodò sequa-
reg. in. 6. tur post matrimonium de præsenti: nullo modo impedit, nec
Et Card. iam contractum tollit, siue fuerit consummatum, siue non. Cõ
extra de stat enim ex scriptura sacra Matth. 19. Quos Deus cõiungit, ho
con. & af mo non separet. sed quando isti duo conuenerunt in vnũ, Deus
fini. c. De coniungit eos, & verum fuit matrimonium inter eos, cũ essent
infideli. personæ habiles ad contrahendum, ergo homo non potest se-
Marc. 10. parare, separaret autem homo, si solum ex determinatione ali
Mat. 19. cuius doctoris id fieret. quod dissoluatur per ingressum religio
Ioã. Ar- nis. Hoc equidẽ aliunde videtur habere vim, quàm ex iure po
bo. lib. 11. sitiuo humano, quia ex iure Diuino deductum, eo quòd Ioan-
theso. c. 16 nem vocauit ex nuptijs.

2 Secundo. Si propter frigiditatem, vel arctationem superue nientem matrimonio legitimæ contracto: posset matrimoniũ dissolui: sequeretur quòd etiam pariformiter per quamcunq; B aliam infirmitatem, si propterea vir non posset illum actũ car nalẽ exercere. Vt si morbo graui iaceret in lecto: nec esset ali- qua spes sanitatis, vel aliquo alio modo. Hoc verò est falsum, & nulla ratione firmatum.

3 Tertio. Quando contractus ille matrimonij precesit inter personas legitimas, verè fuit traditio corporum adinuicem: & nullum impedimentum fuit in illa datione: ergo quicquid superueniat, non anullat contractum legitimè factum: alio-
Sco. d. 34 qui redderetur matrimonium vinculum solubile. Hæc est ra- tio docto. subti. in. 4. Aliqui tamen ausi sunt affirmare, quòd
Mat. 19. matrimonium consummatum dissoluatur per impotentiam
Mar. 10. superuenientem, quod videtur esse impium, & malè senti-
Cõtra non re de tanto vinculo, & de eius indissolubilitate. Et dicere, ꝙ
nullos ex saltim ratum non consummatum dissoluitur per talem impo- C
Theologis tentiam (sicut aliqui ex Theologis audent dicere) existimo
Panor. falsum esse, nec bene probari, aut defendi posse. Satis est hoc
Tur. cre. concedamus voto solenni, quod maius vinculum est. Conclu-
33. q. 1. sionem hanc etiam tenet Panor. in. c. Ex literis. de frigi. & ma-
Palud. d. le. Idem Ioan. de Tur. crema. c. Quod autem. in solutione ad. 3.
27. q. 3. Idem do. Palu. in. 4. & Ricar. in quo deceptus est Celaya, qui tribuit

tribuit Ricardo, quòd impedimentum superueniens dirimat *Ricar. d.*
A matrimonium. *34. q. 2.*

Et contra contrarium affirmantes adhuc argumentatur, cor *Cela. d. 34*
roborando conclusionem. Si impedimentũ superueniens ma- *q. 1.*
trimonium legitimè contractum solueret, sequeretur, ꝙ si quis *Ant. Flo.*
post matrimonium castraretur, esse solutus à matrimonio, sed *3. p. ti. 1. c.*
hoc non, vt bene. B. Anto. & est determinatum. 32. q. 7. Hi qui *12. §. 3.*
matrimonium. Sic determinat Palu. & do. de Tur. crema. vbi *Pal. d. 27.*
suprà. Quare manet ista conclusio in veritate, quòd quomodo-
cunq; impedimentum contingat post matrimonium legiti-
mè contractum per verba de præsenti, siue sit post consumma-
tionem, siue antè, nunquàm dissoluitur matrimonium. Nam *Mat. 19*
quod legitimè prius factum est, non potest dissolui per quod-
cunq; eueniens.

B Contra hanc conclusionem videtur esse tex. in titulo alle- *Obiect. 1.*
gat. cap. Ex literis. vbi dicitur in textu, quòd cùm quidam
vir quandam ducere mulierem, & cum ei debitum reddere
viro sit facta inutilis. &c. Respondet ibi summus Pontifex,
quòd si vitium illud à natura contraxit, neque ope medico-
rum poterit adiuuari, viro aliam accipiendi liberam tribuas
facultatem. Ex isto textu videtur opinio aliorum dicentium
contrarium, roborari. Hic enim dicitur, quòd post matrimo-
nium, grauem contraxit infirmitatem, ita vt inutilis facta sit
viro: & nihilominus summus Pontifex dicit dissoluendum
matrimonium.

Respon. ꝙ non est textus contra conclu. sed pro ea. Nam si *Solutio.*
bene intelligatur, expressè ibi dicitur, quòd vir non potuit co-
gnoscere eam, & quòd grauem cõtraxit infirmitatem. Ex quo
apparet, quòd impedimentum impotentiæ actus carnalis, pr̨æ-
cessit matrimonium: & quòd quandiu simul fuerunt magis
C apparuit per infirmitatem, & morbum subsequutum: sicq;
solum dissoluitur quando impedimentum præcessit. Et ibi-
dem in text. gloss. sic declarat, quòd intelligatur de impedi- *Glossa.*
mento præcedenti. Quia si de sequenti, non dissolueretur. Et
absq; dubio in omnibus capit. in titulo citato semper fit men-
tio, quando agitur ad dissolutionem de impedimento quòd
præcessit.

2.obiect. Secundo potest etiam opponi determinatio expressa Gregorij.3.iunioris.2.q.7.c.Quòd proposuisti.vbi determinat Gregorius,quòd propter infirmitatem superuenientem in fœmina,si non potest reddere debitum,poterit vir aliam ducere. A

Solutio. *Gratian⁹* Respon.Hoc dictum esse falsum,& non tenendum,quia cōtra doctrinam Euangelicam.Et Gratianus sic dicit ibidem. Si autem obijciatur,quòd omnia dicta Grego. iunioris sunt approbata per Leonem quartum.20.d.c.De libellis.Dicendum approbata esse illa,in quibus benè dixit.At quia in hoc apertè malè loquutus est,reprobatur ab omnibus.* Vel melius si soluamus summum Pontificem locutum de impotentia perpetua quæ præcessit, q̄ egregiè declarat Michael de Medina in suo de Cælibatu lib.5.c.93.

3.conclu. 3.conclusio. Si impotentia ad actum carnalem non sit perpetua,sed ad tempus,& talis,quæ artificio medicorū curari potest,nullo modo impedit matrimonium.Expressè ex.c.Laudabilem.vbi determinatur,quòd per triennium maneant coniuncti,vsque dum videatur,si impedimentum est perpetuum. B *Sco.d.34.*

1.Ratio. Sequitur si non est perpetuum,non dissolui.Et probatur.Quia si per hoc dissolueretur;quòd ad tempus est impedimentum,sequeretur;quòd etiam si impotens esset ad actum carnalem propter aliam infirmitatem,posset dissolui,& talis infirmus,non posset matrimonium contrahere,quod est falsum.

2.Ratio. Item.Probatur ex expressa determinatione in.c.Fraternitatis tuæ.eodem tit.vbi dicitur,quòd si fuerit matrimonium dissolutum propter hoc,quòd iudicatum est esse impotētiam perpetuam:q̄ si post,contrarium appareat,debet matrimoniū reintegrari.Quia Ecclesia fuit decepta,iudicās perpetuū,quod verè non erat perpetuum.Sequitur ergo,q̄ si temporale sciret, C *Doc. theolo.d.34.4.senten.* nullo modo dissolueret.Istam conclusionem tam de impotētia,quàm de maleficio,tenent communiter doctores Theologi.Et Iurisconsulti eodem titulo.

4.conclu. 4.conclusio.Si quis contraxit cum muliere arcta,cui subueniri potest per inscisionem sine periculo,tenet matrimoniū:neq;ipsa volente potest solui.Probatur ex præcedēti.Quotiescunq;enim impedimentum est temporale,non impedit,sed tale est cui per inscisionem sine periculo subuenire potest.Sic

Palude,

Palude,& communiter doct. Dico, sine periculo. Quia si esset *Palud. d.*
A cum periculo suo,non teneret matrimonium, ipsa reclamāte. 34.q.2.
Iudicaretur enim perpetuum. Hæc conclusio videtur expresse determinata in.c. Ex literis. suprà allegato.

5. conclusio. Mulier iuncta viro matrimonialiter,à quo cognosci non potest per opus medicorum,nec per vsum propriū, si celebrato diuortio ab alio cognoscatur, cum quo contraxit matrimonium, non debet reddi primo, sed stabit cum secundo. Hæc probatur. Quia impotentia si est perpetua,cum quocunq; sit perpetua,impedit,neq; matrimonium tenet, sed tūc talis est perpetua,quando per actum suum non potest quis mulieri carnaliter commisceri,vel artificio medicorum. *5. cōclu.* *1. Ratio.*

Præterea. Matrimonium primum non tenuit,& secundum fuit validum,quandoquidem cessauit talis impotētia: ergo sequitur ꝙ si validum fuit, non potest dissolui quod fuerit validum,cùm nullum interfuerit impedimentū. Sic expresse Palude in. 4. d. suprà dicta. Idem tenet Syluester, & dicit esse de mente. S. Tho. quod credo ita esse. Idem Archie. Floren. *Palud. d. 34. Syluc. in verb. diuor. §. 19. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 12.*

B (margin mark beside "lude in. 4. d.")

Sed contra istam conclusionem videtur textus expressus in iure,titulo eodem.c. Fraternitatis. vbi dicitur, ꝙ celebrato diuortio propter impedimentum mulieris,si post fuerit cognita ab alio viro,debet reddi primo, etiam si cum secundo contraxit. Quia Ecclesia fuit decepta, iudicans impedimentum esse perpetuum,quod non erat. Respondetur,ꝙ si bene intelligatur textus,non est contra conclusionem. Quia textus intelligitur, quando de facto ita est,quia potuit cognosci à primo viro,licet id fuerit successu temporis. Tūc enim verum est,quia primum fuit validum,eo ꝙ impedimentum non fuit perpetuum. Et ta- *Obiectio.* *solutio.*
C men si nullo modo ab eo posit cognosci per actum proprium, est perpetuum impedimentum. Quòd autem iste sit sensus,apparet ex eo,quod in litera dicitur. Quia sententia per errorem licet probabilem nouimus esse latā. Sequitur ergo ex istis verbis,quòd eo iubet reddi primo: quia existimauit impedimentum perpetuū,sed inuentum est contrarium. Sic ergo per proprium vsum semper est perpetuum,intelligiturꝙ non dabitur primo,quia nūquàm fuit matrimonium cum primo, sed bene cum secundo. Et probatur ex glo. super eadem verba dicente. *Glossa.*

Intellige ꝙ error iste euenit in aspectu corporis, in quo matronæ deceptæ fuerunt, quia manus, & oculus obstetricũ sæpe falli A tur. De probationibus causam matrimonij. Et. 27. q. 1. Nec aliqua. Glo. ibidem. Sicq; tenendum tanquàm verum, ꝙ si impotentia est circa omnes, impotens est inhabilis ad contrahendũ. Si tamen impotentia sic circa vnam personam tantum, erit talis inhabilis ad illam personam, sed habilis ad alias, siue hoc sit ex parte viri, siue ex parte fœminę, siue ex parte vtriusq;. Nam ad paria quantum ad hoc iudicantur.

6. conclu. *Vigue. in suis insti. theol. c. 16 §. 7. ver. 9 Docto. d. 34.*

6. conclusio. Vir, siue sit spado, siue senex, qui potest actum exercere carnalem, & seminare, licet inualide ad generationẽ, contrahere potest: non tamen si semen nullo modo emittere potest. Conclusio hæc prætendit, ꝙ dato aliqui sint impotẽtes propter hoc, ꝙ non mittunt semen validum ad generationem, sed tamen seminant, & actum carnalem exercent, sunt apti ad B matrimonium. Si tamen nullo modo seminare possint, vel dato possint, non tamen in vase naturali, tales sunt impotentes, & non possunt matrimonio coniungi. Probatur quantum ad primam partem. *ratio. 1. p.* Quia tales possunt matrimonium cõtrahere, qui possunt talem actum exercere, ad quem obligantur per matrimonium, huiusmodi autem qui seminare possunt, licet debiliter, actum illum exercere possunt.

ratio. 2. p. *Palud. d. 27. et. 34. Sco. d. 34 Ricar. cõtra Panor.*

Secunda pars, ꝙ alij qui non possunt emittere semen, sint inhabiles, patet. 32. q. 7. Eò enim talis est impotens ad contrahendum, qui nõ potest actum reddere, ad quem obligatur: sed qui nullo modo seminare potest, non potest reddere actum ad quẽ obligatur, quia non potest efficere actum generatiuæ virtutis. Hæc Palud. in loco suprà allegato. Vnde non contrahitur per hos affinitas. Hanc etiam sententiam tenet Scotus, Ricar. q. 1. C arti. 2. dummodo nullo ingenio, vel arte mederi posit vt habeat copulam. Quamuis Panor. teneat contrarium, quia putat esse accidentale.

7. conclu. *Cõtra Palu. d. 34. q. 2. conclu. 3. &*

7. conclusio. Impotentes scienter contrahentes, vel etiam quando alter est impotens solum, sed tamen scienter, si sint impotentes perpetua impotentia, nullo modo contrahunt, & separari possunt. Hæc conclusio videtur habere difficultatem, sed eam probo contra asserentes contrarium, ex iure po-

sitiuo fundato in iure naturali & Diuino. Impotētes sunt personæ inhabiles ad contrahendũ, ergo siue ignoranter, siue sciēter contrahant inter se, non est validus contractus, & matrimonium non tenet. Consequentia est bona, & antecedens est verum, ergo & consequens. *cōtra Cela ia. d. 34. q. 1. & alios doct.*

A

Et confirmatur. Si esset hoc verum, ꝙ inter eos esset matrimonium, sequeretur, quòd si duo consanguinei in gradu prohibito scienter contraherent, teneret matrimonium, cùm non sit potior ratio de vno, quàm de alio: consequens autem est falsum, ergo & antecedens. Nam siue scienter, siue ignorãter personæ inhabiles contrahant, non tenet contractus. Etsi in istis impotentibus esset validum quia scienter, & in alijs similiter. Hanc opinionem videtur sequi expressè. Ricardus in. 4. Idem tenet Innocentius in eodem titulo. qui dicit, quòd si cum alio contrahat, tenet matrimonium. Sequitur ergo quòd primum non fuit validum. *Cōfirma.* *Ricar. d. 34. art. 2. q. 2.* *Innocen. 2*

B

Item. Quia hoc impedimentum (vt infrà nos dicemus) non est solum ex iure positiuo, sed ex Diuino, & naturali. Quare siue sciēter, siue ignoranter tales impotētes contrahant, non est verum matrimonium.

Sed tamen contra istam conclusionem videtur esse expressa determinatio summi Pontificis in. c. Consultationi. eodem titulo. vbi habetur, ꝙ tales impotētes contraxerunt, & petierunt diuortium. Determinatum est, ꝙ non fiat diuortium, sed ꝙ quàm non potest habere vt vxorem, habeat vt sororem. Ex quo sic arguitur apertè. Quandoquidem non est celebratum diuortium, sequitur ꝙ fuit vinculum indissolubile cōtractum, quod non est nisi per matrimonium. *Obiectio.* *Mat. 19.*

Respon. Quòd in illo textu dicitur, ꝙ sint velut sorores, non tamen declarat esse matrimonium, sed loquitur consultiuè, & non præceptiuè. Quia ibi dicitur, quòd incredibile est matrimonium esse inter tales impotētes. Nihilominus autem Ecclesia Romana in talibus consueuit iudicare, idest, consueuit, vt tales se habeant sicut soror, & frater. Ex verbis textus apertè declaratur, ꝙ sit consilium, & non præceptum, sicut intelligit Ricardus in loco allegato. Idem. glos. in dicto capitulo. Alij respondent ad textum, vt intelligatur ꝙ sit ibi, vbi est *solutio.* *Ricar. ubi suprà.* *Glossa.*

C

impotentia,& matrimonium initiatiuũ, sed non consummatiuum. Quod est dicere,ꝙ maneant vt soror & frater. Et quidẽ mihi contigit casus in nouo orbe,& quia impotens tactus habebat impudicos,vt fieret diuortium. consului. * Hanc. 7. conclu. post primam nostram ęditionem egregie probat, vt alia solet magister Soto in. 4. sent. d. 34. artic. 2. qui & respondet obiectioni. Verum cum hanc tertiam parare contenderã aditionem legi opus elaboratum à doctißimo viro Michaele de Medina de Cęlibatu,qui in li. 5. in. c. 74. & sequentibus contendit probare matrimonium posse esse,etiam si alter sit impotẽs qui tantum apud me potuit,vt plane existimem hanc esse probabiliorem opinionem,& conuenire cum Pontificis determinatione,& quia video nonnullos sic coniugatos esse, & permittitur imò de nouo admitti,vt fœmina volens cũ spadone contrahere,non repellatur ob impotẽtiam consortis, quapropter mutare sententiam placet.

8. conclu. 8. conclusio. Mulier quæ de præsenti contraxit,si ex sententia medicorum sine mortis periculo parere non poßit,ipsa petente,matrimonium dissoluitur. Quòd si post reperiatur alium de peperisse,primo viro restitui debet. Probatur. Quia in facti contingentia euenit in Hispania. Nam talis dicitur impotens ad contrahendum, quæ non potest sine detrimento vitæ reddere actum ad quem obligatur per matrimonium, sed sic est quod talis est huiusmodi. Patet ex eo, ꝙ si reddat debitũ, iam hoc est naturale ipsam concipere,sed ex hoc ꝙ concipiat,mors sequetur in partu. B

Ratio cõclusio.

Casus qui in Hispania conti.

Cõfirma. Confirmatur ex superiùs dictis. Mulier quę non potest cognosci à viro nisi cum periculo inscidatur, non verè contrahit, sed dissoluitur. Ergo à fortiori quæ non potest parere sine mortis periculo. Idem dicendum, si debitum non potest reddi sine periculo mortis. C

Palud. d. 34. q. 2.

Sed ꝙ debeat reddi primo, si post inuenta fuerit peperisse, vel debitum reddidisse, patet ex. c. Fraternitatis. iam allegato.

9. conclu. 9. conclusio. Mulier quæ seminare non potest, si cũ viro cõtrahat qui potest seminare, tenet matrimonium, & dissolui nõ potest. Probatur. Quia ex sententia communi medicorum, ad generationem sufficit semen viri, neq; requiritur semen mulieris.

Aristo.

lieris: ergo etiam si ipsa seminare non posit, nullum est impe- S. Tho. 3.
A dimentum, quominus matrimonium valeat. Quod secus esset, p. q. 32. ar
si vir non posset, & ipsa sic. Nam non posset tūc esse generatio. ti. 4.
Hanc sententiam tenet quidam grauis doctor, & alij commu- S. Tho. in
niter necessario debent dicere. 4. d. 34.

10. conclusio. Impuberes contrahentes ante tēpus, quo pos- ar. 2. ad. 6
sint generare, etiam si habeant vsum rationis, verè habent im- 10. cōclu.
pedimētum, quo matrimonium est nullum, sicut est. 14. annus in viro, & in fœmina. 12. Extra de desponsatione impuberum c. Attestationes. Et in alijs capitulis, eodem titulo. Ratio est. Arist. 9.
Quia impotentia impedit, cùm non posint habere actum il- de anima
lum, ad quem conuenerunt: sed impuberes non possunt talem li.
habere actum (vt supponimus) regulariter loquendo.

ARTICVLVS. XXXIX.

B *De matrimonio impuberum.*

QVIA fortè alibi non erit locus aptus tractandi exactè de matrimonio impuberum, & de sponsalibus, cùm materia sit valde necessaria, præcipuè illis, qui inter noui orbis neophytos ministerium exercent, eo quod apud eos moris sit iungi ante pubertatem, hic tractandum duximus.

Et primo queritur, Vtrùm si aliqui habentes vsum rationis, tamen ante pubertatem coniuncti sunt in matrimonio, impediat de iure Diuino, vel naturali. Quia cùm noui orbis incolæ non tenerentur legibus humanis, sed naturalibus, si solum in iure positiuo esset impedimentum, non teneret in ipsis vim, ante fidem susceptam.

Prima conclusio. Licet impedimentum sit contrahere ante 1. cōclu.
pubertatem, etiam si adsit vsus rationis, hoc tamen solū est de Viguerius
C iure positiuo humano, & non Diuino, seu naturali. Probatur. lib. insti.
Quia illud, quod non est impedimentum perpetuum, de iure Theo. c. 16
Diuino, aut naturali non impedit: sed hoc non est perpetuum, §. 7. ver. 9
sed temporale. Quia statim poterit esse generatio. Hanc cōclu-
sionem tenēt cōmuniter omnes Theologi, & Panor. in c. Pu- Panor.
beres, contra glossam. ¶ Confirmatur. Si de iure Diuino impe- Cōfirma.

dimentum esset, etiã si duo per duos annos conuenire nõ possent propter aliquam infirmitatem, sequeretur, ꝙ non possent A contrahere vsq; ad illud tempus: sed hoc est falsum etiam secũ dum ius positiuum, ergo sequitur ꝙ hoc impedimẽtum solum est de iure positiuo humano. Nam si adest vsus rationis ad cõtractũ celebrandum, etiam si post duos, vel tres annos nõ possit esse actus, erit verum matrimonium secundum ius Diuinũ cùm iudicetur impedimentum temporale, & nõ perpetuum.

Coroll. 1. *Tiraquel. li. 6. conu. nu. 26.*

Quare sequitur, ꝙ si qui inter noui orbis indigenas tempore infidelitatis iuncti sunt, quando habebant vsum rationis, licet nõ possint conuenire propter defectum ætatis, ꝙ erat verum matrimonium, existimo enim apud aliquos corũ antè esse ætatẽ ad generandũ, quàm ad liberandum, vt experientia constat.

2. conclu. *Aristo. 5. de ani. li. ca. 14. & 7. c. 1.* *Macro. li. 1. de sõ. Scipi. c. 6 & lib. 7. Satur. c. 7*

2. conclusio. Impuberes, qui ex iure positiuo contractum matrimonij non possunt facere, illi sunt, qui generare non possunt, siue sint minoris, vel maioris ætatis supra. 14. siue infrà. Hæc determinatur in ca. Puberes. vbi tales puberes vocat, qui B generare possunt. Attamen quia vt in plurimum homo generare potest. 14. anno, & fœmina concipere. 12. determinauit ætatem in viro esse. 14. annum, & in fœmina. 12. ad contrahẽdum. Extra, eodem tit. cap. Tuæ nobis. Et cap. Ex literis. Et cap. Continebatur.

3. conclu. *supple. d. 36. q. vni. ar. 3. in fi.* *Florẽ. 3. p. ti. 1. c. 19.* *Nisus ad copulã ante pubertatẽ nõ sufficit ad matri.*

3. conclusio. Minores. 14. anno. &. 12. qui de facto contraxerunt, si matrimonium consummẽt ante legitimam ætatẽ, verum est matrimonium. c. A nobis. eo. tit. Ratione sic probatur. Tota ratio, quare tales à iure inhabiles redduntur ad contrahẽdum, est propter impotentiam ad illum actum. Sequitur ergo, ꝙ si antè cõsummauerunt, ꝙ sunt potẽtes, & per consequens ꝙ C matrimonium tenet. Est enim præsumptio iuris, & iure, cõtra quàm non admittitur probatio in contrarium. Sic intellige tamen, vbi verè interuenit copula, secùs si solum fuerit nisus ad copulam: nam tũc non valet, vt patet eodẽ ti. c. Attestationes.

4. conclu. *Panor.*

4. conclusio. Impubes desponsata, & traducta, ad annos nubiles veniens, & diuortium petens: dicens se non consensisse, non auditur, si vir affirmat eam cognouisse, & iuramento firmauerit. Patet, eodem ti. c. Continebatur. Hoc verò intelligendum, vt Panor. in isto loco, ꝙ ista sit proxima pubertati, vt attingẽs 10. annum.

10.annum. Alioqui si minor septēnio, nullo modo matrimo- *Couar.2.*
A nium est, nec standum verbo viri affirmantis. Item, si maior *p.epit.c.5.*
septennio, sed tamen non apta ad concipiendum, non est credendum verbo ipsius viri, etiam si iuramento affirmet, sed adducendæ sunt matronæ, quę idipsum testificētur. Potest enim vir virginem deflorasse, & ipsa inuita, ob quod non esset matrimonium. Panor. Quę intellige in foro exteriori, in foro autem *Panor.*
conscientiæ non sic. De quo sit quinta conclusio.

5.conclusio. Si ante pubertatem vir cognouerit puellā, quā *5. conclu*
traduxit, & ipsa in animo nō dissensit, verum est matrimoniū, *S. Anto.*
etiam si non habuerit tunc expressum consensum: dummodò *3. p. tit.1.*
fuerit apta ad concipiendum. Probatur. Impedimentum hoc *c.19.*
solum est ex iure positiuo, vt suprà diximus, ergo tandiu tenebit, *Maio. d.*
quantum expressum est in iure: in iure autem expressum *28.q.2.*
est, ꝙ si fuerit cognita à viro, & affirmet vir, ei credatur, ergo ve *Vigue. in*
rum est matrimonium. Nam stando in iure naturæ erat matri *suis instit.*
B monium, & ius positiuum non cōtrariatur, quia declarat illud *theo.c.16.*
matrimonium. Et quidem ꝙ ante annū.12. possit aliqua puella *§.7.ver.9*
esse apta ad generationem, fatetur Albertus Magnus, qui in *Albertus*
4.sen.d.27.art.13. ait se vidisse anno.9. concipere, &.10. parere. *Magnus.*
Et Iacobus de Forliuio. fen. prima doctrina suprà primi canonis. dicit se audisse à quodam fide digno ꝙ puella solum.8. annorum fuit prægnans Papiæ. Dixi, si non dissentit, quia si dissentit, in iure naturæ stando, non tenet tale matrimoniū. Et in foro conscientiæ nullum erit. * Hic sermo non est de Pigmeis *
de quibus Aris.in.8. de historia animalium. c.12. 5.anno ætatis, asserit fœminas concipere, & bellum habent cùm gruibus, & horum mentionem facit Olaomagnus in historia de gentibus Septemtrionalibus, de quibus nos alibi in Physicis speculationibus.

C 6. conclusio. Impuberes minores.14. in viris, &.12. in fœminis, etiam suprà septennium vterq; nō debet matrimonialiter *6. conclu.*
iungi, etiā si alter ipsorū solū sit pubes, nisi aliqua vrgentissima necessitate interueniente. Hoc est determinatū extra de sponsa. impu. c. Vbi non est consensus. Ratio huius textus. Quia cū ibi deficiat ętas, potest postea impubes reclamare cùm venerit ad ætatem: & matrimonium dissolueretur. Ob hoc vitandum

optim'e prohibitum. Et necessitatem vrgentem explicat, vt si esset pro bono pacis. Ex quo patet, ꝙ est pessimus vsus, quòd in A ætate incongruenti copulentur, sicut apud incolas noui orbis fieri solebat.

ARTICVLVS. XL.

De impedimento maleficij.

1. *Nota.* PRO debita intelligentia huius impedimenti notandum est, ꝙ dæmon est tantæ potestatis, vt (Deo permittente) possit hominem impedire ab omnibus operationibus suis exterioribus. Habet quidem, ex hoc ꝙ spiritus est, potestatem supra creaturam corporalem ad motum localem prohibendum, vel faciendum, adhuc ipsa inuita. Et potest impedire ne simul appropinquent directè, vel indirectè, interp ndo se in medio, aliquo corpore formato, sicut accidit spõso, qui sibi Idolum desponsauerat, & nihilominus contraxit cum quadam iuuencula, & propter hoc non potuit eam cognoscere. Vnde potest dæmon (Deo permittente) semper interponere se, aliquo corpore formato, ne vir possit propriam vxorẽ cognoscere. Vel potest facere, ꝙ ipse vir, etiã si velit, non moueatur ad illud. B

S. Tho. p. p. q. 110. ar. 2. et. 4.

S. Tho. p. p. q. 111. artic. 4.

De hoc supra. ar. 38 nota. 2.

2. *Nota.* Item, potest interiùs inflammare ad actum, mouendo humores. Et potest refrigerare ab actu illo, adhibendo virtutes rerum occultas, quas ipse nouit validas.

3. *Nota.* Potest etiam hoc facere mouendo, vel turbando imaginationem viri circa mulierẽ, qua reddat ipsam exosam viro suo, vt nunquàm accedat ad eam. C

4. *Nota.* Item. 4. potest contingere ꝙ impediat, prohibendo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel si descenderit, nec recedat, vel ne excidatur: & impediatur actus generationis per huiusmodi maleficiũ. De quo vide Palu. in. 4. d. 34. q. 2. ar. 3. His suppositis, sit prima conclusio.

Palude.

1. *conclu.* Prima cõclusio. Maleficium si perpetuum sit, & matrimonium præcedat, impedit contrahendum, & dirimit iam contractum.

tractum. Conclusio hæc videtur fuisse expresse determinata
A in eodem titulo. Siquidem, dato non sit expressum de maleficio, cùm tamen sit expressum de impotētia coeundi, sequitur, q̃ siue ipsa impotentia naturalis sit, siue accidentalis, dummodò perpetua sit, & præcedat, impedit matrimonium. Sic intelligunt omnes docto. vno excepto Inno. qui dicit contrarium. *Contra. Innocen.* Sed tamen Panor. in eodem ti. c. Literæ. reprobat opinionem *Panor.* Innocen, & motiua, & ponit secundum communem opinionem hanc sententiam. Dixi. Si præcedat. Nam si sequatur, *sup. ar. 38* nullo modo impedit, sicut suprà determinauimus, & est sen- *D. 34.* tentia Panor. in eodem tit. & omnium Theologorum, quos cōtigit videre. Dixi. Si sit perpetuum. Quia si sit temporale, nullo modo impedit, sicut iam suprà probauimus de impotentia naturali coeundi, quæ si erat temporalis, nullum præstabat impedimentum.

B 2. conclusio. Ad cognoscendum, vtrùm maleficium sit per *2. conclu.* petuum, nec ne, sufficit si per triennium simul cohabitauerint, nec consummare potuerunt. Hæc exprese ibidem in. c. Lau- *Sco. d. 34.* dabilem. vbi præsumitur esse perpetuum, si per triennium non potuerunt simul conuenire. Imò si antè appareret esse perpetuum per aliqua signa, esset antè dissoluendum, vt ibidem patet. Hęc conclusio est notanda, quia datur q̃ per triennium det *Nota.* operam ad cognoscendum eam. Dixi notandam conclu. propter illa, quæ nos in fine tertiæ partis sumus dicturi, quomodo stante dubio de legitimo coniuge, potest quis non solum reddere debitum, sed petere. Vide ibi. art. 18.

3. conclusio. Quando dubium est, vtrùm maleficium pręcesserit, an sequutum fuerit matrimonium, præsumendū est præ- *3. conclu.* cessisse. Hanc conclusionem tenet Panor. in eodem tit. c. Fra- *Panor.* C ternitatis. Nam ex quo non consummauerūt matrimonium, & nunquam coniuncti sunt, ne maneant tales illaqueati, iudicatur præcessisse. *Obiectio.*

Sed contra istam conclusionem est tex. in. c. Licet. in fine. *In dubio* Extra de testibus. q̃ in dubijs est sentētiandum pro matrimo- *sentētiandū p̄ matrimonio.* nio. Sequitur ergo q̃ quandiu hic est dubium, vtrùm præcesit impedimentum maleficij, vel sequutum est: q̃ debet iudicari pro matrimonio. Resp. Panor. ibi, quòd ille textus intelligitur, *Solutio.*

Anto. quādo matrimonium poteſt habere ſuum effectū,ſcilicet,cui-
Ricar.d. tationem fornicationis,vel bonū prolis,quod hic non eſt,pro- A
34. pter impotentiam coeundi. Et nota ſingularem limitationem
Syluest.in ad illud.c.vt nunquam præſumatur pro matrimonio in dubio,
verbo ma quando non poteſt habere ſuum effectum. Et do.An.in.c.Li-
tri.8.§.vl teræ.eodem titulo.Idem tenet Ricardus in. 4. & Syluester. Et
timo. tandem eſt communis opinio.

4.cōclu. 4.concluſio. Si maleficium ſolum eſt ad vnum, vel ad vnā, licet matrimoniū non ſit inter illos,inter quos eſt impedimentum:poterit tamen eſſe,ſi cum alijs contrahant:cū quibus non eſt tale impedimentum. Concluſio hæc eſt manifeſta. Nam ſi propter impedimentum maleficij non potuit matrimonium eſſe,vbi non ſit tale impedimentum,ſine dubio ſi perſonæ ſunt legitimæ,poterit & talis contractus celebrari.

ARTICVLVS. XLI.
De furia & amentia. B

PRO complemento huius impedimenti quæritur, Vtrùm furia,& amentia impediant matrimonium,ita q ſi de facto cōtrahant,nullum ſit, ſicut diximus de maleficio.

Nota.1. Pro ſolutione notandum,poſſe eſſe,quòd furia,vel amentia ſint continuæ in homine,vel quòd ſint lucida interualla.

Nota.2. Item,poteſt contingere, q præcedat matrimonium, vel q ſequatur. Et idem de ebrietate. Pro quo ſit.1.concluſio.

1. conclu. Prima concluſio.Furia,vel amentia in illo qui non habet lucida interualla,ſi matrimonium præcedat,impedit contrahendum,& dirimit iam contractum. Ad matrimonium enim ve-
Art.2. et rum requiritur cōſenſus,vt ſuprà latè probatum eſt:ſed vbi eſt C
per omnia amentia,vel eſt furia,deficit conſenſus, ergo nullum eſt matri
de cōsen- monium. Antecedens patet pro maiori. Et minor probatur.
su. Vbi eſt furia,vel amentia perpetua non poteſt eſſe verus con-
S.Tho.d. ſenſus. Patet. Vbi nō eſt plena libertas, ibi non eſt plena cogni
34.ar.4. tio, nec poteſt eſſe aliquo pacto verus conſenſus: ſed ſic eſt in amēte,vel furioſo.S.Tho.in.4.Et eſt communis opinio. Nam ſi puer

si puer non potest matrimonium contrahere, cùm sit puer,
A quia non potest tali se vinculo obligare, quantò magis furiosus, vel amens? Et nostris temporibus contigit. Nam dux Methinæ Sidoniæ contraxit, cùm esset primogenitus, & post dissolutum est matrimonium, & contraxit secundo loco natus, cum eadem. Siquidem declaratum fuit, quòd primogenitus erat amens, & non potuit contrahere, neq; iura primogenituræ habere. *Dux Methinæ.*

2. conclusio. Furiosus, vel amens habens lucida interualla, potest in illis contrahere, & contractus tenet. Tota enim ratio, quare dicebamus esse impedimentum, erat, quia non poterat esse in amentia, & furia perfectus, & requisitus consensus: sed tamen in illo qui habet lucida interualla, potest esse perfectus consensus, quando non est in amentia, ergo contrahere potest. *2. conclu.* *Ratio.*
B

3. conclusio. Si tamen furia, vel amentia etiam perpetua sequatur matrimonium, nullo modo dissolui potest. Nam illud quod à principio tenuit, nullo modo dissolui potest, nisi per aliquid in iure expressum: sed in iure solum est expressum de voto religionis, per quod matrimonium ratum non consummatum, dissoluitur. Et inter infideles, in casibus traditis ab Apostolo, vt in. 2. par. dicemus in fine, vt in. c. Gaudemus. Extra de diuor. *3. cōclusio* *Mat. 19.* *1. Cor. 7.* *Arti. 28. & vltrà.*

4. conclusio. Si quis tempore quo ebrius est contrahat, matrimonium non est validum, si in sana mente de nouo non cōtraxit. Ratio est. Ad matrimonium requiritur deliberatus consensus, sed talis deliberatus cōsensus non est in ebrijs: sicut & de furia dictum est. Hoc dummodò posteà non ratificet, quia valebit. Non tamen prout antè, sed vt pro tūc: cùm tunc debitus, & sufficiens affuit consensus. Nec sufficit ad hoc mutua cohabitatio, vel aliquid simile, nisi adsit de nouo consensus saltim interior. Nota valde istam conclusionem pro Indis, quia frequēter contingebat, q tēpore infidelitatis ebrij sumebāt sibi vxores, & posteà relinquebant. *4. cōclu.* *Ratio.*
C *Nota pro noui orbis incolis.*

5. conclusio. Si aliquis habens liberum vsum rationis, cōsensit in matrimonium: sed non explicuit consensum verbis, aut signis, nisi quando in ebrietate, vel amentia positus est, non est matri- *5. cōclu.*

est matrimonium validum. Nam ad matrimoniũ perfectum requiritur cõsensus deliberatus, expressus signis, vel verbis: sed sic est, quòd in tali casu non interuenit talis consensus. Quia à principio & si fuit consensus deliberatus, tamen cùm fuerit solum interior, non fuit sufficiens, vt nos in principio probauimus, ergo tunc non fuit matrimonium. Nec secundo fuit, quã do in amentia verba protulit. Verba enim non sufficiunt, nisi adsit interior consensus. At cùm tunc defuit, sequitur non esse matrimonium. A

Suprà. arti. 2. & 3. et per omnia de consensu. Theo. d. 26 & 27.

Dubiũ. 1. Hic circa amentes dubium posset esse. An amens possit petere debitum. Nam videtur quòd non. Quia concubitus innaturalis, & velut brutalis videretur. *solutio.* Respon. amenti, licet petere, sicut & ebrius potest. Sed an ille qui est sanæ mentis possit denegare, dubium est. Sed videtur quòd teneatur reddere petenti. Nam ex quo alter habet ius, non est denegandum, & ita tenendum. B

Dubiũ. 2. Sed adhuc est dubium. An dato inter illos qui sunt perpetuò amentes non possit esse matrimonium, liceat eos coniungere. Scio aliquando factum in nouo orbe. Et videtur ꝙ sic, ad modum quo duo bruta possunt commisceri. Respon. ꝙ non licet. Esset enim nocumentum prolis nasciturae, quæ non est necesse sit amens, sed potest esse sane mentis, quę à parentibus insanis non posset educari, oportet aduertere.

Vitue. in institu. Theo. c. 16 §. 7. ver. o.

ARTICVLVS. XLII.

De impedimento ligaminis.

ALIVD impedimentum, quod dicitur ligamen, ex eo incurritur: ꝙ aliquis, qui est ligatus vni matrimonialiter, impeditus est ne possit cũ alia cõtrahere. Quòd si de facto contrahat, nihil fit. Et quidẽ si hoc scienter fiat, iam superiùs diximus quomodo sit impedimentum. Sed dubiũ potest esse si ignoranter fiat, De quo sit prima conclusio. C

1. conclu. Socinus. Barbati⁹. Prima conclusio. Verè matrimonialiter coniunctus, altero recedente in remotis, non debet contrahere, vsq; dum constet de morte veri coniugis. Et si de facto contrahat, non valet matrimonium.

trimonium. Ex quo enim matrimonium primum valuit, non Abbas.
A sui iuris est, ergo non potest alteri dare quod suũ non est. Quòd c. Quoniã
si de facto det, non tenet datio, vt constat. Nec in hoc dubium lite no cõ.
est. Dixi, Vsq; dum cõstet: sicut si audiuit à fide dignis de mor l.7.tit.15.
te, vel recepit literas: tunc videtur sufficienter cõstare de mor- li.8.ordi.
te, vt patet. Extra de sponf. c. In præsentia. Et ibidẽ glo. Quic- Hoc etiã
quid dicat do. An. vt refert ibidem Panor. quòd sufficit fama, patet in.c.
cùm longo tempore maritus fuerit absens. Hoc enim non suf- dominus.
ficit in re tam graui, sicut est matrimonium. Sic tenet Panor. extra. de
ibidem iuxta textum, quòd requirit certum nuntium. Et ait. 2.nup.
Pondera verbum certum: nam fama procedit ex authore in- Couar. in
certo, & plerunq; fallaci. vt in cap. Vestra. de cohabi. cle. & 2.p.epi.c.
muli. Etiam in persona nuntij deberet considerari qualitas per 7.§.3.in
sonæ. Et vtrùm deponat per verba verisimilia. Nam agit non fine. l.14.
de modico præiudicio absentis. Et in summa, hanc materiam ti.14.p.3.
relinquerem arbitrio iudicantis, vt diligenter omnibus pon- Præpo. in
B deratis consideret, vtrùm de morte sit facta certificatio. Hæc c.citato.
Panormi. Ergo ridiculum est illud vulgare, ꝙ vsq; ad septen- In præsẽ.
nium teneatur spectare. Boeri⁹ de-

2. cõclusio. Mulier certificata de morte proprij viri, licet nõ cisio.288.
peccet contrahendo cum alio, & filij sint legitimi quos habue- 2. conclu.
rit, si tamen vir eius viuebat, matrimonium est nullum, etiam
si mortuus sit post, si modò non adsit nouus consensus post
mortem viri. Hæc conclusio patet. Nam sic certificata, pro- Ratio
babiliter secundum iuris dispositionem non peccat contrahẽ-
do cum alio. Ignorans enim inuincibiliter ꝙ habet virum, li-
citè contrahit cum alio, sed mulier sic certificata, licet non ita
sit, inuincibiliter ignorat, ergo non peccat cõtrahendo do. An.
in, c. suprà allega. Et glo. Quod pro certo tenendum est.

Quòd filij iudicentur legitimi, patet ex. c. Ex tenore. Et Ex
C tra. Qui filij sint legitimi.

Sed ꝙ si vir viuebat nullum sit matrimonium, patet ex eo, 1.Cor.7.
ꝙ non potuit mulier illa viuente proprio virò, matrimonium
inire cum alio. Et quòd à principio non valuit, non potest re-
tro trahi, nec habere valorem: nisi adsit nouus consensus, vt su- suprà de
prà probauimus latè. cõsensu.

3. conclusio. Mulier habens proprium virum, qui in remotis 3. conclu.

profectus

S. Anto. 3.p. tit. 1. c.9. profectus est, si certificata de morte proprij viri cum alio contraxit, quàm primum cœperit dubitare de morte proprij viri, A tenetur debitum reddere illi, cum quo contraxit. Extra. de. 2. nuptijs. cap. Dominus. Et. cap. Inquisitioni. de sententia excō *Panor. in c. In præsentia. de spōsalib⁹.* municationis.

Sed an in casu quo dubitat, manēte tale dubio possit etiam exigere, est dubium graue, & valde necessarium scire, propter confessores neophytorum, quod nos reposuimus tractandum *Inferius. 3.p. ar. 18.* in fine tertiæ partis, vbi de actionibus coniugum sermo erit. Et in casu conclusionis ostendemus licitum esse non solum reddere, sed exigere. in penultimo arti. vide in. 3. p.

4. conclu. 4. conclusio. Mulier, quæ probabiliter credens virum mortuum, cum alio contraxit, cùm primū nouerit eum viuere, tenetur ad eum redire: relicto secundo. 34. q. 2. Cùm per bellicā. Et. c. Cùm in captiuitate. vbi determinatum est, quòd si ad primum non redierit, iudicabitur adultera. B

5. conclu. 5. conclusio. Mulier putans virum suum viuere, si cum alio contrahat, & vir tunc mortuus sit: licet ipsa ignorāte, tenet ma*sup. ar. 2.* trimonium, si fuit in ipso contractu verus consensus. Nam ad matrimoniū requiritur mutuus consensus inter legitimas personas, sed talis est in casu posito, & personæ sunt legitimæ, cùm nullum sit impedimentum, quia vir primus mortuus est, ergo videtur ꝙ teneat. Dixi, si adsit verus consensus. Nam si mulier credens impedimentum, non intendebat contrahere, licet verba proferret, non esset matrimonium, vt satis constat ex suprà *Florē. vbi suprà.* dictis. Archi. Floren. in loco proximè allegato ex mente Guiliel. Hanc puto esse veram, neq; requiritur alius nouus consensus. Quia primus à principio effectum habuit, cùm nullum interuenerit impedimentum.

De pœna illius, qui viuente vxore, aliam ducit, multa sunt C apud doctores. Et quod sit suspectus de hæresi dicit Ioan. Lupus in repetitione in. cap. Per vestras. §. 17. Sic do. Fran. in. cap. Accusatus. de hæreticis. in. 6. Et Villadiego in tractatu de hæ*Ioā. Lup. Villadie. Gilard⁹.* resi. q. 9. Et quidam putat esse ipso facto excommunicatum, vt est Paulus Gilardus in suo de pœnis omnifaraim coitus, quæst. 14. Deceptus est tamen. Et de pœnis vide Par. 7. l. fin. titu. 17. & lib. 4. fori. l. 7. titu. 15. & lib. 8. ordinamenti. l. 6. vbi

dicitur

dicitur quod ferrum in fronte imprimatur. De quo Couar- *Couarru.*
A rub. in epitome. 2. p. c. 7. §. 3.

ARTICVLVS. XLIII.
De impedimento consanguinitatis.

SEQVITVR impedimentum consanguinitatis, quod quidem difficultatem aliquam habere videtur. Et primo ponamus eius definitionem. *Definitio cõsanguinitatis.* Consanguinitas, est vinculum personarum, ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. Dicitur vinculum. Quia consanguinei magis se diligunt, quàm extranei, affectu & effectu. Dicitur ab eodem stipite. Intelligitur de stipite propinquo, non de remoto. Alias cùm omnes ab eodem stipite descendant, omnes essent consanguinei: siquidem (vt nos infra dicemus) in
B gradibus consanguinitatis à stipite proximo incipiendum est scilicet, à parente, non ab Auo. Dicitur, est illorum, qui descendunt carnali propagatione. Nam alias non est consanguinitas: vt si descendant ab vno per creationem, nec reperitur talis consanguinitas.

Pro debita intelligentia huius impedimenti libet in principio aliqua ponere documenta, quæ à doctoribus ponuntur, præcipuè à Ricardo in. 4.

Linea, est ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum, ab eodem stipite descendentium, diuersos gradus habens. *Ricar. d. 40.* Et hæc est triplex. *Notabile. 1.* Ascendentium, descendentium, & transuersalium. *Triplex linea.* Et non eodem modo gradus computantur. Nam secundum lineam ascendentium computatur. Pater, & Mater. Auus, & Auia. Proauus, & Proauia. Ata-
C uus, & Atauia. Secundum lineam descendentium. Filius, & Filia. Nepos, & Neptis. Pronepos, & Proneptis. Abnepos, & Abneptis. Secundum lineam transuersalem. Duo fratres. Filij duorum fratrum, & Nepotes duorum fratrũ. Pronepotes duorum fratrum.

Gradus, est habitudo distantium personarum, qua cognoscitur, quota generationis distantia, duæ personæ differunt *Quid gradus.*

inter

inter se. Et hoc differenter. Secundum ius Canonicum. s. & secundum ius ciuile. De quo nos infrà. A

2. *Nota.* Item notandum, ꝙ contrahentes, in gradu consanguinitatis prohibitio sine dispensatione: nulla longinquitate defenduntur annorum, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget. Extra de consangui. & affini. cap. Non debet. Et de eo qui duxit in ma. quam. pol. c. Cùm haberet.

Tanto gradu personæ descendentes à proximo stipite distant inter se, quanto à stipite distant, vt filius à patre distat in primo gradu, & filia à patre similiter in primo gradu. Isti duo fratres distabunt inter se in primo gradu, & filij istorum fratrũ distant à stipite. s. ab Auo duobus gradibus, & eodem modo distant inter se. Et sic consequenter procedendo, ita ꝙ debet sumi principium computationis à communi parẽte, à proximo vno stipite, & secundum distantiam ab alio debet iudicari distantia graduum inter descendentes.

3. *Nota.* *Tanta est distantia ad inuicẽ, quãta est illius qui magis distat à cõi parente.* *Arist. 8. ethi. c. 12.* Notandum etiam, ꝙ quando aliquis distat in tertio gradu ab stipite, & alius in secundo, debet distantia inter tales tanta esse, quãta est illius, qui magis distat. Vt filius Petri distat à patre eius per duos gradus, & filius filij fratris eius distat per tres, filius Petri, & filius filij fratris distabunt etiam per tres, dato filius Petri solũ distet per duos à stipite. Huius asignatur ratio. Quia ratio consanguinitatis in linea transuersali ortum habet à stipite. Vnde Aristo. communis cognata amicitia dependere videtur ex paterna. Ideo nullus in linea trãuersali potest alteri propinquior esse, quàm si stipiti. Quare si vnus distat à stipite per duos gradus, & alius per quatuor; dicũtur tales distare inter se per quatuor gradus. B

4. *Nota.* Est præterea notandum, ꝙ in gradibus cõsanguinitatis quidam possunt esse prohibiti iure naturali, alij iure Diuino positiuo iudiciali, vel cæremoniali: alij iure Diuino positiuo Euangelico: alij iure solum humano. C

5. *Nota.* *Aristo. 1. rheto. c. 11. Et. 8. ethi. ca. p.* Præterea, Supponendum est consanguinitatem esse causam cuiusdam amicitiæ naturalis. Quia inter consanguineos maximè viget vnitas, & similitudo. Vnde ex tali vnitate, & similitudine causatur amicitia. Quia simile diligit sibi simile. Sed tamen huius modi coniunctio, & similitudo non in infinitum extenditur,

extenditur, sed suos habet limites. Ob id & consanguineorum amicitia habet terminos. Nec vocantur consanguinei, eo quòd omnes ab vno communi parente procedāt: alioqui omnes homines vocarentur consanguinei, quod non est in vsu: sed illi se tractant vt consanguinei, qui ab vno descendunt stipite proximo non nimium distanti, inter quos adhuc manet quædā vnitas, vel similitudo ad communem parentem. Quod verum est siue sit in linea recta, siue in transuersali. quicquid dicant alij. De quo sit. 1. conclusio.

et. 2. mag. mora. c. 11

A

Prima conclusio. Iure naturali in linea recta prohibitum est matrimonium inter personas ascendentes, & descendentes, aliquo certo gradu, non in infinitū. Quòd in iure naturali sit prohibitum, patet. Iure naturæ filius, tenetur reuerentiam præstare matri: ergo eam non poterit habere in vxorem: cùm oporteat vxorem subditam esse viro. Item. Nec pater filiam, cùm eam debeat habere vt sociā: & filia, debeat in omnibus subijci mandato patris. Idem de Nepti, & Amita. Sed quod non in infinitum iste gradus extēdatur, patet. Experientia enim constat inter tales ascendentes, & descendentes amicitiam perdi, & communicationem. Sicut certum est, quod etiam si Adam modò viueret, non haberemus ampliorem familiaritatem, vel amicitiam ratione consanguinitatis, quàm haberemus cùm Noe, vel habemus cùm illis, qui maximè à nobis distant. Sic Caie. Imò rigurosiùs, dicens quod solum de iure naturali est prohibitus gradus iste primus consanguinitatis in linea recta. s. patris, & filiæ, filij, & matris. Idipsum contendit probare ex dictis S. Thom. ibidem ad. 3. qui id affirmare videtur ex Arist. 9. de animalibus. cap. 47. Et Aelianus lib. 5. & Plin. lib. 8. cap. 42. & Varro de re rustica lib. 2. cap. 14. solum esse debitam istam reuerentiam naturalem filiorum ad parentes, inter quos matrimonium videtur esse prohibitum. Et quidem Caiet. in ista sententia pugnat contra plures Theologorum, & Canonistarum, qui vna voce confitentur in linea recta nullum esse gradum, nec posse connubia esse inter tales. At (vt verum fatear) ego credo opinionem omnium veram, & Caiet. & aliorum similiter. Et quod in re non contraria sentiant, sed solum nomine discrepent. ¶ Et primo adduco contra Caiet. sententiam. S. Tho. vt probē meam.

B

C

1. conclu. Vide quæ Xenophō. li. 3. de Socrate, qui dicebat à dijs positū, ne parētes filijs miscerent. Paul. Do. Caie. 22. q. 154. ar. 9. Idē. B. Bona. d. 40. q. 1. et. Ricar. q. 2. et Alexā. 2. p. q. 169. m. 2. Plin. li. 8. c. 42. Plato. li. 5 de repub. Aelian. li. 5. c. 22. Idē Caiet. in trac. de matrimo. regis Angliæ.

P Nam id

Notaò Nam id affirmat in.4.d.39.art 3.in solutione ad.3. Verum est quòd standum est vltimæ sententiæ in partibus, sed ego credo A quòd vtrunq; est verum in S.Thom.licet videatur sentire contrarium. Et probo opinionem communem, quòd in linea recta non sit graduum computatio, nec matrimonium posſit esse inter tales. Primo. In primo gradu fatetur ipse Caieta.& nos in conclusione etiam concedimus de aliquibus alijs verum esse. Et similiter probo de alijs, loquendo quidem naturaliter.

sup. ar.38 Abauus non poterit ducere Proneptem. Probatur ex suprà dictis. Quandocunq; est impotentia naturalis ad actum coniugalem, est impedimẽtum quominus sit matrimonium, sic quòd si non posſit esse seminatio, etiam si posſit esse coniunctio carnalis, non valet matrimonium, vt est in senibus: sed communiter ita est, q̃ tales illius ætatis impotentes iudicantur ad seminandum, ergo & impediti ad contrahendum matrimonium. B

Cócordia opi. Et sic est verum quod dicit communis opinio. Et sic de alijs: ita quod probabiliter, & piè possumus intelligere id velle doctores dicere, quando affirmant non posse stare matrimonium in linea recta, quod ideo sit, non quia non sunt verè gradus, sed quia non est proportio aliqua, sed est impotentia quædam naturalis, quæ impedimentum præstat matrimonio ex parte senis. * Licet quantum ad hoc, quòd communis opinio de impotentia affirmat suprà, quando de impotentia loquuti sumus diximus, quia iam opinionem probabiliorem, vt de spadonibus, vide ibi.

Et dictum Caie. est verum, q̃ nullum esset impedimentum ex parte graduum, in lege naturæ loquẽdo, quominus Abauus posset ducere Abneptem, sed tamen est impedimentũ ex parte naturalis impotentiæ. Hæc dixerim doctoribus materiam, C & argumentum præbens veritatis inueniendæ, eis iudicãdum relinquens, solum opinatiuè loquens. Et quidem hoc ipsum facio lubens, ne videar contra tot graues viros aliquid asserere: licet B.Bona.& Ricard.& Alexan.& Caiet. fuerint huius sententiæ. Et adhuc præter ipsos habeam magistrum meum, Theologorum sui temporis facilè principem, fratrem Franciscũ à Victoria. Nolo tamen conclusionem sic intelligi, vt putemus esse intrinsecè malum parentes, & filios copulari. Nam posset bene

B.Bona. d.40. Ricardus Victoria. Idẽ Soto i 4. d. 40. q. vnica. art. 3. Vi. Alex. de diebus genia.

fieri in

fieri in casu necessitatis. Imò Martinus de temperantia. circa. *Martin° de m gi.*
A q. 154. apud S. Tho. in. 2. 2. tenet, ꝙ in casu, quo solum esset pater, & filia, sine dispensatione possent coniũgi in matrimonio. Et quicquid dicat Caiet. ibidem, puto verum. Nam maior esset obligatio, maximè quia à nullo posset expectari dispensatio, nisi à solo Deo. Et mihi est certum (vt in. 2. p. dicemus) Papam non posse in primo gradu dispensare, quia de iure naturę, & Diuino est. *Ar. 27.*

2. conclusio. In linea transuersali de iure naturæ prohibitus est primus gradus. s. fratrum inter se, & non ampliùs. Quia illud videtur esse iure naturæ prohibitum, quod communiter est eodem modo apud omnes: sed ꝙ non coniungantur fratres inter se, videtur esse apud omnes tãquàm inhonestum, & reprobatũ, etiam quantumcunq; sint barbaræ nationes, ergo probabile videtur. Et quidem præter illa, quæ doctores dicunt circa hoc, est mihi vnum huius conclusionis fortissimũ argumentum, ꝙ ex B perientia didici ex. 30. annorum spatio apud noui orbis indigenas, inter quos erat improbatissimum fratres cõiungi. Et inter omnes solum duos reperi coniunctos. De casu consulens antiquos, certò cognoui, vitio datam talem cõiunctionẽ. Ob quod separandos iudicaui. Credibile enim est, si natura non abhorreret huiusmodi coniunctionem inter fratres: ꝙ tempore infidelitatis suæ cæci, huiusmodi frequenter celebrarent coniunctiones. Idipsum obseruabatur etiam apud omnes fere in nouo orbe. Sic concludit S. Tho. dicens, esse prohibitam hanc coniunctionem de iure naturali secundario. Et hoc expresśe tenet egregius doctor Thomas de Argẽtina Augustiniensis. Est etiã sententia (vt cęteros sub silentio transeam). D. P. Augusti. li. 15. de ciuitate Dei. c. 16. Et contra Faustũ li. 22. c. 35. Ita Diuus Hieronymus super Iob in principio. Et dicit. B. P. Augustinus nũ C quàm licuisse sine dispensatione fratres matrimonialiter coniungi. Etiam si Caiet. 2. 2. q. 154. art. 9. ad. 3. dicat cum Sco. d. 40. & Bona. & Ricar. & Maio. ibidem contrarium. Tamen dato esset de iure naturæ, non tamen de primis principijs, sed de secundis, vt infrà in secunda. p. dicemus latiùs. art. 22.

2. conclu. *Ratio.* *Frater inter Indos iungi non erat consuetum.* *Alexan. Hale. 2. p. q. 169. in prin.* S. *Tho. in 4. d. 40. arti. 4. Et 2. 2. q. 154 ar. 9. ad. 3.* *Thom. de Argẽtina d. 40.* *Augu.* *Hierony.*

3. conclusio. Licet inter fratres matrimonium prohibitum esset lege naturali: à principio tamen propagationis generis humani, *3. conclu.* *Tiraq. 7. l conu. n. 30*

Aristo.2. Phy.tex. com.75. humani, licite facta est inter fratres cõiunctio maritalis, etiam si nulla fuisset dispensatio. Probatur. Necessitas in naturalibus A sumenda est ex fine, vt Arist probat. Et semper bonum cõmune præfertur bono particulari, & bonũ totius, bono partis. Nec dicitur aliquid fieri malè, & contra naturã, licet fiat contra naturam, i dest, contra propriam inclinationem particularem. Si tamen fiat ad bonum totius conseruandum, quemadmodum *Arist. 4. Phy.* naturale est aquæ descendere, & propter bonum totius, ne detur vacuum, faceret contra illã naturalem inclinationem ascẽdendo, in quo conseruat aliam naturalem inclinationem quã habet, & necessitatem id faciendi ex fine. Quòd si aqua ageret ex electione illud, non peccaret: licet faceret contra naturam. Quia semper bonum totius præferendum est bono particulari. His suppositis, probo conclusionem. Qui facit contra parti-*Ratio.* cularem inclinationem naturæ propter bonum totius, bene facit: neq; in aliquo arguendus, sed fratres in principio commiscendo se matrimonialiter, faciebant propter bonum vniuersi B cùm aliter non posset conseruari species humana, ergo faciendo cõtra illud ius naturale, cùm fuerit necessitas respectu finis vniuersalis, licuit. Quare nullum fuit peccatũ fratres iungi, etiã sine aliqua dispẽsatione. Imò tenebãtur ad illud. Maius enim est bonum cõmune, quàm particulare. Nec propter hoc sequitur non esse prohibitam de iure naturæ talem coniũctionem, sicut in exemplo posito. Dato aqua ascendat propter bonum vniuersi, non sequitur quòd non sit cõtra suam inclinationem illud, & contrarium sit secundum suam naturalem inclinationem. Sic in proposito. Dato ita sit, quòd à principio fratres iungerentur, non sequitur illud non esse contra naturalem legem, *Bona.* & contrarium esse secundum legem naturæ. Solum sequitur, ꝙ *Sco.* tunc non fuit seruatum ius naturale, secundum propriam incli C *Ricard.* nationem, & obseruatum est commune, ad quod quilibet te-*Maio.* netur. Et sic dicitur, ꝙ de lege naturę iste gradus sit prohibitus, *Caie. sup. Liuiti. 18.* & ꝙ alij tenentes contrariam sentẽtiam, innixi huic fundamẽto, scilicet, quia tunc à principio iuncti sunt, trepidauerunt timore, vbi nullus erat timor. Et fortè non exactè considerauerũt quomodo potuit illud à principio fieri propter bonum totius, & ꝙ illud non esset contra ius naturæ, prout respicit pro-

prium,

prium, & particulare bonum. Hoc dixerim propter hoc, quòd
A illi, qui dicunt hanc coniunctionem non fuisse de lege naturæ prohibitam, solum innituntur, quia à principio non fuit obseruata. Dixi in conclusione. Etiam sine dispensatione. Quia cum dispensatione, nulli dubium erat posse fieri. Fuisse tamen factá dispensationem, non apparet. Sed videtur quòd fuit solum ille naturalis instinctus luminis interioris, quo mouebantur ad cõseruationem totius speciei, & propagationem, quæ non poterat aliter fieri. Hoc autem maximè probat factum. Quia postquàm cessauit illa necessitas, nunquã facta fuit amplius illa cõiunctio fratrum. Imò neq; post diluuium, vbi paucissimi erãt, talis facta est, eò quòd aliter poterat genus humanum conseruari. Si tamen quis affirmet dispensationem tunc factam, non contendo. Satis est probasse, non fuisse necessarium: sed absq; ea posse fieri talem coniũctionem: etiam si esset de iure naturę
B prohibitum.

Sed contra istam nostram sententiam posse fieri vnum validum argumentum. Tempore quo non fuit talis necessitas conseruandi genus humanum, facta fuit coniunctio matrimonialis inter fratres: ergo non videtur fuisse de lege naturali talis prohibitio. Alioqui cessasset talis coniunctio, cessante causa. Consequentia videtur bona. Probatur antecedens. Tempore enim Abrahæ facta est talis coniunctio, quo tempore haud dubiè genus humanum sufficienter fuit multiplicatum. Patet de ipso Abraham, qui contraxit cum sorore sua Sarra, cùm tamẽ posset contrahere cum alia. Dicit Abraham de Sarra. Nam & ipsa soror mea est, filia patris mei, & non matris meę, ergo sequitur q contraxit cum sorore. *Obiectio.* *Gene. 12. & 20.*

Respon. quòd Abraham non recipit in coniugem sororem, sed recepit Sarram, quæ nõ erat soror: vt esset ex eodem patre, vel ex eadem matre nata. Vocatur verò soror, consuetudine:
C quia qui sunt filij duorum fratrum, dicuntur fratres. Sic & vir vocat sororem. Et vulgo dicimus, *mi prima hermana*. Et apud noui orbis indigenas (vt optimè nouerũt, qui linguam eorum callent) est iste mos, vt vocent sorores, quæ in secũdo gradu eis iunctæ sunt. Imò etiam si in tertio. E contrariò etiam fœminæ vocent fratrem. Et Patruum vocent patrem, & Amitã vocent *Solutio.*

 matrem.

matrē. Sępe audiui ab eis: ita vt à principio decipere in tali modo loquendi. Sic in proposito dicendum, ꝙ tūc apud Hebræos A
ille fuit mos nominandi sororem filiam Patrui, & sic fuit Sarra
Gene. 20. soror Abrahæ: non tamen sic soror, ꝙ ex eodem patre, vel matre procederent. Quòd autē fuerit mos, scriptura testatur, quādo idem Abraham vocat Loth fratrem. Certum enim est eos non fuisse genitos ab eisdem parentibus, sed à diuersis. Tamen quia parentes eorum erant fratres, vel cognati, & ipsi fratres dicebantur. Pater Augustinus testatur, cognatos vocari fratres,
August. Gen. 20. & ponit exemplum de Abraham, & Loth. Idem do. Abulen.
Abulen. super Gene. expressè dicit.

Gene. 20. Ad illud quod magis vrgere videtur, ꝙ Abraham dixerit, Filia patris mei est, & non matris, dicendum, ꝙ. 70. interpretes id declarauerunt, addendo illa verba, vt ostenderent cognationem Sarræ, & Abrahæ esse ex parte patris, & non ex parte matris. Vnde illis verbis insinuauit Abraham, quòd Sarra soror B
eius vocaretur, quia filia erat patrui sui, sic quòd ex parte patris ad eum attinet, & non ex parte matris. Tandem idem pa-
August. ter Augustinus ait. Mirum esset, ꝙ Abraham acciperet sororē in matrimonio, cùm iam recessisset necessitas, sicut in tempore Cain.

Et quidem doctores asserentes, ꝙ tactum est in argumento scilicet, ꝙ Abraham vere sororem Sarrā duxerit in matrimonium, moti sunt ad opinandum ex hoc, ꝙ in Gene. vbi fit mē-
Gene. 11. tio ꝙ Abraham duxit vxorem, non fit mentio ꝙ Sarra fuerit filia Arā, tamen fit mentio de Melcha, quæ nupsit Nacor. Præterea, vt patet ex serie textus, Abraham fuit priùs genitus, quā Aram, quomodo ergo tandiu spectasse filiam Aram est credibile, vt eam duceret in vxorem?

Ad argumen. Ex dictis ergo suprà, patet solutio ad argumentum, ꝙ Abraham non duxit in matrimonium sororem legitimam, sed con- C
sanguineam, quod fuit licitū. Imò addo ampliùs. Dato ita esset, ꝙ sua esset legitima soror, non ob hoc conclusio falsa est. Quia potuit esse dispensatio interior, ad hoc quod bene fieret. Quòd si absq; dispensatione, reprobandum erat tale coniugiū: sed non fuit reprobatum, neq; constat talem factam dispensationem, ergo cōuenientiùs est dicere non fuisse suam sororem

legiti-

legitimam, sed consanguineam. Quanuis. D. Hieronymus super Gene. putet sororem fuisse veram ex parte patris. Contrarium tamen ibi Abulensis. *Hierony. Gene. 11. Abulen. Gene. 20.*

A

4. conclusio. In iure naturæ stando, in linea transuersali, in omnibus alijs gradibus consanguinitatis, dempto primo, licitum est matrimonium celebrari. Hæc probatur. Illa esse prohibita iure naturę non potest nobis aliter cõstare, quàm ex ipsa ratione naturali dictante, qua fugimus quod natura abhorret, & prosequimur quod natura amat. Signatum est enim lumen super nos, eo q̃ ista nullo alio exteriori præceptore docente cognoscere possumus. Sequitur ergo q̃ illud maximè iudicabitur esse prohibitum naturaliter, à quo omnes naturaliter (vt in plurimum) abstinent. Ius enim naturale est idem apud omnes & est tale, quod semper, vel frequenter contigit. Sequitur ergo, q̃ cùm coniunctio in alijs gradibus consanguinitatis, dempto primo, non fuerit exosa, imo satis vsitata apud omnes, q̃ illud non est prohibitum de iure naturæ. Verisimile quidem est, q̃ si illud esset naturali iure prohibitum, non esset in vsu frequenti, imo continuo: sed sic est (vt patet ex scriptura sacra) q̃ fuerit in vsu, etiam quãdo genus humanum fuit multiplicatum sufficienter per totam legem naturæ, vbi nulla lex fuit scripta exterius, ergo non videtur esse prohibitum in alijs gradibus. Alioqui sicut multiplicato genere humano, cessauit coniunctio in primo gradu inter fratres, etiam cessasset in secundo, & tertio gradu inter consanguineos: sed cessauit prima coniunctio post multiplicationem generis humani, & non cessauit secunda (vt patet tempore Abrahæ) ergo signum est, q̃ primum fuit iure naturæ prohibitum, & non secundum. Imo etiam secũdum legem Moysi licuit filios duorum fratrum iungi. *4. conclu. Ratio. Psal. 4. S. Tho. 1. 2. q. 94. art. 4.*

B

Item hoc patet, cùm opud alias nationes, vbi solum lege naturali viuebant, primus gradus coniunctionis non erat in vsu, tamen omnes alij sic. Hoc experientia nobis constat in nouo orbe, morem fuisse, vt in primo gradu minime matrimonium celebraretur generaliter. Bene tamen in omnibus alijs. Argumentum ergo est valde efficax, q̃ nulli alij gradus consanguinitatis prohibiti fuerint lege naturali ad matrimonij cõiunctionem, dempto primo. Quare miror de doctoribus grauissimis *Florẽ. vbi suprà.*

C

alias (quos propter eorum authoritatem nominare non licet) ꝙ assirment, alios fuisse gradus cõsanguinitatis prohibitos de lege naturali, dempto primo. Et quod amplius mirandum, ꝙ S. Tho. adducant auctorem suæ sententiæ: quod non credo doctorem. S. intellexisse, cùm ipse expresse in loco citato ponat fratres solum prohiberi de lege naturali coniungi. Imò adhuc addit hos prohibendos iure naturali secundario. Quomodo ergo diceret sanctus doctor alios gradus prohibitos? Et. 2. 2. expresse videtur contrarium dicere. Cuius verba propter studiosos suæ doctrinæ adducam. In responsione ad tertium dicit. In commixtione personarum coniunctarum aliquid est quod est secundum se indecẽs, & repugnans naturali rationi: sicut quòd commixtio fiat inter parentes, & filios, quorũ est per se, & immediata cognatio. Nam filij naturaliter honorem debent parentibus. Vnde philoso. dicit, quòd quidam equus quia deceptus fuit vt matri commisceretur, seipsum præcipitauit, quasi præ honore, eò ꝙ etiã animalibus aliquibus inest naturalis reuerentia ad parentes. Aliæ verò personæ, quæ non coniunguntur secundum se ipsas, sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex se ipsis indecentiam, sed variatur circa hoc indecẽtia, vel decentia, secundum consuetudinem, & legem humanam, vel Diuinã. Quia (vt dictum est) vsus venereorum, qui ordinatur ad bonum commune, subiacet legi. Ideo sicut P. Augustinus dicit, commixtio sororum, & fratrum quanto fuit antiquior cõpellente necessitate, tanto postea facta est damnabilior religione prohibente. Hæc S. Augusti. referente S. Tho. Ecce dicit, ꝙ exceptis parentibus, & filijs, aliæ personæ decenter, vel indecẽter coniunguntur, quia secundum consuetudinem, vel contra, vel secundum legem Diuinam, vel contra. &c. Sequitur ergo, ꝙ non est indecens coniunctio, vbi non contra cõsuetudinem, nec contra legem naturæ. Cùm ergo ita sit, ꝙ nunquàm fuerit consuetudo abstinendi in matrimonio ab alijs gradibus cõsanguinitatis, excepto primo, nec tunc fuit aliqua lex prohibens, sequitur ꝙ talis coniunctio fuit decens, & licita. Vnde nec iure naturali reprobata. Itaq; tenendum est in linea transuersali ex lege naturali in cõsanguineis solũ fuisse primum gradum inter fratres prohibitum, saltim secundum ius naturæ secundarium, vt post

S. Tho. in 4. d. 39.

2. 2. q. 154 ar. 9. ad. 3.

9. de animalibus. c. 47.

Aug. 15. de ciuita. c. 16.

A B C

vt post in secūda parte dicemus arti.22. Et alij gradus post fue-
A rūt prohibiti lege Diuina. De quibus statim. Et per consequēs manifestè elicitur, quòd in omnibus alijs gradibus (excepto primo) Papa posset dispensare. Imò & in primo, vt inferiùs fiet notum. Nam cùm non habeant vim ex iure naturæ primæuo, sed solum ex iure positiuo, ad sensum. quem declarabimus in secunda parte, & Papa qui legē condidit, potest in eam dispensare: sequitur ergo, quòd Papa poterit in omni gradu dispensare. Istam eandem sententiam approbat do. Caiet. Et sic intelligit. S. Tho. expressè. Contra eam tenet Petrus de Palu. De quibus plenè in secunda parte dicemus, quando disputabimus in quibus gradibus consang. & affini. potuerunt infideles contrahere. Artic.22.

In omni gradu trāsuersali potest Papa dispensare.

Caiet. 2.2. q.154. arti.9.

Palud. d. 40. q.1.

5. conclusio. De iure Diuino positiuo veteri prohibiti fuerunt plures gradus consanguinitatis vltra primum gradū. Hoc
B probatur Leui.18. vbi in consanguinitate prohibentur isti gradus. Primo dicitur. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat. Et infert. Non cum patre, non cum matre, nec cū sorore, nec cum nepti, nec cum nepote, nec cum amita, nec cū patruo. Ibi constat fuisse præceptum Diuinum, & legem prohibitiuam illorum graduum vltra primum. Diximus in conclusione. De iure Diuino positiuo. Quia (vt infrà probabo) illa omnia, quæ ibi sunt scripta, & expressè prohibita, nō sunt de iure Diuino naturali. Dixi etiā, de iure Diuino veteri, vbi personæ sunt duodecim. Mater, nouerca, soror, neptis, amita, matertera, vxor patrui, nurus, vxor fratris mortui cum liberis, priuigna, filia priuignæ, vel priuigni, soror vxoris. Quia in lege naturali permittebatur: vt in Iacob qui duxit Lyam & Rachelē. De quo in.2.p. latiùs.

5. conclu.

Leui.18.

C 6. conclusio. De iure Diuino Euangelico (quod omnes obligat) nullæ personæ sunt prohibitæ in matrimonio, nisi solū pater, & filia, filius, & mater. Quia nusquam in Euangelio de matrimonio aliud reperitur circa personas nisi illud Matth.19. Vbi dominus Iesus hoc declarans sacramentum, dixit. Ab initio masculum, & fœminā creauit Deus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. Sequitur q̀ Christus redemptor noster voluit istis verbis insinuare, q̀ in

6. conclu.

Matt.19.

Gene.2.

matrimonio alia debeat esse vxor quā mater, & alius vir quàm pater. Alioqui si patrem, vel matrem liceret ducere, quomodo A relinquendus esset propter vxorem? Et sic declarāt omnes doctores de iure Diuino Euangelico, imo & naturali esse prohibitum, q filius ducat matrem, vel filia patrem. Et merito, cùm videant in Euangelio expressum, dicunt esse de iure naturali, & Diuino. Quia nihil reperitur in Euāgelio præceptum, vltra illud quod est de credendis, & sacramentis, quod non sit de iure naturali: vt bene S. Tho. ait. Cùm ergo istarum personarū prohibitio non sit de credendis, neq; de sacramentis, sequitur q sit de iure naturali.

S. Tho. 1. 2. q. 108. art. 1.

Corolla. *Notan.* Ex quo sequitur (vt infrà dicemus) q infideles iūcti in alijs gradibus (etiā prohibitis iure Diuino veteri) bene contrahūt: eo q illud ius nos obligabat gentilem populum, qui non suscepit legem. Sed lege Euangelica omnes tenentur. Nec tamen in ea aliquid præceptum est vltra primum gradum, vt suprà diximus. Sic do. Abulen. B

Abulen. p. regum. c. 8. q. 63.

ARTICVLVS. XLIIII.

De prohibitione graduum consanguinitatis, iure positiuo facta.

1. conclu. NVNC restat tractemus de prohibitione iure positiuo facta. De quo sit prima conclusio. De iure positiuo antiquo prohibiti erant coniungi matrimonialiter cōsanguinei vsq; ad septimū gradum. 35. q. 5. c. Ad sedem. vbi expresse determinatur, q intra septimum gradum consanguinei non iungantur. Hic non opus est alia probatione, nisi forte propter studiosos rationē adducere, quare tot C prohibuerit gradus Ecclesia. cuius rationem S. Tho. in. 4. assignat, ea enim est: vt amor, & dilectio hominum inter se diffunderetur in lege noua, quæ lex amoris dicitur. Vnde Spiritu sancto inspirante suæ Ecclesiæ determinatum est, q intra septimū gradum consanguinei non iungeretur: eo q cùm inter consanguineos naturalis sit quędam amicitia, & etiam ad extraneos extenderetur coniunctione maritali, quę coniunctio maxime causa est dilectionis. Et facta est prohibitio in illis temporibus vsq;

S. Tho. d. 40. ar. 4.

vsq; ad septimum gradum rationabiliter, & non vltra. Quia nō
A manceret vltra memoria cōsanguinitatis. Non enim stirpitis fa
cilè haberetur vltrà memoria. Item, id factum est, vt septifor-
mis gratia Spiritus sancti congrueret, quæ gratia tunc maximè
manifestata est in lege noua.

2. conclusio. Ista lege reuocata, solum vsq; ad quartum gra- 2. conclu.
dum in consanguinitate, generaliter ad omnes fideles prohibi
tio extensa est. c. Non debet. extra de consan. & affi. vbi dici-
tur. Non debet reprehensibile iudicari, si secūdum varietatem
temporum statuta quandoq; varientur humana. Præsertim cū
vrgens necessitas, vel euidens vtilitas id exposcit: quoniam ip-
se Deus ex his quæ in veteri testamento statuerat, nōnulla mu
tauit in nouo. Hæc in textu. In fine cuius determinatur, ꝙ pro
hibitio vltra quartum gradum non extendatur: quoniā in vl-
terioribus gradibus iā non potest absq; graui dispendio huius-
modi prohibitio generaliter obseruari. Quaternarius verò nu
B merus bene cōgruit prohibitioni cōiugij corporalis. De quo di *Ad. Ro-*
cit Apostolus, ꝙ vir non habet potestatē sui corporis, sed mu- *ma. 7. &*
lier. Neq; mulier habet potestatē sui corporis, sed vir. Quia qua *1. Cor. 7.*
tuor sunt humores in corpore, qui constāt ex quatuor elemen-
tis. Et sequitur. Cū ergo iā vsq; ad quartum gradum prohibitio
coniugalis copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuā,
non obstātibus constitutionibus super hoc dudū æditis, vel ab
alijs, vel à nobis, vt si quis contra prohibitionē huiusmodi præ-
sumpserit copulari, nulla longinquitate defendatur annorū, cū
diuturnitas temporum non diminuat peccatū, sed augeat. Hęc *Quare vs*
in textu. Quæ libuit hic ascribere, quia omnia valde sunt notā- *que ad. 4.*
da. Et quidē ratio huius restrictionis, quæ in textu assignatur, *gradū re-*
bona est, sub illis verbis. Quia homo ex quatuor humoribus cō *strictio fa-*
stat. Nam vsq; ad quartum gradum homines consanguinei co- *cta.*
C gnoscunt, & amant se mutuo, & vsq; ad talem gradum viden-
tur aliquid simile portare ex parentibus, quod est causa amici-
tiæ. Communiter enim filij imitantur parentes, & similes eis
sunt in aliquo quatuor humorum, ex quibus homo cōponitur,
quæ similitudo paulatim diminuitur. Quare postquàm exce-
dit quartum gradum, iam penè nulla est. Et non maior habe-
tur amicitia, & familiaritas inter consanguineos post quartum
gradum,

gradum, quàm habeatur ad extraneos. Propter quod cessauit ratio illa prohibitionis vsq; ad septimum, & optimè ad quartum restricta est. Item (vt D. Thó. dicit) sanctè valdè restricta est illa prohibitio. Periculosum enim valde erat: quia concupiscentia, & negligentia præualente, numerosam consanguineorum multitudinem homines non obseruabant, & laqueus dānationis multis inijciebatur ex remotorum graduum prohibitione. Quare optimè facta est vsq; ad quartum gradum prohibitio: quia vsq; ad quartam generationem homines solent viuere. Sicque non poterit consanguinitas à memoria aboleri, q̄ si vsq; ad septimum esset, facilè posset. A

S.Tho. d. 40.ar.4.

3. conclu. 3. conclusio. Post istam legem prohibentem solum vsque ad quartum gradum, ex speciali priuilegio cum omnibus noui orbis incolis concessum est in tertio & quarto gradibus etiam matrimonialiter coniungi posse, vt patet ex expressa extrauaganti summi Pontificis Pauli.3. ex speciali priuilegio. Dixi, ex speciali priuilegio. Nam non existimo legē fore, vt aliqui opinantur, quandoquidem lex omnes ligat, & omnibus vniuersaliter fauet. Tamen hæc dispensatio non ad omnes christicolas se extendit, sed solum ad neophytos noui orbis. Sequitur ergo manifestè esse priuilegium, & dispensationem quandā. Et hoc priuilegium tam in gradu consanguinitatis, quā affinitatis intelligitur. Per nouum orbem, intelligas omnes prouincias Indorum. * Itaq; post fidem susceptam, possunt in. 3. &. 4. gradu consanguinitatis copulari. B

Priuilegiū Pauli tertij.

Dubium. An quando vnus per duos, et aliꝰ per tres distāt coniungi possint. Sed antequàm vltrà progrediar, propono per modum argumenti contra istam conclusionem, in qua diximus fuisse priuilegium istis concessum, vt in tertio, & quarto gradibus posint iungi. Sequitur ergo si vnus distat in tertio gradu à stipite, & alius in vno, vel in duobus, q̄ isti duo, inter neophytos, nō possent matrimonio iungi, hoc autem est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Et probatur sequela expressa determinatione. extra de consan. & affi. c. Quod dilectio. vbi sunt hæc verba. Si alicui data est intelligentia, q̄ in sexto gradu possit contrahere, intelligitur si vterq; distet in sexto gradu. Alioqui si vnus in sexto, & alter in quinto, dispensatio non tenet. Sequitur ergo in proposito, q̄ si hoc est priuilegium, & non lex, q̄ si vnus C

Argu.

distet

distet in secundo à stipite,& alius in tertio, q non poterunt isti
A duo contrahere,cùm ad priuilegium requiratur, q vterq; eodem gradu distet,in quo sonat dispensatio. Argumentum vrget.Et patet esse expressam determinationem.Attamen, nos non ob id obseruari videmus,eò q cùm tales quãdo vnus in secundo,& alter in tertio dicuntur distare in tertio(vt dicemus) iudicamus posse iungi, quia in tertio consanguinei possunt.Et quidem si esset lex, verum esset.Si tamen est priuilegium,contrarium est determinatum in loco allegato.

Respon.ex mente Iurisconsultorum, quibus in hoc maximè credendum. Innocen. Intelligit verum esse quod in argumento proponitur,& intelligendũ vt textus disponit. Et probat,Quia priuilegium contra ius commune(cùm sit odiosum) strictè intelligendum est,sed priuilegium non odiosum debet latissimè interpretari.At cùm hoc priuilegiũ odiosum sit,debet strictè interpretari.Hæc Innocentius. Verùm hæc opinio
B non placet Panor. in eodem ca. qui tenet contrarium, dicens. Quomodocunq; priuilegiũ sit,vel facta sit dispensatio, q quis in tertio gradu possit ducere consanguineam, poterit ducere. Quòd si alia ab stipite solum distet per vnum gradum, dũ ipse per tres, tales in iure dicuntur distare in tertio gradu. Et dicit contra Innocen. q licet dispensatio sit stricti iuris, debet recipere interpretationem à iure cõmuni,ex quo loquitur in materia iuris.Facit cap.Ad audientiam.de deci.Et cap.In his. de priuile.Nam statuta(licet sint odiosa)capiunt nihilominus interpretationẽ à iure,vt not.Innocen.in.ca.Causam. de rescrip. Et Bar.in.l.Omnes populi.ff.de iustitia & iure.Quòd autẽ hoc sit verum,induco finem huius cap.vbi Papa fundat se super cõsuetudine.Nam ex causæ expressione colligitur mens disponentis,vt in.c.Intelligentia.de verborum signifi.&.l. Cùm pa
C ter.§.dulcissimis.ff.de legi.Et per Din. in reg. fi. de regu.iur. lib.6.Ex istis manifestè apparet solutio ad argumentum.Dato quidem hoc sit priuilegium,qui à stipite distat in tertio gradu,poterit ducere consanguineam,quæ distat à primo,eò q secundum ius tales in tertio gradu dicuntur distare. Et quidem cap.solùm fundat se in consuetudine.Quia talis erat consuetudo, vt semper priuilegium,seu dispẽsatio intelligeretur,quãdo

vt erq;

solutio.
Innocen.
Panor. cõtra Inno.
Inno.
Bar.
Dinus.
solutio.

vterq; eodem gradu distabat à stipite. Ob quod est notandum quod do. Ponor. ibidem notat, consuetudinem tantum valere, vt personas habiles ad matrimonium, reddat inhabiles. Notandum (inquam) propter illa quæ nos dicturi sumus, quando de matrimonio infidelium disseremus. Hanc sententiam Panor. tenet Ioan. Cal. ꝙ computatio in iure intelligatur secundum illum qui magis distat. Expressum est in. c. fi. eodem titulo. Potest etiam hæc solutio confirmari, eo ꝙ dispẽsatio facta in materia matrimoniali, debet large intelligi in fauorem matrimonij, sicut notat Abb. in. c. Non debet. de consan. & affi. Et Felinus in. c. Postulasti. de rescriptis. Et Guilielmus de monte Lauduno in suo sacramentali, ad finem. ꝙ quãdo dispensatio est facta super impedimento affinitatis, extenditur ad impedimentum publicæ honestatis, licet de eo non fuerit facta mentio. Sic tenendum, quidquid dicat Ioan. An. in Arbore affini. de quo vide Hieronymum Curiel in matrimonio regis Angliæ. dubio. 8. p. 2. argumento. 7. * Et hæc sunt modo declarata à Pontifice summo Papa Pio quinto, in proprio motu, vt in fine in appendice dicemus. Vult summus Pontifex, vt quando dispensatio facta est in aliquo gradu, intelligatur secundum distantiam ab stipite, secundum illum qui magis distat, etiam si non distẽt eodem gradu.

Nota. A

2. p. ar. 22.

Ioan. Cal.

Abbas.

Felinus.

Guiliel.

Nota.

Ioã. An.

Hiero. Curiel.

B

2. Dubiũ. Dubitatur. 2. circa hoc. Vtrùm illi qui iuncti erant in. 3. vel 4. gradu ante dispensationem: iam facta dispensatione, necessario matrimonium teneat, ita vt non possint separari. Itẽ. Dato facta sit dispensatio, sed ipsi ignorãt impedimentum, vtrùm quoties nouerint, possint separari ad libitum. Hoc dubium potest aliquos decipere, nisi aduertant.

Pro solutione notandum primo, quòd summus Pontifex, aut Concilium generale totam Ecclesiam representans, non potest aliquod sacramentum instituere de nouo. Quia à Christo omnia instituta sunt. Nec hanc potestatem, quæ est excellentiæ, reliquit Ecclesiæ suæ, licet potuisset. Et ob id nõ potest facere quod non est baptismus, sit baptismus, & quod non est confirmatio, sit confirmatio. Et sic de alijs. De quo in. 4. sent. quando de sacramentis in genere disputabimus in nostris resolutionibus, Deo dante.

Nõ potest Ecclesia nouum sacramentũ instituere.

S. Tho. 3. p. q. 64. ar. 4. Contrarium.

Sco. in. 4. d. 1. q. 3. et alij.

C

Secundo

Secundò notandum, quòd licet hoc ita verum sit, tamen A Ecclesia potest circa sacramenta multa præcipere, & prohibere, & sacramentalia quædam addere, & alia tollere. Item, & circa personas quæ debent recipere ipsa sacramenta. Itaq;, potest declarare has personas legitimas ad tale sacramentum suscipiendum, & alias non esse idoneas, maximè in matrimonio, quia contractus est pertinens ad conuictum humanum.

* Sicut & modo nostris temporibus post secundam æditionem factum est in Concilio Tridentino sessione.24. vbi multa circa matrimonium sunt mutata, & inhabiles personæ aliquę sunt constitutę, quæ ante erant habiles, & ècontra. vt late in fine in appendice apposuimus sit prima conclusio. *

Prima conclusio. Coniuncti in.3. vel.4. gradu, ante dispensationem factam (dummodo fuerit tempore fidelitatis coniunctio) non sunt verè coniuges, & vno, vel altero volente recedere, celebrabitur diuortium. Probatur. Quando B tales iuncti fuerunt, non fuit verum matrimonium, quia personæ illegitimæ erant: ergo non poterit esse adueniente dispensatione, nisi ipsi voluerint de nouo contrahere. Patet. Quia constitutiones matrimonij ad præterita non retrahuntur. 15. dist. cap. Ante triennium. Et. 35. q. 3. de incestis. Et de consangui. & affini. cap. Non debet, vbi dicitur. De cætero liberè copulentur. *1. conclu.* *Ratio.1.*

Idem patet ex notabilibus. Summus Pontifex Paul. 3. per dispensationem in.3.&.4. gradu nō facit matrimonium, quod non erat matrimonium, cùm non possit, sed solum manifestat personas legitimas, ad contrahendum consanguineos in.3.&.4 gradu. Sequitur ergo ꝙ etiā facta dispensatione, quocunq; petente diuortiū, celebrabitur. glo. in allegato. c. Non debet. Hęc etiam sententia est doct. sancti in loco allegato, & Ricardi, & C Celaya. *Ratio. 2.* *S.Tho. d. 40. ar.4.* *Ricar. d. 40. q.6.* *Celaya. d. eadē. q.1.*

2. conclusio. Etiam si facta dispensatione, qui contraxerūt in.3.&. 4. gradu se simul tractauerint vt vxor, & vir, eodem modo sicut antè, siue scientes, siue ignorātes impedimentum: si non affuit nouus consensus (saltim interior) nullo modo est quantum ad Deum matrimonium. Probatur. Primo. Si sciuerint impedimētum pręteritum, & iam nullum esse, à principio *2. conclu.* *Ratio.1.*

non fuit matrimonium, ergo nec modò, per cohabitationem, neq; per copulam. Quia ad hoc quòd sit verum matrimonium A requiritur mutuus consensus, expressus inter personas legitimas, sed iste non est, quia à principio quando fuit, non valuit, cùm personæ fuerunt illegitimæ. Nec est consensus, sed solum cohabitatio, & copula, ista autem non sufficiunt ad matrimonium, vt nos superiùs laté probauimus. Et patet extra de resti tu. spolia. c. Ex parte.

Sup. ar. 2. Docto. in 4. sent. d. 26. et. 27.

2. Ratio. Si ista cohabitatio mutua sufficeret sine nouo consensu, sequeretur q̄ sola ipsa, & accessus carnalis facerent matrimoniū. Patet. Quia consensus non retro trahitur, vt patet ex. c. allegatis proximè: ergo perinde est, acsi non præcessisset. Ex hoc patet: quia si ignorat impedimentum, à fortiori matrimonium non validatur per solam cohabitationem mutuā. Dixi. Si non adsit nouus consensus, saltim interior. Nam quando verba expressè præcesserunt, sufficit nouus consensus interior, vt probauimus suprà art. 3. Dixi. Quātum ad Deum. Quoad Ecclesiam B verò erit præsumptum matrimonium in illo, qui sciuit à principio interfuisse impedimentum. Et cùm iam nullum sit, manet eodem modo sicut antè. Quia Ecclesia præsumit eum non velle peccare. Expresè hoc est determinatum in. ca. Ad id. de sponsa. Et pro clariori intelligentia sit tertia conclusio.

3. conclu. 3. conclusio. Inter illos qui contraxerunt in gradu prohibito, post dispensationem factam: si interueniat nouus cōsensus interior, ipsis scientibus, vel ignorantibus impedimentum pręteritum, verum est matrimonium: vbi expresio cōsensus pręcesit antè, quando non valuit matrimonium. Quia ad hoc q̄ matrimonium valeat, sufficit consensus expressus inter legitimas personas: sed sic est quando dispensatio facta est, q̄ interuenit cōsensus, & expresio fuit antè, & personæ sunt legitimę, ergo verum erit matrimonium. Dixi, Siue sciant impedimentum, siue non. Nam quomodocunq; interueniat de nouo consensus, sicut solet sæpisimé contingere, quando homines reflectunt se suprà se, tunc solent dè nouo se obligare, ille est consensus sufficiens, & iam personę sunt legitimæ, licet à principio nō fuerunt: ergo verum est matrimonium. Quia si non esset verū, maximè, quia non est consensus expressus, sed hoc non obstat, C

Ratio. sup. art. 2.

cùm

cùm expreſsio à principio facta fuit, ergo eſt verum matrimo-
A nium: ſiue ſciant impedimentum, ſiue ignorent. Illud enim non obſtat quominus ſit. Dixi. Dummodo preceſſerit expreſsio conſenſus: quia ſi non præceſsiſſet (vt nos in principio, quando agebamus de conſenſu, probauimus) non eſſet verum matrimonium per ſolum conſenſum interiorem. Itaque illis qui expreſsè contraxerunt cum impedimento, ob quòd tunc matrimonium non tenuit: damus quòd per ſolum interiorem conſenſum de nouo contrahant cum illa, cum qua expreſſum habuerunt, & ſi tunc non valuit. Quod tamen non cõcedimus in illis, qui nũquàm habuerunt talem expreſsionem conſenſus. Sententiam hanc expreſsè tenet Ricardus, & multi alij, quos nos ſuprà recitauimus. Sic ob fauorem matronij affirmat glo. in cap. Non debet. ſuprà allegato, quàm approbat Panormi. ibidem. *Et in fine in appendice quomodo poſſit ſtare poſt Concilium Tridentinum, quòd ſolus interior cõ-
B ſenſus ſufficit. *ſup. ar. 3.* *Ricar. d. 27. & d. 40. q. 6.* *Panor.* *

4. concluſio. Si poſtquàm duo coniuncti ſunt matrimonialiter in gradu prohibito, ante nouum conſenſum alter eorum, vel vterq; tranſierit ad aliud matrimonium, ſecundum eſt validum, etiam ſi antè fuerit facta diſpenſatio, & ablatum fuerit primum impedimentum. Hæc concluſio eſt tam manifeſta ex ſuprà dictis, vt probatione non egeat. Eò enim quòd primum nullo modo tenuit, ſi non adſit nouus conſenſus, conſequens eſt quòd ſecundum ſit ratum, & verum matrimoniũ. Alioqui ſi ſecundum non teneret, eſſet, quia primum fuit validum, ſed non valuit, vt ſuprà probauimus: quia non erãt perſonæ legitimæ, neque poſt, valuit: quia non fuit conſenſus. *4. conclu.*
C Hæ concluſiones mente tenendæ ſunt, paſsim quidem inueniet quilibet caſum contingere, neque facile poterit miniſter expedire, niſi perpenderit primum non valuiſſe, nec ſufficere piſpenſationem factam, niſi poſt diſpenſationem nouus interuenerit conſenſus. Huic ſententiæ adhærent quàm doctiſſimi viri, tam ex noſtris Theologis, quàm ex iuris doctoribus, * Et vide in fine in appendice, vbi ex propoſito tractatur. *Ricar. d. 40. q. 6.* *

ARTICVLVS. XLV.

De computatione graduum.

A

QVOMODO gradus sint computandi in consanguinitate, quatuor cōclusionibus declaratur. Quarum prima est. ¶Cōputatio graduum secun-
1. conclu. dum ius Canonicum sic est, vt tot sint gradus cō sanguinitatis, quot personæ descendentes à stipite, vna dempta, ita quòd si personæ sunt quatuor cum ipso pa-
Ratio. tre, à quo trahitur origo, gradus erunt tres. Pobatur. Gradus in consanguinitate ex eo attenditur, quòd vnus est ab alio, ergo tot erunt gradus, quot sunt isti respectus vnius ad alium: sed inter quatuor personas solum sunt tres respectus, & inter tres personas solum duo respectus, ergo similiter & gradus erunt. Capio patrem. Certum est, quòd pater secundum se gradum non B constituit, nisi in ordine ad illū, qui ab ipso descendit. Ergo ipse cum filio, qui ab ipso, primum constituit gradum, & ipse filius in ordine ad illū, qui ab ipso, alium gradum: iā duo sunt gradus, & tres sunt personæ. Et consequenter in alijs. Vnde si velis in aperto cognoscere quot sint gradus consanguinitatis, numera personas omnes, vsq; ad communem parentem: & quot sunt personæ (vna dēpta) tot sunt gradus consanguinitatis. Nec potest esse aliqua deceptio, in qua omnes conueniunt computando gradus, secundum ordinem ascendentium, vel descendentium, quādo vnus ab alio. Sed tamen in linea collaterali, in qua non vnus ab alio, sed vterq; ab vno stipite dscendūt, est aliqualis difficultas in compoto. Aliter enim secūdum canones, & aliter secundum leges. De quo sit. 2. conclusio.

2. conclu. 2. conclusio. In linea transuersali tali gradu duo distant in- C
Ratio. ter se, quanto distant à communi parente proximo. Probatur. Filij duorum fratrum sunt consanguinei, neq; vnus est ab alio, sed tamen vterq; sunt ab vno, quia à patre suorum patrum. sab Auo habent vterq; principium. Tales duo erant consanguinei in gradu illo, in quo distant à parente proximo, sed ab ipso distāt duobus gradibus. s. à communi Auo vtriusq;, ergo filij duorum fratrum eodem gradu distabunt inter se. Nam conueniūt in illo communi parente, & vnius ad alium distātia solum penes

nes distantiam, ad illum communem parentem iudicāda est.
A Et hoc in ęqualiter distantibus. Sed de inæqualiter distantibus sit tertia conclusio.

3. conclusio. In linea collaterali inæqualiter distantes, à communi parente, tali gradu distabunt inter se, quanto illi, qui magis distant à communi parente. Verbi gratia. Capio filium filij sororis, & me ipsum. Si volo cognoscere quo gradu distem ab illo: videbo quo gradu ipse distat à communi parente. Et sic est, quòd à parente proprio, qui erat filius sororis meæ, distat vno gradu, & à sorore per duos, quæ erat Auia sua, & à patre Auiæ suæ, qui est Auus meus, & Proauus suus, per tres gradus distat, & ego disto à patre meo per vnum, & ab Auo meo, qui erat suus Proauus, per duos, ille distat per tres à communi parēte, ergo per duos, nos distamus, tribus gradibus consanguinitatis. Et hoc probatur expresse. Inter me, & filiū filij sororis meæ non est alia propinquitas, nisi in ordine ad communem patrē,
B à quo vterq; descendimus, ergo non potest inter nos maior esse propinquitas, quàm sit in ordine ad illum parentem: sed alter distat per tres gradus, ab illo communi parente, ergo & vterq; inter se est necesse talem habere distantiam, & non maiorem propinquitatē. Alioqui non consideretur propinquitas in consanguinitate, ratione illius communis parentis. Eadem ratione si vnus distet per quinq; gradus, & alius solum vno, isti duo dicuntur inter se quinq; gradibus consanguinitatis approximare, vel distare: quia non est distantia, neque propinquitas nisi in ordine ad illum, à quo proximè procedunt. Et non potest esse maior propinquitas, quàm sit illius, qui magis accedit:
C vt si Petrus iunctus esset Ioanni, & Martinus distaret ab illo eodem Ioanne, per duas leucas, certum est quòd Petrus à Martino distaret secundum illam distantiam, secūdum quàm distat à Ioāne Martinus, dato Petrus sit Ioanni appropinquās. Itaq; in eis non oportet aliud cautiùs attendere, quàm deueni re ad parētem communem proximū. Quo vento, videre oporteret, quot sunt personę descendentes vsq; ad illam, de qua quęrimus. & dempta vna, tot gradus erunt, & videre ex alia parte, quot sunt similiter gradus, & si æqualis distantia sit, tot gradus erunt, quot sunt vsq; ad proximum parentem: quòd si fuerint

3. conclu.

Ratio.

gradus inæquales inter ipſos collaterales: erit tanta diſtantia inter eos, quãta eſt illius qui magis diſtat. * Circa hæc vide quæ in appendice poſita ſunt, quomodo diſpenſatio fit quãdo vnus diſtat in vno gradu, & alter in altero. Summus Pontifex Pius quintus poſuit in ſuo proprio motu quomodo fiat, & ſuprà me minimus, A

4. cõclu. 4. concluſio. Secundum ius ciuile gradus tot ſunt, quot ſunt perſonæ deſcendentes ex vtraq; parte: vt duo fratres ſunt in ſecundo gradu, cùm tamen (ſecũdum Canones, & iam dicta) ſint in primo, & filij duorum fratrum ſunt in quarto gradu ſecundum leges, cùm (ſecundum Canones) ſint in 2. gradu, & ſic cõſequenter. Ita ꝙ duplicantur gradus ad ius canonicum, ſecundum ius ciuile, vt qui ſunt in ſecundò gradu ſecundum ius canonicum, ſecundum ius ciuile dicantur eſſe in quarto gradu.

Ratio. Ratio diuerſitatis eſt. Quia leges attendunt diſceſſum à cõmuni patre ex vtraq; parte. Sed rationabilior eſt cõputatio canonum. Nam non eſt intelligibile, ꝙ detur ſecundus gradus ſine primo, vel quartus ſine tertio, ſed ſecundum leges ita eſt, ꝙ primus gradus non datur, neq; tertius, ſed ſecundus, & quartus, & ſextus. Veruntamen modus computandi legum non caret ratione, cùm reſpectũ habeant ad ſucceſsionẽ hæreditatis vnius poſt aliũ. Et ob id talem ſeruant in gradibus computationem. B

Cætera alia quæ ad conſanguinitatem ſpectant, in gradibus prohibitis (in iure naturę ſtando) infidelibus, ſpectanda ſunt in ſecunda parte, in qua (Deo duce) de matrimonio infidelium diſputauimus, & de gradibus conſanguinitatis prohibitis iure naturæ, & iure Diuino, latiſsimè. Ar. 22. & vltrà.

ARTICVLVS. XLVI.

Vtrum ſummus Pontifex valeat diſpenſare in omnibus gradibus conſanguinitatis. C

QVANQVAM in 2. parte de hac diſpenſatione ſumus diſſerturi latè, pro nunc non erit ab re aliqua prælibare. Pro quo ſit concluſio.

1. conclu. Papa in omnibus gradibus prohibitis iure poſitiuo humano diſpenſare poteſt, non tamen in prohibitis iure naturali,

naturali, vel Diuino Euangelico. Hęc conclusio patet. Qui ille
A solùm potest in lege dispensare, qui legem cõdidit, at summus Pontifex legem condidit de gradibus cõsangui. quia olim de septimo nunc de quarto (vt suprà dictum est) ergo poterit dispensare. Hac etiam ratione probatur secunda pars à cõtrario sensu. Sed de gradibus prohibitis iure naturali, vel iure Diuino nihil condidit, ergo in eis non poterit dispensare. Qui autẽ sint isti, iã nos diximus suprà, & infrà in secunda parte latius disputabimus. *sup. ar. 43*

Dubitatur. Vtrùm si Papa sine causa rationabili, sed solum ad libitum, modò prohiberet vsq; ad octauum, vel nonum, vel decimum gradum, & aliqui iungerentur, esset matrimonium. *Dubium opti.*
Ad hoc dubium (quicquid dicat quidam grauissimus, & doctissimus vir) dicendum, ꝙ quomodocunq; Papa prohiberet quintum, sextum, vel septimum, vel octauũ gradum, dum tamen *Dilutio.*
B in alijs gradibus posset matrimonialiter coniungi, teneret prohibitio: & qui contra legem iungerentur, non essent veri coniugati. Summus enim Pontifex potest circa personas ad matrimonium aptas illegitimas efficiendo, vel legitimas declarando: cùm primo, vsq; ad septimum gradum esset prohibitio, & modò, vsq; ad quartum solum. Sequitur ergo, ꝙ cũ hanc potestatem fateamur ei concessam, ꝙ etiam si in gradu vlteriori id faciat, tenebit factum, licet forte peccaret. Probatur à simili. Nam sicut plurima alia approbamus ab eo facta, quia potestatem habet, licet ipse malè faciat, vt si dispenset solum pro libito in iure positiuo, concedimus factum tenere, & si absque causa faciendo peccet. Quare ergo à simili non concedemus in matrimonio, quandoquidem eum concedimus habere potestatem prohibendi nonnullas personas & illegitimandi?. Ego *In cõcilio Tridẽtino sessio. 24.*
C nescio quo iure, si potuit vsq; ad septimum gradum olim, modò nõ posit, si velit, etiam vsq; ad vndecimum, & sicut ille qui intra septimum contrahebat, tunc, non verè contrahebat, quia erat illegitima persona, & qui post vndecimum prohibitum, si intra ipsum contraheret. Primum autem necesse est concedãt omnes, ergo & secundum. Dixi tamen in conclusione. Dũmodò posit matrimoniũ celebrari cum alijs. Quia tot gradus prohibere posset, vt non manerent personæ aliquæ legitimæ ad

 matri-

matrimonium,& nullatenus teneret prohibitio. Quia non habet ad hoc facultatem, nec potest ipse destruere, & impedire A
Nota. quod Deus ordinauit,& ad quod natura inclinat. At cùm Deus
Gene. 2. matrimonium instituerit, & ad id natura inclinet, sequitur q
Matt. 19. summus Pontifex non potest id in vniuersum impedire, im-
sup. art. 1. pediret tamen, si nullæ personæ manerent legitimæ ad matrimoniū. Et probabiliter credo verū esse, eum qualemcunq; gradum prohibere posse, licet male faceret pro libito prohibēdo. Si tamen matrimonium alias posset celebrari cum alijs, oporteret tenere, & obseruare prohibitionem. Et si qui contra ipsam iungerentur, non essent veri coniuges.

ARTICVLVS. XLVII.

De impedimento affinitatis.

POST impedimentum consanguinitatis sequitur affinitatis. Cuius definitio communi- B
Affinitas definitur. ter assignatur à doctoribus hoc modo. Affinitas est attinentia, vel propinquitas personarū ex carnali copula proueniens, omni carens parentela. Definitionis huius veritas sic declaratur. Ex carnali quidem copula fit quædā propinquitas, quæ vocatur affinitas, carens parentela. Quia si parentela esset, consanguinitas esset,& non affinitas.

1. Nota. At verò, vt more sólito procedamus, oportet primo notare, q in affinitate gradus sunt, sicut in consanguinitate. Et eodem modo computari debent. Nam illo eodem gradu sum affinis illi, cui habuit cōsanguineus meus accessum, quo gradu ei sum consanguineus. ita q si sum ei in secundo gradu cōsanguineus, ero vxori suæ, vel illi, cui ipse copulatus est affinis, in secundo gradu. C

2. Nota. Est etiā notandum: gradus affinitatis aliquos esse de iure naturali, alios de iure positiuo Diuino, alios de iure humano.

Et pro fundamēto principali oportet priùs quærere, vtrum affinitas verè sit vinculum naturale: sicut & cōsanguinitas. Pro quo sit prima conclusio.

1. conclu. Prima conclusio. Affinitas est quoddam naturale vinculū, sicut

sicut & consanguinitas, causatum ex coniunctione ordinata ad carnis propagationem. Probatur ex Aristote. Super communicationem naturalem fundatur amicitia naturalis. Quæ communicatio naturalis fit duobus modis. Vno modo secundum carnis propagationem, secundum quã vnus est ab alio, vel ambo ab vno tertio. Alio modo causatur per coniunctionem ordinatam ad carnis propagationem, quæ coniunctio est per matrimonium, vel per carnalem copulam. Propter quod Aristo. ibidem dicit, ꝙ amicitia viri ad vxorem est naturalis: eo quòd sit quædam communicatio naturalis inter ipsos, ex qua naturaliter sequi necesse est talem amicitiam. Et ob hoc sicut per propagationẽ carnis, causatur quædam naturalis amicitia, & quoddam vinculum naturale: quod consanguinitas dicitur, ita per carnalem copulam, vel coniunctionem ad hoc ordinatam (vt est matrimonium) causatur vinculum quoddã naturalis amicitiæ: quod affinitas dicitur, quo homo æqualiter se habet ad cõsanguineos vxoris, sicut ad suos, eo modo quo vxor est vnum corpus cum viro. At quia non est simpliciter vnum cum viro, sed quasi ab extrinseco: ideo quicũq; attinet viro, attinet vxori: non autem in eodem genere attinentiæ, sed attinent viro cõsanguinei vinculo consanguinitatis. & ipsi vxori vinculo affinitatis. Et ꝙ sit hoc vinculum naturale, expresse. 35. q. 10. c. Fraternitatis. De quo infrà.

Arist. 8. Ethi. c. 13. S. Thom. lec. 12. super 8. ethi

Arist. 8. Ethi. c. 12.

Math. 19.

A

B

2. conclusio. Ista naturalis amicitia, quæ affinitas dicitur, licet ex omni copula carnali, quę ex commixtione seminũ oriatur, maximè tamen causatur ex matrimoniali coniunctione. Probatur ꝙ causetur ex omni copula etiam illicita, & fornicaria. Sic Pau. Qui adhæret meretrici, vnum corpus fit cum ea. Sequitur ergo, quòd quamuis sit per copulam illicitam, nihilominus est illud naturale vinculum. Idem patet. 35. q. 1. Nec ea. Extra de eo qui cogno. consangui. vxo. suæ. c. Discretionem. Et c. Tuæ fraternitatis. Hoc omnes doctores affirmant. Ex eo enim quòd fit coniunctio talis ad propagationem, naturaliter huiusmodi causatur vinculum. Hæc conclusio est contra Coras. lib. 1. Miscel. c. 3. qui ait, Ex concubinatu affinitatẽ non oriri quę sit impedimentum ad matrimonium. Quia concubinatus lege permissus est. Sed valde deceptus est hic doctor. Nã coitus

2. conclu. Cõtra Coras. lib. 1. miscel. c. 3.

1. Cor. 6.

C

Cõtra Coras.

cõiugalis est licitus,& tamen oritur affinitas ex eo. Et dato concubinatus lege ciuili sit permissus, illicitus tamen est. Dixi in A conclusione, dummodò sit seminum commixtio. Nam si vir extrà seminat, nisi à fœmina recipiatur, non contrahitur affinitas, cùm non facta fuerit carnis vnitas, quæ fundamentum est vinculi naturalis. Ita expressè determinatur. 35.q.3.c. Extra ordinariam. Et de eo qui cog. consf. vxo. suę.c. Fraternitatis. Sic cōmuniter intelligunt doctores. Vide Ferdinandum Loazes in tractatu de matrimonio, dubio. 1. & dubio. 15. Latè Couarrub. in epitome.

Ferdinan. Loa. Couarru. 3.p. epito. c.6.§.7.

Probatur vltima pars conclusionis, quòd maximè causetur ex copula maritali. Nam hoc vinculum fundatur in amicitia quadam naturali, qua amamus coniunctos nostris consanguineis, sicut consanguineos, sed hoc maximè apparet in matrimonio. Imò & sunt nomina imposita ad id, vt socer, genere, *mi cuñado, cuñada.* Et apud neophytos etiam tempore infidelitatis id ipsum reperitur. Tamē in coniūctione fornicaria (licet sit vinculum naturale) non est ita naturalis amicitia. Imò ex tali copula potius generantur odia, rixæ, contentiones, dissensiones. B Nec sunt nomina imposita ipsis affinibus ad declarandam aliquam amicitiam. Ex quo probabiliter dici posset, discrimen esse inter coniunctionem maritalem, & fornicariam: quòd in maritali, est quoddam vinculum naturale, seclusa omni lege positiua, quod vinculū se extendit ad certos gradus: sicut & de consanguinitate suprà dictum est, in quibus eodem modo oportet iudicare, sicut in consanguinitate. Vnde Papa in eis potest dispensare, sicut & in gradibus consanguinitatis dictum est. Tamen quòd per coniunctionem fornicariam, hoc vinculum naturale non extendatur vltra illam personā, cum qua facta est coniunctio. Non (inquam) deriuatur ad cōsanguineos affinitas ex tali illicito concubitu proueniens. Hoc solum est stando in lege naturali, seclusa omni lege positiua: eo quòd nō videtur esse C naturalis amicitia inter consanguineos mulieris, & viri, qui copula fornicaria iunctus est mulieri. Imò potius sunt inimicitiæ. Quare tales gradus per copulam illicitā causatos possemus dicere esse solùm ex iure positiuo merè, & Papam posse in illis ad libitum dispensare. * Facit cum hoc Cōcilij Tridentini decretum

Nota differētiā inter affinitatē cōtractā ex illicita copula, & ex licita.

cretum in sessione. 24. vbi de matrimonio agens, & de gradi-
A bus affinitatis gradus contractos per copulam illicitam ad pri-
mum & secundum restringit: sed contractus per licitã non mu
tat. De quo infrà in appendice de impedimento affinitatis in
fine eiusdem appendicis, pagina. 78. Et pro hoc videtur facere
tex. Deus qui. Extra de diuortijs. vbi prohibet Papa ne quis du
cat illam, quã frater tempore infidelitatis duxit vxorẽ. Quod
non dicit de cõcubina fratris. Lectorem obsecro aduertat hæc.
Nam ex istis poterit vnum dubium graue, vsq; ad ista tempo-
ra desideratum in proprijs terminis, exactè diffinire. Si quis in Dubium.
ter noui orbis indigenas tempore infidelitatis cognouerit vnã
& post baptizatus duxerit sororem, vel consanguineam in se-
cũdo gradu illius, quam cognouit tempore infidelitatis, an po-
terit retinere, vel sint tales separandi. Legant diligenter Theo
logos Scholasticos. Legant & Iurisperitos, in quibus non inue
B nient apertè dubium elucidatum, neq; poterit solui, nisi priùs
ob oculos habeamus, nunquid hoc vinculum affinitatis sit nã-
turale, vel solum sit iure positiuo? Quia si iure positiuo sit, cla-
rum est tale matrimonium non debere dissolui. Si ex naturali
iure ortum habet, sicut consanguinitatis, quomodo poterit sta
re matrimonium?

Item oportet considerare, si eodem modo nascitur hoc vin
culum per matrimonium, & per fornicariam copulam. Et
quærere de tali infideli, si fuit vxor eius illa, cum qua habuit
accessum, vel non. Quod dubium proximè iam enodabitur
plenè.

Contra illud quod dictum est, ꝙ sit ad affinitatem necessa- Obiectio.
ria seminum commixtio, videtur expressus textus. Extra de
spon. c. Iuuenis. vbi dicitur, ꝙ cùm quidam contraxit sponsa-
lia cum puella, & nisus corrumpere eam, non potuit, postea ille
iuuenis duxit consanguineã illius puellæ: de quo consultus Pa-
C pa, determinauit, hoc matrimonium secundum esse dissoluen
dum. Ex isto sic arguitur contra conclusionem. Hoc matrimo
nium secundum est dissolutum, & non nisi per affinitatem cõ-
tractam cum puella, cum qua non fuit seminum commixtio,
ergo sequitur ꝙ non est necessaria.

Respon. dupliciter. Primo, vt respondet quidam doctor, ꝙ solutio.

præsupponitur in illo.ca.ꝙ iuuenis ingressus fuerit claustra virginalia,& seminauerit. Qui concubitus de se erat sufficiens ad A commixtionem seminum. Imò non oportet ad conceptionē ꝙ puella seminet.Hęc ille.Fateor ꝙ sufficiens sit solutio.Et sic nihil contra conclusionem.Nam ex quo sententia summi Pōtificis fundatur ꝙ fuerit seminatio,ex hoc pręcepit matrimonium,postea contractum cum consanguinea illius,quā cognouit,esse dissoluendum.

Arist. 1. de gene.animal.c.2. et.2.de gene.ani.ca.4. dicit,ꝙ nō requiritur ꝙ mulier actiuè agat.

Sed tamē quia fortè aliquis acutiùs præponderans verba textus,instabit dicens,ꝙ ibi sit expressum iuuenem attentasse consummare,& non potuisse,potest secundo dici ad argumentum,ibi impedimentum ortum fuisse cum secunda, non propter affinitatem:quia nulla fortè fuit causata,quandoquidem non fuit seminis emisio,sed fuit ortum impedimentum publicæ honestatis,ex hoc,ꝙ ille iuuenis illam puellam post septennium sibi sponsauerat:quod impedit cōtrahendum,& dirimit B contractum.Sic intelligit textum Panor.ibidem. Idem affirmat Palude,& addit,ꝙ ibi fuit impedimentum ortum ratione certa,propter sponsalia, quæ post septennium ille approbauit. Vel quia maritali affectu attentauit. Nā attentatio quæ fieret maritali affectu, maximè cū illa cum qua posset matrimoniū contrahi,causaret affinitatem ratione dubij. Vnde si constaret de copula carnali,non esset credendum nisi in foro cōscientiæ, ꝙ non esset seminis receptio. Quare si in illo foro constet non fuisse seminis receptionem,neq; atttentationem factam maritali affectu,nullum vinculum contractū esset. Hæc de Palude.

Et S.Tho. 3.p.q.32. ar.4. Contra doctores sub. in. 3. sent. d.4. q.1. & alios.

Palud.d. 40.q.1.

Et vltimo circa ista nota,non esse sic necessariam seminum commixtionem, ꝙ si fœmina non seminet, non insurgat tale impedimentum(quicquid dicat Archidi.super.c. Extra ordinariam.35.q.3.& Hug.Lau. Vicen.& Innocen.quòd requiritur fœminæ seminatio,& ꝙ commisceatur semini viri) quando semen mulieris non est necessarium ad prolis generationē. C Alioqui virgo Maria non diceretur mater Christi. Sed sufficit,ꝙ ipsa fœmina ministret materiam,quæ disponatur ad fœtum ratione seminis viri.Imò dicunt aliqui,ꝙ sine carnali copula potest causari, si sit receptio seminis.de quo S.Anto.3.p. tit.1.c.11.

Aristo.2. de ge.ani. .c19. & Plato. Et Auice.p. c.de membris Idem Commē.5. metaph. c.p. Et S.Tho. 1.2.q.81. ar.5. Florenti.

Ex hoc etiam habes, ꝙ si vir intrans claustra, seminat extra
A vas, quòd non oritur impedimentum affinitatis, nec oritur ex concubitu spadonis, quia non emittit semen. * Verum Michael de Medina in suo de Cælibatu lib. 5. cap. 76. probat nec seminum comixtionem, imò neq; viri seminationem esse necessariam ad affinitatem. Vide ibi. *Corolla.*

ARTICVLVS. XLVIII.

In quo declaratur, quo iure affinitatis gradus sint prohibiti.

IAM restat diffiniendum, quo iure gradus affinitatis sint prohibiti, & quot sint. Ad quod respondendum erit, eodem modo, sicut suprà
B diximus de consanguinitate, distinguẽdo iura, scilicet, ius naturæ, ius Diuinum positiuum vetus, & Euãgelicum, & ius purè humanum. Et sit prima conclusio.

Prima cõclusio. Stando solum in iure naturæ, si aliquis affinitatis gradus est prohibitus, in quo non licet alicui matrimonium cõtrahere: solum est filij cum nouerca. Quia si aliquis est gradus prohibitus, maximè ille, qui rationi naturali bene institutæ repugnat, sed videtur repugnare, ꝙ aliquis in vxorem capiat illam, cum qua pater vna caro facta est. *1. conclu.* *1. Ratio.* *Matt. 10.* *1. Cor. 6.*

Secundo. De iure naturę debetur reuerentia vxori patris, & obedientia: ergo maximè secundum tale ius repugnat illã ducere in vxorem: quia deberet præstare obedientiam filio viri sui, cùm vxor, teneatur naturaliter viro suo obedire. Hanc sententiam videtur Sanct. Thom. approbasse ex illo Pauli. 1. Corin. 5. Auditur inter vos fornicatio, qualis neque inter gentes, quòd quis acceperit vxorem patris. Acsi velit B. Paulus dice-
C re. Tam enorme factum esse: vt iuri naturali repugnet, quando quidem gentes ib obseruant, quæ nullam aliam habent legem. satis probabile est hoc, maximè ex obseruantia quam habent in prouincia Mexicana: quia vitio datur, si quis vxorem patris, seu nouercam ducat in vxorem post mortem patris. Sic Viruesius episcopus Canariẽsis in illo suo opusculo pulchro de matrimonio regis Angliæ, in probatione. 6. Hypothesis tenet, *2. Ratio.* *S. Tho. 1. Cor. lec. 1.* *Nota de Mexicanis.* *Vruesius episcopus*

iure

iure naturæ prohibitum nouercam, habere in vxorem.

Dixi in conclusione, q̃ si aliquis gradus est prohibitus, est A iste, tanquàm dubitatiuè loquens: quia dubium est, vtrùm iste gradus sit iure naturæ prohibitus. Et probabile est q̃ non (etiã si Soto de iusti. & iur. lib. 2. q. 3. art. 1. teneat q̃ sic & in. 4. d. 41. q. vnic. art. 3.) non obstantibus suprà dictis. Ratio est. Nam si hoc esset naturale, idem esset apud omnes: sed non est idem apud omnes, cùm talis consuetudo non seruetur apud omnes gẽtes, ergo videtur id non esse naturale. Hoc probatur experimento. In prouincia Michoacanensi, nunquàm tempore suę infidelitatis id obseruatum est: vt certo intellexi ab ipsis, qui antiquitus erant sacerdotes celebrantes matrimonium. Verũ est tamen, q̃ si viuente patre filius accedebat ad nouercam, occidebatur, post mortem autem patris capiebat in vxorẽ, siue fuisse vera vxor patris, siue concubina. Credibile ergo est, non esse talem gradum affinitatis, iure naturę prohibitum. Alias, quomodo in istis duabus prouincijs, quę confines sunt, non idem seruatur? Imò (vt Plutarchus refert) apud ciuiles homines gentiles, fuit consuetum, q̃ filius nouercam duceret in vxorem. Et Valerius Maximus etiam id narrat. Et B. P. Augustinus super Leuiticum. q. 16. affirmat non esse de iure naturæ. Quare omnino hoc remanet dubium, vtrùm sit talis gradus affinitatis prohibitus iure naturæ: & remanet certum, q̃ si aliquis est prohibitus, iste maximè. Et do. Abu. absolutè dicit non esse de iure naturali, sed de positiuo. Vnde Papa posset dispensare, licet non expediat. Idem Caie. B

Cõtra Soto.

Michoacanen. cũ nouerca cõtrahebant.

Plutar.

Valerius.

Aug. super Leuiticũ. q. 16.

Abulen. p. reg. 8. q. 152.

Caiet. 2. 2. q. 154. artic. 9.

Nec hoc contrariatur illi sententiæ superiùs allatæ, q̃ affinitas sit de iure naturæ, siquidem potest esse, ipsam affinitatẽ naturalem esse: tamen q̃ nullus gradus talis affinitatis sit prohibitus: sed liceat in omni gradu contrahere. Exemplum est in manifesto. Nam consanguinitas, inter filios duorum fratrum C naturalis est: tamen non est apud gentiles prohibitum in tali gradu contrahere. Imò consanguinitas in infidelibus est vinculum naturale amicitiæ: sic, vt vix ad alios haberent amicitiam, nec alicui subuenirent, nisi coniunctis sanguine. Experientia didici, & modò post baptismum perseuerat in eis, vt illos intimè diligant, qui sunt eiusdem sanguinis, tamen inter eos non

erat

erat prohibitum matrimonium: ergo ista duo non sunt con-
A traria,& quòd affinitas sit quoddam vinculum naturale: & q
in nullo gradu de lege naturæ, sit prohibitum contrahere ma-
trimonium.

Sed restat respondere ad illud Pauli,ex quo videbatur pro- *solutio ad*
bari hunc affinitatis gradum esse prohibitum inter nouercam, *Pauli au-*
& priuignũ.Tenẽdo non esse prohibitum,potest dici, D.Pau- *thoritatẽ.*
lum loquutum de illo,qui viuente patre proprio,duxit vxorẽ
nouercam. Quod nunquàm auditũ est adhuc inter gentes. Ob
id Paulus tantum increpat factum.Sic sentit Petrus de Taran *Tarãtasia*
tasia Paulum sensisse.Idem Sedulius in eodem loco.Et ex ipsa *Sedulius.*
litera.1.Corin.5.videtur inferri. Vbi dicitur.Auditur inter vos
fornicatio,qualis neq; inter gentes. Et quidem si id factũ fuis-
set post mortẽ patris,simile auditum esset inter gentes,Et quã
quam non inter omnes,saltim fuit apud aliquas,vt ex suprà di
ctis patet.Et.2.Cor.7.apertè insinuat esse factum, viuente pa- *2.Cor.7.*
B tre.Quia dicit.Scripsi non propter eum qui fecit iniuriam,nec
propter eum qui passus est.Sic do.Roffen.in libro quem ędidit *Roffen.*
de matrimonio regis Angliæ.Et facit ad propositum consuetu
do in prouincia Michoacanensi,q quis desponsabat sibi puel-
lam,& quia non erat tantę ætatis,vt ad concubitum esset apta,
loco illius suffecta erat mater.Et ipsa mater volens,loco filiæ se
tradebat,& cùm esset in ætate sufficienti,cessabat à concubitu
cum suo genero.

2. conclusio. De iure Diuino positiuo veteri, plures gradus *2. conclu.*
affinitatis fuerunt prohibiti in matrimonio, dempto primo.
Hæc conclusio probatur ex illo Leuiti.18. vbi prohibetur no- *Aristo.3.*
uercam ducere,& vxorem patrui, & nurum,& vxorem fratris *ethic. c.2.*
mortui cum liberis,sororem vxoris,& filiam priuigni,vel pri- *et.3.Et.6.*
uignæ,Ratio huius prohibitionis fuit, vt concupiscentiæ mo- *ethi.c.2.*
C dus adhiberetur inter illas personas, quæ simul cohabitare con *S.Tho.1.2*
tingebat.Nam cùm electio sit possibilium,quando ei sibi pro- *q.13. ar.5.*
hibitum matrimonium credebat, abstinebat à concubitu.De *&. q.98.*
quo nos superius.Tamen hæc lex Diuina positiua legis veteris *ar.5.*
non omnes obligabat,vt nos dicemus,sed solum ligabat popu- *Abulen.*
lum Iudaicum,qui talem legem recepit.non Gentilium, cùm *Exo.30.*
Gentiles solum tenebantur obseruare gradus prohibitos lege *q.15.*
naturali.

naturali. At quia tales gradus (vt diximus in prima conclusione) non sunt prohibiti iure naturali, sequitur ꝙ non tenebãtur obseruare. De quibus latius in secunda parte huius speculi. A

3. conclu. Vtrumq; ius in tract. matri. S. Tho. 1.2 q. 103. arti. 3. et. 4. Abulen. Mat. 18. q. 90. ad Heb. 7

3. conclusio. Iure Diuino positiuo Euangelico (quod omnes obligat) nullus gradus est prohibitus affinitatis. Probatur. Nõ reperitur tale præceptum in toto nouo testamento, sed solum illum locum Pauli citatum legimus. Dixi, de iure Diuino positiuo obligante omnes: nam ius positiuum vetus non omnes obligabat. Quod cessauit in aduentu nostri redemptoris Iesu. Ob id non habet vim aliquam illud vetus præceptum. Translato enim sacerdotio, necesse est legis trãslatio fiat. Et quidem in lege noua, quę omnes obligat cuiuscunq; conditionis, etiam infideles, non reperitur talis prohibitio.

4. cõclu. S. Tho. in 4. d. 40. ar. 4.

4. conclu. Iure positiuo purè humano Canonico, licet olim fuerint prohibiti septem gradus affinitatis, intra quos non poterat quis cõtrahere, postea tamen solum vsq; ad quartum prohibitio restricta est. Probatur eodem modo sicut diximus de consanguinitate. ex. c. Non debet. de consang. & affi. Nam eodem modo, & ijdem gradus ab Ecclesia sunt prohibiti in consanguinitate, & affinitate, neq; aliqua est differentia. Patet de antiqua prohibitione, vsq; ad septimum gradum factam, similiter de vtroq; 35. q. 2. c. De affinitate. B

5. conclu. Anno. 1537. S. Tho. in 4. d. 40. Ricar. ibi. q. 6.

5. conclusio. Cum neophytis noui orbis per Paulum. 3. summum Pontificem restrictio facta est vsq; ad secundum, sic vt in tertio, & vltra gradibus affinitatis eis coniungi liceat. Hæc nõ indiget probatione, sed solum videre expressam super hoc factam esse dispensationem. Quam volo intelligas factam esse sicut de consanguinitate declarauimus: ita ꝙ summus Pontifex in tertio, & quarto gradu antè coniunctos non compellit manere per talem dispensationem, sed præbet facultatem vt possint simul contrahere de nouo, faciens eos personas legitimas, quæ antè erant illegitimæ. C

Pri. mod' affi.

Tamen (ne fortè aliquis offendiculum habeat in isto impedimento affinitatis) libet quàm breuissimè declarare affinitatis gradus, quos modo prohibitos ab Ecclesia affirmamus, & hic adducere illos, qui antiquitus prohibebantur, licet modo nullam habeant vim. Equidem modus affinitatis, qui nunc in

vsus is

vsus is est. Quòd si qui iunguntur matrimonio, vel accessu car-
A nali, fiunt caro vna. Et ex tali coniunctione surgit, quòd om- *Gene.2.*
nes consanguinei viri, sunt affines illi mulieri, in eodem gra- *Matt.19.*
du, in quo erant consanguinei viri: vt suprà diximus. Ita ꝙ *1.Cor.6.*
si erant in secundo, siue tertio consanguinei viri, in eodem sunt
affines vxori illius consanguinei. Idem de copula carnali il-
licita.* Olim sed modo per Pium quintum in affinitate cōtra- *
cta, per copulam illicitam, solum duo gradus sunt prohibiti
affinitatis, vt in appendice dictum est. Eodem etiam modo ex
parte fœminæ omnes consanguinei illius, fiunt affines viro, in
eodē gradu, in quo fœminæ erant consanguinei, sed tamen cō-
sanguinei vxoris, & consanguinei viri non sunt affines inter se
aliquo gradu, vt patet de consanguini. & affinita. cap. Quòd su
per his. sicut duo fratres ducunt duas sorores. Sicq; de reliquis.
Ratio huius est. Quia ista affinitas causatur ex coniunctione
cum consanguineo. Qui ergo non est iunctus meo consangui-
B neo per matrimonium, neque per copulam carnalem, non est
aliquo modo mihi iunctus. Qua de re inter me, & ipsum nulla
erit affinitas: sed solum erit affinitas cum illo qui iunctus fuit
meo consanguineo. Hęc est affinitrs, quæ modò est in vsu, & ab
Ecclesia præcepta. Et omnia quæ superiùs dicta sunt, de ista in-
telliguntur.

Modus secundus affinitatis olim prohibitus erat, vt patet, *2. Modu s*
35. q. 10. per totam, ꝙ impediebat, sicut iste primus modus, sed *affi.*
ablatum est per. c. Non debet. eodem tit.

Secundus autem modus est hic: vt si ego sum affinis vxo-
ri fratris, si post mortem fratris, alius ducat ipsam, ille dici-
tur esse mihi affinis in isto secundo modo affinitatis: quia
videtur mihi magis attinere quàm vnus extraneus. Et eò
quòd talis fit vna caro cum affine mea, videtur mihi ali-
C quo modo iungi. Itaque hæc affinitas insurgit ex coniun-
ctione cum affinibus, sicut prima consurgebat ex coniun-
ctione cum consanguineis. Et tandem omnes qui iungeren-
tur eidem affini mæ, sunt in eodem gradu mihi affines, in quo
est ipsa.

Modus tertius affinitatis olim prohibitus, & in vsu erat, quā- *3. Modus*
do quis iūgebatur affini in secūdo, isto modo erat mihi affinis
in ter-

in tertio modo. Verbi gratia. Ille qui duxit mihi affinem, in primo gradu, factus est per illam coniunctionem mihi affinis A in secundo modo, vel gradu. Et ille qui iungeretur isto meo affini in secundo modo, fieret mihi affinis in tertio genere. Et sic deinceps. Reuertentes ergo ad rem, sit. 6. conclu.

6. conclu. 6. conclusio. Affinitas sic est vinculum naturale, vt etiã mortua illa persona, per quam contracta est, adhuc semper maneat. Hæc patet. 3 .q.10.c. Fraternitatis. Vt si frater meus cõiunctus est matrimonio, vel copula carnali cum Maria, ipsa mihi est affinis: & etiã mortuo fratre, adhuc ipsa semper mihi affinis est. Ratio est. Hæc affinitas insurgit ex illa præterita cõiunctione, quia facti sunt duo, caro vna. Sequitur ergo, ꝙ cũ illa actio, semper maneat in facto, nunquàm poterit desinere esse vinculum ex huiusmodi coniunctione causatum. Nam ad præteritum non est potentia. Quare non potest non factam fuisse talẽ vnionem, etiam si frater meus moriatur. Sicq; non potest fieri, ꝙ talis affinitas non fuerit causata. B

Matt. 19. p. cor. 6. Arist. 6. Ethic. c. 2. S. Tho. p. p. q. 25. artic. 4. & doct. theo. in. p. d. 32.

7. conclu. 7. conclusio. Licet affinitas, sit vinculum naturale, sicut consanguinitas: non tamen in infinitum extenditur, sed suos habet limites, ita vt vltra non progrediatur, siue sit in linea recta, siue in linea transuersali. Quia consanguinitas, non in infinitũ extenditur, sed suos habet limites, vt experientia constat: cùm post quintum, vel sextum gradum non plus tales se ament, quã extranei. Saltim habet finem. Alioqui omnes nos amaremus, tãquàm si essemus cõsanguinei, cùm verè simus consanguinei.

Caie. 2. 2. q. 154. arti. 9. B. Bona. d. 40. q. 1. Ricard. ibi. q. 2.

ARTICVLVS. XLIX.

De dispensatione in gradibus affinitatis.

DVBITATVR circa hoc. Vtrùm summus Põtifex posit dispensare in omni gradu affinitatis. C Libet hanc quæstionem mouere propter aliquos scrupulosos, & propter nonnullos graues doctores, qui videntur nimis quantũ ad hoc restringere potestatem summi Pontificis. Et primo declarabo sententiã istorum doctorum. Post autem dicam quid tenendum probabiliùs. Oportet priùs in memoriam reuocare, quomodo aliquis gradus

Vi. Couar. 2. p. Epit. c. 6. §. 9.

gradus est prohibitus iure naturali: alius iure positiuo Diuino veteri: alius iure Diuino Euangelico: alius iure humano Canonico.

A

Ad hoc dubium respondet Petrus de Palude, quem sequitur ad literam. B. Anto. Et ponit conclusiones. Quarum prima est. *Palud. d. 40. q. 1.*

In primo gradu affinitatis, sicut & consanguinitatis dispensari non potest, eo q̄ sit conrra ius Diuinum, & naturale, cùm vxoribus patris debeamus eandem reuerentiam, sicut & parentibus. *1. conclu. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 11.*

2. conclusio. In linea transuersali in primo gradu affinitatis non potest dispensari, vt. s. aliquis contrahat cum vxore fratris iam mortui. Hoc probant isti doctores. Quia est contra ius Diuinum, & naturale. Et sic Papa non potest dispensare. Imò & post multiplicationem generis humani: ante, & post diluuium creditur hoc prohibitum naturaliter, nisi secundum, quòd in lege Moysi permissum est ad suscitandum semen fratris mortui sine liberis, sicut patet in Gene. in Thamar, & filijs Iudæ. *2. conclu. Ratio. Palu. et Flor.* B *Gene. 13.*

3. conclusio. Papa potest dispensare in secundo gradu, & sic in alijs: vt quis contrahat cum filia fratris, quod non erat prohibitum in lege. Et q̄ filij duorum fratrum contrahant, & sic de alijs. Eodem etiam modo de affinitate. Nec probant hanc conclusionem aliunde, quàm eo q̄ non est de iure naturæ prohibitum, nec in lege veteri, nec noua. Quod videtur esse plene de iure positiuo humano, in quod potest summus Pontifex. *3. conclu.*

Et ad hæc addit. B. Antoninus, q̄ cùm affinitas ita cōtrahatur per fornicationem, sicut per actum coniugalem, ille qui cognouit aliquam mulierem fornicariè, non potest contrahere cum filia eius, vel germana eius, sicut nec posset contrahere matrimoniū cum filia vxoris suę ex alio viro, nec cum sorore eius ea mortua. Et secundum Petrum de Palude, in hoc Papa dispensare non potest. Qui tamen casus sæpe peruenit ad audientiam confessorum. C *Palud.*

Reperitur tamen Papā Martinum. 5. dispensasse cum quodam, qui contraxerat, & consummauerat matrimonium cum quadam germana eius, quam cognouerat fornicariè, cū magna

tamen difficultate. At verò quia res erat occulta, nec ille erat aptus ad religionem, vel ad remota eundem: vnde scandalum A esset ex diuortio, si factum fuisset, priùs ordinauit plures Theologos, & Canonistas super hac re habere collationem, vtrùm ipse posset in hoc dispensare: nec conuenerunt in conclusione, sed aliqui dixerunt quòd poterat, alij contrarium affirmauerunt. Et quia tenendum est certum, & dimittendum incertum, secundum. D. Augustinum, de pœnitentia. d. 7. Si quis, nulli consulendum est, sed potiùs prohibendum procurare dispensationem, etiam à Papa, contrahendi cum tali, cuius, scilicet matrem, vel germanam carnaliter cognouit. Sed si post cõtractum, & multò magis consummatum tale matrimonium obtinuit dispensationem remanendi cum illa, dimittendum est negotium iudicio Dei, nec condemnandum. Hæc. S. Anto. Ex istis doctoribus habemus, vel summum Pontificem non B posse dispensare, in primo gradu affinitatis in omni linea, siue recta, siue transuersali: vel difficulter posse, eo ꝙ ipsi credant, vel esse iuris naturalis, vel esse iuris Diuini, in quod non potest summus Pontifex. Sed tamen bona venia istorũ sit quarta conclusio contra eos.

S. Anto. *Augusti.* *S. Anto. vbi suprà §. 1.*

4. cõclu. In omni gradu affinitatis potest Papa dispensare.

4. conclusio. In omni gradu affinitatis in quacunq; linea, siue ascendentium, siue transuersalium, potest summus Pontifex dispensare. Probatur. Si summus Pontifex non posset dispensare in istis gradibus affinitatis, maximè esset (vt ipsi dicunt) quia est de iure naturali, vel de iure Diuino: sed nullum istorum obstat, quominus posit dispensare. Non eo ꝙ sit de iure naturali talis affinitas. Quia licet tales gradus sint de iure naturali, saltim per matrimonij coniunctionem, non tamen est iure naturali prohibitũ matrimoniũ in omnibus, sed C solũ, ꝙ quis ducat nouercam, sicut suprà probaui. Ergo sequitur ꝙ etiam si sit iure naturali talis affinitas, poterit dispensare. Nã non est prohibitum stando in iure naturali copulari in illis gradibus, sicut patet in secundo, & tertio, & quarto gradibus consanguinitatis: qui gradus licet sint de iure naturali, tamen quia non est iure naturæ prohibitum matrimonium contrahere in illis gradibus, summus Pontifex licitè potest dispensare, sicut & ipsi fatentur. Sequitur ergo, ꝙ esse tales gradus affinitatis, de

iure

iure naturæ,non impedit quominùs posit summus Pontifex
A dispensare,cũ illi non omnes sint iure naturæ prohibiti. Aliud
enim est dicere,talem gradum esse de iure naturæ:& aliud talẽ
gradum esse prohibitum de iure naturæ. Nam in primo posset
dispensare,& in secũdo crediderim ꝙ non.Sed isti doctores (iu *Vigue. in*
dicio meo) pro eodem sumunt ista duo : cùm tamen multum *c.16. §.7.*
differant. In quo deceptus est Viguerius Granatensis. *ver.9.*

Item.Nec ꝙ sit de iure Diuino prohibitum obstat quomi- 2
nùs posit dispensare. Quia si est ius Diuinum prohibens tales
gradus affinitatis,non est aliud,nisi illud vetus Leuiti.18.vbi ta
les gradus prohibentur,sed hoc non obstat:quia cùm illud fue
rit ius Diuinum vetus,abrogatum est per ius Diuinum nouum,
& nullam vim habet ex se. Translato nanq; sacerdotio,neces- *ad Heb.7*
se fuit legis trãslationem fieri.Sed si vim habet est, vel quia id *S.Tho.1.2.*
erat naturale, vel quia id in Euangelio est præceptum. At non *q.103. ar-*
erat illud naturaliter prohibitum,vt probatum est,nec in Euã- *ti.3. et. 4.*
B gelio est præceptum.ergo illud ius Diuinũ non est alicuius va-
loris,& obligationis secundum se:nisi de nouo fuerit approba-
tum,sicut inferiùs in secunda parte probabimus.Ergo sequitur *Infrà ar-*
ꝙ poterit summus Pontifex dispensare in omni gradu affini- *ti.24.25.*
tatis.Imò potest dispensare vt quis ducat nouercam.Quia da- *& 26.*
to sit de iure naturæ,non tamen est de primis principijs,vt post *Vruesius*
erit manifestum. *hypothe-*

Ex quibus omnibus patet,non esse tãtæ difficultatis,ꝙ sum *si.6.*
mus Pontifex dispenset, vt quis ducat in vxorem illam,cuius
sororem priùs cognouit carnaliter, sicut. B. Antoninus refert. *Ant. Flo.*
Nam temporibus nostris dispensatum est cum domino Petro
de Aluarado gubernatore prouinciæ de Guatemala,& cũ alijs.
Nec esse dubitandum, quin potuerit dispensare, vt quis ducat
vxorem fratris mortui, sicut dispensatum cum rege Angliæ.
C Quod negotium diebus nostris ventilarum,& diffinitum fuit
per Clementem.7.quòd in omni gradu,& impedimento lege
positiua humana constituto potest summus Pontifex dispen-
sare. Quòd si dispenset absque causa,peccauit:tamen dispensa-
tio tenet. In quo deceptus est Fortunius in. l. Gallus. §. Quid
si tantum. ff. De libe. & posthu. putans dispensationem in hu- *Fortunius*
iusmodi contra ius humanum, si absque causa, nullam fore *Garcia.*

in foro interiori. Deceptus (inquam) est. Quis enim audeat dicere, si quis cum dispensatione contraxit cum affine, etiam sine causa rationabili, ꝙ non sit eius vxor, sed debeat relinquere? A Et Felinus in. c. Ad audientiam. 2. de rescript. dicit ipsum, cum quo facta est dispensatio, etiã si fiat sine causa, tutum esse. Quã- uis hoc non approbet Couarru. * Sed de hoc in. 2. p. reddibit sermo latius, & nonnulla quæ consideranda veniunt à SS. Papa Pio quinto in proprio motu concessa & declarata in huiusmodi dispensationibus. Vide in appendice prope finem sub titulo, circa graduum consanguinitatis & affinitatis, pagina. 98.

Felinus. Couarru. in epit. 2. p. c. 6. §. 7.

ARTICVLVS. L.

Vtrum tempore infidelitatis contrahatur affinitas.

PRO complemento huiusmodi impedimenti restat dubium, in quo satis dubitatum etiã à doctis in nouo orbe. Nec tamen satis explicatum, aut diffinitum est. Et quidem docto. querentes, vtrùm per baptismum tollantur omnes defectus, vt irregularitas. &c. concludunt quòd irregularitas quę ex peccato causata est, tollitur per baptismum, & non alia quæ sine peccato. Hoc tamen impedimentum irregularitatis, quod est purè positiuum, non est vinculum naturale; & sic nõ ad propositum de affinitate, quod est vinculum naturale. B

S. Tho. 3. p. q. 69. Et cõiter Theolo. in 4. d. 4.

Dubium ergo hoc est, Si quis tempore infidelitatis duxit vxorem Bertam infidelem, vtrùm mortua ipsa, & viro baptizato, posit contrahere cum sorore illius, quàm priùs habuit: vel cum consanguinea in secũdo, & alijs gradibus, vsq; ad quartum, ante dispensationem Pauli. 3. vel vsq; ad tertium post dispensationem. Et si ontraxit, vtrùm sit dissoluendum, vel nõ. C At vt dubium magis appareat, quæro. Si fuit accessus tempore infidelitatis, nõ per matrimonium, sed per actum illicitum fornicarium.

Nota.

Pro solutione dubij oportet in memoriam reuocare quæ suprà dicta sunt, ꝙ affinitas sit quoddam vinculum naturale, & non solum vim habens ex iure positiuo, siquidem summus Põtifex præcipiens ꝙ affines in tertio, vel quarto gradu non iungantur

gantur matrimonialiter: nō facit gradum affinitatis de nouo, *The. doc.*
A sed declarat præexistentem ante omnem prohibitionem, & *d. 41. 4.*
supposito gradu præcipit. Et quidem q̄ sit vinculum naturale, *sent.*
sicut & cōsanguinitas, omnes doctores affirmant ex Arist. Sal- *Aristo. 8.*
tim si sit per coniunctionem maritalē, nullus dubitat. Hoc ad- *Ethi. c. 12.*
notato, sit prima conclusio.

Prima cōclusio. Qui tempore infidelitatis habuit vxorem, *1. conclu.*
& illo tempore durante mortua est, post baptismum, non pote
rit ducere consanguineam illius intra quartum gradum absq;
dispensatione. Probatur. Affinitas est quoddam vinculum na *Ratio.*
turale, ergo tale non tollitur per baptismum. Quia quę natura- *S. Tho. 1. 2*
lia sunt, eadem sunt apud omnes, siue fideles, siue infideles. Se- *q. 94. ar-*
quitur ergo, quòd tale vinculum naturale, tempore infidelita- *tic. 4.*
tis ortum est cum consanguineis vxoris. Si ergo ortum est, &
per fidem non est ablatum, durabit semper, sed ipso manente
B fideli, non potest ducere affinem intra quartum gradum: ergo
sequitur, quòd nec post baptismum poterit ducere, cùm iam
sit factus fidelis.

Et confirmatur. Infidelis iam baptizatus non potest duce- *Cōfirma.*
re in vxorem consanguineam, intra quartum gradum sine di-
spensatione, ergo nec potest ducere affinem intra eundem gra
dum. Consequentia est bona. Antecedens est verū, ergo & con *Arist. 8.*
sequens. Patet à simili. Sicut vinculum consanguinitatis est na- *Ethi. c. 12.*
turale: sic & affinitatis, vt ex dictis patet. Si ergo non potest in
tra quartum consanguinitatis, nec intra quartū affinitatis: post
quàm est fidelis, & tamen antè poterat in infidelitate. Antece
dens patet. Quia fidelis tenetur obseruare leges fidelium chri-
stianorum, hæ autem sunt leges, vt nullus ducat affinem intra
quartum gradum, ergo idem quod prius.

C Si talis factus fidelis, posset ducere vxorem consanguineam *3. Ratio.*
intra quartum gradum illius, quam duxit vxorem tempore in
fidelitatis: ex eo esset, quia quando habuit accessum, erat infi-
delis, nec tenebatur legibus christianorum, & poterat ducere
affinem in secundo, vel tertio gradu, imò & in primo, sed non
obstat: nam dato ita esset, q̄ legibus Ecclesiæ infidelis tempore
infidelitatis non esset obnoxius: erat tamen legibus naturali-
bus. Lex verò naturalis est, vt per maritalem coniunctionem

oriatur vinculū naturale, inter cōsanguineos vxoris, & virū, & tunc etiam poterat ducere consanguineam in secundo, vel tertio gradu, sed tamen post fidelis factus, minimè poterit, & nō propter aliud, nisi quia hoc vinculum naturale est, & fidelibus prohibitum, licet infidelibus cōcessum. Et intelligo, etiam si nunquam infidelis cognouerit, iam factus fidelis, suam primam vxorem: sed solum loquor, quando solum durante infidelitate cognouit vxorem, & illo tēpore mortua, post baptismum vir, accipit vxorem consanguineam illius mortu in primo, secundo, tertio, vel quarto gradu. Si enim cognouisset priorem vxorem post baptismum, nullum esset dubium. Nam nō posset ducere affinem intra quartum gradum. Dixi in conclusione, absq; dispensatione: quia cum dispensatione bene potest vt modo facta est in tertio, & quarto gradu per Paulum. 3. cum indigenis noui orbis, vt suprà dixi. A

4. ratio. Ad idem. Si posset factus fidelis ducere consanguineam intra quartum gradum illius, cum qua habuit accessum quando infidelis: esset, quia per baptismum ablatum est impedimentum, vel talis pœna, sed affinitas non est ablàta per baptismum, quia non tollitur omnis pœna quantum ad homines, licet tollatur culpa: nam adultera, potest accusari etiam si baptizetur, homicida, fur, raptor, sacrilegus, sicut ait glo. Extra de diuor. c. Gaudemus. Et Duran. dicit. Baptismus tollit omnem pœnam, quo ad Deum: & quo ad Ecclesiam, illam solum, quæ est constituta remitti baptizatis: sed non est constitutum, vt affinitas contracta in infidelitate, remittatur baptizatis, ergo non remittitur. Et sic semper manet. B

Glossa.
Durā. in 4. d. 4. q. 3.

5. ratio. Si posset ducere vxorem post baptismum, affinē intra quartum gradum, maximè esset, quia illa quæ fecit in tempore infidelitatis, non debēt ei nocere, cùm nulla lege tenebatur, sed non propter hoc excusatur: quia (vt suprà diximus, cum loquebamur de disparitate cultus, & de impe. criminis) facta, tempore infidelitatis nocent, post fidem susceptam. Nam si quis tempore infidelitatis promitteret alicui fidem de matrimonio, viuente propria vxore: & haberet accessum ad eam: post fidelis factus, mortua prima vxore, non poterit illam cui promisit habere vxorem: etiam si post fidem susceptam nunquàm promiserit, C

supple. d. 27. q. 3.
sup. ar. 32 de dispa. cultus & art. 34. de impedi. criminis.

miserit,sed solum habuerit accessum.Hoc probaui ex cap.vni
A co.de conuersione infidelium. A simili ergo in præsentiarum.
Propter hoc q̄ tēpore infidelitatis habuerit accessum : non ex
cusabitur quo minùs factus fidelis, non posit ducere vxorem
affinem,intra quartum gradum.

Probatur etiam.Extra de diuor.c.Deus qui.vbi Papa dicit, q̄ infidelis,factus fidelis, non contrahat cum illa,quam frater duxit tempore infidelitatis.At quia text.expressus,nulli licet dubitare.Sic supple. *supple. d. 27.q.3.*

2. conclusio.Qui tempore infidelitatis habuit propriā vxorem,& illo tempore mortua,fidelis factus,ducit consanguineā illius prioris intra quartum gradum absq; dispensatione,separandus est statim ab illa.Hæc conclusio differt à prima,vbi dicebamus,q̄ non poterat ducere consanguineam primæ.Multa enim non possumus de iure facere,quæ tamen facta tenent : vt qui emisit votum continentiæ, non potest de iure ducere vxo- *2. conclu.*
B rem : si tamen ducat, factum tenet,& non sunt separandi. Ob quod ponimus secundam conclusionem, q̄ tales,si contraxerunt, sunt separandi. Probatur ex expresis determinationibus.In.c.Ex literis.de consan.& affini. Et.35.q.10. ferè per totam.Et patet ratione. Quando matrimonium est contractum inter illegitimas personas,est separandum:sed tale cōtractum, inter affines intra quartum gradum, est inter illegitimas personas(vt notum est)ergo est dissoluendum. *1.ratio ad conclusio.*

Et adhuc probatur à simili de consanguinitate. Si infidelis post fidem susceptam, contrahat cum consanguinea in secundo gradu,sunt separandi ex determinatione Ecclesiæ,& sentētia omnium:ergo etiam si contrahat in eodem gradu affinitatis,sunt separandi,cùm eadem sit prohibitio vtriusq;,& vtrūq; sit vinculum naturale,vt sæpe dictum est. *2.ratio.*

C Et pro clariori intelligentia,& fide istarū conclusionum,videtur textus expressus.35.q.10.c.Fraternitatis vestræ.vbi Gregorius Papa probat affinitatem esse vinculum naturale,quod quidem causatur, quomodocunq; sit coniunctio, siue tempore infidelitatis,siue fidelitatis.Cuius verba hic non inseruntur ob vitandam prolixitatem. Fundat autem sentētiam suam in illo dicto.Erunt duo in carne vna. Debitā intelligentiā huius *Gregori⁹ Papa.* *Matt.19.*

dicti. Vide in Michaele de Medina in suo de Cælibatu lib. 5. c.75. quod dictum fuit ante omnem legem positiuam, vt con- A
S. Tho.3. p.q. 69. et cæteri. stat. Et secundum communem opinio. docto. dicentium, quòd in baptismo non tolluntur defectus, qui naturales sunt, posset dici esse opinio. communem, quòd & affinitas duret post ba-
Tho. in.4. d.4. ptismum: quia est quoddam vinculum naturale. Et nullo modo est sequela peccati. Affinitas enim causatur ex illa coniunctione, quæ est communis matrimonio, & copulæ illicitæ. Qua
S. Tho. in 4. d.41. artic. 1. q. 2. ad primū. re S. Thom. dicit hæc verba. In fornicario concubitu est aliquid naturale, quod est commune fornicationi, & matrimonio, & ex hac parte affinitatem causat. Aliud est ibi inordinatum, per quod à matrimonio differt, & ex hac parte affinitas non causatur. Vnde affinitas semper honesta remanet, quamuis causa sit aliquo modo inhonesta. Hæc S. Thom. Ex istis verbis satis probari videtur hęc nostra sententia, quòd post, baptizatus non possit ducere illam, quæ est ei affinis, sicut nec cōsanguineam. B

3. cōclusio 3. conclusio. Si quis tempore infidelitatis copula illicita, habuit accessum cum aliqua, post, fidelis factus, non poterit ducere consanguineam illius mulieris intra quartum gradum absq. dispensatione. Probatur primo, si teneamus affinitatem hanc esse naturale vinculum, siue fiat per copulam illicitam, siue licitam. Patet ex iam dictis, cùm eadem sit vtrobiq; ratio. Si tamē teneamus (sicut probabiliter posset defendi) ꝙ non sit tam naturale vinculum (saltim quo ad alios consanguineos per copulam illicitam, cùm potiùs sint inimicitiæ & odia, quàm amicitiæ) sicut de consanguinitate, dico ꝙ nihilominus conclusio
1. Ratio. est vera. Quia fidelis factus tenetur legibus Ecclesiæ, sed Ecclesia præcepit, vt nullus contrahat intra quartū gradum cum cōsanguinea illius quàm cognouit carnaliter, ergo sequitur, ꝙ talis non potest contrahere. Alioqui daretur hoc inconueniens, C ꝙ aliquis fidelis baptizatus non teneretur obseruare leges Ec-
* clesiæ sine dispensatione. * Sed differentiam esse inter affinitatem contractam per copulam licitam, & illicitam, in Concilio Tridentino est ostensum, vt diximus suprà, & in appendice in fine erit manifestum quo ad gradus.

2. Ratio. Secundo, Si iste posset ducere consanguineam illius, cū qua

tempore

tempore infidelitatis habuit accessum, maximè, quia tunc habuit copulam, quando non tenebatur legibus Ecclesiæ: sed hoc non impedit, quominus postea noceat ei factum. Maior est nota. Et minor probatur. Minùs est homicidium machinari in mortem viri, vt habeat vxorem tempore infidelitatis, quã accessum habere ad mulierem: sed post baptismum primum impedit, vt non posit talem vxorem ducere, ergo & secũdum impediet: vt non posit ducere consanguineam illius, cum qua habuit accessum. Consequentia bona est. Et antecedens probatur in. c. vnico. de conuer. infi. Quòd autem minùs sit mortem machinari in virum, certè est quantum ad impedimentum minùs, licet peccatum sit grauius. Nã per copulam carnalem, videtur esse vinculum naturale, quod non est per machinationẽ mortis alterius viri: & tamẽ illud impedit, etiam si fuit factum tempore infidelitatis. Ergo à fortiori impediet, si copula fuit tempore infidelitatis. Et sic post baptismum nullo modo potest ducere consanguineam illius, cum qua tempore infidelitatis habuit accessum intra gradum prohibitum. * Sine dispensatione modo in Concilio Tridentino affinitas per copulam illicitam ad duos gradus inclusiuè coarctata est.

4. conclusio. Qui tempore infidelitatis cognouit carnaliter aliquam, & post, baptizatus duxit consanguineam illius intra gradum prohibitum, debet eam relinquere. Quia est impedimentum impediens contrahendum, & dirimens contractum. Ergo quandocunq; constet, est diuortium celebrandum. *4. conclu.*

5. conclusio. Affinitas superueniens matrimonio, iam contracto, licet eum non dissoluat, priuat tamẽ illum, per quẽ causata est iure exigendi debitum ab alio, vsq; dum dispensetur cum illo. Vt si quis cognouit consanguineam vxoris, fit affinis propriæ vxori, & debitum ab ea non potest exigere, nisi dispensetur cum illo: quod potest Episcopus, vt suprà dictum est, & inferiùs dicetur in secũda parte. * Et quidem videtur in hoc Erasmus in annotationibus. 1. Cor. 7. deceptus, qui putat Zachariam Pontificem asseruisse, vinculum matrimonij solui per cõcubitum cum sorore vxoris. Et cum Magister senten. interpretetur dictum Papæ, non probat Erasmus, sed pro certo credit licentiã, & facultatem datam vxori vt cum alio contrahat: quia *5. cõclu. Palude. Anto. Adria. Deceptio Erasmi.*

concubuit vir eius cum sorore.* Modo facta est concessio viuæ vocis oraculo à summo Pontifice Pio quinto, anno. 1569. 29. Septembris, mendicantibus in hac forma, q ministri prouinciales possint cōmittere viris religiosis & doctis, ac iuxta Concilij Tridentini decretum approbatis autoritatem dispensandi cum viris, siue mulieribus incestuosis, qui carnaliter peccauerunt cum consanguineis alterius coniugis intra quartum gradum, ad hoc q possint petere debitum, & hoc in foro conscientiæ tantum, & huius concessionis literas autenticas habeo apud me. A

ARTICVLVS. LI.
De impedimento publicæ honestatis.

POST impedimentum affinitatis, sequitur de proximo illi, publicæ honestatis: quando quis habuit sponsam, & per illam coniunctionem, licet nō fuerit sequuta copula, nec matrimonium celebratum, ortum fuit quoddam vinculum affinitati simile, per quod vir non potest ducere consanguineam sponsæ intra quartum gradum. Et similiter consanguinei viri, nō possunt intra quartum gradum ducere sponsam sui consanguinei. Cuius definitio est. B

Definitio publicæ honestatis

Publicæ honestatis iustitia, est propinquitas, ex spōsalibus proueniens, robur trahens ab Ecclesiæ institutione, propter eius honestatem.

Quo iure hoc impedimētum introductum.

In primis oportet scire, vnde hoc impedimentum ortū habeat. Vtrùm sit impedimentum stando in iure naturali, vel sit de iure Diuino, vel tantum sit de iure humano. Nam si ex statuto ecclesiæ ortum habet: infidelibus non erit impedimentum, qui non tenebantur legibus Ecclesiæ. Pro solutione sit prima conclusio. C

1. conclu. Publica honestas solum impedit iure huma.

Prima conclusio. Impedimentū, quod dicitur honestas publicæ iustitiæ, quod impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit: non habet vim ex iure Diuino, nec naturali, sed solum ex statuto Ecclesiæ præcipientis. Quia nusquàm adhuc in lege veteri, vbi aliqui gradus consanguinitatis, & affinitatis prohibiti sunt, fuit mentio facta de tali impedimento,

nec in

nec in lege Euangelica tale quid fuit conſtitutum, vt conſtat.

A Item. Nec de lege naturæ. Nam cùm per ſponſalia, non fuerit facta coniunctio naturalis, non videtur aliquod impedimẽtum ortum ſolum propter promiſsionem de futuro matrimonio. Vnde vtrunq; patet ex hoc, ꝙ Adonias petijt in vxorem Sunamitem virginẽ à patre relictam, quod non feciſſet, ſi fuiſſet impedimentum, vel legis naturæ, vel legis Diuinæ. Sequitur ergo, ꝙ cùm ſit impedimentum (vt patet Extra. de ſponſa. c. Ad audientiam. Et de ſponſa impub. c. Literas. Et. c. Continebatur. Et lib. 6. eodem titulo) erit impedimentum ſolum de iure poſitiuo Canonico, inhabilitatem has perſonas ad matrimonium. Nec habet aliunde vim, niſi ex Eccleſiæ authoritate potentis id præcipere, vel prohibere. Hæc eſt ſententia omniũ Theologorum, & Canoniſtarum.

3. Regũ. 2.

Theo. in 4. ſent. d. 41.

B 2. concluſio. Impedimentum hoc licet ſimile videatur affinitati, tamẽ differt ab ea, eo ꝙ ſit merè poſitiuũ. Aliud tamẽ ſcilicet, affinitas, aliunde trahit vigorem, & obligationẽ. Quanuis impedimentum quod oritur ex matrimonio rato, ſed non conſummato, quidam vocent affinitatem, cùm in veritate ſit publica honeſtas. vt infrà dicemus.

2. conclu. Similitudo, & diuerſitas inter publi. honeſt. et affini.

Ex hoc habes, ꝙ circa infideles tempore infidelitatis, non eſt opus de iſto impedimento aliquid interrogare, aut perſcrutari, cum ſolum tenerentur legibus naturę, & Diuinis euangelicis. Et nihil in his de iſto impedimẽto. Quare non ligabat aliquo modo: ſed ita poterant ſponſam relictam à fratre ducere, & conſanguineã in primo, & in alijs gradibus, ſicut ſi non fuiſſet prohibitum. Imò (quod magis notandum eſt) ſi tẽpore infidelitatis fuit ſponſata alicui, & relicta, poterit frater illius, cui fuit ſponſata, poſt fidelis factus, illã ducere vxorem. Quòd fortè alicui apparebit repugnare ſuperiùs dictis de affinitate, ſed

Abulen. Mat. 18. q. 90.

Impedimentũ publicæ honeſt. in infidelitate non contrahitur.

C minimè repugnat. Cuius ratio eſt diuerſa hic, & ibi. Non hoc contrariatur (inquam) illi determinationi ſuperiùs datę, quando loquebamur de impedimento criminis: vbi diximus, ꝙ ſi quis tempore infidelitatis promiſit alicui matrimonium, viuẽte legitima vxore, & poſt baptiſmum habuit acceſſum, ſed nõ promiſit, ꝙ tale erat impedimentum, quia nocebat ei quod factum fuit tempore infidelitatis. Nec cõtradicit illi dicto ibidẽ,

Concordãtia dict.

ſup. ar. 34 & 49.

ꝙ ſi

ꝙ si quis tempore infidelitatis, machinatus est in mortem viri alicuius, vt vxorem eius habeat in matrimonium, quòd non A poterit post fidelis factus, eam habere. Nam illud est expressum in iure. De conuersione infideli. c. vnico. Ob quod nos conformiter ad iura determinauimus. De isto autem impedimento nihil tale reperitur scriptum; sed solum ꝙ est merè humanum. At cùm fauores ampliandi sint, odia verò restringenda: videtur non esse aliquod impedimentum hoc post baptismũ, sed posse tales adinuicem coniungi, sicut si non præcessisset. Et sic existimo ista. & alia simul stare in veritate, nec contrariari, vsq; dum Ecclesia contrarium determinet: cui omnia dicta, & dicenda, tam in speculo cõniugiorum, quàm alibi libenter eius censuræ submittimus, neq; aliquo modo ab ea deuiare in animo est. Sed contra dicta est argumentum.

Protestatio authoris, in quo rectitudo volũtatis dignoscitur.

Hic est iam fidelis factus, ergo tenetur seruare leges fideliũ, & consequenter Ecclesię pręcepta tenetur obseruare, sicut & cęteri christiani. Lex autẽ christianorũ hæc est, vt nullus accipiat B in coniugiũ spõsam fratris, vel consanguinei intra quartũ gradum, vt patet in. c. allegatis, eodẽ titulo. Et clarius ibidẽ. c. Continebatur. vbi sunt hęc verba expressa in fine. Si verò puella ante nubiles annos, alicui desponsata fuerit, non licet alicui de cõsanguinitate ipsius, cui desponsata fuerit, eam ducere in vxorẽ, nec fas est ęidem sponso dę consanguinitate sponsæ aliquam sibi copulare. Hæc in textu. Sequitur ergo ex istis, ꝙ cùm iste iã sit factus fidelis, nullo modo poterit sibi copulare illam, quam sponsatam reliquit frater, vel consanguineus, cùm verè fuerint sponsalia etiã tempore infidelitatis. Vel si potest eam spõsam relictam ducere, sequitur ꝙ aliquis est fidelis, & non tenetur obseruare leges Ecclesiæ absq; dispensatione.

Argumẽtum contra dicta. supple. d. 27. q. 3.

solutio.

Argumentum vrget. Nec video quo pacto possit solui, tenẽdo sententiã hanc. Sed videtur dicendũ, ꝙ pręsuponit talẽ spõ- C saliorum coniũctionem factã fuisse tempore fidelitatis. Et illo tempore facta, præstat impedimentũ. Nec textus loquitur de sponsalibus contractis tẽpore infidelitatis. Quia de his quæ foris sunt, non pertinet Ecclesiæ iudicare, nec legem condidit de eis. Quòd autẽ hoc præsuponatur textus, patet. Ibi enim loquitur summus Põtifex cum fidelibus, qui desponsauerant puellã, & in-

Paulus. 1. Cor. 5.

& infert, quod si fuerit desponsata. &c. nulli ex consanguineis licebit
A bit accipere eam in vxorem. Quare apertè ostenditur totã illã prohibitionem, & illud mandatũ loqui cum fidelibus, & nõ cũ infidelibus. Sequitur ergo, quod cùm in casu à nobis posito sponsalitia facta fuerint tempore infidelitatis, non nocebit. Nã sponsus post fidelis factus posset ducere consanguineã sponsæ intra gradum prohibitum alijs christianis. Et similiter nõ prohibet, quin consanguinei viri possint sibi ducere in vxorem sponsam illam, quãdoquidem sponsalia fuerunt tempore infidelitatis. Tunc enim vinculum naturale non causatum est, sed planè sic est, ac si nullo modo factæ fuissent sponsones. Videtur solutio sufficiens, tenendo quod superius diximus. Nec video quo pacto aliter posset solui argumentum, nisi tenendo sententiã contrariã, quam qui vellet defendere etiã iuxta textum, posset impunè. Etiã posset probari ex illo quod Supple. d. 27. q. 3. dicit Ec- *Supple.*
B clesia non iudicat de his quæ foris sunt. Verum est, quandiu foris manent, secùs cùm intrauerint Ecclesiam: quia tunc etiã iudicat de his quæ foris habuerunt. Hæc ille. Equidem graue nimis videretur, quod tempore infidelitatis noceret vnum factum, quod merè positiuum est, neq; aliquã habet iuris naturalis, vel Diuini obligationem, sed solum Ecclesiæ statuentis beneplacitum. Vnde magis pia videtur nostra sententia, quãdo nõ est in cõtrarium Ecclesiæ determinatio, vel authoritas doctorum, siquidem alia est ratio in affinitate: quia tẽpore infidelitatis facta est commixtio, & alia ratio in impedimẽto criminis: quia iniuria legitimo fit coniugi. Ob id illa quæ facta sunt in infidelitate nocent, sed tamen in publica honestate nihil tale apparet. Quapropter non videtur nocere iam fideli facto. *sup. ar. 34 & 50.*

C

ARTICVLVS. LII.

An hoc impedimentum oriatur ex sponsalibus quomodolibet contractis.

VTRVM hoc impedimentum (quod impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum) oriatur ex sponsalibus quomodocunq; contrahantur, siue ante septennium, siue post, siue cum metu, vel sine metu,

siue

De ætate ad contra. siue sit inter consanguineos, vel affines, non potentes contrahere. A

sup. ar. 16. pag. 88. et 89. et art. 38. pa. 181. B. et. ar. 39 per totum. Pro solutione cuius est notandum, ꝙ in iure ad contrahendum sponsalia assignatum est certum tempus in viris, & fœminis. Et est septennium, vt patet in cap. Literas. eodem tit. & in pluribus alijs. Ad contrahendum autem matrimonium in viris est. 14. annus ætatis, & in fœminis. 12. Quia (vt in plurimum) talis ætas apta est ad generationem. His suppositis, sit prima conclusio.

1. conclu. Prima cōclusio. Ex sponsalibus legitimè contractis post septēnium, vbi interuenit legitimus consensus, oritur hoc impedimentum: ꝙ dicitur publicæ honestatis iustitia. Conclusio est in iure expressè determinata. Extra de sponsa. impub. per multa. c. Et lib. 6. eodem tit. c. vnico. Extra de sponsa.

2. conclu. 2. conclusio. Propter sponsalia, contracta ante septennium non oritur impedimentum, nisi post septennium minor consenserit. Conclusio est expressè determinata, Extra. de sponsa. imp. c. Literas. vbi est casus. Quidam sponsauit puellā in cunabulis, & post duxit in vxorem matrem puellæ, requisitus Papa dicit, ꝙ si matrē puellæ accepit in vxorem, antequàm puella septennium complęuerit, minimè est matrimonium separandum. Quia talia sponsalia ante septennium non inducunt impedimentum publicæ honestatis. Si verò postquàm puella septennium compleuit, cui tunc complacuerunt sponsalia, matrem duxerit, sententiam diuortij nō differas promulgare, nec filiam, nec matrem talis vir habere poterit. B

Dubium. Sed quomodo intelligitur iste consensus; Vtrùm sit necessarium ꝙ exprimatur verbis. Ad hoc. Panor. in eodem titulo dicit. Tenementi, ꝙ sponsalia contracta, cum minori septennio, conualidantur per superuenientem ætatem, si tacitè sponsalia præcedentia approbauit: vt quia sponsus venit ad domum spōsæ, seu mittit sibi iocalia, vel quid simile. De hoc vide bonum tex. in. c. vnico. eodem tit. lib. 6. vbi idem statuitur, in matrimonio contracto per minores. C

solutio. Panor.

Corolla. Ex istis ergo satis patet, si post septennium non adsit consensus expressus, vel interpretatiuus, ꝙ per sola spōsalia ante septēnium contracta, non oritur impedimentum.

3. con-

3. concluſio. Sponſalia contracta poſt ſeptennium inter cō- 3. conclu.
A ſanguineos, vel affines, in gradu prohibito, ignorantes impedimentum, & ſi nulla ſint iure, cauſant hoc impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Hæc concluſio eſt expreſſa. lib. 6. de ſponſalibus. cap. vnico. Cuius ratio aſsignatur. Quia licet talia Nota. ſponſalia nulla ſint propter hoc, quòd perſonæ ſunt illegitimæ, tamen ſunt vera, & valida ſecundum præſumptionem Eccleſiæ. Ob quod præſtant impedimentum ſequentibus ſponſalibus, & matrimonio. Dixi in concluſione. Ignorantes impedimentum: nam ſi contrahentes inter ſe ſcirent impedimentum, videtur quòd non inſurgeret: quia talia nulla ſunt, & ſecū dum veritatem, & ſecūdum præſumptionem. Vt ſi monachus in habitu monachali alicui fidem de matrimonio contrahendo daret, re vera illa ſponſalia, & nulla eſſent ſecundum veritatem, & ſecundum præſumptionem. Similiter ſi duo conſanguinei, ſeu affines in gradu prohibito contraherent omnibus aſtā-
B tibus, ſcientibus tale impedimentum, ibi nullū oriretur. Quòd ſi de iſtis etiam intelligit ſummus Pontifex, quando dicit oriri impedimentum in ſponſalibus contractis inter affines, ſic te Durand. nendum eſſet, & ſi nulla appareat alia ratio, niſi ſola voluntas d. 41. ſtatuentis. Videtur tamen rationi conſonum, ſolum oriri, quā- Palud. ibi do impedimentum eſt ignotum. Hanc ſententiam tenet Du- q. 2. rand. & Petrus de Palude in. 4.* Modo tamē hoc ius ablatum * eſt per Concilium Tridētinum ſeſsione. 24. c. 3. vbi diffinitum eſt, ꝙ quotieſcunq; ſponſalia ſunt nulla, hoc impedimentū nō oriatur, de quo in fine in appendice, pag. 125.

4. concluſio. Sponſalia quæ ſunt nulla propter defectum cō 4. cōclu. ſenſus, vt eſt furioſorum, & non conſentiē dum, nullum cauſant
C impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Expreſsè eſt determinatum in. c. vnico eodem ti. lib. 6. Ratio diuerſitatis, quare in iſtis quæ nulla ſunt propter defectum conſenſus non oria Ratio cō- tur, bene tamen in alijs, quæ etiam nulla ſunt propter aliud im- clu. pedimentum, aſsignatur ab aliquibus. Quia illud quod eſt prin De cōſen cipaliſsimum in contrahendis ſponſalibus, & matrimonio, eſt ſu ſup. ar. conſenſus: quo deficiēte, ſponſalia nullius ſunt efficaciæ, nec in 2. et per o- obligando ad contrahendum, nec in impediendo ſequentē cō mnia de tractū. Exiſtēte autem conſenſu, & concurrente quecunq; alio conſen. impedi-

impedimento, sponsalia nullius sunt efficaciæ in obligando ad contrahendum propter impedimentum concurrens. Sunt tamen efficacia ad impediendum sequentia sponsalia, & matrimonium, in quantum causant publicæ honestatis iustitiã. Habet equidem hæc ratio apparentiam, & discrimen, vt refert dominus de Palude. Quia vbi sunt sponsalia nulla, etiam ratione iuris naturalis, & iuris positiui, congruum est, imò necessarium, quòd nullum causetur impedimentum, vt est in sponsalibus contractis, & nullis propter defectum consensus, cum illa nulla sint de iure naturæ. Attamen alia quæ sunt nulla solum de iure positiuo, vt est inter consanguineos, vel affines in gradu prohibito, meritò causant impedimentum publicæ honestatis. Sicut vbi nulla est professio, de iure positiuo æquipollet voto simplici. Nam iure naturali, obligatio naturalis oritur, quanuis impedire non potest. Quemadmodum in contractibus rerũ, quæ nulla sunt iure ciuili, oritur obligatio naturalis, quandoq; habens aliquos iuris effectus. Vbi verò non esset nec naturalis, nec ciuilis, ibi nullum haberet effectum. Sic in proposito. A B

De spõsa lib. supra ar. 16.

Palu. vbi supra.

S. Tho. d. 41.

Post tēpora. B. Tho. determinatio per Boni. 8. li. 6. c. uni. de spon.

Tamen aduertere oportet, S. Tho. in. 4. absolute dicere, ꝙ quomodocunq; sponsalia sint nulla, hoc vel illo modo, nullum impedimentum causant. Et verum dixit, loquendo in lumine naturali, nisi esset determinatio Ecclesiæ, quę suo tempore non erat, sed postea Bonifacius determinauit, ꝙ illa quæ solum iure positiuo nulla sunt, vt est inter affines, & cõsanguineos, si adsit consensus, causent impedimẽtum. Alia verò quæ nulla sunt propter defectum consensus nullum causent. * Modo tamen iuxta illud quòd dixit S. Tho. in Concilio Tridentino diffinitum est.

Nota.

Palud. d. 41. q. 2.

Circa istam quartam conclusionem est maximè notãdum, quod notat de Palu. & bene, veram esse conclusionem, quando sponsalia sunt nulla propter defectum consensus apparentis: vt in pueris, & furiosis, & condicionaliter consentientibus. Secùs tamen est de sponsalibus nullis, propter defectum consensus latentis. Vt si quis sponsalia contraxit, verbis exteriùs exprimẽdo cum aliqua, sed tamen interiùs non consensit, sed protulit, volens decipere, in foro conscientiæ, illa spõsalia nulla sunt, quãquam causent impedimẽtum publicæ honestatis iustitiæ: quia C

illa sponsalia sunt præsumpta vera ab Ecclesia, & tantum scan-
A dalum esset, si postea talis contraxit cum consanguinea sponsę etiam si non consensit interius, sicut si consensisset. Et quia ecclesia voluit isto impedimento scandalum vitare, consequenter videtur dicendum, ꝙ ex talibus sponsalibus oriretur impedimentum. Patet manifeste ex hoc, ꝙ ecclesia condemnabit eum ad matrimonium contrahēdum, & obligatum iudicabit. Et ad hoc est argumentum. Contrahens enim cum secūda, volens decipere, & non contrahere, fit bigamus. Ergo à simili, si quis non intendit sponsalia contrahere, & si exprimat consensum, oritur tale impedimentum. Hæc est sententia do. Palu. & quidem conformiter ad ea quæ dicta sunt. Nam ecclesia præsumit vera esse huiusmodi sponsalia: quia non iudicat de occultis, sed de manifestis. Et per manifesta iudicat verū esse consensum. * In Concilio Tridentino diffinitum nullum impedi-
B mentū oriri, si vere nulla sunt, ob id si probaretur deffectus consensus, etiam esset certum impedimentum non esse.

Quòd Ecclesia non præcipiat act9 inte.
*
Durā. in 4. d. 15. q. 12. Palud. d. 13. et cō. op1. cōtra Adria. quoli. 8. Medi. tracta. 6. de pœn. Pighi. Campen. lib. 6. Eccle. hierar. c. 16.

ARTICVLVS. LIII.

Vtrùm oriatur publica honestas, quando parentes loquuntur pro filijs.

QVAERITVR. Vtrùm si parentes loquātur pro filijs (filijs non exprimentibus consensum) oriatur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Meritò dubium venit determinandum, cum frequēter eueniat apud noui orbis indigenas, ꝙ parentes, vel cognati loquantur de matrimonio, ip-
C sis tacentibus.

Pro debita quæstionis solutione oportet notare, posse contingere hoc, vel quia parētes contrahunt sponsalia pro filijs puberibus, vel impuberibus. Item. Vel quia non contrahunt parentes, sed alij cognati pro ipsis iuuenibus. Vel nec cognati, nec parentes, sed ipsi qui pręsunt illis, vt sunt illi, qui eos habent sub tutela ad exigendum tributum, & præcipiendum alia seruilia opera. Qui sunt velut centuriones & decani.
1. Nota.
2. Nota.

Potest etiam contingere, ꝙ istis sponsalia promittentibus, *3. Nota.*

ipsi adolescentes non intelligant: vel si intelligant, q non consentiant, neq; dissentiant: vel q contradicant. A

1. conclu. Prima conclusio. Parentibus contrahentibus sponsalia, siue pro puberibus, siue impuberibus, non oritur huiusmodi impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, si filij ignorauerint huiusmodi sponsalia. Probatur ex expressa determinatione in. 6. eodem tit. c. vnico. *Ratio.* Ratio est. Ad hoc q verè oriatur impedimentum, requiritur, q sponsalia sint vera, vel præsumpta talia, sed quantuncunq; parentes sponsalia contrahant pro filijs, si filij ignorant, quandiu ignorant, non sunt vera sponsalia: quia deficit consensus. *Aristo. 3. de anima. tex. cõ. 39* Nam nihil volitũ, quin præcognitum. Ergo vbi non est scientia, nec potest esse volũtarium, quod requiritur ad sponsalia. Nec habentur tanquam sponsalia præsumpta. Nam vbi nulla est filiorũ scientia, non præsumuntur sponsalia. Quare sequitur q non oritur tale impedimentum.

2. conclu. 2. conclusio. Parentibus contrahentibus sponsalia pro filijs, siue puberes, siue impuberes sint, ipsis ignorantibus, si post sciẽtes eadem sponsalia ratificauerunt tacitè, vel expresse, oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, à tempore ratificationis. B Ista conclusio est etiam expressa in. cap. allegato suprà. *Ratio.* Ratio cuius est. Vbicunq; sunt vera sponsalia, oritur impedimentum, sed quando filij ratificauerunt factum parentum, vera fuerunt sponsalia (vt constat ex dictis) ergo tunc fuit ortum tale impedimentum. Patet. Quia ratificatio sponsalium præcedentium, est consensus in ipsis sponsalibus, sed hoc sufficit ad sponsalia. Dixi tamen, quòd à tempore talis ratificationis oritur impedimentum: quia cùm antè non fuerint vera sponsalia, cùm defuerit consensus, non ortum est impedimentum, sed tunc oritur, quando aduenit de nouo. Dixi, Si ipsi filij ratificent factum expresse, vel tacitè. De expresso consensu non est dubium, sed de tacito posset esse. Pro quo sit C tertia conclusio.

3. conclu. 3. conclusio. Ad hoc quòd tacitè consensisse dicantur filij, in sponsalibus contractis à parentibus: sufficit si interiùs consentiant in mente, & exteriùs non contradicant. *1. ratio.* Probatur. Ille dicitur tacitè consensisse, qui alio loquente, ipse interiùs consentit, vt patet in communi vsu loquendi, licet verbis non exprimat

mat conſenſum.Sequitur ergo,ꝙ ad tacitum conſenſum ſuffi-
A cietinterior aſſenſus.

Item.Sicut nos ſuprà(quando de matrimonij conſenſu age bamus)diximus,ad matrimonium ſufficit,ſi vno exprimente conſenſum, alter interiùs conſentiat:ergo à fortiori in ſponſalibus ita erit,ꝙ parentibus exprimentibus pro filio,& ipſo interiùs conſentiente, erunt vera ſponſalia quantum ad Deum, imò & quantum ad Eccleſiæ præſumptionem,ſi exteriùs non cõtradicat:quia ſi contradiceret,licet ſponſalia eſſent quãtum ad Deum, non tamen quantum ad Eccleſiæ præſumptionem. Pro quo ſit quarta concluſio. *2.ratio. ſup. art.5.*

4.concluſio.Si parentibus contrahentibus ſponſalia pro filijs,filij poſtquàm ſciuerint,interiùs conſentiant,verùm exteriùs contradicant,non oritur impedimentum publicę honeſtatis iuſtitię.Patet ex illis quę diximus,&quę doctores affirmãt. Illa ſponſalia Eccleſia iudicat eſſe nulla,& inualidat:quia ex- *4. cõclu* *1.Ratio.*
B teriùs expreſſum diſſenſum Eccleſia cognoſcens,tãquàm nulla debet reputare.Si ergo iudicat ſponſalia nulla,etiam iudicat libere hunc poſſe contrahere cum conſanguineis illius ſponſę. Nam eò quòd iudicat nulla,& determinat non ortũ fuiſſe impedimẽtum public æhoneſtatis iuſtitiæ, vt patet in.c.allegato vbi expreſſe dicitur,ꝙ ſi ſunt ſponſalia nulla,quia deficit conſenſus (vt eſt in furioſis, & paruulis ante ſeptennium) quòd non oritur impedimentum.Clarum eſt, quòd Eccleſia determinans,intelligit,ꝙ vbi nulla probantur ſponſalia,nec impedimentum oritur:ſed hic nulla probantur ab Eccleſia, vbi exteriùs oſtenditur diſſenſus,etiam ſi ſit interior aſſenſus:ergo nullum oritũr impedimentum.

Probatur adhuc.Si hoc oritur impedimẽtum ex huiuſmodi ſponſalibus,ex eo eſſet : quia vere ſunt ſponſalia quãtum ad *2.Ratio.*
C Deum, licet Eccleſia eſſe nulla iudicet, ſed non propter hoc oritur : quia licet eſſent nulla quantum ad Deum, ſunt tamen preſumpta quantum ad Eccleſiam:vt in illo qui exprimit conſenſum,ſed intus diſſentit,oriretur hoc impedimentum,vt ſuprà probauimus,& non ob aliud,niſi quia Eccleſia preſumit ea eſſe ſponſalia. Ergo ſequitur,quòd impedimentũ oriri,vel nõ, non pendet ex hoc,quòd ſint vera,vel nulla ſponſalia quãtum *Impedimentũ pẽdet ex hoc quod ſpõſalia ſunt præſumpta vera.*

ad Deum, sed solum pendet ex hoc, quòd sint ab ecclesia præsumpta sponsalia. Cùm ergo illa ab ecclesia non sint præsumpta vt talia: non oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. A

Cõfirma. Confirmatur. Impedimentum (vt suprà diximus) non est de iure naturali, nec de iure Diuino, sed solum de iure canonico, ergo tantum habebit vigoris, quantum constat ex iure canonico. At secundum ius canonicum, nullum impedimentum talis incurrit, cùm liberè ei facultas concedatur ducendi consanguineam illius, quàm exprimit nolle in spõsam: ergo sequitur, ꝙ nullum insurgit impedimentum.

Obiectio. Fortè aliquis ingeniosus instabit contra hæc. Tunc enim ecclesia decipitur in tali iudicio, putans hunc non cõsentire. Ob id cùm eius sententia fundetur in falsa præsumptione, videtur ꝙ in veritate insurgat impedimẽtum. Respondetur, ꝙ eodem

solutio. modo quando quis verbo consentit, & mente dissentit, decipitur ecclesia iudicans sponsalia, ita dicemus impedimẽtum oriri, quia sic determinat. Tamen in isto secundo quando non iudicat sponsalia esse, eo quòd sit expressus dissensus, licet decipiatur, non tamen impedimẽtum oritur: quia non sic diffinit, vt tunc oriatur. Et tandem ratio differentiæ clara est ex eo, ꝙ vbicunq; fuerunt præsumpta sponsalia, licet non vera, vult impedimentum hoc oriri, tamen non vbi nullo modo sunt præsumpta, & si essent vera. Tunc quidem illa solum manent sponsalia, non secundum iudicium ecclesiæ, sed solum secũdum ius naturæ, & Diuinum, secundum quod, non oritur tale impedimentum. * Hæc omnia intelligenda secundum iura antiqua, modo tamen post Concilium Tridentinum noue determinationi standum est, vt diximus suprà, & infra in appendice, pagina. 78. B

Vbi sunt præsumpta spõsalia, oritur impedi.

C

5. cõclu. 5. conclusio. Si infantes ante septennium, vel parentes, pro ipsis sponsalia contrahant, & ipsi post septennium non explicent verbo, vel facto se in eadem voluntate permanere, in qua antè, non oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ.

1. Ratio. Cõclusio est expressa in cap. suprà allegato. Cuius ratio hęc est. Vbi non sunt vera sponsalia, nec præsumpta ab ecclesia, ibi nullum oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, sed in propositi,

propoſito,quando infantes ſunt minores ſeptennio,qui nõ habent conſenſum,quo poſsint vera facere ſponſalia,& poſtea nõ oſtendunt talem voluntatem (vt ſupponimus) ergo non ſunt vera,nec præſumpta vera:imò ſunt ab Eccleſia anullata. Sequitur ergo, ꝙ non oritur impedimentum. Dixi in concluſione. Niſi verbo,vel facto conſentiat de nouo:nam non ſufficit diuturnitas temporis ad hoc, vt ibi declarat Glo. & ſic ſonat textus, ſed requiritur quòd præteritum conſenſum explicet verbo,vel facto. Verbo autem explicatur(vt ibidem Glo.)quando poſt ſeptennium vocant ſe ſponſos. Et facto, quando dona ad inuicem dant,& recipiũt,ſicut iocalia,vel quid ſimile,quod conſuetum eſt inter veros ſpõſos. Vel ſi ſimul iacent,& deoſculentur. Ex iſtis quidem factis per virtutem conſenſus præcedẽtis ratificatur,& exprimitur conſenſus de nouo:& cauſatur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, vt ibidem expreſſum eſt. Quia ſunt præſumpta ſponſalia ab Eccleſia. Si tamen non fiat expreſsio cõſenſus de nouo,verbo vel facto,nullo modo oritur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ.

A (margin) · B (margin) · *Gloſſa.*

6.conclu. 6.concluſio. Parentibus contrahentibus ſponſalia pro filijs, ipſis præſentibus,ſi filij nec diſſentiant,nec conſentiant,nec cõtradicant,ſed taceant,oritur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Concluſio eſt expreſsè determinata in.c.ſuprà allegato. Cuius verba ſunt hæc. Porrò ex ſponſalibus quæ parentes pro filijs puberibus,vel impuberibus plerunq; contrahunt: filij ſi expreſsè cõſenſerint,vel tacite, vt ſi præſentes fuerint,nec contradixerint, obligantur,& ex eis oritur iuſtitia publicę honeſtatis. Hæc ibi. *Ratio.* Ratio poteſt eſſe ad conclu. Ex quo enim parentibus incumbit cura filiorum, quandiu ſunt ſub tutela parentum,& tanquàm procuratores filiorũ,filijs præſentibus tra-C ctant ſponſalia,ſi filij non contradicant,videntur approbare factum parẽtum. Et eccleſia iudicat eos obligatos ad id,ob quod oritur impedimentum hoc.

Conſiderãdum. Sed tamen hic aduertendum,ꝙ licet ita ſit,ſicut determinatum eſt,quantum ad hoc,ꝙ impedimentum oriatur,non tamẽ ob hoc ſolum,ꝙ non contradicant, ſponſalia ſunt quantum ad forum conſcientiæ. Nam (vt nos ſuprà diximus) ad hoc quòd coram Deo ſit obligatio, neceſſario requiritur conſenſus, nec

sufficit nõ habere expressum dissensum. Verum est tamen, ꝙ
hæc sunt sponsalia quantum ad Ecclesiæ præsumptionem. Eo A
enim ꝙ non contradicit, præsumit Ecclesia consensum: tamen
si vere non fuit, non erunt sponsalia quo ad Deum, quousq; sit
consensus.

7. conclu. 7. conclusio. Non solum parentibus contrahentibus sponsa
lia pro filijs, & ipsis præsentibus, non contradicentibus, oritur
impedimentum publicæ honestatis iustitiæ: sed etiam alijs
Ratio. consanguineis contrahentibus in defectu parentum oritur si-
militer: Quia vbicunq; sunt sponsalia præsumpta vera ab Ec-
clesia, ibi oritur impedimentum, sed sic est, ꝙ in casu, quo alij
consanguinei loquuntur pro paruulis, est præsumptum spon-
salitium, vt suprà determinauimus, ergo verè oritur impedi-
mentum. Probatur minor, ꝙ ibi sit præsumptum: quia consan
guinei alij vicem habeant parentum in defectu parentum. Er-
go sequitur, quòd præsumũtur sponsalia. Sicut quando loquũ- B
tur parentes, licet quantum ad Deum non sit nisi per consen-
sum interiorem.

8. conclu. 8. conclusio. *S*i apud aliquos sit consuetum, vt contractum
sponsaliorum, vel matrimonij contrahant non parentes pro fi
lijs solum, vel consanguinei pro consanguineis: sed alij qui præ
sunt reipublicæ, vel qui præsunt illis, pro quibus contrahunt, si
sponsalia celebrẽtur ipsis præsentibus, pro quibus cõtrahunt, &
Ratio. non contradicentibus, oritur impedimentum publicæ hone-
statis iustitiæ. Probatur ex textu, & ex iam dictis. Oritur qui-
dem impedimentum, si parentes contrahant, vel cõsanguinei
pro filijs nõ ob aliud, nisi quia ad eos spectat cura, & tutela par
uulorum, ergo etiam orietur impedimentum in casu conclusio
nis. Nam non minor cura ex cõsuetudine, & modo suæ politiæ
incumbit domino, vel magistratui respectu suæ politiæ: quàm C
incũbit patri respectu suæ familiæ, vt experientia cõstat apud
incolas noui orbis. Imò nulla ferè, nisi in tenera ætate incũbit
parentibus, nec ipsi curam habent de proprijs filijs, sed potiùs
qui præest. Sequitur, ꝙ si insurgit parentibus loquentibus, & fi-
lijs non contradicentibus, insurget etiã ipsis maioribus loquen
tibus pro paruulis suæ familię, si ipsi paruuli non contradicant.
Hæc cõclusio posita est propter neophytos, qui degunt per fa-
milias,

milias,& vnus præest vni familiæ: & ipse habet merum imperium, & omnem curam omnium illorum qui sunt in familia. Sic habet eorum consuetudo,& politiæ modus, etiam post fidem susceptam. Videtur ergo, q huiusmodi loquentibus pro paruulis,ipsis præsentibus,& non contradicentibus, ex sponsalibus oriatur impedimentum. Hæc dixerim,quia quātum ad præsumptionem Ecclesiæ iudicabuntur sponsalia. Nec obstat, q textus solum loquitur de parentibus,& nō de alijs: quia iam nos diximus in defectu parentum intelligi de consanguineis. Similiter intelligi potest de istis patribus familias, quod possunt intelligi sub nomine parētum. Quia talibus incumbit ipsis paruulis prouidere in matrimonio. Et quidem potest hoc optimè fieri secundum leges suas,& mores, inquantum matrimonium est quidam contractus necessarius in politia ad conseruationem communitatis. Ob quod possunt isti patres familias (licet non sint parentes) curam gerere tradendi nuptui paruulos,& ineundi huiusmodi contractum matrimonialem.

Pro neophytis.

* An impedimentum hoc oriatur in matrimonio rato non cōsummato, sicut in sponsalibus. Vide in appendice in fine pagina.124. *

ARTICVLVS. LIIII.

Vtrùm oriatur publica honestas ex sponsalibus conditionatis.

PRO complemento huius impedimenti restat disserere, Vtrùm impedimentum etiam oriatur in sponsalibus contractis sub conditione. Nam hucusq; loquuti sumus de contractis absolute,& cum certa persona. Sed potest contingere, quòd licet sint absoluta, non sit cum determinata persona,sed sic in cōfuso: Ego capiam in vxorem vnam ex filiabus, non signando quam, vel vnum ex filijs, non signando quem. His suppositis,fit.1.conclusio.

Prima conclusio. Ex sponsalibus sub conditione contractis,nullo modo oritur impedimentum publicę honestatis iustitiæ,vsque dum adimpleta sit conditio,dum modo conditio *1. conclu.*

non habeatur pro non adiecta. Hæc conclusio patet ex cap. Ex sponsalibus. in. 6. Cuius verba sunt hæc. Ille verò qui sponsalia A

Verba textus.

cum aliqua muliere contraxit sub conditione, si postmodum ante conditionis euentum cum alia prioris consanguinea contraxit per verba de præsenti, cum secunda remanere debebit, cùm ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem, sicuti consensum non habentibus, & in certis, nulla publicæ honestatis iustitia oriatur. Hæc ibi. Ratio huius capituli est. Impedimentum non oritur, nisi quando sunt vera iudicata sponsalia: sed nunquàm conditionata sponsalia sunt iudicata vera, ante aduentum conditionis (vt constat) ergo nunquàm insurgit tale impedimentum: vsq; dum conditio adimpleatur, quia quãdo adimpletur, incipiunt esse vera sponsalia, & oritur impedimentum. Vnde patet, q̃ si ante conditionem adimpletam cõtrahit cum sorore eiusdem primæ sponsæ, stabit cum secunda, & non cum prima: ex quo ex primis sponsalibus nullũ fuit ortum impedimẽtum. Dixi in conclusione, nisi conditio habeatur pro non adiecta. Et quia tunc habentur tanquàm si essent absolutè contracta, & oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Pro quo sit. 2. conclusio. B

Ratio cõclusio.

2. conclu.

2. conclusio. Ex sponsalibus contractis sub conditione impossibili, vel turpi, & non contra bona matrimonij: vt si quis dicat. Ducam te in vxorem, si cælum digito tetigeris, vel si hominem occideris, oritur ante aduentum conditionis impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Nam vbi sunt sponsalia absolutè contracta, oritur tale impedimẽtum (vt suprà dictum est) sed ista sic contracta sub istis conditionibus sunt absolutè contracta: quia habentur conditiones acsi non essent adiectæ, vt patet Extra de conditio. appo. cap. vltimo.

1. Ratio.

2. Ratio.

Preterea. Ibi insurgit impedimentum, vbi Ecclesia iudicat vera esse contracta sponsalia: sed quando quis contrahit cũ conditione turpi, vel impossibili, absolutè Ecclesia iudicat contracta esse sponsalia, ergo insurgit impedimentum. Et quidem q̃ sic iudicet, patet ex tex. Iudicat enim matrimoniũ esse, si fiat per verba de præsenti cum tali cõditione, quantò magis iudicabit esse sponsalia? Dixi in conclusione, nisi conditio sit contra bona matrimonij: nàm tunc vitiat contractum, & nullum est C

impe-

impedimentum, cum sponsalia sint nulla ex determinatione
A Ecclesiæ, ibidem.

3. conclusio. Sponsalia contracta sub cõditione quæ subintelligitur, etiam si non exprimatur, ipsa expressa, non causatur impedimentum, vsquedum constet de conditione: tamen tacita statim oritur publicę honestatis iustitia. Verbi gratia. Si aliqui sponsalia contrahant sub hac conditione. Ego contraham tecum, nisi sit contra iura; vel nisi displiceat Deo, vel Ecclesiæ: licet tales conditiones tacitę subintelligantur, & si non exprimantur, faciunt sponsalia absoluta: & ex eis oritur impedimẽtum, tamen si exprimantur, faciunt conditionatum, & nõ causant impedimentum, nisi adueniente conditione. Quare si inter tales fuerit inuentum impedimentum, poterit absolutè cõtrahere cum consanguinea primæ sponsæ. Probatur. Vbi non sunt vera, seu præsumpta sponsalia, nõ oritur impedimentum:
B sed ante aduentum illius conditionis expressè non sunt iudicata sponsalia ab Ecclesia, ergo non causant impedimentum vsq; dum adimpleatur conditio. Istam conclusionẽ tenet Hostien. in.c. Ad audientiam. de sponsa. Et Ioan. An. in. 6. c. vni. de spõ. & alij Iuristæ. Quod etiam approbat Syluest. in summa. Ratio quare non oriatur tale impedimentum, solum est: quia in talibus sponsalibus deficit consensus absolutus, sine quo sponsalia non inferunt publicam honestatem.

3. conclu.
Ratio.
Hostiens.
Ioã. An.
Sylue. matrimo. 8. §. 10.

4. conclusio. Spõsalia contracta cum incerta persona, vt sic: Ego ducam vnam de filiabus tuis. Vel si sit mulier: Ego accipiam vnum de filijs tuis, supposito q̃ plures habeat, nõ causant impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Hęc est expressè determinata in. 6. cap. allegato. vbi dicitur, quòd oritur impedi
C mentum, quando est consensus purè, ac determinatè cum aliqua: sequitur ergo, q̃ si non sit determinatè cum aliqua, sed indeterminatè (vt in casu) non insurget tale impedimentum. Sic Ioan. An. ibidem intelligit textum. Et probatur ratione. Vbi nulla sunt sponsalia, etiam quantum ad iudicium Ecclesiæ, non oritur tale impedimentum: sed in casu talia sponsalia sunt nulla: quia vel sunt aliqua, & certa cum omnibus simul, hoc non potest esse: quia repugnat, vel si cum aliqua vna sola, signetur illa, non erit aliqua ratio quare potiùs cum illa signata, quàm cũ

4. conclu.
Ioã. An.
Ratio.

alia, ergo vel cum omnibus erunt sponsalia contracta simul, vel cum nulla: sed non cum omnibus, ergo cum nulla: sequitur ergo nulla esse sponsalia, sicq; nullum oriri impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. A

Corolla.1. Ex hoc sequitur manifestè, ꝙ talis, sponsalia contrahens in incertam, posset ducere in sponsam, vel vxorem, consanguineā istarū, in quas in incertum consenserat. Patet ex conclusione. Nam si ex prioribus sponsalibus nullum ortum est impedimentum, non obstat quominùs posit contrahere cum qua voluerit. *corolla.2.* Etiam sequitur, quòd in isto impedimento ad libitum poterit Papa dispensare, cùm solum sit ex iure positiuo.

* *Alia quę considerāda veniunt circa illa quę de nouo in Cōcilio Tridentino sunt diffinita, & quantum ad gradū restrictionem, & an intelligatur restrictio, etiam in impedimento, ꝙ oritur ex matrimonio ratò, non cōsummato: ꝙ publica honestas interdum dicitur, & aliquando affinitas. Vide in appendice in fine, pagina.76.&.127.& ad literam proprium motum apponere est operępretium. Pius episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ad Romanum expectat Pontificem, sua solicitudine diligenter prouidere: vt sacrorum Conciliorum decreta, ita suæ declarationis adminuculo dilucidētur quod nulla desuper, dubitandi occasio cuiquàm relinquatur. Sanè ad aures nostras peruenit, multos esse qui dubitent, an decretum œcumenici Concilij Tridentini, sesio.24. de reformatione matrimonij ca.3. (quo cauetur impedimentum publicę honestatis, vbi spōsalia valida non fuerint prorsus tolli: vbi verò valida fuerint, non excedere primum gradum, cum in vlterioribus gradibus non posit huiusmodi prohibitio seruari) de sponsalibus per verba (vt aiunt) de futuro, tantum conceptis intelligatur. Vel etiam matrimonia per verba de pręsenti contracta, non tamen cōsummata. Quæ interdum sponsalia appellantur comprehendat, ita vt etiam eo casu impedimentum inde proueniens sublatum fuerit. Nos itaq; vt omnis difficultas dubitatioq; tollatur, attendentes ꝙ sponsaliorum appellatione qua dictum Concilium vtitur non nisi improprium matrimonium verbis de præsenti conceptis, contractum continetur quodq; agitur de correctione iuris veteris, quo casu secundum

B (margin beside "appone-re") C (margin beside "appel-lantur")

proprie-

proprietatem verborum dumtaxat procedendum est. Præser-
A tim cùm longè maiorem rationem prohibitionis in matrimo
nio per verba de præsenti contracto, quàm in sponsalibus de fu
turo, vigere à nemine dubitetur. Idcirco motu proprio autho-
ritate apostolica tenore præsentium declaramus & diffinimus
decretum Concilij huiusmodi omnino intelligendum esse, &
procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat non autē in ma
trimonio sic (vt præfertur) cōtracto: sed in eo durare adhuc im
pedimentum in omnibus illis casibus & gradibus, quibus de iu
re veteri antè prędictum decretum Concilij introductum erat,
& ita ab omnibus iudicari debere mandamus, atq; statuimus
non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostoli-
cis, alijsq; contrarijs quibuscunq;, volumus autem quòd pręsen
tes literæ in cancellaria nostra, & acie Campi flore de more pu-
blicentur, & inter constitutiones perpetuò valituras scribātur:
& quia difficile foret pręsentes ad singula quęq; loca deferri, vo
B lumus, & etiam declaramus, ꝙ earum transumptis, etiam im-
pressis manu alicuius notarij subscriptis, ac sigillo alicuius prę-
lato munitis eadem prorsus fides, vbicūq; adhibeatur quę pręe-
sentibus adhiberetur, si forent exhibitę, vel ostensę. Nulli ergo
omnino hominum liceat hanc paginam nostrę declarationis
diffinitionis, mandati, statuti, & voluntatis infringere, vel ei ca
su temerario contraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpse
rit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, &
Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ,
apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ. 1568. Ca
lend. Iulij, Pontificatus nostri anno. 3.

C ARTICVLVS. LV.
De cognatione spirituali.

IAM consequenter tractemus de cognatione spirituali, quæ quidem insurgit ex propagatione spirituali. Nam sicut ex carnali propagatione insurgit vinculum quoddam naturale, etiam suo modo ex spirituali, insurgit vinculum quodammodò spirituale, quod dicitur cognatio spiritualis. Quemadmodum

admodum enim homo per generationē carnalem accipit esse naturale,seu naturæ:per regenerationē spiritualem accipit esse A gratiæ.Eo etiam pacto,quo per carnalem generationem, generatus contrahit vinculū cum parentibus,quod est cognatio carnalis:per generationem spiritualem cum dante sacramentum, per quod fit talis generatio spiritualis,qui Dei personam repręsentat tanquàm pater.Etiam contrahitur vinculum cum tenēte,qui repręsentat matrem spiritualem.s.Ecclesiam. Et hoc est cognatio spiritualis. Vnde definitur. Cognatio spiritualis est, proximitas quædā personarum, proueniens ex datione sacramenti,vel tentione ad illud.

Quid cognatio spiritualis.

Nota.

Notandum præterea,q̄ solum per illa sacramenta istud vinculum causabitur,quę verè generationem causant spiritualem. Et ex carnalibus,& sensibilibus capiēdo similitudinem,declarabimus spiritualem cognationem.In carnali generatione tria sunt.Primum,quod disponit ad ipsam generationem,scilicet, seminum commixtio.Secundum est,ipsa generatione,quę est B foetus animatio.Tertium est,huius generationis manifestatio, quæ est,quando foetus iam apparet egressus matris vterum.Similiter in generatione spirituali tria considerāda sunt. Primū, dispositio ad regenerationem,quæ fit per catechismum:vbi disponitur homo regenerandus in vita spirituali,per professionē credulitatis, & fidei expositionem, simul & baptismi desiderium. Secundum est regeneratio, quæ fit per actualem susceptionem baptismi. Tunc enim regeneratur homo, Christo dicente,tales renasci aqua,& Spiritusancto.Tertium est,manifestatio regenerati,quæ fit per sacramentum confirmationis,per quod homo vngitur tanquàm Dei athleta,& in publico ponitur ad manifestandam, & confitendam veram fidem absq; pauore aliquo.In omnibus istis tribus,& ex quolibet seorsum oritur vinculū, quod dicitur cognatio spiritualis, & ex nullo alio C sacramento,cùm per nullum aliud trahatur similitudo generationis spiritualis,quæ fit per gratiā,ex qua oritur cognatio spiritualis.Sed tamen licet ita sit,quòd ex tribus istis oriatur,differēter.tamen.Nam ex primo,scilicet,catechismo,quia solum est dispositio ad regenerationem,debile oritur vinculum:vt solum impediat contrahendum, & non dirimat contractum, vt

Tria in generatione humana vnde spiritualis regeneratio sumitur.

Ioan.3.

suprà

suprà diximus. Verum in alijs duobus, scilicet, baptismo, & cō

A firmatione, quia plena fit regeneratio, plenum & fortissimum oritur, vt impediat matrimonium contrahendum, & dirimat iam contractum. At verò quia meliùs poterimus singula percipere, si singula distingamus, de catechismo libet primo aliquid loqui, de quo plenè poterit qui voluerit videre suprà de impedimento catechismi. Sed omnia quæ ibi latè diximus sub breui comprehendentes, sit prima conclusio. *Sup. ar. 22.*

Prima conclusio. Per catechismum qui præcedebit baptismum, idest, per illā fidei protestationem, & baptismi promissionem solum: & per nihil aliud, quod baptismū præcedit, oritur istud vinculum, quod impedit contrahendum, sed non dirimit contractum. Volo dicere in conclusione, quòd non contrahitur per exorcismum, non per saliuam, non per salem, non per crucem, non per oleum, sed solum propter catechismum, idest, propter fidei instructionem, quæ præcedit baptismum. Et pro- *1. conclu.*

B batur primo ꝙ per catechismum. Est expressus textus in. 6. eodem tit. c. Per catechismum. Et extra eodem tit. c. Contracto. Sed ꝙ per catechismū solum illud intelligatur, patet ex vi nominis vocabuli. Nam catechizo, idem est quod instruo. Sed ad huc clariùs ex. S. Tho. Ricar. & Duran. Per hoc contrahitur impedimentum in catechismo: quia est quodammodo ibi quædā generatio spiritualis, licet imperfecta, quæ dispositio est ad perfectā: quæ quidem nōn fit per sputum, nec per sal, nec per oleū: sed fit per fidei professionē, & instructionem. Iustus enim ex fide viuit: sine qua quidem impossibile est placere Deo. Sequitur ergo, ꝙ per solā fidei expressionem co[n]trahitur, & non per alia. Hoc expressè tenet. S. Tho. Quòd si contrarium dicentes non sic intelligant doctorem sanctum, non poterunt non intelligere Durādum, qui expressissimè tenet, per nullum illorum, *S. Tho. d. 42. Ricar. ibi. Durand. Ad Roma. 1. Ad Hebræ. 11. Duran. d. 41.*

C quæ baptismum præcedunt, impedimentū hoc causari, nisi solum per fidei protestationem, quod nos vocamus catechismū. Et sic respondet ad textum, qui contrarium sonare videtur, sicut & nos iam suprà soluimus. Vnde non placet dictum domini de Palude dicentis, ꝙ quando dicitur per catechismum oriri impedimentum, debet etiam intelligi, & per exorcismum. *Dictū Palu. nō placet 1. d. 41 q. 1. con. 2.*

Et probatur contra ipsum, confirmando conclusionem ex *Cōfirma.*

regula

regula iuris. Fauores quidem ampliandi sunt, & odia sunt restringenda, sed quòd insurgat impedimentum est maximè odiosum, ergo restringendum. Si restringēdum, & textus solum dicunt per catechismum, quorsum ergo & ad exorcismum debet extendi? Sic Glo. super ca. allegatum in. 6. dicit, quòd catechismus est instructio, quæ fit communiter ante fores Ecclesiæ, vbi interrogatur de articulis fidei. Et addit. Et propriè deberet fieri solis adultis. A

Glossa.

2. conclu. 2. conclusio. Probabile valde est, si solum fieret catechismus sine baptismo (quia fortè ante infans baptizatus est sine solennitate) quòd non insurgit per talem catechismū, aliquod impedimentum inter tenentes, & catechizatum, & parentes ipsius. Probatur ex dictis S. Tho. Ricar. Durādi & aliorum. Ob hoc oritur impedimentum hoc in catechismo: quia est quædā præparatio ad perfectā regenerationem, quæ fit in baptismo: sed quando puer est baptizatus, non est præparatio, cùm regeneratio facta sit, ergo non videtur quòd oriatur impedimentum. B

S. Tho. d. 42. Ricar. Durand.

Cōfirma. Si oritur impedimentum, est ex determinatione Ecclesiæ in. 6. eodem tit. sed ibidem dicitur per catechismum, qui præcedit baptismum, ergo si sequatur (ponderando verba textus) non oritur tale impedimentum. Hoc videtur sentire Albertus Mag. vt suprà dictum est. ar. 22.

Alber. d. 42. art. 5. ad. 6.

3 Adhuc arguo. Illa quæ sunt odiosa, restringenda sunt, & non amplianda. Cum ergo loquatur textus de catechismo, qui præcedit baptismum, videtur quòd non præstet impedimentum. Et sic probabiliter posset teneri conclusio prædicta; licet contrariam teneāt graues doctores, inter quos magister sententiarum. *Sed modo vt suprà diximus per Concilium Tridentinū dubium sublatū est: quia in sessione. 24. c. 2. solum impedimentum esse in baptismo, videtur esse declaratū, vt suprà diximus, & in fine erit dicendum. Vide in appendice pagina. 73. C

Magist. d. 42.

Dubium. Sed antequàm vltrà progrediamur in isto impedimento, operæpretium erit scire, vtrùm impedimentum, quód cognatio spiritualis dicitur, impediat matrimonium ex iure Diuino Euangelico, quandoquidem ex iure naturali constat, & Diuino veteri non esse, cùm in lege naturali, nec in veteri fuerit baptismus,

baptismus, aut confirmatio. Attamen quia ista fuerunt à Christo instituta in lege noua, refert scire, vtrùm istud impedimentum, quod oritur ex huiusmodi sacramentis, sit ex iure Diuino, vel sit ex Ecclesiæ statuto. Pro solutione sit. 3. conclusio.

A

3. conclusio. Impedimentum, quod cognatio spiritualis dicitur, quæ impedit contrahendum, & dirimit contractum: quæ causatur in baptismo, & confirmatione, non habet impedire aliquo alio iure, quàm humano. Probatur. Non impedit iure naturali, vt constat, nec iure Diuino veteri, cùm tunc non fuerint talia sacramenta instituta, nec Diuino Euangelico. Patet. Nusquàm in toto Euangelio reperitur talis prohibitio facta, nec ab Apostolis institutum: ergo si impedimentum est, non est aliunde, quàm ex iure humano, vt patet, Extra, eodem titu. per multa capitula. Et in. 6. eodem titu. Ob quod summus Pontifex potest in omni tali impedimento dispensare pro libito. *3. conclu.* *Ratio.*

B

4. conclusio. Cùm per catechismum multò minus vinculũ oriatur, quàm per baptismum, & confirmationem, quod solum impedit contrahendum, & non dirimit contractum, & solum ex iure positiuo, non solum summus Pontifex potest in eo dispensare, sed etiam Episcopus. At verò cùm hæc clara ex dictis sint, transeo ad alia. * Et modo apparet sublatum per Concilium Tridentinum sessione. 24. ca. 2. quando per solum catechismum. *4. coclu.*

ARTICVLVS. LVI.

Inter quos sit huiusmodi impedimentum, id est, cognatio spiritualis.

C

AD particularia descendendo, impedimentũ declarantes, ponimus conclusiones, quomodo sunt tres species istius cognationis. Quædam dicitur paternitas, seu maternitas spiritualis, cui respondet similiter filiatio spiritualis. Secunda dicitur compaternitas, quæ est parentum inter se. Tertia dicitur fraternitas, quæ est inter fratres spirituales.

Prima conclusio. Inter baptizantem, & baptizatum, tenentem, & *1. conclu.*

tem,& baptizatum:oritur cognatio spiritualis, quæ paternitas dicitur, per quam impeditur matrimonium contrahere inter A ipsos: & iam contractum dirimit. Hæc conclusio probatur ex *Nico. Papa.* decreto Nicolai.30.q.3.c.Ita diligere. Et in.6.eodem ti.Cuius ratio est ex similitudine generationis naturalis. Nam sicut ex *Ratio.* eo ꝙ aliquis alium generat, pater eius dicitur,& inter ipsum,& filium vinculum oritur, pariformiter ex Ecclesiæ statuto ex regeneratione spirituali, quæ fit per baptismum, causatur paternitas ex parte generantis in ordine ad regeneratum. At quia iste, qui se habet tanquàm concurrens actiuè ad generationem est qui baptizat: similiter & qui tenet infantem in baptismo: sequitur ꝙ vterq; ipsorum sit tanquàm pater,& baptizatus est filius vtriusq;.

2. conclu. 2. conclusio. Hoc idem vinculum paternitatis oritur inter vxorem cognitam à baptizante, & baptizatum, & inter vxorem cognitam à tenente,& baptizatum, seu tentum. Probatur B ex expressa determinatione in.c.vnico.in.6.eodem tit.Et ex- *Ratio.* tra, eodem tit.c.Martinus.Horũ ratio est.Quia postquàm sunt *Gene. 2.* per copulam carnalem facta vna caro (Christo dicente, Erunt *Matt.19.* duo in carne vna) si vir efficitur pater tenentis, vel baptizãtis, & similiter vxor debet effici mater: quia vna caro sunt ipsa,& vir eius. Hanc rationem assignat textus allegatus in decretali- *d. 42. in.* bus. Quod intelligitur, si sit carnaliter cognita à viro: nam *4. senten.* alias non oritur vinculum, vt patet ex textu, qui dicit, ꝙ oritur cum vxore carnaliter cognita: & intelligitur ꝙ sit cognita ante talem baptismum.

3. conclu. 3.conclusio.Cognatio spiritualis, quæ paternitas vocatur, licet descendat à viro in vxorem cognitam carnaliter,& ei communicetur, non tamen ascendit ad patrem baptizantis, vel le- C *Ratio.* uantis. Impedimentum quidem hoc,& ista cognatio (vt ex suprà dictis patet) solum habet vim ex iure positiuo,& non aliunde. Ergo tãtumdem insurget, quantum in iure determinatum est. At in iure non est determinatum, ꝙ baptizans, vel tenens communicet paternitatem patri proprio, vel matri, sed solum ꝙ vxori cognitæ: sequitur ergo ꝙ non deriuatur ad alios. Vnde pater tenentis, vel baptizantis, nullam habet cognationem spiritualem, nec vinculum aliquod cum baptizato. Patet hoc.

Quia

Quia ista cognatio non habet gradus, sicut consanguinitas, vel A affinitas. Imò nec deriuatur ab vno coniugum, in alterum, si vnus fidelis, & alter infidelis sit.

Istud impedimentũ nõ habet grad⁹.

4. conclusio. Licet ita sit, ꝙ paternitas tenentis in baptismo, vel baptizantis deriuetur ab ipso ad vxorem cognitam carnaliter, non tamen deriuatur ad mulierem cognitam illicito concubitu. Conclusio habet difficultatem propter diuersitatem opinionum. Probatur. Impedimentum hoc non oritur nisi solum ex iure humano, vt diximus: ergo intantum insurget, inquantum constat expressum in iure. At in. 6. in eodem titulo solum est expressum de vxore cognita, ergo solum ad vxorem cognitam transit. Concubina autem, vel alia fornicariè cognita, minimè vxor dicitur, sed concubina. Ergo ad ipsam fornicariè cognitam non extenditur. Oportet quidem in odiosis non aliquid addere, quod expressum non sit in iure, vel ex expressis euidenter, vel nimis apparenter sequatur. Et ita est, ꝙ iura loB quentia de huiusmodi cognatione, quomodo transit à viro in vxorem, loquuntur de vxore, & non de alijs mulieribus cognitis. Et vbi expressa mentio facta est in. 6. dicitur, cum vxore. Quorsum ergo extendendum hoc impedimentum est ad mulieres, quæ non sunt vxores? Hanc conclusionem credo veram cum Ricardo, & Petro de Palude, & cum Archi. & Ioan. And. in. c. primo. eodem titulo, lib. 6. in Noue. & Panor. in. d. c. Martinus. vbi ait Panor. quòd hæc est communis opinio, & quòd est notanda. Licet Sylue. de mente. S. Thom. contrarium asserat, qui dicit, quòd omnes, quos allegauit, tenentes ꝙ non contrahitur cum concubina, decipiuntur, non aspicientes ad rationem legis, Quia (dicit ipse) ratio quare vir in vxorem, vel è cõ trario, cognationem istam transfundata est, quia sunt per connubium vna caro, vt patet per capitulum. Sciscitatur. 30. q. 4. & C per. c. Martinus. Extra eodem titu. Sunt autẽ vna caro per connubium, non ratione vinculi, quod. s. coniungit animos, sed ratione copulæ carnalis. Vnde Gloss. in. d. c. Sciscitatur. & in. d. c. Martinus. exponit. per connubium, id est, per carnalem copulam, allegans. c. Agathosa. 27. q. 2. vbi hoc expressè patet in fine, Quia igitur hæc ratio legis locum habet in coitu fornicario, quia qui adhæret meritrici, vnũ corpus efficitur cum ea, oporTet

4. conclu. impe. cog. spiri. non transit ad mulierẽ illicito coitu cogni.

Ricard. d. 42.
Palu. ibi. q. 1.
Ioã. An.
Panor.
Sylue. matri. 8. § 7.

1. Cor. 6.

tet & ibi locũ habere & legẽ. Hęc Syluester. Qua ratione existimat cõclusisse intentũ, & q contrarium dicentes decepti sunt. A Miror de viro tam docto, q hac ratione suffultus, dicat tot viros deceptos. Et probo (bona venia ipsius) ex sua ratione, & suo argumento, quòd ipse fuerit deceptus. Nam si propter hoc, q naturaliter fit vna caro per concubitum fornicariũ sicut & per licitum inter coniuges deberet hoc impedimentum oriri, vel ab vno ad aliũ deriuari, sequeretur q quomodocunq; esset talis cõiunctio carnalis, si vinculum cõtraheret vnus, contraheret & alter naturaliter, secluso alio præcepto, sed hoc est falsissimũ vt ipsemet Syluester asserit, & omnes alij doctores. Sequela profectò est manifesta ex suis dictis: quia illud fundat solum in naturali coniunctione. Quòd sit falsum patet. Potest enim esse, quòd vxor contrahat tale vinculum, & non vir carnaliter cognitus, & è contra. Patet. Si mulier habeat filium ex alio viro, contrahit vinculum cum baptizante filium, vir autem suus non contrahit. Attamen si deriuatio istius vinculi solum ratione copulæ, & coniunctionis deberet esse, contrahente vxore, B contraheret & vir.

Ratio cõtra Sylue.

2. ratio aduersus Syluestrum.

Secundo ex suis dictis. Nam si tota ratio quare hoc impedimentum deriuatur ab vno in alium est coniunctio carnalis, & hæc est naturalis, sequitur q hoc impedimentum non esset purè humanum (sicut ipse fatetur) sed esset naturale. Hoc verò est falsum, vt suprà diximus. Est equidem purè humanum, ex humana institutione vim habens. Sequitur ergo q non habebit ampliùs, quàm in iure sit expressum. Solum autem est expressum de vxore cognita, ergo non est opus extendere ad cognitam fornicariè. Et licet ita sit, q ratio huius præcepti humani sumatur ex naturalibus, non tamen propter hoc non est purè humana constitutio. Ob id non sequitur, quòd si ratio legis C inueniatur in coitu fornicario, quòd & ibi inueniatur præceptũ. Patet. Quia potest esse, q ratio cesset, in qua fundatur præceptũ, & adhuc præceptum tenet, quemadmodum & ieiunij præceptũ fundatur in ratione naturali, vt quilibet habeat moderatas, & subiectas pasiones appetitus, insurgentes ex nimio cibo, tamen potest esse, q ratio cesset circa aliquem, qui sic habet refrænatas, vt forte non insurgant, vel si insurgãt, debiliter.

S. Tho. 2. 2. q. 147.

At ta-

At talis adhuc tenetur ieiunare: quia adhuc manet alia ratio A legis. Ergo in simili, ꝙ illa ratio legis concurrat, vel cesset, non facit ad hoc, ꝙ præceptum teneat, vel non, sed solum faciunt ad hoc verba ipsius præcepti. Possent & alia exempla adduci, sed hæc sat sint.

Ex istis sequitur, ꝙ cognita illicitè ab aliquo, poterit matrimonio copulari, & cum tenente in baptismo filium illius, cum quo fornicata est, & cum baptizāte eundē similiter. Hoc patet ex dictis. Nam cum nulla inter eos sit cognatio spiritualis, non est impedimentum ex hac parte. Modo per Conciliū Tridētinū dubium de medio sublatū est, vide in appendice, pag. 74. *Corolla.*

5. conclusio. Licet paternitas viri, communicetur vxori cognitæ, & è contrario vxoris, ipsi viro per actionem, quando vir vel vxor tenent in baptismo, vel baptizāt, non tamen communicatur per passionem, quando non agunt aliquid, sed patiunB tur. Declaro cōclusionem exemplo, postea verò probabo. Sint duo vxorati legitimi, & vir habeat filios ex alia vxore, vel vxor, ex alio viro, & alius teneat in baptismo, vel baptizet filium viri ex alia exore, talis vir est coniunctus cognatione spirituali illi, qui baptizauit proprium filium, vel tenuit, sed tamen non ipsa vxor coniuncta est. Vnde mortuo proprio viro, posset matrimonialiter coniungi viro alteri, qui baptizauit, vel tenuit filium prioris viri. Hoc non ob aliud, nisi quia prorius vir nihil egit, sed passus est, quia alius baptizauit. Et ob hoc non transiuit ista cognatio ab ipso in vxorem. Probatur ex expressa determinatione. 30. quæst. 4. cap. Qui spiritualem. Et per glo. ibidem, & do. de Turre Cremata sic intelligentem: et. c. 1. Extra, eodem tit. lib. 6. Ratio ad hoc est. Sufficere debet voluntas instituentis, vt notat Panor. in. ca. Martinus. Extra, C eodem titulo. *5. conclu.* *Exēplum ad declarationem.* *Glo.* *Turre. cre.* *Panor.*

6. conclusio. Baptizans, vel leuans de sacro fonte, nullo modo efficitur pater spiritualis, nec aliquā cognationem spiritualem contrahit, si non sit baptizatus. Ista conclusio est contra Ange. & Roselam, & glo. quādam. Probatur. Non potest esse cognatus carnalis in generatione carnali, qui nondum est carnaliter natus: ergo à simili in regeneratione spirituali, non potest quis esse spiritualiter cognatus, qui non est spiritualiter *6. conclu.* *Cotra Ange. et Ro. et Hugo.* *30. q. 1. ca. Peruenit.*

renatus: sed non baptizatus, nullo modo est spiritualiter renatus, ergo nullo modo cõtrahit paternitatem, licet baptizet, vel leuet. Secus tamen si esset hæreticus: quia bene contraheretur. Similiter & contraheretur, si quis baptizatus teneret, vel baptizaret filium infidelis non baptizati. Tunc enim non posset talis contrahere cum matre paruuli, etiam si conuerteretur ad fidem. Archidia. & Glo. in. c. primo. 30. q. 1. post. S. Tho. & Ricardum. tenent hoc. A

Palud. d. 42. q. 1. cõclu. 3. S. Tho. d. 42. art. 3. q. 1. ad. 3. Ricardus

7. conclu. 7. conclusio. Ista cognatio spiritualis, quæ paternitas dicitur, ex parte leuantis non causatur per assistentiam in baptismo, sed solum per tactum baptizati. Probatur. Omnia iura quæ loquuntur de huiusmodi paternitate, quæ causatur in baptismo, dicunt, ꝙ contrahitur per hoc, quòd tenet, vel per hoc, ꝙ leuat de sacro fonte, quod fieri non potest sine tactu: ergo ad hoc impedimentum, requiritur tactus. Et ꝙ non sufficiat assistentia, patet. Quia requiritur ꝙ leuet, vel teneat: sed quia assistit, non ob id quia assistit leuat, vel tenet, nisi tangat. Hæc est communis opinio omnium. Archi. in. c. 1. eodem tit. Et. S. Anto. 3. par. tit. 1, c. 15. §. 3. & Henricus in. c. Veniens. eod. ti. & Syluest. in verbo Matrimo. 8. impedi. 7. B

Ratio.

Florenti. Henri. Syluest. Vide Couar. 1 epi. p. 2. c. 6. § 4.

Ex quo sequitur, ꝙ etiam si plures vocati sint tanquam patrini, vt alicubi honoris causa fit, quòd si solus vnus tangat, alijs solum astantibus, cum viro illo solum cõtrahitur cognatio spiritualis, & illa paternitas. S. Anto. 3. par. tit. 1. c. 15. §. 3. & Decius cõsi. 51. Et est tex. in. c. Veniens. eodem tit. in. 6. & Glo. Et Præpo. in dict. c. Roma. in sing. 53. Et ob id non contrahitur per procuratorem. Sed aduerte obsecro tactum sic requiri, non ꝙ immediatè tãgat carnes pueri, sed ꝙ tangat eum immediatè, vel mediatè, mediante vestimento ei coniuncto. Communiter dici solet, ꝙ talis alium tangit, quando vestimentũ, quo talis operitur, tangit. Hæc omnia communiter cõcedunt doctores. Ex quo etiam sequitur apertè, ꝙ licet non plures quàm vnus sit adhibendus patrinus in baptismo. De cõsecra. d. 4. c. Non plures. Tamen si plures adhibeantur, & omnes tãgant, cum omnibus contrahitur cognatio spiritualis, & omnes sunt patres spirituales baptizati, vt patet in. 6, eodem tit. Modo tamen limitatio in Concilio Tridentino facta est, vt solum sit vnus, vel vna qui leuet, C

Florenti. Decius. Glossa. Præposi.

2. Corolla.

leuet, & ad summum vnus, & vna, de quo infrà in fine, pagi. 34.
A in appendice.

8. conclusio. Qui leuando de fonte puerum tangit, & non respondet, ne paternius efficiatur, licet per talem actum non intendat fieri patrinus, verè efficitur pater spiritualis, & oritur cognatio spiritualis. Probatur. Facit quod est de essentia illius paternitatis, scilicet, tangere in baptismo, ergo licet non respõdeat, verè erit pater spiritualis. Responsio quidem, non est de essentia, sed solum tactus, vt diximus. Hoc tamen intellige, dũ modo intendat facere quod patrinus solet facere, licet ipse non intẽdat esse patrinus. Sic Archi. & Pisana. & Panor. in. c. fi. Extra, eodem tit. Idem dicendum de illo qui baptizat, & vult baptizare, licet non intendat esse pater spiritualis. Nec obstat ius ciuile in. l. Consensu. Et. l. In omnibus negocijs. ff. de actio. & obliga. Quia istæ leges habent veritatem, quando nihil volun-
B tariè fit. Hic autem licet iste nolit esse compater, tamen vult baptizare, vel tenere, quod sufficit ad cognationem spiritualem. *8. conclu.* *Ratio.* *Archi.* *Pisana.* *Panor.*

Ex ista conclusione sequitur determinatio cuiusdam dubij, vtrum si aliquis apud neophytos in nobo orbe non prætendat esse patrinus, tamen respondeat vt patrinus & leuet, vel tãgat in baptismo, teneatur vt patrinus? Aperta est solutio ex cõclusione. Talis quidem tenetur ad omnia vt verus patrinus, licèt ipse non prætendat. Eò enim quòd voluit ea agere quæ veri patrini agere solent, obligauit se, sicut alij patrini obligantur. Quòd si id quod maius est inest, necessariò inerit quod est minus. Volo dicere. Si ex tali casu oritur cognatio spiritualis, quod est maius, à fortiori & oritur obligatio ad alia quæ sunt minora, quæ conueniunt patrino. *Corolla. 1.* *Dilutio.* *Arist. 2. Topi. c. 4.*

C Sequitur etiam ex dictis, ꝙ si quis respondeat, & fingat se tangere in baptismo, & non tangat, ꝙ non est vere patrinus, nec oritur talis cognatio spiritualis per talem actum. Patet ex dictis. Quia ad hoc quod oriatur tale impedimentum, requiritur quod faciat id quod est de essentia patris spiritualis: sed de essentia est vt tangat (vt constat ex dictis) ergo si non tangit, licet fingat, non oritur cognatio spiritualis, nec aliqua obligatio Sic tenet Veruecem. & Ioan. An. in reg. Qui per alium. in. 6. *2. corolla.* *Verue.* *Ioã. An.*

Archi. & Archi.in.c.1.eodem tit.lib.6. Ad hoc facit.c. De his.&.c. Ad limina.&.c. Omnes.& cap.1.30.q.1. A

ARTICVLVS. LVII.

Quomodo compaternitas oriatur.

1. conclu. COmpaternitas, cognatio, scilicet, spiritualis, impediens matrimonium contrahendum, & dirimens contractum, causatur inter leuãtem de fonte, seu baptizãtem, & patrem carnalem baptizati. Idem respectu vxorum, ad sensum iam declaratum. Probatur conclusio ex expressa determinatione Extra, eodem tit. ca. Martinus, & eodẽ tit. in. 6. c. Necdum, &.30.q.4.c. Si quis. *Theologi. d.42.*

2. conclu. 2. conclusio. Inter leuantem, & baptizantem, qui sunt spirituales patres baptizati, nulla oritur compaternitas, nullum est cognationis spiritualis vinculum. *Ratio.* Quia cùm impedimentum hoc, siue ista cognatio solum habeat vim à iure positiuo, non aliunde oritur, nisi in quantum in iure expressum est: sed non inuenitur, q inter patres spirituales oriatur aliqua cognatio spiritualis, ergo nullo modo asserenda est, vel ponenda. Et sic ad hoc q impedimentum, oriatur inter duos, requiritur q alter sit pater carnalis. Sequitur, q si nec leuans de fonte, nec baptizans sit pater carnalis ipsius baptizati, licet vterq; sit pater spiritualis, inter ipsos tamen, non est aliqua compaternitas, quę est cognatio spiritualis. B

3. conclu. 3. conclusio. Si pater teneat, vel baptizet proprium filiũ carnalem, contrahitur inter ipsum, & propriam vxorem, ista compaternitas, seu cognatio spiritualis. Conclusio expresse est determinata Extra, eodem tit. c. Martinus. & in. 6. similiter, sicut in prima conclusione de paternitate adduximus. Ratio est. C *Ratio.* Quia semper leuans de fonte, vel baptizans, contrahit compaternitatem cum patre, vel matre carnali baptizati.

4. conclu. 4. conclusio. Si pater, vel mater scienter, proprium filium teneat, vel baptizet (citra necessitatem extremam) ratione cognationis spiritualis id faciens: non potest debitum exigere ab alio. Probatur per cap. De eo. 30. q. 1. vbi dicitur, q talis, mortua

tua coniuge, debet manere sine spe coniugij, ergo ante mortem, saltim non poterat exigere. Sic intelligit istum textū Panor. Extra eodem tit.c.Si vir. Dixi, si scienter, nam si ignoranter, non priuatur iure petendi debitum. Patet expresse in. d. cap.Si vir. eodem tit. vbi dicitur, Nec alter alteri debet debitum subtrahere: quia si ignorantia id factum est, eos excusare videtur. Dixi prȩterea, si fiat extra necessitatem, alias si in necessitate, licet fiat scienter, non priuatur id faciens iure exigendi debitum, sed potest exigere, vt patet expresse.30.q.1.ca.Ad limina.vbi ponitur casus expressus. Conclusionem communiter tenent doctores. Nam cum matrimonium legitime cōtractum per nullum vinculum superueniens dissoluatur quātum ad vinculum: oritur cognatio spiritualis, & causat hoc impedimentum, quando est certa scientia, facientem (cuius causa ista compaternitas introducta est) priuat iure exigendi debitum à coniuge innocente. Sed quid si vterq; coniugum id scienter operentur? — *Panor.* — A — B

5.conclusio. Si vterq; cōiugum scienter filium baptizet, vel teneat extra necessitatem, vterq; manet priuatus iure exigendi debitum, nisi cum eis fuerit dispensatum. Probatur ex prȩcedenti. Si vnus manet quando sciēter id fecit, sequitur à simili, quod si vterq;, & priuatus vterq; erit iure exigēdi debitū, licet vterq; teneatur reddere petenti, ex debito iustitiȩ, vt suprà diximus. Conclusionem hāc expresse tenet Ricardus, & Panor. in loco citato, contra Gof.& Vincen. qui dicunt, quod quādo vterque sciuit, nullus esset priuatus. Quia esset compensatio. Contra. tenet ibi do. Panor. dicens, quod compensatio fit, vbi agitur de vtilitate, & commodo delinquentium: sed in casu posito, priuatio exigendi debitum non fit ad vtilitatem alterius, sed ob reuerentiam cognationis spiritualis, quare vnius delictum, aliū non excusat. Ante Panor. tenet Hostien. — *5. conclu.* — *Ratio.* — *Ricard, d, 42.* — *Panor. cō tra Gof. et Vincen.* — *Adria. in 4. de refti.* — *Hostiens.* — C

Sed contra istam conclusionem videtur expressus textus in c.Si vir. Extra, eodem titulo. vbi expresse dicitur, quod alter alteri non debet debitum subtrahere, vbi loquitur textus & de ignorantibus, & de scientibus. Respondetur quòd textus non est contrarius, si recte intelligatur. Nam est sensus, quòd sciens non debet ignorāti debitum subtrahere. Vel potest dici, quòd intelli- — *Obiectio.* — *1. solutio.*

intelligitur indistincte respectu ignorantium. Et sic est, quod vnus alteri non debet deb[illegible]bitum sub trahere. Istam textus intel[illegible]ligentiam dat do. Pano. ibidem in textu. Cui fides merito adhibenda est in expositione iuris Canonici, sicut & Theologo in expositione sacræ scripturæ. Dispensatio tamen in istis facilis est, quæ per Episcopum fieri potest, vt supra diximus semel atque iterum.

Panor.

Præsuppo[illegible] pũ dispensa. quo ad exigendũ debitum.

Cõfirma.

Ista sententia confirmari posset per. ca. Peruenit. 30. q. 1. vbi dicitur, quòd matres, quæ proprios filios tenuerunt in baptismo, separentur à viris suis. Certum est, ꝙ ibi non loquitur summus Pontifex de separatione matrimonij quantum ad vinculum: esset quidem error dicere, ꝙ matrimonium legitimè contractum dissolui posit, nisi per mortem, ergo de alia solutione loquitur. Et non videtur alia, nisi hæc, ꝙ debitum non exigant ad inuicem, si in culpa vtriusq; stetit. Et si vnus, ille per quẽ stetit, non potest exigere. B

Matt. 19.
1. Cor. 7.

Et quidem meritò inter personas, inter quas compaternitas oritur, prohibetur matrimonium. Quia inter tales ratione vinculi, est amicitia quędam. Et ob id Ecclesia ad dilatãdam amicitiam voluit prohibere connubium istis: vt cum alijs contraheretur amicitia ratione matrimonij. Quia ex tentione in fonte, vel ex baptizatione oritur familiaritas inter patrem, & matrem carnalẽ pueri, & tenentem, vel baptizantem. Ex quo volo notent religiosi, quòd sit prohibitũ eis tenere infantes in baptismo, nec contrahant hanc familiaritatem cũ fœminis. Prohibitum est siquidem eis commatres habere. 16. quæst. 1. c. Placuit. Et dè consecra. distin. 4. Non liceat. Vbi dicitur, quòd nõ licet monachis, & abbatibus. Idem dicit, & bene Raymun. intelligendum de canonicis regularibus, & alijs religiosis. Argumen. Extra. de posthu. ca. Ex parte. vbi dicitur, quòd prohibitio facta monachis, extenditur ad canonicos regulares. Et ad hęc Petrus de Palude in. 4. addit, quòd si religiosis non licet leuare, nec baptizare, quia prohibitum est commatres habere, ne sint mulieribus familiares: fierent autem magis familiares eis, baptizando, quàm tenendo. De consecra. dist. 4. ca. Monachi. Si autem prohibentur hoc facere, multò magis nubentes benedicere, quando illud sacramentum est magis alienũ à statu mo- C

Notẽt ministri religiosi.

Raymun.

Palud. d. 42. q. 1. cõclu. 3.

nacho-

nachorum,& connubia reconciliare. Dico autem, nisi ex iniũ-
A cto officio habeant, sicut religiosi baptizant,& benedicunt nu
bentes. Hæc Palude. Libuit hæc hic ponere, vt religiosi qui ista
iure prohibita nobis, exercemus officia, cognoscamus non esse
nobis propria, sed sub dispensatione cõmissa in nouo orbe. Ob
id tantundem oportet commissione vti, quãtum necessarium
videtur ad salutem proximorum. Atque vtinam tanta esset fi
delium ministrorum copia clericorum, vt religiosi eo modo
quo in Hispania antiqua degunt,& in nouo orbe sua sorte con
tenti manerent: siquidem tunc apertè Põtifices noui orbis ob
seruãdi, cognoscerent: religiosos necessitate vrgente Indorum
tam peculiariam curam habere,& non ambitione, aut dominã
di libidine (vt putant aliqui æmulatores.) * Ante Concilij Tri
dentini diffinitionem & confirmationem religiosi in nouo or
be vtebãtur cõcessione facta à Leone. 10. amplissima,& indul-
B to Adriani sexti. Et cum priuilegia quãtum ad hæc fuerint re-
uocata,& omnia expectet ad episcopos & alios ministros, sibi
in mente subiectos opus fuit noua concessione, quæ & data est
à sanctissimo Papa Pio quinto, ad petitionem potentissimi re
gis Hispaniarum Philippi secundi: vbi concessit sanctissimus
Pontifex, ꝙ in nouo orbe circa incolas neophytos, tan qui ad
matrimonia Indorũ quàm quo ad cætera sacramenta quæ per
parrochos ministrari solent per religiosos ordinum mendicã-
tium,& aliorum ordinum, sine licentia aliqua ordinarij mini-
strentur, vt ante in vsu habuerunt,& sanctissimus Pontifex or
dinarijs præcipit, vt nihil innouent circa religiosos, vbi habi-
tant de licentia suorum prælatorum,& non solum in locis si-
gnantis, sed in signãdis. Et catholicus rex Philippus dedit suas
C regias literas ad id, vt diploma hoc,& Pontificis priuilegium
cum solennitate publicaretur in omni populo Indorum, vt in
colæ noui orbis intelligerent religiosos ministros esse sacramẽ
torum,& non intrusos. Vide priuilegia in fine appendicis.

Notet præsules obseruandi.

ARTICVLVS. LVIII.

Quomodo contrahatur fraternitas.

SEquitur de fraternitate, quæ contrahitur ex huiusmodi sa
cramentis. Nam non solum ibidem inuenitur paternitas,

& compaternitas, sed etiam reperitur fraternitas inter filios tenentis, & filios illius, qui est pater, vel mater carnalis baptizati. A
Pro quo sint cõclusiones.

1. conclu. Prima conclusio. Per hoc quòd quis baptizat, vel tenet in baptismo, oritur vinculum cognationis spiritualis, quod fraternitas dicitur: inter baptizatum, sed leuatum, & omnes filios carnales leuantis, vel baptizantis, quo stante, non possunt matrimonialiter coniungi. Ista conclusio est expressa, Extra, eodem titulo, ferè per totum. Et in. 6. cap. Nedum. eodem tit. In decretis. 30. q. 3. c. Pyctatium. &. c. Non oportet. Et. c. Ita diligere.
Ratio. Cuius ratio est. Eo quidem ꝙ pater, genitor est carnalis, suorũ filiorum, & illius quem tenet, vel baptizat, similiter suo modo, & genitor dicitur spiritualis. Consequens ergo est, vbi vnus est pater communis, ibi & omnes fratres dicantur: vnde non possunt matrimonialiter iungi. Conclusio non solum intelligitur de filijs natis ante illam tentionem, sed de omnibus natis ante, vel post, ita ꝙ omnes filij carnales patris baptizantis, contra- B hunt hãc cognationem cum illo, quem pater tenuit in baptismo, vel baptizauit.

2. conclu. 2. conclusio. Licet verè contrahatur fraternitas inter baptizatum, & omnes filios baptizantis, vel leuantis, non tamen cõtrahitur cum alijs fratribus carnalibus, baptizati, si non fuerint leuati, vel baptizati ab eodem parente. Conclusio est expresse determinata, Extra, eodem tit. cap. Vtrùm autem. Et ca. Super eo. Et. c. Tua nos. Ratio potest esse.
Ratio. Quia fraternitas eò dicitur inter aliquos esse, quia est communis eis vnus pater, vel mater, fratres carnales baptizati, & filij carnales baptizantis, vel leuantis non habent vnum patrem communem, ergo non sunt fratres. Nam non eundem habent patrem, scilicet, spiritualem, vt notum est, sed distinctos, vt supponimus. Nec habent eundẽ carnalem, vt constat, ergo nullo modo sunt fratres inter se. Eò C nempe inter baptizatum, & omnes filios carnales baptizantis, vel tenentis est fraternitas: quia vnum videntur habere patrẽ. Et ob hoc fratres dicuntur.

Obiectio. Sed tamen contra conclusionem, est textus in contrariũ. 30. q. 3. c. Post susceptam, vbi dicitur, ꝙ filij commatrum, vel compatrum non possunt iungi matrimonialiter inter se: ergo falsum

ſum dicit ſecunda concluſio. Reſpõdetur primò ſicut in.1.c. eo *ſolutio. 1.*
A dem tit. ꝙ eſt canon abrogatus per poſteriorem, ſcilicet, per illum, quem nos in concluſione allegauimus. Secundo poteſt dici, & bene, ſicut reſpondet Hugo. & do. de Turre Cremata ibidem in decretis, ꝙ non eſt ille textus contrarius cõcluſionibus, quia intelligitur, ꝙ illi, qui nati fuerint, coniungi non poſſunt illi ſuſcepto, vel ſuſceptæ, ſed omnibus alijs fratribus ſuſcepti, vel ſuſceptæ coniungi poſſunt. Sic intelligendo, non eſt contra concluſiones, ſed pro eis, vt conſtat. Vnde tanquàm verum tenendum, ꝙ filij leuantis, vel baptizantis, & fratres baptizati, vel leuati poſſunt coniungi inter ſe matrimonialiter, illo ſolo excepto, per quem deuentum eſt ad compaternitatem. Itaq; omnes filij leuantis, vel baptizantis, poſſunt coniungi cum omnibus alijs, quos pater, vel mater nõ baptizauit, vel de fonte leuauit, tamen non cum leuato, vel baptizato.

ſolutio. 2.
Hugo.
Turre.cre.

3. concluſio. Licet ita ſit, quòd filij leuantis, vel baptizantis *3. conclu.*
B poſsint coniungi matrimonialiter cum fratribus leuati, vel baptizati, illo ſolo excepto, qui baptizatus eſt: tamen ſi conſuetudo ſit, ꝙ nullo modo debeant iungi filij omnes leuantis, vel baptizantis: & fratres omnes baptizati, ſeruanda eſt, neque iungi debent. Hoc patet expreſsè eodem tit. c. Super eo. vbi habetur caſus, vtrum filij duorum compatrum deberent iũgi. Summus Pontifex reſpondet. Si tales filij fuerunt, per quorum alterum, vel vtrunq;, parentes ad compaternitatem venerunt, eos coniungi nulla ratione ſuſtineas, & coniunctos non differas ſeparare. Cæterùm, ſi per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus cõſuetudinem tuæ metropolitanæ Eccleſiæ, vel aliarũ circumpoſitarũ inquirere, & dilegẽtiùs imitari: ita ꝙ ſi eiuſdem Eccleſiæ conſuetudo habeat, inter eos non ſuſtinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur ha-
C bere, tu ſimili modo in Eccleſia tibi cõmiſſa cõiugiũ huiuſmodi fieri nõ permittas. Et ſi quos taliter coniũctos inueneris, iuxta earundem Eccleſiarum cõſuetudinem ipſos ſeparare a diuicẽ non omittas. Hæc ibi. Ecce quã expreſſa eſt determinatio omniũ quæ diximus de fraternitate, Et quomodo ſtãdũ eſt cõſuetudini. Quod obſecro notent, ſicut notat, & bene, do. Panor. ſuper eodẽ. c. ponẽdo quatuor intellect⁹ textui, ſed approbãdo

Conſuetudo facit perſonas alias habiles inhabiles ad matri. et è cõtra.
Panor.

quartum,

quartũ,vt.ſ.ſit ſenſus textus,ꝙ dato ita ſit,ꝙ ſecundus ius commune,poſsint filij duorum compatrum,per quorum neutrum deuentum eſt ad compaternitatem,iungi inter ſe:tamen ſi cõſuetudo habet contrarium, vt ſeparentur quãtum ad thorum, vel quantum ad vinculum(præcipuè quia ſcandalum generaretur)debent ſeparari.Hoc intellige., ſi conſuetudo eſt approbata iam per ſummum Pontificem:quia cùm poſsit perſonas inhabiles,habiles reddere ad matrimonium,vel è cõtrario,matrimonium contra conſuetudinem contractum, non valeret: cùm eſſet ſicut ſi eſſet contra ius expreſſum.Hæc eſt ſententia

Hoſtienſ. Hoſtien, vt refert ibidẽ do,Panor. & in fine dicit Panor. vnũ, quod placet hic inſerere,propter ea quæ inferiùs in ſecũda parte in principio dicturi ſumus de matrimonio infidelium. Inquit ille.Et notabis Glo.ſingu.quia neſcio alibi vnum dictum,

Gloſſa. quod ſentit.Dicit enim,ꝙ ſi in aliquo loco eſſet hodie conſuetudo,vt in quinto gradu non poſsit contrahi matrimonium,& B ex contractu generaretur ſcandalum,ꝙ non valeret matrimonium,licet.c.Non debet.de conſan.& affini.hoc permittat.Et poteſt eſſe duplex ratio. Quia hæc conſuetudo concurrit cum iure antiquo,nec cenſetur ſublata per ius nouum,ex quo nõ reprobatur per illud ius.Concurrit etiam ſcandalum. Hãc ratio

Nota. nem ſentit Glo. Secunda ratio colligitur ex his quæ prædixi. Quia conſuetudo continens in ſe ſcandalum ex præteritione, poteſt inhabilitare alias habiles:ſed vbi à principio nullũ fuiſſet impedimentum,ſolum ſcãdalum ſuperueniens non poſſet diſſoluere matrimoniũ,Hæc Panor.ibi,Notanda iſta,propter illa quæ dicemus,quantum conſuetudo valeat in matrimonio contrahendo apud infideles,

4.cõclu. 4. concluſio. Filij leuãtis,& filij baptizantis,inter ſe nullam C fraternitatem,ſeu cognationem ſpiritualem contrahunt,quominùs poſsint inter ſe coniungi. Quia inter ſe non habent patrem communem ſpiritualem,& carnalem:ergo nullam contrahunt.Item.Non eſt expreſſum in iure, ergo non eſt cognatio ponenda.

5. conclu. 5. cõcluſio.Filij ſpirituales vnius petris qui baptizat,vel qui leuat, nullo modo inter ſe contrahunt aliquam fraternitatem, nec aliquã cognationem ſpirituale͂.Probatur. Cùm hoc odioſum

sum sit, nullo modo est asserendum, nisi sit expressum in iure,
A sed non est expressum in iure.

*Ergo omnia quæ in isto articulo dicta sunt intelligēda, veniūt iuxta iura antiqua: quia modo totaliter ablatū est per Cōciliū Tridentinum, in sessione. 24. c. 2. solum enim manet cognatio spiritualis inter baptizantem & tenentem cum baptizato, & tento, & inter baptizantem, & tenentem cum patre baptizati, & tenti cum matre de quo suprà, & infrà ex proposito in appendice, pagina. 74.

Et sic habes huiusmodi impedimentum. Has esse etiam personas ligatas per paternitatem, ille. s. qui tenet in baptismo, cū illo quem tenet, sed non cum fratribus, vel sororibus illius quē tenuit. Eodem modo qui baptizat, pater efficitur illius, quem baptizat, & non aliorum fratrum, quos non baptizauit. Et sic posset soror baptizati iungi baptizanti. 30. q. 3. ca. Illud etiam. Et cum eius filia, & cum eius vxore, & cum filia spirituali sui fi- *Epilogatio.*
B lij carnalis. Nam licet cognatio spiritualis, à patre in filium trāseat, non tamen è cōtrario, à filio in patrem. Quia illam, quam filius alicuius baptizauit, potest pater ducere. Nō enim huiusmodi cognatio habet ramos, aut trāsit ad nepotes, aut ad alias personas non expressas. Hoc quod diximus de baptizante, vel tenente, dici potest, & debet de vxore legitimè cognita: nam efficitur etiam mater spiritualis illius, quem vir suus tenuit, vel baptizauit, non tamen est mater aliorum, quos vir non tenuit, sicut neq; pater efficitur vir eius.

Per compaternitatem coniunguntur isto vinculo qui tenet in baptismo, & vxor eius cognita, simul cū patre, & matre carnali tenti, vel baptizati. Et similiter baptizans, & vxor eius efficitur compater patris carnalis, & matris baptizati. Sed tamē tenens, & baptizans inter se nullā cognationem habent. Quod
C intellige, siue vnus teneat, seu baptizet, siue plures. Per fraternitatem enim coniuncti sunt vinculo cognationis spiritualis omnes filij carnales leuantis, vel baptizantis cum baptizato, vel leuato. Non tamen cum alijs fratribus baptizati. Hoc intellige etiam, si filij sint illegitimi tenentis, vel baptizantis, vt dicunt docto. Et est tex. in. c. fi. eodem tit. Et. 30. q. 3. Tamen filij baptizantis, vel leuantis possunt in matrimonio coniungi cum fratribus,

tribus,vel sororibus baptizati ,nisi contrarium teneat consuetudo,ad sensum iam declaratum. Attamen,cùm hoc impedimentum solum constet ex iure positiuo humano, Papa potest in omni tali cognatione dispensare,vt dictum est. * Quæ variata sunt in Concilio Tridentino. Vide in appendice in fine,pagina.73. A

ARTICVLVS. LIX.

De vltimo impedimento,quod dicitur cognatio legalis,quæ est adopteo.

Definitur cognatio legalis.

DEFINITVR sic à doctoribus. Cognatio legalis,est propinquitas quædam ex adoptione proueniēs. Adoptio verò est extraneæ personæ in filium,vel nepotem,& deinceps, legitima assumptio, quandoquidem inuenta est B ad supplendum defectum generationis naturalis,vt filium,vel nepotem , quem quis non potest habere per naturam,habeat per artem. Ars enim imitatur naturam inquātum potest,& supplet defectum eius. Quare sicut per generationem naturalem aliquis filium sibi generat,& procreat , per ius positiuum (quod est ars æqui,& boni) aliquis sibi generat,vel procreat prolem per adoptionem. Hoc autem ad supplendum defectum naturalis prolis. Vnde sicut per generationem carnalem causatur quædam propinquitas carnalis,quæ consanguinitas dicitur: etiam ex generatione ista ficta (quæ adoptio dicitur) causatur quædam propinquitas, seu cognatio legalis, quæ ideo legalis,quia per legem causatur,sicut alia naturalis , quia à natura ortum habet.

Arist. 2. Phy. tex. co.79. & 4. Metaph. Tex. co.28.

Adoptio perfecta.

Adoptio est duplex,quædam perfecta: alia imperfecta. Perfecta est illa,per quam transfertur adoptatus , in potestatē adoptantis , sicut filius naturalis est positus sub patris potestate, & sub tutela eius,quo ad certum tempus. Hæc dicitur in iure, Arrogatio. Alia est adoptio imperfecta , per quam non transfertur adoptatus,in potestatem adoptantis. Hæc vocatur in iure, Simplex adoptio. Et est differentia inter adoptionem,& arrogationem, q̀ arrogari non potest nisi ille , qui est sui iuris: nam C

Adoptio imperfecta. 1.disse.

cùm

cùm debeat transire in potestatem adoptatis, necesse est quòd
A talis, qui arrogatur, sit sui iuris. Adoptari tamen potest qui est iuris alieni. Quia cùm per adoptionem adoptatus non transeat simpliciter in potestatem adoptātis: adoptari potest etiã ille, qui est sub alterius potestate. Est etiam differentia. Quia arrogatus habet de necessitate legitimam in bonis arrogatoris. Vnde siue emancipetur, siue non, debetur ei quarta bonorum, ad minus: si legitimam nolit arrogans dare. Adoptatus autem non habet in bonis adoptantis legitimam. Quare adoptans, nõ tenetur ei aliquid relinquere. Si tamen ab intestato moritur adoptans, succedit adoptatus. *2.discri.*

Est tertia differentia. Arrogatio enim, non fit nisi authoritate principis; at adoptio fit authoritate cuiuslibet magistratus competentis. *3.diffe.*

Quartum verò discrimen est, ꝙ arrogatio, requiritur verbũ expressum vtriusq;. Ob quod infans, non potest arrogari, quo-
B niam loqui non potest ad consentiendum, sed tamen adoptari potest. ff. de adop. l. 1. & 2. *4.discri.*

Et tandem res arrogati, liberè omnes transeunt in potestatem arrogatoris. ff. eodem, l. Si pater. non autẽ adoptantis, nisi esset auus maternus, vel paternus. His suppositis, oportet nunc scire quis possit adoptare, postcà autem differemus, quomodo impedimentum extendatur ad alios consanguineos adoptantis, & adoptati. *5.diffe.*

Prima conclusio. Minor natu, alium maiorem: & frigidus, seu impotens, aut sexagenario minor, aliquem sibi in filium adoptare non potest. Probatur quantum ad primam partẽ. Ista quidem adoptio (vt diximus) inuenta fuit ad supplendum de- *1.conclu.* *ratio.p.p.*
C fectum naturæ, quam ars imitatur inquantum potest. Et tantò ars melior, quanto magis accedit ad naturalem. Sequitur ergo, quòd ille per artem poterit habere filium, qui per naturã posset, sed non habet. Et qui per naturam habere non potest, neq; poterit per artem. Alioqui ars non imitaretur naturam. At secundũ naturam minor natu nõ generat maiorẽ natu, ergo nec poterit adoptare. Verbi gratia. Homo viginti annorum, vel sexaginta, adoptare eum qui est sexaginta duorum annorum, vel eiusdem ætatis non potest; quia illum non posset habere *Aristo.2. Phy. tex. co.79. & 4. Meta. tex.co.28*

filium

Ætate superat adoptãs adoptatum 18. annis. filium naturalem, sic non potest eum habere per adoptionem. Insti. de adop. §. Si minorem. Imò debet præcedere ætate adoptans, adoptatum decem & octo annis. A

ratio. 2. p. Secunda pars conclusionis probatur, q̧ impotens non potest, id est, qui nō potest exercere actū generationis. Ista enim adoptio, seu arrogatio inuenta est ad supplendū defectum naturalem, & illis cōceditur, qui naturaliter filios habere possent, sed qui impotens est, & actum generationis exercere non potest, nullo modo per naturam filios habere posset, ergo nec per artem ei conceduntur. Solum nanq; conceditur illis, qui steriles sunt, potentes tamen exercere actum generationis.

ratio. 3. p. Vltima pars, quòd ante sexagesimum annum non conceditur probatur. Adoptio hæc, siue arrogatio inuenta est ad supplendum defectum filiorum naturalium: ergo quandiu potest esse spes q̧ erunt filij naturales, non potest fieri adoptio: sed vsque ad sexagesimum annum semper est spes de prole: ergo vsque ad talem ætatem non potest quis adoptare, vel secundum aliquos vsque ad quadragesimum. Itaq; oportet hoc habere ob oculos, quòd solum conceditur adoptatio, vel arrogatio illis, qui possent secundum naturam filios habere, sed aliquo accidentali impedimento carent, ob id in solatium, conceditur per artem. Vnde qui perpetuum habent impedimentum naturale procreandi filios, non possunt adoptare, vel arrogare. B

2. conclu. 2. conclusio. Mulier, nisi à principe sibi sit specialiter indultum, licet adoptare non possit, sicut neque vir minor vigintiquinq; annorum, potest tamen adoptari minor tali ætate, siue fœmina, siue vir, dummodò non sit propinquus, qui necessariò

ratio. 1. p. succedat in hæreditatem adoptantis. Probatur. Quia adoptatio, seu arrogatio à iure concessa est ad supplendum defectum generationis carnalis, sed fœmina minimè potens est ad generandum, sed solum est potens ad concipiendum: ergo sequitur quòd fœminæ habenti perpetuum impedimentum ad generationem, non conuenit adoptatio, tamen conceditur interdum specialiter à principe in solatium amissorum filiorum in bello reipu. C. de adop. l. iuris. C

ratio. 2. p. Secunda pars, q̧ minor vigintiquinq; annorum non possit, patet. Quia hæc adoptio adinuenta est, vt etiam hæreditatis

successio

successio sit adoptantis in adoptatum, ergo ille conuenit (vt
A ait. S. Tho.) adoptare, qui sui iuris est, ad disponendum de suis bonis. At iste non est minor vigintiquinque annorum. Et ob hoc seruus, nec filius familias non possunt aliquem adoptare, cùm non sint sui iuris ad disponendum de bonis. S. Tho. d. 42

Tertia pars est, quòd adoptari potest quilibet, qui filius naturalis esse potest, siue fœmina, siue vir. Sic est expressum. ff. eod. l. Nec absens. Dicitur, dummodò non sit propinquus: nam non est opus adoptare talem, cum succedat in hæreditatem. *Ratio. 3. p*

ARTICVLVS. LX.

De impedimento cognationis legalis.

SED iam sequitur ad propositum, quomodo cognatio legalis, quæ adoptio dicitur, impediat. Pro quo notare oportet, quod tripliciter contingere potest vinculum. Est quidem vna cognatio quasi descendentium inter patrem adoptantem, & fi-
B lium, & inter filium adoptiuum, & filium suum, & nepotem. Et sic de reliquis. Secunda cognatio est collateralium, scilicet inter filium naturalem, & filium adoptiuum. Tertia est, tanquam affinitas quædam, quæ est, inter filium adoptiuum, & vxorem adoptantis: vel è conuerso, inter adoptantem, & vxorem filij adoptati. His suppositis. *Cõsideratio.* *1. Conclu.*

1. conclusio. Cognatio legalis in linea recta descendentium impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractũ, sicut in consanguinitate dictum est: quod adoptans non potest contrahere cum adoptato, nec cum filio eius, nec cum nepote, & sic de alijs. Probatur. ff. De ritu nuptiarum. l. Quando. Et l. Adoptiuus. Cuius prohibitionis ratio à S. Tho. datur. Quia meritò à matrimonio contrahendo prohibendi sunt illi, qui simul conuiuunt in eadem familia, vt concupiscentia reprimatur: cum ergo contingat, quod simul habitent pater adoptans, & adoptatus: & filij ipsius adoptati: sequitur quòd iuste prohibitio facta est. Itaque quantum ad hoc impedimentum in linea descendentium eodem modo loquẽdum est, sicut in cõsanguinitate. Hæc autem cognatio, & prohibitio, perpetuo *S. Tho. d 42.*
C

V durat

durat,cum ſemper debeatur reuerentia ex parte filiorum patri adoptanti.

2. Conclu. 2. concluſio. Cognatio legalis, quæ eſt inter filium adoptatum,& filium naturalem adoptantis,impedimentum præſtat matrimonio,tandiu,quandiu inter ſe ſimul cohabitare contingit. A *Ratio.* Eſt textus,extra,de cognatiõe legali.c.ſi qua. Ratio. ſanct. *S. Tho.d. 42.* Thom. ad hæc eſt. Quia ob id impedimentum eſt, quia eos ſimul cohabitare contingit: ergo vbi ceſſat ſimul cohabitatio, vel propter mortem parentum, vel propter emãcipationem, ceſſat communis cohabitatio, & ceſſabit impedimentum:ob id poſſunt inter ſe contrahere poſt mortem parentum. Et propter emancipationem. *E mãcipatio quid.* Eſt enim emancipatio, patriæ poteſtatis relaxatio,facta coram iudice competente, ſic dicta, co quod extra poteſtatem patris filius ponitur. Inſt. Qui.mo.ius. pa.po.ſol.§. Præterea. Sed filius naturalis arrogantis contrahere poteſt cum filia arrogati,& filij adoptiui inter ſe, cum inter eos nulla ſit cognatio legalis.

Sicut eſt impedimentum perpetuum cognationis legalis, *3. Conclu.* inter adoptantem,& filium adoptatum,& filios omnes adoptati: B etiam eſt inter vxorem filij adoptantis,& patris adoptãtis,& inter vxorem filij adoptati,& inter filium adoptatum, & vxorem patris adoptãtis. Et quemadmodum cognatio eſt tanquam quædam conſanguinitas, erit etiam eodem modo *ſup.ar.43* impedimentum cum vxoribus,ſicut ſupra dictum eſt de conſanguinitate. Verbi gratia. Si alicui aliquis eſt iunctus per adoptationem,in gradu quo ei eſt iunctus,erit vxor illius: quia videtur naturalis quædam reuerentia debita ex parte vxoris adoptati, patri adoptãti, ſicut & eam debet vir ſuus. Denique de iſto impedimento non libet amplius diſſerere, quia nunquam contingit apud noui orbis indigenas,pro quibus præcipue iſta ſcripſimus. C Item nec facile contingit apud Hiſpanos. Ob quod ſufficiat hæc dixiſſe,vt non ſit ignotum etiam eſſe impedimentum matrimonij,quod quidem impedit, & dirimit cum illis perſonis iam ſupra ſignatis.

Sciendum tamen,hoc impedimentum non eſſe ſtando in iure naturali,vel Diuino,ſed ſolum ex eccleſiæ ordinatione. Quo circa ſi cõtingeret in vſu eſſe adoptationẽ apud infi deles

& eſſet

& esset matrimonium contractum inter personas iam supra signatas, verum esset matrimoniũ, neque dissoluendum esset, si ad fidem converterentur, quia si solùm impedit ex iure positiuo humano, cui infideles non subdantur, matrimonium contractum non posset dissolui. sic est finis primæ partis, in qua de matrimonio, & eius impedimentis generaliter dictum est, inquantum ad fideles attinet. Faxit Deus ꝙ ad profectũ fidelium, & ad eorum vtilitatem dicta sint: vt Deus ipse in omnibus glorificetur.

Quæ de nouo in sancto concilio Tridẽtino in sessione. 24. ordinata sunt circa matrimonium, & impedimenta, vt in multis locis notaui in appendice in fine totius operis inueniet, qui voluerit exactè disputata.

Finis primæ partis.

SECVNDA PARS

SPECVLI CONIVGIORVM, EDITA per R. P. F. Alphonsum a Vera cruce, instituti eremitarum S. Augustini, artium, ac sacræ theologiæ magistrum, cathedraticum primarium in Academia Mexicana.

POST primam partem, in qua disputauimus de matrimonio, & eius impedimentis omnibus in particulari, quantum ad fideles spectat, qui subduntur legibus ecclesiæ, restat in secunda disserere, inquantum ad solos infideles attinet. Differt enim non parum loqui de fidelibus & infidelibus, eo quod illa quæ in matrimonio valida sunt apud infideles, apud christianos irrita habentur. Ob id cum diuersum sit iudicium, diuersum requirit tractatum. Vnde pro virili contendam ea omnia, quæ à doctoribus scripta sunt, in medium afferre. Si quæ autem fuerint obscura, & indigesta digerere. Dubia verò, quæ nos apud noui orbis indigenas cognouimus, à doctoribus non scripta, quia non fuerunt dubitata, eò quòd ignota, etiam discutiemus. Hoc solum obsecro, vt nullus ob prolixitatem scripturæ ab eius lectione desistat: nam si quæ scripta fuerint bona, & vtilia, nullo modo sunt contemnenda, si tamen nullius momenti sunt, etiamsi vna sit scripta pagina sola, non expedit legere. Nec ideo contemnat, quia aliqua scripta sint alibi: non noua edere intendo, sed quæ à magistris loquentibus, & mutis, accepimus, & congerere, & elucidare, si opus est & extendere, & ampliare, quando res expostulauerit, quod non semel, atque iterum, sed frequenter eueniet.

ARTICVLVS. I.

A

Vtrum inter infideles sit verum matrimonium.

ANTE omnia proponitur tanquàm fundamentum huius partis, Vtrùm inter infideles sit matrimonium verum, vel solùm nomine tenus,& coniunctio sit vaga,& incerta viri, ad fœminam.

Nota quæ sup.1.par. art.1. Pro solutione cuius oportet reducere in memoriam, quod nos in principio primæ partis, in primo ingressu diximus, matrimonium esse quid naturale, licet, non sit naturale, tanquam quid causatum ex principijs naturæ ex necessitate quadam, tamen naturale, quia ad id inclinat natura:& si compleatur mediante libero arbitrio. Sicut virtutes dicuntur homini B inesse naturaliter: non ꝙ in nobis inueniantur habitus perfecti per naturam: sed inest nobis à natura, ꝙ possimus tales virtutes suscipere,& ꝙ perficiantur per operationem nostram. Vnde Aristo. ait. Inclinari ad virtutes, innatum est homini: tamen habere eas perfectè genitas, non competit homini naturaliter: sed per assuefactionem ad opus. Sic de matrimonio: naturale enim est quia natura inclinat ad coniunctionem maris,& fœminæ: licet perficiatur per voluntatem. Hinc Aristo. dicit, hominē esse naturaliter magis animal coniugale, quàm politicum, quippequi coniunctionem maris,& fœminæ ponit inter coniunctiones naturales. De quibus ibi in principio diximus. His ergo suppositis, cùm infideles, propter infideli- C tatem naturalia non amiserint, sequitur non esse negandum eis matrimonium. Pro quo sit. 1. conclusio.

S. Tho.1.2 q.51.a.1.et q.63.ar.1. et q.71.ar. 2. Arist. 2. ethi. c. 1. Ale.ha.3 p.q.27.ar 3.m.4.aristo.8.ethi. ca.12. I.stobæus ser.65. S. Tho.2.2 q. 10. 1. conclu. hug.l.2.de sa.p.11.c. 13. Idē in sum.sent. tra.7.c.1.

Contractus matrimonialis viri certi, ad certam fœminam, sicut reperitur legitimus inter fideles,& inter infideles. Hęc cōclusio supponit, ꝙ inter fideles reperiatur, quod non est opus probare, sed dicitur, quod reperitur inter fideles. Antequàm veniamus ad huius probationem oportet scire, quando fuerit matrimonium institutum, vtrum precesserit infidelitatem.

Et ad-

Et ad quid institutum. Et à quo institutũ. Et quidem, quando
A fuerit institutum, constat ex sacra scriptura in principio Ge- *Gen. 2.*
neseos: quando dominus dedit Adæ adiutorium simile sibi, *alex. Ha.*
quod non inueniebatur inter omnia animalia. Missoq; sopo- *4. p. q. 1.*
re in Adam, formauit ex costa eius Euam verè, & realiter, & *ar. 2.*
non metaphorice vt Caiet. aliàs catholicus, & non vulgariter *Digressio*
doctus existimat) quem si inter clasicos scholasticos, simul & *in fauorẽ*
orthodoxos doctores apponeret aliàs grauis, & non medio- *Caieta.*
criter doctus, & mihi obseruandus F. Alfon. à Castro, optime: *Castro.*
cũ inter hæreticos in catalogo, in illa sua summa ascribat, sto-
machũ, mouet. Atque nisi viri religiositas, & sanctitas, aliàs no
bis cum Salmanticæ essemus, cognita esset: bilem concitatam
exstimaremus, Quã credimus nimis ebullisse, & plus iusto in *Catharin.*
Ambrosio Catharino Senensi, aliàs eiusdem instituti, qui sua
illa virga Cẽsoria, qua nemini parcit, non leniter: sed ad san-
guinem vsque tetigit virum benemeritum de re Theologica,
& per quem omne fere huius, ætatis Theologi profecerunt.
Verùm prædictus Castro nunc in vltima sua editione in mul-
B tis eum redarguit, quę ab errore non possunt defendi, cum per *Conci. Tri*
Ecclesiam in sacro Tridentino concilio sint definita, vt est de *den. Error*
necessaria, ac prępuia confessione ante sumptionẽ Eucharistiæ *Caieta.*
sacramenti, & de dissolutione matrimonij ob fornicationem.
Dequo infrà latius in hac. 2. p. ar. 7. in fine articuli. At reuertẽ
tes vnde digressi sumus, quia alibi erit locus amplus, dicimus
illa coniunctione fœminæ, & maris facta primò, institutum
fuisse matrimonium, vt constat Extr. de frigi. & malefi. c. fin. *Io. stob. in*
& cap. 1. &. cap. Ante peccatum. 32. q. 2. Ergo ante omnem *ser. 65. ele*
infidelitatem matrimonium institutum est: cum in paradi- *ganter ex*
so ante omne peccatum facta dignoscatur coniunctio ma- *musione*
ris, & fœminæ, quod institutum est in officium naturæ, *philosoph.*
id est ad multiplicandum genus humanũm, ad conseruatio-
nem speciei. Si non esset maris & fœminæ coniunctio, absque
dubio, cum non esset generatio, in totum periret humana spe
C cies. Ob id tunc institutum in officium naturæ. Et quidem da *Gen. 2.*
to non esset peccatum, sed primi parentes manerent in statu *Benedic-*
innocentiæ, & omnes filij eius, matrimonium esset. Cuius pro *ctio mat.*
missio fuit illis verbis, dicẽte Deo. Non est bonũ hominẽ esse

solum faciamus ei adiutorium simile sibi. De facto autem instituit, quando Adam soporato ex costa Euam formauit. Per A verba etiam ista: Crescite, & multiplicamini, non fuit institutum, vt aliqui dicunt, sed talia verba fuerunt benedictio matrimonij iã instituti, & perfecti. Vnde pater Augustinus. Nos nullo modo dubitamus benedictionem Dei: Crescite & multiplicamini, & replete terram, donum esse nuptiarum, quas Deus ante peccatum hominis ab initio constituit, creãdo masculum & fœminam. Et matrimonij perfectio inter Adam & Euam facta est per illa verba. Hoc nunc os ex ossibus meis, per quæ videtur consensus expressus, sine quo matrimonium minimè fit. Quæ protulit Adam, & non ipse Deus, vt intelligamus matrimonium, licet naturale sit, perfici tamen mediante consensu. Quod autem talia verba prolata ab Adam fecerint matrimonium, maximè videtur ex hoc: quia sunt dicta per os Adæ, significantia vnitatem carnis inter virum & vxorem. B Extra de diuortijs. c. Gaudemus. §. Quia verò. Et. 33. q. 5. c. Mulierem. Et in verbis illis prolatis ab Adam. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, declarata sunt tria bona matrimonij. Bonum inseparabilitatis: inquantum dicit, Propter hanc relinquet homo patrem & matrem. bonum fidei, quãdo dicit, & adhærebit vxori suæ: bonum denique prolis, cum dicit. Erunt duo in carne vna, scilicet vnius pueri procreandi. Attamen post peccatum fuit matrimonium in remedium: vt scilicet carnis vitium cohiberetur, & posset fieri absque peccato. Per peccatum nãque facta est rebellio maxima carnis, & spiritus, & concupiscentia vehemens, quæ vix cohiberi potest. Ob quod dominus voluit in remedium esse matrimonium, vt homini liceret accedere C ad mulierem absque peccato: vt contineret se respectu aliarũ & posset cõcupiscentiam explere cum propria vxore absque noxa. Quod Apostolus declarat dicens. Vnusquisq; habeat suam propter fornicationem. 33. q. 2. §. His itaque. Et quidem hæc institutio in remedium facta est implicitè à Deo. cùm dixit mulieri. In dolore paries filios, & sub viri potestate eris: qui dominabitur tui. Adæ verò dixit. Quia audisti vocẽ vxoris.

alex. Hã. 4. p. q. 2. ar. 1.
D. Aug. 14. de ciui. c. 22.
Gen. 2.
Necessarius cõsensus 4. d. 26.
supra. 1. p. ar. 2.
Gen. 2.
Matt. 19.
Matrimonium in remedium.
Alex. 4. p. q. 4. ar. 1. & 88. ar. 2.
1. Cor. 7.
32. q. 4. c. nemo. & c. sicut.
Gen. 2.

ris.&c.Ex quibus verbis & sequentibus simul in vnum colle-
A ctis,videtur insinuasse eorum copulam non esse in officium tā
tùm,sed etiam in remedium.Quibus prælibatis,probatur con *Gen.9.*
clusio.

Inter illos poterit esse matrimonium, inter quos inueniri *1.Ratio.*
potest vera ratio matrimonij.At inter fideles potest inueniri *S.Bona.d*
vera ratio matrimonij.Matrimonium enim est maris,& fœ- *39.ar.1.q.*
minæ legitima coniunctio,indiuiduæ vitæ consuetudinem re *2.*
tinens.Inter infideles autem reperitur legitima coniunctio *Definitio*
maris, & fœminæ:quia non omnis fœmina , omni viro con- *matrimo.*
iungitur,sed abstinent ab aliquibus gradibus: vt est inter pa- *S Tho.2.2*
trem,& filiam,filium,& matrem.Nec aliqua gens est tam bar *q.154.ar.*
bara,quæ non habeat aliquem gradum prohibitum in matri- *9.ad.3.ibi*
monio,à quo abstinent. Est etiam indiuidua vitæ consuetudo *Caiet.*
Nam licèt contingat inter infideles,q̄ pòst,diuertant, & con- *S.Bona.d.*
B trahant cum alijs,dimissis legitimis coniugibus,de peracci- *40.et. 41.*
dens contingit,& non est intentum de per se.Eo nempe quo *Ricar.ibi.*
conueniunt,animo conueniunt non diuertendi:si omnia sint *Alex.2.p*
grata,sicut à principio,& seruandi in hoc suam antiquam con *q.169. m.*
suetudinem. *2.*

Secundo.Omnis concubitus inter personas,quæ non sunt *2. Ratio.*
coniuges,est fornicarius:infideles autem esse fornicatores nō
asserimus:qui inter se copulati sunt,vt constat:& prolis eorū
legitima iudicatur, quod non esset,si matrimonium verum
inter eos non esset.

Tertio.Matrimonium est institutum à Deo in principio: *3.Ratio.*
C ergo ibi erit matrimonium,vbi inuenitur coniunctio,eo mo-
do,quo Deus instituit.s.q̄ copulentur vir, & fœmina,& pro- *Gen.2.*
pter hanc relinquat homo patrem,& matrem,cum legitimo *Mat. 19.*
consensu:sed infideles,qui mutuo consensu iunguntur , matrē
& patrem relinquunt propter vxorem: cùm non copulentur
parentes filijs,ergo inter eos erit matrimonium.

Quartò. Idem probatur ex Paulo dicente.Si quis frater *4.ratio.*
vxorem habet infidelem,& hæc consentit habitare cum illa, *1.cor.7.*
non dimittat.Ex istis verbis aperta est conclusio, vbi Paulus
loquitur de illis,qui coniuncti sunt,quando vterque erat infi-
delis. Alioqui,si loqueretur de fideli &infideli,non posset esse

matrimonium ratione disparitatis cultus, vt in prima parte
supra. 1. p. ar. 32. dictum est: ergo loquitur de infidelibus, & dicit, quod non di- A
mittat iam fidelis infidelem coniugem. Vnde verè fuit matrimonium inter Infideles. Conclusio patet ex Ecclesiæ determinatione. Extra de cons. & affinit. cap. De infidelibus. Et de diuortijs, cap. Gaudemus. Et quidē nuptiarum, singularis consideratio, quæ apud antiquos lumine fidei priuatos fuit: sufficientissimum est argumentum. De quo multa ex antiquis, cōgesta per Ioan. Stobæum in suis sermonibus. sermone.
Io. stobæ. 65. ex Menandro, Euripide Demosthene. Musione, & alijs. Et sermone. 83. eleganter multa ex Pythagoreorum documentis.

Cōmunis opinio. Hierony. B. Bona. d 39. ar. 1. q. 4. Est etiam sententia hæc omnium catholicorum. Nec infidelitas in vtroq; nocet, quominus posset esse coniūctio matrimonialis: quæ à Deo fuit instituta ante omnem infidelitatem & ante omnem infidelem. Neque ab aliquo est vnquam dubi B tatum, quin inter infideles posit esse matrimonium. Neque obstat quod B. Hiero. dicit, vt refert B. Bona. in. 4. q tota vita infidelium est peccatum, & quòd non habent matrimonium verum, imo eorum coniungium est peccatum: ideo baptizatis ipsis non imputatur, neque computatur, sed in baptismo deletur, sicut & cætera veteris hominis opera. In istis enim. B. Hiero. opinatiuè loquutus est, non assertiue. Hæc Bonauen. Est ergo matrimonium apud infideles, licet non sit ratum, sicuti apud fideles: eo quòd dissolui posit per conuersionē vnius ad fidem: vt dicemus infrà, in hac. 2. p. art. 28. 29. & 30. vs-
Error lut. que ad 34. In quo errauit pestilentissimus Lutherus, qui adæquauit infidelium matrimonium, fidelium matrimonio, cum longe distent, vt patebit inferiùs, Quod bene probat
Castro. Castro in suo de hæresi, libro. 11. verbo nuptiæ. hæresi. 3. C

ARTICVLVS. II.

Vtrum inter infideles noui orbis sit matrimonium.

Posi-

POsito & concesso, ꝙ inter infideles legitimum
A reperiatur matrimonium, quæritur vtrum inter infideles noui orbis sit matrimonium legitimum. Ratio dubitandi (iudicio meo) nō est parui mom̄eti. Nam si ita est, quod matrimonium requirit ad sui veritatem legitimam cōiunctionem, simul cum indiuidua vitæ consuetudine, cum indiuidua consuetudo vix inter noui orbis indigenas fuerit reperta, propter facilitatem quam habebant inter se dimittendi vxorem primam, & ducendi aliam, videtur quòd non sit matrimonium. *Ratio.1. dubi.*

Præterea. Matrimonium est vnius ad vnam, sed inter eos non hoc obseruatur, cum vnus vir, plures ducebat vxores, & retinebat eas simul. *2. Argu.*

Ad idem. Ad matrimonium legitimū requiritur quòd sit *3. Argu*
B cognitus talis contractus, & quòd sit expresio consensus inter tales qui coniunguntur. Inter eos autem tempore suæ infidelitatis nullo modo cognitus erat contractus, imò iungebantur, sine delectu, nec magnifaciebant aliquo modo, & vix erat expresio consensus. His non obstantibus respondetur.

Prima conclusio. Inter infideles in nouo orbe erat legitimum matrimonium, vbi coniuncti fuerunt secundùm mores suos vir, & fœmina, voluntariè, ad prolis procreationem: & operum communicationem. *1. Conclu.*

Probatur ex suprà dictis. Inter illos reperitur matrimoniū, inter quos inuenitur vera ratio matrimonij, sed inter tales vera ratio matrimonij inuenitur, ergo & verum matrimonium. Inuenitur quidem inter eos coniunctio maris, & fœminæ, vnius ad vnam, coniunctio, inter legitimas personas secundum
C suam consuetudinem, & etiam indiuisa vitæ consuetudo, quia aliqui reperti sunt, qui postquàm semel à principio iuncti fuerunt, nunquam separati sunt, ergo non est dubitandum esse matrimonium inter aliquos ipsorum. At quia dubium est circa modos particulares diuersos, quibus coniungebantur, de singulis in particulari libet disputare, vt omnia sint in manifesto. Modus cōtrahendi in prouincia Michoacanēsi & in alijs prouincijs erat etiam certus alius modus.

Primo

Consuetudo in matrimonio cōtrahendo inter primates.

Primò erat mos inter Principes ipsorum, vt antè inter se parentes loquerentur: & pater filij, quem volebat tradere nuptui mittebat nuncium in domum patris puellæ: quam volebat tradere filio suo, simul & dona, & narrabat quomodo talis Princeps volebat vt filius eius duceret filiam suam in vxorē. Respondebant tunc parentes puellæ: sic fiet. Nuncius reuertebatur, & loquebantur inter se omnes consanguinei puellæ, de matrimonio futuro, & diffiniebant futurū, & ornabant puellam, simul & pedisequas famulas. Puella verò portabat vestē pro sponso, & alia donaria. Et secum deferebat vtensillia, simul & falcem ad ligna scindenda pro templis Deorum, & stramen vnum ex iuncis factum. Cum mulieribus ibat vnus sacerdos idolorum in domum sponsi, vbi etiam omnia pro nuptijs ornata erant. Panis nuptiarum quem faciebant distinctus. Et muliebria ornamēta quę parata habebat sponsus, pro sponsa: & cætera dona vtrinque parata, recepiebat sacerdos in manu sua, & dabat sponso, & sponsæ, quibus dicebat sic: Dij velint vt vos bene conueniatis in vnum: fidem seruantes adinuicem inter vos, Parentes autem ipsorum iuuenum, dicebant eis. Videte vt adinuicem vos diligatis, & adinuicem donetis, & recipiatis. In hac coniunctione nihil leuitatis admiscebitur. Nullus vestrum alicui adhęrebit concubitu adulterino. Videte ne aliquis vos interficiat ob aliquod adulterium. Peculiariter autem dicebat puellæ. Vide ne inueniaris ab aliquo in via loquens cum alio viro, quia infamabunt nos. Sacerdos verò virum in hæc verba alloquebatur. Si mulierem tuam in adulterio deprehenderis: relinque eam, & mitte in domum propriam, pacificè, sine hoc quòd ei iniuriam inferas: quia pœnitentia ducta, dolebit. His dictis, omnes consanguinei, & alij vicini comedebant simul in vnum, & signabat pater sponsi prædia, in quibus deberent agriculturā exercere. Et præbebat sacerdoti, & alijs mulieribus quæ venerant cum sponsa vestimenta quædam. Et simul mittebat donaria patri sponsæ. Hic erat modus matrimonij inter nobiles infidelium in prouincia Michoacam, vt didicimus ab ipsis senioribus, & sacerdotibus dæmonum. Nullus equidem sanæ mentis est, qui nō affirmet huiusmodi contractum matrimonium esse, cum præcesserint

Quæ parētes adinuicē dicebāt filijs.

propter adulterium diuortium concedebatur.

Ratio.

A B C

cesserint

cesserint verba parentum,& simul donaria ex vtraque parte, & admonitio de fide seruanda in matrimonio. Et tandem o-
A mnia alia quę planè explicant consensum matrimonij. Nam & fiebat per manus sacerdotum,& non licebat eis aliquo modo disiungi,nisi propter adulterium,vt aiunt: ergo erat matrimonium,& suo modo in alijs prouincijs sic fiebat.

Verùm non idem modus seruabatur inter infimos homines in reliqua plebe,sed varij admodum erant modi. Dicam tamen vnum satis vsitatum,qui talis erat.

Modus cōtrahēdi popularium

Primò parentes proprij,ipsorum,iuuenum,qui coniungendi erāt,vel cognati,si mortui erant parentes,liquebantur inter se de matrimonio,&conueniebant,tamen non mittebant ad inuicē dona,nec sacerdos cōmitabatur,sponsam sicut inter nobiles,sed sponsus communiter dabat sponsæ aliqua donaria, vel vestem,vel panem,vel quid simile,quo ipsi vtuntur in victu,vel vestitu. Et similiter sponsa quando non adeò erant pauperes,vt id non possent facere. Et sine expressione aliqua vocali consensus,conueniebāt iuuenes inter se ad dictum paren-
B tum:& pater spōsæ monebat filiam dicens. Nullo modo relinquas propriū virū in lecto noctu,& vadas alibi aliquod adulterium committere. Caue tibi ne facias maleficium,eris mihi augurium. Et nō diu viues super terram: si malum feceris. Occidente, simul & me,si adulterium commiseris. Istis modis (vt in plurimū) infimi homines iungebantur: vel quia parentes loquebātur inter se,vel quia dn̄i, seu patresfamilias conueniebant loquentes de matrimonio,sine expressione cōsensus ipsorum qui iungebantur. Dubium quippe non est talem contractum esse matrimonium,quandoquidem inter se conueniebant animo non diuertendi,sed perpetuo manendi in vnum.

Ecce quo modo indissolubilitas declarabatur.

Et iste erat mos inter eos, vt postquam parentes, vel cognati conuenerant de matrimonio,ante quam carnaliter iungerentur sponsus & sponsa,sponsus quatuor diebus continuis ibat in montē,& adducebat ligna,quæ cremabantur in templis idolo-
C rum. Et sponsa verrebat domum, & magnam partem viæ, qua perueniebat sponsus in domum sponsæ. Hæc erant tanquam precationes quædam,quibus orabant Deos suos, vt bene inter coniugatos eueniret. Et istis consummatis quando

do carnaliter conueniebant. Primò dicebat sponsus sponsæ, vt eum cooperiret veste, & remanebant tanquam vxorati. Aliqui vero non expectabant quartum diem, sed in secundo, vel tertio conueniebant. Alij vero plures expectabant dies. Hoc enim ad libitum fiebat. Ex omnibus his ostēditur inter eos esse matrimonium legitimum: quia non vaga erat coniunctio, & incerta inter eos, sed erat certi viri, ad certam fœminam. A

alij modi cōtrahēdi

Præter istum communem modum coniunctionis erant alij plures, quando inter se secretè conueniebant duo, ipsis parentibus proprijs, & cognatis ignorantibus. Primò, quando duo, vir & fœmina amore incitati dicebant inter se, tu mihi prædium coles: ego tibi vestimenta texam: ego tibi similiter panes decoquam, & alia victui necessaria ministrabo. Et tandem, vel vir, vel fœmina sic conueniebant, vt vellent inter se iungi ad communicationem operum. Aliqua quippe sunt, quæ pertinent ad fœminas, quæ masculus nescit operari. Et similiter aliqua pertinent ad masculos, quæ fœmina nescit. Ob quod Aristoteles vocat istam coniunctionem naturalem viri & fœminæ. Sicque erat consuetum inter eos iste modus coniunctionis, vt vno hæc loquente, siue masculus, siue fœmina, alio tacente, simul statim coniungerentur, & conuenirent in vnum, tanquam maritus & vxor, sine expressione alia consensus: & sine hoc, q̧ parentes, vel consanguinei loquerentur de matrimonio. Fortè iste modus coniunctionis posset esse dubius apud aliquem, nunquid per hoc sit matrimonium sine expressione alia consensus. Sed credo pro certo esse huiusmodi coniunctionem matrimonium, etiam si non fuerit expressio alia consensus, dummodo inter se tales cōuenerint voluntariè ad communicationem operum. Nam coniunctionem maris & fœminæ in matrimonio dicimus esse naturalem, quia id natura docet, ob quod affirmamus & reperiri inter infideles, inter quos naturalia adhuc manent integra: ergo inter illos, inter quos fuerit coniunctio maris certi ad certam fœminam, ad opus ad quod ipsa natura inclinat, & cum expressione talis finis, erit matrimoniū, sed sic est q̧ natura inclinat hominem, vt sit operum cōmunicatio inter virum B C

Arist. li. 1 Oeco. c. 3.

Arist. 8. ethi. c. 12 et. 1. pol. c. 2. et. 1. oecono. c. 3.

Quādo nō erat expressio cō sensus verbo.

De hoc supra. 1. p. artic. 3.

S. Tho. 2. 2 q. 10.

virum & fœminam,quia non eadem vtrique conueniunt:er- *Aristo. 1. Oec.c.3.*
A go vbi propter hoc conuenitur inter tales cum animo perseue
randi,verè erit matrimonium.

Secundò: Si vir diceret fœminæ: ego te accipio in vxorē, *2. Ratio.*
vt mihi pares cibum quotidianum,& vestem: fæmina dicente viro. ego te accipio in meum virum,ut quęras aliunde vnde tibi texam vestem:item,vt agrum colas,ex quo habeamus alimentum:& ipsis hæc dicentibus conuenirent simul animo perseuerandi in perpetuum,verum esset matrimonium absq; dubio,ergo etiā erit,si solū dicant inter se: Tu mihi coques cibos:ego vero colā agrū,& hoc animo conueniant inter se,quia siue dicat.Accipio te in meam ad hoc, vel non dicat expressè sed solū: Coeueniamus in vnum,tu mihi hæc facies,& ego hæc tibi:intelligitur sub istis verbis,ꝙ mutuò se recipiant, & idem significat talis coniunctio.Cum ergo per primam,verū & legitimum celebratur matrimonium, & per secundam cōiunctionem similiter, quia in tali coniunctione id intendunt facere,
B quod solent alij coniugati.

Tertiò.Si parentes iuuenū dicerent filijs suis hæc verba.Tu 3
fœmina,& tu vir,adinuicē conuenite,& cōmunicate opera,sicut vir & fœmina solent,& iuuenes coniungerentur, id volentes facere,esset verum matrimonium, vt suprà probatum est in prima parte(quod maximè erat in vsu apud noui orbis incolas.Ergo sequitur,ꝙ etiamsi inter se hæc loquantur,erit verū matrimonium.

Quartò.Si duo inter se conuenirent,masculus & fœmina di 4
centes,Conueniamus in vnum ad operum cōmunicationem, simul & ad filiorum procreationē: esset matrimonium si animo perpetuò permanendi conuenirent: sequitur ergo, ꝙ si solū sit explicatio cōmunicationis operum,erit matrimonium, Probatur consequentia. Ad hoc ꝙ sit verum matrimonium,
C non requiritur consensus expressus, aut intentio in carnalē co *supra.1.p. ar.2.dubi.*
pulā,nec in filiorum procreationem:nā sine tali cōsensu est legitimum,vt inter illos qui habent in animo seruare castitatē. *1.*
Ergo sequitur,ꝙ dato non exprimatur hoc secūdum,cum expressione primi, sufficit ad matrimonium.

Si sine

Si sine verbis, solū aliquibus signis, esset cōsueta maris, & fœminæ coniunctio in matrimonio, est verum matrimoni- A um, vt suprà in. 1. parte determinauimus, & in sequentibus dicemus, & est texus expressus suprà allegatus. Alioqui mutus non posset contrahere, Sequitur ergo, quòd si vbi consuetum est, sola signa faciunt verum matrimonium, quòd à fortiori talia verba, quibus communicatio operum explicantur, faciunt matrimonium, vbi consuetum est illis vti ad coniunctionem maris & fœminæ. Maior enim manifestatio est coniunctionis per talia verba, quàm si solùm essent signa. Quòd sit frequentissimus hic modus conueniendi in vnum in prouincia Michoacanensi cōstat omnibus callentibus linguam ipsorum, quia nihil frequentiùs. Imò suspicor ante aduentum Christianorum non fuisse alium, sed ꝙ modus esset vt dicerēt, Iste vir agrum colet, & ibit quærere illa, ex quibus vestes fient & ipsa fœmina decoquet cibos, & vestem parabit viro: quia B inter eos hæc est consuetudo, vt fœmina vestem faciat pro viro suo. Verum est tamen, quòd modo non omnes explicant istis verbis modum quo tradebant nuptui, dicentes: Capies vxorem talem, quæ tibi hæc, & hæc faciet. Et simili modo respectu viri, cùm iam à religiosis audierint modum contrahendi.

P. p. ar. 3.

Sola signa consensus sufficiunt

Modus cōtrahēdi cū nihil præcessit.

Alius modus coniungendi erat non rarus: vt sine hoc quod parentes, vel cognati aliquid loquerentur de matrimonio, nec ipsi inter se, sed cùm mutuo se aspicerent, iungerentur, sine aliqua promissione præuia, neque aliqua cæremonia: & manerent ad annos plurimos, sine hoc, quod aliquid loquantur de matrimonio, & post successu temporis manentes simul, dicit vir fœminæ. (*Hipirandesca thunguini tembuni.*) Quod latinè sonat: Ego accepi te in vxorem. Vel alijs verbis. Ego gaudeo C quod te acceperim in vxorem. Et ipsa aliquando respondebat (*enquam*). Quod significat: ita sit. Vel vt in plurimum nihil respondebat, & manebant simul tanquàm vir & vxor. Modus hic maximè contingebat, quando vel vir aliam primo habuit, quæ adhuc viuebat, quando huic coniunctus est, & cùm prima moriebatur, quam primò acceperat, tunc solebant dicere

dicere talia verba. Vel si ipsa fœmina alium habebat virum, &
A moriebatur, eodem modo solebant dicere illa verba. Vel quādo venit in notitiam cognatorum, quòd erant iuncti. De hoc etiam non dubitandum est, quin erat matrimonium, quando illa verba proferebant: Ego accepi te in meam, licet à principio nulla fuerit promissio. Probatur. Vbicunq; est coniunctio maris & fœminæ inter legitimas personas, cum expressione consensus, est verum matrimonium: sed in casu est coniunctio inter legitimas personas, vt suppono, & cum expressione consensus, ergo est verum matrimonium. Quòd sit expressio consensus per illa verba, probatur. Verba non significant naturaliter, sed ad placitum ex impositione hominum, & inuenta sunt ad exprimendum interiores animæ conceptus, vt ait Aristo. Cùm ergo per talia verba proferentes intelligant expressionem consensus in matrimonium, sequitur quod verum erit matrimonium. Et quod ipsi contrahentes intelligant, imò & omnes au-
B dientes, est manifestum & ipsis & nobis, qui linguam ipsorum non ignoramus. Perinde enim est apud eos dicere. (*Hipuandesca tunguini tembuni*) id est: Ego accepi te in vxorem, sicut si diceret: Scias quod dato à principio non dixi tibi, Accipio te in vxorem: & dato coniuncti sumus sine hoc, quod aliquid præcessisset de matrimonio, tamen ego habui in animo te accipere in vxorem, & te habeo ex nunc velut vxorem. Sequitur ergo in aperto, quod talis modus cōtrahendi est verum matrimonium ex illo tempore, quo illa verba prolata sunt, si adsit consensus interior ex vtraq; parte Quod maximè hoc probat, est: quia dicebant (vt in plurimum) illa verba, quando sublatum cognoscebant aliquod impedimentum, quod putabant obstaculū fuisse à principio.

Ratio.

Aris.1.peri.c.1.

Secundo ad idem. Si essent solum signa aliqua, & non verba
C explicantia consensum, illis signis esset matrimonium, vt suprà determinatum est. Sequitur ergo, quod vbi fuerint verba ad id sumpta, qualiacunq; fuerint, efficient matrimonium, si ipsi audientes intelligunt expressionem consensus. Ad argumēta patet solutio ex dictis.

p.p.ar.3.

ARTICVLVS. III.

Vtrùm quando in modo contrahendi secundum mores suos non exprimebatur consensus, erat matrimonium. A

ALIVS modus contrahendi apud noui orbis indigenas est, quando coniunguntur vir, & fœmina, sine hoc, quòd aliquis loquatur de matrimonio, nec adinuicem se promittũt, sed obuij sunt. Et cùm omnia bona sua secũ portent, adeò pauperes sunt, vt simul maneant in vnum, nihil loquentes: hoc excepto, quòd communicant se in operibus, sicut vir, & vxor, & seruant fidem adinuicem, & intus in corde se reputant tanquã si essent veri coniugati. Et respondent interrogati. Vbi est vir tuus? signando virum. Et si virum interroges. Vbi est vxor tua? B fœminam designat. Et nihil præcessit. Sed quando interrogamus eos, quomodo vos primo in vnum conuenistis: vtrùm fidem adinuicẽ de matrimonio dedistis? respõdere solent (*Exe pera parincubche piperapibca*) Vel sic (*Eratepera parincubchepib chuperapibca*) quod significat Latinè. Cùm nos adinuicem videremus, simul iuncti sumus. Vel sic. Cùm adinuicem nos in faciem aspiceremus, coniuncti sumus carnaliter, nihil aliud loquentes. Imò aliqui sunt adeò rudes, vt interrogati: quid tunc cogitabatis? respondeant: nihil, tanquàm si voluntatem suspensam habuerint ab omni actu (quod credo contingere posse apud aliquos neophytos, qui magnoperè sunt phlegmatici, vt vulgò dici solet. Quod difficile credo apud nostrates). Tamen alij respondent, quòd cogitabant in matrimonium cõiungi, & no ad peccandum. Alij dicunt ꝙ ad peccãdum. Ad hoc dubiũ, quia & inter doctores, & indoctos dubitatum est, respondetur vnica conclusione, quę talis est. C

Conclu. Conclusio. Iste modus coniunctionis, quando nullum præcessit signum expressiuũ consensus, nec pręcessit aliquod verbum, nec aliquid aliud de matrimonio, nullum facit matrimonium, neq; pręsumptum, etiã si ad mille annos simul maneant tanquàm maritus, & vxor, siue in animo habeant velle coniungi matrimonialiter, siue nihil cogitẽt, siue solum cogitent peccatum.

catum. Hæc conclusio probatur solum in lumine naturali lo-
A quendo, omittendo expressam iuris determinationem. Nos enim loquimur de illis, qui tempore infidelitatis iungebantur, qui astricti erant legibus naturę, & Diuinis Euangelicis, nõ Ecclesiæ determinationibus. Ratio ergo prima sit.

Coniunctio naturalis maris, & fœminæ, est ad hoc, quòd vir potestatem habeat vtendi muliere absque peccato: & mulier potestatem habet vtendi viro similiter: sed non potest in tali coniunctione viro constare, quòd mulier se tradiderit viri potestati, nec mulieri, quòd vir se tradiderit eius potestati: ergo nullo modo potest eo vti absque peccato. Consequentia est bona. Nam aliàs, sequeretur quòd ego possem vti pallio Petri, sine expresso consensu eius, vel interpretatiuo, quod nullus sanæ mentis dicet. Nec sufficit quòd sit actus interior voluntatis in matrimonium. Dato quidem per solum actum interio-
B rem transferatur dominium in alterum, tamen alter in quem transfertur, nullo modo potest licitè vti, vsque dum ei constet, quòd in eum translatum fuerit dominium: quod non potest ei constare per solum actum interiorem. Ergo non sufficit actus interior: quia mala fide vtetur re aliena, licet verè sit sua, cũ ei nõ constet ꝙ sit sua. Sicut si quis furatus est vestẽ, vtitur ea cum peccato, & dominus verus videns vestem propriam, in animo donat illi qui furatus est: certum est, ꝙ adhuc ille qui vtitur veste peccat: quia non constat ei quòd sit sua. A simili ergo in proposito.

1. Ratio. *1. Cor. 7.* *S. Tho. d. 27.* *Sco. d. 29.* *Abulen. Gene. 29. q. 11.* *Vual. de sacramẽ. c. 132.*

Præterea. Stando in iure naturæ, matrimonium est quidam contractus, scilicet, do, vt des: ergo sequitur naturam aliorum contractuum: sed sic est in alijs contractibus, quòd non est ve-
C rus per solum actum interiorem, nisi constet de consensu verbis, vel signis: ergo. Et quòd non sit præsumptum, patet etiam stando in iure naturali. Præsumptio enim debet fundari in aliquo, quod reputatur esse, ex aliquibus quæ apparent: ex quibus eliciuntur alia, de quibus non constat. At in casu nostro non est aliquid, ex quo eliciatur esse præsumptum matrimonium: ergo non præsumitur. Nam si esset, maximè coniunctio carnalis, sed ex illa non præsumitur matrimoniũ. Nec etiã ex hoc, quòd diu maneant iuncti: quia ferè solum illud matri-

Suprà 1. p. art. 3. *Hugo de sacramẽ. lib. 2. p. 11. c. 6.* *Ricard. d. 27. art. 1. q. 3.* *supple. ibi q. 1.*

 monium

monium reputabant, quando antè loquutum erat. Etsi non erat loquutum apud parentes, vel cognatos, vel alios qui erant tanquam patres familias, matrimonium non reputabant validum. Item. Vbi alia erant signa exprimentia consensum, & in vsu, & verba, quomodo poterat esse præsumptum matrimonium, vbi constat nihil horum præcessisse? Etsi fortè apud vicinos tale esset præsumptum, ideò esset, quia putabant inter eos coniunctos aliqua verba fuisse, vel signa exprimentia consensum. A

Obiect.1. Sed contra est argumentum. Quando aliqui duo inter se cõmutant triticum pro vino, vel alia similia, sufficit quòd vno accipiente vinum, alter accipiat triticum, sine aliquo alio signo, & sine alia expressione consensus. Sunt nonnullæ nationes, vt aiunt qui hunc habent modum negotiandi. Ergo cùm in proposito sit quædam mutuatio, sufficit quòd vir, vtatur fœmina, & fœmina, vtatur viro sine alio consensu: vel verbo, vel

solutio.1. signo. Respon. esse dissimile. Et ratio est. In commutatione B enim duarum rerum sufficeret talis modus commutandi: quia tunc dando liberè vinum pro tritico, constat illi qui recipit triticum, quòd alius verè dat, & quòd vult dare, cùm vinum recipit, & ad hoc habebat triticum expositum: nec potest in alium vsum dare triticum nisi ad vtendum eo in suam vtilitatem: ob quod sufficit talis modus commutandi, sed in contractu matrimonij: quia per hoc quòd Ioanni iungitur Maria, non potest constare Ioanni, an Maria Ioanni iungatur in matrimonium, vel ad peccandum, cùm vtroq; modo possit iũgi, & in bonum vsum, & in malum. Similiter etiam non potest fœminæ cõstare, dato vir iungatur ei carnaliter, vtrùm iungatur ei ad matrimonij vsum, vel solum ad fornicandum. Quare non potest mulier, vti viro: nec vir fœmina, nisi constet de expressione consensus, ad quem vsum velit vir iungi, vel fœmina. In commutatione autem aliarum rerum: quia vnus est vsus, scilicet, ad vtilitatem hominum, sufficeret exterior cõmutatio, sine alia expressione. C

solutio.2. Potest secundo dici, ꝙ iste contractus matrimonij, licet sit quædam commutatio: tamen adhuc quod commutatur, manet in potestate commutantis, & solum per commutationem

conceditur vsus ad tẽpus: quia vir, non potest vxore vti in quo
A cunq; tempore, & in quocunq; loco: nec vxor viro. Vnde necesse est, quòd in tali commutatione, adueniat consensus expressus, per quem constet viro, ꝙ possit fœmina vti tempore, & loco congruo, similiter & fœminæ vt possit viro vti. At in commutatione aliarum rerum, quod commutatur, transit in potestatem alterius, & ampliùs non manet in potestate commutantis: quare sufficit datio adinuicem, vel cõmutatio ipsarum rerum sine aliqua alia expressione.

Contra hęc videtur esse sententia domini Caiet. qui interrogatus de dubio, vtrùm esset matrimonium inter noui orbis homines infideles, etiam si non esset aliqua expresio consensus, dixit hæc verba. Scrupulus autem de consensu expresso, pro nihilo reputatur, quando certum est, quòd vir, & mulier coniugali affectu se coniunxerunt. Sufficienter exprimitur consensus in coniugium per carnalem copulam, cum affectu coniugali: *Obiectio. senté. Ca.*
B hoc est, quòd vir non cognoscit illam vt fornicator, sed vt coniux. Hæc Caiet. Tamen, vel ipse Caiet. (vir nostræ tempestatis eruditissimus) deceptus est: noui orbis hominum ignorans mores, vel si sufficienter (saltim auditu) cognouit, non rectè iudicauit. Sed quia mihi persuadere non possum, quin rem certè cognoscens, rectè sentẽtiam ferret, existimo deceptum fuisse, eò quòd ipse putauerit inter noui orbis infideles nullum alium esse modum contrahendi matrimonium, & exprimendi consensum, nisi per solam traditionem in domum: & per copulam carnalem, & mutuam cohabitationem. Haud dubiè vera esset sententia domini Caietani, si ille modus esset contrahendi solum: quando duo contraherent, & simul remanerent illo animo maritali coniugum, verum enim esset matrimonium, eò ꝙ per talem modum secundum consuetudinem ipsorũ ex- *Explicatur sentẽ. Caieta.*
C primeretur verus consensus in matrimonium: tamen vbi sunt alij modi contrahendi expresse per verba, & per signa exprimentia consensum, nullo modo potest stare sententia eius. Per talem quippe coniunctionem, etiam si sit affectus interior maritalis: non explicatur sufficienter talis cõtractus, cùm sint alij modi clari, & manifesti contrahendi. Sequitur ergo, quòd cùm apud eos alij sint modi, sicut diximus suprà, & apud Mexica- *sup. p. p. art. 3.*

nos similiter, q nullo modo matrimonium erit per hoc q iungantur, sine signis, & sine promissione, sine aliqua loquutione, A etiã si in animo habeant conueniendi vt maritus, & vxor. Sufficit pro ista sententia esse communem opinionem Theologorum, nemine excepto. Dicere verò q ad matrimonium sufficeret consensus interior, est error Vuitcleff damnatus in concilio Constantiensi. De quo in prima parte, de consensu. arti. 3.

Error Vuitcleff. Vual. de sacramẽ. c. 132.

* *Licet interior sufficiat quãdo præcessit exterior, vt suprà diximus.

alia ratio

Sed tertia pro ista opinione est ratio. Si esset verum, q talis modus contrahendi inter noui orbis homines efficeret matrimonium, quãdo conuenirent maritali affectu, & non fornicario, sequeretur q si post, cõtraherent cum alijs, vir cum alia fœmina, cum expressione cõsensus, & fœmina cum alio viro, cõpellendus esset redire ad primã vxorem; & q vxor rediret ad B priorem virũ, quod videtur falsum. Et q sequatur patet. Quia si verum fuit primum matrimoniũ, vbi non fuit expressio cõsensus per verba, nec per signa: post secũdum contractum non erit ratum, ob id cogendi sunt redire ad primum matrimoniũ. Sed q hoc sit falsum, ex eò patet: quia certa, non sunt dimittẽda propter incerta: sed de secundo constat & est certũ: ergo nõ dimittendum propter primum, quod est incertum, & constare non potest. Fateor quidem si qui conuenerint affectu maritali adinuicem, & suos cognoscerent interiores conceptus, sicut angeli se cognoscunt, non esset necessarius expressus consensus, vt dicit Maio. Sed tamen quia non possunt homines cognoscere, nullo modo per solum interiorem consensum erit matrimonium, sicut suprà dictum est. p. p. ar. 3. nota. 1.

Vide Lapũ allega. 57.

Maiõ. in 4. d. 26. S. Tho. p. p. q. 57. ar ti. 4.

Alius erat modus contrahendi satis vsitatus, vt quis acciperet fœminam in vxorẽ, interim dum filia esset nubilis, & post, cùm filia peruenit ad ætatem, iungebantur sine alio consensu C de nouo. Vel contingebat, si essent duæ sorores, vna iam prouectæ ætatis, alia puerilis ætatis, accipiebat in vxorem illam, quæ erat prouectæ ætatis spectans infantulam, vsq; dum posset concipere, & eam capiebat sine alio nouo cõsensu. De quo videtur dicendum esse verum matrimonium, si affectu maritali iungebantur inter se vir, & puella, dummodò puella intellixerit q

Tiraq. de legi cõnu. Glossa. 5. fo. 162. nu. 17.

Notan.

mater tradiderit eam illi viro in matrimonium: vel si soror
A erat, ꝙ soror. Hoc sic probatur communi argumento. Quando cst coniunctio aliqua viri & fœminæ, qui sunt legitimæ personæ, cum expressione consensus, verbis, vel signis, est verum matrimonium, sed in præsentiarum est talis coniunctio inter legitimas personas, cum expressione consensus: cum sufficienter exprimatur quando talia præcesserunt verba, scilicet, si mulier habens filiam puellulam diceret viro: Accipies hanc puellam in vxorem, cum prouectæ fuerit ætatis, & interim me habebis velut vxorem, & ipse consentiebat, & post puella iam nubilis intelligit matrem, eam matrimonio copulasse, & illo affectu iungitur viro: haud dubiè satis expressus videtur consensus, ergo erit matrimonium. Et perinde erit, siue sit mater, siue soror, fœmina quę matrimonium tractauit, quandoquidem talis erat mos. *Ratio. 1.*

Secundo. Non possumus meliùs intelligere talem coniun-
B ctionem esse matrimonium, quàm ex vsu, & communi intelligentia eorum qui iungebantur, sed (vt nobis constat ex ipsorum consuetudine) per talem modum matrimonium contrahi credebant: sicut si inter se conuenirent, & adinuicem se promitterent: ergo habendum est tanquàm matrimonium, si tali affectu maritali iungebantur, dato id non exprimerent voce, vel aliquo signo. Dixi tamen, si puella intellexit verba, quæ præcesserunt de matrimonio: nam si nunquàm intellexit matrem, vel sororem loquutam de matrimonio: & vir, eo ꝙ audiuit verba, iungitur puellæ sine noua expressione, vel promissione, & puella consentit in copulam, & communem cohabitationem, ignorans tamen quòd aliquid præcessit de matrimonio
C inter matrem, & virum, nunquàm erit matrimonium: vsq; dũ cognouerit verba præcessisse, vel quid simile inter cognatos, & postquàm sciuerit, liberè voluerit viro cohabitare, tanquàm vera vxor: & ex tunc matrimonium habet vim. Sed tamen quandiu ipsa ignorauit factum, & temerè coniuncta est viro: sine aliqua expressione consensus, nullum erit matrimonium, vt patet ex dictis. *Ratio. 2.*

Sed quid si puella iam sciens factum quod præcessit, liberè cohabitat viro, sine consensu interiori, nihil de illo cogitans. *Dubium. solutio.*

Quando nec puella consentit neq; dissentit. Respon. Videtur virtualiter consensisse. Nam ex quo sciuit cõtractum præcessisse, & non reclamat, nec dissentit, videtur approbasse factũ, quod præcessit: quare habendum esset tanquàm matrimonium. De quo etiam in prima parte latius disputauimus. Omnes modi ij contrahendi erant in vsu infidelitatis tẽpore, & omnium vsitatior erat: vt parentes, vel nobiles, seu patres familias loquerentur de matrimonio pro iuuenibus, & iũgerentur sine aliqua expressione consensus, & sine aliqua cæremonia. Et licet alij modi essent in vsu, iste tamen frequentior, & præ manibus habebatur. A

Ex istis in aperto est, quod à principio probare contendebamus, inter infideles in nouo orbe esse matrimonium, quandoquidem habebant suos modos coniungendi, quibus intelligebant coniunctionem naturalem viri, & fœminæ perfici. Dato in modo, non omnes conuenirent in tota prouincia: imò nec in vno oppido, quia erant varij modi, tamen ista signorum variatio, non variat matrimonium, dũmmodò per talia signa cõtrahentes intelligerent coniunctionem naturalem viri, & fœminæ velle perficere. Nec mirandum est de hoc, cùm constet non eundem modum fuisse contrahendi apud antiquos, sed alium, & alium, secundum diuersas nationes, vt adducit Florẽtinus de nuptijs. *Cimbri.* Apud Cimbros hæc erat expressio consensus, ꝙ postquàm parentes loquerentur de matrimonio, spõsus scinderet vngues, & mittebat in domum sponsæ, & sponsa similiter. *Teutonij.* Teutonij radebant capita adinuicem sponsus, & sponsa in consensu matrimonij. *Armeni.* Apud Armenos erat in vsu, vt sponsus scinderet aurem dexteram sponsæ, & sponsa sinistram sponsi. *Elamitæ.* Elamitæ hunc seruabant ritum, vt sponsus digitum cordis spõsæ, gladio percuteret, & sanguinem lamberet, sic & sponsa. *Numidiani,* Numidiani certum est habent in vsu, vt luto facto adinuicem linirentur sponsus, & sponsa. *Macedones.* Macedones per hoc, ꝙ panem gladio diuisum degustasset vterq; coniugum. *Panonij.* Panonij noua nominũ impositione coniungebantur. *Galatæ.* Galatæ contrahebant, quia eodem poculo vir, & fœmina potabant. *Thracij.* Thracij, ferro ignito, characteribus in fronte signabant sponsum, & sponsam. *Tarenti.* Tarenti, nisi sponsus id comederet quod sponsa porrigebat, & sponsa quod sponsus, velut coniuges non se putabant. *Scythæ.* Apud Scythas B C

tamen,

tamen, ꝙ adinuicem se mutuò tangerent sponsus, & sponsa in
A pede, in cruribus, & manibus, & capite. Et de multis alijs, & va
rijs modis, & admirãdis legat, qui voluerit, Alex. ab Alex. Ge *Alexan*
nialium dierum. lib. 2. ca. 5. & Ioan. Boemum de moribus gen- *Boemus.*
tium per totum. Et sic non miremur de noui orbis indigenis, ꝙ
signa quædam haberent, & vix verba, quando tam varius mo-
dus apud varias nationes fuit cõtrahendi. Et quidē apud quos-
dam Michoacanensis prouinciæ, qui sunt alterius idiomatis,
erat iam mos, ꝙ adinuicem se tangerent in capite sine alio con
sensu exteriori. Sufficiat tamen, ꝙ omnes nationes hanc ha-
bent naturalem coniunctionem maris, & fœminæ.

Libet hæc adduxisse ad probandum inter noui orbis inco-
las verum esse matrimonium. Idem apud Mexicanos proba-
tur, licet alius esset modus contrahendi. Quippe qui talis erat. *apud Me*
Primo inter filios nobilium sic fiebat, vt parentes iuuenis, vel *xicanos*
cognati, si non erant parentes, quando iam decreuerant dare iu *vt fertur.*
B ueni vxorem, consulebant Astrologos, seu diuinos, & petebãt
ab eis, vt viderent per astra, seu signa, vtrùm talis iuuenis cũ ta-
li puella, quam volunt ei dare in vxorem, conuenient bene in
vnum. Vtrùm pacificè victuri essent simul, & mutuò se perpe
tuò dilecturi. Et vtrùm filios procreaturi. Tunc Astrologi, seu
diuini, aspicientes quibusdam signis, & incantamentis, vtrùm
bene conuenient, nec ne, responso dato quòd non, cessant ab in
cepto. Si respondebant fœlicem exitum, mittebant parentes,
vel cognati iuuenis in domum puellæ matronas, petere puel-
lam pro tali iuuene. Parentes verò solebãt se excusare quibus-
dam ambagibus, vel eo ꝙ puella non esset nubilis ætatis, vel ali
quo alio argumento, dicentes matronis illis, ꝙ renunciarent pa
rentibus iuuenis, esse valde gratum, ꝙ voluerint ponere oculos
in filiam suam. Hæc verba ad literam. Et ꝙ filia sua adhuc non
C poterit commodè viro suo ministrare, nec domũ regere. Ma-
tronæ autem reuertebantur, post, aliquibus diebus præteritis.
Rursus mittebantur in domum puellæ, vt renũciarent eis, qua
causa non velint dare puellam? Et dicũt, ꝙ iuuenis, est filius no
bilium, & parentes habere diuitias, & prædia. Et parentes puel
læ respondebant, rem narraturos per ordinem omnibus cogna
tis, & puellæ, & si voluerit, tradent illi iuueni. Et conueniebant

X 5 cognati

cognati puellæ in vnum: ꝙ si decernebant eam sponsare, mittebant ipsi similiter matronas in domum iuuenis, renunciare A iam conuentum esse inter eos, vt puella, iungatur adolescenti. Parentes verò adolescentis, vocabant ipsum, & renunciabāt ei velle tradere vxorem talem puellam: & monebant vt esset vir, & pater familias, & quòd conueniant bene inter se, ipse, & puella, quòd mutuò se diligant. Eodem etiam modo parentes puellæ renunciabant. Similiter hortabantur, vt seruiret viro suo: alioqui relinquet te, & ducet aliam, & non bene conuenietis in vnum. Quibus peractis, signabant diem in quo nuptiæ erant celebrandæ: & certis cæremonijs in humeris portabant puellam in domum sponsi, vbi simul sedebant supra stratum paratum coram igne, & ibidem duæ mulieres diuinatrices quadam veste linea ligabant sponsum, & sponsam. Spōsus verò dabat sponsæ tunicam, & ipsa, sponso vestem, qua ipsi viri vtuntur. Ciboq; posito coram eis, sponsus comedebat per manum

Nota quomodo apud nobiles Mexicanos matrimoniū celebrabatur.

sponsæ, & sponsa, per manum sponsi. Et quatuor diebus integris B manebant, & ibi ardebat ignis in præsentia ipsorum, & ibidem dormiebant illis quatuor diebus: & ad superflua naturæ expellenda non longè progrediebantur, eo ꝙ si contingebat sponsum, vel sponsam foras egredi illis diebus, dicebant esse signū, ꝙ non diligerent se mutuò, vel quid simile. Illisq; quatuor diebus, parentes, & cognati omnes egregiè bibebant vsq; ad ebrietatem. Sponsus tamen & sponsa ieiunabant, deprecantes Deos suos, vt fœlix esset coniunctio & bonum haberet exitum. Trāsactis denique quatuor diebus: mulieres diuinatrices deferebāt sponsum, & sponsam in lectum ornatum, & paratum. Hic erat modus coniungendi inter nobiles. Quare nulli dubium est, quin talis modus coniungendi efficiat matrimonium, quandoquidem tam solicitè curabant scire, vtrùm bene esset conueniendum in vnum, existimantes per talem vnionem perpe- C

Illa erat cōcubina quæ ducebatur absq; cæremonijs.

tuò manendum in societate, & ꝙ nullo modo licebat eis diuertere. Et ferè (vt aiunt) idem modus seruabatur apud cæteram plebem, hoc vno excepto, ꝙ non omnes poterant omnes obseruare cæremias, propter eorum magnam paupertatem. Consuetumq; erat apud aliquos sine huiusmodi cæremonijs iūgi, quippe qui non se habebant velut vir, & vxor, sed tanquàm cōcubinarios,

narios,eo ꝙ poſtea(quando eis libebat)iungebantur iſtis cęre-
A monijs.Ex quo manifeſte conſtat, inter eos verum fuiſſe matrimonium.Alias,quorſum differentiam haberent inter coniuges,& concubinas,vt concubinam dicerent illam,quam temerè abſq; ſolennitate coniunxerunt ſibi: & vxorem, quam cum cæremonijs? Si verò contingeret,ꝙ amore cæco iuuenis, cum puella iungeretur,parentibus ignorantibus: poſtea ſucceſſu temporis adoleſcens adibat parentes puellæ,petens veniam de commiſſo delicto,ꝙ filiam acceperit ipſis inuitis, quibus dicebat,ſe velle de nouo eam accipere vt vxorem,& ſolenniter iungebantur. ¶In prouincia de Nicaragua(vt aiunt)matrimoniũ celebrabatur per hoc,ꝙ ſacerdos idolorũ ex minori digito manus,vtrunq; apprehendebat ſponſum,& introducebat in locũ, vbi erat ignis accenſus:& cũm conſummaretur ignis,erant nuptiæ celebratæ.

B

ARTICVLVS. IIII.

Vtrùm ſi plures quis duxit,ſit matrimonium cum omnibus,an ſolum cum vna.

QVIA apud Mexicanos conſtat fuiſſe conſuetudinem,vt nobiles aliquando vnam acciperent in vxorem cum cæremonijs,& habebant in animo eam accipere in vxorem veram, ſed tamen cum hoc nolunt, ꝙ filij illius mulieris ſin hæredes,ſed firmant in corde aliam recipere,cuius filij ſuccedant in principatu paterno. Et dato ſecundam reciperet, prima,ſemper habebatur tanquàm vxor, & dominabatur domi. De iſto Dubiũ.
C modo coniungendi poſſet eſſe dubium, eo ꝙ quando vir iungebatur primæ,habebat in animo non habere ſolum eam, ſed ſimul cum ea aliam accipere in vxorem,ex quo videtur agere contra eſſentialia matrimonij,ſcilicet,contra bona ipſius:quia fides non poterat ſeruari.

Et vt dubiũ augeatur ampliùs pro omnibus infidelibus,ponimus,ꝙ quicunq; infidelis quando matrimonium contrahebat ſecundum ritum,& morem ſuum habebat in animo., ſi ſibi non placeret aliam ducere, vel dato placeret, repudiaret

eam,

eam,& sumeret aliã:an esset verum matrimonium? Equidem multum iuuat scire,eò q incolę noui orbis,infidelitatis tempore frequenter isto animo iungebantur.Solutio huius dubij erit declaratio illius modi contrahendi quem proposuimus. A

Nota. Pro solutione oportet primo distinguere,vel habebant solum in animo accipere aliam,vel non solum habebant in animo,sed exteriùs ducebant in pactum.

1. conclu. Prima conclusio. Infidelis contrahens cum aliqua muliere, in animo habens aliam recipere simul cum ea, verum contrahebat matrimonium cum prima. Probatur. Vbi est consensus inter personas legitimas, ibi est verum matrimonium: sed in casu inter illas duas personas est talis consensus, ergo & matrimonium.

1. Ratio.

2. Ratio. Si non esset verum matrimonium,ex eo esset,quia habet in animo aliã ducere simul,sed hoc non obstat quominùs sit matrimonium:finis enim principalis matrimonij,qui est procreatio prolis,commodè stat,etiam si aliã ducat:imò meliùs,quàm si vnam solam.Finis etiam secundarius,qui est operum cõmunicatio,non tollitur propter hoc, q secũdam ducat simul cum prima:ergo dato id habeat in animo,non per hoc tollitur matrimonium. B

Cõtrahẽs cum vna animo accipiendi aliam simul, verè cõtrahit.

3 Ad idem in.c.Gaudemus.Extra de diuortijs. vbi compellitur infidelis,conuersus ad fidem primam recipere,si plures habuerit.Sequitur ergo, q cum prima, verum fuit matrimoniũ, etiam si animum habuerit accipere aliam,vel alias.

2. conclu. 2.conclusio. Infidelis contaahens cum aliqua, animo repudiandi quando ei displiceat: contrahit matrimonium. Si non esset matrimonium, maximè quia repudium tolleret essentiam eius:sed stante repudio,stat matrimonium,ergo non tollitur essentia eius. In.c.Gaudemus patet, vbi summus Pontifex pręcipit,quòd infidelis conuersus,quàm primo repudiauit retineat:sequitur ergo, q etiam stante repudio in opere,manet matrimonium:vnde à fortiori etiã si solum stet in intentione. C

1. Ratio.

Qui cõtrahit animo repudiãdi verè contrahit.

2. Ratio. Secundo. Illud habitum in intentione non vitiat contractum,quod post exhibitum in exequutione non vitiat:sed repudium post sequutum non tollit contractum,ergo nec etiam si sit in intentione.

Item.

Item. In pacto positum repudium non vitiat, ergo nec in intentione. Consequentia est bona. Et probatur antecedēs. Si aliquis Iudæus duceret vxorem tali pacto, q posset repudiare quādo voluerit, verè cōtraheret, quidquid alij dicāt. Quia ex omni causa poterat repudiare, vt postea probabimus. Ergo & infidelis gentilis, si id in pactum duceret, contrahebat. Nam si licuit Iudæo per Dei dispensationem, licebit Gentili per consuetudinem habentem vim legis, vt infrà dicemus, quando de pluralitate vxorū loquemur in hac. p. ar. 17. Ergo sequitur q etiā infidelis cum tali pacto contrahens, verè cōtrahet. Ergo etiam si haberet id in voluntate, si non exprimeret. Hāc sententiam tenet Panor. cum multis alijs contra Glo. in. c. De infide. de cō sang. & affini. dicens sic. Ex quo lex eorum hoc permittit, licite deducitur in pactum. — 3. *Ratio.* A — *Panor.* *Glossa.*

Vltimo. Si aliquid duo facerent contractum, & vnus haberet in animo post mensem retrocedendi, esset verus cōtractus, ergo etiam in præsentiarum, dato talis haberet in animo relinquere vxorem, esset matrimonium, si voluit eam vt vxorem accipere, sicut tenet Glossa. vbi suprà. Et in. cap. vnico. lib. 6. de sponsa, dicens, q conditio contra substantiā matrimonij, si fuerit in mente, non vitiat contractum. Idipsum fatetur Innocentius, sicut refert Panor. in. c. Si conditiones. de conditio. appo. qui dicit, q quando conditio apponitur contra substantiā matrimonij: si vnus contradicat, & processum est ad consummationem, non vitiat: ergo à fortiori, si solum sit in animo, dū voluntariè illam accepit in vxorem. Hoc etiam videtur affirmare do. Abulen. super Matth. licet super. p. Regum sentiat contrarium. Ergo consuetudo apud infideles Mexicanos, q vnam reciperent in vxorem cum cæremonijs, tamen in animo haberent aliam ducere, verum erat matrimonium cum prima: etiā cum tali intētione; imò existimo etiam si duceret in pactum. — 4. *Ratio.* B — *Glo.* — *Innocen.* — *Panor.* — *Abulen.* *Matt.* 19. *q.* 2. *et.* 1. *Reg.* 8. *q.* 214. C

Ratio est. Quia id consuetum erat apud eos. Quod inferius declarabimus latiùs. Dato enim iam hæc sint contra legem Christi, tamen non constabat eis ante diuulgationem. Itaq; apud infideles gentiles, nec intentio de pluralitate vxorum admittenda, nec de repudiando vxorem; vitiabat matrimonium, si aderat aliàs consensus, & non ob aliud, nisi quia per consuetudinem — 1. *Ratio.*

dinem

dinem illis licebat. At cùm solum ista duo sint, quæ viros grã ues dubios reddiderunt in hac quæstione: vtrùm apud noui or- A bis infideles esset legitimum, & verum matrimonium, considerãtes vnitatem vxoris esse de essentia matrimonij, ex Christi præcepto, simul & indissolubilitatem: aliqui non solum dubitauerunt de matrimonio. sed in aperto asseruerunt nullum esse inter eos. Quare duas solennes quæstiones: primam de libello repudij: secundam de vxorum pluralitate, proponemus. Et primo dicemus, quid circa vtranq; fuerit in vsu apud infideles noui orbis, deinde quid generaliter tenẽdum circa vtranq; quæstionem. Et duabus tertiam adijciemus, vtrùm in eo ꝙ in gradibus Diuina lege prohibitis noui orbis incolæ contrahebant, etiam sit ratio, quominus matrimonium non valeat. Sicq; declarabimus ferè omnem huius secundæ partis materiam, istis tribus absolutis quæstionibus.

Quæ cõtinẽtur præcipua in ista. 2. p.

ARTICVLVS. V.

De libello repudij apud Indos maris Oceani, & primo de repudio Michoacanorum.

Modus repudiandi Michoacanorum.

CIRCA repudium in prouincia Michoacanensi, vt habui à sacerdotibus idolorum, hęc sunt. Quàm primũ duo coniugati inter se non conueniebant, renunciabant sacerdoti maiori idolorum, qui vocabatur lingua ipsorũ (*Peta muti*) & sacerdos admonebat coniugatos, vt inter se bene conuenirent, & diligerent se mutuò: & reprehendebat illum qui erat in culpa, & cessabant à querela. Et si secundo perdurantes erant in odio, sacerdos rursus monebat dicens. C Non vultis desistere ab odio? Iam non poterit bene conueniri inter vos, Discedite adinuicem. Atq; sic mutuo se repudiabãt, virq; aliam ducebat, & fœmina aliũ virum. Post sententiã nulli licebat secundã repudiare, quam secũdo acceperat: sed si deprehenderet in adulterio, renunciabat sacerdoti, & adultera interficiebatur. Quod si vir iũgebat se alijs fœminis, parentes fœminæ auferebãt filiam de potestate viri, & causa proposita coram sacerdote, vir qui primo repudiarat, ponebatur in carcere publico,

Nota quomodo adulteriũ fuit reprobatum apud eos.

publico, & si post primum repudium non conueniebant inter
A se, nõ permittebatur eis repudiũ celebrare, sed manebant iũcti inuiti in carcere publico. Hęc sunt quę illi dixerũt. Itaq; si istorum vera sunt dicta, probatur verũ esse matrimoniũ inter infideles, quãdoquidem iungebantur animo in perpetuum perseuerandi. Nec facilè repudium concedebatur. Tamen non credo de omnibus verum, quia contrarium constat, cùm ferè maiorem partem experti sumus repudiasse primas vxores, & liberè sine aliqua sententia, vel iudicio sacerdotum. Et interrogati de causa, quare repudiarunt, dicit vir, reliqui eam, quia non me diligebat, vel quia non coquebat, & parabat cibum, vel quia nõ texebat vestem. Et mulier similiter repudiabat virũ. Causam solent assignare, quia nimium reprehendebat eam vir suus, vel verberaret eam, vel quid simile. Ex quo probabile credo apud incolas prouincię Michoacanensis, saltim apud plebem esse in
B vsu repudium, sine aliquo iudicio, vel sentẽtia sacerdotum, sed solum suo arbitrio. Et fortè quod illi sacerdotes dixerunt, erat verum in ciuitate, quæ caput erat prouinciæ, in qua habitabat qui dominabatur omnibus. Crediderim tamen eos quando iũgebantur matrimonialiter, bono animo coniungi ad permanẽdum, licet postea contingeret contrariũ. Hæc de repudio apud Michoacanenses.

In prouincia de Nicaragua (vt aiunt) ob adulterium repudium concedebatur. Et quando sponsam ducebat in existimatione q̃ esset virgo, si inueniretur corrupta. *Modus repudiandi apud Nicaragua.*

Apud Mexicanos (vt ferũt) repudium erat per sententiam iudicum ad hoc signatorum, Vel (vt alij referunt, & credo verius) id fiebat solum, quòd aliquibus inter se malè conuenien-
C tibus in matrimonio, denunciabatur quibusdam iudicibus, & ipsi admonebant eos; quòd si semel, & bis admoniti, noluissent acquiescere, ipsis non contradicentibus inter se, coniuges disiũgebantur. Ferunt etiam, q̃ propter repudium oriebantur bella, & dissensiones inter parentes, & consanguineos: & affirmant quòd in prouincia Mexicana, quæ satis magna est, non dabatur sententia diuortij, nisi in ciuitate metropoli Mexicana, vel in Tezcuco, vel in alia quæ dicitur Tlacupa, quę sunt prope ciuitatem Mexico sitę, in quibus locis erant per principem *Modus repudiandi apud Mexicanos.*

positi

positi quidam seniores, qui iudicarent in causis matrimoniali-
bus. Et si agebatur de adulterio, mortis pœna erat. Si ob aliud, A
contentio oriebatur inter cõiugatos, iudices eos pacificabant.
Quòd si secundo conquerebantur, sententiam ferebant diuor-
tij. Hoc dicebant esse in vsu. Alij vero dicunt, ꝙ absq; sententia
separabantur, ipsis iudicibus non contradicentibus. Nonnulli
secretè sine iudicis sententia, aut monitione adinuicem disiun
gebantur. Hunc modum dicunt fuisse in repudio. * Et Plato.
de diuortio, etiam leges statuit in dialogo .11. de legibus, vbi &
iudices ponit in repudio sicut & de hominibus noui orbis di-
cimus.

ARTICVLVS. VI.

De indissolubilitate in matrimonio, vtrùm sit de iure naturæ.

PRIMA, & solennis quæstio sit, vtrùm indisso
lubilitas matrimonij, quę repugnat repudio, sit B
de iure naturæ.

Pro solutione notandum, quid sit ius natura-
le, seu lex naturalis. Quod etiam modis capia-
tur. Pro cuius elucidatione etiam aduerte: ꝙ omnibus rebus
mũdi insunt naturaliter quædam principia, quibus non solum
proprias, & sibi conuenientes operationes, sed quibus eas con-
uenientes fini suo facere possunt. Verbi gratia. Homini conue
nit comedere ad vitæ sustentationem, quod fieri non potest,
nisi per digestionem cibi. Habet ergo ob hoc quadam princi-
pia à natura, quibus perficiat operationem. Habet enim os, &
dentes, non solum hoc habet à natura, sed cum hoc habet, ꝙ cõ
ueniente ad finem talem, habeat operationem. Ob quod ha-
bet dentes acutos: vt meliùs conteri possit cibus. Hoc ideo est, C
quia cùm natura sit optimè instituta (vt Arist. ait) non solum
prouidet rebus vt agant, sed etiam vt cõuenienter agant. Et di
cendum naturale, quicquid à natura datur, id est, à Deo aucto-
re naturæ. Et talia principia ad reddendum operationes conue
nientes fini, naturalia dicũtur. Reddere etiã operationes cõue
niẽtes fini, naturale dicitur. Hoc autem siue sint operationes
quæ conueniunt rei, ratione generis: vel sint quæ conueniunt
ratione

S. Tho. in 4. d. 33. Gabr. in 3. sen. d. 37 Alex. ha. 3. p. q. 27. mem. 4. ar. 3. S. To. 1. 2. q. 65. ar. 3. Arist. 12. metaphy. in fine.

ratione speciei. Verbi gratia. Si sit in homine principiũ ad co-
A medendum, quod conuenit ei ratione generis, inquantum animal est. Eò quippe q̄ animal est, naturale est ei sumere cibum. Item. Et est principium in ratione ad bonum prosequendum. Hoc naturale est, quod sequitur naturam speciei, inquantũ homo est. Siue hoc, siue illud, naturale dicetur ipsi homini, cùm à natura principium habeat ad vtranq; operationem. Item. Lapis habet principium ad complendam hanc operationem, scilicet, descẽdendi deorsum, quod principium est grauitas: quod habet à natura insitum per formam suam. Sicut ergo in rebus inanimatis cognitione carentibus, quæ ex necessitate naturæ agunt, principium actionũ est forma, à qua operationes procedunt conuenientes fini: ita in his, quæ cognitionem participant, principiũ agendi sunt cognitio, & appetitus. At quia naturale est habenti cognitionem agere ex his principijs, necessa-
B rio dicendum est, q̄ illa sunt principia naturalia: nam eò modo quo lapidi conuenit descendere deorsum à forma sua, propter grauitatem, & animali cõuenit operari, opera conuenientia ei per cognitionem, & appetitum: & hæc naturaliter agunt: quia à natura habent mouere animal, ad operationes cõuenientes. Ob quod necessario oportet ponere in vi cognoscitiua, naturalem conceptionem rei, quam cognoscit, & in vi appetitiua quãdam inclinationem. Hoc quidẽ est in appetitu, inclinari, quod in vi cognoscitiua, cognoscere. Per huiusmodi verò act⁹ potest reddi operatio conueniens rei cognoscenti, sicut & per grauitatem lapidis redditur actus, descensus conueniens lapidi. Et hoc est verum in cognoscente, siue operatio sit quę cõuenit cogno-
C scenti ex conditione generis, scilicet, inquãtum animal, vel ex conditione speciei, inquantum tale animal est. Sicq; reperiuntur hæc principia, scilicet, cognatio, & appetitus in brutis, & in hominibus. Est tamen differentia inter homines, & bruta animãtia: licet enim omnia animata suos habeant proprios fines ex inclinatione naturæ, & consequantur fines: non tamen attingunt ad cognoscendum proportionem operis ad finem, seu mediorum in ordine ad finem: nã & si finem consequantur nõ tamen intelligunt suum finem esse. Et quanquam contingat finem cognoscere, nesciunt quis sit modus perueniẽdi in finem.

S. Tho. 1. 2 q. 94. ar. 2

S. Thom. vbi sup.

Nota. 1.

Differentia inter rationalia. & irrationalia

S.Tho.1.2 q.1.ar.2. Homo tamen habet per rationem, vt [illegible] solum finem suum cognoscat, sed & media fini conuenientia, & proportionem ad A finem. Verbi gratia. Brutum animal coniungitur alteri in diuersitate sexuum, scilicet, masculus, & fœmina, & inclinatur ad illum, non tamen cognoscit finem, ad prolem generandam, dato quidem cognosceret, medium, non cognoscit proportionatum fini, sed instinctu, vel appetitu fertur in coniunctionem, cùm ad id inclinetur. Attamen homo, non solum cognoscit finem, procreationem prolis, sed etiam medium proportionatū fini. Ob quod dato in homine, & in animalibus sit naturalis cōceptio, & inclinatio, tamen cognitio indita homini dicitur lex naturalis, vel ius naturale, quo dirigitur ad operādum. Eademque naturalis cognitio in brutis dicitur naturalis extimatio, & non lex naturalis. Ratio diuersitatis hæc est. Lex quippe dicit regulam ad aliquid agendum, per quam regulamur in operationibus, & regulatio solum potest illis competere, qui ad regulam aspicere possunt: cùm ergo homo solus ad regulam possit aspicere, eo ꝙ est dominus suarum operationum, & potest in regulam dirigere, in eo dicitur lex naturalis, & nō in brutis. Bruta nanq; non habent dominium suarum operationum, sed ex vi insita naturæ mouentur ad exercendum suas operationes, quasi impulsa. Ob quod in homine dicitur lex naturalis, & nō in brutis. Vnde lex naturalis, est quædam conceptio naturaliter homini indita, qua dirigitur ad agēdum in actionibus proprijs: siue competant ei ex natura generis, inquantum animal est, vt comedere, & gignere: siue inquantum homo est, vt ratiocinari, legere, vel simile quid. Ex quo patet, ꝙ cùm lex naturæ sit, qua homo dirigitur ad consequendum suum finem per operationem conuenientem fini: omne illud quod reddit operationem non conuenientem fini, quem natura intendit, erit contra ius naturale. B C

S. Thom. vbi sup.

Naturalis extimatio est in brutis.

S.Tho.1.2 q.91.ar.2. ad.3.

Quid lex naturalis.

Nota.2. Preterea. Dupliciter actio potest esse non cōueniens fini, vel quia omnino impedit finē, vel quia dato non impediat, tamē difficilem facit consequutionem eius, sicut per comestionem natura intendit sanitatem, & conseruationem animalis. Superflua verò, & inordinata comestio impedit finem, quia non erit sanitas cùm superflua comestione. Si tamen sit temperata co-

mestio,

mestio, sed non sit cõgruo tempore, licet non impediatur finis,
A qui est sanitas, tamen facit difficilem consequutionem finis, eo ꝙ non bene conseruabitur sanitas cum tali comestione.

Item notandum, ꝙ natura intendit in actionibus duos fines, vnum principalem: alium sub isto minùs principalem, sicut in exemplo posito. Per comestionem enim in homine non solum natura intendit sanitatem, & conseruationem hominis, sed etiam intendit bonam habitudinem in negotijs gerendis: vt homo habeat robur, & fortitudinem, & nõ deficiat in exercitio negotiorum. Vnde potest esse, quòd actio impediat finẽ principalem quem natura intendit, vel ꝙ non principalem tollat, sed secundarium, & minùs principalem. Vel potest esse, ꝙ difficultet, vel operationem difficilem reddat ad consequutionem finis secundarij, & non ad consequutionem finis principalis, vt non recedamus ab exemplo posito. Superflua enim co- *Nota. 3.*
B mestio, non solum tollit finem principalem, scilicet, sanitatem, sed & secundarium, scilicet, bonam habitudinem in negotijs gerendis. Et idem de nimio defectu cibi. Cibatio verò inordinata quantum ad tempus, non tollit finem principalẽ, sed difficilem reddit secundarium. Nam non existente bona valetudine, non potest homo commodè negotia exercere. His suppositis, sit prima conclusio.

Prima conclusio. In actionibus humanis si sit aliqua operatio, quæ omnino tollat finem principalem, quem intendit natura in suis operationibus, est prohibita iure naturæ, per prima principia. Verbi gratia. Intendit natura conseruationem hominis. Homicidium autem directè tollit istum finem. Ob hoc homicidium dicitur esse prohibitum de lege naturæ, per *1. conclu.*
C prima principia legis naturæ. Item. Natura intendit bonũ cuiuslibet. Si aliquis alicui malum inferat, tollit omnino istum finem, quem natura intendit. Quare est de primis principijs iuris naturæ, nulli malum esse faciendum. Talia enim sunt principia prima legis naturę, quę sunt nota omnibus statim sine aliquo discursu, quæ audita, statim quilibet approbat. Sicut etiam est. Omne bonum est prosequendum, & omne malum est fugiendum. Quia ergo natura intendit finẽ primo, prohibet primo quod omnino tollit illum finem. *Matth. 7.*

2. conclu. Vigue. in suis insti. Theo. c.16 §.7. ver.11 Quæ sunt de. 2. prin cipijs iuris naturæ.

2. conclusio. Omnis operatio faciens difficilem peruentionem ad finem, quem principaliter intendit natura in suis operationibus, vel faciens eam minùs decentem, est prohibita iure naturæ, de secundis præceptis iuris naturæ: quæ quidem præcepta sunt tanquàm quædam conclusiones, quæ deriuantur ex primis principijs. Probatur. Quia cùm natura (vt diximus) nō solum det operationem ad cōsequutionem finis, sed etiam ad conuenientem consequutionē: illud quod impedit conuenientem consequutionem finis, erit contra ius naturæ, sed non est contra prima principia: nam per tales operationes finis principalis non tollitur: ergo erit de secundis principijs, quæ sunt velut conclusiones deriuatę à primis. Verbi gratia. Stādo in exēplo proposito, comestio inordinata quantum ad tempus, licet nō tollat finem principalem, scilicet, sanitatem hominis, quam intendit natura, reddit tamen consequutionem finis difficilē, quia non commodè habetur: ob quod est iure naturę prohibitum comedere ante tempus, non quidem est de primis præceptis, quia non est de per se notum non comedendum ante horam: vnde non est de primis præceptis iuris naturę, sed fit notū ex primo principio. Cuilibet est necessarium conseruare vitā, sed ex inordinata comestione, quantum ad tempus, non bene conseruatur vita, seu salus hominis, ergo non est comedendum ante horam. Ecce quomodo, quod difficilem reddebat finē intentum à natura, est prohibitum iure naturæ, tāquàm quędam conclusio, quę probatur ex principijs per se notis in natura, quę sunt de primis principijs, ex quibus deriuātur cōclusiones, quæ dicuntur esse de lege naturæ, vel prohibita, vel præcepta, de secundarijs præceptis. Hæc sunt valde notanda in omni materia, pręcipuè in hac matrimonij, ad exactè intelligendum quid sit contra legem naturæ, & quid non.

A B C

3. conclu. Abulen. Matt. 19. q. 45. 1. Ratio.

3. conclusio. Omnis actio, quæ tollit finem secundarium naturæ, vel difficilem facit peruentionem ad ipsum, est prohibita de iure naturæ, per secundaria præcepta iuris naturę, & non per prima. Probatur. Natura in suis operationibus post finem principalem intendit debitam peruentionem ad ipsum, & ad finem secūdarium: ergo illis pręceptis iuris naturæ erit prohibitum, quod impedit finem secūdarium, quibus est prohibitum, quod

quod impedit debitam peruentionem in finem, quia eadem
A omnino est ratio vtriusq;: sed quod impedit commodam peruentionem in finem est prohibitum secundis præceptis iuris naturæ. vt in. 2. conclusione patuit.

Illud dicitur esse prohibitum secundis præceptis iuris naturæ, quod non est per se notum malum, sed elicitur ex per se notis: sed quod impedit, & tollit finem secundarium, quem natura intendit, non est per se notum malum, sed est tanquàm conclusio, quæ elicitur ex per se notis: ergo, quandoquidē est prohibitum, solum est prohibitum de secundis præceptis iuris naturæ. Exempli gratia. Multum comedere, impedit finem secundarium, quem natura intendit per comestionē, scilicet, bonam habitudinem ad negotia gerenda: ergo multum comedere, est prohibitum iure naturæ, sed tamē non primis præceptis, si cum tali comestione conseruatur sanitas: quia non est per se notum illud esse malum, sed debet fieri notum per prima prin
B cipia per se nota. s. Omne malum est fugiendum, & bonū prosequendum: sed non exercere negotia, quæ sunt homini conuenietia, est malum, ergo fugiendum est. Ecce quomodo elicitur hoc tanquàm conclusio quędam ex per se notis: ob quod illud tale dicitur esse de iuris naturę præceptis secundarijs.

2. Ratio.

Mat. 7.

Applicando in proposito in matrimonio, Duplicem finem prætendit natura inclinans ad illud. Primum, & principalem, procreationem prolis, & eius sufficientem educationem. Qui finis competit homini, inquantum animal est. Omnibus quippe animalibus perfectis cōuenit procreare filios, & educare eo tempore, quo educatione parentum indigent. Et ob id Aristo. hanc causam associationis maris, & fœminæ asignat communem omnibus animalibus, quod est primum bonum matrimonij, scilicet, prolis educatio. Finis secundarius, & minùs princi-
C palis in matrimonio est, communicatio operum maris, & fœminæ, vt ibi Aristo. dicit, quæ communicatio est in necessarijs ad vitam. Et quantum ad hoc ponitur bonum alium matrimonij, scilicet, fides, in quātum debēt sibi adinuicem seruare, quādoquidem in operibus communicandum. Tertius finis respectu fidelium solum est sacramentum, de quo quia de infidelibus agimus, nihil in præsenti, suo loco reseruantes.

Duplex finis intētus à natura ī matrimonio.
Abulen. Matt. 19. q. 45.
Aristo. 8. ethi. c. 12.
2. finis.
3. finis.

Ius naturale tripliciter accipitur.

Preterea notādum, ꝙ ius naturale tripliciter accipitur. Vno modo, pro eo quod est à principio naturali. Secūdo modo, pro eo quod est à principio extrinseco Diuino. Tertio modo, pro eo quod non solum est à principio naturali, sed est à natura, id est de re naturali, prout distinguitur contra rationem. A

Pri. modo ius naturale.

Primo modo capiēdo, ius naturale est illud, quod est ex principio, quod à natura inditum est. Verbi gratia. Homo à natura habet rationem inditam: eò enim est homo, ꝙ rationem habet, qua distinguitur ab ali,s animalib⁹. Quod ergo ab isto principio procedit in homine, dicitur esse de iure naturę, quomodocunq; homo dirigatur per rationem ad aliquid absque aliqua lege scripta, siue illud ad quod inclinatur cōueniat ei, quia homo est, vel quia animal est, dicitur esse de iure naturę, sicut videmus hominem absq; aliqua lege posita inclinari ad viuendum in consortio aliorum hominum, etiam si nulla sit lex posita, vel inclinari ad mansuetudinem, vel quid simile, sine alia lege, & hoc, quia ratio, quæ in homine est, cum mouet ad illud, illud tale dicitur esse de lege, vel de iure naturæ primo modo. B Idem si moueatur ad comedendum, quod conuenit ei inquantum animal est, de iure naturali esse dicitur, quia illud habet à principio insito à natura, id est, ea ratione, qua sensitiuum est, & nutrimento indiget.

Secundo modo ius naturale.

Secundo modo dicitur ius naturale, quod est Diuinum positiuum. Et hoc ad similitudinem modi præcedentis, scilicet; quia est quasi ex principio naturali, eo quòd sit à principio superiori mouente. Sicut in naturalibus dicūtur aliqui motus naturales, non ꝙ sint à principio intrinseco, sed quia sunt à principio extrinseco superiori mouente. Sicut motus qui sunt in elementis ex impressione corporum cælestium dicuntur naturales: vt dicit Commentator, 3. de cælo, licet non sint à principio intrinseco: tamen quia à superiori mouente, sufficit ad hoc ꝙ naturale dicatur. Ob similitudinem cuius illa quæ à Deo sunt (qui est principium superiùs mouens) dicuntur esse de iure naturali. Sunt etenim ex infusione superioris principij. Hoc modo accipitur ab Isidoro, dicente. Ius naturale est quod in lege, & Euangelio continetur. Certum est, ꝙ si primo modo caperetur ius naturale, pro illo quod est à principio insito per naturā, C

Auerro.

Quæ sunt in Euāgelio, dicuntur esse & de lege naturæ.

quòd

quòd nō omnia quæ sunt in Euangelio, sunt de iure naturæ: nā S. Bona. l
A ꝙ homo recipiat baptismum ad salutem, nō est naturale, cùm 4.d.33.
ad id non inclinatur homo per rationem, cùm sit supra rationem. Veruntamen quia quæ in Euāgelio sunt, à Deo data sunt, & indulta, tanquàm à superiori principio, dicuntur esse de lege naturæ.

Tertio modo dicitur aliquid de iure naturæ, strictè capiendo, pro eo quòd est non solum à principio naturali, sed ab ipsa natura. Principium naturale in homine suorum actuum ratio ipsa est. Vnde quicquid est dictamine rationis, est naturale, quod est capi ius naturale primo modo: tamen isto tertio modo est, quando ab ipsa natura est, prout natura distinguitur contra rationem. Et naturale, prout distinguitur contra illa quæ sunt secundum rationem. Hoc modo ius naturæ non est aliud, quàm illud, quod est de rebus naturalibus. Hinc est, ꝙ illa, quæ conueniunt homini, non inquantum homo est, sed inquātum
B animal est, dicentur esse de lege naturæ, vel de iure naturæ, hoc tertio modo strictè capiendo. Et sic capiēdo, definitur Iuristæ dicentes. Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit. His suppositis, oportet quæstioni satisfiat, vbi quęrebatur, vtrū inseparabilitas matrimonij sit de iure naturæ. De quo sit prima conclusio.

Quidquid est de dictamine rationis, est naturale.

Quid ius naturæ secundū Iuristas.

Prima conclusio. Capiendo ius naturale secundo modo, id est, pro iure Diuino, inseparabilitas est de iure naturæ. Probatur ex illo Matth. vbi Christus expressè dixit, nullo modo licere homini relinquere vxorem. Patet etiam quomodo ab initio fuerit sic ab ipso Deo constitutum, quandoquidem dixit, Erunt duo in carne vna, & ab initio creauit Dominus. Tādem ex processu literæ constat, Deum inseparabilitatem matrimonij renouasse, quæ à principio creationis fuerat, quæ perierat in
C statu legis veteris propter repudium.

1. conclu. *Matt.19.* *Gene.2.*

2. conclusio. Accipiendo ius naturæ tertio modo strictè, pro illo, quod homini conuenit inquantum animal est: inseparabilitas matrimonij non est de iure naturæ. Probatur. Inseparabilitas quidem hæc non reperitur in cæteris animātibus, vbi masculus, & fœmina commiscentur: ergo sequitur cùm in alijs nō sit de iure naturæ ꝙ nec in homine.

2. conclu.

conclu.3. 3. conclusio. Accipiendo ius naturæ primo modo, pro eo, quod est de dictamine rationis, sine aliqua lege positiua: inseparabilitas in matrimonio est de secundis præceptis iuris naturę. A
Maio d. 26.q.2, Quia ratio absq; aliqua lege dictat, in matrimonio esse indissolubilitatem, vel inseparabilitatem. Dictat enim illa quæ sunt conuenientia fini matrimonij, sed conueniens est inseparabilitas ad prolis procreationem, vt constat, nam aliàs, non posset debitè proles educari, si non esset indissolubilitas inter coniugatos.

In matrimonio præinẽto procreatio prolis, educatio, & operũ cõmunicatio. Pro intelligentia tamen notãdum est, ꝙ in matrimonio ista prætunduntur, procreatio prolis, eiusdem educatio, instructio, & operum communicatio, vt suprà diximus. Finis principalis matrimonij, scilicet, procreatio prolis: quia non tollitur totaliter per separabilitatem matrimonij, cùm proles posit procreari, dato maneant ad certum tempus solum vir, & fœmina, non est ista inseparabilitas in matrimonio de primis præceptis iuris naturæ, est tamen de secundis. In forma cõclusio probatur. B
1. Ratio. Separabilitas matrimonij impedit finem secundarium matrimonij, finem autem principalem efficit difficilem, ergo sequitur, quòd talis separabilitas est prohibita iure naturæ. Et nõ est de primis præceptis iuris naturæ, ergo de secundis. Quòd non sit de primis, probatur. Quia (vt suprà diximus) solum illa sunt prohibita per prima præcepta iuris naturæ, quæ tollunt finem principalem, quem prætendit natura: sicut occidere, quia tollit vitam hominis, quam intendit directè natura: at per separabilitatem matrimonij non directè tollitur finis principalis matrimonij, scilicet, procreatio prolis: cùm procreari posit, licet non ęquè bene dato, separentur vir, & vxor: sequitur, ꝙ est de secundis præceptis. Et quanquam sit ad procreationem prolis necessarium, ꝙ vir & fœmina simul maneant ad aliquod tempus, vsq; dum iam proles est prouectæ ætatis, & sui iuris, non tamen est necessarium ꝙ perpetuo maneant iuncti. Ob quod potest finis principalis matrimonij stare cum separabilitate: eo ꝙ instructio fieri potest perfectè vsq; ad vicesimum annum. Et iam ex iure naturæ non esset necessarium simul in vnum manere vir, & vxor. C

2. Ratio. Item. Inseparabilitas matrimonij non ordinatur ad prolis bonum,

bonum, quod est principalis finis matrimonij, nisi quãtum ad S.Tho. in
A hoc ꝙ per parentes, filijs prouideri debet in totam vitam, per 4.d.33.
debitã præparationem eorum quæ sunt necessaria in vita: huiusmodi autem præparatio, non est de prima intentione naturæ, secundum quam omnia sunt communia: ergo inseparabilitas, non est de primis præceptis iuris naturæ. S.Tho.1.2 q.94.ar.5 ad.3.

4. conclusio. Licet ita sit, ꝙ inseparabilitas, per totum tempus vitæ non sit contra prima præcepta iuris naturæ, tamen ad aliquod tempus certum de per se est contra iuris naturæ prima præcepta. Nam illud, quod tollit finem principalem matrimonij, est contra prima præcepta iuris naturæ, sed separabilitas, si sit ante prolis procreationem necessariam, & educationem sufficientem, tollit finem principalem matrimonij, ergo est contra prima præcepta iuris naturæ. Quòd si separatio fit ante prolis procreationẽ tollatur finis matrimonij, patet: quia cum fœmina sola non sufficiat ad prolis educationem, nec solus vir, v-
B terq; coniugum erit necessarius: sequitur ergo, ꝙ si simul non maneant in vnum, ꝙ proles non educabitur: & si non educetur non adest finis principalis matrimonij. Educationem quippe principaliter intendit natura, & non solum generationem. Vnde de iure naturæ est, tandiu virum, & fœminam simul manere, quandiu intẽditur educationi prolis. Ante verò separari est prohibitum iure naturæ primis præceptis. Hæc conclusio non contrariatur tertiæ conclusioni: quia illa absolutè, hæc de tempore determinato loquitur. conclu.4. In separabilitas ad aliquod certũ temp⁹ est contra prima præcepta iuris naturæ.

5. conclusio. Inseparabilitas matrimonij vsq; ad mortem, licet non sit de iuræ naturæ, vt est commune omnibus animalibus, est tamen de iure naturæ, tandiu, quandiu vocatur genera- 5.conclu.
C tioni. Quia constat in omnibus animalibus, ꝙ inseparabilitas non manet vsq; ad mortem: ergo nec in homine necessario manet ex iure naturæ, quod est commune omnibus animalibus. Nam tandiu manendum est simul, quandiu vocatur educationi prolis: sed non vsq; ad mortem vacatur educationi, cum ante senilem ætatem contingat prolem esse sufficienter educatã, ergo non est de iure naturæ perpetuò manere. ratio.p.p.

Secunda pars probatur, ꝙ sit de iure naturę tertio modo capiendo ius naturæ, quandiu vocatur generationi. Nam dicitur ratio.2.p.

esse de iure naturæ tertio modo, quod est commune omnibus animalibus: sed brutis animalibus natura indidit, quòd simul maneãt vsq; ad educationem perfectam filiorum: ergo etiam & homini hoc conuenit. In quibusdam enim animalibus filij, mox vt nati sunt, possunt se educare, & in talibus nullius parentis cura exigitur. In alijs sufficit cura maris ad educandũ: ideoque non commanent masculus, & fœmina. In illis verò, in quibus maris, & fœminæ solicitudo requiritur, ambo manent. At quia bruta exigua indigent educatione, paruo tempore manẽt simúl masculus, & fœmina. Homo tamen, quia perfectior cæteris animantibus, longa indiget educatione: quia tardiùs perficitur. Et cùm naturale sit omnibus animantibus tandiu simul manere, quandiu proles per se non est sufficiens, naturale erit tandiu manere virum & vxorem simul, quãdiu proles educatur: & per se non est sibi sufficiens: sed quandiu generationi vacatur, tandiu educationi prolis, quæ de nouo gignitur, intendendum est: ergo de iure naturæ capiendo tertio modo, vt cõmune est omnibus animantibus, erit inseparabilitas matrimonij tẽpore toto, quo generationi vacatur. Et quia educatio sufficiens extenditur vsq; ad vicesimum annum prolis, & qui gignit est regulariter viginti annorum, iam inseparabilitas erit de iure naturæ vsq; ad quadragesimum annum, etiam si vnum filium solum gigneret. Et quia dum illum educant, nascuntur alij, pro quorum quolibet oportet tantundem temporis impẽdere, oportet parentes per totam vitam manere simul gratia educationis filiorum: quia aliter non possent sufficienter prolem educare. Et tamen matrimonium ordinatur ad educationem ita principaliter, sicut ad procreationem, cùm nihil prosit procreatio absq; educatione: ob id de iure naturæ est inseparabilitas.

Nõ est eadem ratio educationis in omnibus animalibus.

A

B

Præterea. Educatio non potest commodè fieri absq; cõmunicatione operum inter masculum, & fœminam, quę fit dupliciter. Vno modo, realiter educando, quandiu indiguerit. Alio modo, relinquendo aliqua bona, per quæ sustentẽtur nati adulti post mortem parentum. Quare ad parentes attinet, filijs thesaurizare, quod contingit per hoc, ꝙ parentes relinquant filios hæredes bonorum suorum. Hæc vero thesaurizatio fieri non potest,

C

Dupliciter educatio contingit.

2. Cor. 12.

potest, nisi maneant simul maritus & vxor. Sequitur ergo inse
A parabilitatem hanc esse de iure naturæ.

Ex quo sequitur manifestè, quòd si esset aliqua gens propter peccatum tam ignorans: quæ nullam haberet doctrinam, nullam virtutem acquisitam, nec secundum lumen naturale viueret, nec educationem filiorum haberet, nec thesaurizare eis, & nihil eis relinquere esset consuetum, nec aliquo alio modo curam filiorum gereret, quod apud tales inseparabilitas in matrimonio non tam necessaria esset, ad tantum temporis post prolis generationem, sicut est necessaria in gentibus, quæ instruunt filios in bonis moribus, & pollent virtute, & thesaurizant eis. Sed videtur probabiliter dicendum, ꝙ illis gentibus ex natura tandiu manendum esset, quandiu generationi prolis intenditur: quod fit paruo tempore, cùm educatio apud eos non sit. Et in illis matrimonium solum videtur esse ad generationem, in officium naturæ, & remedium, & tandiu in
B vnum manendum esset. Vnde non mirandum, ꝙ tales plures admitterent in matrimonio: vel ꝙ repudium concederent facilè. Nam vbi non est procreatio, nec educatio, nec thesaurizatio, non ex natura est necessitas ad diu manendũ. At quia suspicor aliquos inuentos in nouo orbe, in quibus ante cognitionem veri luminis, & Euangelij diuulgationem: illa quæ in lumine naturali bona cognoscuntur, vix ipsis fuerunt in vsu, credibile est in matrimonio tam turpiter errasse. Et tam facilè aliam & aliam sibi sociasse ex hoc prouenisse: quod rara esset apud eos instructio, nec aliqua alia ad virtutem prolis prouectio, nunc autem longè aliter viuunt, cùm eis prædicatum sit. Ex omnibus ergo resolutoriè habemus, inseparabilitatem matrimonij esse de iure naturæ de secundis præceptis per totam vitam, vt maneant simul vir & vxor. Est etiam de primis
C præceptis iuris naturæ, quantum ad tempus aliquod, scilicet, quandiu prolis educationi, necessario intenditur. Ex quibus oritur sequens graue dubium. Cùm hæc inseparabilitas sit de iure naturæ: quare non est idem apud omnes gentes?

Corolla. notãdum pro istius orbis incolis.

Nota.

Epilogatio arti.

Abulen. Matt. 19. q. 45.

*Hæc dicta sunt ex communi opinione doctorũ, quãuis Michael de Medina in suo de Cælibatu lib. 4. controuersia. 1. c. 10. contendat probare hanc inseparabilitatem in matrimonio nõ

esse de

esse de iure naturali primario, neq; secundario: sed esse de iure Diuino positiuo, q & satis doctè contendit probare fortè de A re omnes eadem sentimus, vide ibi.

ARTICVLVS. VII.
Quare indissolubilitas non sit apud omnes gentes.

S.Tho.1.2 q.94.ar.2

SI ergo ita res se habet, vt diffinitum est, q inseparabilitas matrimonij est de iure naturę, quomodo ergo non est idem apud omnes gentes? Videtur enim naturalia (si verè naturalia sunt) esse immutabilia, & inuariabilia, & idem apud omnes: sed clarè cognoscimus esse quàm plurimas nationes infidelium barbarorum, qui talem inseparabilitatem non obseruāt, sed vtuntur repudio pro libito: ergo non videtur de iure naturę, sicut diffinitum est.

Consideratio. *Matt.7.* *S.Tho.vbi sup.* *Arist.4. metaphy. tex.co.9. et.10.vsq; ad.27.* *Mat.7.*

Pro solutione oportet in memoriam adducere, quod suprà B diximus: dupliciter aliquid esse de lege naturę. Vel quia est de primis præceptis iuris naturæ, quæ sunt illa manifesta per se, vt est. Omne malum est fugiendum. Omne bonum est prosequēdum. Item. Quod tibi non vis, alteri non facias. Hæc sunt prima principia per se nota. Ijs cōtraria, sunt prohibita primo de iure naturæ. Alia sunt de iuræ naturæ, siue præcepta, siue prohibita, quæ nō sunt de primis pręceptis legis naturę: quia nō sunt per se nota apud omnes: sed sunt velut conclusiones quędam, quę inferūtur ex primis principijs. Nam in speculabilibus sunt quędam principia prima, ex quibus deriuātur, & deducuntur conclusiones, sicut est. De quolibet est affirmare vel negare, sed non de vno vtrunq; simul, vt ait Aristo. Et hoc. Quolibet est, vel non est. Et aliud. Quęcunq; sunt eadem vni tertio, sunt eadē inter se. Hęc ita sunt principia speculabilia per se nota: quia C nullus est, qui si terminorum significationem intelligat, ignorare posset, ob hoc dicuntur prima principia, ex quibus per ratiocinationem eliciuntur conclusiones quędā. Sic in practicis cōtingit, q ex quibusdam primis principijs practicis notis per se. Quod tibi non vis, alteri non facias, vel. Nulli malum est faciēdum: eliciuntur alię conclusiones in particulari, quę non sunt

per se

per se notæ, sed innotescunt per discursum. Prima vero principia in moralibus, dicuntur esse de iure naturæ primo modo. Secunda autem, quæ sunt conclusiones, dicuntur esse de iure naturæ, secundo modo, licet vtrunq; sit de iure naturæ. His suppositis, ad quæstionem sit prima conclusio.

A

Prima conclusio. Lex naturalis quantum ad prima sua principia, quæ per se sunt nota, est eadem apud omnes gẽtes: nec aliquam variationem patitur. Cõclusio probatur ex dictis Isido. Ius naturale est commune omni nationi. Ratio est. Eo enim dicũtur esse principia prima iuris naturæ, quia ex se, & per se sunt nota in natura: sed cùm naturam eandem habeant omnes nationes: sequitur apud omnes eadem erunt hæc principia. Nam omnia illa faciẽda, vel vitanda pertinent ad prçcepta legis naturæ, quæ ratio practica naturaliter apprehendit esse bona humana. Et quia bonum, habet rationem finis: eo ꝙ omnia appetunt bonum: vt ait Arist. & malum habet rationem contrarij: inde est, ꝙ omnia illa, ad quæ homo habet naturalem inclinationem, ratio naturaliter apprehẽdit vt bona, & per consequẽs vt opere prosequenda: contraria vero vt mala, & vitanda. Secũdum igitur ordinem inclinationum naturalium, est ordo præceptorũ legis naturæ. Inest enim primo homini inclinatio ad bonum secũdum naturam, in qua communicat cum omnibus substantijs, inquantum quælibet substantia appetit cõseruationem sui ipsius: & secũdum hanc pertinent ad legem naturæ ea, per quæ vita hominis conseruatur: contrarium autem impeditur. Sicq; est idem apud omnes velle conseruare se ipsum, & fugere contrarium.

1. conclu. S. Tho. 1. 2 q. 94. ar. 2 Isido. 1 li. Ethi. c. 12. Cice. li. 3. de repub. quæ referitur à Lactan. li. 6. de vero cultu Dei c. 8.

B

Aristo. 1. Ethi. c. 1. S. Thom. vbi sup.

Nota.

Inest etiam homini inclinatio secundum naturam, in qua communicat cum cæteris animantibus. Et sunt de lege naturæ primo modo illa, quæ natura omnia animalia docet, vt est cõmixtio maris & fœminæ, & educatio liberorũ, & similia. Hæc etiam similiter eadem sunt apud omnes.

C

sup. p. p. arti. 1.

Tertio modo inest homini inclinatio ad bonum secundum naturam rationis, in qua differt ab alijs animalibus. Et secundũ hoc inclinatur, vt veritatem cognoscat de Deo, & ꝙ in societate viuat. Vnde idem est apud omnes ignorantiam vitare, & nõ offendere alios, cum quibus debent cõuersari, & alia huiusmodi. Ecce

di. Ecce quomodo hæc quæ sunt de primis præceptis legis natu- A
ræ, reperiũtur apud omnes nationes. Nec aliqua tã barbara natio reperta est, in qua non inueniatur velle se conseruare, sitq; commistio maris & fœminæ, & appetitus ad cognoscẽdum de Deo, & ad pacificè viuendum. De quibus S. Tho. Hæc conclusio est contra Abba. & sequaces, qui in c. finali de consuetu. dicit ius naturale posse variari. Nisi intelligat quantum ad ius naturæ, quod est de secũdis præceptis. Nam tale ius naturæ potest variari, vt in sequenti conclu. probabitur.

S. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 2
Abbas.

2. conclu.
Adria in 4. de resti.
Driedo de lib. Christia. p. 52.
Celius lib. 10. lectio. c. 1.
Quin. li. 3 c. 9.
Tiraq. l. 7 connubi. nu. 22.
In illis quæ non sunt de primis principijs contingit variatio.

2. cõclusio. Lex naturæ quantum ad illa quæ sunt de secundis præceptis, quę velut conclusiones eliciuntur ex primis principijs, est variabilis: nec est eadem apud omnes nationes. Probatur primo experientia. Videmus nanq;, q̀ apud aliquas nationes aliquid quod habetur vt bonum naturaliter cognitum, lumine naturali ex primis principijs: apud alias nationes illud non habetur vt bonum, vt in proposito. Communicare virum & fœminam in operibus ad thesaurizandum filijs, tãquàm bonum habetur, quod ex per se notis elicitur: tamẽ sunt nationes barbaræ (vt constat nobis) quæ illud non habent velut bonum, cùm non prosequantur vt bonum. Item, tanquàm malum aliquæ nationes fugiunt pluralitatem vxorum: quia non est pax in familia, quia rixantur adinuicem, quod elicitur ex notis in lumine naturali: sed tamen videmus non fuisse apud nationes noui orbis, quæ pluralitatem admittunt. Item. Repudiare vxorem iudicatur malum, eo quòd necessaria sit industria mulieris, ad procreationem prolis: attamen apud noui orbis indigenas putabant bonum esse repudiare. Sequitur ergo hæc naturalia de secundis præceptis non esse eadem apud omnes. B

Cõfirma.

Et confirmatur. Hæc secunda præcepta iuris naturæ nõ sunt per se nota, sed per aliud nota, scilicet, per deriuationem ex primis principijs: ergo illis solum erunt nota, qui deriuationẽ, vel ordinem ad prima principia non ignorant: sed sunt quàm plurimæ nationes, quę ignorant hanc deriuationem: ergo & ignorabunt conclusiones varias. Variè enim extimatur de rebus quantum ad illa quę non sunt naturaliter determinata. Cõtingit enim circa huiusmodi conclusiones non omnes eadem sentire, C

tiæ, sed quibusdam videtur rectum, alijs non videtur: qualia
A sunt illa, quæ sunt de iure naturæ secundo modo.

3. conclusio. Illa quę sunt de iure naturę secundo modo, velut conclusiones quę eliciuntur ex primis principijs, nō solum non sunt eadem apud omnes, sed à corde hominum possunt totaliter aboleri. Probatur. Quę sunt legis naturę secundario non sunt per se nota, sed ex principijs cognitionem habēt. At cùm cognitio, quę est per operationem intellectus, impediri possit in homine, vel propter persuasiones in contrarium, vel etiam propter prauam consuetudinem, sequitur quòd deleri possunt. 3. conclu. S. Tho. in 4. d. 33. et in. 3. d. 37. Quæ sunt de iure naturæ secūdario deleri possūt.

Item. Hę conclusiones in operabilibus se habent, sicut conclusiones quę eliciūtur ex suis principijs in speculabilibus: sed circa conclusiones, quę necessarię sunt in specialibus, contingit error. vt constat experientia, ergo à fortiori etiam cōtinget circa conclusiones in practicis, quę non sunt necessarię, sed contingentes, siquidem ad hoc quòd hę conclusiones inferantur ex suis principijs, requiritur lumen intellectus, & cognitio, deductionis vnius ex alio: quę cognitio impediri potest ob innumeras causas, propter malam dispositionem sensus: quia cùm necesse sit intelligentem phantasmata speculari, ex indispositione phantasię, contingere potest error in intellectu. Ergo nō videtur dubitandum, quin possit apud aliquas gentes, harum cōclusionū notitia deleri. Vnde Glo. super illud ad Roma. Cùm gentes, &c. dicit, ꝙ in interiori homine per gratiam innouato, lex iustitię inscribitur, quàm deleuerat culpa. Ob hoc. S. Tho. dicit, ꝙ lex naturalis quantum ad illa, quæ sunt de secundis præceptis, deleri potest à cordibus hominū, vel propter malas persuasiones: vel propter prauas consuetudines, & habitus corruptos, sicut olim apud Germanos latrocinium non reputabatur peccatum, * si extra fines ciuitatis esset. De quo Iulius Cæsar lib, 6. de bello Galli. * Et aliæ sunt inuentæ nationes in nouo orbe, in quibus nonnulla vitia sic in naturam conuersa fuere: vt licere putarent. * Et fortè de concubitu vago ignorantia inuincibilis erat. * 2. Ratio. B Aris. 3. de anima. tex. co. 37. Glo. ad Ro. 2. S. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 6. C Soto de iusti. & iu. lib. 1. q. 4. ar. 4. et. 2. q. 1. ar. 3.

Ex quibus sequitur, non mirandum esse, quòd aliqua gens reperta sit modo, quæ pro nihilo habebat repudium, & nullo Corolla.

modo

Vide Tiraque.l.7.cōnubi. fo. 60.n.44. modo illicitum putauerit: imò cùm esset solum fœmina, & vir: vix reputabat peccatum, dato vir aliam repudiasset, & fœmina alium virum, cuius causa erat. quia repudium licitum credebat, quod est de secundis præceptis iuris naturę. Et potuit ob sua peccata deleri inseparabilitas à cordibus eorum. Adde, ꝙ & fornicationē videtur nō existimasse malum esse. Stat enim bene, ꝙ apud omnes gentes eadē sit rectitudo circa prima principia: non tamen est necesse, ꝙ hoc sit verum circa omnes conclusiones, quæ eliciuntur ex ipsis principijs. Nam apud omnes est verum, ꝙ secundum rationem agatur: ex quo principio sequitur conclusio, propria deposita sunt reddēda. Hoc quidem vt in pluribus verum est, sed potest cōtingere in aliquo casu, ꝙ malum sit reddere depositum: vt si aliquis petat ad impugnandum patriā. Sicq; in alijs conclusionibus potest esse, ꝙ vna gēs iudicet tanquàm recta, & alia non: vt si ex isto principio noto apud omnes. Nulli malum est faciendum, aliqua natio, seu gens inferat: ergo inter cōiuges perpetuò est manendum, quia malum sequitur prolis, ex separatione: alia tamen gens, quę nō iudicat separationem malum, imò bonū: quia conuenit discordantes segregare, aliter iudicat. *Nam huiusmodi cōclusiones, quæ ex decalogi præceptis, quæ prima legis principia dicūtur: non ab omnibus immediatè cognoscuntur: licet decalogi pręcepta, quamuis etiam sint conclusiones, immediatè cognoscantur, & facilè per illa immediata, & prima naturæ principia, vt dicemus in sequenti articulo, in prima cōclusione.* Etsi vt probati authores referant apud Romanos ab vrbe cōdita per. 520. annos non fuit auditum repudium, & primus qui repudiauit fuit Sp. Caruilius vir non obscurus, qui coactus est à censoribus iurare liberorum causa se coniugem dimittere. Erat enim sterilis, qui tamen ob hoc factum in perpetuum exosus fuit populo teste Alicarnasco lib. 2. & Valerio maximo lib. 2. c. 1.

(Margin letters A, B, C; margin note beside B: *S. Thom. vbi sup.*)

ARTICVLVS. VIII.

Quis nam est, qui in iure naturæ potest dispensare.

VTrùm, dato ꝙ inseparabilitas matrimonij sit de lege naturali, & per consequens tanquàm repugnans repudio, si alicui

alicui genti licuit ex dispensatione vti repudio. Et qui dispen-
A sare potuit in lege tali naturali. Quia apud Iudęos constat, in le- *Deu. 24.*
ge veteri fuisse in vsu, oportet inquirere, cuius dispensatione id
factum est.

Pro cuius solutione oportet notare, q cùm per dispensatio- *Notandū.*
nem recedatur à communi cursu legis illius, contra quā dispen- *Vide. Co-*
satur, & ista inseparabilitas, quę repudio opponitur, sit de iure *uarru. in*
naturæ, vt diximus: dispensatio est intelligenda in iure natura- *2.p. ephit.*
li, sicut mutatio cursus naturalis. Nam hoc, & illud naturaliter *c.6.§.9.*
se habent. Quot modis ergo contingit mutari cursum natura- *Abulen.*
lem, tot & fit dispensatio in his quę sunt iuris naturę. Cursus *Matt.19.*
enim naturalis mutatur dupliciter. Vno modo per hoc, q cau- *Cursus na*
sa naturalis, per aliā causam naturalem impeditur à cursu suo: *turalis du*
sicut in illis, quę frequenter eodem modo fiunt. Aliquando au- *pliciter*
tem deficiunt: q homo sit monoculus, vel quòd habeat sex di- *mutatur.*
B gitos in manu, vel quòd non sint membra debita proportione
formata, quemadmodum communiter formari solent. Tunc
quidem contingit in talibus variatio, ab alia causa naturali: eò
quòd virtus formatiua, impeditur ob defectum, vel ob super-
fluitatem materię, quod naturale est. Sicq; impeditur effectus,
& cursus naturalis, circa illa, quę ferè semper contingere solent,
scilicet, quòd homo nascatur cum quinq; digitis in manib9, &
pedibus, & q membra sint debita proportione formata. Hoc
modo non variatur cursus rerū naturalium, qui est semper, sed
solum ille, qui est quasi semper. Per hunc quippe modum non
impeditur, q sol non moueatur eadem velocitate, qua semper
mouetur secundum motum suum naturalem ab occidente in
orientem, vel ad motum primi mobilis, ab oriente in occiden-
C tem: quia semper fiunt eodem modo, nec per aliam causam na-
turalem impeditur à cursu suo.

Secundo modo variatur res naturalis à cursu suo per cau-
sam supernaturalem: sicut contingere solet, quando fit aliquid
miraculosum. Nam quòd homo nascatur monoculus, vel ma- *2.physico.*
lè proportionatus in membris, licet sit variatio in illis, quæ se- *tex. co.82*
cundum naturam contingere solent, non est miraculosum, sed
monstruosum, cùm non sit à causa penitus supernaturali, sed
contingit à causa naturali. Quando verò variatio cursus natu-

ralis, qui semper contingere solet, fit per causam non naturalem, dicitur miraculosè illud fieri: quæ variatio contingit circa motum cælorum, vel astrorum, vel aliorum, vt patet in statione solis tempore Iosue, & in retrocessione eiusdem tempore Ezechiæ, & in eclypsi miraculosa tempore passionis redemptoris nostri. His suppositis, ad propositum de dispẽsatione inseparabilitatis matrimonij, quam naturalem dicimus, sit prima conclusio. A

Iosue.10. 4.reg.20. Esa.38. Matt.27.

1. conclu. Abulen. Matt.19. q.42.

Prima conclusio. Dispensatio in aliquibus quæ sunt de primis principijs iuris naturalis, à nullo alio fieri potest, quàm à solo Deo. Probatur. Sic se habet dispensatio in primis præceptis iuris naturæ, quæ nota sunt apud omnes, & semper sunt eadem in rectitudine, sicut se habet variatio cursus rerum naturalium, quæ semper eodem modo contingunt: at variatio talium rerum (vt diximus) non fit nisi à causa penitus supernaturali, scilicet, à Deo: sequitur ergo q̃ eodem modo neq; dispensatio in talibus primis præceptis fit nisi à Deo. Quòd autem eodem modo se habeant hæc duo, variatio, scilicet, cursus rerũ naturalium, quæ semper contingunt eodem modo: & dispẽsatio in illis, quæ sunt de primis principijs iuris naturæ, ex eo patet: quia sicut illa non nisi per miraculum à solo Deo mutari possunt: sic & in illis quæ sunt de primis legis naturæ præceptis, cũ nullus illa variare posit nisi Deus, neq; per aliquem dispensari possunt nisi per solum Deum. Ex quo habere possumus, quomodo solus Deus potuit dispensare in homicidio, quando præcepit Abrahæ, vt filium suum occideret. Idem potuit in furto, quãdo filijs Israel præcepit, vt accommodata ab Aegyptijs nõ redderent. Idem licitè dispensauit, vt Sanson seipsum interficeret, quod etiam contra prima principia iuris naturæ. Idem potuit Osæ præcipere, vt accederet ad nõ suam. Neq; ob hoc peccarent. Nec ab alio quàm à solo Deo potuit variatio cõcedi fieri sine peccato. Nullus item potuit dispẽsare vnquàm, sicut nec variatio cursus rerum naturalium in illis quæ semper eodẽ modo fiunt.* Hic tamen consideratione dignum reputo, præcepta decalogi nos dicere esse iuris naturæ principia prima, cùm tamen interdùm in præcedẽtibus loquentes affirmauerimus esse conclusiones, quæ ex primis eliciuntur. Quod tibi non vis, &c. B C

Gene.22. Exodi.1. Iudi.16. Osæ.1. Doc. sub. in.3.d.37. q. vnica. Gabr. ibi. Almayn.

In qui-

In quibus nulla est contradictio, imò est. S. Tho. doctrina, quip S. *Thom.*
A pe qui. 1. 2. q. 100. art. 1. dicit, præcepta decalogi esse conclusiones, quæ immediatè ex primis principijs notis eliciuntur. Et. 2. 2. q. 122. dicit, talia esse principia, vtrumq; est verum. Nam sunt principia prima legis, ex quibus aliæ conclusiones deriuantur. Cõclusiones autem, quatenus ex primis illis, Quod tibi nõ vis, alteri non facias, notis, statim dignoscuntur. Imò. S. Tho. in primo gradu ponit præcepta secundæ tabulæ. 1. 2, q. 100. artic. 1. De quo Soto de Iusti. & Iure. lib. 2. q. 3. art. 1. Hinc patet concordia, dictorum, & dicendorum.*
Cõcordia dictorũ. *S. Thom.* *Soto.*

Aduertere oportet, q quando Deus dispensare solet, non fit dispensatio ad omnes generaliter sicut neq; miracula fiunt ad omnes, sed circa aliquas personas in particulari, ad ostẽsionem alicuius euentus. Sic & dispensatio in ipsis primis principijs iu-
B ris naturæ licet fiat à Deo, fit solum circa particulares personas. Sicut dispensatio q filium occideret, soli Abrahæ. Quòd seipsum interficeret, soli Sansoni. Quòd commodata non restitueret, populo Israelitico. Quòd ad fornicariam accederet, Osæ solum. Imò non est censenda dispensatio in istis facta strictè capiendo: vt author est doctor. S. in prima secundæ. q. 100. arti. 8. Nam cùm dispensatio tunc contingat, quando est casus, in quo si verba legis obseruarentur, fieret contra intentionem legislatoris, quæ de bono communi est, & si in omnibus præceptis decalogi sit bonum commune, nunquàm erit dispensatio. Cui astipulatur Altisio. 3 lib. summę, tract. 7. q. 5. Sed de hoc aliàs ex professo in nostris resolutionibus theologicis, si dominus dederit.
Nota. *Gene. 22.* *Exo. 12.* *Iudi. 16.* S. *Tho. 1. 2* *Celaya. in 3. d. 7.* *Soto de Iusti. & iur. lib. 2. q. 3. art. 8.* *Altisio.*

2. conclusio. In illis quæ sunt præcepta secundaria iuris natu-
C rę, quæ sunt velut cõclusiones, quæ inferũtur ex primis principijs. (*Per prima principia intellige decalogi pręcepta, de quo Soto de Iust. & Iure lib. 2. q. 4. ar. 1.*) dispensatio potest fieri ab alio quàm à Deo. Probatur. Dispensatio in istis est velut variatio cursus rerũ naturalium, illorũ quæ frequenter contingũt: licet nõ semper eodẽ modo, vt diximus, sicut q aliquis nascatur monoculus, vel cũ sex digitis, sed variari possũt per causam omnino naturalẽ, vt suprà diximus: ergo & dispensatio in illis quę nõ sũt de primis principijs iuris naturę fieri potest ab alio, quã à
2. conclu. *Soto.* S. *Tho. in 3. d. 37. arti. 4.* *Cela. ead. d.* *Abulen. Exo. 20. q. 35.*

Deo. Nam sicut illa naturalia non semper fiunt eodem modo, sed frequenter, ob quòd possunt variari per aliam causam naturalem, sic & ista naturalia, quæ non sunt prima principia, non sunt per se nota, & non semper fiunt eodem modo, sed frequenter. Quemadmodum ex isto primo principio, Deposita sunt reddenda: infertur, gladium depositum apud me debeo reddere: tamen in hoc potest fieri variatio, quia potest non reddi absque peccato. Quod per aliquem inferiorem à Deo variari potest. Intelliget tamen hic per dispensationem, nō obseruare legem, & non obseruando quis non peccat. Pro quo sit. 3. conclusio: sicut Abulen. Matth. 19. q. 46. notat. A

S.Tho.1.2 q.94.ar.5

Abu.

3. conclu. In lege naturæ à solo Deo dispensatio.

S.Tho.1.2 q.94.ar.6.

3. conclusio. Accipiēdo dispensare propriè pro eo quod est tollere legem latam, sic ꝙ non obliget illum, cum quo facta est dispensatio, siue sit in primis præceptis iuris naturæ, siue sit in secundis, non potest fieri dispensatio nisi à solo Deo. Quia si illa de iure naturæ sunt, solus ille legem mutare potest qui & condere: at nullus alius citra Deum condere potest, ergo nec dispēsare in tali lege. Dispensatio enim cum nominet authoritatē, & potestatem, nullus habet potestatem super legem nisi conditor, vel æqualis ei: sed nullus est Deo æqualis, nec aliquis est cōditor legis naturæ, nisi Deus: ergo propriè capiendo dispensationem, à solo Deo fieri potest. Tamen quia dispēsatio ad hoc est, vt quis agens contra legem non peccet: cùm contingat contra illa quæ sunt de secundis præceptis iuris naturæ agi absque peccato, propter aliquid quod naturale est (vt dicimus) inde est, ꝙ illud dispensationem vocamus. Ad propositum quæstionis applicando, sit quarta conclusio. B

4. conclu. Vide supple. d. 33. q. 2. art. 1. ratio. p. p.

4. conclusio. Cùm inseparabilitas matrimonij per totam vitam non sit de primis principijs iuris naturæ, sed de secundis, potest fieri dispēsatio propriè à Deo, & impropriè ab aliquo alio citra Deum. Probatur. Finis matrimonij principalis, qui est procreatio prolis, non requirit necessario inseparabilitatem coniugum, per totam vitam: ꝙ absq; ipsa non fieri possit. Nam dato coniuges separentur aliquando, potest proles procreari, & educari, licet non æquè bene. Et ad id, quod prodest inseparabilitas matrimonij, maximè est ad operum communicationē per totam vitam, vt filij succedant in bonis parentum, etiam C

post-

postquàm fuerint educati, cùm parentes debeant thesaurizare filijs. At hæc bonorum appropriatio, non est de primæuo iure naturæ, secundum ꝙ omnia sunt communia: quare non est ista inseparabilitas de primis præceptis. Cùm ergo naturalis sit inseparabilitas, & non de primis præceptis, erit de secundis à Deo dispensatio, fieri potest in talibus præceptis de iure naturæ, qui author est ipsius naturæ. Et propriè potest, cùm & legem ipsam auferre valeat.

2. Cor. 12. S. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 5 ad. 3.

Sed ꝙ ab alio quàm à Deo fieri possit impropriè, probatur. Per dispensationem propriè intelligimus, quando ille qui potest, legem tollit, ne obliget aliquem, vel aliquos. Et hoc modo solus Deus est, qui potest naturalia mutare, & in eis poterit dispensare. Impropriè verò dispensatio est, quando agendo contra legem, non peccat. Sic enim ab alio quàm à Deo potest fieri: quia potest per consuetudinem solum fieri, quòd faciendo contra inseparabilitatem non sit peccatum, vt suprà diximus, & infrà dicemus. Nam consuetudo, licet non possit præualere contra illa, quæ sunt prima iuris præcepta, potest tamen præualere contra secunda iuris præcepta, quæ velut conclusiones, quæ eliciuntur ex primis principijs sunt. Item. Et potest fieri dispensatio impropriè, per ignorantiam. Quia quæ non sunt per se nota, inuincibiliter possunt ignorari: & contra ipsa faciens, non peccat. Sicque ignorantia, causat dispensationem istò modo.

ratio. 2. p.

Dispēsatio per cōsuetudinē.

S. Tho. 1. 2. q. 94. arti. 4. et. 5. & . 6.

Dispēsa. per igno.

Itē. Potest fieri dispensatio per hominem. Quia per iudicē habentē potestatem cōdendi legem, qui legem potest cōdere de cōtrario tali conclusioni naturali: quia considerat aliquid in particulari, propter quod nō expedit illud, licet naturale sit, obseruari: vt in ꝓposito de inseparabilitate matrimonij. Si Moyses videret illi populo expedire repudium, potuit cōcedere, tā quàm iudex constitutus. Et faciens secundum talem legē, vel permissionem, seu dispensationem, nullū erat peccatū. Tamen impropriè, esset dispensatio ista: quia Moyses non authoritatē habebat ad naturam mutādam, sed tamen impropriè: quia faciens iuxta illam permissionem, non peccaret: qua non stante, non excusarentur à peccato. Veruntamen ꝙ vinculum nūc in lege Christi tollatur, solum potest ipse Deus facere.

Dispē. ab homine.

5. conclu. 5. conclusio. Inseparabilitas matrimonij quocunq; tempore ad libitum, cùm sit primis principijs naturæ repugnans, à solo Deo tolli potest per dispensationem. Volo dicere in hac cõclusione, quod supra tetigim⁹, ꝙ licet inseparabilitas matrimonij, sit quantum ad totam vitam de secundis præceptis, tamen quantum ad tempus, quod est necessarium ad educationem, & instructionem prolis, videtur de primis principijs, quia tũc tollitur finis principalis matrimonij, scilicet, bonum prolis, quod prẽtẽdit natura. Ob id cùm sit de primis principijs, solus Deus dispensare potest, sicut suprà probauimus. Nam quemadmodum variatio cursus naturalis, in illis quæ semper sunt, & fiunt eodem modo, non fit nisi miraculose à solo Deo: sic & variatio illorum, quæ sunt de primis principijs iuris naturæ, non potest ab alio quàm à Deo fieri.* Quapropter qui contra faciebãt, non excusabantur.* A

s. Tho. 4. d. 33. Abulen. Matt. 19. q. 45.

6. conclu. 6. conclusio. In inseparabilitate matrimonij dispensatio facta per libellum repudij, à solo Deo facta est. Patet. In lege quãtum ad dispensationem solum potest, qui est tantæ authoritatis, sicut legislator, & qui legem, & ius condere potest: sed nullus est tantæ authoritatis sicut Deus, neq; aliquis condidit ius naturæ, de quo est inseparabilitas, ergo nõ potest alius nisi De⁹ dispensare. Nam per illam dispensationem factum est, vt matrimonium legitimum dissolueretur, vt nos post dicemus: sed nullus potest facere vt matrimonium legitimè cõtractum dissoluatur sine morte coniugum, nisi solus Deus: ergo ipse solus dispensauit in repudio. Patet Deut. 24. vbi lex de libello repudij ponitur, tanquã à Deo dicta, quidquid alij dicant. Nam & si Moyses iudex esset supremus inter homines in populo Israelitico, non tamen habuit potestatem ad matrimonium dissoluẽdum quoad vinculã, nec ad legem condendũ de tali re. Sequitur ergo ꝙ à solo Deo id factũ est, & nõ à Moyse propria authoritate, sed Dei præcepto. Imò neq; summus Põtifex potest. In quo deceptus est Caie. qui in propria. q. dixit Papam posse dispensare in matrimonio rato non consũmato. Et similiter Catharinus lib. 6. contra Caie. c. 3. Etiam intolerabilis apparet error Socini, consilio. 28. 1. volu. & Decij in. ca. Qui in Ecclesia. de constitutio. Et Sigismundi Lofredi consi. 50. qui dixerunt Papam B C

s. Tho. ubi suprà. Matt. 19. Caiet. deceptus et Catharinus. Soci. Decius, et Sigis. errauerunt.

pam posse dissoluere quo ad vinculum matrimonium ratum
A & iam consummatum. Contra quos Felin. in dict. c. Qui Eccle-
si. & Baldus in. c. Lator. de re iudi. * Et quidem quo ad matri-
monium ratum non cōsummatum, an per Pontificē fieri pos-
sit Romæ tempore Pauli. 4. doctissimorum disputatio habita
est, & non fuit cōclusum, & tempore Adriani. 6. simile factum
narrat Syluester in verbo Diuortium. 4. & in Concilio Tri-
dētino, etiam disputatio fuit, & nihil diffinitum, ex quo intel-
ligitur difficultas. Hoc argumentum tractat, vt solet Michael
de Medina in suo de Cælibatu lib. 5. c. 88. vide ibi.

ARTICVLVS. IX.

Vtrūm repudium fuerit aliquando in vsu.

B OPERAEPRETIVM duxi hanc moue-
re quæstionem, vt intelligamus quam vim ha
buit obligandi ius naturæ indissolubilitatis,
in matrimonio. Et quidem esse in vsu, potuit
esse, vel apud Iudæos solum, vel etiam apud
Gentiles. Et hoc, vel Dei præcepto, aut dispē-
satione, vel solum cōsuetudine. Ad cuius declarationem sit pri
ma conclusio.

Prima conclusio. Repudium fuit in vsu apud Hebræos ex *1. conclu.*
Dei permissione facta per Moysen. Deutero. 24. Si acceperit *Deut. 24.*
homo vxorem, & non placuerit in oculis eius, dimittet eam, &
scribet ei libellum repudij. At verò q̄ tali lege vterentur, con-
stat legenti scripturas. Et q̄ dispēsatio fuerit facta ab ipso Deo,
patet ex superiùs dictis. Solus quippe Deus est, qui propriè di-
C spensare potuit in illis, quæ erant de lege naturæ, sicut erat inse
perabilitas matrimonij. Fuit quidem permissio, & priuilegiū.
Ob quod in pœnam quidam priuabantur ne vterētur tali per-
missione: sicut ille, qui puellam deflorabat in agro, quæ non es-
set desponsata, cogebatur illam in vxorem accipere, & non po-
terat repudiare. Similiter qui diffamabat propriam vxorem *Deut. 22.*
dicens. Non inueni eam virginem. &c.

2. conclusio. Repudium vxorum concessum est Hebræis, *2. conclu.*
quia erat cōsuetudo apud Gentes, & ne grauarentur, si aliquid

Repudiũ cõcessum Hebræis, quia erat apud Gẽtiles. liceret Gentibus, quod non eis. Conclusio est notanda propter ista quæ infrà dicturi sumus de repudio Gentilium. Quæ probatur ex historijs, & experientia apud nationes Gentium, quæ nunc de nouo inuentæ sunt. Idem patet apud Romanos fuisse in vsu, vt testatur Dionysius Alicarnasæus lib. 2. & Plutarchus in vita Romuli. Patet etiam in fine. ff. veteris, in tit. De diuortijs. Et. C. de repu. Absq; dubio fuisse consuetum apud Gentes, nullus sanæ mentis dubitare poterit. Apud Alex. ab Alex. dierum Genialium. lib. 4. c. 8. latissimè de repudio, & causis apud Gentiles. Et Ioan. Rausius in sua officina textoria. p. p. in verbo, Legislatores, ait, Romulum legem tulisse Romanis, vt fœminæ, non liceret virum repudiare: viro tamen, concedebatur, si in adulterio deprehenderet. A

Dionysi. Alicarna sæus. Plutarch. Alex. Textor.

Quare permissũ repu. Hebræis. Secunda pars, quod ob id fuerit permissum Hebræis, quia Gentibus erat in vsu, probatur. Si enim nunquàm fuisset in vsu Gẽtibus, Iudæi haberent tanquàm verum ius naturæ, inseparabilitatem matrimonij obseruare, nec grauarentur obseruando naturalia, sed nimis grauati sunt accepta lege id obseruare: vt cõstat ex dictis Christi. Ad duritiã cordis vestri, &c. ergo id fuit, quia viderant, non esse indissolubilitatem matrimonij in vsu apud Gentes, apud quas habitabant, Non enim videtur, quod populus à Deo electus grauaretur obseruare, quod obseruabãt cæteri Gentiles: sed quia accepta lege, tanquàm constringebãtur ad ampliorem iustitiam obseruandam: & videbant Gentes vti repudio, nimis grauati conquerebantur de Deo. Ob quod credibile est, permisisse repudium. Nam si conquestus est populus Israel, quod regẽ non haberent sicut cæteri Gentes, ob quod Deus eis concessit, quanto ampliùs existimandum ob repudiũ, quod videbant in alijs Gentibus? Et ita asserendũ est (quòd lege data) aliqua sunt Iudæis permissa, quæ erant in vsu apud Gẽtiles, sicut & de repudio, & dare ad vsuram, saltim extraneis. Deutero. 23. Vindictam exquirere, quia omnia ista exercebant Gentiles. Putabant quidem Hebræi ablatam libertatem, si ipsis nõ liceret quod Gentibus licebat. Quare Deus dedit eis præcepta de sacrificijs animalium, & de alijs multis, quia vtebantur Gẽtiles, sacrificijs, licet illa voluit non in honorem dæmonum, vt Gentiles, sed Dei veri. B C

Matt. 19. *1. Reg. 8.* *Deut. 23.*

3. con-

3. conclusio. Licet repudium fuerit in vsu apud Gentiles, ta *3. conclu.*
A men lege data Hebręis, fuit conueniens in lege permißionem
repudiandi exprimi. Probatur. Licet enim Gentibus esset in *Ratio.*
vsu repudium, tamen quando populus Hebræorum à Deo ele-
ctus est speciali modo, merito timere deberent repudium, cùm
esset contra ius naturæ, nisi constasset eis de permißione per le-
gem. Putarent quippe eis non licere, sed postquàm in lege ex-
pressum, credebant licere.

* An populus Hebræus à peccato esset immunis dando ad
vsurā extraneis ex permißione sicut & de libello repudij alia
est. q. alibi tractanda Michael de Medina in suo de Cælibatu
lib. 4. controuersia prima, cap. 10. putat licuisse Hebræis: quia il
la erat permißio facta à Deo authore naturæ & legis, ideo lici-
ta: sed de hoc aliàs suo loco, quia non ęqua ratio in repudio, &
B vsuris videtur.

ARTICVLVS. X.

Vtrùm Iudæi repudiantes peccabant.

VTRVM Iudæi vtentes permißione in lege facta, peccarent repudiando vxores ad libitum pro quacunque causa, & quocunque tempore. Vel vtrùm ex certis causis solum licebat repudiare vxores, & non omni tempore, sed post prolis educationem. Et vtrùm Gē-
tibus liceret repudiare absq; peccato. Pro solutione fit prima *1. conclu.*
conclusio. *Chrysost.*

Prima conclusio. Hebræi vxorem repudiantes secundum *Mat. 5.*
C legis permißionem nullo modo peccabant. Probatur autho. *Palud. d.*
B. Chryso. dicentis. Bene dicitur, Moyses permisit, & non prę- *33. q. 1. ar-*
cepit, quod enim præcipimus, semper volumus: quod autē per- *ti. 2.*
mittimus, volentes indulgemus: quiā mala ra voluntatē homi- *Ioā. Ma-*
num ad plenum prohibere non possumus. Permisit ergo nobis *io. ibi.*
facere mala, ne faceremus peiora. Hoc nobis permittendo, non *Abulen.*
nobis Dei iustitiam demonstrauit, sed à peccato abstulit culpā *q. 49.*
peccandi. Et tamen auferre culpam à peccato, est non esse pec- *Caie.*
catum, id est, factum est per legem, vt illud quod aliàs esset pec- *Matt. 19.*

catum, non sit peccatum. * Michael de Medina in suo de Cælibatu lib. 4. controuersi. 1. c. 10. latè. A

secundo. Secundo. Deus permisit libellum repudij, & formam dedit, repudiandi, tamen si post permissionem esset peccatum repudiare, appositus esset laqueus Iudæis, in quo omnes caperentur ad damnationem: quia non permittendo, vel malum reputarent, cauerent, vel saltim dubitarent. Verum permissione posita, licitum credebant: ergo si peccarent, in periculo æternæ dānationis positi essent, q̄ non videtur.

tertio. Tertio. Si Iudæi repudiando peccassent, permissione facta hoc debebat aliqua lege constare: at nulla eis cōstabat esse peccatum: ergo non peccabant. Patet. Vel lege naturali, vel scripta debebat eis constare esse malum, sed nō lege naturali, quia erat mos apud Gentiles, qui non peccabant repudiando, vt post dicemus. Neq; lege scripta: quia lex scripta permittebat fieri: ergo cùm nulla lege constabat, nullo modo peccabant repudiando. B

quarto. Quarto. Si Hebræi peccabant vxorem repudiando iuxtà legis permissionem, sequeretur q̄ aliquis agendo quod in se est, & legem obseruando, damnaretur, quod est absurdum. Ergo & dicere, q̄ Iudæi peccabant repudiando. Probatur. Pono Hebræum, qui in nullo legem sit transgressus, nec iota vnum: talis vxorem repudiat, propter hoc quòd odio habet: secundum legis permissionem, talis putat se bene facere: quia secundum legem operatur (id enim possumus, quod lege possumus.) Si ergo repudiando peccat, certum est quòd mortale erit, cùm sit res tam grauis. Moriatur. Talis damnabitur, & fecit quod in se est, legem obseruando. Ergo aliquis seruando omnia quæ scripta sunt, damnaretur, quod pias offendit aures. Et mihi ita certum est, secundum legem, seu permissionem agentes, non peccasse: vt non placeat opinio dicentium contrarium, quantumcunq; graues sint doctores. Nec opus est in præsentiarum cum eis rationibus contendere, aut ad sua argumenta in contrarium respondere: quia nostrum institutum est illa, quæ veriora, & probabiliora sunt, vt talia diffinire, varietatem opinionum tacitè prætereundo. Hæc sint dicta, vt quamuis hanc ponamus conclusionem, contrariam opinionem non putemus C

Contraria opi. nō probatur.

Quæ est Pan. in c. Gaud. Roberti senalis in proprio trac. Conar. in epi. 2. p. c. 7. §. 4.

temus improbabilem. Et sanct. Thom. problematicè eam po- Cōtra Ioā.
A nit in. 4. d. 33. q. 2. ad. 2. & ad vtranq; partem citatur. Et puto Aibo. li.
hanc sententiam tenendam contra Ioan. Aibore. lib. 16. suæ 16. theoso
Theosophiæ. c. 2. phiæ. c. 2.

2. conclusio. Hebręi, vxorem iuxta legis permissionem post 2. conclu.
educationem prolis repudiantes, non solum non peccabāt, sed Soto in. 4
etiam si ante educationem, vel prolis natiuitatem, repudiarēt. d. 33. q. 2.
Conclusio hæc ponitur: quia potuit esse, ꝙ secundum permis- art. 2.
sionem legis liceret eis facere contra illa, quæ sunt de iure natu Ante pro
ræ de secundis præceptis: sicut est post educationem prolis ma lis educa-
trimonium solui, & tamen ꝙ non liceret Hebræis repudiare tionē pote
ante educationem prolis, quod est contra prima iuris naturæ rat He-
præcepta, vt suprà diximus. Ob quod posui conclusionem, quā bræus re-
probo. Tota ratio quare Iudæis licuit vxorem repudiare (vt di pudiare.
B ximus in prima conclusione) fuit, propter legem permittentē: 1. Ratio.
ergo licebit repudiare sicut lege expressum est: sed in lege non determinatum est tempus certum, in quo liceat repudiare, vel in quo non liceat, sed absolutè dicitur, ꝙ si odio habuerit, possit repudiare eam: ergo quandoquidem licet repudiare ex lege, licebit in omni tempore, vel si in aliquo non licet, in nullo licebit, cum non sit potior ratio de vno, quàm de alio quantum ad legis permissionem.

Secundo. Talis permissio de repudio facta est ad maius ma 2. Ratio.
lum vitandum, scilicet. vxoricidium: ergo vbicunq; ratio ipsa propter quam lex data est inuenitur, ibi intelligēda est & permissio legis facta: sed ante sufficientem, & necessariā prolis educationem causa legis reperiri potest, scilicet, odium mulieris, & occasio ad vxoricidiū, vt cōstat: ergo in tali tempore intelligē
C da est legis permissio facta. Quare vtens permissione, nō peccabit. Sic Abulensis super Matth. Dicit enim ibidem in sentētia, Abulen.
ꝙ ob id fuit conueniens Hebræis per legem cōcedi repudium, Matt. 19.
quod erat inter Gentes, vt quocunq; tempore liceret dimitte- q. 48.
re vxorem, etiam ante educationem. Dixi vxorem: quia sponsam, siue de futuro, siue de præsenti non licebat repudiare, cùm lex dicebat: Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam: sed sponsa nō
sponsa non est accepta, nec habita. Et quanuis dimittere an- erat repu-
te prolis educationem contra ius naturæ primæuum videatur dianda.

esse

esse (vt suprà dictum est) tamen à Deo authore naturæ potuit lege data fieri hæc dispensatio. A

3.conclu. Nūc repudiando Iudæi peccant. 3.conclusio. Licet toto tempore legis veteris ante Christi aduentum Iudæi repudiantes non peccarent agentes secundum legem: post tamen Euangelij sufficientem notitiam id facientes, mortaliter peccant. Ratio siquidem quare Iudæis tempore legis veteris licebat, fuit, quia cōcessum in lege: ergo vbi lex reuocata est, nullā habet vim in se excusandi: sed per Iesu Christi aduentum lex cessauit, quantum ad omnia quæ permissa videbantur propter populi ruditatem, vt constat: quia translato sacerdotio, & legis translatio facta est: ergo iam per legem nō excusantur facientes.

1.Ratio. ad Heb.7 S.Tho.1.2. q.103. arti.3. et.4.

2.Ratio. Secundo. In tantum licuit Iudæis vxorem repudiare, inquā tum constitit eis de Dei voluntate: sed post legem Euangelicā à Christo datam constitit de voluntate Dei, quòd non liceret vxorem repudiare, nisi ob fornicationem (& hoc quantum ad thorum) ergo non licuit repudiare post datam legem Euangelicam. Dixi, post promulgationem, quia si contingeret aliquos obseruantes legem Mosaycā modo esse, ad quos nunquàm peruenit notitia Euangelij, tales sua lege veteri vtentes: quia nullā aliam habent, repudiantes nullum committerent peccatum, cùm ignorantia inuincibilis excusaret ante promulgationem. De causa verò repudij sequitur.4.conclu. B

Matth.5. & 19. S.Tho.1.2. q.90.ar.4

conclu.4. 4.conclusio. Apud Hebræos repudiare secundum legis permissionem licuit non solum propter fœditatem aliquam vxoris, vt aliqui Talmudistæ affirmant, vel propter solam fornicationem: vt asserit quidam ipsorum Hebræorū doctissimus: sed licuit repudiare vxorem propter quancunq; causam, ex qua odio habebatur vxor, sine aliqua limitatione. Probatur quantum ad istam vltimam partem, ex qua reliquę partes erunt in manifesto. Si essent determinatæ causæ apud Hebręos ex quibus liceret repudiare, & non ex omnibus, capio vnam ex illis, ex quibus non liceret repudiare, tunc amplius cresceret odium apud Hebræos circa vxores proprias: & si non liceret repudiare, occiderent eas: sed hoc non est dicendum, cùm repudium fuerit concessum ad tantum malum vitandum: sequitur ergo, quòd omnes illæ causæ, quæ sufficientes erant ad odium vxorum C

1.ratio. vlti.par. cō-clu.

Hæc contra supplemen. d.33 q.2. art.3.

vxorum causandum, erant causæ sufficientes ad repudium: & A cùm istæ causæ infinitæ possent esse, sequitur non esse causam aliquam limitatam, sed ex quacunq; licebat. Hãc sententiam tenet Chryso. & alij. Alioqui non obuiaretur vxoricidio, quod timebatur, si non liceret Iudæis ex quacunq; causa, qua odium vxorum causabatur, vxores repudiare. *Chryso.*

Repudium licere nos affirmamus, quia à Deo per legẽ permissum est: ergo ob illud licebit, ob quod concessum cõstat ex lege: sed ex lege constat, propter odium vxorum: ergo quomodocunq;, & quacunq; ex causa oriatur odium vxoris, ex tali licebit repudiare: at infinitæ sunt causæ etiam leuissimæ, ex quibus odium insurgere potest, ergo nõ est causa determinata, ex qua solum liceret Iudæis repudiare. Et probatur assumptum. Dicitur ibi in lege. Si acceperit homo vxorem, & habuerit eã, & non inuenerit gratiam ante oculos eius, dimittat: sed non inuenire gratiam, contingere potest ex infinitis causis: ergo cùm B ex quacunq; causa non inueniat gratiam, licebit repudiare. Et Malachi. 2. Custodite spiritum vestrum. Vxorem adolescentiæ tuæ noli despicere. Cùm odio habueris, dimitte. *Ratio. 2.* *Deut. 24.* *Malachi.*

Ex istis habetur clarè, ꝙ quomodocunq; vir, vxorem odio haberet, poterat repudiare. Et ad vxoricidium vitãdum, quod insurgere poterat ex odio, concessum est repudium. Et apparet quomodo doctores contrarium asserentes, non loquuntur conformiter ad legem. Nam in lege, solum ponitur pro causa repudij, odium vxorum: nec exprimitur ex qua causa odium debeat prouenire. *Corolla.* *Cõtra supple. d. 33. art. 3. & EKiũ de sacra. homi. 76.*

5. conclusio. Licet ita sit verum, ꝙ Iudæi ante Christi aduentum ex qualicunq; causa etiam leui, poterant repudiare vxores, & repudiando non peccabant, tamen si ex leui causa, & irrationabili mouerentur ad repudium, non excusabantur à pec C cato in tali motione. Volo dicere, quòd licet ita verũ sit quod diximus, quòd ex quacunque causa liceret etiam leui, repudiare, & repudiando non peccarent. Tamen oportebat quòd Hebræus ex rationabili causa moueretur ad odium, & non ex leui. Quòd si ex leui, peccaret quidem: non in repudiando, sed quia iniustè motus est ad odium. Et probatur. Quicunq; malè agit, peccat: sed Hebræus ex leui causa, vel irrationabili causa *5. conclu.* *Ratio.*

motus ad odium vxoris malè agebat: ergo peccabat. Et quòd malè ageret, constat: quia non secũdum rectam rationem agit. A Qui enim pœnam infligere vult, quæ culpam superat, non agit secundum rationem: sed Iudæus ex leui, vel irrationabili causa accensus in odium vxoris, ob quod repudiabat, pœnam infligebat vxori superantem culpam: ergo non sequebatur rationem rectam. Et in tali motiuo non excusabatur à peccato, sicut si lege concessum esset, quòd quilibet alium odio habens posset eum lædere. Certum est, si lex iusta esset, qui alium odio haberet sine motiuo, sed solum quia ei displicet, lædendo, faceret secundum legem, nec in hoc peccaret: tamẽ in motiuo, quo irrationabiliter motus est ad odium, peccaret: quia lex ipsa lata innititur in causa rationabili ad odiũ. Sic in proposito. Deus legislator cõcedens libellum repudij propter odium vxorum conceptum in animo virorum, ad vitandum vxoricidium, fundatur in odio, concepto ex causa non leui, sed graui, & rationabili: & vbi talis causa leuis, peccatum esset, non propter B repudium: quia concessum est, quandocunque est odium. sed esset peccatum, in motiuo ad odium ex causa leui, & irrationabili.

6. conclu. Vxori nõ licebat virũ repu.

6. conclusio. Vltima conclusio de Hebræis. Licet secũdum legem ex quacunque causa, quæ odium causabat, licebat viro, vxorem repudiare, tamen nunquàm vxori licuit, virum repudiare, quantuncunque odisset eum. Probatur ex suprà dictis.

1. Ratio.

Quòd repudium dando quis non peccauerit (vt diximus) fuit ex Dei permisione per legem, ergo tantum fuit permissum, & licitum, quantum in lege fuit expressum: sed in lege solum est concessum, & expressum de viris, vt liceat vxores repudiare, ergo nullo modo extendendum est ad fœminas, cùm sit C odiosum.

2. Ratio. Ioã. EKi. de sac. homi. 76. Nõ licuit vxoribus virũ repudiare.

Secunda ratio concessionis repudij fuit ad euitandum vxoricidium, quia Iudæi ex duritia sua erant proni ad tantum facinus: ergo vbi non tale malum timetur, non videtur concessum repudium: sed non timetur, q vxores viricidium committant, eo q semper sint inferiores viris suis, neq; possunt aduersus eos præualere: sequitur q non liceret fœminis viros repudiare. Nec mirandum aliqua licere viro, & permissa ei, quæ nõ fœmi-

fœminæ. Nam concessum fuit viris plures habere fœminas (de
A quibus infrà) attamen nunquàm cōcessum est vni fœminæ, plu
res viros habere. De quo Alexan. ab Alexan. Genialium die-
rum. lib. 4. c. 8.

Præterea. Si mulieri liceret repudiare virum, sicut viro mu- *Ratio. 3.*
lierem, sequeretur inconueniens, quod legislator intendebat S. *Tho. 3.*
vitare propter concessionem repudij. Probatur. Sequeretur *cōtra Ge.*
enim vxoricidium, quod legislator vitare volebat. Patet. Si *c. 123.*
fœminæ liceret repudiare virum ex quacunq; causa sicut & vi
ro, vir cōciperet odium vxoris: quia se cognosceret despectum
ab vxore, si ab ipsa esset repudiatus, & tali odio concepto, cùm
vir sit potentior fœmina, facilè occideret eam: sicq; non tol-
leretur periculum, quod per repudium Deus volebat auferre
à Iudæis.

Ex istis ergo iam liquet, quid de libello repudij dicendum, *Epilogat.*
B & quomodo poterant repudiare tempore legis veteris ex qua-
cunque causa, quomodo etiam, licet ex leui causa ad odiū mo-
tus peccaret Iudæus, non tamen peccabat repudiando: fœmi-
næ verò, nunquàm licuit virum suum repudiare. *Quāuis iux- *
ta imperatorum iura vt ex Theodosio, & Valentiano apparet
in. l. consen. C. eodem titu. fœminis, videtur etiam data facul-
tas viros repudiandi: sed non per legem scriptam antiquam.

ARTICVLVS. XI.

An per repudium dissoluebatur matrimonium apud Hebræos.

DATO ita sit, q̄ repudiare vxorē apud Hebræos
non esset peccatum ex Dei permissione, vtrū per
C repudium matrimonium dissolueretur, & licitū
erat vxori repudiatæ alterum virum accipere, &
viro repudiante, alterā vxorem. At quia hęc quæ- *supple: d.*
stio pendet ex præcedētibus, oportet in memoria retinere quę *33. q. 2. ar-*
suprà determinauimus, repudium in se (licet contra legem na- *tic. 1.*
turæ esset) licuisse ex Dei dispensatione: quia non erat de lege
naturæ strictè, quare vtens tali dispensatione, repudiando non
peccaret. His suppositis sit prima conclusio.

Prima

1. conclu. Prima conclusio. Dato libello repudij secundum legis permissionem, dissoluebatur matrimoniũ primum, legitimè con A tractum. Probatur illa tenenda sunt de libello repudij, quæ scripta certa fide tenemus: sed in Deutero. c. 24. habetur, quòd matrimonium dissolueretur per repudij libellum, ergo sic tenendum. Nam ibidem dicitur. Cumq; egressa alterum maritũ duxerit. Ergo maritum alium accipiebat. Si ergo verus erat maritus secundus, solutum erat matrimonium cum primo.

deut. c. 24

Argu. 2. Secundo. Ibidem habetur, quòd mulier repudiata secundo non poterat ad primum virum redire, nec poterat primus vir sibi recõciliare illam quam repudiauerat. Sequitur ergo, quòd matrimonium soluebatur per repudium. Alioqui non solum non poterat recipere, sed tenebatur admittere, quia suus erat maritus.

Ratio. 3. *Io. à EKi. de sac. homi. 76.* *Tertulli. error.* Tertio. Si per libellum repudij matrimonium non dissolueretur, sequeretur ꝙ tam vir repudians, quàm repudiata essent in peccato mortali: sed non est asserendum, ꝙ per legem scandalum eis fuerit positum, ergo tenendum ꝙ dissoluebatur. In B quo errauit Tertullianus lib. 4. contra Martionem, qui putauit diuortium & repudium in lege noua, & antiqua assimilari. Nam dissimile est, quia in illa dissoluebatur per repudium, & non in noua. Nisi dicatur diuortium inter illos, qui nullo modo poterant coniungi.

2. conclu. 2. cõclusio. Dato libello repudij, tam repudians, quàm repudiata licitè contrahebant cum alijs, cum quibus verũ erat matrimonium, non obstãte primo. Probatur ex prima conclusione. Matrimonium dissoluebatur per libellum repudij, sed soluto vinculo matrimonij, licitum est cuilibet (non obstante alio impedimento) matrimonialiter alteri coniungi: ergo sequitur ꝙ poterat repudians, siue repudiata, cum alio contrahere.

1. Ratio.

ad Ro. 7. *1. Cor. 7.* *2. q. 3. c. Euphe.* *7. q. 1. c. sicut.* Secundo. Authoritate Pauli. Mulier soluta à lege viri nõ est C adultera, si sit cum alio viro: sed per repudium verè (vt constat) mulier soluebatur à lege viri, ergo contrahendo cum alio, non erat adultera, & sic non peccabat.

3. conclu. 3. conclusio. Quanuis repudiata licitè contraheret cum alio, post repudium: mortuo secundo, non poterat redire ad primũ, etiam primo viro volente eam reducere. Probata manet conclusio,

clusio, quantum ad primam partem ex iam dictis secunda con
A clusione. Sed quantũ ad secũdam partẽ probatur. Per repudiũ 1. Ratio. a p.
(vt dictum est) soluebatur vinculum matrimonij: ergo post-
quam fœmina viro alteri nupserat, secundo mortuo, non pote
rat contrahere, nisi cum nouo consensu, & inter legitimas, per
sonas: sed repudians, & repudiata (postquàm aliũ sumpserat)
non erat legitimæ personæ ad contrahendum, ergo non pote-
rat esse matrimonium. Patet apertè ex scriptura, vbi dicitur,
quòd repudiata, si cum secundo contraxerit post mortem nõ
poterit ad primum redire: & etiam ꝙ vir non poterit reci-
pere. Sequitur ergo quòd erat prohibitum matrimonium in-
ter tales personas. Vnde, dato esset consensus de nouo non ta-
men esset matrimonium: quia erat illegitimæ personæ, vt ap-
paret ex lege: nisi aliquis dicat, quòd multa sunt prohibita,
quæ tamẽ facta tenent, tamen non cõstat hoc.

Secundo. Hæc sunt in lege prohibita, vt reprimeretur ira Ratio. 2.
virorum, repudiare volentiũ vxores, cognoscendo certo, quod
amplius non liceret habere, si cum alio contraherent, & non fa
cilè repudiarent. Sed non esset iræ repreſsio, si liceret repudiã
B ti reassumere quam repudiauit, postquam alteri nupsit: ergo
videtur ex tenore legis, quod non posset sibi reconciliare iam
repudiatam.

Quarta conclusio. Repudiata à viro, antequam alium vi- 4. Conclu.
rum sumeret, & vir aliam fœminam: cum nouo consensu
poterant rursus contrahere, & esset verum matrimonium
Nam vbi adest consensus inter legitimas personas, ibi est supra. 1. p. ar. 2.
matrimonium: sed in præsentiarum inter tales esse poterat
talis consensus de nouo, ergo poterant contrahere. Quòd ta
les essent personæ legitimæ, patet: quia si non essent legiti-
mæ, hoc ex lege constasset, sed ex lege non constat (ante-
quàm cum alijs contrahant) esse personas illegitimas. Ibi-
dem anim dicitur: ꝙ postquàm fœmina alteri viro nupsit,
non poterat eo viuente, neque post mortem, priori recon-
C ciliari: ergo à contrario: si antequàm virum alium recipere
voluisset, priori viro, reconciliari posset sine impedimento.
Quia ista odiosa sunt, non est necesse ad casus extendere non
expressos in lege. Itaque est verum, ꝙ post repudium con-

cessum, si vir antequam cum alia contraheret, & fœmina cum alio viro: vellent simul iungi, possent adueniente nouo consensu. Dixi hoc ob id, quod primus consensus præcedens non sufficeret. Cuius ratio hæc est. Per repudium solutum est matrimonium, vt determinauimus: ergo si solutum est, non potest de nouo esse inter duos, nisi sit nouus consensus, cum primus iam nullius valoris sit, sicut si aliquis esset coniugatus, & vxor eius moreretur, post verò resurgeret, antequàm vir, aliam sumeret, non posset habere talem vxorem ex consensu præcedenti: nisi de nouo nouus adueniat, quia mortua vxore, solutum est matrimonium: quòd si de nouo debet esse matrimonium, oportet de nouo concurrant necessaria ad matrimonium. A

Ratio.

Alex. 7. 1. Cor. 7.

5. Conclu. Quinta conclusio. Licet verum sit quòd matrimonium legitimè contractum olim in lege veteri, dissolueretur per repudium, tamen post CHRISTI passionem apud Iudæos, qui seruant adhuc legem veterem, nullo modo dissoluitur. Probatur. Ante dissoluebatur, quia lex data erat de repudio ab illo, qui in dissolubilitate matrimonij dispensare potuit: sed post, in lege Euangelica ab eodem Deo reuocata est talis lex, ergo per legem primam, nullum modo dissoluitur per repudium: & per legem nouam declaratur quòd manet indissolubile: ergo quantumcumque repudium obseruent Hebræi modo, non dissoluitur matrimonium legitimè contractum. B

Si Iudæus nunc repudiasset matrimo. non dissolueretur.

Mat. 5. et 19.

Argu. 2. Secundo. Si matrimonium dissolueretur per repudium, sequeretur quod Iudæi conuersi non compellerentur accipere vxorem primam repudiatam tempore infidelitatis, sed compelluntur ad ipsam recipiendam, vt patet. c. gaudemus. Extra de diuortijs, ergo signum est, quod per repudium non fuit primum matrimonium dissolutum.

Tertio. si matrimonium dissolueretur per repudiũ, sequeretur quod repudiata ducens alium virum non adulteraretur, sed vere adulteratur, licet nõ possit vir obijcere adulterium: quia eam repudiauit, vt patet ibidem in textu, ergo sequitur quòd non dissoluitur matrimonium per repudium post legem euangelicam. C

3. Ratio.

Articulus

A

ARTICVLVS. XII.

Vtrum apud Gentes fuerit repudium.

DEclarato repudio, quod erat apud Iudæos, restat dicere de ea, prout erat apud infideles paganos, tam tempore legis antiquæ, quàm modo post legem gratiæ. De quibus per ordinē disserendo sit prima conclusio. *seneca de remedijs fortui. Plutar. in probl. c. 13*

1. conclusio. In infidelibus paganis ab initio videtur fuisse in vsu vxorem repudiare. Patet, quia cōstat, vt suprà probauimus, & non est scriptum alicubi contrarium, ergo videtur quòd semper fuerit in vsu. *1. Conclu. Ludo. Cel. li. 15. lect. c. 16. Gel. li. 4. ca. 3. et 17. c. 21. Valer. li. 6 ca. 3.*

Secundo. Populo Israelitico statim lege data concessum est repudiare, ne grauarentur nimis inseparabilitatem matrimonij obseruando, quam gentes non obseruabant, sequitur ergo, ꝙ apud gentiles fuit repudium in vsu ante legem datam

B populo Israelitico. Vide Michaelē de Medina in suo de coelibatu, lib. quinto. c. 89.

2. conclusio. Gentiles vxores repudiantes secundū consuetudinem suam ante Christi aduentum, nullo modo peccabant. Si peccassent, maximè, quia facerent contra ius naturæ matrimonium dissoluendo, quod est indissolubile, sed non propter hoc, quia cùm hoc ius naturæ non sit de primis principijs iuris naturæ, non est per se notum, sed est de secundis præceptis iuris naturæ, quæ sunt velut conclusiones, quæ inferuntur ex primis principijs, scilicet, ex decalogi præceptis, ergo non de se habet vim obligandi, vsque dum fiat notum, sed nō fit notum, nisi sit constitutum aliqua lege humana vel diuina, vel consuetudine ab omnibus recepta, ergo vbi non fuerit lex, nec consuetudo, non obligabit. At apud gentes nulla *2. Conclu. Gētiles repudiando non peccabant. Abule. s. matth. 19. q. 30. ad. 3*

C fuit lex positiua, prohibens repudium, nulla fuit lex diuina in tota lege veteri, imo fuit concedens vt dictum est. Item. Nulla fuit consuetudo vniuersalis apud gentiles non repudiandi, ergo nullo modo ius naturæ obligabat: quare in nullo peccabant contra facientes. Probo assumptū. s. ꝙ necesse sit illa quæ sunt iuris naturæ secundo modo lege aliqua firmari

Cicero. mari, vel consuetudine, ad hoc quò d obligent. Cicero. 2. rhetoricorum ait. Res à natura profectas, & à consuetudine approbatas, legum virtus, & religio sanxit. i. firmauit. Ex istis verbis Sanctus Thomas probat, illa quæ sunt de iure naturæ secundo modo non habere vim obligādi, vsq; dum fuerint firmata lege positiua, vel Diuina, vel consuetudine, Cùm enim non sint per se nota, est locus variè opinandi circa similia. Notanda est sententia ad soluenda multa dubia in hac materia, & in alijs. Nam non sufficit aliquid esse de iure naturæ, si illud non sit per se notum, vel sit firmatum lege, vel consuetudine. * Vocantur de iure naturæ secundo modo conclusiones quæ eliciuntur ex decalogo, vt suprà diximus articulo septimo & octauo. A

s. Tho. 1. 2. q. 94. ar. 2

s. Tho. vbi sup. ar. 4

Ex quo manifestè sequitur, quod consuetudo potest præualere, & derogare illa quæ sunt de iure naturæ secundo modo, licet non posit aliquid contra illa quæ sunt de iure naturæ primæuo.

Corolla. Secundò probatur. Si Gentiles ante CHRISTI aduentum peccassent repudiando, debebat eis aliquo modo constare, sed nullo modò poterat eis constare: ergo non peccabant, Probatur: quia non constabat lege scripta eis data, cùm nulla eis data sit: nec per illam quæ Iudęis, in qua repudium permittebatur: nec ex lumine naturali: quia non erat hoc per se notum. B

s. Tho. vbi supr. ar. 5.

2. Ratio conclu.

3. Conclu. 3. conclusio. Gentiles ante CHRISTI aduentum vxores post prolem educatam repudiantes non solùm nō peccabant, sed etiam si repudiarent ante prolis educationem, est probabile eos à peccato immunes esse. Probatur quantum ad secundam partem, quam probabiliter credo veram. Suprà nos diximus id concessum fuisse, seu permissum Iudæis, quia erat in vsu apud Gentiles: ergo videtur, quia illud quod per libellum repudij Deus concesit Hebræis, ante erat apud Gentiles, sed Iudæis concessum, vel permissum est à Deo, vt repudiare possent etiam ante prolis educationem, vt manifestum fecimus, ergo ante erat in vsu apud Gentiles, at id quod licuit absque peccato Iudæis facere, data lege, etiam licuit Gentilibus per suam consuetudinem. C

1. Ratio. 2. p. sup. ar. 9.

Secundo

Secundò. si ante prolis educationem (supposito esset in vsu *Ratio.* 2
A repudiare apud gentiles) esset peccatum, esset quia id videtur esse contra illa quæ sunt de iure naturæ primæuo, quæ sunt per se nota, quia contra bonum prolis illud est directè: sed nõ propter hoc erat peccatum. Probatur. Ad hoc ꝙ illud sit de primis principijs iuris naturæ, oportet sit per se notum, et si per se notum, apud omnes esset idem: sed ꝙ sit malum repudiare ante educationem perfectam prolis, non est per se notum: quia non idem apud omnes: siquidem potest dari aliqua natio tam barbara, in qua non sit prolis educatio perfecta, sed statim post quàm filius potest cibum sumere per se, relinquitur suo arbitrio, quæ inuenta videtur in nouo orbe, vbi vix erat filiorum instructio. Item. Hæc perfecta instructio præsupponit aliam vitam in ordine ad quam fieri debet, sed apud Gentiles barbaros quàm plurimos non erat alterius vitæ cognitio: ergo nec per se nota necessaria instructio.

Nota.

Inuẽta est natio apud quã prolis instructio nõ multũ attinet.

Item; instructio filiorum requirit plenum dominium parentum supra filios: sed potest esse aliqua tam aliena à virtute gens barbara, vt seruiliter viuens sub tyranno, filiorum nul-
B lum habeat dominium, nec curam aliquam, quamprimum per se cibum possunt capere, vt experientia cognouimus: ergo talibus potest esse incognitum hoc ius naturæ: ꝙ sit necessariũ manere in vnum parentes, vsq; ad perfectam prolis educationem: quæ (vt in plurimum) non completur vsque ad vigesimum annum. Quòd si potest esse incognitum, non erit contra ius naturæ primæuum per se notum, repudiare ante hanc perfectam prolis educationem. Quare probabiliter videtur tales ante tempus hoc repudiantes, secundum suam consuetudiné, non peccasse. Nam dato supra dixerimus, quod manere simul virũ, & fœminam vsque ad perfectã prolis educationem, sit de iure naturę de primis principijs, intelligo id verũ esse apud Gentes politicas, & nõ apud Gentes ignorantissimas, quæ nil aliud ferè habent, quàm nasci, & mori. Sed ita verum est id esse apud Gentes vtentes ratione, quæ aliam vitam spectant, &
C tenẽt, & ad ipsam educant prolem, & dirigunt. Si tamen aliquis sit, cui ista sententia displiceat, non contradico. si clariùs contrarium probet, assensum præbeo libenter.* Et quidẽ illa

Nota.

Cõcordia dictorum

quæsunt de iure naturæ primæuo gradus habēt: & quędā sunt alijs notiora, & priora: vt in speculatiuis vnum est primum. s. A de quolibet est, vel non est. Alia itidem sunt principia sub isto primo: sic in practicis, & agibilibus est primum hoc: quod tibi non vis, alteri ne facias: & ipsa prima præcepta decalogi sunt sub isto primo: imò deriuantur ab eo. Itaque sicut in speculabilibus ab vno principio primo, & noto deriuantur alia principia in agibilibus ab vno notiori minus nota emanant.

Arist. 4. Met. tex. com. 9.
Matth. 9.

4. Conclu. 4. conclusio. Gentiles ante Christi aduentum vxores repudiantes, quocūque tempore, & quacunq; ex causa, quantūcumq; leui, si id erat in cōsuetudine apud eos, nullo modo peccabant. Probatur. Lex naturalis de inseparabilitate matrimonij non obligat, nisi fuerit firmata aliqua lege vel consuetudine: sed quòd non liceret infidelibus Gentilibus omni tempore, & ex qualibet causa repudiare vxores, non fuit lege Diuina, neq; humana firmatum, neq; consuetudine (quia pono cōsuetum sic esse omni tempore repudiare) ergo nullo iure obligantur, vndè facientes non peccabant. B

Ratio.

Verum est tamen differentiam esse inter Gentilem, & Hebræum, quia Hebræus ex leui repudians, peccabat, vt in præcedēti arte, probatum est, sed Gentilis non, si haberet hoc eorum consuetudo, quæ sicut propter eam non erat peccatum repudiare, neq; erat ex leui causa facere, si modo cōsuetudo esset Et quòd fuerit aliquando in vsu apud gentiles ex leui causa repudiare, Alexan. ab Alex. lib. 4. Genialium dierum. c. 8. Hebræus tamen, qui Dei habebat cognitionem, astringebatur ad hoc, vt ex graui causa moueretur ad repudiandum.

Alexan. ab Alex.

5. Conclu. 5. conclusio. Gentiles, ante aduentum Christi vxores legitimas repudiantes, non solùm non peccabant, sed etiam si fœminę viros suos repudiarent, quod non est concessum Iudęis. Probatur ex suprà dictis, quia hoc ius naturę indissolubilitatis non habet vim obligandi, nisi fuerit firmatum lege, vel cōsuetudine, sed non fuit apud infideles gentiles lex data, quę eos obligaret, in qua prohiberet fœminę, virum repudiare, neque fuit consuetudo aliqua, que haberet vim legis, imo credimu C

Ratio.

mus consuetudinem fuisse tam ex parte viri, quàm ex parte fœminæ ex æquo repudiandi adinuicem, vt constat ex perië
A tia apud neophytos noui orbis tempore infidelitatis, ergo sequitur quod poterat fœmina similiter & virum repudiare. Dixi, non fuisse lege prohibitum Gentilibus: quia dato lex fuerit data Iudæis, vt vir posset repudiare, & nō fœmina propter causas supra dictas, tamen lex non fuit data infidelibus Gentilibus, neque ad eos directa, neque eis denunciata, neque in aliquo eos obligabat, nisi solùm in illa quæ naturalia sunt de primis principijs, qualia decalogi præcepta. Sequitur ergo, quòd poterat fœmina, sicut & vir, repudiare apud gentiles, & omni tempore, & ex quacumque causa, ex qua vir: quia ex consuetudine, pares erant quantum ad hoc. Hæc dicta sint, quanuis de Romulo dicatur, quòd legem tulerit, vt vir posset vxorem relinquere, sed vxor non virum: vt author est Textor in sua officina, prima parte. Non obstat tamen, sed *S. tho. 1. 2. q. 94. a. 4* *Textor.*
B potiùs confirmatur: quia videtur consuetum fuisse & viro, & vxori, diuertere, sed Romulus voluit id attemperare: & leges hoc sonant Theodosij & Valentiniani, vt suprà dictum est.

6. Conclu. Sexta conclusio. Non solùm repudium apud gentiles erat sine peccato ex parte viri, vel ex parte fœminæ, post matrimonium consummatum, sicut concessum est Hebræis, sed etiam erat licitum post sponsalia, siue de futuro, siue de præsenti, etiam ante consummationem, Probatur. Licitum erat repudium (vt suprà dictum est) post consummationem matrimonij, ergo à fortiori etiam licitum fuit ante consummationem: quia si maius vinculum dissoluebatur absque pec *Ratio.*
C cato, à fortiori, & minus poterat dissolui. Et tandem patet quia consuetudo apud tales gentiles id facit rectum, sed sic cōsuetum erat, vt apud noui orbis incolas (experientia teste) di dicimus. Et constitutum videtur per leges gentium. ff. de repudi. & diuor. l. Diuortium.

7. Conclu. 7. conclusio. Licèt ita verum sit, sicut diximus in. 3, &. 4. conclusione licitum fuisse apud gentiles repudium quacumque ex causa, hoc tamen non obstante, apud gentiles, qui legi

bus humanis scriptis gubernabantur, non licebat ex quacunque causa repudiare, sed solū ex illis in lege scriptis. Probatur: A
Ratio. quia tota ratio quare nos diximus repudium licere apud eos, est: quia non erat ius illud naturę de inseparabilitate matrimonij firmatum aliqua lege, aut consuetudine, & sic non habebat vim obligandi. Ergo si aliqua esset gentilium natio, quę leges haberet humanas de repudio disponentes, illis non liceret aliud, quā quod lege sancitum est: sequitur ergo, ꝙ vbi leges scriptę sunt, obseruari debēt; & solū licebit repudium ex illis causis in lege expressis, vt. C. de repudi. l. Consensu. dicitur de viro. Neque licebit ei, id est, viro sine causis designatis, propriā repudiare iugalē. Neque vllo modo expellat, nisi adulteram, vel veneficam, aut homicidam, aut plagiariā, aut sepulchrorū violatricem, vel dissolutricem, sacris ędibus aliquid subtrahētem, aut latronum fautricem, aut extraneorum virorum viro suo ignorante, vel nolente, conuiuia appetentem, aut ipso inuito sine iusta & probabili causa foris pernoctantem, theatralibus, vel laruarū spectaculis in ipsis locis, in quibus hęc assolent celebrari, viro prohibente. gaudentem, sibi veneno, aut gladio, aut alio simili modo insidiantem, aliquid machinantibus se consciam, seu falsitatis, seu criminū immiscentem inuenerit aut manus audaces sibi probauerit ingerentem, tunc necessariam ei permittimus facultatem discedendi, & causas dissidij legibus comprobare, id est, in iudicio.

Causæ ex quibus cōcedebatur repudium viro. B

Causæ, ob quas mulier virū poterat repudiare.

Si autem mulier velit repudiare virum, ponuntur causæ in eadem. l. Si qua igitur maritum suum adulterum, vel homicidam vel veneficum, vel contra nostrum imperium molientem, vel falsitatis crimine condennatum inuenerit, si sepulchorum dissolutorem, si sacris ædibus aliquid subtrahentem, latronē, uel latronum susceptorem, abactorem, siue furem pecorum, aut plagiarium, cum impudicis mulieribus coeuntem si suæ uitæ ueneno, aut gladio, aut simili modo insidiātē, si eā verberibus afficientē probauerit, tunc repudij auxilio uti permittimus. Ecce cū istæ sint leges humanæ Imperatorum Romanorū, vbi esset natio gentilium, quæ istis legibus Imperatorum gubernaretur, illis repudium solū liceret, obseruatis istis causis repudiandi. Et secundū legem latam à Romulo, solùm C

vir posset repudiare non tamen fœmina: quia ei interdictum
A erat. Non tamen ob id solueretur matrimonium post Christi aduentum, vt in sequenti articulo dicemus.

8. conclusio. Apud infideles gentiles, ad quos nullo modo peruenit euangelij notitia sufficiens, etiam post legem à Christo latam de non repudiando, nullum est peccatum repudiare vxores, sicut nec ante Christi aduentum. Probatur. Si apud tales qui nunc sunt infideles, qui nihil de lege Christi audierunt esset peccatum repudiare, hoc deberet eis cõstare aliqua lege, sed nulla lege eis constat: ergo non peccant repudiando. Nam non constat eis lege naturæ cũ, vt supra diximus, nõ sit de primis principijs iuris naturæ, quæ sunt per se nota. Neque constat eis aliqua lege: quia licet fuerit à Christo institutum in lege noua, ipsi tamen nullã de hoc habent notitiam, vt supponimus. Item. Neque constat eis consuetudine: quia eorum consuetudo est in contrarium, eo quòd habent in vsu repudium: ergo tales gentiles qui nunc sunt, repudiantes non peccant, si-
B cut nec ante legem euangelicam peccabant. 8. Conclu. Ratio. 1.

Si tales gentiles, ad quos notitia Euãgelij non peruenit, peccarent repudiando vxores, sequeretur q aliquis agendo quod in se est, damnaretur, quod videtur impium sentire de Deo. Pono gentilem qui viuat secundum legem naturæ, & in nullo offendat; & vnum Deum, quem lumine naturali cognoscere potest, confiteatur & credat, & quicquid ad salutem necessarium est habeat, qui iuxta suos mores antiquos vxorem repudiet: si iste talis peccaret repudiando, certum est erit mortale: moriatur, talis damnabitur, & agit quod in se est: quia & legẽ naturæ obseruauit, & vnum Deum credidit, & cætera alia cognoscibilia, hoc solo vno excepto, quòd vxorem repudiauit, at hoc videtur falsum, ergo dicendum est, quòd talis non peccabit repudiando vxorem, si non habet aliquã legis notitiã. Ratio. 2. Ad rom. p.

C 9. conclusio. Licet ita sit, quòd gentiles qui nunc sunt, ad quos euangelij notitia peruenit, peccent mortaliter non recipiendo legem Christi, probabile est eos non peccare mortaliter vxores repudiando iuxta mores suos. Probatur prima pars quòd peccent non obediendo. Tales tenentur legem Christi acceptare, qui est dominus, & vniuersalis redemptor omnium 9. Conclu. Infra in hac. 2. p. ar. 17. conclu. 5. Ratio. 1.

Marc. ul. & non sub alia pœna, nisi damnationis æternæ: quia, qui non crediderit, condemnabitur: ergo peccant mortaliter legem A christi non acceptando.

2. Ratio. Ad rō. 7. Secundò. Quicunque non obedit mandatis sui superioris peccat. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, sed non acceptans legem latam à christo, si ei cōstat ab eo esse latam, non obedit mādatis superioris, ergo talis peccat. Quòd talis non obediat, constat, quandoquidem non vult recipere talia mandata, neque talem legem. Hæc pars est satis clara, dummodo sufficienter eis proponatur, & vitæ exemplo, vel miraculis, non ridiculose: vt in nouo orbe à primis armatæ militiæ audiuimus propositam, ostendendo Indis, Bibliā, vel alium librum loco eius, sicut audio contigisse. Et dicunt qui proponunt, oportet credere omnia hic contenta, & obedientiam præstare Papæ, & Imperatori. quod si infideles audientes hæc non admittant, statim bellum iustum reputant nostri. Quàm sit hoc alienum à ratione, est manifestum. De quo aliàs.

Nota modum proponendi fidem, quē habuerunt Hispani.

Ratio, 2. p B Secunda pars conclusionis probatur. Nam non est necesse dicere, quòd infidelis non volens recipere legem Christi peccet nouo peccato, quotiescunque agit contra aliquod mandatorum, quæ sunt in lege Christi: Licet enim de fideli hoc sit verum (quia post legem susceptam inobedientiam cōmittit circa quodlibet) non tamen de infideli est necesse asserere: nam non formaliter, & directè inobedientiam committit, agendo contra quodcumque mandatum Christi: sed est continuè in peccato: quia non vult recipere legem Christi: quam tenetur suscipere. Non enim videtur necessarium dicere, quòd infidelis quotiensċumque non ieiunet, peccet mortaliter, supposito quòd christus ieiunium iuberet in lege sua: quia si præcepta in lege christi data non essent naturalia de primis principijs per se notis, quæ aliàs lege seclusa tenetur infidelis C obseruare, non videtur ꝙ infidelis transgrediendo semper peccet nouo peccato, sed semper manet in vno peccato, scilicet, quia legem Christi non recipit. Non quidem peccat infidelis, qui non vult recipere euangelium: nouo peccato, quia non recipit Eucharistiam: quia non confitetur, quia nō dolet, quia non

Nota.

Abulen. Matt. 18. q. 90.

non baptizatur, sed semper est in continuo peccato, quia non
A vult recipere legem Christi: sic in proposito: dato infidelis gẽtilis audiens Christum legem dedisse, & in ea scriptum, quòd nulli liceat repudiare, tamen ex proteruia non vult legẽ Christi suscipere, & perseuerans in lege sua adhuc repudiat, est in continuo peccato, non quia repudiat, sed quia legem non recipit, quã tenetur recipere. Et videtur probabiliter dictum, quòd si alicui ex infidelibus noui orbis, quibus sufficienter esset fides proposita, ita vt peccarent non credendo ex obstinatione: tamen nollent eam recipere, peccarent quidem, non recipiendo, sed tamen non peccarent repudiando. Sed ego dubito in toto orbe nouo tam spatioso, vbi per loca maritima computando per mare quod dicitur del Norte à terra delos bacallaos: incipiendo vsque ad fretum Magallanicum: & rursus per mare del Sur ab eodem freto, vsque ad vltima loca discoperta in eleuatione 44 gradũ reperiũtur octo mille leucæ, fere vt notum fecimus in nostris physicis speculationibus in tertia editione, in libro vnico de cœlo & mundo, speculatione
B decima & vndecima omnia loca nomine proprio, vt à nauigantibus sunt imposita, nominatim apponendo, dubito inquam sufficienter propositam fidem christi, & legem eius immaculatã, (non ex defectu ministrorũ Dei, quia plures & veri apostolici religiosi sunt) sed ex corruptione & scandalosa vita aliquorum Hispanorum circa luxuriam, & auaritiam, simul & superbiam. Dominus ignoscat illis, qui scandalizant pusillos. Siquidem aduersus Hispanicam nationem in illo orbe, ex cœlo Pauli tuba sonat, id quod dum in terris prædicator & doctor gentium officium adimplens, dicebat Iudæos increpando, qui cum fidem christi suscepissent aduersus conuersos ex gentilitate gloriabantur eos contemnẽdo, ad. Ro. 2.
C Si autem Iudæus cognominaris & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nosti voluntatem eius, & probas vtiliora, instructus per legem, confidis te ipsum esse ducem cæcorum, & lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientiũ, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege. Qui ergo alium doces, te ipsum non doces. Qui prædicas non furandum, furaris. Qui dicis non mœchãdum, mœcharis.

Matt. 18.

charis. Qui abominaris idola, sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris, per legis præuaricationem Deum inhonoras. Nomen enim Dei per uos blasphematur inter gentes. hæc Paulus & A nomine Pauli: hæc prædicamus, & dolemus ꝙ per triginta annos: hæc huiusmodi scandala, simus experti in nouo orbe, vbi si adessent viri exemplares ex nostris Hispanis gentium multitudo per Dei gratiam intraret, at pessimorum morum corruptio nostrorum Hispanorum impedimentum præstat, sed alibi latius.

ARTICVLVS. XIII.

Vtrum per repudium inter gentes dissolueretur matrimonium.

VTrum per repudium inter gentes consuetum, dissolueretur matrimonium. Potuit enim esse, consue B tudinem præualere ad peccatum vitandum in repudiando, sed ꝙ non posset vinculum matrimonij legitime contracti, dissoluere. Ob quod sint conclusiones.

1. *Conclu.* 1. conclusio. Per repudium consuetum apud gentiles, ante

1. *Ratio.* aduentum Christi dissoluebatur matrimonij vinculum. Probatur ex iam dictis. Id permissum est Iudæis: & quicquid de repudio concessum fuit eis, totum erat prius apud gẽtiles (ob quod eis concessum est) vt suprà diximus: sed apud Hebræos per repudium matrimonium dissoluebatur, ergo & apud gentiles. Alioqui aliquid amplius Deus Hebræis concessisset, quã peterent, vel apud gentiles esset in vsu: sed hoc non videtur dicendum, cum causa concessionis ea credatur esse, ne Iudæi gra C uarentur obseruare illa, quæ gentiles non obseruabant: ergo illa quæ Iudæis concessa sunt: apud gentiles erant in vsu. Sequitur ergo ꝙ dissoluebatur matrimonium per repudium.

Ratio.2. Secundò. Gentiles repudiando non peccabant, vt suprà diximus, ergo dissoluebatur matrimonium per repudium. Alioqui si non dissolueretur, quomodo possent excusari à peccato mortali, repudiantes? Imò semper essent in mortali peccato.

2. con.

Secunda conclusio. Repudio facto inter Gentiles, ante ad *2. Conclu.*
A uentum Christi, absque peccato vir aliam ducebat vxorem, similiter vxor alium virum, cumquibus verum contrahebant matrimonium. Probatur sicut in præcedenti conclusione. Per repudium matrimonium dissoluebatur sed soluto matrimonio, quilibet contrahere potest aliàs non prohibitus: sequitur, quòd poterat vir, & vxor repudiata alium inire matrimoniũ. Et quòd absque peccato, patet: nam si per repudium verum *Ad.ro.7.* matrimonium solutum erat: non erat peccatum cum alio *1.Cor.7.* contrahere, sicut neque esset, si post mortem primi viri contraheret, sed ita matrimonium soluebatur per repudium, sicut per mortem, ergo si post mortem, non erat peccatum cum alio contrahere, neque erat si post repudium.

Tertia conclusio. Repudiatam vxorem apud Gentiles poterat vir repudians, quocunque tẽpore, sibi rursus accipere in *3. Conclu.*
B vxorem, similiter vxor virum repudiatum in maritum poterat reassumere, si de nouo esset consensus in matrimonium, nã iam repudio facto inter duos, & matrimonio soluto, post *Ratio.* quàm fœmina repudiata est ab alio, vel mortuus est vir, quem secundò accepit, & idem ex parte viri, potest de nouo consentire fœmina, in virum repudiantem, quem primo habuit: & similiter vir, adueniente consensu legitimo duorum, si alias nõ sint personæ prohibitæ, est verum matrimonium: sed nulla lege, aut consuetudine apud eos legimus prohibitum, sibi reconciliare repudiatam: sequitur ergo quod possent adinuicem de *Lex data* nouo contrahere. Et quidem non obstat lex data Hebræis de *Iudæis nõ* non reconciliando repudiatam: quia illa non obligabat Gen- *obligabat* tiles, nec ad eos fuit directa: sed solum data est Hebræis, & ipsi *gentiles.* illà obligabantur, vt infra dicemus, Quod apud Gentiles esset talis consuetudo reconciliandi, credibile est, quandoquidem modo experientia constat, apud noui orbis incolas consuetũ
C esse, saltim in prouincia Michoacanẽsi, et sic puto in alijs prouincijs.

Dixi in conclusione, si adsit nouus consensus: quia postquam per repudium solutum est matrimonium: & ipsa cum alio viro contaxit, post mortem secundi, oportet si debet redire ad primum de nouo consentiat, quia solutum fuit matri-

monium

nium. Sicut si moreretur, & resurgeret esset necessarius nouus
1.Cor.7. consensus quia: mortuo viro (vt ait Paulus) soluta est fœmi- A
Ad 10.7. na à lege viri. Neque est adultera, si fuerit cum altero viro
Conclu.4 vt supra diximus

Quarta conclusio. Post repudium factum, inter gentiles ante aduentum Christi, si antequàm vir, aliam duceret, &
1.Ratio. vxori contigerit reconciliari, probabile videtur non fuisse necessarium nouum consensum ad matrimonium. Probatur: quia (vt nos infrà dicemus) dato inter fideles matrimonium contractum legitimum dissoluatur per conuersionem vnius ad fidem, alio nolente cohabitare, vel non sine contumelia creatoris, tamē nunquam dissoluitur vsque dum conuersus transierit ad aliud matrimonium, vel quæ non vult conuerti ad alium. Sic in proposito. Si in casu esset necessarius nouus consensus, ob id videtur, quia primum matrimonium solu- B
tum est per repudium: sed hoc non obstat: quia hæc solutio matrimonij per repudium, videtur esse non statim quando repudium fit, sed quàm primo repudians, vel repudiata alium sumit: nam eodem modo soluitur: imò efficacius per dictum Apostoli, quando alter conuertitur, & non vult cohabitare in fidelis fideli: tamen non videtur dissolutio facta, vsque dum alter ipsorum transeat ad secundū matrimonium: ergo etiam in præsenti videtur probabiliter dici posse.
Ratio.2.
Secundò. Quòd matrimonium dissoluatur per repudium, apud gentes ante aliquam legem datam, habetur ex ipsorum consuetudine: quia habent in vsu, sequitur ergo quòd maximè aduertendum est ad eorum consuetudinem, & intelligentiam, ad iudicandum, vtrum matrimonium sit solutum, vel non, sed in casu conclusionis ipsi non credunt solutum matri- C
monium per solum repudium, nisi vir, vel vxor aliam duxerit, sed quandiu manent sine coniunctione aliorum, per solam reconciliationem sine nouo consensu se credunt veros coniuges: ergo sequitur nō esse necessarium nouum consensum: Dixi, probabile, quia non est mihi certum, eo quòd contrarium, habeat apparentiam, scilicet statim per diuortium solutum esse, vt dictum est, sed tamen expertus loquor aliquam repudiatam rursus sine nouo consensu reconciliari.

5.conclu.

5. Conclusio. Post legem Christi, prohibentem repudium apud Gentiles infideles, (etiam ad quos non preuenit notitia Euangelij repudiantes, legetimam coniugem, vel legitimum virum, non dissoluitur matrimonium. Conclusio est notanda ne aliquis ex superius dictis decipiatur, putās per repudiū modo dissolui matrimonium inter Gentiles. Omnia quidem dicta verum tenent, ante legem Christi, sed lege data non dissoluitur per repudium. Probatur. Si dissolueretur per repudium matrimonium legitimū post legem euangelicam, esset, quia gentiles repudiantes vtuntur consuetudine sua, & legibus suis nunc, sicut ante aduentum Christi: & ante aduentum Christi vere dissoluebatur per repudium, ergo & modo: sed non propter hoc patet. Causa quare ante aduentum Christi dissoluebatur erat: quia cum nulla lege instituta esset inseparabilitas matrimonij, solū obligabantur ad illam secundum suam consuetudinem: & talis erat ipsorū consuetudo, vt repudiata aliū sumeret, & repudians similiter, sed iā lege christi data, qui est dn̄s vniuersalis, & redēptor omniū: dedit legē de non repudiando, & declarauit matrimonij indissolubilitatem: ob quod nulla cōsuetudo potest præualere contra talē legē, vt dissoluatur quod indissolubile declaratū est. sequitur ergo dato sit modo repudiū consuetū, ꝙ non dissoluitur, cōsuetudo potest eos excusare repudiantes, propter ignorantiā legis: non tamen ob id dissoluitur matrimo. sicut ante legē christi dissoluebatur.

Dixi in conclusione, etiam si sint gentiles, qui nihil audiuerunt de lege Christi: nam posset esse de istis dubium. Tamen probatur etiam de illis. Data lex Christi vniuersaliter ad omnes, omnes potuit obligare, si voluit, potuit: & voluit omnes, ergo obligantur, sequitur si omnes obligantur, quòd vbicunque homines reperiantur, cuiuscunque conditionis, contra legem facientes, etiam secundum consuetudinem suam, non est validum neque firmum: ergo repudiantes secundum suas leges non dissoluunt matrimonium contra legem Dei, dicentem esse indissolubile. Verum tamē est, ꝙ in tali facto, excusantur à peccato repudiantes: quia nondum lex est eis promulgata, vt suprà diximus. Attamen, dato repudiantes non peccent, nō tamen ob id matrimoniū legitimū dissoluitur. Sicut ego

Marginalia: A — 5. Conclu. post christū, nō dissoluitur matrimo. per repudium. — Ratio. — B — Matt. 19 — s. Tho. 1. 2. q. 97. ar. 3. ad 1. — Abulen. parado. 5. c. 116. — s. tho. 1. 2. q. 77. ar. 3. — C — s. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 4.

ego bona fide posśidens alienum, si alicui donem, vel vendā, licet à peccato sim immunis, nō tamen tenet donatio, vel venditio, quia alienum erat, sic in proposito, dato ita sit, ꝙ gentiles ante aduentum Christi, qui nullam habuerunt notitiam legis Euangelicæ, non peccabant repudiando vxorem legitimam: vel virum legitimum, & alium ducendo, non tamen ob hoc dissoluebatur primum matrimonium legitimè contractum. A

Vltima ratio. *Innocen. 3* Vltimo probatur conclusio, ex determinatione Ecclesiæ, in cap. gaudemus. Extra. de diuortijs. Vbi Innocen. 3. dicit ꝙ gentilis paganus conuersus ad fidem, debet habere in vxorem illam, quam primo repudiauit, alijs relictis. Sequitur ergo, quandoquidem summus pontifex declarat, primam repudiatam veram esse vxorem, ꝙ nunquàm fuit dissolutum matrimonium per repudium. Alioqui summus Pontifex nō præciperet ad primam repudiatam redire: imo neque posset præcipere: quia non posset ipse neque tota Ecclesia facere matrimonium, quod vere non est matrimonium: licet bene in B

In pœnā ecclesia cō pellit ad matrimo. pœnam compellere posset ad consentiendum de nouo, vt compellit, quando quis viuente propria vxore cōtrahit cum alia, ipsa inscia, & post moritur propria vxor, & venit in notitiam illius secundæ, determinatur, quod si ipsa innocens velit cohabitare, & eum vt maritum habere, compellatur vir in pœnam sui peccati, in eam de nouo consentire, & habere vt vxorem, vt patet, Extra. de eo qui dux. in matrimo. quā pollu. cap. Propositum. sicut in foro conscientiæ qui ficte alicui puellę promisit, si sit ei æqualis, vel inferior, tenetur eam ducere & consentire, vt posśit plene satisfacere. De quo supra

Infra ar. 19. & in fine tertiæ partis agemus, sed in c. gaudemus. sup. allegato, verum declaratur matrimonium esse, cum prima repudiata: neque aliquid ibi de consensu nouo dicitur, sequitur ergo, verum & legitimum matrimonium inter infideles paganos, C post legem Euāgelicam, nunquam solui per repudium apud eos consuetum.

6. Conclu. 6. conclusio. Inter infideles gentiles, vtentes repudio post legem Euangelicam, non solum non dissoluitur matrimonium, quando absolute contractum est, sed dato à principio

contraherēt

contraherent,animo repudiandi secundum mores suos, nullo
A modo per repudium datum post tale matrimonium, dissolueretur. Ratio est. Quantuncunq; Gentiles infideles, qui modo sunt,contrahendo cum voluntate sufficiẽti ad matrimmnium, habeant in animo repudiũ,si omnia non placent: sicut est vsus apud eos,est verum,& legitimum matrimonium,vt suprà iam nos in ista secunda parte probauimus:quia matrimonium con tractum secũdum suam consuetudinem est validum, & firmũ. At matrimonium validum,& firmum post legem Christi non dissoluitur inter fideles per repudium,vt probauimus in præce denti conclusione:sequitur ergo,ꝙ quantũcunq; paganus, con trahẽs cum aliqua absolutè matrimonium,& habeat in animo repudium si displiceret,ꝙ postea,dato repudio,nõ dissoluetur matrimonium:quia cùm matrimonium legitimum, & firmũ iudicemus, per repudium superueniens,nullo modo dissoluitur,imò addo vnum,quod probabile reputo,hoc esse verũ,non
B solũ si in animo haberet repudium,tempore cõtractus,sed etiã si exprimeret,& in pactum duceret,dicendo. Ego tecum contraho hac lege,vt repudiare posim te,si mihi displicueris,sicut consuetũ est apud nos:& responderet similiter,crediderim esse matrimonium:quia tale pactum,vel talis cõtractus manet,ac si esset absolutè factus.Dato etiam conditio apponatur, quæ si modo inter fideles apponeretur, vitiaret contractum: sed tamen apud infideles non vitiat,quia sic habet ipsorũ vsus, vt putent sibi licere repudium, etiam post verum,& legitimum matrimonium contractum.Hanc sententiam videtur tenere do. Panor.in.c.De infidelibus,Extra,de consang. & affini. dicens contra Glo.ꝙ si quis Iudæus cõtraheret cum aliqua cum pacto
C repudiandi, esset matrimonium,quia licet ei per legem.Cùm ergo quod licuit Iudæo per legem,hoc & Gentili per consuetudinem:sequitur,ꝙ si infidelis tali animo contrahere,vel in pactum ducere repudium,quando displiceret,esset verum matrimonium. Tales enim infideles contrahẽdo non errant,quia secundum suam consuetudinem contrahunt,& intelligunt cum hoc se matrimonio coniungi, etiam posita conditione illa,vel in animo,vel in pacto,& tamen propter hoc non vitiatur contractus,sed remanet verus,& firmus,secundum veritatem, quã

Ratio.

Si in pactũ duceretur repudiũ,matrimoniũ teneret.

Panor. cõtra glo.

Suprà in hac. p. ar. 4. pa. 285 C.

in se habet. Verbi gratia. Sicut si rusticus esset, qui contrahere vellet, qui est tam barbarus, vt vinculum perpetuum matrimonij ignoret: sed fortè credit vinculum manere ad certum tempus, & tali cogitatione contrahat, tamen cum hoc absolutè velit hanc accipere in vxorem, sicut homines solent facere: nulli dubium est, esse verum matrimonium, etiam si cogitauerit nõ esse perpetuum vinculum, sic in proposito: dato infidelis Gentilis, contraheret absolutè, volens hanc vt vxorem, sed cum animo repudiandi quando displiceret: quia videbat esse in vsu, verum esset matrimonium, licet deceptus fuerit, in ignorantia conditionis contractus, qui est ad perpetuo manendum, & non repudiandum. Sic nos suprà in prima parte diximus, ꝙ rusticus ignorans qualitatem, & conditionem contractus matrimonij, verè contraheret, nec vitiaretur propter eius rusticitatem, sed maneret in sua firmitate, & tantum haberet roboris, quantum intelligunt sapientes. Sic in proposito videtur dicendum apud infideles. A B

sup. 1. p. ar ti. 1. dub. 1.

Epilogatio.

Ex istis omnibus habemus clarissimè, quomodo repudium, quod erat in vsu apud Gentiles, ante legem Christi, & post legem Christi, non erat impedimentũ quominus posset esse verum matrimonium apud eos. Et quomodo vsus repudij, qui nunc est apud eos ex quacunq; causa etiam leui, non vitiat matrimonium legitimè contractum, quandoquidem habeant in animo mutuò se tradere vt vir & vxor: & post contingebat repudium propter aliquod superueniens. Imò dato ita esset, ꝙ haberent in animo repudium, quando contrahebant, quia id habebant in vsu, videtur ꝙ non tolleret firmitatem matrimonij: etiam concesso, in pactum ducerent repudiare. Hic posset addi aliquid de diuortio, quod simile est repudio, sed tamen pro tertia parte missum faciamus. C

Sequitur postquam primam absoluimus quęstionem de repudio, quomodo propter illud dissoluebatur matrimoniũ, & quomodo post legem Euangelicam à Christo datam, tenẽtur omnes ad indissolubilitatem obseruandam. Vnde possumus probabiliter tenere sine præiudicio sanioris sententiæ: ꝙ indissolubilitas non est de se in matrimonio, ita ꝙ teneantur omnes illam seruare, & non seruantes peccent, sed prouenit indissolubi-

indissolubilitas, ex Christi mandato. Et ab illo tempore tenẽ- *Matth. 5. & 19.*
A tur omnes seruare illam, sic q̃ nõ licet repudium dare, nec matrimonium dissoluere. Hanc sententiam videtur tenere do. Abulen. Hæc dixerim propter nonnullos, qui voluerunt dubitare de infidelium noui orbis, matrimonio, ob hoc solum, q̃ repudium habebant. Certè si verum est, indissolubilitatem solum obligare de iure Diuino, licet ipsa sit de iure naturę de secundis præceptis, non ex illo magis negãdum matrimonium inter infideles, qui ex hoc q̃ non seruabaut legem Euangelicam. Illa enim quæ naturalia sunt de secundis pręceptis, solum obligant (vt dictum est) quando lege sunt instituta, vel consuetudine approbata. Istis verò vt cunq; pertractatis, restat de secundo dubio principali, de pluralitate vxorum, vtrùm istud esset impedimentum quominùs matrimonium esset inter infideles. *Abulen. 1. Reg. 8. q. 97. S. Tho. 1. 2. q. 95. ar. 2*

B

ARTICVLVS. XIIII.

De pluralitate vxorum, vtrùm repugnet matrimonio: ita quòd sit contra ius naturæ cum pluribus contrahere.

POSTQVAM de repudio sermonem fecimus, oportet de vxorum pluralitate disseramus. Iuuat enim plurimum ista exactè scire, ad cognoscendum quomodo potuit esse inter infideles Gentiles matrimonium, simul cum pluralitate vxorum. Et primum erit, vtrùm ista pluralitas repugnet iuri naturæ. Supponimus enim pluralitatem vxorum fuisse tam in lege naturæ, quàm in lege scripta: & apud fideles, & infideles. At quia tam in aperto hoc est, nolumus id probare. Nã pręter scripturam testimonium, experientia constat apud noui
C orbis infideles fuisse in vsu: ob id quærimus primo, vtrùm repugnet iuri naturæ, hæc vxorum pluralitas. *Nota. 1.*

Pro solutione quæstionis oportet in memoriam reuocare illa quæ diximus suprà, in ista. 2. par. quando de repudio loquebamur, scilicet, dupliciter aliquid esse de iure naturæ. Vno modo de primis principijs per se notis: & sunt illa, quæ sunt eadem *Theo. d. 33 S. Tho. in 4. d. 33. et 1. 2. q. 94. art. 4.*

Soto de iu sti. et iur. li. 4. q. 4. ar. 4. eadem apud omnes. Secundo modo aliqua sunt de iure naturæ, quæ sunt velut conclusiones, quæ inferuntur ex istis primis principijs, quæ non sunt idem apud omnes. A

Vigue. ca. 16. §. 7. ver. 12. Aristo. 2. phy. tex. co. 75. Notandum insuper. Aliquid esse contra naturam, iudicandum est, quando per illud tollitur finis intentus à natura, vel si non omnino impediatur, saltim si difficilis reddatur: quia vtrũque istorum erit contra naturam, cùm natura ipsa inclinet ad suos fines consequendos vnamquanq; rem, & non solum dat vt consequatur quælibet res suum finem, sed etiam dat vt debitè, & congruè. Exemplum posuimus, quia natura dedit homini oculos ad tuendum se à periculis, & nõ solum illos dedit, sed ordinauit, & in tali loco posuit, vt commodiùs finem cõsequeretur, in capite, & non in pedibus.

Nota. 3. Notandum etiam, in matrimonio naturam prætendere finem principalem, prolis. s. procreationem, & finem secundarium, operum communicationem, inter virum, & fœminam. Oportet ergo videre, an pluralitas vxorũ in matrimonio, repugnet fini, quẽ intendit natura, ꝙ non possit cùm illo stare. Vel vtrùm difficilem faciat. Quibus sic prælibatis, sit. 1. conclusio. B

1. conclu. Ratio. supple. d. 33. q. 1. s. Tho. 1. 2. q. 100. artic. 8. Sco. in. 4. sent. d. 37. q. vnica. Gabr. & Alma. ibi. Ochã. & Aliaco. p. sen. q. 14. Deut. 6. Gene. 16. Gene. 29. & 30. Prima conclusio. Pluralitas vxorum non est de se mala, sic ꝙ non posset aliquando bene fieri. Probo. Si esset de se mala, nunquam licuisset habere plures vxores: sed Patriachæ, & antiqui viri in lege naturæ, & scripta semper peccassent, plures ducendo, sed hoc est falsum, vt ex scriptura constat: ergo non est de se malum. Nam eo quòd odium Dei est intrinsecè malum, nunquam potest bene fieri, & inquocunq; fuerit, peccatũ erit: nullo tempore, nulla circunstantia potest bene exerceri (quicquid dicat Ocham, & Aliaco) quia si Dei odium (qui super omnia est amandus) nunquam potest bene haberi, sic esset de vxorum pluralitate, si intrinsecè esset de se malum plures habere: sed tamen constat aliquando meritorium fuisse plures habere: ergo potuit bene fieri, quod patet in lege naturæ. Abraham habuit Sarram, & Agar simul. Iacob etiam habuit quatuor vxores simul, Liam, Rachelem, Bala, & Zelpham. Isti sancti patriarchæ non reprehenduntur de hoc: ergò licitum fuit plures habere vxores. Quare non est intrinsecè malum de se plures habere C

Secundo.

Secundo. Tempore legis scriptæ viri sancti habebant plures *2. Reg. 3.*
A vxores, vt Dauid habuit, & tamen in hoc non dicitur reprehē- *& 5.*
sus à Deo, Patet: quia dicitur de eo, ꝙ non declinauerit ab ope *1. Paral. 3*
ribus quæ mandauerat Deus omnibus diebus vitę suę, excepto *1. Reg. 1.*
sermone Vriæ Ethei. Ergo accipiendo plures vxores, non fecit
malum. Item & Helcana pater Samuelis simul duas habuit.

2. conclusio. Pluralitas vxorum licet sit contra ius naturę, vt *2. conclu.*
est de secundis præceptis: non tamen est contra ius naturæ, vt *Du. d. 33.*
est de primis. Probatur ꝙ sit contra ius naturæ secundo modo. *Coua. 2. p.*
Illa sunt contra ius naturæ secundo modo: quæ vel tollunt finē *epit. c. 7.*
secundarium, quem prætendit natura, vel faciunt eum diffici- *§. 1.*
lem consequi: sed sic est pluralitas vxorum: nam finis secunda *Vigue. in*
rius matrimonij: qui est operum communicatio, tollitur: ex *suis theo.*
hoc quòd operum communicatio præsupponit amorem, & pa *insti. c. 6.*
cē in familia: sed vbi sunt plures vxores vnius viri, non est pax: *§. 7. uer. 12*
B quia (vt dicit Aristo.) figulus figulū odit. Sequitur ergo, ꝙ vel *Aris. li. 7*
non erit operum communicatio, vbi plures vxores: vel si fue- *Ethi. ad*
rit, nō æquè bene, sicut si solum vna esset vnius. Et quidem (ex *Eudemū.*
perientia teste) constat difficulter esse pacem in familia, vbi *in princi-*
multæ fœminæ. Sicut contigit inter Sarram, & Agar. Solent *pio. Et li. 2*
enim inter se quendam zelum habere perniciosum offensiuū *Rheto. ad*
valde. Et oculis nostris vidimus apud incolas noui orbis, vt vix *theodectē*
fœminæ vellent iungi viro, quia aliam habebat vxorem, pro- *c. 4.*
pter odium, & iurgia, & discordias.

Item. Ex pluralitate vxorum nō est pax in familia, ex hoc
ꝙ vnus vir, nō potest satisfacere in redditione debiti multis si
mul, non solum in redditione ad votum, sed neq; in competen
ti: ex quo necesse est odium, & non amor. Ob has causas plurali
C tatem vxorum dicimus, repugnare legi naturæ secūdario: quia
finis secundarius intentus à natura in matrimonio qui est ope-
rum communicatio, debitè haberi non potest, vbi plures in eo
dem communicant officio.

Pars alia conclusionis probatur, quòd non sit contra iuris na *ratio. 2. p.*
turæ præcepta primaria: quia illud est contra ius naturæ primo
modo, per quod tollitur finis principalis, quem intendit natu-
ra, sed per pluralitatem vxorum non impeditur: nā finis prin-
cipalis est prolis generatio, procreatio, & eius educatio, sed per

 plurali-

pluralitatem vxorum, hoc non impeditur, imò meliùs finis ad est, vbi est pluralitas vxorum: quia vnus vir sufficit multis fœminis fœcundandis, & plures fœminæ, meliùs possunt ad educationem filiorum, quàm vna sola. Sequitur ergo, cùm per pluralitatem vxorum finis principalis matrimonij non impediatur, sed meliùs habeatur, non erit cõtra iuris naturæ prima principia, plures habere vxores. Si enim contingit expluribus, vnã sterilem, & si alia non esset quæ conciperet, non esset prolis procreatio. Et Ioan. Gerson in. 2. p. de matrimonio loquens, dicit non esse contra ius naturę habere plures vxores. Et sic fertur de illo rege ditißimo in prouincia Peru, quòd ducentos filios genuerit: quia plures erant reginæ: & concubinæ, quarum nõ erat numerus certus. Etiam in noua Hispania de domino de Tuzcuco fertur, q sexagenarium excederet numerum. Consimilia de alijs dicuntur.

Gerson. *Nota.* *Qui habuit ducẽtos filios.*

A B

3. conclu. *Cõtra Caietã.* *Gene. 2.* *Matt. 19.* *Ratio. 1.*

3. conclusio. Vxorum pluralitas quanuis non sit contra prima principia iuris naturæ, est tamen contra ius Diuinum positiuum à principio creationis institutum, & post in lege noua expresse manifestatum. Probatur. Ius Diuinum positiuum prout distinguitur contra naturale illud est, quod constat nobis à Deo, tanquàm regula quædam data, per quam actiones nostræ dirigantur: talis verò regula nobis datur ab ipso, quando nobis manifestat voluntatem suam, quæ nobis dupliciter constat, per dicta, scilicet, & per facta. Et vtrunq; dicitur ius Diuinum positiuum, tunc sic. Illud dicitur esse contra ius Diuinum positiuum, quod est contra dictum, vel factum Dei ad nostras actiones dirigendas, sed vxorum pluralitas repugnat facto Dei à principio, qui vnam fœminam Euam, vni coniunxit viro: cum tamen posset plures simul creare, præcipuè vbi non erat alia in mundo. Et ex hoc facto à principio mundi, post, in lege noua, volens declarare matrimonium, quomodo oportet sit vnius ad vnam: verbo explicuit, innitens illi facto dicens, Ab initio creauit Deus masculum, & fœminam, & dictum est. Propter hanc relinquet homo. &c. Non dixit. Propter has, insinuas quòd vna debet esse, vxor solum. Dixit etiã, Adhærebit vxori suæ, non vxoribus. Sic interpretantur locum istum. D. Hieronymus, & Chrysostomus, Sequitur ergo, quòd plura-

S. Tho. p. p. q. 19. et p. sen. d. 45. *Gene. 2.* *Matt. 19.* *Hieron.* *Chrysost.*

C

pluralitas vxorum est contra ius Diuinum.

A Secundo. Gene.2.dicitur,& post à Christo repetitum Matth.19. Erunt duo in carne vna,id est,duo erunt vna caro, & non dixit:erunt tres,vel quatuor,aut plures, quæ verba fuerunt dicta in institutione primi matrimonij: ergo de iure Diuino positiuo,est directè esse vnam vnius,& contra ius Diuinum,pluralitas vxorum in matrimonio. *2. Ratio. Gene. 2. Matt. 19.*

Ad idem,Christo dicēte,Quicunq; dimiserit vxorem suā, & aliam superduxerit,mœchatur:ergo accipiendo secundam, prima repudiata,peccatum est,& adulterium cōmittit. A fortiori ergo si retenta prima,aliam quis duxerit. *3. Ratio. Matth. 5. & 19.*

Astipulatur & Paulus. His qui matrimonio coniuncti sunt præcipio,non ego,sed dominus,vxorem à viro non recedere,quod si recesserit,maneat innupta:ergo si pluralitas vxorum non esset contra ius Diuinum,liceret viro dimissa vna,aliam recipe- *4. Ratio. 1. Cor. 7.*
B re. Vnde videtur,quod vxorum pluralitas, repugnet iuri Diuino positiuo. Et quidem Innocētius in.c.Gaudemus. Extra,de diuortijs,hæc argumēta adducit,ad probandum pluralitatē vxorum esse contra ius Diuinum. Attamen hoc ius Diuinum nunquàm fuit expressè cognitum vsq; ad Christi aduentū,qui expressam legem dedit.* Et sic tenendum est, vt rectè intelligit hunc locum. D. Hieronymus super Matth. & contra Iouinianum lib.1. Et. B. Chrysosto.super Matth.homi.363. In quo deceptus est Thomas de Vio Cardinalis,dicens,non esse expressam in scriptura reprobationem de pluralitate vxorum. Et ad iecit aliud,in quo etiam deuiauit,scilicet,quod est Theologorum opinio:cùm tamen Magister senten.in.4.d.33.apertè dicat esse præceptum Diuinū: vbi adducit locum Matth.19. Et. B. Bonauen.ibi.q.2. Idē Ricar.eadem distin. q.1. Circa hoc vide quæ
C infrà dicta sunt in hac.2.par.art.16.in fine.& art.17.conclu.4.& art.18.in fine secundæ conclusionis,* *Inno. 3. Mat. 19. D. Hiero. B. Chry. Caie. deceptio. Decep. 2. Caieta. Magist. senten. B. Bona. Ricard.*

ARTICVLVS. XV.

An fuerit requisita dispensatio ad pluralitatem vxorum.

SEquitur consequenter. vtrùm habere plures vxores aliquādo licuit absq; dispensatione. Vel, vtrùm fuerit necessaria

dispensatio:& hoc potest intelligi & in lege naturæ, & post,in lege scripta. De fidelibus,& infidelibus Gentilibus. A

1. conclu. Driedo de liberta. chris. li. 1. c. 16. Theolo. d. 33. 4. Io. maio. d. 33. q. 1. Hugo. li. 2. de sa. p. 11. c. 10. et in suma s. n. c. 5. Tira. l. 7. connu. n. 15 s. Tho. in 4. d. 33. q. 1. ad. pri. Cōcilium Colonien. August.

Prima conclusio. Habere plures vxores in lege naturæ omnibus fidelibus,licuit absque aliqua expressa Dei reuelatione. Probatur. Si tunc temporis esset illicitum habere plures vxores, maximè esset,quia fieret contra Dei præceptum,vel contra ius naturæ. Non quia contra Dei præceptum, quia nullum erat expressum de vnitate vxoris,licet solum creauit vnum virum,& vnam fœminam, sed tamen hoc factum non fuit præceptum,quod obligaret. Factum intelligētes,vt post dicemus. Sequitur ergo, ꝙ non erat illicitum ex hoc. Nec erat illicitum quia contra ius naturę. Nam cùm sit soluta contra illa quę sunt de iure naturæ secundo modo (vt suprà diximus) nullam vim obligandi habent talia, nisi sint per aliquam legem sancita, vel per consuetudinem recepta: imò post receptionem per consuetudinem potest tolli: sed nulla fuit data lex, in statu legis naturæ, neq; fuit consuetudo ab omnibus recepta, de habenda solum vna, cùm sancti patriarchæ plures haberent: sequitur ergo, quòd non erat aliquod peccatum tunc vti pluralitate vxorum, etiam sine dispensatione expressa. Hoc testatur. B. P. Augustinus libro de bono cōiugali dicens. Antiquis iustis non fuit peccatum, ꝙ plurimis fœminis vtebantur, neq; contra naturam id faciebant, cùm non lasciuiendi hoc causa, sed generandi, facerent. Neq; contra morem, quia eo tempore ea fiebant. Neq; cōtra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum. Hæc. D. P. Augustinus. B

Ratio. 2. Gene. 16. & . 29.

Secundo. Constat Abraham, Iacob, & alios sanctos tempore legis naturæ, vsos esse vxorum pluralitate, neq; reprehenduntur, imò laudantur satis in scriptura: sequitur ergo ꝙ non fuit illicitum. C

Ratio. 3.

Tertio. Si fuisset in statu legis naturæ illicitum habere plures vxores, esset, quia cùm matrimonium sit quædam commutatio corporum, oportet sit æqualitas ex parte cōtrahentium. Sicut ergo illicitum fuit tunc vxori plures habere viros: ita & illicitū debuit esse viro, plures habere vxores, sed non propter hoc: quia hæc æqualitas viri & vxoris, nō est eodem modo, sed proportionabiliter ad finem, quem natura intendit per contractum

tractum matrimonij:& quia quod intendit primo,& precipue *Alex. ab*
A est habere prolem,& ad prolem,iuuat q vnus vir,plures habeat *Alex. li.*
foeminas:quia pluribus foecundandis sufficit,vt dictum est,nō *4.genia-*
tamen iuuat, q vna foemina,plures habeat vires: quia per hoc *li.die.c.8.*
impeditur generatio: sequitur non inconueniens esse quātum ad hoc,esse inaequalis conditionis virum & foeminam. Similiter etiam in ordine ad alium finem secundarium,quod est,esse in remedium:quia quando vir habet plures foeminas, videtur femina frustrata isto fine,quia non potest virū habere,quādo velit,in remediū:quia cùm pluribus debeat satisfacere,non poterit quando ipsa voluerit ei debitum reddere: nec propter hoc est illicita. Tunc quidem nullam rationabiliter patitur foemina iniuriam,etiam si vir plures habeat vxores:quia tantum quantum diminuitur de fine secundario, scilicet, de redditione debiti in remedium, crescit, & augetur quod intenditur in
B fine principali,scilicet,prolis:sed quilibet rationabiliter debet hoc velle,vt minori bono aliquid subtrahatur, vt crescat quod maius est:ergo non fit iniuria mulieri. Quòd si non fit ei iniuria,quia ampliùs crescit finis primarius,scilicet,proles:sequitur quòd habere plures vxores,etiam in illo statu ante aliquam legem, nullum fuit peccatum, etiam sine aliqua dispensatione.
Exempli gratia,vt ait doct. sub. sicut cibus,ad duo ordinatur, *Sco. d.33.*
scilicet,principaliter ad sustentationem,& secundario ad dele- *q. vnica.*
ctationem,& recreationem,qui vtitur cibo,quanto magis conuenit nutritioni,quanuis aliquid adimatur de recreatione,vel delectatione,non iniustè facit,neq; contra naturam, etiā si nulla in hoc sit expressa dispēsatio. Sequitur à simili,quòd qui plu *Durand.*
ralitate vxorum vteretur, quo meliùs principalis finis matri- *d. 33. &*
C monij,scilicet,prolis staret,& per hoc aliquid adimeretur secū- *Abulen.*
dario fini,scilicet,remedio libidinis, non esset illicitum id age *Matt. 19.*
re,absq; aliqua dispensatione. Sic Duran. existimat pluralitatē *q.30. v∫-*
vxorum iuri naturali non repugnare expressè. *que ad.34*
2. conclusio. Pluralitas vxorum in statu legis naturae, ante *2. conclu.*
omnem legem scriptam,non solum licuit absq; dispensatione *Aug. 16.*
expressa, sed fuit meritorium in partibus illis, plures habere *de ciui.c.*
vxores. Patet ex prima conclusione. Non fuit illicitum plures *38.*
habere: ergo fuit licitum, si licitum in habente gratiam: ergo

b 5 merito-

Sco.in.2. d.41. Durã.d. 40.q.2. s.Tho.1.2 q.18.ar.8. & .9.

meritorium:quia in habente gratiam nullo modo datur actus indifferens,contra Sco.& Durandum, licet detur in esse moris A quantum ad speciem,& nõ quo ad indiuiduum, vt ait.S.Tho. sed illi sancti patres erant in gratia: ergo accipere plures vxores in eis fuit meritorium.

Ratio.2.

Secundo.Quicunq; agit aliquid secundum rectam rationẽ, & propter bonum finem meretur in eo, at sancti patres haben do plures vxores,faciebant opus secundum rectam rationẽ,& propter bonum finem:ergo merebãtur in eo. Quòd esset opus secundum rectam rationem,probatur. Vbicunq; sunt duo bona eligenda,& maius eligitur,relicto minori,est opus secũdum rectam rationem,in præsentiarum,erãt duo bona,scilicet,multiplicatio fidelium, ad quam necessaria erat vxorum pluralitas,& erat aliud bonum,ꝙ esset pax in familia,ad quã erat conueniens,solam vnam esse vxorem,sed maius est bonum cõmune,quàm particulare: ergo secundum rectam rationem facie- B. bant,qui plures capiebant.Et ꝙ esset propter bonum finem,patet:quia finis erat multiplicatio fidelium.

Aug. cõtra Faust. li.22.c.49 & de bono cõiu.c. 9.& 13. & 19.

Ratio.3.

Tertio.Si nõ esset meritorium,esset ex hoc, ꝙ cõtra dictamen rationis apparebat,& cõtra ius naturę,sed non erat contra ius naturæ,cõcurrente circũstantia temporis:ergo erat meritorium,Nã prima præcepta iuris naturæ (quia multum distant à particularibus)non cõtingit variari,tamen circa secunda præcepta iuris naturæ,quæ sunt velut conclusiones, quæ eliciuntur ex ipsis primis principijs cõtingit, vel propter aliàs circũstantias,sicut in entibus secũdũ naturã:quia ea quæ sunt penitus naturalia,manẽt penitus immota,sicut asserit Arist. Ignis ardet hic,& in Persis,quod nũquàm mutatur.Alia sunt naturalia,partim adiuta ex cõsuetudine, quæ licet habeant motũ naturalẽ, non tamẽ habent determinationẽ omnimodã in natura, sicut C esse dextrũ,& sinistrũ:& ideò cõtingit aliquos fieri ambidextros,sinistra potest esse aliquãdo melior,cum tamen dextra sit absolutè melior.In proposito. Licet habere plures vxores absolutè,sit contra ius naturæ,tamen cùm non sit de illis,quæ omnimodã habent inuariabilitatẽ in natura,possunt aliqua circũstãtia variari,erũt bona,scilicet,aduenientc tali temporis circũstãtia.Sic fuit pluralitas vxorum respectu finis,non solũ bona,

Soto de iustic.et. iur. lib.1.q.4. art.4.

Aristo.5. Ethi.c.2.

s.Tho.1.2 q.94. ar-tic.4.

sed aliquo modo necessaria: ergo sequitur, q tales qui habebāt
A plures, merebantur. Patet etiā in c. Obijciebatur. 32. q. 4. Quòd
codices vulgati tribuūt Ambrosio: cum in veritate sit August. *D. Aug.*
li. 22. cōtra Faustum. c. 47. Sic Magist. sent. d. 33. Augustino tri- *Magist.*
buit, quod citat Supple. d. 33. q. 1. art. 2. * Hanc eādem conclusio *Supple.*
nem in tractatu de Cælibatu li. 4. controuersia. 1. c. 9. probat Mi
chael de Medina minorita eleganter. * Et quamuis cum pluri-
bus illud matrimonium fuit cōtractum, verè fuit sacramentū:
eo modo quo ante Christum sacramentum dari potuit, in quo *Error Lu*
pessimè Luther errauit. Quem optimè redarguit Castro in suo *theri.*
de hære. lib. 11. verb. Nuptiæ. hæresi. 3.* *Castro.*

3. conclusio. Accipere plures vxores in statu legis naturæ, *3. conclu.*
absq; dispensatione expressa, sic licuit, vt etiam si fieret inuitis *Vigue. in*
B primis vxoribus, vel sine earum cōsensu: nullum esset pecca- *suis insti.*
tū. Istam conclusionem pono propter aliquos doctores graues *theo. c. 16.*
aliàs, qui affirmāt licitam pluralitatem vxorum: sed tamen q *§. 7. ver-*
hoc deberet esse cum cōsensu primæ. Quorū ratio hæc est, quia *bo. 12.*
posito vir dederat potestatem sui corporis primę vxori, nō po- *sup. in. 4.*
terat habere ius ad dandum alteri, sine suo expresso consensu: *d. 33. q. p.*
quia non erat suum, sed tamen cum consensu vxoris, poterat. *art. 2. con*
Quod probant ex scriptura. Gene. 16. Dixit Sarra ad Abrahā. *clu. 2.*
Ecce conclusit me dominus ne parerem, ingredere ad ancillam *Gene. 16.*
meam, si saltem ex ea suscipiam filios. Ecce quomodo Abra- *& addu-*
ham duxit aliam vxorem, de consensu primæ. Idem dicūt con *citur, 32.*
tigisse Iacob, qui Lyam duxit de cōsensu Rachelis, quæ iunior *q. 2.*
erat, & de voluntate harum duarum ingressus est ad ancillas ea *dixit Sar*
rum. Ad ancillam Rachel propter sterilitatem. Ad ancillā ve- *ra.*
rò Liæ, postquàm Lya credidit se desijsse parere. Hęc illi docto *Gene. 30.*
C res. Sed tamen contra eos posita cōclusio, probatur: quia (vt su- *Ratio.*
perius dictum est) si non liceret plures ducere, sine consensu pri *Cōtra sup*
mæ, eo esset, quia priuatur iure suo, quod habet in corpus sui vi *ple. vbi su*
ri, vel quia fœmina nupsit viro, in remedium incontinentiæ: & *prà.*
si sint plures fœminæ, quibus debitum debeat vir reddere, non
quotienscunq; tentationem patitur prima fœmina, poterit vti
viro in remediū: sed nullum istorū obstat quominùs in tali oc
casione liceret pluribus vxoribus vti. Primū nō obstat, quia da
to ita sit, q per matrimonium fœmina, acquirat ius in corpus

viri, non tamen quominùs maneat liber ad se reddendum alteri, salua redditione debiti. Cùm ergo debitum, possit reddere A primæ vxori, etiam si secundam sumat, sequitur ꝙ ipsa nolente, potest cum secūda contrahere. Neq; propter secundū. Nam licet fœmina, virum acceperit propter remedium incontinentiæ, principalius tamen propter prolē habendā: ergo vbi principalius saluatur, etiā si sit cum aliquo detrimento minus principalis, non fit iniuria fœminæ, etiam si fiat ipsa inuita: quia nō est rationabiliter inuita. Item: quia dato virum acceperit in remedium incontinentiæ, non tamen in omni loco, & in omni tempore debitum reddi debet, sed pensatis quibusdam circunstantijs. Sequitur, ꝙ sicut propter aliquam circunstantiam, vir potest negare debitum primæ vxori petenti, etiam si nullam aliam secundo duxerit, etiam vxore inuita, poterit absq; peccato licitè aliquando denegare ducendo secūdam, propter aliquam circunstantiam superuenientem, sed talis erat circunstātia tunc occurrens, multiplicatio, scilicet, generis humani: ergo B videtur, ꝙ quandoquidem licuit plures ducere vxores, & meritoriè factum est, ꝙ potuit fieri, & benefactum est absq; licētia, vel consensu primæ vxoris.

[Margin: 1.Cor.7. — 1. Cor. 7. — Nō omni tēpore, et loco debitum reddendum. — Ad.1.ar.]

Ex dictis patet solutio ad primam rationem opinantium contrarium.

Ad.2. ex scriptura, dicendum, ꝙ illa verba dixerit Sarra, & ꝙ tanquā fuerint de consensu ipsius. Idem respectu Iacob credimus factum: quia fœminæ cùm essent sanctæ, eligebant maius bonum, scilicet, multiplicationem generis humani, cùm detrimēto minoris, scilicet, pacis in familia. Sed tamē ex hoc nō sequitur, ꝙ Abraham, vel Iacob non possent id facere, ipsis etiā nolentibus.

4. conclusio. Capiendo dispensationem non pro expressa re C uelatione, neq; pro interiori inspiratione particulariter facta, sed largè, pro interiori dictamine rationis, nunquàm licuit habere plures vxores sine dispensatione, hanc cōclusionem libet ponere, ne videamur obuiare grauissimis doctoribus contrariū asserentibus. S. Tho. in. 4. d. 33. q. 1. art. 2. Palu. ibi. q. 1. art. 1. Maio. ead. d. quæst. 1. S. Anto. 3. p. titu. 14. ca. 10. § 2. Ambrosius Catha. contra Caiet. lib. 5. Driedo. de liber. Christiana. lib. 1. ca. 18.

[Margin: Ad. 2. — Michael de Medina de Cælibatu li. 4. controuer. 1. c. 9. 4. conclu. — Vigue. in theo. insti. c. 19. § 7. ver. 11. — S. Tho. — Palude. — Maio. — S. Anto. — Driedo.]

Probatur

Probatur quantum ad partem vltimam. Certum est illos sanctos viros, qui tunc nullam legem habebant scriptam exterius, nisi solum in corde, sequentes dictam rationis, non mouerentur ad agẽdum contra factum Dei, qui à principio vnum masculum, & vnam fœminam iunxit in matrimonio: nisi interius mouerentur secundum rectam rationem: sed talis rectæ rationis motus, dispensatio large dici potest: ergo seclusa illa, non licuit habere plures vxores. Probatur ꝙ sit dispensatio. Nam per dispensationem fit ꝙ illud, quod antè non licebat, liceat adueniente dispensatione, sed adueniente recto iudicio rationis facit licere, quod non liceret eo secluso: ergo large dispensatio dici potest. Et ꝙ recto iudicio secluso non liceret, patet: quia tũc agebant contra factũ Dei, per quod debebant regi in suis operibus, nisi interius aliud dictasset ratio. Ex hoc habes, quomodo concordare possis doctores contrarium opinantes. Nam dicentes dispensationem necessariam, debent intelligi isto modo, vt dispensatio, dicit iudicium rectum rationis mouẽtis ad pluralitatem vxorum. Et doctores dicentes non esse dispensationem necessariam, intelligunt dispensationẽ expressam exterius, vel interius per reuelationem aliquam factam patribus. Sic tenet, & bene do. Abulen.

Cathari. Ratio vltip.

Durã. d. 33. q. p.

Cõcordia doctorũ.

Durand. vbi sup. Abulen. Matt. 19. q. 30. et. 34

A

B

Sed maior difficultas est, quomodo ad determinationẽ Ecclesiæ respondendum, quæ expresse contrariũ sonat in. c. Gaudemus de diuortijs. Ad quod dupliciter respõdetur. Primo nõ esse contra Ecclesiæ determinationem: nam licet in illo. c. sint ista verba, non licuit habere plures vxores sine dispensatione, non sequitur, ꝙ illa verba sint Ecclesiæ determinatio, sed sunt verba dicta ab Innocentio, sicut si quidam homo doctus proferret, & non voluerit determinare vt summus Pontifex. Alio qui sequeretur, ꝙ omnia verba quę sunt in Decretalibus, essent Ecclesiæ determinationes, quod non est dicendum, cùm multa dicta in Decretalib⁹ sint reprobata à doctoribus: quia doctores non habent vt determinationes, sed vt sententiæ, quædam additæ, ipsis determinationibus, de quibus, vel contra quas, licet contrarium opinari.

p. respon.

Nota quãdo licet opinari cõtra aliqua posita in Ecclesiæ determinationib⁹.

C

Pro cuius debita solutione oportet in memoriam reuocare, quod memini me dixisse in. 1. par. cùm de catechismo ageremus,

Sup. p. p. ar. 22. dubio. 3.

Notandū quid ī Pōtificis, aut Ecclesiæ determinationib' considerādum.

De hoc vide resp. ī hac. p. articu. 21.

mus, quòd in omnibus Pontificum determinationibus, ad hoc
quòd ciamus segregare certa ab incertis, & dubia ab illis quæ A
sunt firma, videre oportet quid fuerit quæsitum, & de quo du-
bio summus Pontifex fuit requisitus: & supposita intelligen-
tia quæstionis, videre verba textus circa dubium: & illud ha-
bendum est tanquàm firmum, & certū in decisione illius quæ-
stionis, de quo nulli licet vnquàm dubitare absq; peccato. Ta-
men si in decisione questionis, vel dubij, summus pontifex, vel
Concilium alia ponat verba, non ob id habenda sunt tanquàm
determinatio Ecclesiæ: quia illud non fuit propositum in que-
stione, & non authoritatiuè determinatum, sed tanquàm pro-
babile adiunctum. Exempli gratia. In. c. Maio. De baptismo.
& eius effectu. Et in Clemen. vnica, de summa Trini. & fide ca
tho dicitur, q̄ in baptismo infunditur gratia, & infunduntur si
mul virtutes quantum ad habitum: attamen doctores catholi-
ci circa infusionem istorum habituum dubitant, & alioqui opi
nantur tales habitus non dari, saltim de virtutibus moralibus. B

Sco. in 3. d. 26. Durā. d. 23. q. 6.

Neq; od id damnari putamus: quia non contra Pontificis de-
terminationem opinantur, sed contra hominis sententiā, scili
cet, summi Pontificis, qui velut homo, quod probabile videba
tur, dixit. Imò ibi in Clementina explicat, probando opinio-
nem tanquàm probabiliorem. Nam in questione solum fuit, q̄
quidam hæretici dicebant non tolli per baptismum peccatum
originale, & q̄ paruulis non prodesset ad salutem: quia credere
non poterant. Hæc sunt tibi determinata, & contrarium nulli
licet opinari. Alia tamen (vt quòd infundantur habitus virtu-
tum) addita sunt, non vt determinationes, sed vt probabiliter
dicta: quia illa non fuerunt in questione proposita, etiam si mo

Cōcil. Tri. Soto de natura & gratia li. 2. c. 18. Vega de iustifi. li. 7. c. 24.

do in Concilio Tridentino fuerit diffinitum infundi in iustifi
catis aliquid, quod & inhæret formaliter, quāuis non nominet
habitum. De quo in nostris resolutionibus Theologicis. Sic in C
proposito. In. ca. Gaudemus. Extra de diuortijs. propositum
fuit dubium, vtrùm pagani, qui contraxerunt in gradibus pro
hibitis lege Diuina veteri, vel canonica, si conuertantur, de-
beant separari. Secundum fuit, vtrùm pagani, qui plures habe-
bant vxores, vel qui legitimam repudiauerunt, si conuertan-
tur, debeant, vel possint plures retinere. Vtrùm etiam repu-

diatam

diatam debeant iterum sumere, reiecta quàm habent, quando A conuertuntur. Hæc fuerunt dubitata in. c. illo, quę à summo Pō tifice fuerunt determinata, & non licet contrarium opinari. *Abulen. in suo defe so. &* Attamen, vtrùm licuerit plures habere vxores cum dispensatione, vel sine ea, non est dubitatum. Et dato à summo Pontifi *1. Reg. c. 8* ce ibi sit insertum, non tamen vt determinatio, sed vt sentētia *q. 102.* doctoris tenēda. Quare nō est inconueniens contrariū opinari.

Secundo potest dici, q̃ textus non repugnat nostræ conclusioni: quia quando dicit, non licuisse habere plures absq; dispēsatione, intelligitur capiendo dispensationem pro dictamine rectæ rationis, iudicantis id expedire pro illo tempore, sicut in vltima conclusione declaratum est. *2. solutio.*

ARTICVLVS. XVI.

An licuit habere plures vxores tempore legis scriptæ.

B SEQVITVR dicendum de tēpore legis scriptæ quomodo licuerit plures habere vxores. Ad quod tribus conclu. respondetur.

Prima conclusio. Tempore legis scriptę, ante Christi aduentum, licuit plures habere vxores solum ex ipsa lege, sine alia dispensatione. Probatur. In Deute. dicitur. Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & aliā odiosam, non poterit filium dilectæ, facere primogenitum. Sequitur ergo præsupponere hominem plures habere vxores, & non reprehendit, ergo fuit licitum illas habere: quia illa loquutio, non est particulariter ad aliquem hominem directa, sed ad omnes. *1. conclu.* *Deute. 12*

Secundo. Quia legitur tempore legis veteris, sanctos plu- *Ratio. 2.*
C res habuisse vxores, qui non sunt reprehensi, sed ore Dei lau- *1. Reg. 15.*
dati. Patet de Dauid, & de patre Samuelis, qui miraculose fi- *2. Reg. 3.*
lium habuit. Idem de Salomone: ergo licuit id tempore legis *& 5.*
scriptæ. *1. Para. 3.*

Tertio. Si vxorum pluralitas, tempore legis scriptę esset ma *1. Reg. 1.*
lum: cùm constet quàm plurimos plures habuisse, fuisset repre *3. Reg. 11.*
hensum ab aliquo propheta: sicut alia vitia reprehendebantur: sed nō inuenitur, vt patet ex lecti. lib. Reg. Paralipo. Iudic.

& pro-

& prophetarum, credibile ergo est tempore legis licuisse habere plures vxores: & hoc solum ex verbis legis intelligi potuit A absq; aliqua alia dispensatione.

2. conclu. 2. conclusio. Licet tempore veteris legis licuerit plures ha-
1. Ratio. bere vxores, tñ multitudinem effrænatam habere, non licuit. Conclusio patet quantum ad primam partem ex iam dictis. Sed secunda est manifesta ex scriptura reprehendente multi-
3. Reg. 11. tudinem effrænatã: vt arguitur Salomon, de multitudine vxo
Deut. 17. rum. Item, regi prohibetur ne habeat plures.

2. Ratio. Secundo. Causa quare nos diximus in lege naturæ licitam vxorum pluralitatem, etiam absq; aliqua lege, erat ex hoc, quòd recta ratio dictabat, propter bonum finem, scilicet, prolis gignenda, conueniens pro tunc esse: ergo secluso tali bono fine, male fieret, sed qui effrænatè plures recipit in matrimonio, videtur alium finem intendere, scilicet, lasciuiam: ergo videtur illicitum quàm plurimas habere. Nam vbi multitudo vxo B
3. Reg. 1. rum inordinata, non prodest ad prolem: quia effœminatum relinquunt hominem. Vnde de Salomone, qui legitur habuisse septingentas reginas, & trecentas concubinas, solũ legitur vnũ habuisse filium Roboam, quem habuit antequàm multiplicaret sibi mulieres, quãuis hæc non sit in omnibus certa ratio, cũ in rege del Peru (vt diximus) locum non habuerit. De quo dicitur ꝙ ducentos genuerit filios.

3. conclu. 3. conclusio. Post legem Christi, quæ reuocat vxorum pluralitatem, nullo modo licet Iudæo, qui Euangelij notitiã habet, vxorem præter vnã habere. Hæc conclusio tam manifesta est,
Matt. 19. vt probatione non egeat, quandoquidem dominus Iesus vni-
Gene. 2. uersalis redemptor, & legislator, hãc declarauit veritatem, vsq; ad illud tempus occultam: ꝙ, scilicet, in matrimonio vnus, vni C cõiungi debeat, ad quàm legem omnes obligãtur, & cuius trãsgresio, reos mortali peccato facit, nisi ignorantia excuset. Si enim Iudæus esset, ad quem notitia Euangelij non peruenit, indubiè fatendum, talem non peccasse in hoc, ꝙ præter vnã, aliã admittat vxorem in matrimonio. * Dixi, post legem Christi,
Error Anabaptistarum. in qua vxorum pluralitas damnata, & apertè lex data, de vnitate vxoris in matrimonio. In quo errauerũt Anabaptistæ nostris temporibus: qui dicunt licere duas habere vxores simul in matri-

in matrimonio, qui negant legem de vxoris vnitate. In quo
A etiā do. Caie. aliàs catholicus à vero deuiauit: quippequi Marci. 10. dicit, legem de vnitate vxoris in canonicis libris non esse scriptam: & Matth. 19. clariùs dicit. Tenendum tamen est incunctanter contrarium: cuius lex patet in Christi sanctionibus, & institutis. Contra quem F. Alphon. à Castro, de hęre. lib. 11. ver. Nuptię. hęre. 4. De quo suprà mentio facta est in arti. 14. in fine. & infrà arti. sequenti. 17. & 18.* *Error Caietani.* *Castro cōtra Caiet.*

ARTICVLVS. XVII.

Vtrùm Gentilibus licuit plures habere vxores.

SED his intellectis de populo fideli, ante aduentum Christi, & post, restat discutiamus de populo infideli Gentilium, vtrùm illis similiter fuerit licitum plu-
B res habere vxores. Potuit quidem ita esse, vt populo fideli, id licuisset ad prolem multiplicandam, ob paucitatem fidelium: & quòd id negatum fuerit Gentilibus infidelibus. Pro cuius declaratione sit prima conclusio. *1. conclu.*

Infideles, tempore legis naturæ, ante omnem legem scriptā licitè habebant plures vxores in matrimonio, sicut & fideles. Probatur. Si infidelibus, non liceret habere plures vxores in illo statu, ex hoc esset: quia vxorum pluralitas est contra ius naturæ, quod obseruare tenentur infideles: sed non propter hoc illis erat illicitum: nam dato pluralitas vxorum, sit contra ius naturæ, non tamen est contra prima præcepta iuris naturæ, sed est de secundis præceptis, vt suprà dictum est, eo ꝙ per pluralitatem vxorum non tollitur finis matrimonij principalis, qui
C est prolis: imò adiuuatur, licet secundus impediatur: sed sic est, ꝙ illa quæ sunt isto modo de iure naturæ, non habent vim obligandi, nisi fuerint aliqua lege pręcepta, & declarata, vel cōsuetudine recepta: vt diximus ex Cicerone, & ex sententia sanct. Tho. & aliorū doctorum. Cùm ergo in statu legis naturæ, nulla lege esset interdicta vxorum pluralitas: quia nulla lex tunc erat, sequitur nullum fuisse peccatum. Et sic ait. D. P. August. vt suprà citauimus, ꝙ qui plures capiebant vxores tunc, nō peccabant: quia non faciebant contra præceptum aliquod. Quòd fuerit

Vide Tiraquel. l. 7. cōnu. n. 15 *Sueto. ca. 52.* *Tripar. li. 8. c. 11.* *Paul⁹ diacon⁹. li. 11* *Budæus de asse. li. 4. & Aria. lib. 6.* *S. Thc. d. 33. q. 1. ad prim. et. 1. 2. q. 94.* *D. Aug.*

Gene. 29. fuerit tunc in vsu, patet: quia Laban Gentilis dedit Iacob filias duas vnam post aliam: & tamen si non esset consuetudo A apud Gentiles tūc plures habere vxores: nullo modo dare vni Gene. 31. viro simul. Et clarius patet. Nam idem Laban petiuit à Iacob, quòd viuentibus filiabus, non superduceret alias vxores, quas simul haberet: & iurauit Iacob se adimpleturum. Attamen, si non esset consuetudo, nūquàm Laban exegisset iuramentum à Iacob.

Obiectio. Tamen posset quis instare, quia potuit esse q̧ hoc faceret Laban: quia consuetudo erat apud fideles illius temporis plu- Solutio. res ducere. Respondetur ita esse, sed si apud Gentiles non esset consuetudo, non daret vtranq; filiā: ergo postquàm dedit grato animo, & illis sponsionibus, videtur consuetum. Et quicquid Vi. Tiraq. l. 7. cōnu. nu. 15. sit de ratione, veritas tamen est, sic fuisse in vsu, vt cōstat ex omnibus historijs antiquorum.

Ratio. 2. Secundo. Si esset Gentilibus tempore legis naturę, illicitum B plures habere vxores, ideò esset, quia irrationabile videtur plures habere, sed non ob hoc: nā erat rationabilis causa accipiendi plures vxores: quia naturale desiderium est in homine ad conseruationem speciei per propagationem. Cùm ergo contingeret quòd vna esset sterilis, rationabile erat aliam recipere: imo dato non esset sterilis, vt magis species conseruaretur, & meliùs.

2. conclu. 2. conclusio. Infideles Gentiles, tempore legis scriptæ, ante aduētum Christi, plures admittendo vxores in matrimonio non peccabant, etiam absq; omni dispensatione exteriori, vel Ratio. interiori. Probatur. Si tunc Gentiles peccarēt plures accipiēdo vxores, debebat eis aliquo modo constare, vel per legē naturalē insitam in cordibus, vel per scriptam, vel per consuetudinē ap- C Ad. Ro. 1. probatam habentem vim legis, at nullo modo istorum infidelibus constauit illicitum: ergo non peccabant plures accipiendo. Primo. Non erat eis notum per legem naturæ: quia cū pluralitas sit de secundis præceptis iuris naturæ, non sunt per se no- S. Tho. d. 33. q. 1. ad. 1. ta: & debent fieri nota aliunde, sed non fuerunt nota. Neq; interius per rationem, quia (vt suprà diximus) aliqua ratio erat interius mouens ad hoc, q̧ liceret plures habere vxores: quia ad plura videtur esse vtile, plures habere vxores, & nō videtur

sapien-

sapientibus, adhuc malam esse pluralitatem vxorum: ergo nō
A potuit per hoc Gentilibus constare malum esse. Neque per legem scriptam, quia nulla lex fuit scripta, quæ ad eos dirigeretur: nam lex vetus solum ad Iudæos directa, & eos solum obligabat, & non populum Gentilem, exceptis illis, quæ erant de iuræ naturæ. Imò dato lex illa vetus ad infideles Gentiles dirigeretur (quod non est concedendum) non per ipsam poterat constare illicitum esse plures accipere vxores. quinimò per eā cognoscere poterant eis licere, vt suprà declarauimus: sequitur quod non potuit eis manifestum fieri esse illicitum per legem veterem. Item. Neq; potuit cognosci per consuetudinem approbatam, habentem vim legis: quia non erat consuetudo, neque apud Gentiles, sed potiùs erat contraria de habendo plures vxores. Neq; erat consuetudo apud fideles Hebręos, qui tūc
B erant: quia etiam apud eos erat pluralitas vxorum, ergo cùm nullo modo eis constare poterat esse peccatum, plures habere vxores, plures recipiendo, non peccabant. Implicat enim dicere aliquem in aliquo peccare, & ꝙ nullo modo possit ei constare peccatum.

S. Tho. 1. 2. q. 89. ar. 5
Abulen. Exo. 30. q. 15.

Et ꝙ licuerit eis etiam absq; aliqua dispensatione, probatur, quia non legitur, ꝙ facta sit cum eis dispensatio expressa, vel interior: & tamen licitè habebant plures vxores.

Item: quia dispensatio, vel reuelatio, est ad faciendum actū legitimum, quando ius commune, siue naturale. siue Diuinum aut positiuum, est in contrarium: sed nullo iure vetita fuit pluralitas vxorum, nec consuetudine receptum: ergo nō fuit opus dispensatione.

C Secundo. Dispensatio, solet fieri particulariter ad aliquos, & non ad omnes (hoc enim sonat nomen dispensationis) sed tūc temporis licuit Hebræis omnibus, & Gentibus, plures habere vxores, vt probatum est: ergo sequitur ꝙ nulla de hoc fuit facta dispensatio. *Ratio. 2.*

Vltimo probatur conclusio ex suprà dictis. Quicquid concessum, vel permissum est Iudæis per legem: id factum creditur, quia erat in vsu apud Gētes, sicut de repudio loquebamur. Licitum quippè fuit Iudæis repudiare per legem: quia licitum fuit infidelibus per consuetudinem. Sequitur ergò, quòd cùm *Ratio. 3.*

Abulen. pluralitas vxorum, videatur quædam concessio facta pro tem
Matt.19. pore illo, quandoquidem postea reuocata est, & apud Hebræos A
q.35.& determinauimus licitam fuisse, per legem, quòd etiam fuit li-
1. Reg.8. cita apud infideles secundum suam consuetudinem. Sic do.
q.26. Abulen.

3.conclu. 3.conclusio. Capiēdo dispensationē impropriè, pro eo quod est quoddam iudicium rationis, id licere iudicantis pro tempore; non licuit habere plures vxores sine tali dispensatione.
Ratio. Patet, sicut diximus de Hebræis, quia rationabile iudicabant plures accipere ad procreationem prolis, & tanquàm dispensatio quædam erat: quia per illam rationabilem causam, honestum reddebatur, quod non esset ea seclusa. Sic possunt intelligi doctores, dicentes nunquàm licuisse plures habere vxores,
sup.in hac absq; dispensatione. Et ad. c. Gaudemus. oportet respondere si B
p.ar.5. cut diximus suprà, vel ꝙ nō est illa determinatio, sed quædam sententia, contra quàm licet opinari, vel intelligitur, ꝙ non licuit absq; dispensatione, capiendo dispensationem modo dicto. Et hoc est modestè loqui (*maximè in istis temporibus, in quibus pessimi hæretici tantum conantur authoritatem summi Pontificis, & legitimi successoris Christi cōculcare, & enervare*) licet do. Abulen. apertè dicat Innocētium in illo dicto
Abulen. 1.Reg.8. q.202. erraſse: quia fuit error in cognitione veritatis, in qua præferendus August. vel Hiero. Nec dictum eius ibi fuit determinatio, sed assertio, cui non est necessario standum: quia non vt Pontifex, sed vt homo protulit illam.

4.conclu. 4. conclusio. Infideles Gentiles, qui nunc sunt post legem Euangelicam, de qua nullam habuerūt notitiam, habendo plu C
1.Ratio. res vxores non peccāt, sicut neq; ante legem Euangelicam. Patet, Si pagani peccarent modo contrahendo cum pluribus, esset solum, quia faciunt contra legem Euangelicam, in qua prohibita est, vxorum pluralitas, quam legem omnes per vniuersum mundum recipere tenentur: sed non propter hoc peccant, nam ad hoc ꝙ aliqua lex obliget sub culpa, non sufficit ꝙ lata
s.Tho.1.2. fuerit ab habente authoritatem, & per potentem obligare, sed
q.90. art. est necessarium ꝙ sit promulgata. Patet dis.4. in decretis. Le-
vlti. ges instituuntur, cùm promulgantur, vt egregiè (more solito)
Panor. doctor. S. probat.* Et Panor. dicat esse requisitum, ꝙ veniat in notitiam.*

notitiam. *Sequitur ergo, q̄ dato sit lex Christi lata, transgredientes nullo modo peccant, quibus nunquàm fuit promulgata, licet lex habeat vim legis. *Ratio.2.*

A

Præterea. Data lege Christi, per quam abolita est lex vetus, & mortificata omnia legis veteris cæremonialia, Iudæum obseruantem legem suam ante Euangelij promulgationem sufficientem, & eius notitiam, excusamus: & non ob aliud, nisi quia nondum ei fuerat lex Euangelica promulgata, per quam lex vetus fuit abrogata, & omnia cęremonialia destructa: ergo à simili, infidelis, seruans suam antiquam cõsuetudinem plures ducendo vxores, excusabitur à peccato, si non habuerit notitiam legis Christi id prohibentis. *S. Tho.1.2 q.103. ar. 3.&.4. Tho.in.4. d.3. Adria.q. 1.in.4. Soto de iusti.et.iure. lib.1. q.1. ar.4.*

5. conclusio. Probabile est valde, Gentiles, qui nunc sunt, ad quos notitia legis Christi peruenit, q̄ si vtantur pluribus vxoribus in matrimonio, non desiderio libidinis explendæ, sed pro creandæ prolis, dato mortaliter peccent non suscipiẽdo legem Christi, non tamen peccant ex hoc, q̄ plures accipiãt in matrimonio. Hæc conclusio est omninò similis illi, quam suprà posuimus loquentes de repudio. Et probatur illis eisdem rationibus. Certũ est, q̄ tenentur non habere plures vxores, postquàm legem Christi audierunt illud reprobantem: sed tamen non tenentur sub speciali præcepto, neque propter illud damnabuntur: sed damnabuntur, quia non recipiunt legem Christi, quam tenentur recipere. Expressè hanc conclusionem tenet do. Abulen. super Matthæ. *Non intelligas ex hoc eos non peccare (si plures habeant) eo quòd non sit præceptum in Euangelio expressum, sed quòd solum sit lex humana prohibens pluralitatem, sicut aliqui dicunt, ex dictis. S. Thom. malè intellectis, quippequi in. 4. dist. 33. arti.1. quæst.2. ait, quòd lex de vnitate vxoris, non est scripta, sed cordi impressa. Idem etiam affirmare possunt ex dictis Caietani: qui Marci. 10. & Matth.19. asserit, non esse prohibitum in sacro Euangelio expressè, quod suprà reprobauimus, arti.15. in fine, & .16. etiam in fine, & inferiùs artic.18. conclu.2. erit obiter dicendum. Itaque intellige fuisse Euangelicum præceptũ, & institutum, vt sæpe diximus, & non humanum: aliàs gentes sine ignorãtia excusarentur. Dicimus tamen quòd dato sit præceptum (sicut in veritate est) solum *5. conclu. Sup. in hac 2.p.ar.12. con.9. Abulen. Matt. 18. q. 90. & 19.q.35. S. Thom. Error Caieta.*

B

C

Intelligẽtia dictorum. tenentur id adimplere quando receperint legem Christi, & fuerint reducti ad gregem eius. Et hoc dicimus hic, & diximus A suprà arti.12.conclu.9. probabile esse: quod subijcimus iudicio regulæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & peritorum, nunc, & in perpetuum.*

6.conclu. Albertus magnus, d.33.ar.3. Ratio. Gerson.2.p.in compen. theo. Lactã.firmi. lib.3. Diui. insti.c.21. s.Tho.1.2. q.94. 6.cõclusio. Licet verũ sit in statu legis naturę & legis scriptę, licuit se tã fidelibus quàm infidelibus plures habere vxores sine dispensatione propriè dicta, tamen in nullo tempore licuit mulieri plures habere maritos. Probatur. Quód est contra prima præcepta iuris naturæ, nũquàm licuit, neq; licere potest: sed habere vnam vxorem, plures viros, est directè contra prima præcepta iuris naturæ: ergo nunquàm licuit. Primum patet, vt superiùs dicebamus, quia talia repugnantia primis principijs, sunt de se mala, & nota ab omnibus vt talia, ob id apud omnes sunt reputata mala: quia ius naturale, quod est de primis principijs, & omne illud quod immediate, & directè repugnat eis, B est idem apud omnes gentes. Reputant enim omnes malũ alij lædere, alteri nocere. Omnes etiam nationes intelligunt malũ, occidere: quia contrariatur directè vitæ hominum, & conseruationi, quod est de iure naturæ primæuo: sed habere vnam fœminam plures maritos, contrariatur primis præceptis naturæ: nam (vt suprà diximus) nõ solum dedit cuilibet rei inclinationem ad suum finem, sed cum hoc dedit virtutem, per quã possit peruenire in talem finem. Quare omne illud quod tollit finem principalem intentum per naturam directè prohibitum

Vigue.ca. 16. §.7. ver.12. est per prima principia iuris naturæ. At si vna fœmina plures habeat maritos, tollitur directè finis principalis, quem intendit natura, in matrimonio: ergo omnino est prohibitum per naturam: & sic contra prima præcepta iuris naturæ, quod sic de C claratur. Ingeniauit natura coitum, & Diuina voluntas sic declarauit, & dictauit ratio humana, vt per eum fiat generatio, & conseruatio speciei secũdum successionem indiuiduorum: sed si mulier vna, plures habeat viros, impeditur generatio. Experientia quippè constat, mulierem quæ à pluribus viris successiuè, statim ab alio post alium cognoscitur, non concipere: sicut patet in meretricibus, quæ publicè expositæ à pluribus cognoscuntur: ꝙ si contingat, ꝙ diuersis temporibus, & per interual-

lum

lum temporis vna fœmina à pluribus cognoscatur, conciperet A fœmina illa de vno, sed postea, ipsa prægnante, non posset de alio cōcipere, & respectu illius viri tolleretur directè finis principalis matrimonij: nam communiter, facta conceptione, clauditur orificium matricis, ita vt post semen non posit perueniread locum aptum generationi, ob quod non potest denuò cōcipere: licet aliquando contingat, ꝙ postquàm semel concepit, denuò concipiat, vel quia orificium matricis non mansit clausum, vel quia aperitur ingenti ardore libidinis, vt ait. Solinus de mirabilibus mōdi, dicens, ꝙ mulier vna peperit Herculem, & Hisclen fratrem suum, quos diuersis temporibus peperit: sed tamen quia hæc raro contingunt, ob id seclusa sunt à lege. Sequitur ergo, ꝙ cum prolis tollatur, si vna fœmina plures habeat maritos, siue à multis cognoscatur, sine interuallo, siue cum interuallo temporis, ꝙ habere plures viros vnam fœminam est illicitum omnino, & repugnans directè iuri naturali primæuo, B quod est, idem apud omnes. Et intantum hoc est verum, ꝙ nusquàm apud barbaros id fuerit repertum, licet enim aliqua sit gens, quæ non vtitur matrimonio, vt Garamantæ, & aliæ gentes barbaræ, vt refert Solinus, de quo Tiraquellus de legibus cōnubi. l. 7. nu. 38. nulla tamen gens vnquàm fuit, quæ matrimonio vtens, permiserit eidē mulieri plures habere viros; licet concesserit vnum virum plures habere mulieres, quia vnus vir sufficeret potest pluribus fœcundandis successiuè: & sic non tollitur generatio prolis, quæ tamen tollitur, si vna fœmina plures habeat maritos. Est bonum argumētum, ꝙ hoc nullo modo liceat, quādoquidem in nouo orbe non inuentum est vnam fœminā plures habuisse viros, cùm vnus vir plures haberet fœminas: imò reperi apud eos tempore infidelitatis maximè detestasse hoc, intantum, vt si fœminam, quam habebant vt vxo- C rem, vel concubinam, inuenissent alteri iunctam: etiam si esset alicui consanguineo, vel viri, vel fœminæ, ob hoc solū odio concepto repudiasse quàm facile. Itaq; nullo mode vir compatiebatur secum alium virum ad eandem fœminam: cùm tamen fœminæ plures inter se optimè vnum sustinerent virum, quod probat primum iure naturæ illicitum, & notū, vt apud omnes seruaretur.

Mulier quæ à pluribus cognoscitur nō concipit.

Solinus.

S. Tho. 1. 2 q. 94.

Tiraquel.

Nō est repertū fœminā unā plures habuisse viros.

2.*Ratio.* Præterea. Eandem mulierem plures habere maritos repugnat etiam paci. Vir enim & vxor, non solũ coniunguntur pro A
Aristo. pter communicationem naturalem ad prolẽ, vt Aristo. dicit,
*Poli.ca.*3. sed etiam iunguntur ad communicationem œconomicam, id
&.8. est, ad conseruationem indiuidui, per hoc, ꝙ quædam sunt ne-
*Ethi.c.*12. cessaria proli, quę sunt adaptata fœminæ, quę vir nõ potest ope rari, & econuersò, similiter. Ob id coniunctio est naturalis, à na
sup.p.p. tura inuenta. Et ad hoc necessarium est pax, quæ consistit in bo
*ar.*1. na habitudine rectoris ad subditos. Rector autem œconomicę,
*Arist.*12. vir est: subditi vero, vxor & filij. Si tamẽ plures viri essẽt vnius
Metha- fœminæ, essent plures rectores in vna familia, & æquales, quod
phy. neq; ratio, neq; natura patitur. Omnis enim potestas conso-
Lucanus. tem recusat. Sic ait Poeta. *Nulla fides regni socijs, omnis alta potestas impatiens consortis erit.* Et sic pax impediretur. Similiter quia vbi multi viri, & diuersa capita, diuersa iudicia, & contra- B
ria pręciperent. Vnde necessaria esset lis, & destructio familię, & per consequens destructio politiæ, quæ constat ex pluribus familijs.

Item, quia subditi nescirent cui obediendum esset, si contra-
Matt. 7. ria pręciperẽt, cùm essent æquales in potestate. Nemo enim potest duobus dominis seruire. Cùm ergo ita sit, ꝙ per virorum multitudinem, vni fœminæ cõcessæ, omnino œconomicus status tollatur, & operum communicatio, naturalis fœminæ, & viro: fatendum est illicitum esse fœminam vnam plures viros habere. Non tamen repugnat vnum virum, plures fœminas: quia dato ita sit discordia inter fœminas, quia tamen vnus est rector potest adhuc œconomica conseruari familia, per imperium il-
*Arist.*12. lius, qui dominatur toti familiæ. Repugnat igitur regimini na
Metha- turæ (quod est optimum) in quo vnicus est rector, vt refert Ari C
phy. sto. 12. Methaphysi. vnam plures habere viros.

Ratio. 3. Item. Natura inclinans ad matrimonium, secundum rectã rationem, dictat coniũctionẽ maris & fœminæ fieri non ad libidinem, non ad delectationem, sed ad generationem, imò illi actui natura dedit delectationẽ, vt allecti, & attracti homines coniungerentur ad generationem, quæ necessaria erat ad conseruationẽ speciei: cùm ergo vnus vir, iunctus est vni fœminæ, quæ potest concipere ab illo vnico viro, si fœmina alium reci-

piat,

piat, directè repugnabit naturæ: ergo illicitum est fœminæ, plu
A res habere viros: quia si accipit alium propter prolē, frustra acci
pit: quia alterum habet, qui sufficit, & contra naturam si id faciat ad libidinem explendam in coitu. Etiam repugnat fini naturæ, quæ coitum non quærit propter delectationem, sed ad generationem, ꝙ si posset esse generatio, sine commixtione, non permitteret illam. Sequitur ergo nullo modo licere alicui fœminæ, plures habere viros. Si tamen vnus vir, plures habeat fœminas, nihil horum sequitur, cùm proles, ampliùs sequatur ex multis fœminis, quàm ex vna.

Quarto. Nam concesso ꝙ vna fœmina plures haberet maritos, sequeretur turbatio, & euersio, non solum œconomicæ, sed politicæ communitatis. Non quidem (vt suprà diximus in se-
B cunda ratione) solum quia plures essent qui imperarēt, sed alia ratione, scilicet, propter actionem debiti: Nā vbi plures essent viri, & sola vna mulier, peterent debitum plures simul, & cùm non posset omnibus fieri satis, necessario esset contentio, inter viros, & reipublicæ pax tolleretur, sicut solent duo tauri adinuicem super eandem fœmellam contendere. Amor enim libidinosus fortius inest in hominibus: quia cognoscūt quod amant, & intantum crescit, vt absorbeat rationem, vt fatetur Arist. & experientia testatur, vt amantes velut fatuos interdum iudicemus, eo ꝙ amor inflammati, per ignem, vel aquam non timent ingredi, dūmodò compotes fiant desiderij. Vnde ait Boetius, de consola. Tanta est amoris viuacitas, & vlnerati potentia, ꝙ non iniustè eum antiqua gentilitas vngulas, & ardētes faces habere dixerit. Ex inordinato ergo amore virorum, super vnam fœminam necessario sequeretur bellum, & odia, & alia mala:
C sed hoc naturæ intentioni repugnat, quæ vult hominum pacificam conuersationem in politia: ergo est illicitum plures habere viros vnam mulierem. Neq; sequitur tale inconueniens, si vnus vir, plures habeat fœminas: quia licet plures simul debitū exigant à viro, cùm vir sit caput mulieris, & rector (teste Paulo) vnus vir poterit imperare mulieribus, & eorum inordinatum affectum moderari, & pacem componere inter fœminas litigantes: quod non possent viri inter se, quia vnus, non præesset alteri: sed posset vnus vir, vbi plures essent fœminæ, com-

4. Ratio.

Couar. 2. p. epit. c. 7 § 3.

Arist. 7. Ethi. c. 3.
S. Tho. 2. 2 q. 15. ar. 3.
Boetius lib. 3.
S. Tho. 1. 2. q. 26. artic. 4.

Pau. 1. Corint. 11.

ponere cum eis,& conuenire quanto tempore vni deberet satisfacere,& quãto alteri:& ipsę fœminę inter se quanto,& quali tempore vna habebit,& quanto,& qualia alia eundem virũ: A
...ne.30. vt Iacob fecisse creditur cum quatuor mulieribus,quas habuit, vnde quando venerat tempus accedendi ad vnam,non accedebat ad aliam,ꝙ si illa,cum qua debebat manere,vellet ius suum
Gene.30. vendere alteri, poterat. Patet in Gene.vbi cùm esset tempus, quo Iacob manere debebat apud Rachelem reddendo debitũ, & Rachel rogasset Lyam vt daret ei de mandragoris filij eius Ruben,quas de agro tulerat, dixit ei Lya, Parum tibi videtur. ꝙ prępripueris mihi virum meum,nisi & mandragoras filij mei tuleris?Dixitq; ei Rachel.Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui.Cumq; vtraq; huic pacto consensisset,egressa est Lya in occursum Iacob reuertentis de agro ad vesperam. Ad me(inquit)intrabis,quia mercede conduxi te pro mãdragoris filij mei.Quare patet,ꝙ si multitudo virorum concederetur vni fœminæ, esset abominatio ipsius fœminæ. Et tandem multa incommoda sequerentur, ob quod tanquàm illicitum tenendum, & directè contra naturam. Et apud nullam gẽtem inuenimus consuetum,neque legem datam de illo. Hæc latiùs dicta sunt,quàm necessitas expostulat,tamen omnibus debitores sumus. B

Obiectio. *Plato.* *Aristo.2.* *Poli.ca.1.* *&.2.* Contra istam conclusionem est argumentum,quia vt cõcluditur ex Socratis,& Platonis politia(vt refert Arist.)licuit alicui mulieri,plures habere viros:ergo non illicitum est, vt conclusio dicit,quandoquidem non est idem apud omnes. Respõ. non esse contra cõclusionem,quod statutum est in illa politia:
solutio. nam nos dicimus,ꝙ in matrimonio non est licitum vni mulieri,plures habere viros, sed absq; matrimonio est meretricium, & cõstat esset etiam illicitum, de quo non loquimur.Et dato in politia Socratis, & Platonis plures essent viri, vnius fœminæ, non erat quia esset matrimonium:nam ibi erat vxorum cõmunitas,qua existente,nullum est matrimonium,sicut neq; inter C
Lactã.li.3.Diui.instî.c.21. pecora.Oportet enim ad rationem matrimonij,ꝙ sit certi viri,ad certam fœminam,& ob id mutua cohabitatio,ad prolem procreandam:sed vbi communitas est vxorum,non est habitatio diuturna,imò solæ fœminæ creabãt filios,quia nullus vir

cogno-

cognoſcebat filium ſuum, quia erant vxores communes. Inten
A tio enim Socratis, & Platonis erat, per talem politiam facere vt quilibet, omnes minores, putaret filios proprios: & omnes maiores, putaret patres, vt ad communem amorem allicerentur, vt dicitur. 2. politicorum.

Politia Socra. et Plato. Zeno. Chryſippi et Dioge. Ariſto. 2. Poli. ca. 1. & 2.

Item. In matrimonio, debet eſſe operum communicatio, ſed ibi non erat, quia quælibet mulier, in tali politia pertinebat ad omnes viros illius politię. Debebant ergo opera communicare cum omnibus, vel cum nullo, ſed non poterant cum omnibus: ergo cum nullo. Item: quia per talem politiam, tollebatur proprietas poſſeſsionum, ſed ſicut vxores cõmunes, ita & poſſeſſa omnia communia efficiebantur, ob quod non erat matrimonium, ſed concubinatus.

B Item. Neq; erit cohabitatio, quia quælibet mulier deberet cohabitare omnibus viris totius vrbis, quod repugnat. Et patet ibidem non fuiſſe matrimonium, & per conſequens nõ eſt contra concluſionem. Nam nos diximus in matrimonio, omnino illicitam eſſe pluralitatem virorũ ſimul cum vna fœmella. Deteſtanda ergo eſt Platonis, Zenonis, Diogenis, & Chryſippi reſpu. vbi vxorum cõmunitas, quanuis ex catholicis Beſſario cardinalis. 4. li. operis aduerſus calumniatores Platonis auſus ſit defendere, non tamen in defenſione recedit à fide, ſed in bonam interpretatur & adducit partem.

Alex. ab Alex. li. 4. Genialiũ dic. c. x Tira. l. 7. cõnu. n. 38 & 39.

ARTICVLVS. XVIII.

An cum pluribus ſit matrimonium.

C DATO ita eſſet, ꝙ vnus vir, plures haberet fœminas tam apud fideles, quàm apud infideles Gentiles, vtrùm fuit verum matrimonium cum omnibus illis, vel vtrùm vna ſola exiſtente vxore, ſi aliã admittebant, excuſabantur à peccato cum ea commiſcendo ſe, licet non eſſet verè vxor ſicut prima. Et quidem loqui poſſumus vel ante omnem legem ſcriptam, vel poſt legem veterem ante nouam, vel poſt legem Euangelicam datam circa infideles, qui modo ſunt: quia ſi verum matrimonium modo eſt inter infideles cum omnibus, ſequitur quòd ſi

conuer-

conuertatur infidelis deberet habere quàm voluerit ex eis vnam, vel saltim quòd post mortem primæ, secundam habebit A necessario sine nouo consensu, velit, nolit: etiam si eam tempore infidelitatis acceperit, viuente prima. Ad dubium sit prima conclusio.

1. conclu. Prima conclusio. Tam fideles, quàm infideles, tempore legis naturæ, & tempore legis scriptæ, plures ducẽtes vxores, mutuo consensu, cum omnibus, verum erat matrimonium: & omnes erant verę, & legitimę vxores sicut prima. *Ratio.1.* Probatur primo authoritate scripturæ, vocantis eas vxores, quæ si non essent veræ vxores, non nominarentur, sed concubinæ: Nam Abraham *Gene.16.* post Sarram habuit Agar, & vocatur vxor, quãdo dicitur, Cũq; illi acquiesceret deprecanti, tulit Agar AEgyptiam ancillam suam, & dedit illam viro suo vxorem. Et de Cethura dicitur, *Gene.26.* Abraham aliam duxit vxorem nomine Cethura. De alijs etiã B expressum est etiam tempore legis naturæ, & tẽpore legis scriptę: ergo verè vxores erant, quandoquidem scriptura (quę errare non potest) sic refert.

Ratio.2. Secundo. Omnes illi patres veteris testamẽti, & omnes Gẽtiles ante Christi aduentum excusantur à peccato habẽdo plures vxores, etiam seclusa dispẽsatione, vt suprà determinatum est: sed non poterat fieri aliquo modo, si nõ fuissent omnes verę vxores: quia accedere ad non suam nunquàm licuit, neq; in *Ad Gala.5.* lege naturę, neq; scripturę: semper enim fornicarius concubitus fuit damnatus de lege naturę, vt probatur ex. B. Paulo dicẽte ad Gala. Manifesta sunt autem opera carnis, inter quę dicit *error Martini.* fornicationem simplicem.* In quo aberrauit Martinus de magistris in suo de temperantia. q.2. de luxuria. qui dicit, non esse *error Græcorum.* hęreticum dicere, vagum concubitum non esse mortale. Gręci C etiam (vt illis impingit Guido Carmelita) errauerũt in hoc, di- *Guido.* centes non esse mortale. Durandus insuper in. 4. d.33. q.2. dicit *Durã. error.* non esse de se malum, in quo defecit. De quo infrà. 3. p. art. 10. & 18, obiter: tractaturi latiùs in nostris resolutionibus Theologicis.* *Resolu. Theologi.* Ad Paulum ergo, si manifesta, igitur nũquàm fuerũt ignorata, vt excusarent, saltim pro illo tẽpore legis naturę, vbi ratio non tãtum deprauata erat: sicut postea successu temporis. Et si *Soto de iu. sti. et iur. lib.1. q.4. ar.4.* cõcederemus ignorari potuisse à Gentilibus esse peccatum, nõ

debere-

deberemus concedere à sanctis patribus fuisse nescitum, imò
A dato fuisset ignoratum; non ob hoc licitum esset accedere ad aliam, præter suam vxorem vnam propriam: sed excusamus omnes à peccato, & præter hoc, dicimus licitè habuisse plures vxores, ergo verè erant vxores.

Tertio. Si tales non essent veræ vxores, ergo erant concubinæ, coniunctæ extra fœdus matrimonij: sed in nullo tempore, & nullo statu licuit accedere ad concubinam, non solum absq; dispensatione, & absq; lege, sed etiam si Deus dispensasset, non posset bene fieri, quòd quis accedendo ad non suam non peccet: nã cùm ista sint intrinsecè mala, nullo modo possunt bene fieri. Verum est, quòd posset Deus alicui præcipere accedere ad non suã & tunc nullum esse peccatum, sicut dictum fuit Osæ. Accede ad fornicariam, sed tunc illa esset illius: quia superior omnium dominus poterat obligare etiam inuitos, & nullum esset peccatum, sicut in illis qui voluntariè iunguntur: sed quòd manente nõ
B sua, liceat absq; peccato accedere ad eã, nullo modo potest fieri quia implicat, neq; Deus id per dispensationem facere posset: nam decalogi præcepta propriè loquẽdo indispensabilia sunt. Cùm ergo habentes illas plures, excusarentur: sequitur quòd erant vxores. Et probatur quòd nunquàm licuerit ad alienam accedere, imò de lege naturæ fuerit illicitum habere concubinam: nam illud dicitur esse contra naturam, quod est contra finem quem natura intendit: sed ad concubinam accedere est huiusmodi: quia coitus ordinatus est (vt nos suprà diximus) ad generationem: & ob hoc dedit delectationem illi actui. Et non intendit natura delectationem tanquàm finem in coitu, sed intendit generationem, ad quam tanquàm medium ordinat delectationem: sed qui coitum propter delectationẽ quærit, principaliter, facit contra finẽ naturæ: cum ergo qui accedit ad con
C cubinam, sic se habeat, quòd coitum propter delectationem exerceat, sequitur talem agere contra naturam, & peccare, etiam seclusa omni lege scripta.

Ratio.3.

Osæ.p.

s.Tho.1.2. q.100. ar.8.

Accedere ad cõcubinã semper fuit illicitum.

Est etiam illicitum, quia contra bonum prolis. Nam dato proles sit in concubinatu, non tamen poterit sufficienter educari, & instrui: cum sit necessarium multum tempus, & non sufficiat ad id sola fœmina, vel solus vir. Necessarium ergo est maneant.

neant vterq; astricti aliquo vinculo ad operum communicationem propter bonum prolis: sed qui habent concubinam, nō sunt astricti aliquo vinculo ad mutuo manendum: ergo est contra naturale ius ad cōcubinam accedere. Cùm ergo illi viritam in lege naturæ, quàm in lege scripta fuerint à peccato excusati habendo plures: necesse est dicere illas verè fuisse vxores: præcipuè quia sine dispensatione habuerunt. A

Instītia. Nec valet hic dicere fuisse excusatos Gentiles habendo plures, licet non essent veræ vxores, eo q̄ nullum putabant peccatum concubinatum, sicut ne fornicationem simplicem: quia nulli fiebat propter hoc iniuria, siquidem in aliquibus Gentilium, offuscata fuit ratio propter contrariam consuetudinem, apud quos omni tempore fornicatio fuit in consuetudine, & nulla eorum lex eam prohibuerat. Ea vero ad quæ quis assuetus est, bona sibi videntur, quia sunt ei quasi naturalia, propter consuetudinem, quæ est altera natura. Et propter eorum superbiam obscuratum est insipiens cor eorum: quia cùm cognouissent Deum, non vt Deum glorificauerunt: ob hoc tamen non sunt excusabiles. Et dato concederetur in Gentilibus ignorantiam posse contingere, nullo modo posset dici de sanctis patribus veteris testamenti iustis, & bonis: cùm ergo tā isti quàm illi omnes excusentur, plures habendo vxores, sequitur omnes, coniungebantur mutuo consensu, & affectu, fuisse veras vxores. B

Arist. de me. & remi. c. 2. et 7. ibi. ca. 10. Ad Ro. 1. Soto de iusti. et iure. lib. 1. q. 4. ar. 4.

ratio. 4. sup. p. p. ar. 2. Vltima ratio. Matrimonium constat esse, vbi est consensus mutuus expressus, inter legitimas personas: sed quādo qui vnā habebat vxorem, aliā ducebat cum consensu mutuo, ergo erat matrimonium. Probatur quòd esset inter personas legitimas: nam personas esse illegitimas debet constare, vel per legem naturæ, vel per legem scriptam humanam, vel Diuinam, vel per consuetudinem habentem vim legis: alioqui omnes sunt personæ legitimæ, masculus & fœmina: sed qui aliā habebat vxorem, non erat illegitima persona, ad contrahendum cum secunda: ergo verè contrahebat, quia si esset illegitima persona, constaret vel lege naturæ: sed lege naturæ non constabat vnum virum vxorem habentem, non posse aliam ducere, cùm natura ad id inclinasset, vt suprà diximus. Neq; erat illegitima, per legem C

gem scriptam. Non per Diuinam, tot illo tempore ante Chri-
A sti aduentum: quia nunquàm expressum fuit virum habẽtem vxorem, non posse aliam ducere: imò potiùs contrarium, nec fuit lege humana: quia nullibi reperitur præceptum, neq; consuetudine: quia potiùs erat in contrarium, vt habens vnã vxorem, aliam duceret in matrimonium, vt constat. Sequitur ergo ꝙ tales quandoquidem erãt legitimæ personæ masculus & fœmina, poterant contrahere, & mutuo consensu contrahentes, verum erat matrimonium. Hæc conclusio est contra Guilielmum Parisien. qui in suo de fide & legibus, & in suo sacramentali dicit, ꝙ nec licitum est nunc, neq; vnquàm licuit vni viro simul habere duas vxores, aut plures: & omnes qui leguntur simul habuisse, non nisi vnam veram habuerunt vxorem, Itaq; cæteræ omnes fuerunt concubinæ. Post tamen temperat sentẽtiam, & dat intelligere, ꝙ illis sanctis patribus licuit ob dispensationem, & Gentilibus videtur negare. *Cõtra Guiliel. Pari.*

B 2. conclusio. Post legem Euangelicam datã à Christo, infideles Gentiles, siue Iudæi, dato etiã nihil adiuerint de lege Christi (reprobante pluralitatem vxorum) si post primam, aliam sibi matrimonialiter copulent, nullum est matrimonium, sed solum cum prima. Probatur. Consensus mutuus non sufficit ad matrimonium, si non sit inter legitimas personas: sed qui vnam duxit vxorem, post Christi aduentum, ducens aliam, est illegitimus ad contrahendũ matrimonium cum alia: ergo etiã si adsit consensus, nullum est matrimonium cum secũda. Manifestum est enim requiri personas esse legitimas ad talem cõtractum. Et ꝙ fuerit ille talis qui habet vnam vxorem verã illegitimus ad secundã capiẽdam, patet ex lege Christi, vbi dicitur, solum vnum vni adhærere debere vxori, & nõ multis. Quibus verbis instituit in matrimonio, solum vnam copulãdam vxo-
C rem, & ꝙ cum alia non est simul contrahendum. Cùm ergo dominus Iesus vniuersalis legislator, & redẽptor, legem dederit de matrimonio, sequitur ꝙ quicquid actum sit contra istam legem, inualidum erit: nam si est inualidum quod fit inter duas personas illegitimas ad matrimonium ab Ecclesia, & etiã si interueniat mutuus cõsensus, & omnia alia requisita ad matrimonium non tenet: quia personæ sunt illegitimę, quanto ampliùs

2. conclu. Post legẽ Euãgelicã solũ cũ vna est matrimonium.

Driedo. de libertate christiana. lib. 1. ca. 18.

Matt. 19.

verum

verum est quòd personæ à Deo illegitimę, etiam si cum mutuo consensu contrahant, non verè contrahunt? at sic est, q̀ qui primam habet veram vxorem, inhabilis est ad accipiendum secūdam ex lege Christi: ergo si agat contra talem legem, cum prima, aliam secundam ducendo: non est verum matrimonium, *si quidem est Diuinum, & non humanum, præceptum, vt sæpe diximus in superioribus contra Caie. aliàs doctißimum, & catholicum: quippe qui asseruit esse humanum institutum solum de vxoris vnitate. Sic Castro intelligit Caiet. in ver. Nuptiæ, hæresi. 4. De quò nos suprà art. 14. 16. & 17. obiter, aliàs latiùs, & ex professo dicturi.* A

Matt. 19.

Error Caie. Castro.

Dixi in conclusione, & si ignorent legem Christi talem esse, sed suo modo, sicut olim id faciant: nam dato ita sit, q̀ ignorantia legis Christi de vnitate vxoris, excusare poßit infideles, plures accipiendo in matrimonio, & quòd non peccent, non tamen ignorantia legis potest facere, vt contractus factus contra legem teneat: vt manifestum est. Si duo consanguinei, vel affines in secundo vel tertio gradu contrahant, ipsis ignorātibus talem consanguinitatem, vel ignorantibus legem esse, q̀ nullus intra quartum gradum ducat consanguineam, etiam si mutuo consensu, & omnibus alijs requisitis contrahant, etiam in facie Ecclesiæ, quàm primo constiterit de impedimento, separantur. Et dato excusentur à peccato, non tamen ignorantia potuit facere, vt contractus teneret inter illegitimas personas, etiam si putassent se legitimas. Si ergo sic est de lege humana canonica, quanto magis tenendum verum de lege Diuina Euāgelica? B

Ratio. 2. Probatur etiam expressa determinatione Innocen. 3. Extra, de diuortijs. ca. Gaudemus. vbi dictum est, q̀ infideles, qui plures duxerunt vxores, si conuertantur, debeant solum retinere primam, etiam si eam repudiauerint ante: sed tamen si esset quælibet illarum vera vxor, & cum qualibet verum fuisset matrimoniū, non magis cōpellendus ad habendū primam, quàm secundā: sed ad solam vnam, quàm voluisset, vel ad nullam, vel ad omnes, sed non compellitur nisi ad primam redire: signum ergo est certum, firmum, & inuiolabile, solum fuisse matrimonium, cum prima post aduentum Christi. Nam ibidē Pōtifex C

suam

suam determinationem fundat in dicto Matth. ergo tenen-
A dum, quòd post legem Euangelicam datam, vbicunq; sint in *Matth.19*
fideles, etiam qui nihil de lege Christi audiuerũt, si matrimo
nio vtantur, & plures accipiant vxores, solum verum esse ma-
trimonium cum prima, dummodo illam acceperint affectu
maritali, secundùm consuetudinem suam, & non cum aliqua
aliarum: & si cõuertatur ad fidem, illam primam, debet neces
sario retinere, etiam si repudiauerit eam.

Sed dato ista secunda conclusio vera sit, & manifestè proba
ta ex Ecclesię determinatione, manet scrupulus circa primam *obiectio.*
conclusionem, in qua dictum est, ante legem Euangelicam pa
tres antiquos plures habuisse vxores, & quòd omnes erant ve
ræ vxores. Contra. Scriptura vocat eas concubinas: sed vxo-
res concubinæ non dicuntur: ergo non est verum omnes fuisse
vxores. Et patet in Gene. vbi Cethura, & Agar vocãtur cõcu
B binæ Abrahę, quas nos in prima conclusione diximus vxores
veras. Item. Dicitur de Dauid, quod habuerit plures concubi *Gene.25.*
nas, quas nos diximus vxores: ergo videtur non veras fuisse *2. Reg.5.*
vxores, sed solum primam: alioqui quomodo concubinæ no *P. Parali.*
minarentur, præcipuè quod nuuquàm prima vocata est con- *3.*
cubina: sed vxor? Pro solutione huius obiectionis libet in præ
sentiarum declarare, quæ, scripta sunt in legibus, & canonibus
de concubina: nam dicitur. 34. dict. cap. Is qui. Et cap. Christia
no. quod licet habere vnam tantum mulierem vxorem, vel
concubinam: sed nos determinauimus paulo ante, quod nullo *Notandũ.*
modo licet concubinam habere, eo quod sit directe contra le
gẽ naturę: quomodo ergo hic habetur, quod liceat? Hac de cau
sa operępretium erit scire, ne lector horum decretorum offen
datur, quid per concubinam ibi sit intelligendum. Ob quod
C quærimus.

ARTICVLVS. XIX.

Vtrùm liceat habere concubinam.

Concubina
d

Dupliciter concubina accipitur.

CONCVBINA dupliciter accipitur. Vnò modo pro illa, quæ accipitur sine affectu maritali, sed solum ad explendam libidinem: & A
propriè dicitur concubina, à concubitu, & tales nunquàm vocantur coniuges, sed solum concubinæ. Secundo modo capitur pro ea,

Secundo modo.

quæ accipitur in matrimonio cum consensu expresso vtriusque: sed tamen circa eam non seruantur omnes solennitates legales consuetæ. Exemplum est in legibus humanis. In authē. Vt liceat matrimo. & auiæ. §. Quia verò vbi constitutum est, quod ad hoc quod matrimonium, ostendatur legitimum, & proles sit legitima, est necessarium concurrant hæc omnia, constituatur dos, & fiant instrumenta dotalia, aut fierent probationes coram iudicibus, vel sacramenta præstarentur: quibus concurrentibus, iudicabatur fœmina tanquàm vxor, & sic vocabatur: sed istis deficientibus, licet affectu maritali, & ex B
presso consensu caperetur, vocabatur concubina: quia non

Apud mexicanos vna accipibatur cū solennitate, et alia absq; ea.

seruatæ erant omnes cæremoniæ. Exempli gratia Apud Mexicanos solitum erat, vt vna acciperetur cum illis consuetis apud eos solennitatibus: & post, alia affectu maritali, sed tamen sine illis solennitatibus. Neque sumebatur ad imperandum in domo, sed ad seruiendum alteri, quæ fuit assumpta, cum solennitatibus. Et illa non vocabatur eodem nomine sicut & prima: sed prima, nomen retinebat vxoris, & secunda licet affectu maritali sumeretur: aliud sortiebatur nomen. Sic concubina in iure vocabatur illa, quæ licet fuerit assumpta affectu maritali, tamen non cum omnibus solennitatibus expresis. Patet ex canonibus Apostolorū. c. Si quis. 33 C
d. Si quis post acceptū sacrū baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, aut cocubinam habuerit, nō potest fieri Episcopus, nec sacerdos: & hoc propter bigamiam: vt patet eadem d. c. Ecce q in sacris. Et tamen bigamia nō contrahitur in coitu fornicario, vt patet: quia non repellitur ab ordine, qui plures habet cōcubinas, vel accessit ad plures mulieres extra matrimoniū: sequitur ergo, q ibi cōcubina, necessariò sumitur p vxore: sed quia nō est sūpta talibus solēnitatib. cōcubina dicitur expressius hæc patent. 34. d. §. Cōcubina autē. Concubina autē hic

ea

ea intelligitur, quæ cessantibus legalib. instrumẽtis vnita est, & *Gloss.*
A cõiugali affectione asciscitur: hanc coniugẽ facit affectus, concubinam verò lex nominat, & ita secumdùm veritatem ea quæ vocatur concubina, vxor est, Vnde ibidem Glo. concubinam. i. vxorem non solenniter ductam, si tamen mutuus consensus interuenit. Et causa quare (cum vxor sit vera) concubina nominetur, & alia quæ sumpta est cum solẽnitatibus dicatur vxor non concubina, est quia erant differentiæ inter ipsas Quarum prima est. Nam vxores nunquam vocabantur concubinæ, quod est nomen dignitatis, concubinæ autem, vocantur interdum vxores, interdum concubinæ, eò ꝙ tales aliquid habent vxorum. s. affectum coniugalem, & ob hoc vocatur quæ sine solẽnitatibus, vxor. Aliud est, in quo minor est vxore, &
B ob hoc vocatur concubina, sicut patet de Agar, & Cethura, quas scriprura vocat vxores Abrahę, & vocat concubinas eius in Gene. Exemplum est circa Mexicanos, quia illa quam accipiebant cum omnibus solẽnitatibus (vt fertur) erat ad hoc quod filij succederent in bonis paternis, quæ dicebatur (*çiua, pilli* (quod non erat de filijs aliarum, dato eas acciperent in vxores.

Differentia inter vxorẽ & cõcubinã. cũ tamẽ vtraq; esset vxor. Gen. 16. et 26.

apud mexicanos consuetudo.

Secunda differentia est in honore, nam secundum iura illæ solum in vxores accipiebantur, quæ erãt genere, & statu æquales, inæquales verò non accipiebantur, maxime mulieres corruptæ, & obscuro loco natæ, & quæ sui corporis quæstum fecerũt, & ancillæ, vel libertę. Sed mulieres ingenuæ, præcipue si sunt nobiles, & honestę vitę, & virgines in concubinas haberi non possunt: nisi testatione quadam: vt patet. ff. de concub. l. In concubinatum. vt videtur seruatum fuisse apud antiquos
C in veteri testamento, vt pòst dicemus. Et apud Mexicanos fuit in vsu, vt equalem in dignitate, & nobilem acciperent cum omnibus solẽnitatibus vt vxorem: ad hoc quod filij eius succederent, & seruam, uel libertam, uel obscuro natam loco, acciperent vt uxorem, sed non cum illis solennitatibus: & sic non vocabatur eodẽ nomine, imo dato cũ solẽnitatibus acciperetur, si tamen obscuro loco nata, habebatur vt concubina.

Descrimen. 2.

suprà arti 3. & 4.

Mexicani nobilẽ & ingenuã sumebãt solenniter.

Tertiũ discrimen inter uxorem, & concubinam erat quan

3. tū ad ius earum: nam filij vxorē reputabātur legitimi, & succedebant patribus in bonis filij autem concubinarum non reputabātur legitimi, sed solum naturales, vel spurij. Et ob istas differentias concubinæ, & vxoris, differentia etiam erat in nominibus: sed tamen vtraque vxor erat, & conueniebant, quia in vtraque erat consensus mutuus necessarius ad matrimonium. De coniuge patet. Extra, de spon. cap. Si inter, De concubina. d. 34. §. Concubi, & ibi Glossa A

In quo cō ueniebant vxor & cōcubina.

Conueniē 2. Secunda conuenientia, quia vtraq; tractatur affectu coniugali. Patet in allegato. §. Con cubina.

Conueniē. 3. Tertia: quia, cum vtraq; est licitus concubitus. 34. d. c. Is qui quia talis concubina habet locum vxoris, & nulla allia fœmina potest habere locum vxoris quātum ad copulam licitam. Pat et ibi dem,

Conueniē. 4. Quarta: quia in vtraque seruatur idem numerus. Si vnica est coniux, & vnica est concubina: & si plures sunt vxores, & plures possunt esse concubinæ. At quia in vteri lege poterat quis habere plures vxores, similiter & poterat quis habere plures concubinas. Ad dubij solutionem respondentes, sit prima conclusio. B

p. conclu. Vigue. in suis Theo. instit. c. 16. §. 7. ver. 11. s. Tho. in addi. q. 65 ar. p. Alber. mag. d. 33. ar. 5.

1. cōclu. Capiēdo cōcubinā proprie, primo modo, pro muliere coniūcta nō affectu maritali: nullo tēpore licuit habere cōcubinam, nec talis concubina, vxor vocatur. Probatur ex supra dictis: quia habere concubinam, est de directo contra ius naturale contra bonum prolis, vt probauimus: ergo nullo modo licuit. Nec modo licet: quia intrinsecę malum: nec potest aliquo pacto bene fieri: nec talis est quæ vocatur vxor: quia vxor importat mulierem iunctam affectu maritali: ergo vbi talis affectus non fuit, non potest vxor dicitur. Et isto modo capiendo, Abraham, nec Iacob, nec Dauid, neque alij sancti, de quibus scriptura mētionē facit, habuerūt cōcubinas. C

conclu. 2. idē Vigue. vbi supra

2. conclu. Capiēdo concubinā large secūdo modo, pro muliere ducta affectu maritali, sed non cum illis solenitatibus cum quibus aliæ ducantur vxores, habere licuit omni tempore. Olim. Hic concubinam vocamus, quando inferior genere, vel diuitijs viro est. Patet. In lege naturæ habuit Abrahā concubina Agar. De quo habetur in Gene. quòd acceperit

Gene. 16. et. 25.

Sarram

Sarram in vxorem: quia ei æqualis in statu: & Agar in concu-
A binam: quia ancilla erat, & inferioris conditionis, & tamen li- *Gene. 16.*
cuit Abrahæ illam habere, vt constat. Et non est dubium a- *& 25.*
lijs contigisse, Probatur quòd licuerit, Tales sunt verè vxores
vt constat: quia solum deficit quædam solẽnitas, ob quam vo-
cantur concubinę: sed in omni tempore licuit vxorem habe-
re. ergo & concubinã isto modo. Et probarur apertius. 34. d. c
Is qui. Is qui non habet vxorẽ, & pro vxore concubinam ha
bet, à communione non repellatur: tantum vt vnius mulieris,
aut vxoris, aut concubinæ sit contentus: si ergo concubinam
habens à communione non repellitur: ergo eam licitè habet:
& non capiendo concubinam primo modo, quia esset pecca-
tum mortale, ergo capiendo concubinam isto secundo pro
muliere coniuncta affectu maritali, sed vel quia inferioris cõ
ditionis, vel quia sine illis solẽnitatibus traducta, vel quia sic
traducta, vt filij ipsius non succedant in bonis patris. Ex istis *solutio ob*
patet clara responsio ad obiectionem contra conclusionem, *iectionis.*
quomodo ante legem Christi illi qui plures accipiebant vxo
res, cum omnibus contrahebant. Quod autem fuerint dictæ
B tales concubinæ, vt patet de Abraham, & Dauid, & alijs, non
obstat quominus fuerint veræ vxores. & sic interdum voca-
bantur, sed dicuntur concubinæ, non quia ad solum concubi-
tum sumptæ, sed quia vel inferiores erant genere, sicut Agar
respectu Abrahæ, quæ inferioris conditionis, quia ancilla, &
idem de Cethura. Vel quia filij non debebant succedere in bo *Gene. 21.*
nis patris, dicebantur concubinæ tanquam vxores minùs prin
cipales, sicut factum credimus in Abraham. Nam Sarræ filius *Gene. 16.*
Isaac, quia vxor erat, successit patri: & non Y smael, qui erat fi *& 25.*
lius Agar, Et ob id Agar concubina dicta est Abrahæ, cùm ta *Gen. 21.*
men vera esset vxor. Sicque dixit Sarra ad Abraham. Eijce *Paulus ad*
ancillam hanc, & filium eius, non enim hæres erit filius ancil- *Galat. 5.*
læ cũ filio meo Isaac, Et dicitur in Gene. Dedit autem Abra- *Gen. 25.*
ham omnia quæ possidebat Isaac, filiis autem concubinarũ
C largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo, dum ad
huc viueret, & ita filij Agar, & cethuræ, in nullo successerunt
patri, nisi quia aliquid legatũ est eis, & nõ alia causa, nisi quia
filij concubinarum.

Ecce habemus in aperto ex facto ipsius Abrahę, quomodo illæ quæ vocabantur concubinæ, vxores erant: & vocatæ sunt tales concubinæ, tanquam inferiores genere, vel diuitijs, vel quia filij non deberent succedere in hæreditate patris. Simili modo oportet notare, quomodo in alijs locis vocētur eædem vxores quæ & cō cubinæ: vt certò cognoscamus nihilominus fuisse vxores. Et ex isto oportet similiter iudicare circa alios patres ante Christi aduentū. Expediret etiam iudicare tunc de Gentilibus, si aliquas ignobiles ducerent, non cum talibus solennitatibus, sed tamen affectu maritali: quia filij ipsarum non debebant succedere, vocabātur alio nomine quàm vxor, principales, sicut fertur in vsu fuisse apud Mexicanos, vt dictum est, talis esset illo tempore, iudicanda pro vera vxore, sicut & principalis vxor. Hæc videntur sumpta ex lege naturali, Diuina, & canonica. In lege tamen noua, etsi concubinam licite posśit quis habere quæ sit uere uxor, nō tamen simul cū ea alia uxor, ut olim. Quia solum una unius potest esse modo, ut supra dictum est, & infra est dicendū. Et quidē in concilio Toletano primo aperte dicitur, is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet à communione non repellatur, tamen ut unius mulieris aut uxoris, aut concubinæ, coniunctione sit contentus. Ecce quā apertum est testimonium & addducitur 34. d.c. his qui. & c. Christiano. ibidem.

Petrus de Tarātasia in. 4. d. 33. A

ARTICVLVS XX.

Quid est concubina secundum legem humanam ciuilem.

Sed adhuc oportet scire aliquid de concubina secundum legem humanam & ciuilem, utrum talis sit uxor, sicut diximus de concubinis, quas habuerunt sancti olim. C

Nota. Pro solutione notandum, quò d iura humana posuerūt plures concubinas posse haberi simul, licet non esset idem ius succedendi filijs, sicut si concubina una sola esset. Patet in authētica. Quibus modis naturales efficiuntur sui. §. Si quis autem. Et in. §. si uerò effusa. De quo sit conclusio.

Capiendo concubinam sicut leges humanæ ciuiles dispo- *Conclusio*
A nunt, nunquàm licet habere, neque talis est uera uxor. Patet, quia concedit plures habere: ergo non capit concubinam pro *1. Ratio.* vxore: alioqui liceret post legem Christi, plures habere vxores, quod est falsum.

Secundo: quia filios natos ex talibus vocant iura illegitimos: sed qui nascuntur ex licito cōcubitu, legitimi sunt, vt qui ex vxore nascuntur: ergo talem habere concubinam non licet, neque talis est vera vxor. Et probatur ꝙ talis non sit vera vxor: nam secundum iura humana distinguuntur concubina, & vxor ex parte personæ. quia quædam sunt fœminæ, quas in concubinas accipi, non licet, sed in vxores, & econtrariò, sunt quædam mulieres, quas in concubinas accipi licet: sed non in vxores. De primo patet. Mulier nobilis, & virgo, aut ingenua & ea quæ est honestæ vitæ, non potest accipi in concubinam, *Ratio. 2.*
B sed in matrimonium: econtrariò accipitur in cōcubinā, & non in vxorem, ancilla, vel liberta, & mulier obscuro loco nata, respectu viri nobilis, & quæ fornicata fuit, & quæstum sui corporis fecit: & generaliter illa, cum qua stuprum non potest committi: similiter & damnata de adulterio, in concubinam accipi potest, & non in vxorem, ff. de concubi. l. Quæ in concubi. Et præses prouinciæ potest accipere concubinam de prouincia quam administrat, eo ti. l. Concubinam. sed non potest accipere vxorē de illa prouincia, quandiu administrat. ff. de ritu nuptiarū. l. si quis. & ita generaliter secundum ista iura illis, quibus interdicitur vt sint vxores, cōceditur vt sint cōcubinæ & econtrariò hoc apparet: quia si quis velit mulierē ingenuā, & honestæ vitæ habere in concubinā, non licet, quia talis est, quæ in vxorē haberi debeat, vnde si acceperit eā, incidet in cri
C men stupri, vel putabitur in vxorē habere, si autem voluerit eā sine crimine habere in concubinam, oportet vt coram testibus dicat, quòd eam accipit in concubinā, & nō in vxorē, & sic excusabitur. ff. de concub. l. In concubinatu. Ex istis ergo apparet, quomodo secundùm ista iura concubinam habere, licet, quomodo non est idem concubina, & vxor: nam concubina non accipitur affectu maritali. Nec est mirandum leges humanas ciuiles concubinam concedere, quia & mererri *Corolla.*

cium concedunt: quia per leges humanas, non omne malum prohibetur, sed lex humana permittit, vel cõcedit aliqua ma- A
S. Tho.1.2. q.96.ar.3 la: quæ si non permitterentur, essent in maius malum reipublicæ, sicut nec præcipit omnes actus virtutum, sed solum qui ordinantur ad suum finem.s.conseruationem politici boni.

Consequens est, vt respondeamus ad obiectum superius ex
Solutio. canone, vbi dicebatur. ꝙ licet christiano vnam habere concubinam, quomodo intelligi debet? Consideratis superius dictis, solutio est in promptu. Ibi enim canon loquitur de concubina, quæ vxor dicitur ad sensum suprà dictum: prout dicit mulierem coniunctam affectu maritali: vel quia obscuro loco nata est, vel quid simile, & non dotata, & non capit canon concubinam pro illa, quæ verè est concubina, quæ non cõiuncta est affectu maritali: alioqui esset error intolerabilis cõtra christi dictum, qui vetuit omnem fornicationem, imo & de-
matth.5. siderium. Quare in tali concubina, quã canon concedit christianum habere posse, requiritur ꝙ pro vera vxore accipiatur per consensum de præsenti, qui vocatur à lege affectus coniu- B
galis. Secundo requiritur, ꝙ sicut vxor non potest esse nisi vna, ita & concubina.34.d.c.Is qui.&.c. christiano. Quibus interuenientibus conditionibus, non est dubium, quin in veritate sit vxor. Ratio autem quare concessit canon, ꝙ qui non po-
1.Cor.7. melius est nubere quam vri test habere vxorem, habeat concubinam, hæc est: quia cuilibet homini non valenti continere, licet contrahere: & tamen non est facile cuilibet habere vxorem: concubinam verò, id est, eam quæ secundum legem vocatur concubina, facile ob id debuit canon hoc exprimere. Nam vxores sumũtur de æquali statu, & ꝙ sint honestę vitæ, matronæ, vel virgines, & dotatæ, sed talem vxorem habere non est facile cuilibet: quia erit aliquis, qui ob paupertatem, vel ignobilitatem, vel quid simile, sit ita despectus, vt nulla in virum, velit eum recipere: tamen facile est tali viro inuenire sibi fœminam, quæ secundũ C
legem potest esse concubina, scilicet mulierem eo inferiorem obscuro loco natam, vel corruptam, ancillam, vel libertam, meretricem, vel adulteram: tales quidem possunt secundum leges accipi in concubinas.ff. de concubi.l.1.&.l. In concubinatu, de quibus quilibet quantumcumq; miser poterit aliquam

inuenire

inuenire, quam sibi poterit affectu cõiugali cum expressione A consensus copulare: ob quod canon dixit, ꝙ cuibet christiano liceret habere vnam in vxorem, vel in concubinam: quia nolenti continere, melius est nubere quàm vri. Etsi non possit sibi sociam asciscere vt vxorem, talem, qualem lex dicit vxorẽ esse: assumat illam, quæ concubina dicitur. Vsus est quippe canon nomine concubinæ, vel à lege, quæ ignobiles, & corruptas in concubinas sumendas declarat: sicut si quis ex nostris Hispanis sibi in vxorem aliquam ex Indigenis noui orbis assumat in matrimonium, quia ob paupertatem non potest aliam nobiliorem. Vel (vt credibilius est) ex lege veteri, quę vxores ignobiles, & alias infimæ sortis, cõcubinas vocabat, vt suprà dictum est: etiamsi vtræque vxores veræ & legitimæ essent. Tamen valde probabile est sumptum nomen ex legibus humanis: quia licet christiani haberent legem Christi, tamen circa foralia gubernabantur legibus principum secularium, quibus tenebantur obedire. Sic in, c. Is qui dist. 34. Quod in concil. 1. Toletano. Et. c. Christiano. ea. d. quod dictum ex Isidoro sumptum est: quod contigit circa tempora Iustiniani Imperatoris, qui licet fuerit christianus, tamen renouauit leges de vxoribus & concubinis, vt patet in locis allegatis. Et non mirum, ꝙ canones, qui ante fuerunt, sequerentur talia vocabula posita in legibus. Quòd autem modus secundus etiã sit probabilis, patet. Nam apostoli in suis canonibus, vt patet. 33. dist. c. Si quis. Si quis post baptismum secundis nuptijs fuerit copulatus, vel concubinam habuerit, sumunt concubinam pro vxore. Et isto modo Ecclesia potuit sumere vocabulum. Sed apostolos credibile est vocabulum sumpsisse ex lege veteri, & nõ aliunde. Vtrunque tamen dici potest, & parum refert hac vel illa causa sit, dummodo constet de veritate, in quo sensu sumẽ C dum sit, quando canon dicit, licitum esse habere cõcubinam. Per alia tamen iura moderniora ista correcta sunt, ne daretur offendiculum non intelligenti vim vocabuli: ob quod reprehendunt habere concubinam, & vxorem vocant, siue sit nobilis, siue ignobilis, virgo, siue corrupta, dotata, siue non, dummodo fuerit affectu maritali copulata. Ratio verò diuersitatis hęc potest esse: quia antiquitus secundũ legem humanam erat vetitum

Paulus. p. corinth. 7.

Legibus secularib. tenebãtur christiani obedire.
p. Pet. 2.
Ad rõ. 13.

titum quasdam personas recipere in vxores, & damnatam de adulterio, quæ tamen poterat recipi in concubinam, & multæ A aliæ. ff. de coocubi. vt diximus, sed nunc nulla persona est illegitima ad matrimonium ex illis. Quòd si capiatur aliqua illarum extra matrimonium, erit, vel incestus, vel stuprum, vel adulterium: de quo olim nihil erat: quia poterat esse concubinatus cum talibus, nec puniebatur quis per talem concubinatum. ff. eo, sed modo aliud est, vt patet: quia potest esse matrimonium cum ancilla, cum liberta, aut leprosa, aut cum qua fecit quæstum sui corporis, vt patet, de coniugio seruorum, per totum. Item cum publica meretrice: & nō solum licet eam in vxorem accipere, sed prodest ad remissionem peccatorum ei qui accipit eam. Extra, de spons. c. Inter opera.

Ad remissionē peccatorū prodest si quis meretricē ducat.

Ratio. 2. Secūdo: quia apud antiquos ad hoc ꝙ matrimonium esset (vel saltim iudicaretur) requirebantur quædam certæ solenni B tates: vt dotis constitutio, instrumentum dotale, vel probationes, aut sacra prçberi. In auth. vt liceat matri & auiæ. §. quia verò. Modo autem nulla est requisita solennitas ad verum matrimonium, sed solus consensus cōiugalis mutuus: sicut in principio primæ partis nos diximus, vt patet. Extra, de spon. c. cū apud. Et. 27. q. 3. c. Sufficiat. Et requisitum est etiam iuxta cōcilij Tridentini decretum & proprius Parochus & testes vt late in appendice.

supr. p. p. ar. 2. & 3

Corolla. Ex istis sequitur, ꝙ apud antiquos multæ potuerunt coniungi affectu maritali, & mutuo consensu sufficienti ad matrimonium: quæ non haberentur vt coniuges, eo ꝙ deficerēt tales solennitates, sed vocarentur concubinæ. sed modo est aliud, quādoquidē constat de legitimo consensu inter personas, quæ cōtrahere possunt, verum iudicatur matrimonium, etiamsi nulla affuerit solennitas: verum est tamen, ꝙ ad hoc ꝙ filij habeātur legitimi, requisitæ sunt certæ solennitates vltra consensum C vt ꝙ bāna proponātur in Ecclesia. De spon. c. cū inhibitio. At quia in hoc ꝙ filij sint legitimi, vel nō, non est periculū animæ potuerunt canones ista instituere, sed ꝙ matrimonium sit, vel non sit verum, vergit in animæ periculum: ob id nihil modo positū est ab Ecclesia esse requisitū ad matrimonium, præter illud, quod de iure naturali & diuino expressum est. s. mutuū consensum

consensum ipsorũ contrahentium, existentibus legitimis personis, quæ per ius humanum determinantur, sicut modo in concilio Tridentino nonnullæ personæ sunt declaratæ inhabi
A les ad contrahendum vt clandestine contrahentes, & alij de quibus dictum est infra in appendice.

Et tandem pro complemento quæstionis de pluralitate vxorum, & pro solutione perfecta ad obiectionem, quomodo in sacra scriptura vxores illæ vocentur concubinæ, & quomodo potuerunt esse veræ vxores, cùm tamen non erant æquales in dignitate, neque in imperio domus, est notanda doctrina domini Abul. qui ait, quòd in matrimonio aliquid est, quod solùm est de iure naturæ, vel de diuina institutione. Aliud est, quod prouenit ex humana institutione. Primum est, quòd matrimonium per cõsensum coniugalem mutuum contrahatur, quod Deus voluit, & ratio dictat. Circa quod iura humana nihil possunt, instituendo aliũ modum contrahendi matrimonium, preter istum, subtrahendo, vel ad
B dendo, ita quòd sine illo non sit matrimonium. Est & aliud de diuina institutione circa matrimonium, quòd in coniunctione matrimoniali fœmina subdita sit viro: sic Deus statuit in Genes. Sub viri potestate eris. &c. Apostolus etiam iubet mulieres subditas esse viris, & non loqui in Ecclesia, sed viros audire in domo: & hoc: quia vir est caput mulieris, sicut Christus Ecclesię: quod est de iure naturæ, quia vir est firmioris, & abundantioris iudicij, quàm fœmina: ita vt fœmina dicatur non habere opinionem propter iudicij infirmitatem, vt ostendit Aristo. Et cum sapientis sit regere, & ordinare, insipiẽtis erit regi, & ordinari: ob quod Arist. dicit, quosdam natura liberos, alios natura seruos, in quantum pollent ingenio, vt se ipsos, & alios regere possint: qui domini dicuntur: & alij nõ possunt se dirigere, sed aliorum regula, & regimine egent, vn
C de serui dicuntur natura: cuius conditio est imperari & regi, sicut possemus exemplum sumere in aliquibus noui orbis, qui conditionis seruilis videntur esse. Quibus tanquam seruis dominabantur, qui præstantiores erant ingenio inter eos. Talis enim modus erat (vt audio) principandi, non per legitimam successionem patris, sed per virtutem naturalem, vel

per-

Abulẽ. p. re. 8. q. 221.

Aristo. 2. oeco. ca. 1.
Gene. 3.
1. corin. 14
1. Timot. 2
1. Cor. 11.
Aristo. p. poli. c. 3. et 8.
Abulen. super iud. 4. q. 7.
7. ethi. c. 5. et 1. politi. c. p. & 3.

modus succedendi inter indigenas noui orbis.

per prudentiam. Si enim filius prudentiam patris non haberet, sed esset insipiens, non succedebat patri in principatu: illi A ergo deligebantur, qui prudentiores: & (cæteris paribus) si de progenie esset, ille prior erat: at quia generaliter ita euenit, vt vir prudentior sit fœmina, si fœmina vellet præesse, rem contra naturam ageret: vnde Arist. dicit esse peruersum principatum, si fœmina debeat præesse viro, propter hoc, quòd illa sit ditior, vel nobilior, quem principatum vocat Oligarchicum, qui est de malis. Circa ista in matrimonio nihil possunt iura humana mutare, vt scilicet fœmina maior sit viro, sed posito fœmina sit subdita viro suo, in qua habitudine, & in quo ordine se debeat habere ad suum virum, & in quanta subiectione, potest statui à lege humana. Et hoc in matrimonio est de iure humano. Similiter quando licitum erat olim plures habere vxores simul, an omnes essent æquales, vel non. Et in qua habi B tudine excessus vnius ad aliam de iure positiuo erat, cum non esset neque à Deo, neque secundum naturam, aliqua lex quæ illud explicaret. Quare vel per consuetudinem, vel per ius scriptum, potuit introduci æqualitas vel inæqualitas in pluribus vxoribus: quando licitum erat illas plures habere, & tanta, vel tanta inçqualitas.

Arist. 7. ethi. c. 5. et in politic. Abulen. super Gē. folio. 1:8. co. pri.

Quid pōt lex humana circa matrimo.

ARTICVLVS. XXI.

An plus standum pontificis sententiæ, quàm Doctorum.

Vide quæ supra dicta sunt. 1 p. arti. 22. du. 3. & in hac p. ar. 15. pa. 343 et infr. ar. 27. pagi. 474

LIbenter velim iam finem imponere huic quæstioni de vxorum pluralitate: videor C quidem plus iusto lectorem remoraſse, licet non plus, quàm negotium exigat: adhuc tamen manet scrupulus, quem tacite preterire non licet. Eueniet forte, vt nos breuitati studentes, diligentem lectorem confundamus: siquidem determinauimus vxorum pluralitatem licuisse olim ante Christi aduentum, & hoc absque ulla dispēsatione proprie dicta: & in contrarium adducentes determi-

nationem

nationem Ecclesiæ in c. Gaudemus. Extra, De diuortis, con-
A tendebamus vtrumque saluare, ex hoc quòd illa non fuerit determinatio summi Pontificis, sed quædam ipsius declaratio, cui licet contra dicere interdum. Item & voluimus aliter saluare per hoc, quod dispensatio intelligeretur solum instinctus quidam naturæ, per quem iudicabatur licitum plures habere vxores. Quòd si posset conuenire iste intellectus verbis textus, sufficere debuisset: tamen (vt ibi adduximus) do. Abulen. tam grauis doctor dicit non posse saluari verba textus, quin in aperto sint contra sententiam. B. Augu. & Ambrosij, & aliorum dicentium licuisse plures habere absque dispensatione: cuius contrarium dicitur, in textu: ob quod affirmat erratum esse ab Innocentio. 3. etiã si erat summus Pontifex: & sic nisi declarauerimus quomodo potuerit errare, doctorẽ
B Abulen. virum doctissimum, & christianissimum damnabit lector, & nos etiam asserentes contra textum. Ergo operæpretium erit exacte declarare, quare potius standum sit dictis. B. Augu. quam Pontificis: & quomodo possit esse verum summum Pontificem errare posse, cum sit veritas catholica, Ecclesiam non posse deficere, nec errare in fide, Christo dicente suo vicario, non deficiet fides tua: & Vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.

Abulen. p. Regum 8. q. 2. 12. assent. Innocẽ. 3. errasse.

Mat. 16.

Est notandum circa hoc, præter illa quæ suprà diximus .s. q in omnibus Pontificum, vel Conciliorum determinationibus, aduertẽdum est, quid fuerit propositũ in quæstione: quia id debet intelligi determinatum, quod firmiter tenendum est.

P. notãdũ Vide quæ supra dicta sunt ar. 15. conclu. 4. Nota. 2.

Oportet & inspicere quę sit determinatio in canone posita,
C & quæ sint rationes, quibus Pontifex mouetur ad determinationem. Nam in rationibus, quibus mouetur ad determinationem, loquitur vt homo, & non vt Papa, determinans autem, asserit velut Papa. Respondeamus igitur ad dubium vnica conclusione.

Non est necesse verum esse, quicquid asserit summus Pontifex. Probatur: nam inueniuntur contradictoria determinata à duobus Pontificibus, & simul esse vera implicat: ergo necesse est dicere aliquem ipsorum falsum dixisse. Patet. In c. Literas, de

conclusio. Aris. 4. meta. à tex. 9. vsq; ad 27.

ras, de restitutione spoliatorum, Et.c. Quanto. de diuortijs. ponuntur opiniones contrariæ, quæ simul non possunt in veritate stare. Cuius ratio hæc potest esse: quia licèt summus pontifex habeat maiorem potestatem à Deo, quàm quicunque hominum, non ideo necesse est habeat maiorem cognitionem veritatis: ob id alius, qui non est summus pontifex, sed est homo illustratus à Deo in cognitione veritatis, potest veritatem aliquam intelligere ex sacra scriptura, vel aliundè, melius quã Papa intellexerit. Nec mirum: quia eius plenaria potestas super omnes à Christo, non est ad veritatem cognoscendam, sed ad hoc, quòd post quam fuerit cognita per studium sacræ scripturæ, & per doctores, quos Deus dedit Ecclesiæ suæ, summus Põtifex sua plenaria authoritate diffiniat talem veritatẽ tenendam: quam omnes tenentur acceptare, & seruare: quod nullus hominum quantũcunque doctissimus, & sanctissimus posset facere, nisi esset summus Pontifex, in quo nullus error potest esse: quia potestatem habet à Christo immediatè, diffiniendi quid tenendum sit ab omnibus catholicis. Sicque. B. Ambro. Hiero. vel. P. Augustino diffinientibus veritatem aliquam intellectam, ex sacra scriptura standum plus est, quã Papæ, dicenti contrarium elici ex sacra scriptura: sed tamen si isti doctores sancti diffinirent illam veritatem, & statuissent seruandam, & tanquam catholicam ab omnibus, non teneremur ad illud: quia eorum authoritas, ad id non se extendit: neque id concessum est eis: quantuncunque polleant sanctitate, & doctrina: verùm si summus Pontifex, quantuncunque esset ignorantissimus, statueret illam veritatem esse catholicã, & seruandã, nulli Christianorũ liceret aliud credere. Et dato omnes causæ fidei deferẽdæ sint ad sedẽ Petri: vt patet ex ca. Maiores. Extra, de baptismo, & eius effectu: quia in talibus determinãdis nõ potest errare. 24. q. 1. c. Quotiens. tamen intelligendũ est quantũ ad coercendũ, & statuendũ veritatem fidei ab omnibus tenendã. In inuestigatione autem illius veritatis fidei, vtrum verè fidei sit, necne, alius non summus Pontifex potest melius inuestigare, atque cognoscere, & ex sacra scriptura clarius elicere: quia ista cognitio, nõ est potestatis, sed illustrationis cuiusdã intellectus, quã potest dare Deus, alicui homini, cui non

suprema potestas Papæ concessa quomodo intelligatur

Ad Ephe 4. p. Cor. 12.

Abulen. vbi suprà q. 203.

Abulem. vbi suprà

A B C

mini,cui non dedit potestatem Petri. Attamē talis homo, nō
A habens potestatē Petri, non posset illam veritatem cognitam,
statuere tenendā: hoc enim ad solum Petrū,& eius successorē
spectat. Et isto modo omnes causę fidei, ad ipsum spectabant. Seruaturq; iste modus in diffiniēdis aliquibus veritatibus fidei: vt prius causa pertractetur in cōcilio apud graues, & doctos viros. Veritate vero inuenta, proceditur ad diffiniendū & statuendū explenitudine potestatis. Sic contingere potest summū Pontificē aliquid, asserendo falsum dicere,& decipi, quia homo est:& tūc velut homo, cognitionē habēs loquitur. At quia alij sunt, qui licet non sint Pōtifices, sunt plus à Deo illustrati, possunt melius intelligere veritatem, & affirmare contrarium. Et maxime aduertere oportet in pontificū determinationibus, quid est quod ipsi ex potestate tradita loquūtur, & constituunt: quid insuper loquūtur quatenus homines illustrati, sicut cæteri: nam posset summus Pontifex determi

In quo sēsu omnes causæ fidei spectāt ad summum pontificē.

B nare absolute, vt in exemplo posito, istam veritatem. Non licet post aduentum Christi habere plures vxores: quia id Christus reprobauit in Euangelio sacro. Et hæc est veritas Euangelica,& nulli vnquam licuit dubitare de illa, cui omnes tenerētur stare determinationi. Attamē quia homo est vult ex sacra scriptura, vel aliū de suo ingenio inuestigare rationem, quare moueatur ad determinandā veritatē: vt patet in cap. allegato Gaudemus. vbi plurimas adducit ex scriptura rationes, quas Pontifex non tenetur dare, cum sufficeret voluntas statuentis, precipue vbi veritas est in aperto: sed tamen non est satis factus: nisi rationem adhibeat. Et, quia ratio non erat necessa-

Mat. 19.

Oīa notāda.

C ria, ad determinationem, non erit determinatio: neq; procedit ab ipso: nec adducit ipse, quia summus pontifex est: nam ea ratione, nullam deberet adducere: ponit tamen rationem, inquantum homo est pollens sciēntia, & cognitionem habens: sicut cæteri habent:& in illis non plus, nec minus standum quia summus pōtifex, quàm si non esset, sed tantundem standū, quantū est verū,& non deceptus in tali iudicio. Cū ergo cōtingat alios esse peritiores sūmo pōtifice,& magis à Deo illustratos in cognitione scripturarū, eueniet, vt tales doct. summo Pontifici contradicētes, ad rationē, quā summus Pontifex

tifex adducebat pro sua determinatione, rationabilius lo-
Exēplū. 1 quantur. Sic necesse est summum Pontificem falsum asseruis A
se, non inquantum summus Pontifex, sed inquantum homo,
sicut cæteri. Exemplum in proposito. Determinat istam veri
tatem, Non est licitum modo plures habere vxores, & q̄ vna
sola vera sit vxor: ad quod adducit pro ratione: quia nunquid
in aliquo tempore licuit plures habere sine dispensatione.
Mat. 19. Quod diffinit verum est, neque aliquis potest contradicere: ra
tio tamen ad id falsa est, & alius doctior poterit contrarium
dicere: nam modò non licet plures habere vxores, non quia
nullo tempore licuit, sed quia Christus expresse sic diffiniuit
in Euangelio. Et dato olim licuisset, sicut verè licuit, etiam se-
Magister clusa dispensatione, quia non erat tunc expressum Dei præce
d.33. & i- ptum, modo autem quia expressum est à Christo, nullo mo-
bi Theo. do licet plures habere. Ecce quomodo non inconuenit in tali
ratione Pontificem deceptum: ob quod melius. B. Ambro. B
32. q. 4. ca. Dixit Sarra. Et. B. Hieronymus ibidem. c. Obijciū-
Mat. 19. tur. Et. B. P. Au. vt adducitur à Magistro in 4. d. 33. qui dicit
nullum fuisse peccatum olim plures habere: quia mos erat cō
trarius. Dicunt isti sancti contrarium sententiæ pontificis, sed
At eplhe. tamen non dicūnt contrarium determinationi illius. Ipsi e-
.4 p. Co- nim affirmant nullo modo licere plures habere: quia sic Chri
rin. 12. stus dixit. Contrariantur tamen rationi pontificis, quam ad-
duxit, sicut homo peritiam habens. Et quia sancti doctores da
ti Ecclesiæ peritiores fuerunt Innocentio. 3. & magis à Deo il-
lustrati, non in conuenit affirmare pontificē inquantū homo
deceptum in ratione, quam adducit ad veritatē illā diffinien
dam, & istos doctores sanctos contrariū dicentes, veritatē affir
masse, vt pote quia doctiores, & plus à Deo illuminati fuerūt
in cognitione sacræ scripturæ. Et licèt in diffinitionibus nego C
At Ephe. tiorū plus standū sit determinationi pontificis, non tamen in
4. assertione cuiuscūq; veritatis: quia in talibus, & in expositio-
Gratia- ne sacræ scripturæ, & debita intelligentia eius, plus standū do-
nus. ctoribus, quos Deus dedit Ecclesiæ suæ, nā sicut dedit Aposto
los, & vnum principē ipsorū, dedit & doctores, vt ait paulus.
Hoc affirmat, & bene, Gratianus. 20. d. c. Decretales. Idem in
nuitur in. c. De libellis. Quippe qui rationē volens dare suarū
determina-

determinationum decipitur, licet non in ipsa determinatio- *Vide Ma*
A ne: vt patet in. ca. Literas. de restitutione spoliatorum. qui vo- *io.in.4.d.*
lens dare rationem determinationis, dicit esse gradus prohibi *24.q.13.*
tos consaguinitatis, in quibus Papa non posset dispēsare, & hoc
non quęrebatur, sed vtrùm quando obijcitur aliquis gradus cō
sanguinitatis Diuina lege prohibitus ei qui petit restitutionē
coniugis, an debeat fieri restitutio, vel non: ad quod diffinien
dum incidenter dicit, esse gradus consanguinitatis, in quibus
ipse non potest, non quidem erat necesse adducere rationem,
sed diffinire: adduxit tamē velut homo habens cognitionem:
quare meritò ab alijs peritioribus contrarium affirmatur: quia
nullus gradus est Diuina lege prohibitus nunc, in quo Papa di-
spensare non posit, vt nos diximus in. 1. p. cùm ageremus de cō
sanguinitate. Nam illi gradus, qui in Leuitico positi sunt, mo- *sup.p.p.*
dò nullam vim habent, eo ꝙ lex cessauerit vetus, in datione le *ar.43.*
B gis Euangelicæ. Translato quippè sacerdotio, necesse est & le- *Leui.18.*
gis translatio fiat. Et sic contingit summum Pontificem deci- *ad Heb.7*
pi, non in determinatione, sed in rationibus, quas vult adduce *s. Tho.1.2*
re ad determinationem. *q.103.art.*

Patet etiam Extra, de decimis: c. Parochianos. vbi diffinit *3.&.4.*
summus Pontifex decimas reddendas, dicens exigi posse, quia *Theo.ī.4*
à Deo institutę, quod diffinit est tenendum, sed in ratione fal- *d.3.decef-*
sum dicit, & contra omnium doctorum cateruam: quia deci- *satione le*
mę non sunt institutę à Christo, nec sunt de iure Diuino, sed si *ga.*
sunt de alio iure quàm humano, sunt de naturali, sed non ꝙ sit *Decimæ*
decima. Et tandem ista quota modò non est nec à Deo institu *nō sunt de*
ta in legē noua, nec de iure naturali, sed solum de iure huma- *iure Diui*
no. In Euangelio enim non reperitur ꝙ Christus quotam deci *no quo ad*
marum instituerit. Neq; elicitur ex illis verbis Christi Mat- *quotam.*
C thæ. 23. dicentis. Vę vobis qui decimatis. Quod latè alibi. At
quia non est pręsentis negotij id probare, sufficiat falsum di-
xisse in ratione. Sic omnes doctores affirmant. Et non mirum:
quia rationem ad diffinitionem, & statutum apposuit de suo
tanquàm homo. Et alius Alexandro doctior, & magis illustra-
tus à Deo potuit veritatem cognoscere, quàm ipse non cogno-
uit, etiam si erat Pontifex: quia ad summum Pontificem non
pertinet illud, sed ad hominem illustratum à Deo. Possent alia

exempla ijs similia adduci, sed ista sufficiant, ex quibus poterit in similibus iudicari. Nam certum est. B. Gregorium multa dixisse de natura angelica, in quibus repugnat. B. Dionysi, sed plus credimus Dionysio, quàm Gregorio Pontifici: quia Gregorius loquutus est vt homo, & non diffiniuit vt Pontifex, ob id potuit falsum dicere. Sic Innocentius. 4. fuit Papa, & condidit aliquas decretales, & ipse velut doctus vir, & non vt Papa commentaria fecit super Decretales: attamen non est necessarium affirmare, verum in omnibus dixisse, quia Pontifex erat, imò contradicitur interdum, & falsum dixisse in aliquibus nō est dubium: quia loquebatur vt homo doctus, & alius doctior, potuit veritatem cognoscere, quàm ipse non cognouit. Et quia Innocentius. 4. vt Papa, & ipse vt homo eiusdem est scientię, licet non eiusdem potestatis, lquens vt homo, etiam si esset Papa, decipi potuit.

Gregori°. A
Diony.
Do. Inno. 4. cū esset Papa scripsit.

B

Nota. Et sequitur tāquam totius dubij epilogatio, ꝙ circa inquisitionem veritatis, & expositionem sacrę scripturę, magis standum est Ambrosio, Augustino, & Hieronymo, quàm Innocentio. 3. vel alicui Pōtifici, qui non fuerit tam peritus in sacris literis: tamen in diffinitionibus negotiorū quādo aliquid pręcipitur, vel statuitur velut tenendū, plus standum cuilibet Pontifici quātuncunq; ignaro, quàm doctoribus Ecclesię, etiam omnibus simul. Et quia in. c. Gaudemus. Innocentius. 3. volens diffinire, ꝙ nō liceat plures habere vxores, adduxit quàm plurimas rationes ad id: vt cōstat ibi ex discursu textus, quas ipse non tenebatur adducere, non vt Pontifex diffiniendo, quia illud non erat in quęstione, sed vt homo peritus in scriptura, non est necesse affirmare verum dixisse, quādo ait non licuisse olim plures habere vxores absq; dispensatione: quia in hoc certè deceptus est, & potest dici falsum dixisse, & contrarium Ambrosio, Augustino, & Hieronymo. Neq; per hoc aliquid subtrahitur potestati Pontificali: quia illa non vt pontifex dixit, sed velut homo peritus: nam licet Pontifex sit, non tamē desinit esse homo, sicut & cæteri. Nec miretur quis. Non enim est nouum hęc dicere: quia si diligenter legat quæ scripta sunt ab illis, qui nos præcesserunt, hęc, & alia his similia reperiet scripta. Etsi (placet) latissimè vide in Abulen. & Adriano Pontifice.

C

Abulen. 1. Reg. 8. q. 203.
Adria. quoli. 1. ar ti. 3. ad. 3.

Nolu-

Nolumus tamen dicere summum Pontificem posse errare *Erasmus*
A in illis quæ fidei sunt, imò constanter affirmamus contrarium, *in annota.*
modò faciat quod in se est: quod latè disputat, & probat Albertus *1. Cor. 7.*
Pighius Campensis in sua Hierarchia Ecclesiastica. lib. 4. *Pighius.*
c. 8. & Turrecre. li. 2. c. 109. & alij, quicquid dicat Ioã. Arbo. li. 4. *Turrecre.*
Theosophiæ. c. 32. cum alijs. De quo aliàs.

Hoc vnum tamen adnotare libet, non quia Põtificum Epistolæ *De hoc in*
sint ab Ecclesiæ approbatæ, vel Augu. Ambrosij, aut ali- *nostra re-*
cuius alterius doctoris opera, ea omnia, & singula dicta debent *lectione*
intelligi approbata. Dato enim in ca. sancta Romana. d. 15. sint *de li. cano*
Hieronymi, & August. & aliorum multorum doctorum opera *nicis.*
approbata, sunt tamen aliqua doctorum dicta, quæ nõ sunt vera,
imò sunt falsa, & approbando doctorem, non probat omnia,
sed illa, in quibus non est contra veritatem, quod latè disputat
Abulen. in suo defensorio. 2. p. a. ca. 81. & infrà. Eadem ratione *Abulen.*
B si. ca. Gaudemus. est ab Ecclesia approbatum, non sequitur, &
quicquid ibi ponitur, sit in eodem gradu receptum.

ARTICVLVS. XXII.

De gradibus consanguinitatis, & affinitatis prohibitis.

QVAERITVR de gradibus consanguinitatis, & affinitatis, an aliqui fuerint prohibiti Gen- *Ar. 43.*
tilibus, ita vt contrahentes in illis, nullum esset *vsq; ad*
matrimonium. *50.*

Pro solutione debita oportet in memoriam
C reuocare, quæ diximus in prima parte, loquentes de consanguinitate,
& affinitate: vbi latè disputauimus de gradibus tam cõsanguinitatis,
quàm affinitatis: & qui sint prohibiti iure naturæ,
& qui Diuino Euangelico, & qui iure humano Ecclesię. Modò
tamen operæpretium est disputare prout ad infideles spectat.
De quo sit prima conclusio. *1. conclu.*

Prima conclusio. Infideles, coniũcti in gradibus consangui *Soto de iu*
nitatis per lineam rectam descendentium, vsq; ad aliquem cer *sti. et. iure.*
tum gradum, non contrahunt matrimonium, & conuersi ad *lib. 1. q. 1.*
fidem disiungi debent. Probatur. Infideles coniuncti in *ar. 4. ad. 1*

Ratio. gradibus prohibitis iure naturæ non vere contrahunt: sed talis gradus consanguinitatis inter ascendentes, & descendentes per A lineam rectam est de iure naturæ prohibitus: ergo non verè cō trahunt. Maior est manifesta, quia legitima cōiunctio maris & fœminæ, matrimonium vocatur, non cuiuscūq; maris ad quālibet fœminam, sed illa debet esse, quàm non refugit natura. Sequitur ergo, q̄ vbi coniunctio naturę repugnans inueniatur, nō est matrimonium, cùm matrimonium in sui ratione, includat coniunctionem certi viri, ad certam fœminam. Probatur q̄ cōiunctio inter ascendentes, & descendentes, vsq; ad certum gradum sit contra ius naturæ. Illud dicitur contra ius naturę, quod est contra rectam rationem homini insitam à natura, sed coniūctio patris, & filiæ: vel filij, & matris: est contra rectam rationē, eo q̄ naturaliter filij, honorem debent parentibus, & subiectionem: & æqualitas inter eos non potest esse, quæ inter virum, & B fœminam: nam oportet istam ęqualitatem esse, quia socij sunt, ergo repugnat naturæ talis coniunctio. Et obedientia nulla esset, si filius matrem duceret, cùm mater filio deberet obedire, quod repugnat: sequitur ergo huiusmodi cōiunctionem inter consanguineos per lineam rectam, esse contra ius naturæ, & sic infideles coniuncti, in tali gradu post conuersionem non sunt sustinendi. Hoc nos docent exempla animalium, quæ licet non vtantur ratione, habent tamen aliqualem instinctum naturæ, vt talem fugiant coniunctionem, sicut Aristo. dicit, equum deceptum fuisse commiscendo se matri, & post cognito facto, præcipitauit se, acsi instinctu naturali, talem fugeret commixtionem. Idem fertur de Elephanto, qui ingenio deceptus, matri commixtus, postmodum ingeniatorem interfecit, vt in 1. p. dictum est. S. Thom. etiam affirmat coniunctionem parentum, C & filiorum iure naturæ prohibitam esse. Cùm ergo naturalia, infideles seruare teneantur, consequens est eos copulatos in talibus gradibus, nullo modo matrimonium contraxisse, q̄ si cōuertantur, debent disiungi. Et probatur, quia nulla gens adeò fuit barbara, vt talem habuerit consuetudinem copulandi sibi in matrimonio consanguineos per lineam descendentiū. Non enim vnquàm in vsu fuit apud Gentiles, vt quis in matrimonio haberet sibi sociam matrem, vel q̄ pater filiam, quanuis

Tho. l. 7. contra g. c. 30. *Arist. 9. animaliū c. 47.* *Aelianus de anima. li. 5. c. 2.* *Plini. li. 8 c. 42.* *sup. p. p. ar. 1. et. 43* *S. Tho. 2. 2 q. 154. ar. 9. ad. 3.* *Nūquam fuit ī vsu apud gētiles copulare consanguineos per lineā rectam.*

Quintus

Quintus Curtius lib. 8. de regione proxima Scythiæ asserat, fas *Curtius.*
A fuisse parentibus stupro coire cum liberis. Et idem lege lata licuisse constat ex Strabone, & Catullo, Quintiliano, & Tertulliano. De quo Celius lectio. antiquarũ lib. 10. c. 18. & Tiraquellus l. 7. connubiali. nu. 22. & in Epitome iuris Harmenupulus, lib. 1. tit. 1. Verùm abominabile fuit. Et argumentum est, in noui orbis incolis non repertam, parentum, & filiorum coniunctionem, cùm alijs non parcãt. Videmus siquidem eos non abhorrere fratrum concubitus, & aliorum consanguineorum. At tamen nunquàm hucusq; audiui filium, iunctum matri, non solum in matrimonio, sed neq; alio incestuoso concubitu, nec patrem iunctum filiæ. *Strabo.* *Celius.* *Tiraquel.* *Harmenupu.* *Tira. l. 7. nu. 34.*

Sed contra istam conclusionem obijci potest, quia Semiramis regina Assyriorũ legem tulit, vt possẽt mulieres filios pro- *Obiect. 1.*
B prios, in matrimonio sibi copulare: ex quo videtur non esse cõtra legem naturæ talis copulatio, quandoquidem illa quæ sunt de lege naturæ, eadem sunt apud omnes. Neq; aliqua lex fertur eis contraria. Et videtur quòd Gentiles infideles vtentes tali lege, si copulentur, non essent separandi post conuersionem. *S. Tho. ubi supra.* *solutio.*
Ad obiectionem respondetur, talem legem iniquã esse, & nullo modo talem coniunctionem fieri posse, ꝙ si fiat, non valet: quia nulla lex potest facere id esse iustum. Nec esset lex dicenda, vt docet Aristo. dicens, Legem contra ius naturę esse carentem ratione, & non esse legem: quia de ratione legis est, vt sit secundum rectam rationem lata: sed nullo modo recta ratio dictat, vt mater, cui filius debet obedire, obediat filio: quem sibi in maritum copulauit, sed repugnat: sequitur ergo, ꝙ talis lex non debeat dici, vnde neq; copulati iuxta talem legem verè *Arist. 5. Ethi.* *S. Tho. 1. 2 q. 90. ar. 1*
C contrahunt.

Secundo obijci potest, quia potest esse aliqua natio Gentilium, cuius sit cõsuetudo copulari in tali gradu ascendentium, & descendentium: ergo tales coniuncti in matrimonio nullo modo deberent disiungi, si conuerterentur: nam illa quę sunt naturalia per consuetudinem mutari solent, etiam sine lege, qua mutata, amittunt vim suam, sicut nos in præcedentibus dicebamus de repudio, & vxorum pluralitate, quę naturę repugnare videntur: quę inclinat ad indissolubilitatem, simul & *Obiect. 2.*

vnius, ad vnam solum coniunctionem: tamen consuetudo in cõtrariũ tantũ valuit, vt mutauerit ius, & fas, vt, scilicet, repudiã A do, & aliã, & aliam ducendo etiam simul, non esset peccatum. Ergo à simili, si aliqua esset consuetudo, apud Gentes, vt mater filio iũgeretur, saltim pater filiæ, videretur esse matrimonium verum.

solutio. Respon. nullo modo talem consuetudinem, etiam si esset, posse facere licitam talem coniunctionem, & validam: nã maior est authoritas legis, quàm consuetudinis, cùm consuetudo succedat legi, & pro lege habeatur, deficiente lege, cùm sit legũ interpres. De consuetu. c. Cùm dilectus, & tamen lex non potest præualere contra ius naturæ, vt paulò superius diximus: ergo neq; aliqua consuetudo. Imò si aliqua sit consuetudo contra tale ius naturę, non dicetur consuetudo, sed potiùs corruptela. Eeodem. tit. cap. Cùm tanto. & quanto diuturno tempore fuerit obseruata, tanto deterior erit, quia tãto peccatũ grauius. De consangui. & affini. cap. Non debet. Vnde, dato consuetudo talis esset apud infideles, nullo modo sufficeret ad mutandum istud ius naturale, & copulati secundum talem consuetudinem, seu corruptelam, deberent disiungi, si cõuerterentur, quia non tenuit matrimonium. Ad id autem quod dicebatur, ꝙ potest per cõsuetudinem mutari ius naturę, sic, vt illud quod est illicitum, licitè fiat, vt de repudio vxorum, & pluralitate dicebamus: dicẽdum, dupliciter aliquid esse de iure naturę, sicut suprà diximus. Vno modo de primis principijs iuris naturę, quę per se nota sunt, & eadem apud omnes, in quibus nulla cõtingit variatio, vel dispensatio, nisi sit per miraculum ab ipso Deo. Circa talia nihil potest consuetudo, neq; lex aliqua: quia cùm huiusmodi per se nota sint in bonitate, si præcepta sunt, & C in malitia, si prohibitiones, nullo modo variantur. Alia sunt quæ sunt de secundis præceptis iuris naturę, velut conclusiones, quæ deducuntur ex principijs, quæ quidem non sunt per se notæ, sed per ipsa prima principia fiunt notæ, * sicut sunt conclusiones, quæ eliciuntur ex præceptis decalogi.* Et circa talia, potest variatio contingere, vel per aliquam legem positiuam, vel per consuetudinem: de quibus est pluralitas vxorum, & repudium, vt diximus. Sicut ex corruptione in particulari potest haberi,

s. Tho. 1. 2 q. 94.

solutio.

Dupliciter aliquid de iure naturæ

Soto de iusti. et. iure. lib. 1. q. 1. ar. 4. ad. 1

s. Tho. 1. 2. q. 100. artic. 1.

haberi, vt licitum latrocinium, extrà terminos ciuitatis, vt nos *suprà art.*
A diximus alibi, sicut olim apud Germanos, vt scripsit Cæsar de *7. cõclu. 3.*
bello Gallico. libro sexto. Et idem apud Lacedæmonios dicit *ĩ hac. 2. p.*
Celius libro decimo. capite primo. Et apud Aegyptios Ge- *s. Tho. 1. 2*
lius. Et rapto viuere, putauerunt quidam licere: vt Quintilia- *q. 64. ar-*
nus. lib. 3. c. 9. asserit, & fornicationem simplicem licere. Atta- *tic. 6.*
men, quòd filius ducat matrem in vxorem, vel pater filiam, re- *Soto de iu*
pugnat primis præceptis iuris naturæ: de quibus est honor, & *sti. ibi. &*
reuerentia debita parentibus, simul & superioritas: quæ quidē *lib. 2. q. 1.*
(vt patet intuenti) obseruari non possunt, si tales coniũctiones *art. 3.*
fierent. Sequitur ergo, quòd non potest aliqua consuetudo præ
ualere contra istud ius naturæ primæuum, quæ facere possit, li-
citum, quod illicitum est. Neque sufficeret ad matrimonium
B causandum quòd talis esset consuetudo apud aliquos barbaros,
& secundum talem consuetudinem contraheret mater cum fi
lio, & pater cum filia, sed separandi essent, dicente Christo, *Matt. 19.*
erunt duo in carne vna: & propter hãc relinquet homo patrem
& matrem, & adhærebit vxori suæ, insinuans his verbis aliam
esse futuram in matrimonio vxorem, à matre, & alium virum
à patre.

Dixi in conclusione, vsq; ad aliquem certum gradum: quia *p. p. ar. 45*
vt suprà diximus, quando de consanguinitate loquuti sumus, *Scotus.*
quæ est de iure naturæ, ista consanguinitas inter descendentes, *Palude.*
& ascendentes finem, & limitationem habet, licet alij contra- *Duran.*
rium opinentur. Scotus. d. 40. Duran. & Palu. ibidem. S. Anto. *Florenti.*
3. p. tit. 1. c. 14. §. 2. Syluest. matrimonium. 8. q. 6. Sed placet cõtra *Syuest.*
ria opi. quam habent ij graues authores, vt explicat egregiè do *Caieta.*
minus Caie. 2. 2. q. 154. ar. 9. S. Tho. in. 4. d. 40. q. 1. ar. 3. B. Bona. *s. Thom.*
C ibi. Ricar. ibi. q. 2. Roffensis in matrimonio regis Angliæ. fo. 3. *B. Bona.*
Alex. Halen. 2. p. q. 169. Idem. 3. p. q. 25. mẽb. 6. Aug. de Ancho- *Ricar.*
na in summa de Ecclesia. q. 53. art. 5. Hugo de sacramentis, lib. 2. *Roffen.*
p. 11. c. 4. qui asserũt, finem, & limitem habere talem consangui *Alexan.*
nitatem, intra quos limites videtur esse quædam amicitia na- *Halen.*
turalis, inter ascendentes, & descendentes, extra quos nõ inue- *Aug. de*
nitur. Notum est enim, ꝙ in infinitum non se extẽdit. Nam si *Ancho.*
Adam, vel Noe resurgeret, nullus illorũ, qui nunc sunt, haberet *Hugo.*
ad eos amĩcitiam singularem ob consanguinitatem, licet ab

 ipsis

ipsis simus omnes: & non ob aliud, nisi quia etiam cõsanguinitas inter ascendentes, & descendentes suis contenta est ter- A
minis, sicut & in transuersali linea, quia in infinitum non valet extendi, vt suprà dictum est. Ea propter secundam adijciamus conclusionem.

2. conclu. Vid. quæ dicta sũt in.ap.arti 43. Tho.de argẽtina. d. 41.ar. 42. ar.4.conclu.2. Loazesin mat. Re. An.dubita.2.n.17. Rubiõ super Leui. 18.q.1. Alex.ab Alex.Geni.Die.li. 1.c.24.

2. conclusio. Infideles coniuncti, in primo gradu consanguinitatis in linea trãsuersali, vt est inter duos verè fratres, si apud tales esset lex, vel consuetudo ab omnibus recepta, nullo modo essent separandi, si conuerterentur ad fidem. Probatur. Infideles coniuncti in gradu non prohibito iure naturę, vel iure Diuino Euangelico verè coniuncti sunt in matrimonio: sed vbi fratrum inter se est consueta coniunctio, non est contra ius naturę, neq; contra Euangelicum: ergo esset matrimonium. Maior nota est. Probo minorem quod non sit contra ius naturæ primo modo: nam illud dicitur esse contra ius naturæ primo modo, quod B
est per se notum in malitia, & nullo modo potest bene fieri, neque variari, nisi à solo Deo: sed coniunctio fratrum inter se nõ est huiusmodi, cùm bene possit fieri, imò bene factũ est à principio procreationis generis humani: neq; opus fuit alia dispensatione exteriori, nisi solum dictamine rationis id iudicantis licere. Et maximè probatur hoc facto Dei, qui autor ipsius naturæ est: nam si directè repugnaret ipsi naturæ, faceret duos, vel tres viros, & totidem fœminas, quibus coniũctis, generare possent, & non conuenirent inter se fratres, sed alij consanguinei. Cùm ergo solum vnum creauerit virum, & vnam fœminam, & istorum filios permiserit copulari, consequens est non fuisse id per se malum, & de primis præceptis iuris naturæ, & per consequens fuisse de secundis præceptis, vt asserit. S. Tho. nam non C
euidenter in natura aliquod inconueniens, vel aliqua irreuerentia sequitur per hoc, quod fratres inter se iungantur, sicut sequitur si pater, & filia, vel filius, & mater: & ob id cùm sit de secundis præceptis, potest variatio esse per legem, aut consuetudinem, vt suprà diximus. Et infideles coniũcti in talibus gradibus, vbi cõsuetudo esset, si conuerterentur, non auderem separare inconsulto summo Põtifice: sicut audio in quadam prouincia (vt referunt fide digni religiosi) consuetum esse. Et similiter in prouincia del Peru aiunt, apud principes quos *Inga* vocãt, licet nõ

S.Tho. in 4.d.39.et 2.2.q.154 ar.9.ad.3. Cõtra supplemen.l. 40.q.1. ar.2.

in omni loco, apud quos fratres vterini inter se matrimonio iū-
A guntur. Neq; id vitio datur: quàm consuetudinē, vel vsum non
inuenimus apud prouinciā Michoacanensem: neq; apud Mexicanā. Tamen si aliqua de nouo inueniretur, verum esset matrimonium, neq; essent disiungendi, si conuerterentur. Et adhuc probatur authori. B. Gregorij, qui quando voluit prohibere talem copulationem inter fratres. 35. q. 3. c. Quædam lex. nō dixit, esse contra naturam, quod diceret, vt esset dictum suū firmius, & manifestiorem iustitiam contineret prohibitio, sed solum dixit: quia ex talibus copulationibus paucę proles prouenicbant, sic experimento didicimus ex tali coniugio prolem non posse succrescere. Ex quibus probabile videtur dicendum, ꝙ si apud aliquos esset consuetudo, vt coniungerentur fratres inter se, non esset contra prima præcepta iuris naturæ: & nō essent separandi, si conuerterentur, sed tolerandi. Esset tamen cōsulendus Papa, quia res grauis est: nam contra talia præcepta iu-
B ris naturæ præualere potest consuetudo, vel lex. Sequitur ergo, ꝙ vbi consuetudo esset, legitimum esset matrimonium. Verisimile satis est istam coniunctionem esse contra ius naturę secūdarium: quia videmus noui orbis neophytos tempore infidelitatis non approbasse. Et credo non esse contra prima præcepta iuris naturæ, quæ sunt de se mala, & nūquàm bene fieri possunt, nec ab aliquo mutari, nisi à solo Deo. Ratio est, quia si esset contra illa prima pręcepta, esset idem apud omnes, sed videmus in prouincia iam dicta fuisse consuetū, ergo non est de illis. Item, quia si esset illicitū, nūquàm Deus à principio permitteret tales coniūctiones fieri, sed tamen à principio mūdi factum est, ergo non includit in se talis coniūctio manifestā malitiā, vt non possit bene fieri, & mutari ab alio, quàm à Deo: nā homines talem fecerunt coniunctionem, ob id tamen non dānamus illos: ergo
C ex hoc fuit, ꝙ non erat intrinsecè malū, alioqui solus Deus posset mutare tale ius, vt suprà diximus. Alia vide in. 1. p. ar. 43. vbi de consanguinitate disputantes, diximus esse huiusmodi coniūctionem de iure naturæ prohibitā secundo modo, hic autem dicimus nō esse prohibitā de iure naturæ primæuo, ob quod potest tolerari, si fuerit consuetū: maximè post cōsultationē sedis Apostolicæ. * Et sic qui dicunt de iure naturæ prohibitum esse

In Peru prouin. en el Cuzco fertur matri. esse inter fratres B. Grego. Lucianus in li. de sacri. dicit apud Assyrios legē latā de cōnu. inter fratres S. Tho. ubi suprà. Drie. d libr. Christiana. li. 1 c. 11. Maio. in 4. d. 40. Magis. historiarū. Petrus Blesensis Epistola. 116. Vi. Sabellicum. p. p. æneade. p. li. 2. et. 8 et. 4. æneade. li. 6 & 2. p. æneade. 6.

fratres cõiungi, vt Soto lib.2. de iure. & iusti. q.3. ar.1. & .8. debẽt intelligi, ꝙ in secundo gradu, & non in primo gradu iuris naturæ. Et quidem argumentum est, quòd idem author ibi arti. 8. cum Caie. & alijs tenet, Abraham, & Sarram verè fuisse fratres, & non fratrueles: ergo cùm iam esset multiplicatum genus humanum, si tam indecens esset, fratres non deberent iungi. Cõtraria tamen sentẽtia, scilicet, esse iure naturæ prohibitum, suã habet probabilitatem. A

Cõcordia dictorum in Soto, ne fiat argumentũ ad hominẽ.

Casus.

In confirmationem conclu. notandum, ꝙ quidam princeps in regno Franciæ deperijt in sororem, & habuit eam in concubinã, & petijt dispensationem, quam & obtinuit, & duxit publicè. Post peruenit ad aures regis, qui increpabat vt desisteret à tali matrimonio, & misit Romam ad summum Pontificem nuntios, quare concessisset, qui negauit ꝙ concesserit: & apparuit diploma, & cùm nollet desistere, motum est bellum, vbi perijt. B

3. conclu.

3. conclusio. Infideles coniuncti, in gradibus consanguinitatis prohibitis iure humano positiuo, si secundum eorum consuetudinem fuerint iuncti, si conuertantur, nullo modo sunt separandi. Ista est clara, & expressè determinata in. c. Gaudem⁹. Extra, de diuor. & . c. De infidelibus. De consang. & affi. Ratio est illa, quam assignat ibidem summus Põtifex: quia infideles non arctantur legibus Ecclesiæ, & statutis Pontificum: sequitur ergo, quòd coniuncti in talibus gradibus prohibitis ab Ecclesia non sunt separandi, cùm baptismus non tollat coniungia, sed culpam. Non enim Eccesiæ statuta obligant nisi illos, qui sunt de gremio, & regimine Ecclesiæ: sed tales sunt solùm fideles, qui baptismum suscipientes, Ecclesiam ingressi sunt, extra quam non est salus: ergo non obligãtur infideles qui nõ susceperunt fidem. Dixi in conclusione: dummodo apud tales infideles, fuerit consuetudo, vel lex, nam dato ita sit, ꝙ gradus prohibiti ab Ecclesia nõ obligãt infideles: quia nõ receperũt fidẽ, nec legibus Ecclesiæ arctãtur: tamẽ possẽt obligari ad obseruantiã eorũdem graduũ: non propter statutũ, vel legẽ Ecclesiæ, sed propter legẽ ipsorũ, vel propter eorũ cõsuetudinem, & matrimonium cõtractum cõtra talem legẽ, vel consuetudinem, nõ teneret: ꝙ si cõuerterentur ad fidẽ, disiungendi essent. C

De his quæ foris sunt quid ad nos.

Extra Ecclesiã non est salus.

Verbi

Verbi gratia. Si aliqua esset natio infideliũ, lege humana vten
A tiũ, quibus prohibitum esset, ne iũgerentur in matrimonio cõsanguinei, vsq; ad quintum gradum: haud dubiè si aliqui cõtra talem legem iungerentur, non essent veri cõiugati: eodem modo, si non esset lex talis prohibitionis, sed esset consuetudo omnium approbata, per quam reprobantur connubia intra quintum gradum, qui contra talem cõsuetudinem iungerentur, nõ essent veri coniugati: & conuersi disiungendi essent: quia tales sunt inhabiles personæ per talem legem, vel consuetudinem.

4. conclusio. Infideles coniuncti, in gradibus prohibitis iure Diuino veteri, si ad fidem conuertantur, nullo modo sunt separandi. Hæc conclusio sola est, quæ defficultatem habet propter authoritatem virorum grauissimorum, qui contrarium affirmant. Est contra Palud. Ricardum, Bonauentu. Floren. Syluestrum, Maio. & sanctum Thom. in. 4. At quia solutio istius dif
B ficultatis pendèt ex alia, quæritur, an graduum prohibitio facta Leuit. 18. nunc obliget: & si tunc ante aduentũ Christi obligabat etiã infideles sicut Iudęos. Item, vtrùm tales gradus ibi positi sint de iure naturæ omnes, vtrùm sint cęremonialia, & iudicialia illa, quę ibi posita sunt. A secundo ergo exordiamur, & quęritur.

4. conclu.

Cõtra Palu. d. 39. Ricar. Bona. Floren. Syluest. s. Tho. d. 39. arti. 3. ad. 3.

ARTICVLVS. XXIII.

An lex vetus obligabat Gentiles sicut & Hebræos.

PRIMO, Vtrũm lex vetus data populo Iudęorum obligabat tam Iudęos, quàm cęteros infideles Gentiles, quantum ad omnia quę in lege posita erant.

Cõsidera.

C Pro solutione notandum, legem, esse quandam mensuram, seu regulam humanorum actuum, secundum quàm quis pręceptis inducitur ad agendum, & in prohibitionibus retrahitur. Dicitur enim lex à ligando: quia obligat ad agendum. Ex hoc sequitur aliud, quòd de ratione legis est promulgatio, vel manifestatio ipsius. Nam si per legem dirigi debet homo in suis actibus, in ordine ad suum finem, necesse est legem sibi manifestari: alioqui nullo modo posset dirigi, vel re-

s. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 1 s. Tho. 1. 2 q. 90. art. 4. et in. 4. d. 3. art. 5. quæstiuncula. 3.

vel regulari lege. Qui enim non cognoscit regulā, nequaquàm poterit aliquid regulare regula. Vnde dicitur in decretis. d. 4. ꝙ leges instituuntur cùm promulgantur: acsi diceret, ꝙ frustra lex instituitur, nisi promulgetur: quia vsque ad promulgationem nullum obligat. Regula enim imponitur (vt bene Docto. S.) per hoc, ꝙ applicatur his quæ regulātur, & mensurātur, quare ad hoc ꝙ lex virtutem obligādi obtineat (quod est propriū legis) oportet applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent, quæ applicatio, fit per hoc, quòd venit in notitiam eorum quibus promulgatur. Nullus quidem sanæ mentis est, qui dicat aliquem obligari ad culpam à lege, quàm nullo modo audiuit, neq; ei est proposita vt regula. His notatis, sit. 1. conclusio. A

1. conclu. Prima conclusio. Omnia moralia, seu naturalia, quę expressa erant in lege veteri, obligabant ad sui obseruantiam non solum Iudæos, sed etiam omnes alias gentes. Probatur. Quæ naturalia sunt (quia eadem apud omnes) æqualiter omnes obligāt, vel nullum obligant, cùm non sit potior ratio de vno, quàm de alio: sed huiusmodi moralia expressa in lege, vt est, Non occides. Non furtum facies, Nō facies tibi Deos alienos, & similia, Hebræos obligabant, ergo & Gentiles. B

S. Tho. 1. 2. q. 98. ar. 5 & q. 85. ar. 4.

Ratio. 2. Secundo. Quilibet homo, siue Iudæus, siue Gentilis tenetur non furari, non mœchari, non falsum testimonium dicere, & tenetur omnia alia moralia naturalia præcepta obseruare: ergo omnes obligant talia præcepta. Probatur: quia quilibet tenetur illa obseruare, quæ ratio iudicat obseruanda: sed ratio recta in omnibus, illa iudicat obseruanda, ergo omnes illa tenentur obseruare. Quòd ratio recta illa iudicet obseruanda, patet, quia per se nota sunt in malicia, quæ prohibentur. C

Ratio. 3. Tertio. Si talia præcepta moralia, seu naturalia non tenerentur obseruare alius quàm Iudæus, sequeretur ꝙ infideles fornicando, vel furtum committendo, non peccarent, sed infideles Gentiles fornicando, & furando peccant, ergo tenentur seruare talia præcepta.

2. conclu. 2. conclusio. Gentiles, licet obligentur ad obseruantiam præceptorum moralium, quæ sunt in lege veteri, non tamen obligantur, quia ibi in lege expressā sunt, sed quia sunt de lege naturę.

S. Tho. 1. 2 q. 94. ar. 5

naturæ. Probatur: quia ad hoc ꝙ lex obliget aliquem, requiri- 1. *Ratio.*
A tur ꝙ ei sit proposita, vt per ipsam dirigatur in suis operationibus: sed lex vetus non fuit proposita Gentilibus, sed solum Iudæis, vt statim dicemus: ergo si in aliquo Gentiles obligat, non erat quia expressum est in lege veteri.

Secũdo. Ante legem latam, omnes Gentiles tenebantur om- *Ratio.2.*
nia moralia præcepta, quæ expressa sunt in lege obseruare: sequitur ergo, ꝙ data lege, non obligantur ad illa, quia expressa sunt in lege, alioqui lege non stante, non obligarentur, quod est falsum, cũm omni tempore, etiam in lege naturę, vbi nulla erat lex scripta, obligabantur omnes Gentiles, ad obseruantiam illorum naturalium præceptorum.

3. conclusio. Præcepta cæremonialia, & iudicialia, quæ po- 3. *conclu.*
sita sunt in veteri lege, nullo modo obligabant infideles Gen- *s.Tho.ubi*
B tiles: nam ad hoc ꝙ lex obliget (vt in principio diximus) re- *sup. et ĩ.3.*
quiritur promulgatio, & quòd dirigatur ad ipsum, cui promul- *d.25. q.2.*
gatur: sed lex vetus non fuit Gentilibus promulgata, sed so- *ar. 2. q.2.*
lum Iudæis, & dato fuerit promulgata, non fuit directa ad *Abulen.*
eos, sed solum ad Hebræos, vt constat ex tota lege, quæ loqui- *Exo. 30.*
tur semper cum populo illo Israelitico electo à Deo, quando *q.15.*
dicitur. Audi Israel, & his similia. Non enim sufficit, ꝙ quis *s.Tho,1.2*
sciat aliquam legem latam esse ab aliquo, nisi etiam sciuerit, *q.90.ar.4*
quòd ad ipsum fuerit directa, volens eum astringere, & legare, sicut si viginti hominibus existentibus in ciuitate, princeps segregaret decem ex eis, quibus aliqua particularia mandata daret, alij decem (etiam si eis constasset de lege) non tenerentur obseruare. quia præter notitiam legis requiritur quod legislator voluerit obligare illa lege. At vero Deus legem condens ve
C terem, per cæremonialia, & iudicialia, nullum alium populum nisi Hebræorum voluit religare: ergo ille tenebatur, & non Gentilis.

Secundo. Si Gentiles, tenerentur ad obseruantiam ceremo- *Ratio.2.*
nialium, & iudicialium, quæ posita sunt in lege: sequeretur, ꝙ *Eras.li.18*
sine talium obseruantia non possent saluari: sed hoc est falsum, *episto.*
multi enim Gentilium salui facti sunt tempore legis veteris si *Cice.ĩ Tus*
ne obseruatione aliquorum cæremonialium, seu iudicialium *cu.*
in lege positorum: vt ex Diony, nono. ca. Cælestis Hierarchi. *Diony.*

patet,

patet, dicente, multos Gentilium redactos esse in Deū per Angelos. Et patet de Platone, & Aristote, & alijs, de quibus probabile putat Abulen. in Paradoxa.5.cap.132. & Olchot tertio sententia.q.1.ad quintum. Et si obligarentur ad obseruantiam, nullus saluaretur, nisi obseruaret legem, sicut nullus Hebręorū saluaretur, qui legem, quantum ad cæremonialia, & iudicialia nō obseruaret. A

Olchot.
Abulen.

S. Tho.1.2 q.98. ar.5

Tertio. Argumentor ratione. S. Tho. quia populo Iudæorū peculiariter data est lex, vt quandam prærogatiuam sanctitatis obtineret propter reuerentiam Christi, qui ex illo populo nasciturus erat: sed quæcunq; statuuntur ad specialem sanctificationem non obligant nisi solum illos, sicut ad quædam obligantur clerici qui mancipantur Diuino seruicio, ad quæ laici non sunt astricti, similiter & religiosi. ergo ad aliqua tenebatur populus Dei electus Israeliticus, ad quæ non Gentilium, & nō ad naturalia, seu moralia præcepta: quia ad hæc etiam Gentilis populus obligabatur. ergo ad cæremonialia, & iudicialia. Sic S. Thomas, & Abulens. B

S. Tho.1.2. q.100.
Abulen. 1. Reg. 8. q.149. & 175. et.176

Aduertenda est valde ista conclusio, ex qua videtur dependere solutio principalis quæstionis. Si enim illa quæ in Leuitico posita sunt, cæremonialia sunt, vel iudicialia, & non moralia, non astringebant Gentiles, sed solum populum illum Dei, electum specialiter ad hoc.

ARTICVLVS. XXIIII.

An modo lex illa Leuit.18. obliget.

SEQVITVR tractemus de dubio alio, quod attinet ad legalium periodum, & finem, & quæritur, vtrùm modò lex illa vetus obliget. Respondetur per conclusiones. C

1. conclu.
S. Tho.1.2 q.103. ar. 3. & 4.
Theologi. d.3.
ad. He.8.

Prima cōclusio. Lex vetus per mortem Christi, sic cessauit, vt non solum non obliget ad sui obseruantiam, sed obseruantes eam, quantum ad cæremonialia, vel iudicialia, credentes q̃ vim habeant, peccant mortaliter. Probatur authoritate Pauli dicentis. Dicendo nouum testamentum, veterauit prius, quod autem antiquatur, & senescit, prope interitum est.

Et ratio

Et ratio est. Omnia cæremonialia, & iudicialia (vt egregiè pro *Ratio.1.*
A bat. B. Tho.) figura erat Christi venturi, iuxta Paulum dicen- *1.2.q.104*
tem. Omnia in figura contingebant illis. Venienteq; figurato *ar.2.*
omnis figura cessat: cũ ergo in morte Christi, omnia iam figu- *1. Cor. 10.*
rata fuerint adimpleta, iuxta illud, Consummatũ est, ergo om *Ioan. 20.*
nia quæ figuratiua erant, cessauerunt, & nullam vim habent, vt *ad He. 7.*
ait Paulus. Translato sacerdotio, necesse est & legis translatio *Scotus in*
fiat. In quo Glo. c. Gaudemus, de diuortijs errauit. *4. d. 2. q. 4*

Secundo. Tunc lex dicitur cessare, quãdo reuocatur à legis- *Ratio. 2.*
latore, & adimpletum est tempus, vsq; quo lex extendebatur:
sed per mortem suam Christus redemptor noster, legem vete-
rem reuocauit, & nouam statuit: ergo sequitur q tunc cessauit,
& in passione, tempus adimpletum est.

Secunda pars probatur, q peccent obseruantes cæremonia- *1. ratio.*
lia, vel iudicialia, putãtes modò licere obseruare. Paulus ad Ga *2. p.*
B latas. Si circuncidimini, Christus nihil vobis prodest: sed nihil *Ad Ga-*
excludit fructum Christi, nisi peccatum mortale: ergo obseruã *la. 5.*
tes peccant mortaliter.

Secundo. Qui modò simul cum baptismo abstineret à cibis *Ratio. 2.*
prohibitis in lege, peccaret mortaliter, vt notum est, & non ob
aliud, nisi quia legem veterem obseruat simul cum Euange-
lio: ergo nullo modo licet obseruare. Dixi tamen, si talis obser
uet, quia credit legem veterem currere cum Euangelio sacro:
quia si aliqua in lege posita iudicialia obseruet, non quia in le-
ge veteri fuerint præcepta, sed quia modò per leges humanas
constituta, non peccaret: quia talia non obseruat, quia fue-
runt lege veteri prohibita, sed quia modò sunt de lege huma-
na: similiter si quis casu aliquo abstineret à quibusdam cibis
prohibitis in lege veteri, non eo quòd fuerint ibi prohibiti, sed
C quia non vult modò comedere, nullum peccatum commit-
teret.

2. conclusio. Moralia, seu naturalia, quæ fuerunt expressa in *2. conclu.*
lege veteri, & iudicialia quædam, quæ modò lege humana con
stituta sunt, & alia cæremonialia, si quæ sunt in Ecclesia, quæ
olim fuerunt in lege veteri, & si modò obligent, non tamen
quia in lege veteri fuerunt constituta, sed quia alia lege fuerũt
stabilita. patet. Si verum est, legem veterem cessasse quantum *Ratio.*
ad obli-

ad obligationem, sequitur nullum præceptum in lege expressum modò obligare, quia ibi fuerit expressum: sed constat multa iudicialia, quæ fuerunt in lege veteri modò obseruari, & habere vim obligandi: ergo hoc non habent à lege veteri, sed à noua lege humana. Manifestum est enim de moralibus pręceptis decalogi, quę modò obligant, sed non quia expressa fuerunt in lege, sed quia naturali lege sunt constituta: & idem de cæremonialibus, si aliquod est in Ecclesia Dei, nullam vim, seu obligationem habet, quia fuit in lege veteri institutum, sed quia per legem Ecclesiæ de nouo fuerit constitutum. A

Soto de iust. et iure. lib. 2. q. 5. ar. 4.

3. conclu. 3. conclusio. Non solum illa quæ in lege veteri erant posita, modò non obligant, quia ibi fuerũt expressa, sed neq; ipsa modò lex dici potest. Patet ex Paulo, quia translato sacerdotio, necesse est legis translatio fiat, si ergo lex translata est, iam nõ est lex.

ad Heb. 7

Et apertè probatur. Lex dicitur à ligando, quia obligat, & ligat ad sui obseruantiam: sed (vt diximus) nullo modo iam lex vetus obligat, ergo non dicitur lex. B

Vitues in matrimonio regis Angliæ. S. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 1

Secundo. Ideo dicitur lex, quia est tãquàm regula quædam proposita, per quàm homo suas debeat operationes dirigere: sed lex vetus nobis non est ad hoc proposita, cùm secundum illam non debeamus viuere, sed secundum legem Euãgelicam: ergo propriè loquendo modò neq; lex dici debet, si ergo dici lex non debet, contra operantes, non redarguendi. Quare infideles contrahentes, contra mandatum legis veteris, verè cõtrahunt: quia non tenentur illa lege, neq; vim obligandi habent illa ibi expressa, nisi ex alia lege trahant obligationem, & vim.

ARTICVLVS. XXV.

An gradus prohibiti in Leuitico sint de iure naturæ. C

CONSEQVENS est tractare, an gradus prohibiti in Leuitico sint de iure naturæ, vel sint quid cæremoniale, aut iudiciale. nam (vt suprà diximus) si morale, vel naturale, omnes obligat, tam Hebræos, quàm Gentiles: & contra prohibitionem contrahentes, non contrahunt.

hunt. Si autem illa prohibitio graduum ceremoniale, aut iudi-
A ciale est, nõ obligabat infidelem. Vnde nullo modo infideles, coniuncti in talibus gradibus essent separandi.

PRO debita questionis intelligentia ponuntur verba textus.

Loquutus est dominus ad Moysen dicens. Loquere filijs Israel, & dices ad eos. Ego dominus Deus vester, iuxta consuetudinem terræ Aegypti, in qua habitastis non facietis. Et iuxta morem regionis Chanaam, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis. Neq; in legitimis eorum ambulabitis, facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, & ambulabitis in eis. Ego dominus Deus vester. Custodite leges meas, atq; iudicia, quæ faciens homo viuet in eis. Omnis homo ad Litera Leui. 18.
B *proximam sanguinis sui non accedat: vt reuelet turpitudinem eius. Ego dominus. Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non discooperies. Turpitudo patris tui est. Turpitudinem sororis tuæ ex patre, siue ex matre, quæ domi, vel foris genita est, non reuelabis. Turpitudinem filiæ filij tui, vel neptis ex filia non reuelabis, quia turpitudo tua est. Turpitudinem filiæ vxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non reuelabis. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui. Tuurpitudinem sororis matris tuæ non reuelabis: eo quòd caro sit matris tuæ. Turpitudinem fratris patris tui non reuelabis, nec accedes ad vxorem eius, quæ tibi affinitate coniungitur. Trpitudinem nurus tuæ non reuelabis: quia vxor filij tui est, nec discooperies ignominiam eius. Et vxorem fratris sui nullus accipiat. Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. Turpitu-*
C *dinem vxoris tuæ, & filiæ eius non reuelabis. Filiam filij eius, & filiam filiæ illius non sumes, vt reueles ignominiam eius: quia caro illius sunt: & talis coitus incestus est. Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc ea viuente. Ad mulierem quæ patitur menstrua non accedes, nec reuelabis fœditatem eius. Cum vxore proximi tui non coibis, nec seminis commixtione maculaberis.*

Hęc in litera illius capituli, quam oportet diligenter intueri, & singula seorsum considerare, & aduertere.

1. notabile Burgen. Et primo oportet notare ex doctissimo in lege Paulo Burgensi in suo scrutinio scripturarum. Dupliciter (ait) cognosci potest, vtrùm aliquod preceptum legis Mosayce sit morale, an non. Primo. Quicquid praceptorum rectè deducitur ex primis principijs iuris naturalis, id morale praceptum est, & ad ius naturale pertinens. Verùm non sufficit (ait ipse) vt multis, & ambagiosis consequutionibus ita deducatur: nam sic omnia præcepta, siue iudicialia, siuæ cęremonialia essent moralia: quia Moyses in his præcipiendis ratione quadam naturali vsus est: nec quicquàm alienum à dictamine rationis instituit: tamen non omnia talia sunt præcepta moralia, si morale accipiatur, vt distinguitur contra cęremoniale, & iudiciale. A

Duobus modis cognoscitur aliquid de iure naturæ.

Secundo modo potest cognosci aliquid esse de iure naturę, seu morale. Nempe si ante legislationem indifferens erat, an sic, vel aliter fieri debuisset: non lege naturę: nam quod potuit indifferenter bene, vel malè fieri, non est morale, neq; de lege naturæ, vt haberet duas sorores matrimonialiter cōiunctas, prout Iacob legitur habuisse, quod post prohibitum fuit lege Mosayca. Hęc ex Burgen. B

Gene. 25. Matt. 19.

Notabile. 2. Notandum insuper, quòd circa graduum prohibitionem aliquid est de iure naturę, & aliquid est de iure positiuo. De iure naturæ enim est, quòd inter aliquas personas prohibeatur coitus, propter honestatem quandam: sed determinatio harum, vel illarum personarum est de iure positiuo. Patet primum, quia in coitu fit quædam irreuerentia, cùm discooperitur turpitudo fœminæ, cum qua est coitus, vt dicitur in Leuiti. sed quibusdam personis debetur tanta reuerentia, vt nihil turpe illarum liceat videre: ergo natura inclinat à coitu tali, abstinendum. At vbi est illicitus coitus ex hac parte, & matrimonium est illicitum: ergo non licet ex iure naturæ talibus commisceri. Secunda pars patet, quia determinatio tot personarum, vel talium, non est de iure naturæ: quia non est de dictamine rationis, sed est à iure positiuo: nam vt Aristo. ait, quædam sunt de iure naturæ, vt sacrificare Deo: sacrificare autem Ioui, vel Brasidæ, vel offerri capram, aut duas oues, C

Leui. 18. Ratio. 2. Arist. 5. Ethi. c. 7.

oues, est iure positiuo, & hoc vocatur legale. His suppositis, sit A prima conclusio. *1. conclu*

Prima conclusio. Non omnes gradus Leuitici sunt iure naturali prohibiti. Probatur ex suprà dictis ex Burgensi. Illud dicitur esse morale propriè, quod deducitur immediatè, ex primis principijs iuris naturæ: sed non elicitur immediatè, ex primis principijs iuris naturæ malam esse coniũctionem matrimonij, in omnibus gradibus positis ibi in Leuitico: ergo non sunt omnes tales iure naturæ prohibiti. Patet. Ducere vxorem fratris mortui sine liberis, non deducitur expressè ex primis principijs, malum esse: quia si sic, maximè quia iniuria fit fratri, sed ei non fit: quia ipso mortuo, solutum est matrimonium. Ducere etiam nurum, post mortem proprij filij, & sic de multis alijs. *Leui. 18. Burgen. Celaya. d. 40. ī fine. Castro de potestate legis pœnalis. li. 1. c. 12. 1. Cor. 7. Soto de iust. et iure. lib. 2. q. 3. arti. 1.*

Item. Illud non est de iure naturæ (vt ait Burgensi.) B quod indifferenter poterat bene, vel malè fieri ante legislationem: sed plures gradus ibi sunt, in quibus ante legem datam, poterat bene, vel malè fieri matrimonium: vt cum duabus sororibus contrahere, sicut fecit Iacob Rachel, & Lyam ducendo: non ergo omnes ibidem positi, sunt de iure naturæ prohibiti. *Ratio. 2. Gene. 29.*

Præterea. De iure naturæ est prohibitio inter aliquos, sed inter tot, vel tales, est de iure positiuo, vt diximus in secundo notabili: sequitur ergo, quòd non omnis gradus, ibi prohibitus sit de iure naturæ. *Ratio. 3.*

Ad idem principaliter. Illud dicitur esse prohibitũ iure naturæ, quod impedit consequutionem finis, quem intendit natura, sed finis matrimonij constare potest, etiam si non omnes personæ ibi positæ prohibeantur matrimonialiter coniungi: er C go non in omnibus est iuris naturę prohibitio: nam prohibetur in lege, ne quis ducat vxorem fratris, ne quis ducat amitam, vel materteram: sed potest finis matrimonij saluari cum cõiunctione istarum personarum: ergo non est de iure naturæ prohibitum. Et non solum finis principalis, qui est prolis procreatio, & educatio, & sufficiens instructio, posset stare: etiam si con- *Ratio. 4. S. Tho. 4. d. 33. Vigue. in suis insti. theo. ca. 6. §. 7. uer. 12.*

iungatur quis materteræ, vel illi, quam habuit frater in vxorem: sed etiam finis secundarius, & minus principalis matrimonij, qui est operum communicatio ad thesaurizādum filijs suis. A

1.Con.12. Confirmatur. Si tales necessitudines ibi positæ essent de iure naturæ prohibita (vt aliqui doctores videntur affirmare) ali-
Cōfirma. quis philosophorum mentionem ipsarum faceret: sed nullibi reperitur scriptum, ergo videtur non esse omnes tales de iure naturæ.

Ratio.5. Præterea. Connubia fiunt apud Gentes, inter omnes personas ferè ibi prohibitas, & sine aliqua reprehensione: sequitur illa non esse de iure naturę prohibita, saltim de primis principijs iuris naturæ: quia talia sunt idem apud omnes. At vt cōstat ex historijs Gētilium, & nobis experientia est manifestum inter noui orbis neophytos, sic ferè inter omnes gradus ibi positos, matrimonium fuisse in vsu absq; reprehensione, vt statim dicemus: sequitur ergo non esse de iure naturæ primæuo, imò neq; secundario: quia illa quę sunt iure naturæ prohibita, sunt, quę eliciuntur ex primis principijs, sed non elicitur, malum esse cōiungi matrimonio cum omnibus personis ibi positis in Leuitico: ergo nullo modo dicendum est, omnes tales gradus prohibitos iure naturę. B

Ratio.6. Sexto. Aliquæ personæ æqualiter coniunctę, sicut illę, quæ ibi expressę sunt, eadem lege contrahere permittuntur, sed tamen stando in iure naturæ eadem est ratio vtrobiq;: ergo non omnes prohibiti sunt de iure naturali, sed legali: nam prohibetur in lege, ne mulier eadem, duobus fratribus matrimonio copuletur: sed non prohibetur, quod vnus vir non ducat duas sorores & tamen eadem est affinitas ex parte vtriusque: sequitur ergo cum eadem deberet esse ratio stando in iure naturæ, & vnum permittitur, & aliud prohibetur, quod talis prohibitio non est stando in iure naturæ. C

Ratio.7. Septimo. Ante legem scriptam licitum erat coniungi, in aliquibus gradibus ibi in lege positis, vt cōstat ex scriptura sacra,
Gene.38. cū vxore.s. fratris defuncti, vt patet de filijs Iudæ: sed quod cōtra legem naturæ erat, nunquàm fuit licitum, imò tūc qui bene agebant,

agebant, secundum legem naturæ regebantur, cùm nulla alia
A esset lex, qua dirigerentur. Sequitur ergo (postquàm in lege illa non fuerunt prohibitæ tales personæ) non fuisse de lege naturæ: alioqui ante legem scriptam, vbi solum dirigebantur per legem naturæ, illa deberent obseruari: sed non fuerunt obseruata, sed contrarium, ergo non erat de lege naturæ.

Octauo. In ipso textu Leui. dicitur. Audi Israel præcepta mea, & iudicia mea seruabitis. Ibi proponuntur iudicia simul & præcepta: sed iudicia nullo modo pertinent ad ius naturale: sequitur ergo non omnia ibi posita esse de iure naturæ: alioqui solum diceret præcepta, & non in iudicia. *Ratio.8.*

Vltimo. Ibi in textu ponitur sub prohibitione accedere ad menstruatã, sicut & ducere nouercam, vel sororem: sed prohibitio, de non accedendo ad menstruatam, non est morale, sed iudiciale, aut cæremoniale, vt notum est: ergo nõ omnia ibi po
B sita sunt de iure naturæ prohibita. Adducta sunt tot argumen. vt rem apertè persuadeamus, contra graues authores alias. *Ratio.9.*

2. conclusio. Ex omnibus gradibus positis consanguinitatis in linea transuersali, probabile videtur nullum prohibitum iure naturæ, propriè capiendo ius naturæ. Probatur. Coniunctione quidem facta in omnibus gradibus ibi positis extra lineam descendentium, nulla sequitur naturalis irreuerentia: nec euacuatur finis matrimonij: ergo consequens est, nullum gradum iure naturæ prohibitum. Probatur maior. Nam per hoc, q quis ducat amitam, vel materteram, nulla est irreuerentia naturalis, quæ naturaliter debetur patri, & matri, & non sorori patris, vel matris: habere ergo amitam, vel materteram in matrimo-
C nio, non repugnat iuri naturæ, nec tollitur finis matrimonij per talem coniunctionem: nã proles potest esse, & sufficienter educari, & potest esse operum cõmunicatio, ergo sequitur non esse contra ius naturæ, saltim contra prima principia, tales coniunctiones. *2. conclu. Leui.18. 1. Ratio.*

Præterea. Si aliqua coniunctio in linea transuersali esset de iure naturæ prohibita, maximè fratrũ inter se: sed hæc non est, vt suprà diximus, capiẽdo ius naturę strictè pro illo, quod prohibitum est ex primis principijs iuris naturæ: ergo nulla coniũctio illarum personarum ibi positarum est contra ius naturæ, *Ratio.2.*

 idest,

id est, contra prima principia iuris naturæ: quia stante coniunctione fratrum inter se, saluari potest finis principalis matrimonij, & similiter munus principalis. Hanc conclusionē asseruisse videtur S. doctor, qui dicit. Accedere ad consanguineas, vel affines, non est secundum se difforme, aliàs nullo tempore licuisset. Et respondet ibidem, quod in commixtione personarum coniunctarum aliquid est, quod est secundum se indecens, & repugnans naturali rationi, sicut quod commixtio fiat inter parētes, & filios, quorum est per se, & immediata cognatio: nam filij naturaliter honorem debent præstare parentibus. Aliæ verò personæ, quæ non coniunguntur in cognatione, videlicet secundum se ipsas (vt est in linea transuersali) sed per ordinem ad parētes, non habent ita ex se ipsis indecentiam, sed variatur circa hoc decentia, vel indecentia, secundum legem Diuinam vel humanam, & secundum cōsuetudinem. Hæc S. Tho. Ex quibus verbis constat conclusio. Nulla quippè directè indecentia includitur, si fratres inter se coniungantur in matrimonio; & à fortiori si alij consanguinei: quia si includeret, non posset variari decentia, vel indecētia aliqua lege, vel cōsuetudine, sicut illa quæ intrinsecè bona sunt, nulla consuetudine, nulla lege variātur in bonitate, vel malitia, sed semper eodem modo manent. Istam etiam sententiam grauis doctor Ricardus affirmat dicens, iure naturæ prohibitam coniunctionem inter parentes, & filios, & lege Diuina alias personas, vt in Leuitico ne daretur incentiuum luxuriæ, si liceret copulari illos, qui simul debebant cohabitare. Ex isto doctore patet factā distinctionem inter ius naturæ, & Diuinum. Et dicit, Illa quæ sunt Leuiti. 18. excepta coniunctione parentum, & filiorum, non esse de iure naturæ. Hanc itidem affirmat irrefragabilis doctor Alexan. Halensis eisdem ferè verbis, quibus Ricardus, distinguens illa quæ iure naturæ prohibita sunt, ab illis quæ iure Diuino veteri, in quo ponit omnes personas, exceptis parētibus, & filijs. Et ante omnes hos grauissimus Hugo de S. Victore eandem tenuit sententiā, à quo credibile est sumpsisse. Et probatur cōclusio vltimo ex verbis textus. Nam volens dominus Deus populum suum peculiariter electum ad cultum Dei, quadam pollere sanctitate inter cæteras gentes, dedit ista præcepta peculiaria, & posuit has prohibitio-

Marginal notes: S. Tho. 2.2 q. 154. ar. 9. ad 3. — Ricar. in 4. d. 40. ar. 1. — Leui. 18. — Alexan. Halē. 3. p. q. 35. mē. 6. Item. 2. p. q. 169. mem. 2. — Lopez I tracta. de matrimo. dubio. 2.

Margin letters: A, B, C

bitiones in matrimonio. Quia ait sic. *Iuxta consuetudinem terræ Ægypti in qua habitastis, non facietis, neq; iuxta morẽ regionis Chanaam, ad quam introducturus sum vos.* Sequitur ergo ex ipso textu tales cõiunctiones fuisse in vsu apud omnes Gentes, quę tũc erant: ergo non erãt iure naturæ prohibitæ, alioqui non contra ius naturæ omnes nationes facerent. Et Alexan. Halen. dicit. Lex naturæ dictabat, vt non iungerentur frater, & soror, non quia debitum, sed quia honestum, & decens, maximè in natura multiplicata: quia lex hoc in statu naturæ non multiplicatę cõcederet. Lex tamen excepit patrem & filiam, matrem, & filiũ, tanquàm debitum. Hæc ille. *Hugo. li. 2. p. 1. c. 4. Leuit. 18.* A *Alexan. vbi suprà.*

3. conclusio. Prohibitiones circa matrimonium positę in Leuiti. circa affinitatis gradus, non sunt de iure naturæ strictè capiendo, nec omnes simul, neq; aliqua illarum. Probatur. Affinitatis gradus non est de se prohibitus in matrimonio, nisi ratione consanguinitatis, vt constat: sed consanguinitatis gradus (vt probauimus ex S. Tho. qui non habent cõiunctionem, nisi per accidens in ordine ad vnum principium, vt sunt in linea transuersali) non sunt prohibiti iure naturæ: ergo à fortiori neq; gradus affinitatis erũt prohibiti: quia nõ est affinitas, nisi propter consanguinitatem: ergo vbi consanguinitas, non est prohibita, neq; affinitas erit à fortiori. At cùm nõ sit potior ratio de vno gradu, quàm de omnibus, cùm omnes illi Leuiti. non sint de iure naturæ, neq; aliquis eorum. Notanter dixi, strictè capiendo, quia fortè accipere nouercam, prohibitum est iure naturę, capiendo ius naturę pro illis quę prohibita sunt secũdario, id est, de secundis pręceptis iuris naturę. Videtur quidem quędã decentia, seu naturalis conuenientia, quod nullus nouercam sibi assumat in vxorem, tamen non est manifestum. De quo nos suprà in. 1. p. diximus, quãdo de affinitate loquuti sumus. Satis sit sciamus nullum gradum affinitatis prohibitum fuisse aliquo tempore, vel aliqua lege, nec iure naturę, strictè capiendo pro illis quę de per se sunt mala, neq; possunt bene fieri. *3. conclu. Leuit. 18. Ratio.* B *Abulen.* C *Nouercã accipere in vxorẽ iure naturæ secũdario fortè prohibitũ est. suprà. 1. p. ar. 43.*

4. conclusio. Omnia illa pręcepta circa matrimonium Leuiti. 18. excepta prohibitione parentum, & filiorum, sunt inter iudicialia computanda, & non inter moralia. Probatur: nam omnia, quæ in lege veteri posita sunt, necessario computanda *4. conclu. Ratio.*

f 4 sunt

sunt vel inter moralia: vel iudicialia, vel cæremonialia: sed tales prohibitiones circa matrimonium positæ (excepta parentum, & filiorum) non ponuntur inter moralia: quia inter moralia solum illa ponuntur quæ naturalia sunt (idem enim est morale, quod naturale: vt egregiè, sanct. Thom.) sed istæ prohibitiones (vt diximus) non sunt de iure naturæ: ergo non ponuntur inter moralia. Neq; ponuntur inter cæremonialia, quia solum inter illa computantur, quæ ad cultum Dei directè sunt ordinata: sed tales prohibitiones non ad cultum Dei ordinatæ sunt directè, vt constat ex sanct. Thom. ergo necesse est computentur tales prohibitiones inter iudicialia. Hanc conclusionem videtur S. Thom. ponere, licet non ita expressè: nam postquàm per multas quæstiones in prima. 2. tractauit de moralibus, & cæremonialibus, tandem quæst. 105, arti. 4. veniens ad iudicialia ad. 7. numerat prohibitionem Leuiti. 18. graduum cōsanguinitatis, & affinita. inter iudicialia. In quo videtur errasse Viguerius Granatensis in suis Theologicis institutionibus. cap. 16. §. 7. ver. 9. quando dicit, in illam legem moralem non posse cadere dispensationem, quia erant illi gradus naturales. A B

S. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 1 — *S. Tho. 1. 2 q. 19. ar. 2.* — *S. Tho. 1. 2 q. 105. art. 4. ad. 7.* — *Contra Viguerii.*

1. Obiect. Sed contra dicta est argumentum. Illa præcepta Leuiti. 18. seu tales prohibitiones in matrimonio contrahendo non sunt cæremonialia, neq; iudicialia: ergo naturalia. Probatur. Nō cęremonialia, quia non directè ordinata ad cultum Dei. Neque sunt iudicia, nam illa iudicialia posita sunt, quæ componebant iustitiam & pacem inter homines, istę verò prohibitiones nullam iustitiam, nullam pacem componebant: ergo non sunt iudicialia, quare sequitur moralia, seu naturalia esse.

Obiect. 2. Secundo. Omnia quæ posita sunt ibi, erant prohibita inter Gentes ante legislationem: sed Gentes non tenebantur alia lege quàm naturali: ergo sequitur tales prohibitiones esse de iure naturæ. Probatur maior: nam in eodem cap. subiungitur ratio prohibitionis talium graduum, quando dicitur. *Ne polluamini omnibus his, quibus contaminatæ sunt vniuersæ Gentes, quas ego eijciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra.* Si ergo ita est, q Gentes pollutæ erant, quia huiusmodi cōiunctiones non obseruabant, sequitur q tenebātur obseruare: sed nulla C

S. Tho. 1. 2 q. 100.

alia lege tenebantur obseruare, nisi naturali, ergo lege naturæ
A prohibiti erant tales gradus.

Tertio. Eisdem verbis ibidem prohibentur omnes gradus, semper enim dicitur. Non reuelabis turpitudinem, sed constat gradum illum parentum, & filiorum de lege naturæ esse: ergo similiter & alij gradus, qui eodem modo, & eisdem verbis prohibiti sunt. Non enim videtur potior ratio de vno, quàm de alio. Quòd si aliqua fuisset, verbis differentibus id in scriptura declaratum fuisset. *Obiect. 3. Alexan. Halen. 3. p. q. 27. artic. 3. & 36. c. 6.*

Stantes in sententia nostra, & per ordinem respondentes, ad primũ dico, ita esse, ꝙ iudicialia illa sunt, quæ pacem inter homines, & iustitiam cõponebant. Et quando dicitur, id non fuisse in prohibitione illorum graduum Leuitici, negamus: nam pax, & iustitia aderat ex hoc, ꝙ tales qui coniungebantur consanguinitate, vel affinitate, non coniungebantur matrimonialiter, sed alij extranei, & pax cõstituebatur per huiusmodi pro
B hibitiones: nam non existentibus illis, copularentur cõsanguinei, & affines, & non extranei, & si non coniungerentur extranei, non esset pax, qualis est inter illos, qui matrimonio coniunguntur. Cõsanguinei enim, & affines habent pacem inter se ratione talis vinculi, neq; est aliud vinculum ita necessarium ad pacem fouendam: sed tamen non est sic inter extraneos: ob id sapientissimè à Deo ordinatũ est, vt tales, qui coniuncti erant vinculo cognationis, non coniungerentur in matrimonio, sed alij qui extranei erant, vt pax dilataretur. Item & iustitia. Nã sic est, ꝙ vbi pax, & iustitia. Iustitia enim & pax osculatæ sunt. Satis enim iustũ fuit tale factum, vt amicitia suas fimbrias dilataret. Sequitur ergo inter iudicialia computandam esse, talem graduum prohibitionem. *Ad primum.* *Psal. 84.*

Ad. 2. quando dicebatur. Omnia illa prohibita esse Gẽtibus, *Ad. 2.*
C quia pollutæ dicuntur huiusmodi coniunctionibus, quod esse non posset, nisi iure naturali prohibitum esset, respõderi potest dupliciter. Primo, illas Gentes pollutas dici, non quia vterentur talibus personis in matrimonio, quæ in Leuitico sunt prohibitæ: sed quia vtebantur illis extra matrimonium, per incestuosos concubitus. Et hoc est verisimile: nã ex noui orbis neophytis, possumus coniectari & de alijs infidelibus: sed polluti *1. solutio.*

erant, quia illis personis sine delectu miscebantur extra matrimonium incestuose: & ob id abominabiles, & polluti vocabantur. Sic & illi Gentiles à Deo vocati abominabiles, & polluti, quia personis illis commiscebantur sine matrimonio, nec se cōtinebant. Hoc videtur eò fuisse, ꝙ cùm habitarent tales personæ, vt in plurimum, simul: & poterant matrimonialiter copulari, cum non esset iure naturæ prohibitum, exardebant in eorum amorem, & laxabant fræna luxuriæ, neq; cōtinebant se, ob quod miscebantur absq; matrimonio, sicq; polluti vocabātur Gentiles. Hæc fuit causa, quare dominus Deus suo populo electo Hebræorum, voluit legem dare, in qua prohiberet coniunctionem talium personarum, in matrimonio. Nam quia cōtingebat simul in eadem domo habitare, cognito per legē, non posse copulari in matrimonio, abstinerent & ab incestuoso cōcubitu, à quo non abstinebant Gentes: quia poterant matrimonio copulari. Hæc ratio assignatur à doctoribus talis prohibitionis tunc factę. Experientia etiam constat apud noui orbis neophytos, quibus iam per Ecclesiā interdicti sunt gradus certi affinitatis, & consanguinitatis, ꝙ stante tali prohibitione, abstinent ab incestuoso concubitu, qui tamen antiquitus, vbi nulla prohibitio, non abstinebant facile. A B

2. solutio. Secundo potest dici ad argumentū (licet non tam sufficienter sicut primo dictum est) quòd tales Gentes abominabiles, & pollutæ dicebantur illis cōiunctionibus prohibitis Leuitici. 18. ob quod Deus voluit illas prohibere Iudęis, non quia tales prohibitiones essent de iure naturæ primæuo: sed quia fortè erat illud contra leges suas, vel consuetudinem suam. Tunc quidem peccatum esset contra facere. Tamen quia non credo consuetudinem fuisse apud Gētiles abstinendi in talibus gradibus, neq; legem institutam, primam solutionem puto verā, & sufficientem: quia perfectè euacuat difficultatem argumenti. C

Ad. 3. Ad. 3. argumentum respon. ꝙ dato eisdem verbis omnia sint prohibita, non sequitur omnia esse de iure naturæ prohibita. Ibi enim prohibitum est ad menstruatam accedere: attamen nullus est qui dicat hoc intrinsecè malum esse. Eodem etiam modo præcipitur abstinentia in aliquibus diebus à certis cibis, & præcipitur ieiunium, tamen non sunt eodem modo ista pręcepta.

cepta. Primum quippè merè positiuum est: secundum autem aliquando est de iure naturæ, vt si sit necessarium, vel ad valetudinem, vel ad continentiam seruandam. *S. Tho. 2.2 q. 147. arti. 3.*

A

Sed hic adnotare libet, quod D. Alphonsus Viruesius episcopus Canariensis in suo illo singulari tractatu matrimonij regis Angliæ, dicit de istis gradibus Leui. 18. disserens, in probatione tertiæ hypotesis, quod ibi non est prohibitum coniugium inter illas personas, sed concubitus illicitus: quia turpitudinem non reuelabis, non intelligit prohibitum coniugium, sed cõcubitum: quia talis concubitus extra matrimoniũ erat in vsu apud Chananeos. Quòd probat multis argumentis, quia eodem tenore prohibetur accessus ad menstruatam, & non intelligitur, quod non sit iungenda in matrimonio. Tenendo ergo hanc expositionem, quæ rationabilis probatur, manet huiusmodi gradus non solum non habere modo vim obligãdi, sed neq; fuisse olim de iure Diuino quantum ad contractum matrimonij. *Viruesius Episcop.* *Notanda opi. singularis.*

B Ex omnibus istis sequitur in proposito conclusio vniuersalis tenenda tanquàm vera, quod infideles coniuncti in gradibus illis prohibitis Leuitici. 18. siue fuerit ante legẽ Christi, siue post, siue sint gradus affinitatis, siue consanguinitatis, dẽpto illo gradu parentum, & filiorum inter se, dummodò non contrahant contra leges suas, vel consuetudinem suam habentem vim legis, & si conuertantur, nullo modo esse separandos. Probatur. Si separandi essent, ex eo esset, quod tales tenerentur lege illa Diuina veteri: sed tunc non tenebãtur, nisi solum Iudæi, vt diximus suprà, neq; modò aliquam obligationem habet lex illa, magis quàm si nunquàm lata fuisset: ergo nullo modo infideles tali lege obligantur, sicq; contrahentes matrimonium in gradibus illis non sunt separandi. *Conclu. Corolla. Infideles coniuncti in gradibus. Leuiti. 18 vere contrahunt.* *1. Ratio.*

C Secundo. Quod est verum matrimonium, & legitimum, nõ dissoluitur per baptismum: sed matrimonium inter infideles contractum in gradibus prohibitis in Leuiti. est legitimũ: quia inter legitimas personas, per legitimum consensum celebratum: ergo non tollitur per baptismum, qui non tollit coniugia, sed peccata. *Ratio. 2.*

Præterea. Gentiles, solum tenebantur seruare moralia, seu naturalia: sed prohibitio istorum graduum extra parentum, & *Ratio. 3.*

filiorum,

filiorum, non est morale, vt diximus: ergo non tenentur infideles ad obseruantiam illorum, & sic coniuncti in talibus gradibus non sunt separãdi. Hanc sententiam tenet Caie. vbi suprà. Eandem ante ipsum tenuit dominus Abulen. merito inter antiquos reponendus. Eandem item ante istos Thomas de Argẽtina in. 4. etiam si doctor. S. in. 4. ex communi opinione lequutus videatur contrarium dixisse, tamen in. 2. 2. idem tenet, cui sententiæ standum est. Alij autem doctores contrarium dicentes decepti sunt in duobus. Primo: quia putabant illos gradus ibi expressos esse iure naturali prohibitos, quod falsum est. Secundo, quia legem veterem credebant obligasse infideles. Et sic malè intelligit Glo. illa in. c. literas. de restitu. spoli. dicens, gradus Leuitici esse iure naturæ prohibitos. A

Caiet. 2. 2. q. 154. ar. 9. ad. 3. Abulen. 1. Reg. 8. q. 149. Tho. de argen. d. 40 S. Tho. 2. 2 q. 154. arti. 9. error glosse.

Contra istorum doctorum inaduertentiam libet argumentari. Dato concederemus eis (quod tamen negamus) tales gradus prohibitos in Leuitico omnes Gentes obligasse, vnde ipsi poterunt probare quod affirmant, matrimonium cõtra talem prohibitionem factum nullum esse, & dissoluendum: nã multa sunt iure Diuino prohibita, & humano, quæ tamen facta tenent. Patet. Post sponsalia cum vna, contrahere cum secunda: prohibitum est lege Diuina, & naturali, tamen factum tenet. Extra, de sponsalibus. c. Veniens. Item (sicut verum puto) iure Diuino, & naturali prohibita est pluralitas beneficiorũ, tamen plura habens, verus est dominus fructuum. Prodigalitas prohibita est iure Diuino, & tamen donatio prodiga tenet, & per ipsam verum ius acquiritur. Iure etiam positiuo Ecclesiæ, prohibetur incestuoso, cum affinibus vt cõtrahat post mortem vxoris, tamen si contrahit, verum est matrimonium. Item. Prohibetur ne quis clandestinè cõtrahat, Extra, de clandesti. despõ. per totum. tamen factum tenet. Sequitur ergo ex istis exẽplis, ꝙ dato (licet non cõcesso) prohibitum fuisset ipsis infidelibus contrahere in illis gradibus Leuiti. non tamen sequeretur, ꝙ tale matrimonium contractum non teneret, sicut doctores præfati affirmant. *Modo tamen post Cõcilium Tridentinum, sessione. 24. c. non valet clãdestine contractum sine testibus, vt suprà dictum est, & in fine in appendice. B C

Argumẽtum cõtra tenẽtes cõtrariã opinionem. Multa prohibita quæ facta tenẽt. Dionysi. Carth. p. to. fo. 416 suprà. p. p. ar. 10.

Cõfirma. Confirmatur. Sub eiusdem verbis quibus personę cõiunctę consangui-

consanguinitate,& affinitate in lege prohibentur contrahere:
A prohibentur & aliæ personæ. Prohibetur enim ne sacerdos scortum sumat in vxorem, aut vile prostibulum: sed tamen credo q si contra tale mandatum sacerdos sibi copulasset scortum, licet peccasset, teneret. De Salomone etiã legitur, q habuit vxores. Moabitidas, & Amonitidas, & Etheas de Gentibus, de quibus dixerat Deus, non ingrediemini ad eas, tamen eas puto veras fuisse vxores, vt scriptura narrat, quicquid dicant alij: ergo etiam si esset prohibitio facta, quæ infideles omnes obligasset, non sequitur non fuisse validum matrimonium contra talem prohibitionem contractum. *Leui. 21.* *3. Reg. 11.*

Nec argumentum, quo innituntur contrarium dicentes, aliquid probat, arguentes ex. c. Gaudemus, Extra, de diuortijs. Et c. De infidelibus, de consan. & affi. in quibus. c. summus Pontifex videtur determinasse infideles, non arctari constitutionibus Ecclesiæ, quia foris sunt: sed tamen arctari cõstitutionibus positis lege Diuina, quæ obligat omnes, at quia lex vetus lex Diuina est, obligantur & infideles. *Argumẽtũ contrarium.*
B

Dicendum, verum esse quod ibidem determinatũ est, quia infideles obligantur seruare ius Diuinum, non quidem ius Diuinum vetus, cum illud non sit ius, neq; christiani tenẽatur obseruare: sed intelligit summus Pontifex de iure Diuino Euangelico, quod oẽs obligat, quod tenentur omnes cuiuscunq; conditionis sint obseruare: & contrahentes contra tale ius Diuinũ, essent separandi, si conuerterentur. Cum ergo tali iure Diuino nullæ personæ prohibitæ sint, nisi parentes, & filij, Christo dicẽte. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ: significans aliam debere esse vxorem, & aliam matrem, alium maritum, & alium patrem: sequitur q si infideles contraherent in primo gradu ascendentium, & descendentium, essent separandi, si conuerterentur: quia facerent contra legem Diuinam Euangelicam, quam tenentur obseruare omnes, sicut si repudiant tempore infidelitatis, tenentur repudiatam reconciliare, si conuertantur: quia faciunt contra legẽ Dei. Matth. 19. vt patet Extra, de diuortijs. c. Gaudemus. Itẽ. Si plures vxores acceperint, tenentur omnes dimittere, excepta prima, cum qua contraxerunt, & hoc est ius Diuinum, quod obli- *solutio.* *Viruesʃ. de matrimo. regis Angliæ.* *Matt. 19.* *Matt. 19.*
C

gat

gat omnes, tam fideles, quàm infideles, de quo loquitur summus Pontifex. Quòd si sic loquerentur doctores, non explicantes de Leuitico, non essent eijciendi: attamen quia exemplum ponunt de Leuitico, non animaduerterunt illud Leuiticũ non esse ius, nec obligationem habere aliquam modo. A

ARTICVLVS. XXVI.

An gradus, qui modo sunt ab Ecclesia prohibiti, habeant vim ex iure Diuino.

solutio.

SEQVITVR inquirendum, an gradus qui *modò ab Ecclesia* prohibiti sunt, qui olim fuerũt in lege veteri, habeant vim obligandi, ratione legis Diuinæ, vel ratione legis humanæ. Ad quod breuiter dicendũ, nullam obligationem contrahi B posse ob id quòd olim fuerint expressi in lege: quia omnia cessauerunt, & nullius sunt obligationis post mortem Christi. Illa enim iam non est lex, neque ius, sed si quæ ab Ecclesia prohibita sunt, vis obligandi est solum ex hoc, quòd Ecclesia instituit de nouo: sicut in cæteris iudicialibus verum est, vt pœna talionis, & qui occidit, occidatur, & ijs similia, non obligant: quia olim in lege, sed quia ab Ecclesia instituta de nouo. Et haud dubiè affirmare contrarium, esset hæresis Cherinti, & Ebionis dicentium, aliqua quæ fuerunt in lege veteri præcepta, modò habere vim obligandi, quia ibi fuerint præcepta. Esset enim dicere legem veterem simul cõcurrere cum noua, & vtranq; obligare, quod hæreticum est. Nec aliquis catholicorum, ex theologicis opinantium infideles coniunctos in gradibus prohibitis Leui. 18. separandos, asseuerant verum C esse: quia illa quæ fuerunt in lege veteri prohibita, modò obligent, quia ibi prohibita, nam hæresim affirmarent: sed dicunt ob id infideles obligari illis gradibus, quia illi erant omnes de iure naturæ, quæ in lege noua non fuerunt reuocata, sed approbata, vt patet de præceptis decalogi: & sic similiter putant fore dicendum, de gradibus in Leuitico prohibitis. Non enim isti doctores decipiuntur, quia putent legem veterem modò currere, & obligare, sed quia putant illos gradus prohibitos lege na-

Hæresis Cherinti. et Ebionis

ge naturæ, & in Euangelio omnia naturalia approbata, & non A reuocata fuisse, ob id obligare, tamen in hoc decepti sunt: nam eo quòd illi gradus (vt diximus) non erant iure naturæ prohibiti, cessauerunt per cessationem legis: & in lege Euangelica non fuerunt instituti, ideo non obligant infideles, sed tamen post, omnes illi gradus ibidem prohibiti in Leuitico per Ecclesiam sunt prohibiti: vt patet. c. Non debet. de cōsang. & affini. & in multis alijs locis, & talis prohibitio obligat fideles, qui sunt intra Ecclesiam, non quia fuerūt in lege veteri, sed quia modò Ecclesia statuit, quæ potest statuere, & tale statutum nō obligat infideles, qui foris sunt: ob quod contrahentes in talibus gradibus verè contrahunt, neq; sunt separandi, si conuertantur. Et tādem tales gradus ibi positos non esse de iure naturæ primæuo latè probatum est. Et argumentum est, quia in nouo orbe, nullum gradum affinitatis obseruabant: quia filius concubinā patris B ducebat, seu vxorem, mortuo patre, quia si viuente, occidebantur, quæ eius erat nouerca: & pater similiter vxorem, vel cōcubinam filij, quæ eius erat nurus. Item, frater vxorem fratris post mortem, imò si esset solum repudiata, similiter quis ducebat matrem, & filiam successiuè. Tandem nullus gradus affinitatis inter eos vetitus habebatur in matrimonio. In gradibus consanguinitatis, supra omnem modum prohibitum erat patrem ducere filiam, vel filium ducere matrem: nunquàm reperi factum, non solū non reperi coniunctos matrimonialiter primo gradu, sed neq; copula illicita deprehendi: quod maximè probat, istum gradum esse prohibitum per prima principia iuris naturæ, vt dictum est. Item (vt Michoacanenses ferunt) ob C seruabant, ne vir duceret sororem patris, vel matris: bene tamē fœmina, poterat copulari fratri matris, vel patris: quia indecēs videbatur vt amita, vel matertera subdita esset pronepoti, filio fratris, vel sororis suæ: quod tamen non repugnabat, si fœmina iungeretur patruo suo. Obseruabant etiam, ne fratres inter se iungerentur, etiam si solum essent ex patre, vel matre. Verùm aliquos reperi coniunctos, quibus diuortiū est præceptum: quia non erat vsus apud eos, sed reprobatum.

Paulus, 1. Cor. 5.

Gra. consanguini. obseruati à Michoacanēsibus

In prouincia Mexicana abstinebant in gradu consanguinitatis, parentes à filijs, & fratres, à sororibus. In affinitate

Grad⁹ obseruati à Mexicanis.

tamen

tamen, obseruabant, vt nulla fœmina, nuberet patri viri sui, nec filio, viri ex alia muliere, nec viro matris, aut illi, cum quo mater coiuit, nec marito filiæ suæ, nec illi, cum quo filia peccauit. A
Et cum istis copulari (vt ferũt) graue reputabatur. Qui verò id faciebant, luebant pœnas. Et pariformiter filius nullo modo nouercam ducebat, licet alios gradus non obseruabãt. Ex istis habere possumus, non omnes personas in Leuitico positas prohibitas de iure naturæ primæuo, quandoquidem non est idem apud omnes in tali obseruantia, sed variatio magna, secundum diuersitatem nationum, & prouinciarum. Et solum gradus ille parentum & filiorum videtur iure naturæ primæuo prohibitus, qui gradus apud omnes videtur obseruatus eodem modo, cum in alijs, reperiatur alia & alia consuetudo. Et matrimoniũ celebratum cum debito cõsensu apud infideles, inter personas, inter quas consuetum est cõmuniter apud eos contrahere, nullo modo si conuertantur, est annullandum: quia illa cõsuetudo, facit legitimas personas, qua cessante, non essent legitimę, vt in prouincia Michoacanensi matrimonium tenebat inter priuignum, & nouercam: quia erat consuetum. Apud Mexicanos autem non tenebat, quia non erat consuetudo. Ipsa enim consuetudo potest hoc facere, vt bene notat Panor. Extra, de cogna. spi. c. Super eo. quãdo dicit, ꝙ si esset consuetudo, ꝙ in quinto gradu non cõiungerentur, non teneret matrimonium, si qui coniungerentur in tali gradu contra consuetudinem. A simili ergo, necesse est concedere, ꝙ in illis, quæ non sunt de iure naturæ primæuo, consuetudo faciet personas legitimas in vna prouincia, quæ sunt illegitimæ in alia: quia ibidem non est talis cõsuetudo, de quibus suprà diximus.

Consuetudo apud Mexicanos cõtrahendi.

B

Non poterat quis nouercã ducere. Panor.

C

ARTICVLVS. XXVII.

An Papa dispenset in omni gradu affinitatis, & consanguinitatis.

CONsequenter quæritur, vtrùm Papa posit dispensare in omni gradu, tam affinitatis, quàm consanguinitatis, & in omni linea descendentium, ascendentium, & transuersaliũ.

1. consideratio.

Pro decisione quæstionis notandũ, dispensare nil aliud esse, quàm

quam relaxare: vel obligationem tollere legis, ipsa manente
A in sua firmitate: vt si lata sit lex de ieiunio, summus Pontifex vult me non astrictum ieiuno: fit mecum dispensatio, quia iuris relaxatio. *Notan. 2.*

Secundo. Dispensatio debet fieri circa aliquos, & non circa omnes: alioqui circa omnes, non erit dispensatio, sed legis abrogatio. *Notabi. 3.*

Tertio. Cùm dispensatio propriè sit legis relaxatio, quod ipsa manente in vigore, non obliget illum cum quo fit dispensatio, ad eum propriè pertinebit dispensatio legis, ad quē pertinet condere legem. & qui non condidit legem, nullo modo dicitur propriè dispensare in lege: imo non potest inferior dispensare in lege superioris: quia inferior, legem non condidit. Cum ergo qui legem condidit habens authoritatem, legem possit tollere: poterit & dispensare, sic quod manente lege in virtute sua, cum aliquo, taliter fiat dispensatio, vt faciendo contra legem, nullum sit peccatum. *S. Tho. 1. 2. q. 95.* *Nota. 4.*

B Considerandum est etiam, quas leges summus Pontifex instituerit in graduum, consanguinitatis, & affinitatis prohibitione: nam omnes gradus quos prohibuit, qui ante non fuerunt prohibiti aliqua lege, poterit & modo præcipere, & tollere, & in talibus dispensare. His suppositis, ad quæstionem respondetur.

1. conclusio. Summus Pontifex, in omni gradu tam affinitatis, quam consanguinitatis, in linea transuersali dispensare potest de plenitudine suæ potestatis, licet id non expediat facere absque magna, & vrgenti causa. Probatur. Ille potest dispensare in lege, qui condidit legem, sed summus Pontifex, vel Concilium generale legem condidit de omnibus gradibus cōsanguinitatis, & affinitatis in linea transuersali, ergo in omnibus dispensare potest, nam si potest tollere omnium graduum
C prohibitionem, à fortiori & poterit dispensare; qui a qui quod maius est potest, poterit necessario & quod minus est. Quod Ecclesia instituerit legem graduum affini. & consang. in linea transuersali, patet: nam in Ecclesia est prohibitio graduum facta in multis locis, & in proprio titulo. Et olim vsque ad. 7. Deinde tempore succedenti vsq; ad. 4. facta est restrictio. In *P. conclu.* *hæc cōtra nonnullos tā theolo. quā iuris peri. quanuis cōtrariā dicat opi. cōmu. Armi. in ver. disp. §. 10. Angu. de Ancho. in sū*

ma Eccl. q.53.ar.5. & 6. Rubio.in 4.d.41.in 2.q.p.ar. princi. Lotz. in trat. ... Regis d ibid.2. Supplem. 2. Ratio.

cap. Non debet. De consangui.& affi. Talis verò prohibitio non est de iure naturę,nec est de iure diuino,nūc obligante:ergo necessario est de iure positiuo Ecclesiæ. Non enim potest aliud euenire,quandoquidem obligat omnes de Ecclesia. Et quod non sit de iure naturæ,iam nos supra satis diffuse probauimus:quia si aliquis fuisset,maxime fratrum interse:& diximus eū nō esse isto modo de lege naturæ : quia non idē apud omnes,neque includit in se manifestam malitiam,quominus posśit licitè fieri,vt olim in lege naturæ fiebāt. Si ergo iste primus gradus non est de lege naturæ prohibitus,à fortiori neq; aliquis alius qui minorē repugnantiam , & malitiam includit,quicquid dicat Supplementum d.40.quæst.1.art.2. A

Item. Neque aliquis graduum, in linea transuersali est de iure Diuino. Probatur. Non de iure Diuino Euāgelico,quod obligat omnes:nam(vt nos in.1.parte diximus , quando loquebamur de consanguinitate)nullus gradus à Christo fuit in Euangelio sacro prohibitus , qui non fuisset de iure naturali: ob quod solùm ibi reperitur gradus primus ascendentium, & descendentiū prohibitus,dicente Christo. Propter hāc relinquet homo patrē,& matrē,& adhærebit vxori suæ: intelligēs (vt declarāt oēs sancti)aliam futurā in matrimonio vxorē,& aliā matrē,aliū maritū,&alium patrē:& nullum aliū gradū à matrimonio exclusit,sequitur ergo,quod gradus consanguinitatis.&affinitatis modò prohibiti,non sunt de iure Diuino euangelico:ergo non sunt de iure Diuino. Patet. Ius Diuinū illud modò dicitur,quod vere est ius obligans:sed hoc solùm est euangelicum,ergo non est de iure Diuino. Et in hoc errauit Lutherus , qui dixit,gradus illos esse iuris Diuini,& nō posse Papā dispensare. Nec obstat dicere tales gradus esse de iure Diuino veteri,quia(vt suprà diximus)illud non obligat, neque lex,nec ius Diuinum propriè dici potest:ad sensum quem modo loquimur de iure Diuino obligante , sed perinde obligāt modo illa:quia scripta sunt,ac si non essent scripta. Et si aliqua ibi scripta obligant,non quia ibi fuerunt expressa,sed quia alia lege fuerunt præcepta. Quare nullo modo obligant, quia ibi posita:cum cessauerint omnia,vt latè diximus. In aperto ergo est omnes tales prohibitiones graduum,

Supra.ar. 43. Sco.in.4. d.40. B *Matt. 19.* *Error. Lutheri.* C *Paulus ad Hebre.7.*

quæ

quæ in ecclesia sunt, quandoquidem non sunt de iure naturali *s. tho. 1, 2, q*
A primæuo, nec de iure diuino euangelico, q̃ sunt de iure posi- *103. ar. 3.*
tiuo Ecclesiæ: sed ille, qui legē posuit, dispensare potest in lege *& 4.*
cum & abrogare posset. Cùm ergo summus pontifex, vel concilium Ecclesiam representās, condidit legem de prohibitione graduum in linea transuersali, tam de consanguinitate, quàm de affinitate: poterit de plenitudine suæ potestatis dispensare in omnibus, vel si hoc negamus summo Pontifici, oportet concedere, vel quod talis prohibitio est de iure naturæ propriè: vel de iure diuino, quod non potest Pontifex mutare: vel posito lex ista de prohibitione graduum sit positiua, quòd non potest summus Pontifex tollere: quia lata fuit à Concilio, vel ab alio summo Pontifice: at vtrunque istorum est falsum. Primum: quia ista prohibitio non est nisi solū de iure positiuo. Secūdò, quia summus pontifex, qui nūc est potest cassare & tollere omnia, quæ ab eius predecessore cōstituta sunt, quia non potuit summus pontifex, qui præcesit, ligare, aut coarctare potestatē pōtificis, qui erat succesurus alio qui postquā semel aliquid in ecclesia constitutum eset, nun-
B quā poset mutare in melius, quod cōstat falsum: multa enim videmus statuta conciliorum, & pontificum circa regimen ecclesiæ variata, & mutata, & abrogata, tamen non dubitamus licitè pose fieri & sanctè factum. Ineptum quippe eset dicere q̃ Deus reliquerit suum vicarium in terris, & non vnus semper eset. sed succesiue vnus post alium: & q̃ vno constituente aliquid, si forte succesu temporis perniciosum videretur, inuiolabiliter eset obseruandum: & q̃ nullo modo poset mutari ab alio pontifice, nam ex hoc sequeretur pontificem qui succedebat, non habere eandem potestatem, quā primus habuit. Si enim non potest quod alius, non haberet eandem potestatem. Et certe si non poset variare quod alius instituit, nō
C poset quod alius potuit: sed hoc omninò sapientiæ christi regentis ecclesiā suā, qua attingit à fine vsq; ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter: repugnare videtur. Concedendū ergo *sapien. 8.*
est, ne veniamus in tales angustias, prohibitiones graduū in linea transuersali, qui modò sunt in ecclesia, ese de iure positiuo: & summū pontificem, quisquis ille sit, de plenitudine suæ

potestatis posse dispensare in omni gradu cõsanguinitatis, vel affinitatis, in linea transuersali,& mutare quæ ab alijs prædecessoribus sunt instituta,vel à Concilio,sicut aperte determinatur in.c.Non debet.de consang.& affini.vbi ponitur in excẽplo,quod vnus idem Deus fecit,vt illa,quæ constituit in veteri testamento,mutauerit in nouo.Par.n.imparem,non habet imperium.l.Ille à quo.§.Tempestiue.ad Trebellia,c.Innotuit.de electio.Hęc conclusio est contra graues authores, Contra Palu.d.40.&.41.An 3.p.ti.1.c.14.§.2. Ricar.Bona.Mayro. Maio.Syluest.verbo matrimonium.§.10. & in verbo Papa. §.6.Idem Vvalden.de sacramen.c.134

Abulen.1 regũ 8. q. 157.et 158

Obiectio.

Contra conclusionem obijci potest,quod nos superius diximus,quod saltim primus gradus in linea transuersali,vt est fratrum inter se,licet non sit de iure naturæ primæuo,sic quod includat manifestam,& intrinsecam,malitiam tamen diximus esse de secundis præceptis iuris naturæ,quod si ita est,cum ad ipsum spectet in lege dispensare,ad quem spectat & legem cõdere,cum legem naturę tam in primo gradu, quã in secundo solus Deus instituerit,nullo modo summus Pontifex poterit dispensare,quod duo fratres inter se licite coniungãtur in matrimonio:quia inferior non potest aliquid in lege superioris, in Clemen.Romani.de electione.Et sic non est vera conclusio,summum Pontificem de plenitudine suæ potestatis posse dispensare in omnibus gradibus lineæ transuersalis.

Couarru.2 p.epi.c,6. §.10.Tira. l.7.cõnu. nu.23. Loazesin tract.matri.dub.2. supplemẽ. dist.40.q p.art.3. P.Nota In hac.p. a 6,7.et.8 s,tho.1,2,q 94.ar.4.

Pro solutione obiectionis oportet memorari illorum,quæ supra diximus, de illis quæ prohibentur, vel præcipiuntur per prima principia iuris naturæ, & de illis quæ per secunda: videlicet,quod prima præcepta quæ sunt per se nota, non patiuntur variationem aliquam,aut dispensationem , nisi à solo Deo, quia sunt talia, quæ semper eodem modo fiunt : sicut nec variatio cursus rerum naturalium qui semper eodem modo fiũt,vt solis,vel astrorũ,potest fieri,nisi per miraculũ à solo Deo. Alia vero,quæ sunt de secũdis præceptis iuris naturæ,quę sunt cõclusiones deductæ,variari possunt ab alio,quã à Deo:sicut & in naturalibus illorũ,quæ frequẽter cõtingunt eodẽ modo,variatio fit à causa alia naturali impediẽte: sicut solitũ est frequenter nasci hominẽ cum quinq; digitis in manu, tñ potest

test variari per aliam causam naturalem. Et sic aliquando na-
A scitur homo cum sex digitis, vel cum quatuor absque miracu
lo, solum ex multitudine materiæ vel paruitate, quæ impedi-
mentum præstitit debitæ formationi. Diximus etiam, q̄ *Nota. 2.*
illa quæ sunt de secundis præceptis iuris naturæ non habent
aliquam vim abligandi de se, quia non sunt de per se nota, sed
obligant, quando sunt declarata per aliquam legem humanā,
vel Diuinam, vel per consuetudinem approbatam, quæ ha-
bent vim legis. His suppositis dicendum. Dato ita sit, coniun- *Solutio ob*
ctionem fratrum in primo gradu lineæ transuersalis prohibi- *iectionis.*
tam iure naturæ secundario, tamen tale ius naturæ potest ab
alio quàm à Deo mutari absq; miraculo. Ratio est: quia tale
ius naturale non obligat, nisi per legem Diuinam, vel huma-
nam fuerit constitutum, vel per consuetudinem: at qui legem
dedit de illo, & per eam astrinxit ad tale ius, poterit & deobli
gare, tollendo legem, vel dispensando in lege: alioqui per suā
legem non daret vim obligandi: sed aliunde esset. Ratio est:
B quia legislator, qui ostendit, & manifestauit hoc esse ius natu
ræ, & conueniens vno tempore: potest in alio tempore, & alijs
circunstantijs consideratis dicere non esse conueniens iuri na
turæ illud obseruari circa istam, vel illam personam: & illud
esset dispēsatio in tali iure. Ad propositum applicando, quòd
coniunctio fratrum sit mala, non est nota de per se ergo solùm
obligat, quia aliqua lege declaratur, vel consuetudine: sed nō
declaratur esse malam talem coniūctionem per legem Diui-
nam obligantem modò, quia in Euangelio nihil tale Christus
redemptor noster expresit, tamen declaratur malum lege po
sitiua humana prohibentem coniunctionem, ergo vim obli-
gandi habet, solùm ex lege positiua, dato quòd sit de secundis
præceptis iuris naturæ. Si ergo Pontifex, vel Ecclesia per legē
C suam religauit ad illud, ad quod ante non erat obligatio, seclu
sa tali lege: poterit dispensare, & deobligare aliquē ex plenitu
dine suæ potestatis, vel si non potest deobligare, ego non vi-
deo quomodo potuit de nouo obligare ad illud, ad quod non
fuerat obligatio in illis quæ non sunt de necessitate salutis. Et
sic patet solutio ab obiectionem, potest enim summus Pōti-
fex in tali iure naturæ dispensare, quia ferè omnes gradus alij

 sunt

sūt isto modo de iure naturæ, quia mediatè vel immediate dicitur ex primis principijs, per vnā, vel p multas cōclusiones: sed pōt in alijs gradib⁹, nō obstāte, sint de iure naturæ isto secū do modo, ergo potest in primo. Nec propter hoc summus Pō tifex dispensare dicitur in iure naturæ, vel tollere ius naturæ, dipsensaret propriè, si tolleret non esse de iure naturæ talem coniunctionem prohibitam, nec de primis principijs, neq; ad secundis, quod solus Deus potest, qui author est naturæ, dispē sat tamen in iure positiuo, & tollit ius positiuum, quod ipse tulit: & obligationem, quam ipse posuit per suam legem, quando prohibuit talem gradum. Sic in omni gradu transuersali potest, quia omnem talem posuit. Hoc afffrmat dominus Abul. 1. Regum. 8. q. 151. A

Abulen.

Sequitur alia pars conclusionis, quod licet possit, non expediant sine causa vrgente. Multa enim licent, quæ non expediunt: vt ait Paulus. Et quidem non expedit: quia per dispensationem tollitur quoddam bonum. s. reuerētia quædam cognationis, quæ non seruatur inter personas iunctas in matrimonio, sed non expedit hanc tollere: ergo nec expedit dispensare in omnibus gradibus. B

P. Cor. 6. Abulen. Matth. 22 q. 117.

Secundo. Non expedit impedimentum ponere dilatandæ charitatis, sed dispensando in istis gradibus, impedimentum ponitur: ergo non expedit dispensare. Patet, quia ratio prohibitionis talium graduum assignatur, vt charitas extendatur ad extraneos: per matrimonium enim solent maiori dilectione diligi, quam si nō essent aliquo vinculo coniuncti. Coniuncti vero consanguinitate, vel affinitate habent rationem dilectionis adinuicem, quam extranei non habent: & naturaliter plus diligunt se: quare prohibitum est matrimonium inter ipsos, inter quos est vinculū amoris, vt fiat cum alijs extraneis, & habeant per talem coniunctionem nouam causam dilectionis: quod si fieret dispensatio passim, non extenderetur, nec dilataretur charitas ad extraneos, consequens ergo est non esse expediens dispensare in talibus, gradibus. Dixi, sine vrgē te necessitate: quam intelligo vrgentem, quando ex tali dispensatione maius bonum sequitur, quam sit malum irreuerentiæ vel dilatationis ad extraneos: multi enim contingunt casus, C

Quæ ratio nes sint requisitæ ad dispensan dum.

sus,in quibus per dispensationem maius sit bonum quod sequitur,quam malum quod incurritur: & hoc pensitare,& librare non cuiuslibet est,sed summi Pontificis,cui potestas dispensandi commissa est.Non est nostrum iudicare de iniustitia,vel iustitia causæ.Sufficiat certo scire posse de plenitudine suæ postetatis dispensare in omnibus gradibus lineæ transuersalis,& quod talis cum quo facta est dispensatio,securus erit in conscientia,licet aliquando summus Pontifex in extimatione causæ posset peccare,vtendo potestate sibi concessa ad libitum sine discretione,& iudicio rationis,sed asinæ debent pascere iuxta boues arantes.Subditi bene faciunt,si contenti sint scire habere potestatem summum Pontificem:boues, doctiores,literati,arent,disputent,qualis,& quæ erit causa rationabilis dispensandi,quod bene doctor. S.1.2.q.97.ar.4. & Bernar. Epis.271.Sed tamē ille cum quo dispensatum est, licet peccet, dispensationem tamen est adeptus,& tenet:vt si Papa in tertio gradu,vel secundo dispensauit,& non erat causa rationabilis,tenet matrimoniū,quidquid dicat Fortunius.in .l.Gallus. ff.de lib.& posthumis.

Dixi in conclusione,in linea transuersali: quia in linea recta descendentium,vel ascendentium,non potest Papa dispēsare.Non enim posset de plenitudine suæ potestatis facere licitum quod quis duceret filiam,vel matrem.Et ratio est:quia hoc est de iure Diuino prohibitum in Euangelio,vt diximus. Et est de iure naturæ primæuo,in quod nullam potestatē habet summus Pontifex . Neque potest variare:quia non est data potestas.In quo male loquutus est Abbas in capit. Non est. de voto.qui dixit,in iure Diuino posse dispensare. Et Felinus in capit.Quæ in Ecclesiarum.de constitutio. Et Decius in consil.112 & Ferdinandus Loazes in matrimonio Regis.dub.2.& Ludouicus Gonça.consi.51. Manet ergo in veritate quod licet summus Pontifex non debeat absque causa , potest tamen dispensare in omni gradu lineæ transuersalis,siue consanguinitatis,siue affinitatis.Et quidem non debet sine vrgente necessitate,præcipue in illis gradibus,in quibus abstinent infideles:quia maior sanctitudo decet Ecclesiā Dei.Sic etiam in gradibus magis abstinendū est Christianis.

Couar.2.p epit.c.6.§ 9.Ioh.pri. gregorius Bernard. S.Thoma.

Fortunius

S.thom.d. 40. q. p. articul.3. Armilla in ver.dispen.§.7. & 9. Florē.3.p. ti.1.c.14. S.tho:1.2. q.97.ar.4 ad.3.quol. 4.ar.13. et quolib. 9. ar.15.Tur. cre.li.2.sūmæ.c.107 I.maio.in 4.d.24.q. 12.

Tamen non negandum est, quin Papa posit dispensare in il-
lis, licet malè ageret si sine causa. Et ratio est: quia omnia illa A
prohibita sunt de iure positiuo, in quod potest: siquidem non
non posset summus Pontifex dispensare in illis, quæ Christus
instituit obseruanda. Neq; aliquid posset mutare, neq; posset
Papa, nec cōcilium generale aliquid variare illorum quæ apo
stoli ordinauerunt ex Christi mandato. Similiter neque in his
quæ Christus apertè non dixit, neque apostoli. Quæ doctores
subtiliter inquirentes ostendunt fuisse de intentione Christi,
etiamsi non fuerint expressè dicta à Chrsto, aut ab apostolis.
Ratio est, quia fieret contra mandatum Christi. Nam dato ali
quid tale (non expressum) fuerit dictum à Christo, vel ab apo
stolis de intentione Christi, tamen quia doctores, quos Deus
dedit ecclesiæ suæ, sic intelligunt, tanquā de intentione Chri- B
sti fuisse, est tenendum tanquam expressum. Neque pontifex
potestatem habet variandi potiùs quā tollendi, quod expres-
se mandatum est à Christo, quia eandem vim habet vtrunque
sicut illa quæ ecclesia habet ex traditione apostolorum ore te
nus, licet non sint expressa in sacro eloquio. Verum quia eccle
sia tradit, & doctores affirmant, eandem firmitatem retinent,
sicut si expressa essent. Nam non est dubium, ꝙ multa Chri-
stus, & multa apostoli fecerunt, quæ non habentur scripto, sed
ore tenus habuit ecclesia, & viua voce. Multa enim alia fecit
Iesus (vt ait Ioan.) quæ nō sunt scripta in libro hoc. Et Paulus
Accipite traditiones meas, siue quæ per epistolā, siue quæ per
sermonem accepistis. Similiter non posset Pontifex dispensa
re in illis quæ essent declarata à doctoribus, tanquam de inten
tione Christi. Quod determinauit Vrbanus Papa. 25. q. 1. cap.
Sunt quidam dicentes Romano Pontifici semper licuisse no-
uas leges concedere, quod & nos non solum non negamus, sed C
etiam valde affirmamus. Sciēdum verò summoperè est: quia
inde nouas leges condere potest, vnde Euangelistæ aliquid ne
quaquam dixerunt, vbi non aperte Dominus, neq; apostoli,
& eos sequētes sancti patres sententialiter aliquid diffinierūt,
sed vbi expresum est in euangelio, vel ab Apostolis, vel eccle
sia ore tenus habet ab eis, ibi non nouam legem Romanus pō
tifex dare, sed potiùs quod prædicatum est, vsque ad animam
& san.

Dried. de libe. Chri. *Almayn de potest. eccle. c. 13.* *Angel. in ver. papa* *Syluest. in ver. papa quæst. 16.* *Clitho. in anti. luth. c. 3. & 4.* *Roffen. cōtra Luth. veri. 9.* *Ad ephe. 4.* *damas. li. 4. c. 13.* *Diony. c. p. Eccles. Hierar.* *Ioā. vlti.* *2. thesa. 2.* *Cypri. ser. de ablu. pe* *Hila. lib. 6. de trini.* *Vrbanus.* *Orig. homi. 5. super nume.*

& sanguinem confirmare debet. Si enim quod Apostoli do-
A cuerunt, & prophetæ, destruere (quod absit) niteretur, non sen
tentiam dare, sed magis errare conuinceretur. Hæc ibi. Ecce ha
bemus, quomodo summus Pontifex in illis, quę Christus non
diffiniuit, neque Apostoli, neque sancti patres tanquam di-
ctum à christo affirmant, potest dispensare. Secùs tamen in
illis quæ Apostoli diffinierunt. Intelligendũ tamen est sum-
mum Pontificem non posse aliquid diffinire contra Apo-
stolorum sententiam, in illis quæ ipsi dixerunt, quę continent
doctrinam moralem, secus in alijs, quę cæremonialem: nam
moralia dicta ab Apostolis, quia ad ius naturæ spectant, non 12
posset summus Pontifex mutare: sed tamen cæremonialia po
sita ab apostolis ad instruendas ecclesias, quas acceperant regē
das, possunt per summũ pontificem mutari, & posset in illis di
spensare: sicut Paulus dixit, non esse ordinandum bigamum,
neq; homicidam: tamen certum est summũ pōtificem dispen
B sare posse: & quòd aliquando dispensauit. Horũ est ratio: quia
licet minor non posit in lege superioris dispēsare, vel aliquid
mutare, tamen potest in lege sui æqualis dispensare, & mutare
eam: sicut diximus, quòd vnus Pontifex potest mutare, quæ
alius ordinauit, quia par in parem imperium non habet. Cum
ergo summus Pontifex (quisquis ille sit) æqualis sit Petro in
potestate, necesse est concedamus à fortiori æqualem esse cui-
libet Apostolorum. Si enim succedit in eandem potestatem
Petri (qui princeps erat, & vertex omnium Apostolorũ) non
potest dubitari, quin & habeat, si non maiorem, saltim æqua-
lem potestatē cum cæteris Apostolis. Poterit ergo Pontifex
C mutare quæ Apostoli instituerunt tunc conuenientia suis Ec
clesijs. Dato enim Apostoli gradus prohiberent in matrimo-
nio, quia illa non essent moralia, sed iudicialia, saltim quo ad
tot gradus, posset summus Pontifex dispensare in talibus gra
dibus, & variare. A fortiori poterit si non sunt traditi gradus à
Christo, nec ab Apostolis, sed ab alio summo Pontifice, vel
concilio. Poterit ergo statutũ Concilij generalis de prohiben
dis gradibus in matrimonio: sicut & Innocen. 3. cassauit con-
stitutionem totius Ecclesię de non contrahendo intra. 7. gra-
dum, reducendo vsque ad. 4. Extra. de consan. & affi. c. Non
debet

Cæremonialia posita ab Apostolis posset pontifex summus mutare.

P. Cori. 3.

S. Thomæ quolib. 4. artic. 13.

Iacobatius de cōci. lib. 5. capit. 15.

Almayn in tracta de potestate ecclesi. c. 13. et 14.

Felin.c. p. de consti. Abb.c. si gnifica. de electio. Tor.cre.li. 3.c.52.& 53. Catha.con tra Caiet. lib.6.c.12.

debet. Et capit. supra allegatum. Sunt quidam. 25.q.1. non est, contra hoc. Ibi enim dicitur, non posse Pontificem mutare quæ Christus, & quæ Apostoli dixerunt de intentione Christi, vel de mandato eius, siue essent moralia, siue cæremonialia. Item: nec posset mutare illa moralia quę Apostoli tradiderunt, quia talia sunt naturalia: sed tamen alia cæremonialia vel iudicialia quæ Apostoli tradiderunt ex suo, non ex Christi mandato, posset summus Pontifex mutare, cum sit æqualis potestatis cum Apostolis. Habet tamen Pontifex Christi vicarius potestatem interpretandi, & declarãdi ius Diuinum, vbi suboritur difficultas.

Hiero.cu- ricl. in tra Cta.matr. regis An gliæ, du- bio.1 Error ca- nonistarũ S. Anton. Ricardus Armilla. Caietanus

Ex omnibus his habes, quomodo illi, qui causam regis Angliæ defendebant nostris temporibus, dicentes summum Pontificem non potuisse dispensare in primo gradu affinitatis, vt quis duceret relictam fratris, grauiter defecerunt. Si enim potest in primo gradu consanguinitatis, vt duo fratres inter se, data dispensatione, coniungantur, à fortiori in gradu affinitatis. Qui enim potest quod maius, & poterit minus: sed consanguinitatis vinculum, maius est affinitate: quia non est affinitas, nisi propter consanguinitatem; cum non sit de iure Diuino, neque naturali prohibitum quicquid dicant Lodouicus Gonça. consi.51. & Hieronymus Gratus, consi.1.2. volu. & Parisius consi.154. volu.4. Isti omnes errant dicentes matri. cum relicta fratris esse prohibitum iu. Di. & naturali. Non licet de potentia ipsius Pontificis dubitare, sed absque dubio tenendum posse dispensare. Instar enim sacrilegij est de hoc dubitare, vt ait B. Antonius. Nam Christus non bonus esset paterfamilias (vt ait Ricardus) nisi reliquisset successorem suum in Ecclesia, qui posset prouidere in omnibus occurrentibus, & dispensare in istis. Sic etiam Caie. in loco citato. 2.2.q.154. art.9. & Armilla in verbo Dispensare, §.9. B

Concessio Leo. 10.

Et hoc cõfirmatur expressa concessione Leonis.10. qui dedit fratribus ordinis sancti Aug. quod cum his, qui in primo affinitatis gradu scienter, aut ignoranter contraxerunt, modo notorium id non fuerit, neque in iudicium productum, dispensare valeant vt de nouo contrahant, & in eodem item cõntracto matrimonio remaneant, prole quinetiã legitima. Hæc C

addu

adducuntur à Roffen in libello matrimonij regis Angliæ in A principio. Et quod potuit fieri dispẽsatio in casu illo regis Angliæ, à Clemente. 7. difinitum est contra Parisienses, quã vide in Castro. de lege pœnali lib. 1. ca. 12. hæc est magna concessio & quo ad forum conscientiæ in casibus grauissimis multũ necessaria et post concilium Tridentinum, quia cum omnia religiosorum priuilegia sint confirmata à sanctiss. papa Pio Quinto per proprium motum in illis quæ non contradicunt diffinitionibus concilij, & hæc dispensatio quo ad animæ forũ non est ablata per concilium, poterunt religiosi ea vti maxime in nouo orbe, vbi specialiter data sunt & concessa quædam quæ in antiquo orbe non sunt permissa, neque sunt ita necessaria, de quo alibi in declaratione priuilegiorũ. Sed cõtra vltimam conclusionẽ videtur expressa determinatio põtificis. Extra. de rest. spol. c. literas. vbi dicit põtifex aliquos esse iuris Diuini gradus, in quibus non possit pontifex dispẽsare. Et glo. ibi declarat esse gradus illos Leui. 18. si. n: ita textus intelligendus sicut glo. vult, ruit quicquid nos diximus in. q. Quòd si nõ est intelligẽda glo. de illis: in Leui. videamus quid textus intelligat prohibitũ iure diuino, in quo non posit papa dispensare.

Roffen.

Castro.

Obiectio.

B

Solutio. contra Glos.

Respon. Primò glo. non admittendo. Ille quidem glossator, neque textum intellexit, neque quid sit verè iue diuinum calluit. Quorsum (obsecro) ius diuinum legem veterem declarat, in eamque papam non posse dispensare, cum talis iam non sit lex, neque alicuius momenti, aut roboris modo. Lex enim à ligando dicitur, & ius diuinum: quia ius & fas dicit: sed iam lex vetus non obligat, ergo lex dici non debet. Item neque ius dicit: quia non illa operanda quę ibi scripta sunt, cũ mortua sint, & cum honore sepulta. Ad textum igitur responde bimus sicut dominus Abulen. iuris peritus, Theologusque respondet. q. 153. super, 8. cap. primi. Regum: qui ait, q̃ quando summus pontifex dicit, papam non posse dispensare in iure C diuino, si per ius diuinum intelligantur illa, quæ fuerunt posita in Leuitico, nõ potest, id est, nõ expedit q̃ dispenset. Et probat: quia infertur ibi, non potest, neque consueuit in illis dispẽsare. Quorsum addidit põtifex, nõ consueuit, si nõ potest simpliciter dispensare? Certum est non esse consuetum dispensare: quia consuetudo non esset, vbi potentia denegata est. Et sic

Abulen.

intelligit ibi textum, sic debere intelligi, sicut nos supra diximus. Dato summus pontifex de plenitudine suæ potestatis potuerit dispensare in omnibus illis gradibus, & posit, non tñ expedit dispensare sicut diximus. Et sic intelligitur, non potest, id est, nō honestè potest: quia non expedit: nam eo quòd stante honestate, non potest fieri dispensatio in illis gradibus, quam honestatem summus pontifex obseruare habet, dicitur ibi absolute, non potest dispensare: quia non consueuit id facere: sicut quando duo sunt iuncti in matrimonio, & est impedimentum inter eos, quo non possunt stare, compelluntur simul stare. Et dicitur ꝙ etiamsi sententia excommunicationis compellantur, potius debent eam subire, quā carnaliter commisceri: tamen si Papa tunc dispensasset illud præcipiendo, non esset opus sententiam excommunicationis subire: quia ex hoc quòd summus pōtifex compelleret simul stare, & præciperet debitum reddere illis, qui impedimento occulto non posunt stare, in quo papa potest dispensare, vt est in gradu prohibito affinitatis, vel consanguinitatis, vel qñ est impedimē tum criminis, videtur dispensasse. Verum non iudicatur dispensasse: quia dicitur debere potius subire sententiam excōmunicationis, quàm consentire in redditione debiti: ergo causa est, quia licet posset dispensare, non consueuit tamen. Et in illis quę non consueuit, quia non expedit, neq; est honestum dispensare, dicitur quòd non potest dispensare, quia difficulter id facit: sicut à simili in euangelio dicitur: non potest diues intrare in regnū cœlorum, idest, difficulter potest: sic non potest papa dispēsare, quia difficulter potest, eo ꝙ non expediat. Attamen ego do aliam solutionem dicēdo, quod verbum, potest, intelligitur secundum rigorem: vt ita sit, quod non posit dispensare papa in gradibus prohibitis iure Diuino, nam tales solum sunt illi, qui & prohibiti sunt iure naturali, vt suprà diximus, & in illis qui iure naturæ prohibiti sunt, nō potest summus pontifex dispensare: sicut iure diuino, est prohibitus gradus ascendentium & descendentium, in quo nō posset de plenitudine suę potestatis summus pontifex dispensare: quòd si dispensaret, factum non teneret. Sed ista solutio licet sit bona non est ad propositum: quia ibi in textu quæstio petita erat

Abulen. vbi suprà A

B

Matth.19

Solutio. 2

C

de gradibus non ascendentium, aut descendentium, sed de. 3.
A vel. 4. gradibus consanguinitatis, quos constat esse prohibitos solum iure positiuo, hac de causa dici potest. 3. ad textum: summum Pontificem adduxisse opiniones diuersas circa dispensationem graduum, inter quas vna, quod in gradibus Diuina lege prohibitis non posit Papa dispensare. Verum nō sunt gradus illi, de quibus quærebatur, Diuina lege prohibiti, sed solum iure humano. Quicquid autem sit de ratione illius textus quia (sicut supra diximus) ratio diffinitionis Pontificis, quā asignat, non est necessario tenenda: quia loquitur tanquam homo, & non determinat tanquam Pontifex, ideo nihil facit contra illa quę diximus. Tenemus enim eius diffinitiuam sententiam ibi datam, tamen rationem, propter quam data est, non est necessarium tenere, Et nihil contra superius dicta ex illo haberi potest amplius, quam si vnus alius id dixisset. Manet ergo conclusio firmiter tenenda, nullū gradum Leui. modo obligare infideles Gentiles, nec tunc obligasse. Item nullū modo obligare Christianos, nisi quia ab Ecclesia sunt prohibiti. Et tādem in omnibus, siue primus, siue secundus, potest Papa de plenitudine suæ potestatis dispensare, licet non expediat sine necessitate. In quo valde deceptus est Viguer. qui in suis Theologicis instit. capit. 16. §. 7. ver. 9. dicit, non posse dispensari in casibus expressis Leui. 18. Et dicit non posse, vt quis posset cum vxore fratris mortui sine liberis cuius contrarium per Clemen. 7. diffinitum est in matrimonio Regis Angliæ, vt dictum est.

Solutio. 3.

Supra in hac parte. art. 15. & 21. et. h. p. ar. 22. dubio. 3.

B *Epilogat.*

Contra Viguerium. Palude. d. 41. q. 2. cōclu. 2.

C ARTICVLVS. XXVIII.

An matrimonium ratum inter infideles sit indissolubile.

SEQVITVR vltima quæstio huius secundæ partis. In quibus casibus matrimonium infidelium (dato sit legitimum) dissoluatur. Nam ex hoc quod aliquando dissolui potest apud infideles: posset aliquis dubitare, vtrum inter infideles sit matrimonium, cum non

non sit omnino indissolubile, vt apud fideles: ob quod oportet latiùs disputare. Et primò quæritur. Vtrùm matrimonium infidelium contractum, & consummatum inter legitimas personas sit dissolubile post legem datam à Christo de indissolubilitate matrimonij. Si enim indissolubilitatem habet in se verum matrimonium, sequitur quòd si inter infideles verum est matrimonium (vt diximus) nullo modo ampliùs dissolui posse, quam apud fideles. Et si dissolubile est apud infideles alio modo quàm apud fideles, prouatur non esse matrimonium verum inter infideles, cuius contrarium ostendimus. Quare operæpretium erit breuiter repetere, vnde matrimonium habeat indissolubilitatem, vt ea cognita, & à quo, intelligere possimus quis dissoluere possit, & quomodo. Pro solutione sit prima conclusio, A

Matth.19

Suprà in hac p. ar. p. i. et. 2.

1. conclu. 1. conclusio. Indissolubilitas in matrimonio siue apud fideles, siue apud infideles, non est de iure naturæ, sic quòd omnes non obseruantes eam peccent, seclusa lege aliqua, sed est de iure Diuino Euangelico, Christo præcipiente, & declarante indissolubilitatem. Probatur. Nam (vt sæpe diximus) ante aduentum Christi in lege naturę, & in lege scripta, & tandem à creatione mundi, semper fuit matrimonium, tamen non fuit indissolubilitas, vt constat, ergo non est de iure naturæ, non enim est credibile, talem indissolubilitatem esse de iure naturæ, & quòd in statu illo non seruaretur. Probatur assumptum: quia repudium (vt diximus) fuit statim à principio, & per repudium dissoluebatur matrimonium, & repudiando non peccabant, vt suprà probauimus: sequitur ergo indissolubilitatem non esse ex iure naturæ: alioqui vel non dissolueretur verè per repudiũ, vel si dissolueretur, nullum fuisset matrimonium inter Gentes: quorum vtrunque falsum est. Patet quod intulimus. Nam si indissolubilitas de essentia eius est, vbi non fuerit essentia, neque illud, cuius essentia est, sicut vbi non erit anima rationalis, neque homo. B C

Ratio.

Vi. V gu. in instiu. Theo. cap. 16. §. 7.

Suprà ar. 10. & 11.

Matth. 5. & 19 Secunda pars conclusionis probatur. Nam Christus legislator vniuersalis manifestauit matrimonium indissolubile, ostendens nulla causa licere vxorem dimittere: & modò non

dissolui-

dissoluitur per repudium, vt patet ex Ecclesiæ determinatio
A ne, in c. Gaudemus. Extra, de diuortijs. ex sententia Christi
id diffinientis: sequitur ergo indissolubilitatem matrimonij
solũ esse ex præcepto Christi dicentis, Quos Deus coniungit,
homo non separet.

Secunda conclusio. Si in aliquo casu matrimonium legitimum dissoluitur, siue sit apud fideles, siue apud infideles, solum est ex interpretatione verborum Christi, in quibus ipse, qui indissolubilitatem matrimonij præcepit, dissolui posse declarauit. Probatur. Matrimonium legitimum, per verba de præsenti ante consummationem inter fideles contractum vere dissoluitur per ingressum religionis, vt determinatur in
B c. Verum. Extra de conuersione coniuga. & inter infideles per cõuersionem vnius ad fidem: alio nolente cohabitare, vel non, sine contumelia creatoris, vel sine hoc quòd fidelem pertrahat ad mortale, vt patet. Extra, de diuortijs. ca. Quanto. tamen nullus potest in lege Christi dispensare, vel aliquid mutare, neque tota Ecclesia simul, vt diximus, nisi solus Christus. ergo quandoquidem matrimonium verum dissoluitur, erit per Dei concessionem, qui fecit matrimonium indissolubile.

Conclu. 2. Ratio. S. Tho. 2. 2 q. 88. & in. 4. d. 38.

Tertia conclusio. Quòd matrimonium ratum non consummatum inter fideles contractum per ingressum religionis dissoluatur solũ, & quod consummatum nullo modo dissoluatur, habetur ex dictis Christi. Probatur. Christus Matth. 19. indissolubilitatem matrimonij ostendens, dixit. Erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quos ergo Deus coniungit, homo non separet. Significauit ergo illam indissolubilitatem esse propter vnitatem carnis: & hęc vnitas carnis non est nisi per carnalem copulam, ergo voluit determinare Christus, matrimonium consummatum
C esse indissolubile: sequitur ergo ex verbis Christi talem indissolubilitatem non esse in matrimonio non consummato, ergo dissolui potest, & non ob aliud nisi quia ex verbis Christi id colligit, & intelligit Ecclesia, ad quam pertinet declarare mentem Christi in scriptura. Sic Alexander. 3. in capi. Verum dicit cùm non fuissent vna caro simul effecti potest vnus ad Deum transire, & alter in seculo remanere. Et idem in: c. Ex publico, eodem ti. dicens, Sane quod Dominus

Conclu. 3. Matth. 19. Alexa. 3.

Matte. 5. & 16. in euangelio dicit, non licere viro, nisi ob causam fornicationis vxorem suam dimittere, intelligendum est secumdum interpretationem sacri eloquij, de his, quorum matrimoniũ est carnali copula consummatum. Et si nõ esset ex interpretatione sacri eloquij, indissolubile manifestans consummatum matrimonium: & solubile in aliquo casu non consummatum, nũquam Ecclesia decreuisset dissolui per ingressum religionis: quia nullo modo posset aliquid contra Christi præceptum diffinire: sed ex verbis ipsius Christi intellexit dissolui posse matrimonium non consummatum. Et quia intellexit per verba Christi consummatum, non posse dissolui per ingressum religionis, declarauit vt patet, quia licet intrauerit alter coniugum monasterium, & professus fuerit, non soluitur matrimonium. Extra, de conuersione coniugatorũ. cap. Verum, Et cap. Vxoratus, vbi dicitur, quod non licet vni sine licentia alterius intrarare monasteriũ: quod si ingrediatur etiã cũ licẽtia: non soluitur matrimonium. Conclusio est expressa in cap. Ex parte tua. de conuer. coniuga. Dicitur ibi. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod ex quo matrimonium de præsenti inter legitimas personas contrahitur, illis viuentibus, in nullo possit casu dissolui, vt viuente reliquo, alter ad secunda vota transmigret, etiamsi vnus fidelium, inter quos est ratum coniugiũ, fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi fortè secus fieret ex reuelatione diuina, quæ superat omnem legem: sicut à quibusdã sanctis legitur esse factũ Hęc in textu. Ex hoc habetur, nullo modo matrimoninm dissolui, nisi in casu quo christus insinuauit dissoluendum, ex verbis, vel reuelatione facta. Etsi Michael de Medina in suo de cœlibatu, li. 5. cap. 87. probare contendit dissolui matrimoniũ ratum non consummatum per ingressum religionis solum iure humano. Vide ibi. At quia factum est à quibusdam, qui solum habuerunt sponsas de præsenti, & nondum cognouerant eas carnaliter, transeundo ad religionem, qui allegantur in capi. Verum. Et capi. Ex parte tua. vbi summi pontifices in loco Dei positi, cognoscentes voluntatem Dei, declarauerunt ex intentione christi fuisse matrimonium ratum non consummatum solui, solũ per ingressum religionis inter fideles

De hoc doctor Medina in suo de restitu q. 3. ca. 8. ad. 3. argumentum.

27. q. 2. c. sunt qui, et. c. agathosa, & c. si quis, et. c. si vir & c. situ abstines, et. c. quia, et. c. scripsit.

A

B

C

fideles,consummatum autem non.In quo Socinus consilio.28.
A volumi.1.& Decius in.c.Quæ in Ecclesiarum.de constitutio.& Hierony.Grat.con.1.volu.2.& Lofredus, consi.50. errauerunt, dicentes etiam consummatum per Papam posse dissolui,vt alias tetigimus in hac.2.p.art.8.in fine. *Est hic reiciendus Erasmi error in.c.7.epistolę ad Romanos,qui putat matrimonium ratum non consummatum non dissolui per ingressum religionis.Et Frãciscus Torrensis in lib.de.6.synodo idem videtur sentire cùm ait matrimonium ratum non consummatum,non dirimi per ingressum religionis: sed tales sic copulatos, qui cum possent non se miscuerunt vxoribus,& deinde ad austeritatem vitæ Apostolicæ se transtulerunt iudicat Ecclesia,& Romanus Pontifex tales in matrimonio non consensisse, & etiã ad eundem errorem videtur accedere solennis doctor Henricus quo-
B lib.5.q.39.quãdo ait,ꝙ matrimonium ratum per ingressum religionis non solui: sed vinculum semper manere, ꝙ si quis obijciciat,ꝙ manens in seculo,potest alium ducere,& est verũ matrimonium:& si primum non est solutum illa haberet duos viuentes viros legitimos:concedit quia non inconuenit duos habere, vnum carnalem, & alium spiritualem, hęc Henricus de Gaudano:sed tamen malè ob id tenendum est,& sentiendum & loquendum,vt loquitur communis opinio,& modo in Concilio Tridentino diffinitum est sessione.24.canone.6.

Error aliquorũ ex iuris peri.

Ex ista conclusione videtur omnium Theologorum (excepto Caieta.& Syluestro,in verbo Diuortium.4.& Catharino, li.6.contra Caieta.c.3.)veram conclusionem esse,summum Põtificem non posse dispensare in matrimonio rato, etiam si non fuerit cõsummatum:quia solum dissolui potest per ingressum
C religionis, & non per dispensationem Pontificis.Et quidem si posset Papa dispensare,quare &Episcopus nõ posset in sua dioecesi,cùm non sit ei interdictum? Nam omnia quæ potest Papa in vniuerso, potest Episcopus in sua dioecesi, nisi sit ei interdictum.Et hoc stãdo in iure naturali,& Diuino.Sic magister Victo.& Soto de iu. & iu. li.10.q.1.art.13.Et ante illos Nicolaus de Cusa cardinalis li.2.de Concordantia catholica.c.3.Et Abulẽ. Matth.16.q.87.Ad quod est textus Anacleti Papæ.d.21.cap.In nouo.De quo nos super Paulum ad Romanos.

Soto de iusti.et iu.li.7.q.2.ar.5.et in.4.d.32.q.vnica.ar.3.in fine.

Episcopꝰ ĩ sua dioecesi stãdo in iure naturæ et Diuino potest quæ Papa in vniuerso orbe.

Abulen.

4.conclu. 4.conclusio. Infidelium matrimonium legitimum, verum

Hugo de S. Victo. li.2.de sacra.p.11. c.p.13.

& consummatum dissolui posse in tribus casibus positis.1. Corint.7.habet Ecclesia ex intentione Christi loquentis per Apostolum. Probo. Ecclesia determinauit solui posse matrimoniũ consummatum infidelium, in illis tribus casibus, vt patet in c. Quãto. Extra, de diuortijs, & pro causa, & ratione adducit Paulum: sequitur ergo, ꝙ si dissoluitur matrimonium, non est per Ecclesiæ præceptum, sed per dispensationem. A

Ratio.2. Secundo. Ille solus potest matrimonium verum, legitimum & consummatum dissoluere, qui legem dedit de eius indissolubilitate: sed solus Deus dedit eam, vt diximus in prima conclusione: ergo solus ipse potest dissoluere, & Ecclesia declarat dissolui in illis casibus, & verè dissoluitur: sequitur illud esse ex Christi verbis, per se, vel per Apostolũ declarantem, seu dispensantem in tali indissolubilitate. Alioqui nisi ex Christi, vel apostolorum verbis haberet Ecclesia, non posset dissoluere matrimonium, quod semel fuit contractum inter legitimas personas. In quo deceptus est Ioan. And. aliàs pater canonistarũ dictus, ob doctrinam in.c. Quod votum. de voto, & voti redemp. in.6. qui asserit, posse Papam instituere, ꝙ per secundum matrimonium consummatum irritetur primum ratum non cõsummatum, quem sequitur Panor. in.ca. Ex publico. de conuersio. coniu. Aberrauit enim, quia si per ingressum religionis dissoluitur, est: quia habuit à Christo, & non habet quod per aliud cõsummatum. B

Matt.19.

Deceptio Ioã. An. et, Panor.

1.Cor.7. Et pro debita intelligentia Pauli, in medio proponamus eius verba, quæ talia sunt. *Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Quod si fidelis discedit, discedat. Non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.* Hæc ibi beatus Paulus. Ex quibus verbis colligit Ecclesia, vt patet in cap. Quanto. Et pater Augustinus, & omnes alij doctores intelligunt, ꝙ matrimonium legitimum, & consummatum, inter infideles dissoluitur in tribus casibus. Quorum primus est. C

D. Aug.

Quando

Quandò alter infidelium conuertitur,& infidelis,non vult simpliciter cohabitare fideli,fidelis poteſt aliam ducere,& diſſoluitur matrimonium:quia beatus Paulus dicit. *Si non vult cohabitare,& diſcedit, diſcedat. Non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater,vel ſoror.* Si ergo non eſt ſeruituti ſubiectus fidelis, ſi infidelis diſcedit,& nolit cohabitare,matrimonium diſſoluitur:& fidelis poteſt aliam ducere. Alioqui ſi non poſſet aliam ducere fidelis,eſſet ſeruituti ſubiectus. Magna profectò ſeruitus eſſet, ſi neceſſario deberet ſequi alienam voluntatem,ſiue iuſtam,ſiue iniuſtam:quia fidelis teneretur (infideli recedente) continentiã ſeruare. Cùm ergo beatus Paulus dicat, *Fratrem fidelem, vel ſororem ſeruituti non ſubiectam,* ſequitur per diſceſſum infidelis nolentis cohabitare fideli matrimonium diſſolui,& licitè fidelem,aliam ducere,relicta infideli. 1. Caſus. A

Secundus caſus eſt,quando infidelis, vult cohabitare fideli, licet non velit conuerti, ſed tamen non vult ſine contumelia creatoris: tunc etiam diſſoluitur,nã ſicut per hoc quòd infidelis ſimpliciter non volebat cohabitare fideli matrimoniũ diſſoluebatur,in iſto ſecundo caſu,per contumeliam creatoris diſſoluitur, etiam ſi infidelis velit cohabitare. Hoc probatur ex dictis Apoſtoli, quia ait. *Non eſt fidelis ſeruituti ſubiectus:* quia non tenetur continentiam ſeruare,ſi diſcedat infidelis, & non velit cohabitare,ſed quando infidelis vult cohabitare,& nõ ſine contumelia creatoris,perindè eſt,ſicut ſi infidelis recederet & nollet cohabitare: ergo cùm matrimonium diſſoluatur in primo caſu,etiam diſſoluetur in ſecundo: nam fidelis tenetur vitare contumeliam creatoris,& potiùs mortem ſuſtinere. Sequitur quòd tenetur prohibere infideli, creatoris contumeliã. Quòd ſi noluerit deſiſtere,tenetur ab infideli diſcedere, ne videatur approbare contumeliã creatoris:ſed ſi diſcedendo, non poſſet aliam ducere,ſeruituti ſubditus eſſet,ſicut ſi nolente ſimpliciter cohabitare,non poſſet aliam ducere. Perinde eſt enim non velle ſimpliciter cohabitare,& velle, ſed nõn ſine cõtumelia creatoris. Et cùm in caſu primo diſſoluatur ex verbis, B. Pauli,qui dicit,fratrem,vel ſororem fidelem,non eſſe ſubiectã ſeruituti:etiam diſſoluetur in ſecũdo,quia ſi non ſolueretur, eſſet ſubditus ſeruituti fidelis: quia teneretur continentiam ſeruare, Caſus. 2. B C

cùm nullo modo debeat cohabitare cum contumeliam inferente creatori. A

Casus.3. Casus tertius est, quando infidelis cohabitare vult fideli: sed pertrahit eum ad peccatum mortale, cū fidelis, non debeat manere, si timet sibi de periculo: quia tenetur sub mortali vitare periculum peccati mortalis, debet cogere infidelē, vt desistat à scādalo, & tali pertractione, quòd si non vult desistere, debet fidelis discedere, per quem discessum, dissoluitur matrimoniū: quia ex. B. Paulo, non est fidelis seruituti subiectus, sed si infideli nolenti desistere à pertractione ad mortale, fidelis qui tenetur discedere, non posset aliam ducere, esset seruituti subiectus, quia ad continentiam seruandam obligaretur. Sequitur ergo, quia nō est seruituti subiectus, quòd poterit aliam ducere, quia ita est, sicut si infidelis, potest conuersionem fidelis, nollet simpliciter cohabitare. Et isti duo vltimi casus licet non sint expressi in. B. Apostolo, per quos matrimonium dissoluatur: sed tamen quia primus expressus est, & clarè positus, & alij duo euidenter sequuntur ex primo, sicut declarat. B. P. Augu. Ambro. & Gregorius, consequens est omnes tales casus esse ex sententia Apostoli. Et sic determinatum est in. c. Quāto. de diuortijs. Non tamen silentio pertranseundū est, quod Ioan. Arboreus. 6. lib. Theosophiæ. c. 10. docet tanquàm probabile, nullo modo posse matrimonium dissolui legitimum excepta fornicationis causa: quia relinquit arbitrio legētis, an dissoluatur in suprà dictis casibus. Sed quicquid ipse dicat, dubitādum non est, quin dissoluatur in casibus citatis, quia hæc est doctrina sanctorum, & omnium scholasticorum. B

Eccles.3. Augusti. Ambro. Gregori⁹. Cōtra Ioā. Arbore.

1. Obiect. Antequàm procedamus ad declarationem in speciali, est opponendum argumentum, quia videtur non dissolui posse etiam in illis tribus casibus: nam si dissolueretur, maximè quia beatus Apostolus loqueretur ex intentione Christi dispensantis in lege data de indissolubilitate, in talibus casibus, alioqui apostolus Paulus, nec Petrus, imò nec omnes apostoli simul possent dispensare, vel mutare legem latam à Christo de indissolubilitate matrimonij; sed videtur quòd. B. Paulus illa verba non dixerit ex intentione Christi: ergo ex illis non potest Ecclesia argumentum sumere ad determinandum matrimonium C

monium consumatum dissolui in illis casibus. Obiect.2.

A Item, quia non est nisi vnus ca us solum expressus in beato Paulo, quorsum extendit Ecclesia ad tres casus? Et probo quòd beatus Paulus illa non dixerit ex intentione Christi. Nã ante illa verba in eodem capit. dixit. *Præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro non recedere. Quòd si recesserit, maneat innupta.* Ecce declarauit indissolubilitatem matrimonij ex intentione Christi. Et subdit. *Alijs dico ego, non dominus. Si quis fratrem vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier. &c.* Constat ex contextu literæ quando beatus Paulus loquebatur ista, non loqui nomine Christi, neq; de intentione Christi, quia ait. *Dico ego, non dominus,* cùm tamen antè dixerat. *Dicit dominus, non ego.* Sequitur ergo nullo modo dissolui posse matrimonium in illo casu Apostoli. Nam quandò nos concedimus dissolui posse, est per hoc, q credimus per aliqua verba dicta de intentione Christi, dispensatum esse in indissolubilitate matrimonij, sicut dicebamus fieri, quando matrimonium non est consummatum inter fideles, dissolui per professionem religionis. At ista verba. B. Pauli (vt patet ex litera) dicta videntur non ex intentione Christi, sed ipsius: ergo nullo modo per talia verba dissolui potest, vel oportet dicere. B. Paulum posse dispensare in lege Christi, quod est falsum.

Vide Michaelẽ de Medina ĩ suo de Cælibatu li.5 c.106.

1.Cor.7.

Doctores d.38.

Medina de resti. q. 3.causa.8. ad.3.

B

Solutio. Ad hoc dicendum, verum esse. B. Paulum ita in cap.1. Corinthiorum. 7. allega. *Si frater fidelis vxorem habet infidelẽ. &c.* dixisse illa verba ex intentione Christi, per quæ Ecclesia intellexit matrimonium legitimum consummatum inter infideles, dissolui posse, & determinauit ex eisdem verbis Pauli

C in cap. Quanto. Extra, de diuortijs. Et quando argumentabamur, talia verba non fuisse prolata à. B. Paulo ex intentione Christi, eo quòd cùm primo dixisset. *Mulieri nuptæ præcipio nõ ego, sed dominus à viro non recedere.* deinde de infidelibus dicit è contrario. *Dico ego, non dominus. Si frater fidelis. &c.* dicimus verum esse, talia verba ibidem proposita. Sed dato ipse. B. Paulus dicat, *Non dominus, sed ego.* non sequitur verba, ex quibus dissoluitur matrimonium, non esse prolata ex intentione Christi.

Abulen. 1.Reg.8. q.29.

Declaratio mentis Apostoli

Pro quo oportet diligenter notare, q. B. Paulus nuptis voluit declarare, quomodo non licebat separari à viris suis. Et ob hoc dixit, *Præcipio non ego, sed dominus.* Et postea volens dicere, quomodo quando vnus conuertitur ad fidem, & alius non, debet fidelis cohabitare infideli volenti cohabitare, & q non debet discedere, etiam si non conuertatur, dicit, *Dico ego, non dominus:* quia si non hæc dixisset, crederemus esse Dei præceptū, fideli, de cohabitando infideli, qui non vult conuerti: sicut est præceptum fideli, de cohabitando fideli, vt ipse dixit: sed si non tenetur fidelis cohabitare infideli, qui, non vult conuerti, licet posit cohabitare quia per fornicationem illam spiritualem, quia non vult cōuerti, matrimonium dissoluitur, quātum ad mutuam cohabitationem. Et fidelis, non tenetur cohabitare infideli, etiam si ipsa velit cohabitare sine cōtumelia creatoris, & sine hoc, q pertrahat fidelem, ad peccatum mortale. Sed est cōsiliū beati Pauli, vt cohabitet fidelis, infideli, vt infidelis sanctificetur. i. vt ex cohabitatione cōuertatur infidelis. Et volens consilium explicare de simul cohabitando fidelem, & infidelem, dixit, *Dico ego, non dominus.* Et priùs volens explicare præceptum fidelibus coniugatis, de simul cohabitando dixit, *Præcipio non ego, sed dominus.* solum suam intentionem voluit explicare, quantum ad cohabitandum consilium præbens. Sic D. Augustinus exponit in epistola contra Polentium: & habetur. 28. q. 1. c. Iam nunc. In alijs tamen ex consilio, vel intentione Christi determinans. Si noluerit infidelis cohabitare fideli, quomodo fidelis, cùm non sit seruituti subiectus, poterit aliam ducere? Hæc reputo sic intelligenda necessariò: alioqui quomodo posset nobis constare illa esse de intentione Christi, quādoquidem expresse ibidem. B. Paulus dicit, *Dico ego, nō dominus.* Cùm ergo Ecclesia intelligat. B. Paulum illa dixisse de intentione Christi, sic est tenendum: quia aliàs si beatus Paulus à se dixisset, erraret Ecclesia per illa verba dissoluēdo matrimoniū legitimum, contra Christi mandatum: sed hoc non est affirmādum: ergo tenendū est illa verba beati Pauli dicta esse ex Christi intentione, volentis in fauorem fidei, matrimonium posse dissolui: quia Christus est Deus coniugiorum christianorum, 28. quæst. 2. cap. Si infidelis, sed coniugia, quæ sunt in fide, non

Nota.

Glo. interlinea.

Ioa. Arbore. i suo li. 6. theoso c 10.

Abulen. 1. Reg. 8. q. 32.

D. Aug.

Matt. 19.

sunt

sunt maiora fide: sequitur ergo, quòd sapientissim.è Deus vult
A potius coniugia legitima solui, quàm q̃ pereat fides: sed si in casibus suprà positis ex Paulo, non dissolueretur matrimonium, periret fides non soluto matrimonio: ergo ex intentione Christi est, vt soluatur matrimonium, eo quòd nõ pereat fides: nam si nolente infidele cohabitare fideli, nõ posset fidelis aliam ducere, teneretur continere: sed hoc est difficile, vt dominus manifestauit: sequitur q̃ deterrerentur homines infideles, à conuersione, timentes eos obligari ad continentiam, nolentibus vxoribus conuerti, vel ipsæ vxores terrerentur, & nollent conuerti, timentes continentiam nolentibus viris conuerti, vel sequeretur maius malum contra fidem, quòd ipsi conuersi retrocederent, si nolentibus vxoribus cõuerti, ipsi non possent aliàs ducere, sed perpetuò continere deberent. Facilè enim retrocederent à fide, nolentes continentiam seruare. Hæc autem incõ *Matt.19.*
B uenientia, & scandala fidei vitare decuit summam sapientiam, ergo ex intentione eius Paulus illud explicauit, & Ecclesia catholica tenet. Et ampliùs potuit constare esse de intentione Christi: quia ipse per conuersionem ad fidem venerat separare filium à patre, & viros ab vxoribus, & vxores à viris, vt patet Matth.10. *Nolite arbitrari quòd veni mittere pacem in terram, non veni pacem mittere, sed gladium. Veni separare hominem aduersus patrem &c.* Et Lucæ.14. dixit. *Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, filios, vxorem, adhuc autem & animam suam, non potest esse meus discipulus.* Volebat ergo istis verbis dominus Iesus redemptor noster insinuare, esse de voluntate eius, quòd propter fidem esset bonum, filium disiungi à patre, & matre, & *Matt.10.* *Lucæ.14.*
C fratre, & sorore. Itẽ & virum ab vxore: & vxorem à viro, sed hoc nõ videtur in quo alio casu meliùs, in fidei fauorem, quàm quando vir conuertitur, & vxor non vult conuerti, neq; fideli, cohabitare: sequitur ergo, quòd de intentione Christi sit separatio, quod si fit separatio, non volebat astringere ad continentiam, quia difficillimum erat: ergo volebat in tali casu licere fideli, aliam ducere. Hanc intentionem. B. Paulus nobis explicuit in verbis suprà dictis. Et sic soluitur matrimoniũ in illis tribus casibus. Neq; hoc putet quis peculiare in infidelibus, putans q̃ in ipsis non est sacramentum fidei firmãs matrimoniũ,

sed solum prouenit ex Diuina dispensatione facta,& declarata per os.B.Pauli. Et quia solum illi tales casus expressi sunt,in illis solum,& circa personas,quas ibi.B.Paulus declarat,dissoluitur,& in nullo alio casu dissolui potest. Quantum ad indissolubilitatem enim,nulla est differentia de se in matrimonio fidelium,vel infidelium,quia cùm vtrūq; verum & legitimum matrimonium sit de se,ex Christi mandato vtrunq; indissolubile constat. Neq; dissolui potest nisi per dispensationem Dei. Et quia contingit ob fidei fauorem in tribus casibus positis solui matrimonium infidelium, ex intentione Christi ex verbis prolatis à.B.Paulo,verum est in talibus casibus solui posse,etiā si sit consummatum,& non in alijs. At quia circa matrimoniū fidelium non consummatum, etiam habetur ex intentione Christi dissolui posse per professionem religionis solum,& nō ob aliam causam,verè dissoluitur in tali casu. Et si Christus reuelasset,vel Apostoli,ex intentione eius proposuissent in alijs casibus inter infideles posse matrimonium dissolui,etiam dissolueretur,siue esset ratum & non consummatum,siue esset cō summatum. Hæc est infallibilis veritas. Neq; putandum ob id matrimonium infidelium pluribus modis dissolui,quàm fidelium: quia illud infidelium,& istud fidelium,quia illud illegitimum,& istud legitimum:quia illud solubile, & istud indissolubile,sed vtrunq; verum,vtrunq; firmum,vtrunq; indissolubile:quia etiam infidelis,si modò repudiet,nō dissoluitur,quāuis id faciat secūdum consuetudinem suam,vel leges suas,ergo etiam indissolubile est hoc,& illud. Ratio autem quare matrimonium infidelium iam consummatū,dissoluatur in tribus illis casibus suprà positis ex intentione Apostoli,& matrimoniū fidelium consummatum,in nullo casu dissoluatur,& ratum,& non consummatum solum per professionem religionis approbatæ. hæc est,quia hoc,& illud indissolubile declaratum à Christo,voluit Christus,sicut Paulus declarat infidelium matrimonium,dissolui tribus illis casibus, & fideliū ratum non consummatum,solum vno casu:& si ampliùs veller,sic esset. Et si in pluribus casibus concederet apud fideles,siue esset matrimonium consummatum,siue nō,dissolueretur in omnibus illis, sicut determinauit Ecclesia in istis dissolui. Hęc tenēda sine hęsitatione,ne

Theolo.in 4.d.38.

Palud.d. 27.q.2. M.tio. ibi.q.2. Almay. de potest. Ecclesi. c.15.

A B C

ne,ne

ne, ne putemus Ecclesiam esse, quæ determinat sua authoritate matrimonium dissolui in casibus positis. Ex quo verum credo papam non posse dispensare in matrimonio rato non consummato, quicquid dicat Caiet. & Catha. lib. 6. ca. 3. contra eum. In quo errauit Socinus & alij, vt diximus suprà, qui dixerunt papam posse dispensare etiam in consummato. *In eodem errore fuit Alciatus in suo parargon lib. 6. ca. 20. & Socinus. 1. volumi. cõsiliorum, cõsilio. 28. & Decius de constitutionibus. c. Quę Ecclesiarum. Sigismundus cõsilio. 50. & alij quos citat Michael de Medina li. 5. de cælibatu. c. 91. Hæc sunt dicta, & semel, atq; iterum repetita, vt intelligant omnes etiam parum docti, sicut non semel ex proposito inculcamus eadem, & identidem proponimus. Qua propter doctis nõ sit molestum, sed cùm sint sapientes, libenter pro insipientibus sustineant.

Natal. Beda contra Fabrũ super Ioan. Syluest. in ver. Diuor. q. 4.

Sed iam oportet deueniamus ad considerationem istorum casuum in particulari. Vt vim intelligamus, operępretium profectò est ista exactè scire. Dato enim inter neophytos non contingant isti casus, propter eorum facilem conuersionem, & innatam mansuetudinem, sic vt nullus coniugatorum ab alio inuentus sit recessisse propter conuersionem ad fidem: tamen poterunt aliæ gentes inueniri, & fortè iam inuentæ sunt, quæ altioris ingenij, & proteruiores sint, pro quibus necesse erit ista non ignorare. Quod obsecro consideret lector, ne nos existimet frustra voluisse membrana implere, & vltra quàm res expostulet, quæstiones multiplicare, sed ex proposito factum id intelligat.

In fauorẽ Indorum.

ARTICVLVS. XXIX.

In quibus casibus dissoluitur matrimonium infidelium.

PRIMVS casus in quo dissoluitur matrimoniũ legitimè contractũ inter infideles ex dictis Pauli est, quãdo non vult infidelis cohabitare fideli cõuerso. Quod contingere potest tripliciter. Primo. Si vterque infidelium simul cohabitent, & vnus conuertatur, & statim infidelis relicto fideli, coniungatur alteri: dissoluitur matrimoniũ, quia, B. Paulus dicit. *Si infidelis*

1. casus.

Si infidelis trãseat ad. 2. vota.

discedit, discedat, non est frater seruituti subiectus: sed non meliùs explicari potest infidelem nolle cohabitare fideli quàm A
per hoc, quòd infidelis alteri coniungitur, relicto fideli: ergo in tali casu dissoluitur matrimonium, alioqui si infideli transeunte ad alia vota, teneretur fidelis continere: seruituti subiectus esset, cùm necesse esset eum sequi voluntatem infidelis, vt si infidelis voluerit cohabitare, cohabitet fidelis: & si infidelis aliam duxerit, debeat fidelis continere, & subijci voluntati infidelis, quod & repugnat dictis beati Pauli, & eius intentioni. In isto sensu intelligitur, *Non est seruituti subiectus*: quia potest fidelis aliam ducere. Vel potest intelligi, *Non est seruituti subiectus*: quia non est necesse, quòd fidelis, à fide retrocedat, quando non vult infidelis, ei cohabitare: quia aliam poterit ducere.

Casus .2. Quãdo infidelis nõ vult cohabitare fideli.

Secundo modo potest contingere, quando infidelis, non transit ad alia vota, sed manere vult in viduitate, tamen non B
vult cohabitare cum conuerso ad fidem: & tũc dissoluitur matrimonium: nam tunc verè dicitur talis infidelis discedere: quia non velle cohabitare fideli, discedere est, nõ est subiectus seruituti, frater fidelis, ob quod potest aliam ducere, alioqui si teneretur manere in continentia: sicut infidelis vult, fidelis, subiectus esset, quia teneretur sequi voluntatem infidelis volentis continere.

Casus.3.

Tertio modo contingere potest ista discesio, vel nolle cohabitare, quãdo alter conuertitur, sed quia fuit repudiata vxor & alio viro iuncta est: & vir aliam duxit, si vir conuertatur, & velit (iuxta cap. Gaudemus. de diuor.) suam reconciliare vxorem legitimam: & ipsa non vult conuerti, neq; dimittere virum quem habet post repudium, tunc dicitur discedere illa fœmina à viro fideli: & dissoluitur matrimoniũ legitimum per talem discessum, ex dictis Apostoli: & potest fidelis, licitè C
aliam ducere fœminam, quia aliàs esset fidelis, subditus seruituti: nam si non liceret, postquàm sua vera vxor (quæ cum alio est) non vult ei cohabitare, aliam ducere: seruituti subditus esset, sequens necessariò voluntatem infidelis. Quod beatus Paulus negat. Et sic in omnibus istis casibus matrimonium dissoluitur: quia in omnibus dicitur, infidelis discedere à fideli, in

Quando vxor repudiata cum alio est.

deli, in quo casu Apostolus explicuit dissolui posse.

A Sed oportet notare circa primum modum Apostoli, non sufficere quòd infidelis, non cohabitet fideli ad hoc, quòd licitè fidelis aliam ducat: sed requiritur, quòd requisiuerit infidelem, vt cohabitet: & si post requisitionem, noluerit infidelis cohabitare: quia ex beato Paulo, non est seruituti subiectus, potest fidelis, aliam ducere. Quæ requisitio est necessaria propter duo. Primo, vt constet fideli, quòd ei licet ad aliud matrimonium transire: nam non est licitum, nisi quādo non vult cohabitare: sed non potest constare fideli, ꝙ infidelis, non vult cohabitare, nisi requisierit eum; ergo debet requirere vt cohabitet, siue infidelis statim discedat, & alteri nubat: siue maneat in viduitate, siue sit cum alio: quia fuit repudiata, debet fidelis requirere, vt cohabitet ei, aliàs peccat aliam ducendo: imo debet

Est necessariū q̄d fidelis requirat infidelem.

Requisitio necessaria ob duo.

B adhibere testes in tali requisitione, vt si post infidelis, pœnitentia ducta conuertatur, & velit habere primum coniugem, possit fidelis priùs cōuersus, probare quomodo per eam stetit: quia noluit cohabitare ei. Sic tenet Glo. super. c. Quanto. de diuortijs. super parte. Qui relinquitur. De quo ipso casu sufficiat hæc dixisse. Itaq; non statim matrimonium soluitur per hoc, ꝙ alter conuertitur ad fidem, sicut affirmauerunt quidam ex Canonistis: sed si soluitur, solum est propter beati Pauli dictum, qui pequi solum dicit: *Si hæc non consentit cohabitare, & discedit, discedat: quia non est fidelis seruituti subiectus.* Sequitur ergo, ꝙ quotiescunq; non stat per infidelem, quin fidelis habeat suum coniugem, ꝙ nullo modo matrimonium dissoluitur. Neq; potest licitè fidelis, transire ad alia vota. Volo dicere, ꝙ si infidelis velit cohabitare, etiam si nolit conuerti, nunquàm poterit fidelis

Glossa.

Cōtra opini. aliquorum Canonistarum.

C aliam ducere: ob quod necessaria est requisitio, vtrùm velit cohabitare, ad hoc ꝙ fidelis securè possit ad alia vota trāsire. De q. Glo. vbi suprà.

Ex hoc soluitur dubium, quod solet discrutiare doctos de matrimonio nigrorum seruorum, qui sunt ex Guinea adducti, & relinquerunt proprias vxores in patria sua: & ipsi conuertūtur ad fidem. Non sufficit ad hoc ꝙ licitè contrahant cum alia, ꝙ conuertantur, & coniuges maneant in infidelitate in paterno solo, sed est requisitum, quòd ipsi serui, qui conuertuntur

De nigrorum matrimonio.

requi-

requisiuerint ad cohabitationem. Neq; excusantur quia sunt
in tanta distantia, vbi est impossibilis requisitio, Ratio est, quia A
B. Paulus dicit. Si infidelis noluerit cohabitare, ergo vsq; dum
constet, non licet transire ad secunda vota. Hæc dicta sint iux
ta communem opinionem, scilicet, ꝙ quando infidelis velit co
habitare sine contumelia. &c. non sit licitum fideli transire ad
Considerā- secundas nuptias. Sed habendo considerationem, ꝙ sit interdi
da hæc. cta communicatio fidelis, cùm infideli, quæ non fuit tempore
quo Apostolus loquebatur, probabiliter posse teneri, ꝙ si fide-
In fauorē lis conuertatur, & infidelis nolit conuerti, possit fidelis statim
nigrorū. transire ad secundas nuptias. Et sic requisitio sit necessaria ad
hoc, si vult cōuerti, & non quo ad hoc, si vult cohabitare. Et iste
sensus haberi potest ex Apostolo, qui dicit. *Si consentit cohabi-*
tare: & non dicit ꝙ tenetur. Item ex eo ꝙ dicit. *Quòd si recedit,*
non est subiectus fidelis seruituti. Sed si nolit conuerti, & commu
nicatio videtur interdicta, iam esse subiectus seruituti, si non B
Victoria. posset ducere aliam. Hæc est opinio doctissimi magistri Vi-
ctoria, & satis rationabilis: saltim papa esset consulendus, quā-
28. q. 1. c. do non vult alia conuerti; etiam si velit cohabitare, quia in
iudæi qui. concilio Toleta. 3. cano. 14. & Toleta. 4. cap. 60. &. 61. inter-
& c. Sæ- dicta est communicatio cum infideli ei qui conuertitur. Ve-
pe malo- rum est tamen, quòd ibi solum de Iudæis est sermo.* Proba-
rum. biliter dici potest, imò in fidei fauorem sic videtur asseren-
In fauorē dum, quòd AEthyopes qui sunt serui christianorum: qui tam
nigrorū. à remotis venerunt, possunt, iam ad fidē conuersi, ducere vxo
res alias, etiam si in patria sua reliquerit, sine hoc ꝙ teneantur
1. Ratio. prius requirere: quia hoc est moraliter impossibile. Et si dare-
Secunda. tur eis facultas, ad vomitum reuerterentur, & à fide retrocede-
Tertia. rent. Item: quia dubium est an legitimas habuerint vxores:
Quarta. Item: quia requisitus infidelis, non posset sequi fidelem, nec co C
habitare, quapropter possunt ad secunda trāsire vota. Hæc sint
probabiliter dicta.*

Casus. 2. Secundus casus in quo soluitur est, quando infidelis, qui non
vult conuerti, vult cohabitare fideli grato animo, sed tamen
non sine contumelia creatoris: quia tenetur fidelis, non sustine
re contumeliam creatoris, ꝙ si alter non potuerit euitare, di-
scedat ab infideli: nam non obligatur ad cōtinentiam, alioqui
seruituti

ſeruituti ſubiectus eſſet, ob quod poteſt aliam ducere: quia diſ-
A ſoluitur matrimonium in tali caſu, etiam ſi infidelis, velit co-
habitare.

ARTICVLVS. XXX.

Quid intelligatur, per contumeliam creatoris.

SED eſt dubium, quæ ſit iſta contumelia creatoris, an ſit quia infidelis blaſphemat Chriſtum, & deteſtatur, & aliquid tribuit ignominioſe, quod ei non conuenit, uel negat, quæ ad eum pertinet. Reſpon. ꝙ per contumeliam creatoris nos intelligimus, aliquod malum dicere de Chriſto, qui ſummum bonũ eſt, vel aliquod bonum ſubtrahere ab eo, qui cõtinet omne bonum, quod eſt blaſphemia. Alio etiam modo contumelia crea- *Quid per cõtumeliã creatoris intelligatur. ſolutio. ſ. Tho. 2.2 q.13.*
B toris intelligitur, quando quis non ſuſtinet, ꝙ alius det Deo laudes debitas. Ille enim qui non ſuſtinet, blaſphemus eſt: quia ſicut de Deo aliquod malum dicere blaſphemia eſt, non ſuſtinere laudes Deo dari, & referri, qui ſummè laudandus, & glorificandus eſt, blaſphemia eſt. Primum, & ſecundum contumelia creatoris dicitur, propter quàm matrimonium ſoluitur. Et de prima expreſsè fit mentio in. c. Quanto. de diuortijs. & in cap. Gaudemus. eodem tit. De ſecundo modo blaſphemiæ loquitur. B. Ambro. & Grego. 28. q. 2. Si infidelis diſcedit. &c. Contumelia quippè creatoris, ſoluit ius matrimonij circa eum, qui relinquit. &c. Neq; eſt ei fides ſeruanda coniugij, qui propter ea diſceſsit, ne audiret Chriſtum Deum eſſe chriſtianorum coniugiorum. Hæc ibi. Et ſicut nolle audire iſtam laudem Chriſti, eſt contumelia in Chriſtum: ita & nolle audire quamcunque *Abulen. 1. Reg. 8. q. 11. Ambro. Grego.*
C aliam. Quare tenendum eſt, ꝙ Eccleſia Spiritu ſancto illuminata, & doctores, quos Deus illi dedit, intelligũt ex. B. Paulo matrimonium diſſolui, quando alter infidelium conuertitur, & alius non vult conuerti, & vult cohabitare fideli, tamen non ſine contumelia creatoris, vt blaſphemando Chriſtũ, & tribuendo ei aliqua quæ non conueniunt, vel denegando quæ ei conueniunt. Vel dato infidelis iſta non faciat, ſi tamen nõ ſuſtinet fidelem coniugem laudes debitas Deo referre, qui ſummè laudandus *ad Ephe. 4.*

dandus est, dicitur blasphemare creatorē, tunc matrimonium soluitur. Et potest fidelis, ad aliud transire: etiam si infidelis ei velit cohabitare. Tunc enim licet infidelis non discedat, dicitur discedere, quia cogit fidelem discedere. A

Dubium. Circa secundum modum contumeliæ dictum, dubito, vtrū per blasphemiam creatoris intelligere possimus, quādo infidelis cohabitans fideli, seruat cultum, & ritum suorum Deorum, & illo modo se habeat, quo se habent cæteri infideles, & nihil dicit de fide Christi iniuriosum, nihil de Christo. Et augetur dubiū, & pono ꝙ infideles tales sint, qui suis ritibus, & ceremonijs adorantes dæmonia, blasphemant Deū, & legem christianorum, & conuertitur vnus, alter non vult conuerti: sed tamen vult cohabitare fideli, & relinquit fidelem seruare cultum, & modum christianorum, adorando Deum, & ipse seruat modum, & ritum quem habent cæteri infideles adorando dæmonem, vtrùm talis blasphemia sit causa sufficiens ad hoc, quòd fidelis possit transire ad alia vota, nolente infidele desistere. Et B

Argu. 1. videtur quòd in casu dissoluatur: quia si infidelis, iuxta ritum suum, & morem aliorum infidelium agat, adorat dæmonem, & consequenter blasphemiam committit: quia tribuit alteri

s. Tho. 2. 2 q. 13. quod est proprium Dei, & negat Deo quod sibi debetur, in quo ratio blasphemiæ stat.

Argu. 2. Item. Talis necessario negat omnes articulos fidei, quia infidelis est. Non vult conuerti. Et hæc est blasphemia. Item. Sola pertinacia nolle conuerti, blasphemia est: sequitur ergo, ꝙ poterit fidelis, aliam ducere. His non obstantibus, respōdetur per aliquas conclusiones, quarum prima est.

1. conclu. Prima cōclusio. Contumelia creatoris, in qua durante infidele, potest fidelis aliud contrahere matrimonium, non intelli C

1. Ratio. gitur esse per hoc solum, ꝙ infidelis seruat ritum, & morem colendi suos Deos. Patet. Si per talem contumeliam creatoris, solum quia infidelis colit Deos suos, & non vult desistere ab illo, solueretur matrimonium legitimè contractum: sequeretur, ꝙ solum per hoc ꝙ vnus conuerteretur, & alius nollet cōuerti, solueretur: quod est falsum, quia aliquem infidelem nolle conuerti, nihil aliud est, nisi velle seruare legem, & ritum suum, & colere suos Deos: si ergo ista obseruatio contumelia dicitur creatoris, &

ris, & blasphemia, per quam quia infidelis ab ea non vult desi-
A stere, matrimoniũ dissoluitur, sequitur, ꝙ eò solum, ꝙ non vult conuerti, dissoluitur. Necesse quidem est illũ, qui non vult conuerti, in hanc contumeliam, & blasphemiam perseuerare, quãdiu non cõuertitur: sed non dissoluitur matrimonium per hoc solum, ꝙ vno conuerso, alius non conuertitur, si velit cohabitare: ergo sequitur, ꝙ contumelia, vel blasphemia creatoris, non intelligitur ritus fidelis colendi Deos suos.

Præterea. Matrimonium legitimum solui inter infideles, non habemus aliunde, quàm ex dictis. B. Pauli ex intentione Christi: sed dicit, ꝙ frater fidelis, habens vxorem infidelem si ipsa velit cohabitare ei, potest retinere: sequitur ergo nõ dissolui matrimonium per hoc solum, quòd alius non conuertitur: alioqui non posset retinere eam, sed teneretur abijcere. At solueretur, si contumeliam creatoris intelligeremus esse sectam,
B vel ritum colendi suos Deos: ergo talis ritus colendi, non est blasphemia creatoris, aut contumelia, per quam soluitur matrimonium. Frustra quippè esset distinctio posita in. ca. Quanto. Extra, de diuortijs. & quæ communiter à doctoribus assignatur, dicentibus in tribus casibus solui posse matrimonium. Primus. Si infidelis non vult cohabitare. Secundus. Quando vult, sed non sine contumelia creatoris. Iste secũdus casus non bene esset positus: quia si vult cohabitare sine contumelia creatoris, non soluitur: sed si cõtumelia creatoris esset obseruare ritũ suũ, & cæremonias suas, nullo modo posset cohabitare sine cõtumelia creatoris: quia quando non cõuertitur, debet legem suam, & ritum obseruare, etiã si coniux sit fidelis. Cùm ergo ponat summus Pontifex, & doctores, distinctionem inter velle cohabitare simpliciter, & velle cohabitare, sed non sine cõtumelia crea-
C toris, aliud intelligit per contumeliam creatoris: quàm sit ritus ipsius infidelis, quia aliàs etiam si vellet infidelis cohabitare, si non conuerteretur, solueretur matrimonium, quod est contra textum, & omnes doctores: quia semper esset, in contumelia creatoris, nolens conuerti, sed cõtumelia creatoris non dicitur respectu eius qui est in peccato, sed eius qui cohabitat. s. si illa cohabitatio redundat in irreuerentiam Dei, quod fit, quando qui in peccato est, dicit blasphemiam aliquam contra Deum,

Ratio. 2.

per

Abulen. per quam intendit vel alterũ inclinare, vel tędio afficere. Hanc
Matt. 19. conclu. tenet do. Abulen. A
q. 70. 2. conclusio. Per contumeliam creatoris, à qua, si infidelis nõ
2. conclu. desistat, matrimonium dissoluitur, intelligitur quodcunq; pec
Contumelia creatoris est quãlibet peccatũ infidelis, per quod periclitatur fidelis. catum infidelis, factum coram fideli, per quod verè periclitatur fidelis. Volo dicere, ꝙ si infidelis peccat, siue illud sit in ritu suo, & caeremonijs, colendo suos Deos, siue sit aliud quodcunq; de nouo adinuentum in contumeliam Dei, & fidei christianę, si ex hoc ipso fidelis periclitatur, dicitur contumelia creatoris, à qua, si noluerit infidelis cessare, potest fidelis, ad alia vota trãsire. Probatur. Matrimonium inter infideles verum & legitimum diximus ex intẽtione Christi, dissolui posse in fauorem fidei: quia fidelis non est seruituti subiectus, vt ait Paulus, & sic
Ratio. nolente infideli, cohabitare fideli, vel non sine contumelia, dissoluitur: quia non tenetur fidelis continere, in casu quo infidelis per opera sua mala quæ operatur in præsentia fidelis, fidelis periclitatur. Vel dissoluitur matrimonium, vel non: si non dissoluitur, vel tenetur manere cum tali periculo, vel potest separari: sed nõ aliam ducere. Aliquod istorum euenire necesse est, at quodcunq; dederimus, sequitur si non dissoluitur per talem contumeliam, fidelem seruituti esse subiectum. Primo: quia si non dissoluitur, tenetur habitare ei cum tali periculo. Si potest separari, & debet, quia in tali periculo tenetur, & non soluitur matrimonium per talem contumeliam: ergo tenetur continẽtiam seruare: sed hæc est maxima seruitus, vt quia infidelis, nõ vult desistere à peccato, fidelis maneat ligatus, & ad continentiam obligetur: ergo sequitur illam esse cõtumeliam, à qua nisi desistat infidelis, dissoluitur matrimonium. Et sic quando infidelis, vult cohabitare fideli, debet sine cõtumelia creatoris, id C
est manẽdo in infidelitate, nihil agere, quod offendat fidelem
Quid contumelia creatoris. vt periclitetur fides eius: & tũc non soluitur matrimonium. Si tamen infidelis operetur, etiam sine persuasione aliqua, sed solum coram fideli aliquid malum, per quod periclitatur fidelis, siue sit secundum ritum suum, siue non: est contumelia creatoris grauissima, & blasphemia eius. Quod si monitꝰ noluerit desistere, fidelis, non est seruituti subiectus, poteritq; aliam ducere. Verùm quia communiter ita est, vt fideli conuerso non ponatur

natur offendiculum retrocessionis, per illa quæ fiunt secūdum
A ritum antiquum infidelitatis, quem ipse cōuersus deseruit (sed si periclitatur, debet esse propter alias cōtumelias, vel alia peccata) credibile est contumeliam creatoris aliud esse, quàm suæ legis iniquæ obseruātiam, nec sola ipsa blasphemia dicitur, propter quàm matrimonium dissoluitur. Si tamen cōtingeret, ꝙ fidelis cohabitans, infideli, periclitatur de fide, solum quia videt infidelem obseruātem ritus antiquos, monitus infidelis, licet non teneatur conuerti ad Christum, tenetur coram viro fideli desistere à tali cōtumelia, & blasphemia creatoris: at si nolit desistere, potest vir fidelis (quia non est seruituti subiectus) ad alia vota transire. Et licet verum sit quod diximus, cōtumeliam creatoris non solum esse, quando infidelis aliquod pecca *Nota hæc*
B tum operatur, sed etiam quando non sustinet laudes Dei, quas reddit fidelis, quia vtrunq; blasphemia, & contumelia est, tamen in. c. Quanto. propriè contumelia capitur in primo sensu, quando infidelis aliquod peccatum operatur blasphemando Deum. Tamen in casu, quo infidelis non faceret, sed prohiberet fidelem laudare Deum: posset licitè fidelis, ad secunda vota transire, secùs tamen esset, vbi infidelis, non prohiberet Dei laudes, sed vel reprehenderet, vel tristaretur quando audit, vel displicet, verum non prohibet, tūc crediderim, matrimonium dissolui non posse, sicut nec dissolueretur per hoc, quòd infidelis, volens cohabitare fideli, serua ritus suæ infidelitatis, dūmodò ex illo non scandalizaretur fidelis, aut perturbetur, sed tristatur, & displicet ei, ꝙ infidelis tales ritus obseruet; tunc enim licet fidelis, non teneatur cohabitare infideli nolenti conuerti, non potest ad alia vota trāsire: quia in casu non soluitur ma
C trimonium.

ARTICVLVS. XXXI.

Quid de casu, quando pertrahit ad mortale infidelis, fidelem.

SEquitur de tertio casu, quando infidelis, non vult cohabitare fideli, nisi pertrahendo eum ad peccatum mortale. Et quæritur, quomodo intelligatur ista pertractio ad mortale,

vtrùm intelligi debeat de quolibet peccato mortali: vtrùm pertrahere, intelligatur fidelem, quia infidelis nolens conuerti, viuit in suo ritu, & secta: & sic viuendo, necesse est continuò esse in mortali peccato, & operari sæpissimè mortale. A

Argu. 1. Videtur quòd sit de tali pertractione intelligendum: nam non potest fidelis, cohabitare infideli, quin si infidelis, mortaliter peccet obseruando infidelitatem, fidelis turbetur, scandalizetur, & pertrahatur ad malum: quia quæ videmus fieri, naturaliter mouent nos ad similia facienda, præcipuè, si delectabilia sunt, licet sint inhonesta. Ergo videtur quomodocunque, etiam sine aliqua persuasione, vel impulsione, peccatum faciat infidelis, quòd fidelis, dicetur pertrahi ad mortale, & tunc matrimonium debet solui. Tribus cõclusionibus respondetur. Et sit prima.

1. *conclu.* Prima conclusio. Ista pertractio ad mortale, propter quàm matrimonium legitimum soluitur, non est per hoc, quod infidelis mortaliter peccat, & continuè est in mortali peccato. Probatur. Si ita esset, cùm per hoc quod non conuertitur infidelis, semper sit in peccato mortali, sequitur matrimonium, dissolui posse solùm per hoc, quod infidelis non vult conuerti, etiam si vellet cohabitare, sed hoc superiùs diximus esse falsum: ergo sequitur quod non intelligitur pertractio ad mortale, per quàm soluitur matrimonium, per hoc solùm, quod infidelis, manet in peccato mortali. B

1. *ratio.*

Ratio. 2. Secundo. Si pertractio ad mortale intelligeretur solum, quia infidelis peccat mortaliter coram fideli: sequeretur, quod si infidelis furaretur, vel adulteraretur manendo cum fideli, solueretur matrimonium, quod est falsum: nam matrimoniũ non potest solui, nisi inquantum constat esse de intentione Christi, propter verba Apostoli: sed ex verbis eius non colligitur, quod propter mortale peccatum quod operatur infidelis, soluatur, si infidelis vult cohabitare, neque doctores sic intelligunt, ergo nullo modo propter hoc soluitur. C

2. *conclu.* 2. conclusio. Pertractio ad mortale, propter quàm soluitur matrimonium cõtractum inter infideles, non intelligitur per hoc, quod infidelis suggerat fideli aliquod peccatum, vel suadeat, aut moneat ad infidelitatem, vel ad aliquod aliud peccatum.

Pro-

Probatur. Non potest in aliquo alio casu solui matrimonium 1. *Ratio.*
A legitimum, nisi in quo ex verbis Apostoli de intentione Christi intelligimus debere solui: quia non potest quisque soluere, neq; Ecclesia, nisi id à Christo fuerit dispensatum, sed ex verbis beati Pauli Ecclesia in. ca. Quanto, de diuortijs. & doctores sancti, vt. P. Augustinus, & alij intelligunt solui, quando infidelis, pertrahit fidelem ad peccatum: quia tunc non est seruituti subiectus: at vbi est solum suggestio ad peccatum, & suasio, vel monitio, non est pertractio: ergo per solam suggestionem infidelis non soluitur. Et planè apparet non esse pertractionem: quia pertractio, ex vi nominis quandam motionem inuoluntariam, & violentiam importare sonat, quæ non est, vbi solum est suggestio, vel persuasio. *D. Aug.*

Secundo. Ratio quare stante pertractionem ad peccatũ, matrimonium soluitur, est: quia non est fidelis seruituti subiectus, *Ratio. 2.*
B vt necessariò debeat sustinere violentiam ad peccandum: ob quod potest discedere, & alteri coniungi, sed vbi est solum suggestio, vel suasio, non patitur seruitutem fidelis: ergo sequitur ꝙ non soluitur matrimonium per talem suggestionem. Et ꝙ non patiatur tunc seruitutem, patet: quia illa suggestio non cogit fidelem, cùm nulla sit violẽtia, nec seruitus videtur esse, vbi libertas plena, & nulla coactio: siquidem Paulus seruitutem ibi intelligit, quandam coactionem, & violentiam ad faciendam voluntatem infidelis, quæ si adsit, matrimonium dissoluitur: sed tamen quando sola est suggestio, nulla est seruitus: ob quod non soluitur, si infidelis, velit cohabitare, etiam si suggerat, vel moneat fidelem ad peccatum. Hinc sequitur tertia conclusio.
C

3 conclusio. Quandocunq; ex parte infidelis, est motio violentia, compellens fidelem ad mortale peccatum, quodcunq; sit illud, est pertractio ad mortale, propter quàm soluitur matrimonium, siue sit pertractio ad infidelitatem, siue ad quodcunque malum mortale. Probatur. Matrimonium soluitur quando est pertractio ad mortale: quia Apostolus illis verbis insinuauit dissoluendum, cùm non sit fidelis, seruituti subiectus: sed quandocunq; infidelis compellit, vel cogit (eo modo quo ad peccandum homo dicitur cogi, quia non est propria 3. *conclu.* *Ratio.*

 coactio)

coactio) fidelem, quodcunq; sit peccatũ mortale, seruituti subiectus esset, si nõ posset relinquere infidelem: & aliam ducere, A ergo tunc soluitur matrimonium: nam si non solueretur, cogeretur ad manendum cum animæ suæ periculo simul cohabitãs infideli, vel si separaretur ab infideli quantum ad cohabitationem, teneretur continentiam seruare, & vtroq; modo seruitu ti subiectus esset: sed dicit beatus Paulus non subiectum seruituti: ergo quandocunq; vehementer compellit infidelis, fidelem ad peccatum mortale, soluetur mtarimoniũ, vt si diceret, Cohabitabo tecum, sed debes ex rapina vitam quærere, vel debes adulterari. &c. Et tandem quomodocunq; fidelis periclitetur in anima per cohabitationem infidelis ex pertractione, si infidelis monitus, non velit desistere: dissoluitur matrimoniũ, si non possit fidelis peccata illa vitare concede. Sic determina

D. Aug. turà, B. P. August. lib. de fide, & operibus. & habetur. 28. q. 1. ca. B Vxor legitima societate cõiuncta, sine culpa relinquitur, si cũ viro christiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo eam rectissimè dimitti, si viro suo dicat, Non ero vxor tua, nisi mihi de latrocinio diuitias congreges, aut nisi solita latrocinia quibus domum nostram sustentabas, etiam christianus exerceas, aut si quid aliud flagitiosum, aut facinorosum in viro nouerat, &c. Iste casus positus à. B. P. Aug. contingit, quando nõ vult cohabitare, nisi peccet.

Secundo modo contingit infidelem, pertrahere fidelem ad peccatum, quando impellit, & tanquàm cogit ad peccandum fidelẽ, neq; vult desistere. Hoc habetur. 28. q. 1. c. Idolatria etiã dissoluitur matrimonium. Et tãdem circa istum vltimum casum tenendum tanquàm certum, quomodocunq; infidelis, ad peccatum mortale moneat fidelem, si ita est verè, ꝙ fidelis pe C riclitatur, potest discedere fidelis, imò tenetur, & dissoluitur matrimoniũ, siue suggestio fiat monitione, vel violentia: quia quomodocunq; periclitetur fidelis, pertrahi dicitur ad mortale peccatum. Et sic non potest iudicari ista pertractio æqualiter respectu omnium: nã quod respectu vnius non erit pertra-

Nota. ctio, sed leuis valdè suggestio: respectu alterius infirmioris potest dici pertractio. Vnde si mulier sit infidelis, & vir fidelis, ad hoc ꝙ vir dicatur pertrahi ad mortale ab vxore infideli,

amplius

amplius requiritur, quàm sit requisitum, si vir sit infidelis, &
vxor fidelis: & pertrahatur ad mortale. Ratio est: quia fœmi- *Fœminæ debilis in resistendo*
na cum sit debilis in resistendo, ex minori motiuo se periclita
ri cognoscet, & pertrahi: ex quo motiuo vir non pertrahi dice-
rētur, sed solum leuiter moueri ad peccandum. Item. Neq; ea-
dem potest esse ratio omnium virorum: quia quidam fortio-
res alijs, & paratiores ad resistendum. Ob quod nō potest limi
tari quantitas suggestionis, vel pertractionis ex qualitate cau-
sæ, vel ex modo. Tandem, quomodocunq; fidelis in periculo
versetur peccandi mortaliter: quia probabiliter cognoscit scā-
dalum positum, non tenetur perseuerare, vsq; dum corruat, sed
quādo sentit se pertrahi, potest infidelem relinquere, & aliam
ducere. Tamen si vir sit fidelis, & vxor infidelis: quia vir (cūm *Ad Ephe si. 5.*
sit caput mulieris) poterit ei imperare, & cogere vt desistat ab
scandalo: expedit talem virum cohibere vxorem modo quo
B potest. Quòd si non potuerit consequi, dimitti potest, & solui-
tur matrimonium.

ARTICVLVS. XXXII.

An si infidelis vult cohabitare, teneatur fidelis cohabitare.

QVAERITVR circa prædicta, vtrùm quā-
do infidelis, vult cohabitare fideli, teneatur fide
lis etiam cohabitare, vel, vtrùm si non velit, pos-
sit derelinquere infidelem nolentem conuerti.
Nam (vt diximus suprà) beatus Paulus videtur
consilium præbuisse fideli, ad cohabitandū, inquiens. *Dico ego,
non dominus.* Et sic nos intelleximus consilium fuisse de coha-
bitando, propter spem conuersionis infidelis.

C Pro solutione oportet distinguere inter tempora. Aliud
quippè licuit, & fuit necessarium tempore apostolorum: aliud
tempore sequenti vsq; ad nos. Et sic respondetur quatuor con-
clusionibus.

Prima conclusio. In principio nascentis Ecclesiæ, quando *1. conclu.*
(apostolis prædicantibus) Gentiles conuertebantur, præceptū
fuit fideli, non discedere ab infideli volenti cohabitare ei sine
contumelia creatoris, & sine hoc, q̄ eum pertraheret ad mor

 tale.

Ratio. 1. tale. Probatur. Vnicuiq; dominus mãdauit de proximo suo. Et quilibet tenetur non scãdalizare pusillos. Expedit quidem A
Matt. 18. tali, vt mola asinaria suspendatur in collo, & in profundum maris mergatur: sed fidelis, in exordio nascentis Ecclesiæ dimittens vxorem infidelem volentem cohabitare scandalizare pusillos: ergo tenebatur non dimittere. Maior est manifesta ex
1. Cor. 9. beato Paulo. *Sine offensione, id est, scandalo estote Iudæis, & Gentilibus, sicut ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quòd multi salui fiant.* Probatur minor. Ex hoc, ꝗ fidelis, relinqueret infidelem, sequeretur odium fidei, scilicet, ꝗ nollet cõuerti ad fidem, vel fidem Gentiles abhorrerent, quia viderent coniugia dissolui. Item, offendiculum pararetur fidelibus: quia cùm tunc temporis fideles erãt subiecti dominis infidelibus, si conuerteretur vxor, & non vir, & illa recederet ob hoc à viro, accusaret eam vir ad pœnas legales, & puniretur. Et sic omnes fœminæ coniugatæ, quę conuerterentur, punirentur legibus Gentilium: sed hoc erat magnum offendiculum fidei B christianæ, & tollebatur, si fidelis non discederet ab infideli volenti cohabitare: ergo erat præceptum in illo tempore, stante tali scandalo, non recedere, quanuis alijs appareat fuisse consilium.

Ratio. 2. Secũdo. Quilibet ex præcepto charitatis tenetur hominem
Prouerbi. 24. à morte liberare si potest. Erue eos qui ducuntur ad mortem, & eos liberare ne cesses: si ergo à morte corporali, à fortiori à spirituali: sed si fidelis maneret, & non discederet ab infideli, liberabat infidelem à morte spirituali: & discedendo perire sinebat: ergo tenebatur non discedere. Patet: quia in illis temporibus cùm multitudo Gentium intrabat, facile conuertebatur infidelis per fidelem. Hãc causam tangit Apostolus, dicens in C c. suprà allegato, ꝗ non discedat, si voluerit cohabitare, quãdo infert. *Vnde scis mulier si virum saluum facies? Aut vnde scis vir si mulierem saluam facies?* Hanc etiam causam cohabitandi assi
D. Aug. gnat ex Paulo. B. P. August. 28. q. 1. c. Iam nunc. Sequitur ergo ex istis, illis temporibus fuisse præceptum fideli cohabitare infideli volenti cohabitare sine contumelia creatoris: & sine hoc
Nota. ꝗ ipsum infidelem pertraheret ad mortale. Et sic non solum fideli non licebat discedere, & aliam ducere: sed neq; etiã quo

ad

ad mutuam cohabitationem licebat dimittere infidelem,propter malum quod sequebatur ex discessu: exemplo Pauli,qui poterat iustè,& sanctè temporalia metere,quandoquidem spiritualia seminabat,tamen ne daret offendiculum Euangelio sacro nolebat vti potestate tradita.

A *actu* *1.Cor.9.*

2. conclusio. In istis temporibus,& antè per mille annos,nō est præceptum fideli conuerso,cohabitare infideli volenti cohabitare etiam sine contumelia creatoris:& sine hoc q̄ infidelem partrahat ad mortale:sed potest dicere quantum ad cohabitationem vsquedum conuertatur. Probatur ex dictis Pauli, vbi dicit. *Dico ego, non dominus. Si quis frater habet vxorem infidelem, & hæc vult cohabitare, non dimittat eam.* Sequitur ergo nō esse præceptum cohabitare:alioqui diceret sicut in verbis præcedentibus. *Dicit dominus, non ego, vxorem à viro non recedere.* Vel saltim sicut solet in alijs,ponens præceptum, absolutè loqueretur. Vel diceret. *Dico ego, & non adderet. Non dominus.* Nam ex hoc q̄ addit, Non dominus, apertè voluit ostendere loquutum de suo, tanquàm consilium præbens,& non præceptum dans.

2. conclu. *s.Tho.l.4 d.34.q.1. arti.3.* *Syluest.in verb. matri. 8. impe.10.* *Ioa. Arbore. li.6.* [illegible]

B

Præterea. Si fidelis, teneretur cohabitare infideli nolenti conuerti, sequeretur quòd seruituti subiectus esset: at beatus Paulus dat causam discessus,ne sit seruituti subiectus: ergo poterit discedere stante tali seruitute, sed esset magna seruitus,si fidelis, volens continenter viuere, quia non vult infidelis conuerti, teneretur voluntati infidelis deseruire: ergo ex dictis beati Pauli videtur licitum discedere quantum ad cohabitationem.

Ra[illegible]

C Confirmatur. Ratio quare in Ecclesia primitiua erat præceptum non discedendi,quando infidelis, volebat sine creatoris contumelia cohabitare,erat propter scandalum fidei,& turbationem status christianorum, sed iam nullum sequitur: quia infideles degentes inter christianos intelligunt bonam esse fidem christianorum. Item: quia cùm principes sint christiani, non sequitur inconueniens quod timebatur: videtur ergo q̄ fidelis,non tenetur cohabitare infideli: quia si per fornicationem carnalem matrimonium dissoluitur quantum ad cohabitationem: quanto magis per fornicationem spiritualem, per

Cōfirma.

idololatriã, & infidelitatem dissoluetur, sic vt fidelis non teneatur cohabitare illi qui non vult conuerti? Et quia communiter hanc sententiam tenent doctores, non est opus alia probatione. Et est determinatio in cap. Quæsiuit. Extra, de diuortijs. A

Cõmunis opinio:

Obiect.

Sed contra duas conclusiones est vnum grauissimum argumentum. Si verum est, præceptum fuisse in primitiua Ecclesia manendi cum infideli, sicut dixit prima conclusio: quomodo beatus Paulus (ex quibus verbis omnia quæ in præsenti tractamus sumpta sunt) contrarium dixit in illis temporibus, vbi dixit, *Dico ego, nõ dominus*. Si ergo ipse, & non dominus tunc dixit, nunquam fuit præceptum cohabitandi fideli, cum infideli: alioqui sicut dixerat, *Præcipio non ego, sed dominus*, vxorem, à viro non recedere, sic etiam consequenter erat dicturus ex parte domini: sed statim post illa verba dicit, *Dico ego non dominus*, si frater fidelis, vxorem habet infidelem. &c. ergo verè ex suis verbis contrarium apparet ad conclusionem primam. Quòd si prima conclusio vera est, & non contra beatum Paulum: secunda quomodo poterit stare in veritate cum illa, cùm eadem ratio videatur nũc, & tunc, saltim lucrandi infideles? B

Solutio.

Dicendum, veram esse vtranque conclusionem. Ad Paulum verò dicimus, verum dixisse tunc, tanquàm consilium sit, non præceptum fideli, cohabitare infideli. Et sic modò (vt dicit secunda conclusio) seruatur, vt consilium, & non vt præceptum: quia non obligatur cohabitare. Verum si beatus Paulus absolutè diceret, *Præcipio non ego, sed dominus*, nullo modo liceret fideli discere ab infideli nolenti conuerti. Sed non expediebat præceptum esse de hoc, sed potiùs cõueniebat pro temporibus sequentibus fidelem discedere, etiam volente infidele cohabitare. Et hoc propter bonum fidei, propter periculum euersionis fidelis: nam post obstinati sunt infideles, tam Iudæi, quàm Gentiles. Si autem non liceret fideli, saltim quantum ad cohabitationem discedere: cùm non esset spes de conuersione infidelis, propter obstinationem, sed potiùs de euersione fidelis per retrocessionem, fuisset ab Apostolo declaratum, non esse præceptum cohabitare, sed consilium, quo vten- C

dum.

dum esset pro loco, & tẽpore, pensatis omnibus optimè. Qua-
A re quando probare quis contendit primam conclusionem contra beatum Paulum esse, dicimus non probauimus in primitiua Ecclesia esse præceptum fideli, de cohabitãdo infideli: quia beatus Paulus dicebat, sed aliundè habebat vim præcepti, scilicet, propter scandalum pusillorum, quod sub præcepto tenebãtur fideles vitare. Et sic illud quod ex verbis beati Pauli consilium credimus: factum est præceptum, occurrente tali circunstantia temporis. Neq; hoc est nouum, nam ad aliqua, ad quæ tenemur de consilio in aliquo loco, vel tempore, tenemur de præcepto agere propter vitandum scandalum. Verbi gratia. Nos religiosi ordinis eremitarum. S. Augustini ex consilio patrum omnibus. 4. ferijs abstinere tenemur ab esu carnium, sed possumus eas comedere sine peccato. Aliquãdo tamen potest
B se offerre circunstantia loci, & temporis, ꝙ propter vitandum scandalum pusillorum teneamur sub præcepto non comedere. Sicut ait. B. Pa. Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternũ. Et sic possent exempla quàm plurima dari in alijs. Eodem modo in proposito dici potest, beatum Paulum consilium proposuisse fidelibus, de non discedendo ab infidelibus volentibus cohabitare sine contumelia. &c. Ob quod dixit, *Dico ego, non dominus*, quia consilium est: cum hoc tamen est verum, in principio nascentis Ecclesiæ fuisse præceptum non discedere, non ex verbis beati Pauli, sed ex naturali necessitate, & ratione euitandi scandalum pusillorum. Et etiam si illo tempore circunstantia occurrente, esset obligatorium seruare illud, scilicet, non discedere, absolutè tamen considerando, manebat vt consilium, sicut modò est,
C vt diximus.

Matt. 18.
S. Tho. 2. 2 q. 43.
Paulus, 1. Cor. 8.

Nec placet respondere (sicut quidam doctor aliàs grauissimus respondet) beatum Paulum tunc dixisse sub consilio, licet fuisset præceptum, quia successu temporis debebat cessare præceptum. Non opus certè est tali solutione: quia videtur non conuenire textui, sed præstat dicere. B. Paul. consuluisse. Tamen quibusdam consideratis, & occurrentibus, habebat tunc vim præcepti, propter vitandum scandalum. Et maximè hoc apparet verum, quia si tunc in principio nascentis Ecclesiæ, &

Non placet solutio cuiusdam docti.

prædicationis apostolorum aliquis cõuersus ad fidem per hoc ꝙ nollet cohabitare infideli, nullum sequeretur scãdalum, nulla fidei detestatio, nullum malum. &c. talis absq; peccato discederet, quia illi solum maneret consilium beati Pauli sub consilio, & non haberet vim præcepti, quia cessauerat scãdalum. Videtur quidem hæc via facilior ad soluendum difficultatem allatam ex Paulo contra conclusiones. A

3. conclu. 3. conclusio. Licet verum sit, fidelem modò non obligari ad cohabitandum infideli, nolenti conuerti: & si velit cohabitare sine contumelia creatoris, tamen meliùs est cohabitare, quàm discedere.

Ratio. Patet ex iam dictis. Nam si consilium est beati Pauli (vt diximus) de maiori, & meliori bono est: sequitur ergo simpliciter meliùs esse non discedere. Patet: quia non discedendo, est spes de conuersione infidelis, vt Paulus ibi adducit. Quid scis mulier si vir conuertetur? Sed discedendo omnino tollitur talis spes: cùm ergo tam magnum bonum sit conuersio infidelis ad veram fidem, sequitur meliùs esse cohabitare infideli, quàm discedere. B

4. conclu. 4. conclusio. Si infideles, qui modò sunt inuenti, vel alij, qui postmodum inuenientur, tales essent, qui scãdalizarentur per hoc, quòd fidelis conuersus discederet ab infideli, esset sub præcepto habitare cum infideli, si infidelis vellet sine contumelia creatoris.

Ratio. Probatur sicut suprà primã probauimus. Tota quidem ratio quare in primitiua Ecclesia erat præceptum non discedere (cùm aliàs esset de consilio) erat propter scandalum, quod sequebatur ex discessu, putantes non esse bonam legem Christi: quia per eam dissoluebatur matrimonium. Tũc enim quod erat de consilio, obligabat de præcepto propter pusillos: sequitur ergo quòd vbi eadem esset ratio (quę tunc fuit in principio legis nouæ) & eadem obligatio erit, cùm non sit potior ratio de vno tempore, quàm de alio: at possunt dari infideles, quibus quàm primum denunciatur Euangelium, incipiant cõuerti, & tunc si contingat virum conuerti. & non fœminam, si discedit fidelis, statim alij infideles turbabuntur: & fidẽ Christi non acceptabunt, putans per eam coniugium dissolui, quod magnum est offendiculum fidei. Sequitur quòd vbi tale scandalum probabiliter oriretur, etiam si nullum aliud malum C

eueniret, pro illo tempore, & loco, teneretur sub præcepto fi-
A delis, cohabitare infideli volenti cohabitare sine contume-
lia creatoris, & sine hoc quòd fidelem trahat ad mortale. Et
illud quod erat de consilio, scilicet, cohabitare infideli, fie-
ret de præcepto, vt suprà diximus. Et præcipuè verum tene-
ret ista conclusio, vbi tales infideles essent faciles ad conuer-
sionem: & ideo maxima spes esset de conuersione infidelium
per cohabitationem, sicut videmus noui orbis indigenas, qui
nullam habere videntur contradictionem, aut renitentiam
ad illa quæ fidei sunt. Et quidam magister non pœnitendus *opinio notanda.*
tenet, quòd apud Indos conuersus, tenetur cohabitare infi-
deli. Et quidem olim communicatio interdicta erat, & co-
habitatio fideli, cùm infideli, vt patet in concilio Toleta. vt
suprà diximus. Sed hoc erat de Iudæis: quia erant valde ob-
B stinati, & non erat spes de conuersione. Modò autem apud
indigenas noui orbis (vt constat) cùm tam bona sit spes de con
uersione, ex præcepto videtur esse cohabitare, vt dictum est,
sub spe conuersionis.

ARTICVLVS. XXXIII.

An in tribus casibus Apostoli statim soluatur matrimonium.

CONSEQVENTER querẽdum est, vtrũ
in tribus casib⁹ suprà positis statim matrimo
nium soluatur, vel solum quando fidelis, vel
infidelis, transierit ad alia vota. De quo variæ *Variæ opiniones.*
sunt opiniones. Quidã affirmant in tribus ca
C sibus positis, statim matrimoniũ dissolui, vt *1. Opinio.*
tenet Ioan. Glossator Decretorum, sicut refert Glo. in c. Gau *Glossa.*
demus. super parte. Compelletur. Quã probat, quia. c. Quanto. *Panor.*
de diuortijs. & 28. q. 2. c. Si infidelis. dicitur. Contumelia creato
ris, soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur. Ergo si cõ-
tumelia creatoris statim soluit, etiam & in alijs casibus erit. Sic
Panor. in. c. Gaudemus in Glo. in verbo, Compelletur.

Secunda opinio huic contraria, est Glo. in cap. Gaudemus. *Opinio. 2.*
suprà allegato dicẽtis, nullo modo solui in aliquo istorũ trium *Glossa.*
casuum

tasuum ipso facto, vsq; dum fidelis, trãsierit ad matrimonium aliud, & probat: quia in. c. Gaudemus. alle. dicitur, quòd si conuersum ad fidem, & illa conuersa sequatur, antequàm propter causas prædictas legitimam, ille ducat vxorem, eam recipere compellitur: sed non compelleretur recipere, si fuisset solutum matrimonium ipso iure antequàm fidelis aliam duceret: ergo sequitur quòd non soluitur ipso facto. Respondetur per conclusiones. A

Armilla in ver. matri. . 38.

1. conclu. Prima conclusio. Propter istos tres casus positos, & quemlibet eorum per se, statim, non soluitur matrimonium, vsq; dum fidelis, transeat ad secundum matrimonium. Probatur ex. ca. Gaudemus. sicut adducebatur pro secunda opinione: nam ibi determinatum est, ꝙ post quàm infidelis, discessit à fideli, & post, antequàm fidelis aliam ducat, si infidelis, pœnitentia ductus conuertitur: ꝙ fidelis, qui priùs fuit conuersus, tenetur accipere infidelẽ, quia iam conuertitur, sed non cõpelleretur accipere, si non fuisset verum matrimonium, ergo sequitur nunquàm fuisse solutum. B

S. Tho. d. 39. q. 1. arti. 2. Palu. ibi. ar. 2. S. Anto. 3. p. tit. 1. ca. 6. Syluc. matri. 8. impedi. 10. Ioa. Arbore. li. 6. theoso. ca. 10.

Forte dicet aliquis, verum esse compelli fidelem, ad accipiẽdum infidelem, quæ discesserat, in fauorem fidei, ad hoc ꝙ de nouo contrahat. Ad quod dicimus, quòd nihil valet, quia non est fauor fidei tantus, vt aliquem cogat stare cum adultera, vel ducere quàm non vult: cùm matrimonium debeat esse volũtarium, * nisi in pœnam illius qui decepit: vt in. p. p. arti. 34. conclusione. 8. de impedimento criminis loquuti sumus, * sequitur ergo cùm compellat ad accipiendũ infidelem, qui vult conuerti, non fuisse solutum matrimonium Si enim ob fauorem fidei non compellitur quis adulteram retinere, etiam si sit emẽdata, multò minùs cogetur ad accipiendum illam quæ nõ est vera vxor. C

Instan. 2. Sed dicent contrarium opinantes, restitui illi fideli, infidelem ratione iuris postliminij. 34. q. 3. Cùm per bellicam. sicut hæretico reuerso restituuntur bona. C. de hæreticis. In authen.

solutio. Idem est de Nestorianis. Respon. quòd non valet, quia tunc restitutio illa habet locum, quando existimabatur quòd aliquis perdidisset ius alicuius rei, quod verè non perdiderat, & iure postliminij fit ei restitutio, etiam si res ad alium trãsierit: sicut

sicut in.c. Per bellicam. per bella ducti fuerant viri in captiuitatem, qui putabãtur mortui: vnde vxores suæ, acceperãt alios in viros, post illis reuersis, coguntur vxores ad illos reuerti, quia nunquàm fuit solutum matrimonium: sed si in casibus istis solutum esset matrimonium, antequàm fidelis trãsiret ad aliud: nunquàm restitutio ei fieri posset, quia perditum est ius, cùm ergo compellitur ad accipiendum, est dicendum matrimoniũ non fuisse solutum. Sic Ricardus (aliàs magnæ authori.) non videtur consequenter dixisse in.4. qui dicit, statim solui matrimonium ante secundum cõtractum. Et statim in eadem.q. affirmat, debere restitui, si conuertatur qui discessit, & fidelis, nõ transiuit ad aliud matrimonium. Certè cõtradicit sibi ipsi: nã si solutum est, quomodo compellitur eam accipere? Si autem compellitur accipere, quomodo solutum est? His dictis, ponamus secundam conclusionem.

A

Ricar. in 4. d. 39. q. 2.

Contradictio in Ricardo.

2. conclusio. Licet in nullo trium casuum statim matrimonium soluatur, antequã m fidelis, trãseat ad aliud matrimoniũ, tamen in quocunq; illorum fidelis, habet ius soluẽdi matrimonium statim. Probatur per.ca. Quanto. Extra, de diuortijs. Et 28.q.2.c. Si infidelis. Vbi dicitur. Contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur: sed nõ est potior ratio de vno casu, quàm de alijs duobus: ergo si in vno statim soluitur ius matrimonij, similiter in alio, at solui ius matrimonij non est, ꝙ statim soluatur matrimonium, vt diximus in prima conclusione: ergo est quia immediatè in quocunq; casu datur fideli, ius ad soluendum matrimonium.

B

2. conclu.

Ioã. Arbore. 6. li. Theoso. c. 10.

Præterea. Ex dictis Apostoli idem probatur. Si infidelis, discedit, discedat, non est frater subiectus seruituti. vbi intelligit Ecclesia in.c. Quãto. suprà allega. & omnes doctores, matrimonium dissolui in tribus casibus. Primo, quando infidelis non vult cohabitare fideli. Secundo, quando vult, sed non sine contumelia creatoris. Tertio, quando non sine hoc, ꝙ pertrahat fidelem ad peccatum mortale: quia si in istis casibus non liceret fideli, trãsire ad aliud matrimonium, esset seruituti subiectus: sequitur ergo ex beato Paulo, & Ecclesiæ determinatione, ꝙ & si nõ statim soluatur matrimonium post aliquem illorum casuum, tamen statim habet ius fidelis ad dissoluendum.

Ratio. 2.

C

Item.

Ratio. 3. Item. Statim post aliquem trium casuum licitè potest fidelis transire ad aliud matrimonium, vt constat ex textu, & ex A dictis, ꝙ ante aliquem casuum nullo modo licitè poterat: ergo ex hoc est, ꝙ post tales casus accipit ius, ad transeundũ ad aliud matrimonium.

3. conclu. Ad hoc ꝙ possit ad secũda vota transire nõ requiritur sententia Ecclesiæ. 3. conclusio. Ad hoc, ꝙ post aliquem istorum casuum fidelis licitè possit ad aliud matrimonium transire, nullo modo requiritur sententia Ecclesiæ. Hanc pono propter Hostien. & alios, qui volunt dicere, esse necessariam sententiam iudicis Ecclesiastici, ponentis terminum infideli, intra quem velit cohabitare, vel desistere à cõtumelia creatoris, vel à pertractione fidelis, ad mortale. Et dicit Hostien. Tũc lapso isto termino præfixo ab Ecclesia, potest fidelis aliud matrimonium contrahere. Probatur cõclusio contra eos. *Ratio contra Host. & alios.* Solutio matrimonij legitimi in istis casibus, vel ius ad transeundum ad secundum matrimonium non fit nisi ex verbis. B. Pauli dictis ex intentione Christi, vt diximus: ex quibus Ecclesia illud determinat, & intelligit: ergo eodem modo dissoluitur in illis casib⁹, quos. B. Paulus testatur ex intentione Christi, & Ecclesia intelligit Paulum dixisse: sed ipse dicit. *Si discedit infidelis, discedat: non est frater serui tuti subiectus.* Ex quibus Ecclesia dicit diffiniendo in. c. Quãto. de diuortijs, solui matrimonium, quando infidelis non vult cohabitare, vel dato velit, sed non sine contumelia creatoris, vel sine hoc, ꝙ fidelem pertrahat ad mortale: sequitur ergo ipso facto fidelem, habere ius trãseundi ad aliud matrimonium sine alia sententia Ecclesiæ. quia Ecclesia nullũ ius dissoluendi posset dare circa matrimonium legitimum, nisi illud esset datum à Christo: at illud Ecclesia intelligit datum per os beati Pauli in illis tribus casibus positis: sententia ergo iudicis Ecclesiastici non est requisita. Videntur enim qui illud affirmãt dicere, ius soluendi matrimonium verum, & legitimum, concedi ab Ecclesia, quod non apparet. Itaq; tenendum est, non esse sententiam iudicis necessariam, quia si necessaria esset ad habendum ius ad soluendum matrimonium, sic quòd sine ipsa non haberetur, nunquàm etiam potest sententiam liceret fideli, tansire ad aliud matrimonium: quia si aliunde fidelis non haberet ius ad dissoluendum, non posset tota Ecclesia simul dare tale ius, *Nõ est sententia iudicis necessaria ad diuortiũ.*

cùm

cùm esset aliquid facere contra mandatum Christi, quãuis ali
A quibus placet contrarium.

4. conclusio. Licet ita sit ꝙ matrimonium dissoluatur, cùm primum fidelis, post aliquem istorum trium casuum trãsit ad aliud matrimoniũ, nõ tamen dissoluitur, si infidelis discedens, ad aliud matrimoniũ trãseat, manente fidelis in viduitate. Volo dicere, non esse idem de fideli, & infideli. Nã si contingat, ꝙ infidelis, nolens cohabitare, statim transeat ad aliud matrimonium, & fidelis maneat adhuc solus, non est solutum matrimonium: sed si conuertatur infidelis, relicto matrimonio secũdo, redibit ad primum, si fidelis adhuc manet in priori matrimonio. Probatur. Matrimonium legitimum & verum solum dissoluitur authori. Christi, & Apostoli loquẽtis ex persona eius: ergo solum in casu quo beatus Paulus intendit velle dissolui, & Ecclesia intelligit, dissolui potest: sed (vt constat ex beato Paulo) causa quare dissoluitur istud matrimonium in istis casibus,
B est in fauorem fidelis: ergo talis fauor nullo modo debet se extendere ad infidelem: at extẽderetur, si statim quòd infidelis, transit ad aliud matrimonium, primum matrimonium dissolueretur: ergo nõ debet extendi ad aliud. Probatur: quia in fauorem fidei introductum est; nam ibi dicit beatus Paulus. *Si infidelis discedit, discedat, non est frater subiectus seruituti.* Ergo in fauorem fratris fidelis dissoluitur: vnde non debet iuuare infidelem. Et certum est fauor infidelis esset, si statim non volens cohabitare, alium ducẽdo, matrimoniũ solueretur. Esset itaq; contra Paulum. Quod probo: quia tunc seruituti subiectus esset frater. Patet. Priuaretur, ipso nolente, vero cõiuge, quod est magna seruitus: nam si solutum esset matrimonium per hoc, quòd infidelis, alium duxit, nullo modo posset ei restitui verus suus cõiux, etiam si ipsa vellet manere in viduitate, spectãs
C eius conuersionem: quia si primum solutum est, secundum valuit. Neq; potest post dissolui, dato ad fidem conuertatur, imò neq; potest ad primum reuerti, etiam mortuo secũdo, nisi cum nouo consensu.

4. conclu. notanda.

Non est aequa ratio fidelis & infidelis.

Ratio. 1.

Praeterea. Si per hoc ꝙ infidelis transit ad aliud matrimonium, manente fideli in continentia, solueretur matrimoniũ, sequeretur, ꝙ post infidelis, conuersus non necessariò deberet redire

Ratio. 2.

redire

redire ad fidelem, sed stare cum secundo: at compellitur secundum relinquere, & adhærere primo: ergo non fuit solutum ma A
trimoniũ. Hoc patet in. ca. Gaudemus. Extra, de diuortijs. vbi etiam compellitur fidelis recipere infidelem coniugem postquàm conuertitur. *Soluitur ergo matrimonium quando fidelis ad alia transijt vota.

ARTICVLVS. XXXIIII.

Vtrùm infideli liceat post conuersionem alterius transire ad secunda vota.

VTRVM postquàm fidelis trãsierit ad aliud matrimonium, liceat & infideli eodem modo ad secunda vota remeare, vel, vtrùm teneatur continere quandiu viuit vir ad fidem conuersus. Respondetur. B

1. conclu. Prima conclusio. Infidelis, matrimonium contrahens post discessum à fideli, antequàm fidelis cõtrahat,
Ratio. peccat. Probatur ex proximè dictis, quia si non dissoluitur matrimonium, quandiu fidelis, manet in viduitate, ipsa cum altero existente, relicto proprio, erit in adulterio, vt patet ex beato Paulo 1. Corinthio. 7. Sequitur ergo, quòd & peccat, & manet in peccato, quandiu fidelis, non transit ad aliud matrimonium.

2. conclu. 2. conclusio. Infidelis contrahens secũdum matrimonium, postquàm fidelis cõtraxit, non peccat. Probatur ex beato Pau
1. Ratio. lo, & Ecclesię determinatione. Cùm primum fidelis transit ad secundum matrimonium, soluitur primum, si ergo soluitur, se C
quitur infidelem iam non esse ligatum matrimonio: quia non potest matrimoniũ claudicare ex vna parte solum: ergo si solutum est matrimonium, sequitur ꝙ infidelis, est legitima persona ad contrahendum, vnde si de facto contrahat, matrimoniũ tenet: vel si non tenet, matrimonium ex vna parte claudicat, vel non est solutum ex parte fidelis, cuius cõtrarium determinatum est ab Ecclesia.

Ratio. 2. Si peccaret contrahendo, maximè quia ei est prohibitum contrahere, sed non est ei prohibitum: quia nec lege naturæ,

neq;

neque lege Diuina, neque lege humana in pœnam infidelita
A tis: cùm infidelibus talem pœnam non posuerit Ecclesia, sequitur ergo, quando nulla lege prohibetur contrahere: & quia liber est à matrimonio primo per hoc quòd fidelis iam secundum matrimonium contraxit, quod nullũ peccatũ cõmittit. *Glossa:*
Sic Glo. in Decretis. 28. q. 2, c. Si infidelis, vbi dicitur, quod contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur, & nihilomius circa relinquentem. Vnde & relinquẽs contrahet sine peccato, si conuersus contrahat. Sufficit enim intelligamus fauorem datum fidei, vt fideli non contrahente, infidelis, non possit contrahere, quod non habet infidelis. Item, & habet fidelis, quod potest cogere infidelem nolentem cohabitare, vel volentem, sed non sine contumelia creatoris. Potest etiam cogere, si velit, ad redditionẽ debiti: & potest sibi reconciliare, siue pœniteat de contumelia siue maneat in ea, & infidelis, ad nullum istorum potest cogere fidelẽ

Ex dictis in hac secunda parte potest colligi, matrimoniũ *Nota.*
B legitimum esse, & verum inter infideles, etiamsi esset varius *Epilogatio huius 2. p.*
ritus celebrandi. Et dato etiam haberent in vsu repudium, & admitterent plures vxores simul, & coniungerentur in gradibus apud fideles prohibitos, etiamsi dissoluatur in istis tribus casibus hic positis ex Apostolo, per conuersionem vnius ad fidem nihil obstat quominus maneat tanquã certum, firmum, & catholicum esse verum matrimonium inter infideles, vbi adest legitimus & mutuus consensus, seclusa violentia, & alijs quæ irritare solent contractum, stando in iure naturæ. Sicque pro complemento solum restat secundæ parti vnam quæstionem, & vltimam addere, vtrum (dato sit inter infideles matrimonium, vt diffinitum est) sit sacramentum, vel si nõ est, quãdo incipit esse sacramentum: vtrum quando conuertuntur, & vtrum tunc recipiant gratiam.

ARTICVLVS. XXXV.

Vtrum matrimonium inter infideles sit sacramentum.

C QVæstio ergo est, vtrum matrimonium infideliũ sit sacramentũ. Et videtur ꝙ nõ: quia cũ baptismus sit ianua omniũ sacramẽtorũ, & infideles baptis. nõ receperint: neq; poterit sacramentũ esse apud eos. *Argumẽtum.*

In contrarium. In contrarium tamen est expressus textus. Extra, de diuortijs. c. Gaudemus. vbi dicitur, sacramentum matrimonij esse A apud infideles.

Consideratio. Pro solutione quæstionis notandum, quòd sacramẽtum dupliciter accipitur circa matrimonium. Vno modo in quantũ matrimonium est quoddam bonum, quod importat indissolubilitatem. Secundò, in quãtum matrimonium est sacræ rei signum, idest, sanctificat aliquid, quod non erat sanctum.

Conclu. 1. 1. conclusio. Capiendo sacramentum primo modo, pro bono ipsius matrimonij, quod est indissolubilitas, inter infideles matrimonium non est sacramentum. Probatur. *Ratio.* Vbi non est matrimoniũ indissolubile, non potest habere rationem sacramenti: sed inter infideles, non est omnino indissolubile: nam (vt patet ex dictis) solui potest per conuersionem vnius ad fidẽ, altero nolente cohabitare. &c. sequitur ergo non esse istã indissolubilitatem in matrimonio infidelium. Et ob hoc dicitur matrimonium infidelium legitimum, & non ratum, quia non est simpliciter indissolubile. Matrimonium autem fidelium dicitur ratum & legitimum: quia dissolui nõ potest. De quo supra in hac parte, ar. 1. in fine diximus. B

Matr. infideliũ dicitur legitimũ & nõ ratũ: fideliũ tamen ratũ et legitimum.

Conclu. 2. p. Ratio. Capiendo sacramentum secundo modo, prout est sacræ rei signum, inter infideles est matrimonij sacramẽtum. Hoc patet ex cap. gaudemus. Extra, de diuortijs. vbi sacramentũ vocatur. Ergo debet intelligi primo, vel secundo modo, non primo modo vt diximus: ergo secundo.

Ratio. 2. Secundò. Omne sacramentum dicitur sacrum, & significans: sed matrimonio infidelium hæc competunt: quia sacrũ est, & significat: ergo est sacramentum. Quòd sit sacrum patet: quia à Deo institutũ est post creatum hominẽ, vbi Deus instituit dicendo. *Gene. 2. Matth. 19* Propter hãc dimittet homo patrem, & matrem. &c. Et erunt duo in carne vna, quod etiam est inter infideles. Neque per hoc solùm sacrum dicitur, quia à Deo institutum, cum etiam omnes creaturæ sacræ dicerentur, sed est sacrum alio modo speciali: quia à Deo habet quandam sanctificationem. Nã cum post peccatum non poterat fieri concubitus sine peccato, eo q ex ardore concupiscentiæ fieret, prouidit Deus contra hoc, instituens matrimonium in remedium C

contra morbum: vt cõuenientes carnaliter, exercerent actum A illum absq; peccato. Et hac ratione sacramentum est: quia in lege naturæ post peccatum institutum in remediũ quando dictum est. Crescite, & multiplicamini. &c. Sequitur ergo, cum inter infideles matrimonium etiam sit in remedium, ad sanctum reddendum illum actum, ꝙ sacrum est, & sic sacramentum. Est etiam sacræ rei signum: quia signum est sanctificationis illius actus coniugalis, qui non potest, secluso matrimonio exerceri absq; peccato. Et dato non cõpetat matrimonio infidelium esse sacramentum, in quantũ est in noua lege institutum, & ministratur per ministros ecclesiæ, cõpetit tamen esse sacramentum, in quantũ à Deo institutum fuit in officiũ naturæ generaliter pro omnibus: & in remedium: & post in re- B mediũ etiam pro omnibus institutum fuit ad quandam sanctitatem ostendendam illius actus. Et quidem do. Adrianus absolute dicit matrimonium infidelium esse sacramentum. Et clarissimus doct. Medina in suis resolutionibus dicit, probabilius esse quòd dicatur sacramentum: quod probat sufficienter: quia Christus instituit hoc sacramentum illis verbis, quos Deus coniungit, homo non separet, sed hoc non ad fideles solum, sed ad infideles spectat.

Gene. 9. *Gene. 2.* *Gene. 9.* *Adrian.* *Medina.* *Matth. 19*

Ad illud quod in principio obiectum est, eo ꝙ baptismus sit ianua omnium sacramentorum, respondetur verum esse, capiendo sacramentũ stricte pro illis, quæ in lege noua a christo instituta sunt. Nam isto modo capiẽdo, inter infideles nõ esset sacramentum matrimonium. *Ad argu.*

Sed posset esse argumentum. Omne sacramentum gratiã cõfert: sed matrimonium infidelibus, nullam gratiã confert: ergo nullo modo est sacramentum. *Obiectio.*

C In hoc argumento tangitur difficultas, vtrum matrimonium generaliter conferat gratiã, dato sit sacramentum. Et quia quidam doctores graues, sunt qui affirmant non conferre gratiam, licet sacramentũ esse cõcedant: vt determinatum est ab ecclesia, posset respõderi ad argumẽtũ facile ex opinione istorum, dicẽdo posse bene stare ista duo, ꝙ sit sacramentũ, & ꝙ gratiam non conferat. Verũ mihi non placet in hac parte istorum sententia: imo modo esset error sed incunctanter

Magi. in 4. d. 2. c. 2. *Dur. in. 4 d. 26. q. 3.* *Hostiẽ in sum. de sacra. nõ ite ranais.*

Erasm.in scho.sup. epi.Hier. ad Hierō ti.ē. Glos. c.cū in ec clesiæ. de simonia, et.32.q.2. c.honorā tur.Prædi ctioēs te-nēt in ma trimonio non dari gratiam.

affirmandum sacramentum matrimonij gratiā conferre gratum facientem,sicut cęteri doctores affirmant,quod determi A natum est aperte in conci.Floren.& Triden.sessio.6.vbi dicitur,ꝙ sacramenta.7. Ecclesiæ, inter quæ matrimonium computatur,non solū causant gratiam,sed continent ęam. In quo grauiter errauit Aperille,& singularis ferus Lutherus,sicut in alijs multis,negans matrimonium sacramentum esse. In quo errore fuerunt lapsi prius Armeni.Quem sequutus est nostris temporibusCaluinus,dicens nullum cognouisse matrimoniū sacramentum esse, vsque ad tempora Gregorij: in quo pessime errauit,cum ante Gregorium.Ambrosius,Augustinus, & alij classici viri asseruere matrimonium esse sacramētum. De quo in nostris resolutionibus Theologicis in.4. Ad obiectionem autem allatam dico,ꝙ matrimoniuminfidelium eo modo quo est sacramentum,&gratiam confert. Volo dicere,ꝙ sacramentū stricte capitur pro sacramento nouæ legis instituto a Christo: & sic capiendo, matrimonium inter infideles non est sacramentū.Capitur etiā pro sacræ rei signo: & sic est inter B infideles sacramentū.Sic gratia capitur dupliciter. Vno modo proprie & stricte, pro gratia gratū faciente:& isto modo sacramentum matrimonij infidelium gratiam non cōfert, quia quandiu sunt tales in infidelitate,non habent gratiam gratū facientem, per quā datur ius ad regnum cœlorum. Secundo modo dicitur gratia largè,non solū quę hominē reddit gratū, sed quæ facit non esse hominē ingratū,id est,displicentē Deo. Et quidem gratia est, ꝙ ego non sim displicēs alicui,dato maior sit,per quam etiam sum placens,& gratus.Et hoc modo capiendo,sacramentum matrimonij inter infideles gratiā confert:nā facit ꝙ per istū actum cōmixtionis maris & fœminæ qui sic coniunguntur,non displiceant Deo, & non offendant Deū:& non sint ingrati in illo actu, qui omninò displicerent, & offenderent Deū,si non esset sacramentū matrimonij.Non C est dubium hanc esse gratiam,licet non sit gratum faciens, tamen non est displicens, vel est non ingratum reddens. Si tamen quis neget hanc dici gratiam, non cōtendo,quia quæstio est de nomine.Sed tamē dicitur sacramentum, vt sacræ rei signum est,vt dicit Adrianus prima.q.de matrimonio.

Abulen. 1.Regum. q.8.44.

Hugo de sacra.li.2 p.11.ca.8. B.Bona. in.4.d.26 ar.2.q.3.

Et quidem Michael de Medina in suo de cœlibatu, li. 5. c. 66. de matrimonio rato & non consummato loquens inter fideles, affirmat & probat matrimonium ratum non consummatum, non esse verum sacramentum, neq; verum matrimonium, quia solubile est, & per ingressum religionis, & per summi pontificis dispensationem. Cum ergo inter infideles matrimonium pluribus modis dissolui possit etiam consummatum, vt probatum est: consequenter hic author inter infideles matrimonium esse sacramentum negaret, forte solum de nomine quæstio est, vt diximus. *Adria.*

ARTICVLVS. XXXVI.

An statim vt conuertuntur infideles, matrimonium sit sacramentum strictè.

SED ex istis oritur quæstio non contemnenda. Si ita est, quod matrimonium inter infideles (dato sit sacramentum) non confert gratiam gratum facientem, quia solùm hoc competit sacramento fideliũ, peto, vtrum si infideles conuertantur, matrimonium sit propriè sacramentum, capiendo strictè, & conferatur similiter gratia gratum faciens. Respondetur breuiter.

Prima conclusio. Matrimonium infidelium licet tempore infidelitatis non sit strictè sacramentum, neque gratiam gratum facientem conferat, tamen cum baptizantur, & de nouo consentiunt, fit sacramentum strictè capiendo, & confertur gratia gratum faciens, si sint alias dispositi. Probatur. Vbicunque est consensus expressus inter legitimas personas fideles: est sacramentum verum strictè, & vnum de. 7. sacramentis: sed inter tales infideles, qui post baptismum de nouo consentiunt, est talis consensus, ergo est verum sacramentum, at vbi est verum sacramentum nouæ legis, & nõ est obstaculum, datur gratia gratum faciens: consequens ergo est, quod illis post baptismum vere cõfertur. Dixi, si sint dispositi: quia posset esse obstaculum quominus reciperent, sicut & apud alios fideles contingere potest, qui dum ponunt obicem, non sequitur effectus.

P. Conclu. *Hugo ubi supra.* *Ratio.* *EKius de sacramẽ. matri. hõ. 73.*

1. corolla. Ex ista conclusione sequitur, bene, prudenter, & sanctè fieri à ministris in nouo orbe, quando nouiter conuersos incitant A & solicitant vt veniant ad contrahendum in facie Ecclesiæ, & recipere benedictiones, vt consentientes de nouo, fiat sacramentũ, & recipiant gratiã gratũ facientem. Corolla. 2 Sanctè etiam fit quòd priùs confiteantur, quã ad tales benedictiones admittantur, vt non sit obstaculum, quominus iustificentur illi, qui forte in baptismo posuerunt obstaculum gratiæ,

Conclu. 2. Secunda conclusio. Non solùm est verum quod positum est in præfata conclusione, quando de nouo post baptismum consentiunt, sed etiam fit sacramentum, & gratiam recipiunt tales, gratum facientem, si persistant in consensu tempore infidelitatis habito, etiam si nullus alius sit de nouo. Ratio. Probatur. Inter tales est verum sacramentum matrimonij post baptismum, stricte capiendo, & proprie, sacramentum, & indissolubile, postquàm baptizati sunt, & ante in infidelitate non erat, ergo aliquando post baptismum incepit esse sacramentum proprie: at cùm non sit potior ratio de vno tempore, quã de alio, dicendum quod tunc, primo quando sunt baptizati sine nouo cõsensu matrimonij, quia quãdocũq; est sacramẽtũ B nouæ legis, ille qui recipit, simul recipit gratiam, si non sit impedimentũ, sed in infidelibus cùm primò baptizantur, si ante fuerunt ligitimi coniuges, incipit sine nouo consensu inter eos esse verum sacramentũ matrimonij, stricte capiendo, & proprie: ergo & tunc habebunt gratiam, si non sit impedimentum.

Corolla. Ex ista conclusione sequitur, dato bene fiat: quòd neophyti veniant ad recipiendum benedictiones: & de nouo contrahant: tamen non est hoc necessarium simpliciter, sed solùm consilium. Palud. Sic Palude. in 4. d. 26. q. 4. qui in solutione ad 5. sub Idem Ioã Ekius de sacramẽ. matri. homi. 73. breuissimis admodum verbis dicit in sententia vtranque conclusionem. Infideles habebunt gtatiam per matrimonium, si C post baptismum de nouo consentiant: vel in pristino consensu perstant. Tunc etiam imprimitur ornatus ille, & gratia: nisi ponant obicem. Hæc ille. Quod credo esse verum, & tenendum, quanquam dicat quidam aliàs grauis doctor, quòd matrimonium infidelium non est sacramentum neque ante: ne-

que

que post, neque quando conuertuntur, neque confert gra-
A tiam, licet quando paptizantur, conferatur eis vigor ad præ-
seruationem peccatorum. Hæc enim non apparent vera nam
quandoquidem infideles baptizantur, & sunt legitimi coniu
ges: oportet concedere matrimonium in eis esse ex Ecclesiæ
sacramentis. Et sic est finis secundæ partis, in qua de matrimo
nio infidelium egimus. Et restat pro complemento totius ma
teriæ in tertia parte quā breuiter differere de diuortio, quo-
modo debeat fieri: siue quando fit ad tempus, siue perpetuo,
vel quando fit separatio matrimonij quantum ad vinculum
propter impedimentum quod præcessit, & qualis modus de-
beat seruari maxime in foro conscientiæ.

Finis secundæ partis.

TERTIA PARS SPECVLI CONIVGIORVM, R. P. F. Illephonsi à Vera Cruce, Theologi, & cathedratici primarij in vniuersitate Mexicana, in parribus Indiarũ maris Oceani, Instituti eremitarũ S. August. & eiusdẽ ordinis prouincialis in eisdem partibus. A

ABSOLVTO tractatu de matrimonio in se, & de omnibus impedimentis eius, & de eo quantum ad infideles attinet, restat postremo loco tractare de diuortio: quomodo B *soluitur aliquando quantum ad torum, vel quantum ad cohabitationem. Et tandem disseremus, quomodo procedẽdum sit ad diuortium celebrandum.*

Diuortiũ aliter secundũ leges ciuiles quã ecclesiasticas.

Loquuturi igitur de diuortio, oportet considerare, quòd aliter diuortium capitur secundum leges humanas ciuiles, & aliter secundum Ecclesiasticas: nam secũdum leges ciuiles dicit separationem matrimonij quantum ad vinculum, vt patet. ff. de diuortijs. l. Diuortium. Vnde diuortium dicitur à diuersitate mentium: quia non sunt vnius mentis, vt commanere consentiant. Secundũ verò Ecclesiæ statuta, diuortium accipitur pro separatione coniugum quãtum ad torum, manente integro vinculo matrimonij. Vtroque autem modo capientes diuortium, disseremus quando fit separatio coniugum quantum ad torum, vel cohabitationem. Et similiter de diuortio in quantum fit separatio matrimonij, quando fuit contractum inter personas illegitimas, vel fuit nullum ob aliquod impedimentum: quis modus debeat seruari in diuortio talis matrimonij C *quod non erat verum, licet appareret verum fuisse. Et de primo loquentes quæritur.*

Articulus

ARTICVLVS. I.
De causis diuortij.

A QVAERITVR imprimis: quod modis legitimum matrimonium inter fideles: quantũ ad torum, vel cohabitationem dissoluatur: quod est quærere: ex quibus causis celebretur diuortium, & matrimonium legitimum quo ad cohabitationem, vel torum contingat dissolui. Ad quod immediatè respondetur sex conclusionibus. Quarum prior.

1. conclusio. Ad diuortium celebrandum inter fideles qui legitimè contraxerunt quoad torũ causa, fornicatio est. Probatur authori. Christi dicentis. Omnis qui dimiserit vxorẽ, excepta fornicationis causa, mœchatur. Idem etiam Matth. 19. Iudæis interrogantibus ex quibus causis liceret vxores dimittere, respondit, solum propter fornicationem licere. Ex istis patet conclusio. Christus redemptor noster instituit matrimonium, & vinculum indissolubile: simul & mutuam cohabitationem, declarauit coniugatorum, ergo si in aliquo casu dissoluitur, solum erit in casu expresso à Christo, quia non pot est aliquis Christo inferior, legem ab eo latam mutare, vel in ea dispensare, at solùm ipse Christus fornicationem declarauit esse causam diuortij: ergo sola ipsa potest diuortium celebrari. Sic expresse. B. P. Augusti. Multæ erant in lege causæ dimittendi vxores: Christus solam fornicationem, excepit: cæteras molestias iubet pro fide, & castitate coniugij sustinere. Ratio autem quare Christus solã istã causam posuit in lege Euangelica, cùm in lege veteri ob duritiam Iudæorum permitteret libellum repudij dari ex quacunque causa (vt nos suprà in. 2. parte probauimus) hæc fuit, quia nullus posset indissolubilitatem matrimonij sustinere in lege noua., si propter fornicationem, non liceret separari quantum ad cohabitationem. Quis ergo patienter ferret vxorem suam continuè adulterantem, & quod ipse non posset abijcere eam? Profectò vix esset aliquis. Ob quod decuit Dei sapientiam, quandoquidẽ vinculum matrimonij indissolubile prædixerat modum daret

Margin notes: *1. conclu. Ratio. Math. 5.* — B *Couar. 2. p epito. c. 7. § 5. nu. 3.* — *S. Tho. 1. 2 q. 95. ar. 4. et 5. D. augst.* — C *Supar. 2. p ar. 5.* — *Prior causa celebrãdi diuortiũ in lege noua Christi.*

ret obuiandi tanto malo, si cõtingeret vxorem fornicariam. Hæc conclusio patet in.c.Ex parte. de spons.&.c.Significasti. A Et .c.Ex literis. Et.cap. Gaudemus, de diuortijs. Et.c.fin. de adulte.&.l.consensus. C, de repudijs.

Causa .2. Secunda causa fuit huius permissionis: quia directè fornicatio repugnat bonis matrimonij.s. fidei, quam tenentur seruare coniuges inter se, vt nullus accedat ad alienum torum: at dignum est vt frangenti fidem, & frangatur ei. De iureiuran. c.Peruenit. Quare sapientissimè factum est, vt mulieri fornicanti, & frangenti fidem cũ adultero: ipse vir non teneatur ei seruare fidem reddendo ei debitum: quia ipsa nõ seruauit fornicando: relicto proprio coniuge, accedens ad alium.

Causa.3. Tertia causa, quia ad charitatem videtur pertinere, vt castus fornicantem deserat: nam si vir retineret fornicantẽ mulierem, præberet ei patrocinium ad fornicandum, vt ait Chry- B *Chrysos.* sostomus, & habetur extra, de iureiuran. c.Quemadmodum: sed quilibet tenetur auferre offendiculum proximi: conuenienter ergo factum est à Deo, ad tollendum istud offendiculum: quòd innocens possit propter fornicationem separari ab vxore.

Causa.4. Quarta causa & potissima, propter bonum prolis: nam muliere fornicante, incerto patre nasceretur proles: & non posset absq; detrimento eius esse: vnde ex natura rei concessum est diuortium ob fornicationem.

Conclu.2. *32.q.7.capi.Omnes causationes.* *Sylues.in verbo, Diuortiũ.q.7* *Alcia.li.10. Parergõ.cap.11.* *Couarru.2.p.epito.c.7.§.5* 2.conclusio. Mollities, Vitium sodometicum agendo, vel patiẽdo: vel vxorem cognoscendo extra naturale vas: est causa diuortij quantum ad cohabitationem. Probatur ex dictis Christi, vt patet in præcedenti conclusione. Fornicatio est causa sufficiens ad vxorem dimittendam: at verò mollities, & vitium bestialitatis sub fornicatione includitur: sequitur talia C peccata esse causa diuortij. Probatur quòd includatur. P. August.32.q.4.c.Meretrices.ait. Nã sub mœchiæ, vel fornicationis nomine, omnis illicitus concubitus, & indebitus membrorum vsus continetur. Talia quidẽ in præiudicium vxoris fiũt quia nunquam ex huiusmodi contra naturam concubitu cõcipiet. Dixi, de vitio sodometico nephando, siue sit patiendo, vel agendo, propter aliquos, qui licet concedant conclusionẽ

veram

veram de vitio nephando respectu agentis: negant respectu *Viguer.in*
A patientis, quia patiendo nihil perijt de propriæ vxoris debi- *suis insti.*
to, quia vir tunc patiens, non emittit semen: neq; qui patitur *c.19.§.7.*
dat alteri debitum propriæ vxoris. Verùm nos de vtroque lo *verb.9.*
quentes, eandem rationem affirmamus esse de vno, & de a- *Ambros.*
lio. Per vtrunque enim de directo fit contra matrimonium: *1.cor.7.*
in quo Deus posuit commixtionem maris & fœminæ fieri
via naturali, per quam sequeretur generatio. Et sicut fornica-
tio causa est diuorij, quia fides frangitur, quæ deberet seruari
in debita commixtione: cum in vitio nephando contra na-
turam, siue sit patiendo, siue agendo, fides non seruetur de
debita commixtione maris, & fœminæ, erit causa diuortij.
B Etiam si vir fœminam velit cognoscere extra vas debitum, *S.Tho. in*
& naturale: est causa diuortij sufficiens, sicut si adulterium *addi.q.62.*
committeret. Glo. 32. q. 7. c. Omnes accusationes. vbi dici- *artic.1.*
tur. Quòd si vir polluat mulierem in vase indebito, vel extra *Glossa.*
vas, sicut dicitur in Gene. de Onia filio Iudæ, que semen fun- *Gen.38.*
debat in terram, cùm ad vxorem accedebat: potest diuortiū
petere: quia per hoc iniuria fit vxori, quæ filios habere vult, &
illo modo non potest. Item: quia matrimonium est in reme-
dium, vt ait Paulus: & iste finis tollitur, quando mulier non
cognoscitur modo debito, Sic tenet Cal. Anto. Abba. & Ioan
Ana. in. c. In maritis. extra, de adulte. Barba. 1. volu. consi. con *P.Cor.7.*
si. 64. Chassen. in consue. Burgun. rubri. 7. §. 3. Alcia. li. 10. Pa- *Contra In*
rergon, c. 11. quicquid dicat Innocen. in. c. 1. de adulterio. & Al *no. et Al*
uarus de planctu Ecclesiæ lib. 2. ar. 2. *ua. de plā.*

3. conclusio. Licet ita verum sit, quod propter hæresim, in *Conclu. 3.*
qua alter coniugatorum incidit, Ecclesia diuortium conce- *Ob hæres.*
dat: non tamen hoc est, quia hæresis sit fornicatio spiritualis, *cōceditur*
sed facit ecclesia ad defensionem coniugis fidelis. Ista conclu *diuortiū.*
C sio patet. Primò q̃ propter hæresim fiat separatio. Extra, de *Castro. de*
diuortijs. cap. De illa. & c. Quanto. Sed probo secundam par *Iust. pū. li.*
tem, quòd non sit, quia hæresis sit fornicatio spiritualis: quia *2. c. 7. ca.*
si sic, sequeretur quòd etiam quodlibet aliud peccatum esset *fin. de con*
causa sufficiens ad diuortium, cum per quodlibet peccatū ho *uer. coniu*
mo fornicetur spiritualiter, & non seruet fidem debitā Deo, *ga.*
sed non quodlibet peccatū est causa diuortij, vt patet eodem
titulo.

Reper. in-quisito. in ver. Dote Couar. ubi suprà. s. Tho. 1. 2 q. 95. arti. 4. & 5. s. Tho. 2. 2 q. 10. ar. 3

titu. c. Quæsiuit. vbi dicitur. Mulier pro furto, vel alio crimine viri sui ab eo separari non debet. Ergo non sit separatio A propter hęresim: quia hæresis est fornicatio quædam.

Secundo. Separatio etiam quantum ad cohabitationem non fit nisi authoritate Diuina, quæ matrimonium dixerat indissolubile: quia ad solum ipsum spectat legem interpretari, adquē & cōdere: sed Christus solā fornicationē causam dedit separationis: ergo Ecclesia nullo modo potuit addere aliā causam, nisi habuerit, esse de intentione Christi. Cum ergo Ecclesia dat causa diuortij heresim alterius coniugis, & non quia hæresis sit fornicatio spiritualis, vel sit grauissimum peccatum, sequitur quòd propter aliam causam quam habuitā Christo, & hæc est ad subueniendum fideli iniuriam patiēti, & periclitanti, propter hæresim coniugis alterius qui hęreticus est: nā si non daret fideli licentiam diuertendi ab hæretico coniuge, per mutuam conuersationem, & carnalem commixtionem, auerteretur coniux fidelis à fide, quia in veneris participando, facilis esset auersio, ob quod Ecclesia volens sub B uenire opresso, concedit fideli petenti diuortium. Et non est directè diuortium, sed fidelis tutela, quia nulli neganda est defensio animæ, & corporis, vt constat apertè: nam si mulier machinaretur in mortem viri, & vir non posset esse securus de malitia animæ eius, fieret diuortium ipso petente, vt colligitur Extra, de diuort. cap. Si qua mulier. Et in gloss. cap. sequentis ibidem. Et probatur quod causa istius diuortij propter hæresim fiat ad tutelam fidelis, nam in cap. Quæsiuit. suprà allegato, dicitur. Mulier pro furto, vel alio crimine viri sui (nisi fidei suæ religionem corrumpere velit à viro non separetur. Ponderanda sunt verba textus, sicut solent Iuristæ dicere, in quantum dicit, nisi fidei suæ religionem corrumpere velit. Sequitur ergo quòd ratio diuertendi in crimine hæresis non est, quia fornicatio sit spiritualis, sed quia fidelis periclitatur de fi C de manendo cum hæretico cōiuge: & in tutelam, Ecclesia subuenit ei, concedendo diuortium, quod non faceret, nisi haberet ex dictis Christi expresse, vel interpretatiue. Hocque subsidium, & tutela in fauorem fidei est: qui fauor debet præualere habitationi matrimoniali. Nam si in fauorem fidei beatus

Propter hæresim diuortiū ad tutelā

tus

tus Paulus ex mente Christi (vt in fine secundæ partis dixi-
A mus) declarauit matrimonium solui, etiam quantum ad vinculum, & sic tenet Ecclesia: quantò magis in fauorem fidei, & defensionis fidelis dicendum est esse de Christi intentione, vt matrimonium dissoluatur quantum ad cohabitationem? Et sic videtur dicendum, dissolui per lapsum in hæresim: non quia ipsa fornicatio sit, & ex illis verbis Christi Matthæ. 5. & 19. liceat diuertere propter eam, sed quòd Ecclesia habuit ex alijs verbis, vel factis Christi, in tali casu dissolui inter fideles quantum ad cohabitationem ob fauorem fidei, subueniendo fideli oppresso. Neq; est ad hoc necessaria peculiaris diuortij sententia, vt patet ex text. vlti. de hæreticis, & in c. De illa. Extra, de diuortijs. & c. vlti. de conuersione coniuga. Non tamen est concedendum per hæresim dissolui quo ad vinculum. In quo Celestinus Papa nō tenetur, vt in c. Quanto. Extra, de diuor. Inno. & ibi Glossa. *Celestinus Papa.*

Conclu. 4

4. conclusio. Probabiliter dici posset, stando in iure naturæ, si
B ius positiuum non obstaret: causam diuertendi quantum ad torum subueniendo oppresso, quando periclitatur de anima, non solùm hæresim esse, sed quodcunq; aliud peccatum, ad quod inducitur quis ab alio coniuge, & non potest sine animæ periculo commanere ei. Volo dicere in conclusione, quod quemadmodum propter hæresim vnius, quia solicitat fidelem & fidelis est in animæ periculo: & ad subueniendum ei, & tutelam eius conceditur diuortium, etiam stando in iure naturæ, imò & in iure Diuino, posset probabiliter dici, nisi obstaret ius positiuum, eandem esse rationem de quocunq; alio peccato: ita quòd si vnus coniugum esset fur, & nimium alium solicitaret ad furtum, sic quòd esset in periculo animæ suæ: videtur ex iure naturæ subueniendum, sicut in peccato hæresis, quia ita dānabitur pro vno sicut pro alio: & ita periclitatur per furtum, sicut propter hæresim. Item: Ex iure Diuino etiam videtur sicut subuenit fideli conuerso, quando infidelis non vult coha-
C bitare, nisi pertrahendo eum ad mortale. Verùm quicquid sit de hoc, non oportet ista affirmare: quia expressa determinatio iuris positiui est in contrarium in c. Quæsiuit. suprà allegato. Et potius credendum est Ecclesiæ determinanti esse de intentione *Nota.*

tentione Christi, quòd in solo hæresis periculo subueniatur oppresso per diuortium, quàm in alijs peccatis. Ratio diuersitatis potest esse: quia cum fides sit fundamentum, sine qua impossibile est placere Deo, subueniendum est tanto periculo. In alijs verò peccatis, quæ possunt esse cum recta fide, non sic, à quibus homo facilè liberatur manente fide, per conuersionem in Deum, quod tamen non contingeret, vbi quis fidē perderet per hæresim. Et certè videtur ratio diuersitatis sufficiens, quare vni concedatur tutela, & subuentio, & non alteri, licèt conclusionem absolutè concedat etiam stando in iure positiuo do. Inno. in eodem. c. Quæsiuit. contra Glo. vt bene notat Panor. Et cum Innocen. tenere videtur do. de Palude. d. 39. & Archie. Floren. 3. p. ti. 1. c. 21. § .5. Syluester. in ver. diuor ti. § .7. Tamen non assererem ego: quia videtur esset contra textum, vbi solùm datur ista tutela propter infidelitatem, id est propter hæresim. A

Ad Hebræ. 11. *Quare propter heresim, et nō propter alia pecca ta fit diuortium.* *Panor.* *Inno.* *Paludæ.* *Florenti.* *Syluest.*

Circa istam quartam conclusionen nota, quòd de rigore iuris fieri debuisset, quòd diuortium concederetur propter quodlibet peccatum, ad quod vnus coniugum nititur alium pertrahere tamen ex quadam iuris æquitate reductum est solùm ad peccatum infidelitatis. Et si vnus in mortem alterius machinatur. Extra, de diuo. c. Siqua mulier. ne facile sit diuortium. Hoc tamen intelligendum quantum ad diuortium perpetuum solùm propter ista peccata, & fornicationem, sed quātum ad temporale, quandiu vnus persistit alium trahere ad mortale. diuortium dabitur. Et sic intelligit Innocen. ca. De illa. Sic potest intelligi D. Augu. 28. q. 1. ca. Idololatria, vbi pro qualibet illicita concupiscentia, quæ animam à Deo separat, dicitur quòd fiat diuortium. s. si traxerit coniux coniugem ad illud. Tamen per hoc quòd maneret alter coniugum in peccato: non est dādum diuortium ad tempus, neque perpetuū. Et in isto sensu sunt intelligendi docto. qui videntur contrarium assignare textui, Et ita quidam dicunt. & bene, quòd si alter coniugum est in peccato infidelitatis, etiam si non trahat ad illud alterum, datur diuortium. Ex cap. Quanto. de di uor. Et ca. Mulier. de conuersi. coniu. Si tamen esset in alio peccato, & non traheret ad illud, non conceditur diuortium, B C

Inno. *D. Aug.* *Cōcordātia Doctorū.*

sed

sed bene si trahat. Et sic intelligunt textum. c. Quæsiuit. supra
A alleg. Tenendũ itaq; est, quòd tẽporale diuortiũ cõceditur ad quodcũq; peccatũ, alter pertrahat alium, sed perpetuum solũ si est infidelitate, vel ad ipsam infidelitatẽ trahat fidelem.

5. conclu. Licet per adulterium diuortium concedatur: siue fuerit x parte viri, siue ex parte fœminæ, tamen aliqui sunt casus particulares, in quibus existente adulterio, non conceditur diuortium. *5. conclu.* Quorum primus est: quando vterque coniugũ fuerit adulteratus: nam tunc, siue vir, siue fœmina diuortium petat, non dabitur: quia paria delicta, mutua compensatione tolluntur. *I. casus est, quãdo vterq; est fornicatus.* Extra, de adul. c. vlti. Intantum est verum, q̃ si muliere adulterante, & viro accusãte, diuortium fuerit celebratum, & post diuortium vir adulteratus fuerit, cõpellitur vxorem adulteram sibi reconciliare. extra, de diuortijs. c. Significasti. & c. ex literis. & 32. q. 7. capi. Apostolus. & capi. Placuit. & 32. quæstio. 5. capi. Præcepit. & 32. quæstio. 6. capi. Christiana religio, vbi declaratur, quòd sint pares. *Alber. Mag. d. 35. ar. 14. & 19.* Contra Caieta. qui
B dubitauit an sint pares, vt dicemus. *Caieta.*

Secundus est, quando vir dedit mulieri occasionem adulterandi: quod intelligendum est, quando tradidit eam vir cognoscendam inuitam, siue volentem, vt patet extra, de eo qui cog. consang. vxo. c. Discretionem. *Casus. 2. quando vir dedit mulieri occasionem adulterandi.* vel si volens ipsa adultera ta est, quando tamen vir prostituerit eam, vel fuerit mediator adulterij. Non tamen intelligitur dedisse causam per hoc, q̃ non soluit debitum, ad hoc quòd adulterium commiserit. c. Significasti. in glos. extra de diuortijs.

Tertius est, qñ mulier credens probabiliter virũ suum mortuũ, & alteri nupsit: & post viuere sit inuẽtus, nõ potest vir ob hoc opponere adulteriũ: quia lex nõ iudicat eã adulterã. 34. q. 2. c. cũ per bellicã: ob quod tollendũ, ecclesia statuit, vt mulier nõ trãseat ad secũdas nuptias: vsque dũ sit certificata de morte viri, etiãsi ad viginti annos spectandũ sit. extra, de spõs. c. In *Casus. 3. est, quãdo vir probabiliter credit virũm mortuum & nupsit alteri.* præsentia. Vnde si cõtraxerit cũ secundo: nõ plene certificata
C de morte primi, & post incidit scrupulus de morte, dubitans, non debet petere debitũ à viro, sed solum reddere postulanti. extra, de secũdis nuptijs. c. Dominus. & c. Inquisitioni. de sententia excommunicatio. & statim cum primùm vit primus

redierit

redierit,tenetur ad illum redire,relicto secũdo. Et mox dum plenè fuerit certificata de vita sua,debet recedere à secundo. A Ibidem etsi non redierit, iudicabitur adultera ex tempore il lo,quo sciuit virum secundum viuere.34.q.2.c.Cum per belli cam.Idem de viro dicendum,si credit vxorem mortuam.&c vt patet.34.q.2.c. Cum in captiuitate: nam quantum ad hoc ad paria obligantur vir & fœmina.Extra,de diuortijs.c.Gaudemus. Licet in casu quo bona fide contraxit cum secundo, si post dubitat primũ viuere, posit etiam petere, vt dicemus infra.ar.13.in fine,& ar.18.

Casus.4. est.quãdo ignorãtia est. *S.Tho.1.2 q 6 ar.vl.* *Gene.29.* *D. Aug.*

Quartus est,si mulier ignoranter cognita est ab aliquo, qui non erat vir suus:sed ipsa putabat quòd sic:idem si vir cognoscat vxorem, quam suam putat, vt Iacob cognoscens Lyam, non posset accusari de adulterio à Rachele:quia ignoranter fecit.Sicque per ignorantiam inuincibilem excusatur ab adulterio,vsquedum cognoscat veritatem. 34. q.2.c. Si virgo. Et est author B. P. August.in lib. de fide,& operibus.In tantum verum est, quòd vir cognoscens errore vxoris sororem, sicut Iacob cognouit,non priuatur iure petendi debitum.34.q.2.c. B In lectum.

Casus.5.si sit violen ter cogni.

Quintus,quando mulier fuit violenter cognita, non potest contra eam agi de adulterio.in.c.Cum per bellicam.

Casus. 6. est,si cognouit adulteram.

Sextus.Si vir reconciliauit sibi vxorem adulteram,cognoscendo eam carnaliter, postquã sciuit eam adulterasse:non potest post agere contra eam de adulterio commisso: quia per dissimulationem,& actus placidæ conuersationis, tollitur iniuriarum actio. Vnde si vir petat diuortium, & vxor probet eam virum cognouisse carnaliter post adulterium:non dabitur sententia diuortij.

Casus.7. quando adul.præce dit fidem.

7. Qñ adulteriũ fuit ante conuersionẽ ad fidẽ post repudiũ. Extra de diuortijs.c.Gaudemus,quia cõuersus non potest obijcere ei adulteriũ.Ratio est quia Gentiles,& Iudæi per repudiũ credebãt matrimonium solui: & secundum matrimoniũ verum existimabant, & non adulterium: ob quod conuerso, C non licet agere contra illum: qui ad secundas nuptias transit post repudium.Quare seclusis istis casibus, in omnibus per adulteriũ datur diuortiũ,dũmodo interuenerit vere adulteriũ:

nam

nam per solum mente cōceptum, etiam si probari posset, nul-
A lo modo Ecclesia sententiam daret diuortij: quia per fornicationem solam mentalem non nocet in aliquo matrimonio vero, quocirca nullo modo ob hoc est diuortium celebrandum, sicut tenet Glos. 32. q. 7. c. Omnes causationes. *Glossa.*

6. conclusio. Causa diuortij sæuitia viri, sicut & furor, sufficiens est. Patet ex. c. Litera. de rest. spoli. Quod probat Præpo. in. c. 1. de diuortijs. Palacios Rubios in. c. Per vestras. 3. nota. Alexan. 5. volumine. consi. consilio. 78. Et si alter alterum veneno occidere tētat, sufficiēs causa diuortij est, vt Gerard. in suis singula. singu. 65. Et furor quando est vehemens, iuxta communē opinionem, quàm refert Alex. in. l. Si cum dote. §. si maritus. ff. solut. matri. quanuis non probet. *6. conclu. Couar. in epi. 2. p. c. 7. §. 5. Palacios. Alexan. Gerald. Alexan.*

ARTICVLVS. II.

B *Vtrùm vir teneatur vxorem fornicariam eijcere per diuortium, sic quòd etiam si nolit, ad id teneatur.*

HOC quæritur, quia potest esse, q sit tanquàm priuilegium in fauorem innocentis concessum, posse eijcere adulteram, & tamen q bene faciat retinendo. Et potest esse dupliciter, vel mulier adulterat, & pœnitet, vel non, sed remanet adhuc in peccato. Ad dubium respondemus quatuor conclusionibus, & prior sit.

Prima conclusio. Si mulier quæ fornicata est, seu adulteriū commisit, emendatur, vir non tenetur eam à se abijcere per diuortium, sed bene facit retinendo. Probatur. Dimittere vxo-
C rem fornicariam est permissionis: & non præcepti, vt patet ex verbis Christi permittentis dimittere ob fornicationem, & vt Glo. 1. Corinth. 6. declarat, sed ad illa quæ permissionis sunt, nullus tenetur, vt est manifestum: sequitur ergo q nō tenetur fornicariam à se abijcere, alioqui non esset permissio, sed præceptum, quod non est dicendum. Vnde. B. P. Augusti. in ser. Domini in monte, & habetur. 28. q. 1. ca. Idololatria dicit. Dominus permisit causa fornicationis vxorem dimitti: sed quia permisit, non iussit. *1. conclu. 1. Ratio. Matt. 19. Glossa. Augu.*

Ratio.2. Secundo. Quilibet potest remittere iniuriam sibi illatam: *Matth.5.* imò aliquando est præceptum remittendi, sed per adulterium vxoris, viro iniuria facta est: ergo poterit remittere, quod si potest remittere, sequitur quod nō tenetur à se abijcere. Dixi, si sit emendata: pro quo sit secunda conclusio. A

2. conclu. 2. conclusio. Vxorem fornicariam, quæ manet in peccato, nec corrigi vult, tenetur vir, sub præcepto abijcere per diuortium, si sunt testes sufficientes, dummodò tamen non credat eam deteriorem futuram. Probatur. *Ratio.1.* Viro incumbit sub præcepto curam habere de vxore, quia rector est, & caput mulieris: *1. Cor.5.* ergo tenetur facere quod necessarium est ad correctionē vxoris, sed abijcere eam videtur necessarium, quandoquidem retinendo non vult emendari, ergo tenetur abijcere.

Ratio.2. Item. Quia tale diuortium ab Ecclesia creditur declaratum ex verbis Christi ad emendam adulterantis, vt ob confusionem resipiscat: ergo videtur quòd debeat abijcere à se. Dixi, si duret in peccato, quia si emendata est, nullo modo tenetur abijcere, sed est permisio, vt dictum est in prima conclusione. Dixi etiam, si adsint testes: quia dato nolit emendari, si non sint testes, per quos debeat conuinci, & Ecclesia posit sententiam proferre diuortij, non tenetur abijcere: quia in casu, quo ipsa non vult emendari, tenetur abijcere per sententiam Ecclesiæ, vt post dicemus, & nō propria authoritate, sed vbi non sunt testes sufficientes ad sententiam proferendam, Ecclesia non celebrabit diuortium, ergo in tali casu nō tenetur vir abijcere eā denunciando crimen eius: imò fortè peccaret denunciando, licet si deficeret in probatione, non esset obligatus ad pœnā talionis, vt posteà erit manifestum. B

Dixi præterea verum esse, dummodò non credat deteriorem futuram post diuortium: nam si id credat, licet posset abijcere, non tenetur, quia ratio quare tenetur abijcere nolentem emendari, est, quia tenetur omnibus modis correctionem eius curare. Et debet isto medio vti, abijciendo eam, vt saltim confusa propter diuortium, resipiscat: ergo vbi crederet tale mediū non esse conueniens illi fini, non teneretur apponere, quare nec abijcere: nam maius expressum est præceptum de correctione fraterna, quàm de abijciendo adulteram, quæ nō vult *S.Tho.2.2. q.33.* C

emen-

emendari: tamen hoc non obstāte, non tenemur corripere, quā *Abulen.*
A do non est spes, ꝙ correctione fiet frater melior, sed deteriorabitur: sequitur ergo à simili in præsentiarum, ꝙ si cognosceret probabiliter eam deteriorem futuram post diuortium, non teneretur à se abijcere. *Matt. 18. q. 69.*

3. conclusio. Vir dubitans de vxore fornicaria, an melior, vel deterior erit post diuortium, si mulier non sit infamata de adulterio, nullo modo tenetur per diuortium abijcere: imò dato sit infamata, si tamen adhuc non creditur veram esse famam, non tenetur abijcere eam, etiam si probabiliter credat meliorem futuram si dimittat. Probatur ex Aristo. Amicabilia quæ sunt ad alterum, veniunt ex amicabilibus quę sunt ad se: quia priùs homo seipsum debet diligere, & deinde proximum sicut seipsum. Ex eiectione vxoris fornicariæ sequitur infamia viri, quæ maximum malum est inter mala corpo-
B ris: quia erat occulta fornicatio, & per diuortium debet innotescere, sed cū tanto periculo suo & malo non tenetur ad correctionem fratris delinquentis: ergo nec tenetur ad abijciendum fornicariam, etiam si credat meliorē futuram, quia amicabilia ad alterum debent procedere ex amicabilibus ad se, cū priùs debeat sibi bonum velle, & post proximo: sed qui cū tanto damno suo alterius correctionem vellet, non diligeret seipsum: ergo non tenetur in tali casu abijcere, quia quando est probabilis timor de aliqua læsione corporali, in quàm incurret quis, si fratrem corripiat delinquentem: & certò sciat emēdandum, & non aliàs, non tenetur quis fratrem corripere, licet bene fieret: quia Deus non astrinxit ad illud præceptum cum tali damno, quicquid dicat Gabriel, & Adrianus, & Caieta. A fortiori ergo sequitur, quòd vbi maius damnum incur-
C ritur, vt est infamia ex abiectione fornicariæ, etiam si emendādam credat, & non aliàs, non tenetur vir eam abijcere: imò dato esset infamia, sed adhuc nō creditur vera infamia, non tenetur, quia abijciendo debet in iudicio probari: at damnum notabile est, quòd illa infamia, quæ erat adhuc sub dubio, fiat certa per iudicis sententiam: sequitur ergo ꝙ vbi ista euenirent, non teneretur vir fornicariam à se abijcere, sed licitè, etiam ipsa nolente, potest sustinere, prudenter instigādo, & monēdo ad eius

3. conclu.
Arist. 9. Ethi. c. 8.
Mayro. super. li. 1. de ciuita. ca. 9. veri. 7.
Abulen. vbi sup.
Soto in relectione de tegēdo secre. mē. 2. q. 2. cōc. 6. Contra Gabri. lecti. 74.
Adria. in 4. de corect. fra.
Caiet. 2. 2. q. 33. ar. 2. ad. 3.

correctionem. Sed in casibus prædictis non est dubium, quin licitè faceret abijciendo eam per sententiam Ecclesiæ, vt post dicemus: verum non tenetur abijcere. De quo sit regula. Quãdocunque vir tenet vxorem fornicariam, nolens abijcere, si id faciat, vel sub spe correctionis, vel vt ipse non infametur, aut ipsa, non peccat retinendo: sed peccaret vir, quando non speratur emenda, & est res manifesta, & non dimittendo, existimatur virum fouere adulterium, & patrocinium, aut auxilium dare, tunc enim teneretur abijcere eam: nam suæ conscientiæ tenetur prouidere, & tollere scandalum aliorum. Et quia scandalizaret, quando fornicatione existente publica, de qua non emendatur mulier, non expellitur, tenetur expellere. A

Regula. *S. Tho. 2.2 q. 33.*

4. conclusio. Licet vir vxorem fornicariam non teneatur statim abijcere, potest tamen per vnam solam fornicationem, etiam si emendetur, tamen non sic per crimen infidelitatis potest abijci, nisi perseueret in illo. Volo dicere, dato ita sit (vt determinauimus) diuortium fieri per infidelitatem, vt est crimen hæresis, & similiter per fornicationem carnalem, tamen est discrimen: quia in fornicatione carnali potest statim abijci per Ecclesiæ sententiam, sicut determinatum est in capitulis allegatis, & abijciendo, vtitur iure concesso, etiam si ipsa quæ fornicata est, emendetur: verum per hoc quòd vnus côiugum incidit in hæresim, non potest alius statim abijcere: quia in illo textu suprà allegato, de diuortijs. c. Quæsiuit. dicitur, quòd si sollicitauerit ad infidelitatem, & cętera. ergo videtur requisitam pertinaciam, ad infidelitatem. Et tandem est determinatio B. P. August. lib. de adulterinis coniugijs. 28. quæst. 1. cap. Non solum mœchatio est illius, quæ carnem suam coinquinat, sed etiam qui simulachrum facit, mœchatur. Quòd si in his factis perseuerat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli viuere cum illa. Si autem, & tu particeps peccati illius erit. Sic dicit Glo. 28. q. 1. c. Idololatria. Sed nota, ꝙ propter fornicationẽ corporalẽ semel commissam potest eam dimittere. 32. quæst. 1. cap. Dixit dominus. Propter spiritualem verò non, nisi perseueret. B C

Postre. cõclu. *Albertus Magnus. d. 35. ar. 6* *Castro de iusta puni. hære. li. 2. c. 7.* *Couar. 2. p. epi. c. 7. § 5. nu. 5.* *August.* *Glos.*

ARTICVLVS. III

Vtrùm mulier poßit virum de adulterio accusare.

A VTRVM eadem sit ratio viri, & fœminæ quantum ad accusandum fornicationem, & ad diuortium, & ad pœnam, quæ debetur secundum leges humanas: nam videtur disparitas, & inæqualitas, quia caput est mulieris vir, & dominus, quomodo ergo æqualia iura habent? Non enim decet membra contra caput, vel seruum contra dominum agere actione iniuriarum. *1. Cor. 5.*

Prima conclusio. Quia vir & vxor quantum ad ea quæ matrimonij sunt, ad paria obligantur, diuortium fiet propter fornicationem viri, sicut & mulieris. Probatur quòd ad paria obligentur, quãtum ad ea quæ sunt matrimonij. In. c. Gaudemus. de diuor. dicitur, ꝙ sicut non licet eidem mulieri habere plures viros, sic nec licet eidem viro habere plures vxores post legem Christi. Item. Aequaliter tenetur reddere debitum vir vxori petenti, sicut vxor viro. 1. Corinth. 7. Ex isto patet. 2. pars conclusionis, ꝙ diuortium dabitur propter fornicationẽ viri, si vxor petat, sicut è cõtrario. Nam diuortium datum est in pœnam præuaricationis fidei matrimonij: ergo vbi est prę-uaricatio, erit & talis pœna, sed sic est, ꝙ viro fornicante, est prę-uaricatio fidei matrimonij: quàm æqualiter tenentur seruare vir & fœmina coniugati: ergo si propter fornicationem vxoris diuortium conceditur, etiam concedetur propter fornicationem viri. *1. conclu.* B *ratio. 2. p.*

2. conclusio. Cùm per fornicationem viri, vel fœminæ, diuortium detur, & peccatum viri sit grauius, potior ratio est, vt viro fornicante, diuortium concedatur, quàm fœmina fornicante. Probatur. Vbi magis militat causa diuortij, ibi & faciliùs diuortium debet concedi: sed causa diuortij, quæ est fractio fidei, magis militat in viro, quàm in muliere: quia plus peccat vir: ergo faciliùs debet diuortium concedi viro fornicante, quàm si de fœmina fornicata esset. Probo assumptum, ꝙ plus peccet vir quàm fœmina. Primo ex minori impulsiuo, vel inclinatione ad peccandum: quia vbi maior inclinatio, vel impulsio ad peccatum, minuitur peccatum: sed in fœminis est *2. conclu.* C *Ratio.* *s. Tho. 1. 2 q. 75. ar. 5*

maior impulsio, quia magis habent de humore, & ideo facilè ducuntur ad venerea, quod non sic in viris, ergo ex ista parte grauior est peccatum viri. Secundo. Vbi minor virtus est ad resistendum, ibi & minuitur ratio peccati, sed in fœminis minor virtus est resistendi passionibus, quàm in viris, ergo minùs erit peccatum in eis, & maior in viris, vbi maior virtus est ad resistendum. Quòd sit in fœminis minor virtus, patet: quia virtus resistendi passionibus est ratio, sed in mulieribus deficiens est valde, ita vt Aristote. dicat, mulieres non vocari propriè cõtinentes, sicut neq; bestiæ. Et hoc propter facilem inclinationem in concupiscentias. Aristo. quidem continentem vocat illum, qui passionibus insurgentibus, etiam vehementibus, resistit, & non succumbit, at quia mulieres (vt in plurimum) non resistunt, dicit eas non plusquàm bestiæ continentes esse: quia nec bestiæ resistunt passionibus. Quare mulieres non videntur habere opinionem vniuersalem, sed mouentur quasi violenter à delectabili particulari, propter facilitatẽ nimiam. Et sic contingit in bestijs, quibus est naturalis conditio sequi concupiscentias, eo q̄ non habent vniuersalem opinionem, sed extimationem particularem: & sequũtur obiecta delectabilia proposita, ex necessitate quadam, & non ex electione. Et licet in mulieribus non sit omnino sicut in bestijs, cùm habeant rationem, tamen assimilantur ipsis aliquo modo: quia ex debilitate rationis, per quàm deberent resistere passionibus, non resistunt. Nec habent considerationem quo modo malum fugiendum, sed solum istam particularem. Hoc est bonum, delectabile. Ob quod B. Chryso. dixit, propriam passionem mulieris esse luxuriam, sed in viris nõ sic: quia in eis est iudicium firmius, & plus viget ratio, qua resistendum est. Vnde vir peccans ex ista parte, grauius peccat fœmina. Itaq; cum grauius sit peccatum, maior ratio diuortij erit viro peccante contra matrimonium, quàm si fœmina peccat. Hęc dicta sint, non iniuriam fœminarum, vt de omnibus intelligatur sermo, sed loquimur vt in plurimum de fœminis, sua considerata conditione, quia per gratiam Dei plures sunt quę viros excedunt in resistendo passionibus.

3. conclusio. Licet ita sit, fornicatione considerata, grauius esse

Margin notes: Ratio. 2. — Arist. 7. Ethi. c. 5. — Tiraquel. l. 9. cõm. nu. 12. — Chryso. — Propria passio mulieris est luxuria. — 3. conclu.

esse peccatum viri, quàm fœminæ: sed quia inquantum adul-
A terium, grauius est fœminæ, quàm viri: & eo æqualis est ratio diuortij amborum contra matrimonium peccantium. Probatur quantum ad rationem adulterij attinet, grauius peccet fœmina, quàm vir. *Ratio.* In adulterando enim frangitur fides matrimonio debita. Et muliere adulterãte, fit contra bonum prolis, quod non fit directè viro adulterante: nam vxor adulterãdo facit incertam prolem viri: quia nescitur vtrùm sit ex legitimo viro, aut ex adultero. Faciendoq; incertam prolem, priuat virum quodam naturali bono, quod est cognoscere filium, quia ex incertitudine parens non cognosceret filium. Item: sequeretur quod hæreditas transiret ad extraneos, viro autem adulterante: non sequũtur ista incõuenientia, ob quod quãtum ad adulteriũ attinet, grauius videtur peccare fœmina, quàm vir: & si ex parte passionis, vel virtutis ad resistendum grauius peccat vir, quàm fœmina, vt diximus. Quibus compensatis, ve-
B rum est eos ad paria esse obligatos quantum ad hoc. Nam quẽadmodum per fornicationem mulieris viro petente, diuortium conceditur: ita & per fornicationem viri vxore petente, & probante. *Vigue. ca. 16. §. 7. ver. 9.* Et licet dubitet Caiet. Matth. 19. an sit æqualis ratio inter virum, & fœminam: *Caie.* dubitandum non est, vt patet, 32. q. 7. ca. Apostolus. &. ca. Placuit. &. 32. q. 5. ca. Præcepit. &. q. 6. c. Christiana religio. Quod clarè Alexander ab Alexã. lib. 4. Genia. dierum. ca. 8. ostendit dicens, apud aliquas nationes vir, & vxor pari voto dicere: tuas res tibi habeto. *Alexan. ab Alex.* Vnde pãtet ad paria iudicari.

ARTICVLVS. IIII.

C *De diuortio quo ad pœnas legis, scilicet, capitalis sententiæ.*

LOQVENTES autem nõ de diuortio, sed de pœna legum humanarum, quæ fertur contra adulteros, scilicet, capitalis sententiæ, quæritur, vtrùm vxor possit accusare maritum, vt pœna capitis puniatur. Prima conclusio.

Ad pœnam, quæ infertur secundum leges humanas pro adulterio, licet vir possit propriam vxorem ac- *1. conclu.*

Ratio. cusare, non tamen vxori permittitur. Probatur ipso tenore legis, vt patet. C. De adult. l. Castitati. vt adducit Glos. in. ca. Tuæ. de procura. Olim quidem pœna capitalis sententiæ dabatur contra adulteram: sed moderatio nunc est facta, vt aperte constat. C. De adulterio. Authentica. Sed hodie. Tamen vt constat ex tenore legis non licet id ipsum mulieri respectu viri: nam licet posset agere propter fornicationem viri ad diuortium, non tamen potest agere contra virum ad pœnam legum humanarum. Ratio potest esse: quia non expedit punire viros adulterantes, sicut mulieres. Quod patet ex fine legis humanæ, ad quàm non spectat omne crimen punire, sed solum illud, sine quo bonum politicum, & pax ciuium conseruari non potest: imò permittit malum, non puniendo, si ex tali permissione melius conseruetur respublica in pace, sicut meretricium permittitur: quia sic meliùs bonum politicum conseruatur, non sic est de lege Diuina, quæ simpliciter vult omnes facere bonos, & non solum bonos ciues. Et quia simpliciter vult facere bonos, omne malum prohibet, & nullum permittit, quod non facit lex humana: licet legislator ad id debet tēdere. Ob quod in lege humana non conceditur vxori, actio iniuriarum contra virum ad pœnam adulterij, quia expedit paci reipublicæ: vt non idem ius concedatur fœminis, quod habent viri: quia ex hoc sequeretur turbatio in republica, & periret bonum politicum, quod habet lex humana tanquàm finē, etiam si virtutis bonum ibi quærat, at quia adulterium ex parte mulieris nimium nocet reipublicæ, propter incertitudinem prolis ex parte parentum: ex hoc punit adulteriū fœminæ, viro accusante, & non viri: quia non sequitur si vir adulteratur tale malum, neq; aliqua turbatio, si fiat commixtio cum soluta. Vnde in nulla republica concessum est fœminis viros suos accusare de adulterio ad pœnam capitalem, quia maritus cognoscens aliā mulierem, parum nocet propriæ vxori: vxor vero cognoscens alium virum, nimium nocet. Quare tam leges humanæ, quæ nūc sunt, quàm etiam lex Moysi, punierunt adulteriū fœminarū, & non virorum: si cum solutis miscebantur. An possit vir vxorem in adulterio captam interficere impunè in foro animæ, sicut potest in foro exteriori, vt patet, l. Gracchus.

Soto de iust. et iure. lib. 5. q. 1. art. 3.

Ad diuortiū potest agere fœmina vt vir sed nō ad pœnā legis.

S. Tho. 1. 2. q. 91. ar. 4

Abulen. Matth. 5. q. 111.

Dubium.

A

C

Ad l.

Ad l. Iulian. de adul. & l. Marito. ff. eod. tit. non est in propo-
A sito discutiendum, licet sit tenendũ, quod in foro conscientię non licet: quia non debet quis damnari, nisi priùs audiatur. Post declarationem criminis, & condemnationem, tradita marito, vt si velit interficiat, potest maritus eam interficere sine peccato. De quo Medina. de resti. q. 3. causa. 4. & Soto. de iustitia, & iure. lib. 5. q. 1. art. 3. vide ibi, quicquid alij dicant, etiam data potestate per iudicem non licere: quia non est præceptum. De quo alibi latiùs, cùm non sit præsentis speculationis. *Et sic debet intelligi quod nos in. 1. p. diximus licere interficere, scilicet, post condemnationem. ar. 14. con. 2. ibi declaratum est.

S. Tho. d. 37. q. 2. Abulen. Matth. 5. q. 113. Medina. Soto.

2. conclusio. Coniugatus vir, adulterium committens cum soluta, à nullo potest accusari ad pœnam capitis. Probo. Si deberet accusari, maximè quia est violator tori alieni: ergo ad ip-
B sum pertinet accusare, cui facta est iniuria, sed solum iniuria fit vxori, si qua fit, & non fit iniuria ipsi mulieri, cum qua commiscetur: quia soluta est, vt dixi: ergo ad solã vxorem attinet accusatio, sed vt patet ex conclusione præcedenti, ei non permittitur per legem accusare: sequitur ergo coniugatum ad solutam accedentem, à nullo posse accusari.

2. conclus. Coniugatus cũ soluta peccãs nõ potest accusari ad pœnã capitis

3. conclusio. Si coniugatus ad coniugatam accedat, licet nõ possit accusari à propria vxore, datur tamen per legem, vt accusari possit à viro vxoris, cùm qua adulterium commisit. Patet ex ipsa lege. Nam si aliquis deprehendit vxorem adulterãtem, potest agere actione iniuriarum, accusando ad pœnam legis adulteram vxorem: & adulterum. Idem si adulterans sit solutus, dummodò cùm coniugata commisceatur. Ratio huius legis hæc est, quia ad legem humanam, quæ habet pro fine bo-
C num politicum, spectat suis legibus procurare pacem reipublicæ: sed ad pacem reipublicæ, & bonam conuersationem ciuium inter se spectat: quòd viri possint accusare, & vxores, & adulterantes cum vxoribus, quia esset turbatio continua in republica, si non liceret, ergo licet. Et sic patet quomodò quantum ad pœnam latam secundum leges humanas ciuiles, non ad paria obligantur vir & vxor: sed aliquid potest vir, quod non vxor; & hoc, quia est finis ipsarum legum bonum politicum: quod optimè conseruatur, aliquid permittendo viris,

3. conclu. Ratio. Ratio legis.

& neganda fœminis, secundum verò legem Ecclesiæ, quæ habet finem spiritualem: æqualis pœna iniungitur adulteræ, & adultero: & idem ius conceditur vtriq; quantum ad accusandum adulterum, sicq; diuortij sententia profertur ab Ecclesia, siue adulterium sit ex parte fœminæ, siue ex parte viri. A

ARTICVLVS. V.

Vtrùm requiratur sententia Ecclesiæ ad diuortium.

VTRVM liceat diuortium fieri sine sententia Ecclesiæ. An liceat viro quàm primum scit vxorem adulterium cōmisisse, diuertere ab ea per separationem, & idem liceat fœminæ, quàm primum cognouit virum adulterasse.

Argu. Videtur ꝙ liceat, non spectata sententia iudicis, quia id possumus, quod iure possumus, sed iure expressum est, & præceptũ diuortium propter adulterium, vt patet Matth. 5. & 19. vbi dominus dixit, propter fornicationem licitè vxorem posse dimitti. Idipsum etiam iura humana intelligẽtes determinant, vt patet, eodem ti. ergo non est necesse spectare iudicis sententiam, vel Ecclesiæ, sed statim poterit quilibet diuertere. B

In contrarium. In contrarium tamen est determinatio Ecclesiæ in. c. suprà allegato.

Notandũ Notandum, separationem propter adulterium fieri posse dupliciter. Vno modo quantum ad torum solum, existẽte mutua cohabitatione. Secundo modo potest fieri separatio quantum ad torum, & quantum ad mutuã cohabitationem. Respõdetur ijs notatis.

1. conclu. Prima conclusio. Separatio quantum ad cohabitationem, nullo modo potest fieri propria authoritate, etiam si sit cognitum adulterium, sine sententia Ecclesiæ. C

Ratio. 1. Patet. Nemo potest sibi ius dicere, vt in Rub. C. Ne quis in sua causa iudicet, vel ius sibi dicat: sed necessariò quidam est actor, & alius est reus, & iudex est medius inter vtrunq;. Ibi. Inter vtrunq;. ca. Forus. de verb. significatione, sed si innocẽs, cognito adulterio, statim diuortium celebraret quantum ad cohabitationem, sibi ius diceret, & sententiam ferret, cùm ipse sit actor in tali iudicio, ergo nullo

nullo modo ei licet propria authoritate diuortiũ celebrare.

A Secundo. Nullus potest actum exercere, ad quem iurisdictionem non habet, c. Vt animarum periculis. de consti. lib. 6. sed ad imponendam poenam nullus nõ iudex iurisdictionem habet, vt patet. 33. q. 2. §. In hoc. ergo neq; ad diuortium celebrandum, quia celebrare diuortium statim cognito adulterio, poena est, quæ infertur delinquenti: sequitur ergo, quod nullus imponere potest, qui non sit iudex quare necessaria est Ecclesiæ sententia, cum innocens iudex non sit.

Tertio. Si posset quis sine sententia Ecclesię statim cognito adulterio diuortium celebrare: sequeretur, quod diuortio facto, illo qui commisit adulterium, petente restitutionem, non deberet restitui, sed præcipitur, vt patet, Extra. de diuor. c. Significasti. quando non est notorium, etiam si sit cognitum: & à simili

B in. c. Literas, de restitu. spolia. vt si vir eiecit propria authoritate vxorem adulteram, & ipsa petit restitui, Ecclesia præcipit restitui, nisi ipsa postea adultera sit: sequitur ergo quòd quãdo iubetur restitui, nõ potuit propria authoritate vir eijcere adulteram, aut foemina adulterum, sed necessaria est priùs sententia Ecclesiæ: nam verè restitui cogitur, etiã si vir obijciat adulterium, nisi habeat probationes in continenti paratas. Ista conclusio intelligenda est, quãdo matrimonium fuit contractum in facie Ecclesiæ, vel coram testibus: quia si fuerit clandestinũ, statim cognito adulterio, potest fieri separatio quoad cohabitationem, vt bene Ricardus (de quo infrà art. 9. conclu. 4. dicemus) & Archiepiscopus.* Modo tamen hæc limitatio non militat cum matrimonium clandestinum, quod sine testibus & ministro fuerit celebratum est nullum, vt infrà in fine.

C Post adulteriũ cognitum, siue sit ex parte foeminæ, siue viri, poterit innocens sine Ecclesiæ sententia celebrare diuortium quantum ad torum tantum. Probatur: Vir potest se seruare indemnem secluso præiudicio tertij, sed diuortium celebrãdo quãtum ad torum (post cognitum adulterium) se seruat indemnẽ non incurrẽdo bigamiam: quàm incurreret, si commisceretur vxori adulteræ: ergo licitè diuortium celebrat quantum ad torum sine iudicio Ecclesiæ, non enim obligatur ipse ad tantum malum poenæ subeundum sicut est bigamia.

Ratio. 2.
Vide Corasiũ in commen. §. Nihil cõmune. l. Naturaliter. regula. 6. nu. 10.
Ratio. 3.
S. Tho. in addi. q. 62. ar. 1.
Vigue. in suis insti. c. 19. §. 7. ver. 9.
Ricar.
S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 21.
*
2. conclu.
1. ratio.

Secundo.

Ratio.2. Secundo. Non tenetur vir remittere iniuriam sibi factam in adulterio, sed potest licitè ad diuortium agere: sed si non posset absq; Ecclesiæ mandato quantum ad torum diuortium celebrare, teneretur remittere iniuriam. Probatur ex superius dictis. Nam quando post cognitum adulterium innocens cõmiscetur adulteræ, & benignè, & placidè tractat, remittere videtur iniuriam, & non poterit post eam accusare de adulterio: sequitur ergo cùm non teneatur ad hoc, ꝙ poterit diuortium celebrare. A

Ratio.3. Tertio. Si non posset quantum ad torum diuortium propria authoritate celebrare, esset, quia qui adulterium cõmisit, potest debitum exigere, & innocens reddere tenetur: sed non tenetur postquàm cognitum est adulterium, ergo potest quantum ad torum diuortium celebrare.

3. conclu. 3. conclusio. Si contingeret adulterium inter aliquos, & nõ posset de facile esse aditus ad iudicem Ecclesiasticum, & ex separatione quantum ad cohabitationem nullũ sequeretur scandalum, crediderim probabiliter posse fieri, non spectato iudicio Ecclesiæ. B

Ratio. Probatur. Tota ratio quare est necessariũ spectare iudicium Ecclesiæ est, ne detur occasio diuertendi sine causa, ex sola suspitione adulterij: nam Ecclesia propter suam sententiam non dat ius diuertendi, sed solũ declarat ex dicto Christi posse separari tales post probatum adulterium, ergo innocens ante sententiam Ecclesiæ habebat ius ad diuertendum, & non cohabitandum: sequitur ergo quòd poterit diuertere, nõ spectat sententia iudicis Ecclesiæ. Probatur. Sententia iudicis Ecclesiastici est necessaria ad obuiandum fraudi, & dolo, qui posset euenire: si cuilibet diceret diuertere suo iudicio. Ergo vbi cessat fraus, & dolus (quòd adulterium tale est vt probari posit, & non malitiose fingitur) poterit diuertere secluso scãdalo (quia fortè posset generari ex tali diuortio) & tunc propter scandalum nullo modo liceret fieri sine sententia Ecclesiæ. Dixi, vbi non est facilè aditus ad iudicem Ecclesiasticum: C

Pro neophytis nota. quia vbi esset facilè aditus, credo verum esse quod determinatum est suprà. Et sic si apud noui orbis neophytos casus contingeret: & non possent facilè adire propter distantiã iudicis Ecclesiastici, & nullum sequeretur scãdalum, probabile est, si talis

innocens non cohabitaret tali adulteræ,sed viueret solus in cō-
A tinentia,nullum committere peccatum,nam quādo diximus necessariam esse Ecclesiæ sententiam,intelligitur,vbi commodè haberi potest iudex,qui talem proferat, sed vbi non facilè, poterit vti iure concesso à Christo,posse vxorem dimitti propter fornicationem. *Matt. 19.*

4.conclusio. Innocens sciens vxorem adulterasse, quod tamen probari non potest, licet sententia excommunicationis compellatur simul cohabitare cum vxore,& debitum reddere: licet posit, si velit præcepto Ecclesiæ obedire,non tamen peccat debitum denegando. Probatur à simili in. ca. literas.de restitutione spolia: vbi mulier sciens impedimentum matrimonij,licet compellatur per sententiam excommunicationis, non tenetur debitum reddere. A simili ergo, qui sententia excommunicationis compellitur vxori adulteræ debitum red-
B dere,quandoquidem non tenetur reddere: potest licitè sententiam excommunicationis subire,& non reddere: quia si redderet timore excommunicationis,bigamus fieret. *4.conclu. 1.ratio. c. Inquisitioni.de sē ten. excō.*

Secundo. Ratio quare Ecclesia compellit innocentem reddere debitum adulteræ est,quia Ecclesiæ non constat de adulterio,eo q probari non potest, si tamen constasset, sententiam diuortij daret,sicut solet,& habet determinatum: sequitur ergo q si innocenti constat de falsa Ecclesiæ præsumptione (seclu so scandalo) non tenetur obedire Ecclesiæ præcipienti, vt si aliquis iniustè damnatus esset (iustè tamen secūdum allegata, & probata) non est dubium, si posset euadere à pœna, secluso scādalo, non peccaret liberando se, vel non obediendo, aut non sustinendo. Ergo etiam à simili, dato in casu innocens excommunicetur: & vsq; ad mortem maneat nolens obedire, excom-
C municatione nullo modo dānaretur: nam tenendum tāquàm verum, leges obseruandas esse non tantum iuxta verba, quantum iuxta intentionem legislatoris. Itaq; quomodocunq; cōstet de intentione legislatoris, si fiat iuxta talem intētionem, optimè lex obseruatur. Vnde talis posset, scandalo secluso, recipere sacramenta, acsi non esset excommunicatus. *Ratio. 2. Dānatus solū secundum allegata, & probata potest fugere. Notandū S. Tho. 1.2. q.95.*

5.conclusio. Si adulterium est notorium, sic q nullus maneat tergiuersationis locus, innocens authoritate propria, non *5.conclu.*

spectato

spectato iudicio Ecclesiæ, potest adulteram dimittere & quo ad torum, & quantum ad cohabitationem, etiam si aliqui con A trarium dicat. Probatur. Necessaria est sententia Ecclesiæ ad diuortiũ (vt constat) de adulterio cõmisso, vt non fraudulẽter diuertant inter se cõiuges: ergo vbi iam adulterium notum factum est, non est necessaria sententia Ecclesię. Frustra quidem tunc fieret examinatio causæ per testes, vbi ista notorietas crimen manifestat. Sicut dicitur in l. 8. tit. 2. part. 4. Istam conclusio. tenet Hostien. ex. c. Significasti. Extra, de diuortijs. & Abbas in. c. finali. de adulte. Idem Innocen. & Panor. in. c. Porrò. eodem titulo.

s. Tho. 4. d. 35. ar. 3. Syluest. in verbo. Diuortiũ. 48 Hostiens. Abbas. Innocen. Panor.

Dubium. Sed quid si vir vxorem in adulterio comprehendat, nunquid potest eam retinendo, dare ei debitum quando libet, & negare? Dicendum, quòd si non dimittit, tenetur reddere eo modo quo ante adulterium. Et si secretum est adulterium, nocens potest petere sicut antè: quia nullus tenetur sibi ipsi pœnam inferre. g

solutio.

Nunc restat respondere ad argumentum in contrarium, vbi dicebatur, iam esse diffinitum per legem Christi, licere propter fornicationem dimittere vxorem, & sic non esse opus spectare sententiam Ecclesiæ, quòd dato sit verum, sic diffinitum esse à Christo, tamen illud fuit per modum legis, & non per modum sententiæ. Distant quippè ista duo, lex, & sententia. quia lex est præceptum, & regula quædam agendorum in vniuersali, non applicat ad aliquem casum in particulari: sed datur de vno negotio, & extenditur ad omnia negotia similia, at sententia iudicis est diffinitio quædam secundum legem, applicata tamẽ ad casum in particulari. Fit enim per sententiam, vt lex quæ data est in vniuersali, intelligatur applicata ad istum casum in particulari. Et sic lex, & sententia differunt: sicut vniuersale, & particulare. Vnde Aristo. differentiam ponit inter iustum legale, & iustum sententiale: quia leges semper indigent sententijs, ad hoc ꝙ applicentur ad particulare. Exempli gratia. In medicina est necessarius expertus medicus ad applicãdum leges medicinæ ad istum hominem, & ad istum morbum: quia non sufficerẽt canones, & leges medicinales, deficiente tali medico. Sic in politicis. Ad debitum C

Ad argumentum. Differũt lex, et sententia. Aristo. 5. ethi. c. 7.

regimen politiæ, etiam si leges sint scriptæ, quibus debeat ipsa
A respublica gubernari, & regi: est necessarium sint iudices, per quos applicentur leges scriptæ ad particulares casus, & negotia emergentia. Ob quod dicimus in præsentiarum, quòd licet lex fuerit data de dimittenda vxore propter fornicationem: nihilominus necessaria sententia iudicis est, ad applicandum huiusmodi legem tali negotio, in casibus suprà dictis, quando non est fornicatio publica: nam si publica sit, notorietas facti videtur habere vim iudicis applicantis legem ad particulare factum, sicut tam manifestus posset esse morbus infirmi, quòd cognita medicina, non esset opus medico ad talem applicationem, cum sententia maximè requiratur, ne in applicatione legis ad casus particulares facilè decipiamur, quare
B non cuilibet conceditur talis applicatio, sed vbi casus notorius, notorietas sufficit.

ARTICVLVS. VI.

An facto diuortio possit innocens reconciliare sibi nocentem.

PRO dubij decisione notandùm, reconciliationem posse intelligi, vel postquàm fuit sententia diuortij data per Ecclesiam, vel solum quãdo innocens propria authoritate eiicit adulteram. *1. Nota.*

Secundo. Potest esse reconciliatio, vel vno consentiente, vel vtroq;. *2. Nota.*

C Tertio. Potest intelligi de diuortio facto propter fornicationem carnalem, vel etiã de diuortio facto propter hæresim, vel infidelitatem. Respondetur. *3. Nota.*

Prima conclusio. Diuortio facto per sententiam Ecclesiæ propter adulterium, potest innocens sibi reconciliare nocentẽ, si voluerit. Probatur. Recõciliare dimissam, vel dimittere fornicantẽ, videtur eiusdem potestatis: sed (vt superius diximus) innocens potest si vult non dimittere adulteram, sed retinere: ergo etiam poterit reconciliare si voluerit, vel si non potest recõciliare, non poterit post peccatũ retinere licitè. Et probatur *1. conclu.* *1. Ratio.* *1. Cor. 7.*

ex

ex beato Paulo dicente. Quòd si mulier recesſit à viro, aut debet sibi reconciliari virum, aut debet manere innupta: sequitur ergo quòd est in potestate innocentis reconciliare nocentem. A

Ratio.2. Secundo. Sententia diuortij non fertur de necessitate iuris, sed solum ad petitionem partis: nam dato publicum sit adulterium, Ecclesiam non dat sententiam diuortij, nisi ad petitionem: sequitur ergo quòd sicut per petitionem partis Ecclesia diuortium concedit, reconciliatio etiam fiet per voluntatem illius, qui passus est iniuriam. Et patet non dari sententiam diuortij nisi ad petitionem partis: alioqui si ex iure daretur, potiùs deberet dari, quando vterq; coniugum adulterium commisit, quia hoc grauius est, tamen non datur, vt suprà diximus ex c. Significasti. Extra, eodem titulo.

2. conclu. 2. conclusio. Reconciliatio post diuortium fieri potest ab innocente, etiam si innocens diuortium petiuit, & nocens nolit reconciliari. Conclusio hæc ponitur propter aliquos, qui dicunt, quòd si innocens petiuit diuortium, post non poterit reconciliare sibi nocentem sine consensu ipsius adulteræ, seu nocentis. Probatur. Nemo consequitur priuilegium, vel immunitatem propter peccatum: sed ante fornicationem, seu adulterium, tenebatur ille qui adulteratus est, debitum reddere cõiugi petenti: ergo propter tale peccatum numquàm est liber à tali obligatione, si ergo non est liber, poterit cogi per innocentem ad reconciliationem. B

Ratio.1.

Ratio.2. Secũdo. Innocens non priuatur iure suo propter peccatum alterius, neq; seruitutem quàm habet in peccantem. C. de adul te. sed qui adulteratus non est, habebat ante sententiam diuortij ius, & seruitutem quandam ad exigendum debitum, cùm esset dominus corporis alterius per matrimonium, ergo nõ est priuatus isto iure propter peccatum ipsius. C

1. Cor. 7. *ad Ro. 7.*

Ratio. 3. Tertio. Sententia condemnatoria afficit, & punit delinquẽtes, cùm ergo sententia diuortij sit pœnalis, solum nocere debet delinquenti: at noceret innocenti, si non posset sibi nocentem reconciliare, dicendum ergo ꝙ potest: nam per sẽtẽtiam diuortij non aufertur innocenti ius petendi debitum: sed in fauorẽ ipsius eximitur à iure, quòd alius habebat super eum petendi,

tendi.

tendi, sic q non teneatur iam innocens reddere nocenti, si no-
A lucerit: sequitur ergo, cùm non sit propter sententiam diuortij priuatus tali iure: q poterit sibi reconciliare etiam inuito nocente, & vti iure suo exigendo debitum. Et intantum hoc est verum, quòd innocens, ad cuius petitionem diuortium celebratum est: statim, data sententia, posit volare ad religionem, vel ordinem sacrum suscipere: & non potest nocens, quæ adulterata est, repetere eum. Extra, de conuersio. coniuga. cap. Veniens. Et. c. Constitutus. quia per adulterium perdidit ius quod habebat in eum. Tamen nocens, contra quem data est sententia diuortij, non potest statim intrare, nisi ex licentia innocentis: sicq; debet petere reconciliationem, quàm si innocens non concesserit, poterit intrare monasterium, vt patet in. c. Gaudemus. Extra, de conuersione coniuga. Ingressoq; monasterium nocente, quandiu non est professus, potest innocens sibi recon-
B ciliari. Sequitur ergo ex istis, cùm innocẽs propter diuortium non perdat ius quod habet in nocentem: q poterit sibi reconciliare quando voluerit etiã ipsa nolente: nam si postquàm ingressus est religionem ante professionem potuit, poterit etiã ante ingressum religionis.

3. conclusio. Quanquàm innocens posit, vtens iure suo, sibi reconciliare nocentem post diuortium, non tamen ad hoc tenetur, nec compellitur, quantuncunq; ipsa fuerit emendata. Probatur in. ca. Gaudemus. Extra, de conuersi. coniug. vbi dicitur, q Episcopus debet monere innocentem, vt reconciliet sibi nocentem emendatum, q si noluerit, non debet ad hoc cõpelli. Ratio est: quia sententia diuortij lata est ab Ecclesia ex di- *3. conclu.* *1. Ratio.*
C ctis Christi in fauorem innocentis: sequitur ergo, q poterit vti tali fauore, alioqui si reconciliare teneretur, parum fauoris ei esset concessum.

Vltrà. Si teneretur recõciliare quotiescunq; emendaretur, daretur occasio adulterandi: nã mulier sciens maritum necessariò eam reconciliaturum, facilè peccaret, & emendam fingeret. Ob quod dicendum, q nullo modo innocens compellitur ad reconciliandum ipso inuito. *Ratio. 2.*

Contra istam conclusio. videtur esse cap. Ex literis. Extra, de diuortijs. vbi dicitur, quòd si adultera est incontinens, te- *Argu.*

m netur

netur reconciliare: ergo saltim in hoc casu tenetur.

1. Dilutio Ad hoc respon. Primo, q non tenetur, sed esset consilium. A

2. solutio. ¶Secundo. Non cõstat q propter incontinentiam teneatur reconciliare, sed in pœnam: quia adultera transiuit ad secundas nuptias. ¶ Tertio post dici, q ob incontinentiam non tenetur in foro conscientiæ, sed in foro exteriori, & ob peccatum vitãdum potest compelli vt recõciliet sibi nocentem, neq; hoc est contra conclusionem.

3. solutio.

4. conclu. 4. conclusio. Diuortio facto ab Ecclesia propter adulteriũ, quod probauit vnus coniugum contra alterum, si ipse ad cuius petitionem factum est diuortium, simile crimen commisit: licet probari non posset, in foro conscientiæ tenetur reconciliare sibi ipsum, contra quem lata est sententia ipso volente. Volo dicere, q si vir agat contra vxorem de adulterio, & probato crimine, fiat diuortium, si vir simile commisit, sed quia occultum, probari non potest: si fœmina iam emendata, voluerit viro reconciliari post diuortium, tenetur in conscientia vir ei reconciliari: quia si Ecclesiæ constaret ante sententiam de crimine viri, non daret sententiam diuortij, vt suprà diximus: ergo cùm vir cognoscat verè tale crimen commisisse, in cuius ignorantia sententia diuortij fundata est, tenetur tollere grauamen illius, qui iniustè patitur. Et sic tenetur reconciliare sibi illã volentem, quę grauamen iniustè patitur, cum ipse vir etiam simile peccatum commiserit. B

S. Tho. in 4. d 35. ar ti. 6. ad. 5.

Nota.

Ratio.

5. conclu. 5. conclusio. Diuortio facto ab Ecclesia propter infidelitatis, vel hæresis crimen, innocens non solum potest sibi reconciliare eum, contra quẽ lata est sententia: sed si talis post emendationem petat reconciliationem, tenetur innocens reconciliari eam, vel religionem intrare. Probatur quo ad primã partem. Nam si sententia diuortij data est in fauorem innocentis, non debet vergere in grauamẽ ipsius: sed omnino vergeret, si non posset post diuortium sibi reconciliare peccantem: ergo potest. Et tandem ista probatur sicut secunda conclusio probata est. C

ratio. p. p.

Glossa. Secunda pars, quæ difficultatem habet, patet expressè in Glo. in. c. Mulier. &. c. De illa. de cõuersione coniuga. &. c. Quãto. Extra, de diuortijs. Et licet in. c. De illa, dicatur, q nõ tene-

tur redire ad ipsum reuersum, est verum, si ingrediatur mona-
A sterium: quia innocens, qui nō lapsus est in errorem fidei, post diuortium potest etiam nolente lapso, etiam si emendetur, volare ad religionem, Extra, de conuersio. cōiuga. c. Mulier. Hæc enim est differentia inter diuortium factum propter hæresim, & factum propter carnale adulterium: quia quando factum est propter carnale adulterium, innocens, licet possit si velit sibi reconciliare adulteram iam emendatam, non tamen tenetur: etiam si non transeat ad religionem, sed maneat in continentia. Tamen quando factum est diuortium propter hæresim, licet innocenti reconciliari sibi, reuersum ab hæresi: & omnino tenetur, si non velit, monasteriũ intrare, & si in seculo maneat, compellitur. * Hic notabis vt aliàs latius, ꝙ licet adulter, non
B possit exigere debitum ab innocente, vt res debita potest tamen petere, vt licita res, siue sit adulterium publicum, siue secretum: & siue innocens ignoret, vel sciat adulterium, quia nō est lex quæ prohibeat hanc exactionem tanquàm iustam: pro quo facit. ca. 2. De coniugio lepros. & ca. Dominus. 32. q. 7. de quo vide Nauarro in. c. 28. addito ad Manuale in. c. 22. nu. 21.

Differentia inter diuortiũ factũ ob adulteriũ & factũ ob hæresim.

Ex ista differentia poteris meliùs intelligere quæ suprà diximus, non celebrari diuortium propter hæresim, quia hæresis sit fornicatio quædam spiritualis: quia si propter hoc esset, eadem ratio vtrobique esset celebrandi diuortium, & reconciliandi post, sed est diuersa ratio, vt patet. Ob id meliùs est dicere diuortium fieri propter hæresim, non quia hæresis fornicatio sit spiritualis: sed ad tutelam, & defensionem oppressi in fidei fauorem. * Hic tamen videtur reijciendus lapsus Eras-
C mi Roterodami, qui in annota. 1. Corin. 7. dicit, nulli dubium per lapsum in hæresim dissolui matrimonium: imò non est dubitandum nullo modo dissolui. *

Suprà in hac. 3. p. art. 1.

Lapsus Erasm.

ARTICVLVS. VII.

Vtrùm post diuortium possit vir aliam ducere, & vxor alteri nubere.

HAEC quæstio mouetur propter nonnullos aliàs grauissimos doctores, quippe qui astruunt, & affirmāt vinculum

illud indissolubile, & firmum, à Seruatore omnium firmiter stabilitum, dissolui, atque disrumpi: ita quòd propter adulterium, diuortio concesso, liceat ad secunda vota transire, adhuc viuente primo. Quorum grauitas (cùm magna sit) aliquo modo me cogebat, vt illos sub silentio pertransirem: verum cùm passim ab omnibus in hac re reprobentur, operæpretium existimaui me facturum, si eos in medium adducerem. Quæstionemq; exactè tractare proposui, quantum locus expostulat, vt pusilli intelligant, quid tenendum, amplexandumq;, cùm viri iam prouecti diu est quòd intellexerũt. Quorum sententia innititur, & (vt meliùs dicam) error, in dicto beati Ambrosij super illud Matth. Excepta fornicationis causa. At quia progressus optimus erit, si priùs veritatem discutiamus, quàm si eorũ nomina ascribantur, qua cognita, faciliùs illa reprobabitur sententia, respondentes ad quæstionẽ ponimus conclusiones. Quarum prima. A

Matt. 19.

1. conclu. *Robertus senalis in opusculo huius dubij.* *Ioã. Arbore. li. 1. Theoso. c. 35. l. 7. ti. 2 p. 4.* *Abulen. Matt. 19. q. 76.* *Dried. de Eccle. dogma. li. 2. c. 3.*

Prima cõclusio. Facto diuortio in matrimonio, siue sit propter adulterium, siue propter infidelitatem, aut propter quodlibet aliud peccatum, nulli licet transire ad aliud matrimoniũ vsq; ad mortem. Conclusio est Redemptoris nostri, & B. Pauli. 1. Corin. 7. qui ait. *His qui matrimonio iuncti sunt præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro non recedere. Quòd si recesserit, maneat innupta.* Est insuper. B. P. Augu. in li. de bono coniugali, & habetur. 32. q. 7. c. Interueniente. Vbi dicitur. Interueniẽte diuortio, non ob hoc soluitur cõfœderatio nuptialis. Et in. c. Gaudemus. Extra, de diuortijs. Idem Innocen. 3. lib. 1. de contemptu mundi. c. 16. Et in conci. Triburiense. c. 46. & Mileuitano. ca. 17. sub his verbis astruitur. Placuit vt secundum Euangelicam, & Apostolicam disciplinam, neq; dimissus ab vxore, neque dimissa à marito alteri coniugatur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur, &c. Et tandem idem in conci. Elibertino dicitur. *Modo in cõcilio Tridentino expresse diffinitum est in sessione. 24. canone. 5. & 7. B C

Ratio.

Ratio est. Si propter diuortium factum propter adulterium, liceret ad aliud transire matrimonium, & primum solueretur, Ecclesia concedens diuortium, daret occasionem adulterandi, quod est impijssimũ dicere. Patet: quia si sine diuortio matrimonium

monium non soluitur,& diuortium non datur nisi ob adulte-
A rium,statim q̃ non bene conuenirent coniugati,adulterarentur,& matrimonium dissolueretur:at quia si amplius in proba
tione progrediar,videbor lumen addere soli (vt dicunt) suffi-
ciat tenere post Christi aduentũ matrimonium verum, semel
contractum,inter personas legitimas,esse indissolubile,vt nul-
lo modo possit dissolui, quocunq; impedimento superuenien
te,si contractum sit inter fideles. Et loquor de matrimonio cõ *S. Tho. d.*
summato:quia non cõsummatum(vt diximus)per ingressum *38. et. 2.2.*
religionis dissoluitur. Vnde non sunt audiendi illi,qui dicunt *q.88.*
per impotentiam viri,vel mulieris superuenientẽ dissolui pos
se. Errant quidem hoc dicentes,vt nos in prima parte probaui- *Suprà. 1.*
mus. Quod expresse Orig.super Matth.ho.7.& lib.6.super epi *p.artı.38.*
stolam ad Roma. Et Ioan. EKius homi.75.contra Lutheranos, *pagi.196.*
de sacramentis,qui optime tractat argumentum,homi.74.75 *Orige.*
B &.76.contra Caiet.& Erasmum. *Ioan.*

Contra istam sententiam catholicam sunt duo grauissima *EKius.*
argumenta,exquibus dicentes contrarium sumpserunt occa-
sionem erroris,vt existimo.

Primum,est determinatio Gregorij Papæ.32.q.7.ca. Quòd *Obiect. 1.*
proposuisti, si mulier infirmitate correpta,non valuerit de-
bitum reddere viro,quid vir eius faciat coniugalis? Bonum
esset si sic permaneret,vt abstinẽtiæ vacaret: sed quia hoc ma
gnorum est,ille qui se non poterit continere,nubat magis,non
tamen ei opem subsidij subtrahat. Hæc ibi. Et idem videtur li
cere fœminæ,cùm ad paria obligentur, Extra, de diuorti.cap.
Gaudemus. Ecce videtur expressa determinatio Papæ,q̃ ma-
trimonium legitimè contractũ,per aliquid superueniens dis-
soluatur. Ergo à simili per diuortium factum, siue sit propter
C fornicationem,siue propter hæresim, dissoluetur quantum ad
vinculum.

Respon. Illam sententiam Pontificis debere intelligi,quã *solutio.*
do impedimentum illud impotentiæ præcessit contractum,
matrimonij, quod non fuit cognitum ante, sed post contra-
ctum,vt suprà diximus in.p.p.nam si deprædatur precessis- *Sup.p.p.*
se,nullum fuit matrimonium,& poterit potens,aliam ducere, *ar.38.*
quia nõ obligatur continere,cùm nullam habeat vxorem,nec

fuerit matrimonium propter impedimentum præcedens.* Et sic interpretatur,& bene Michael de Medina in suo de Cælibatu li.5.c.93.vt suprà adduximus in.1.p.ar.38. A

2. solutio. Secũdo potest dici,quod domi.Gracianus compilator Decreti ibi asserit,scilicet,talem sententiam Gregorij esse falsam, & contra Canones,& doctrinam sacri Euangelij.

Obiect. Sed obijciet aliquis:quia Leo.4.approbauit dicta eiusdem Gregorij iunioris.20.d.c. De libellis. *solutio.* Dicendum,ꝙ verum est approbasse,verum non omnia,sed solũ quæ bene dixit, & quia istud dictum fuit malè,non potuit approbari. Et qui approbaret,similiter errasset,si in sensu,in quo litera sonat,esset approbandum. Vnde non obstat ista determinatio Pontificis. Nec lector optimè,offendaris,si vides,aut intelligis Papam errasse, siquidem non est nouum,extra fidei determinationem,summum Pontificem errasse: nam circa matrimonium contraria aliquando sunt determinata à diuersis Pontificibus, at alterum errasse necesse est dicere. B

In causis matri. Põti. non est mirũ aberrasse.

Celestinus.3. determinauit inter duos fideles matrimonium legitimum solui quo ad vinculum per hoc,ꝙ alter labitur in hæresim,sicut soluitur inter infideles,per hoc,quòd vnus conuertitur,& alius non vult cohabitare.Sic in.c.laudabilem,de conuersi.infide.olim habitum est, vt vult Glos.in.c.Quanto.de diuorti.& ibidem Hostien. Tamen contrarium est determinatũ.Et est autho.beati Pauli suprà allegata.Et(sicut nos suprà in.2.p.adduximus)nõ propter hoc deficit fides in Ecclesia:quia in his quę fidei sunt,nullo modo errat. Istam sentẽtiam tenet do.Adrianus in quolibet.1.arti.3.vt etiam ibi adduximus,quippequi adducit istam sententiam Gregorij.&.c.Licet.de spon.duo.vbi Papa consultationi respondens,dicit primum matrimonium esse seruandum,quãquàm à quibusdam prædecessoribus suis aliquando fuerit aliter iudicatum.Cùm ergo consultationi respondens non nouũ ius inducat,sed respondet prout de iure,vt vult Glo.in.c. Consultationi. de temporibus ordinan. sequitur ꝙ decisio prædecessorum non fuit ius,sed error.Hæc Adrianus Papa contra determinationes Pontificum. Ob quod nullus offendatur,putãs ob hoc fidem Petri deficere.Nequaquam deficiet.Portę enim inferi non pręualebunt:quia cum Ecclesia sua est Deus vsq; ad C

Glossa. *Hostiens.* *Sup.2.p. ar.21.* *Adria.ad 3.argu.* *Glossa.* *Mat.16.*

secula,

seculа seculorum. * Et quod nullus Papa in illis quæ fidei sunt er-
A rauerit inter alios. Probat Albertus Campensis in suo de Hie-
rarchia Ecclesiastica, lib. 4. c. 8. Et Pontifices qui hac nota hære
sis sunt signati defendit.

Secundum argumentum est dictum. B. Ambrosij, qui super *Obiect. 2.*
epistolam ad Corinthios, & habetur. 32. q. 7. c. Vxor non disce
dat à viro causa fornicationis, quod si discesserit, aut maneat innu
pta, aut reconcilietur viro suo. Quod de vxore permisit, quia
viro licet sumere aliam. Hæc Ambrosius. Patet ergo quomo-
do saltim viro post diuortium factũ ob adulterium, licet aliã
ducere: at si licet aliam ducere, matrimonium solutum est quã
tum ad vinculum propter adulterium. Quare Caie. dat viro, se
quutus. *B.* Ambrosium.

Haud dubiè verba sunt tam expressa, vt expositione non *Caiet.*
indigeãt. Nec saluari possunt in sensu catholico, sed necesse est *solutio.*
B vnum è duobus dare: vel beatum Ambrosium falsum dixis-
se, & in illo errasse, vel dicere non esse verba illius. Vtrunque
est inconueniens: nam si liceret asserere sententiam illi falsò
impositam, sic etiam liceret eadem ratione & de omnibus
alijs. Tamen præstat dicere illi impositum, & additum esse *Falso fuit*
suis scripturis, quàm dicere ipsum errasse, quidquid dicat Eras- *imposita*
mus. 1. Corinthi. 7. in annot. Nec sequitur inconueniens, scili- *Ambro.*
cet, quod dubitaremus sic de alijs positis ibi. Ratio est: quia Gra- *Albertus*
cianus. 32. q. 7. §. Sed illud. affirmat, falsò sententiam illam tri- *Mag. d.*
butam Ambrosio. Idem Magister sentẽ. sicut & de alijs docto *35. ar. 5.*
ribus est credibile.

Sed fortiùs argumentor. Christus redemptor noster Mat- *Obiect. 3.*
C th. 5. & clariùs. 19. Iudæis interrogantibus vtrùm liceret vxo-
res dimittere: respondit, solum licere propter fornicationem.
Solutio haud dubiè fuit de directo responsio ad quæstionem
motam. Credendum enim est respondisse ad propositum, vel
verborum, vel intentionis interrogantium, sicut ipse sępe sole-
bat. Cùm ergo Iudæi interrogarent Christum de dimissione
quantum ad vinculum, & non quantum ad torum, vel cohabi
tationem solum, & Christus respondens dixit, quod propter forni
cationem licebat, ergo intellexit quantum ad vinculũ: alioqui
solutio, vel respõsio non correspõderet dubio, nec satisfaceret

quæsito. Et quod Iudæi interrogarint de dimissione quo ad vinculum, apparet ex hoc: quia cum per aduentum Christi iam finis A dabatur omnibus cæremonijs, & ritibus legis veteris, volebant scire, vtrùm dato omnia cessarent, illud de repudio vxorū maneret ne in euangelio? Et cùm tunc apud eos (vt in .2. p. probauimus) dissolueretur matrimonium quātum ad vinculum, sic credendum interrogationem factā: nam aliàs, quorsum interrogassent, vtrùm liceret dimittere, cùm eis non fuerat in vsu, neq; per legem alius modus dimittendi vxores, nisi in perpetuum per repudium?

Sup. 3. p. Art. 11.

Notandū Insuper. Verisimile est interrogationem factam à Iudæis, quia cùm iam legem euangelicam acceptabant, per quàm vetus lex cessabat, & videbant Gentiles habere consuetudinē dimittendi vxores, volebant scire, vtrùm stante lege euangelica, eis liceret dimittere vxores quo ad vinculum, sicut dimittebant Gentiles, quemadmodum in lege illis fuit concessum re- B pudium, quia vtebantur Gentiles, ne grauarentur, si eis non liceret quod Gentibus, cùm ergo videatur quæsitum quantū ad vinculum, & responsio Christi debuit de directo respondere, & satisfacere quæstioni: & cùm causam dimittendi dicit fornicationem, vere quo ad vinculū deberet dissolui propter eam.

Solu. ad tertiā obiectionē. His tamen non obstantibus, respondetur, quod respōsio Christi intelligenda est quantum ad torum, vel cohabitationem, & non quantum ad dissolutionem vinculi. Patet ex Paulo, quē Deus elegit vas electionis, ad portandum nomen suum: & cui reuelata sunt secreta cælestia, qui explicuit nobis, dicens talem debere manere innuptam, etiam si propter fornicationem discesserit. Quòd si Christus intelligeret vinculū dissolui propter fornicationem, non diceret ipse, *Præcipio non ego, sed dominus.* Nul- C lo modo certè posset talia verba proferre, cū esset error, & mendacium, quod in sacra scriptura non est admittendū: quia Spiritu sancto mouente linguam eorum, loquuti sunt sancti Apostoli, & euangelistæ omnes. Sic intelligit ecclesia dictum Christi, & omnes doctores, quos posuit lumen ad illuminandū eos: qui in ignorantiæ tenebris detinentur.

Acta. 9. 2. Cor. 12. 2. Petri. 2. Lucæ. 2.

Mat. 19. Et ita credendum intellexisse responsum discipulos, quando dixerunt. Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit

nube-

nubere. Et si ita esset, ꝙ propter fornicationem vinculum dis-
A soluerctur, non tam difficile visum esset discipulis vxorem du
cere: sed quia intellexerunt ex verbis saluatoris vinculum in-
dissolubile esse visum est eis difficile.

Apparet etiam idem ex modo respondendi, quia statim vt
pharisæi interrogauerunt tentantes, non respõdit immediatè,
sed priùs ostendit argumentis quibusdam indissolubilitatem
omnimodam matrimonij, dicens. Non legistis: quia qui fecit *Gene.2.*
hominem ab initio, masculum. & fœminam fecit eos, & dixit,
Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, &c. & erunt *Matt.19.*
duo in carne vna. Itaq; iam non sunt duo, sed vna caro. Quos
Deus coniungit, homo non separet. Et subdit. Dico vobis. Qui
cunq; dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam
duxerit, mœchatur. Et Lucæ. 16. videtur apertissimè etiam ex *Lucæ.16.*
B plicasse intelligi istam dimissionem quo ad torum, seu cohabi
tationem solum. Nam dicit absolutè. Quicunq; dimiserit vxo
rem suam, & aliã duxerit, mœchatur. Iam notum erat propter
fornicationem posse dimitti, sed tamen addit. Et qui duxerit
aliam, mœchatur: alioqui ad monendum ad non dimittẽdum
vxorem sine causa, sufficeret dicere: Non licet dimittere vxo-
rem, sed addens, Qui aliam duxerit, mœchatur: vult dare intel
ligere, dato possit dimitti vxor aliquãdo sine peccato propter
fornicationem, vel hæresim, nunquàm tamen licet aliam duce
re, quia talis mœchatur. Quare tenendum firmiter cum beato *1. Cor.7.*
Paulo, vinculum matrimonij in lege euangelica indissolubile *ad Ro.7.*
esse inter fideles, vt neque propter fornicationem, vel aliquid
aliud superueniens possit tolli, si legitimè contractum est.

Hinc patet non esse audiendos illos, qui ausi sunt dicere per *Erasmus*
C fornicationem matrimonium dissolui quo ad vinculum ex di *ĩ annota.*
cto Christi. Et ꝙ ecclesia ne daretur occasio facilè diuertendi, *1. Cor.7.*
prohibuit dissolutionem quò ad vinculum. Et si vellet, posset
iterum permittere. Hoc est insanire. Nã si ex Christi dicto vin
culum esset dissolutum, non posset ecclesia facere matrimo-
nium contra voluntatem contrahentium. *Caieta.*

Etiam considerandum, ꝙ cùm Caie. esset à Parisiensibus de *Matt.19.*
hoc reprobatus in apologia, negauit dixisse assertiuè, posse dis *Apolo-*
solui matrimonium quò ad vinculum per fornicationem. *gia Caie.*

Cathari. li.5.cōtra Caiet. ca. vlti.

Sed quod valde miror est de Ambrosio Catharino Senensi, qui cum sit obiurgator, & acerrimus impugnator Caieta. A & in multis plus iusto, in hoc tamen articulo, in quo maximè deberet dissentire, consentit. Et probat, eo quòd subscribat huic sententiæ, quæ alijs apparet absurda, esse argumentum, q̄ non ex inuidia, & odio contra Caie. sit motus, sed ex zelo veritatis.

Cōci. Flo. & Coloniense.

Tamen si Caieta. Catharini, & Erasmi sententia hæretica dicenda non esset, tanquàm erronea est reijcienda. In concilio siquidem Florentino planè damnata est, & in Coloniensi nostris temporibus. * Sed modo pro hæretica tenenda post concilium Tridentinum sessione.24.c.7.

Et quidem pro nostra catholica sententia sufficeret nunquàm à Christo nato factum esse, quòd per fornicationem matrimonium sit dissolutum. Et videtur esse expressa determinatio Matthæi.5. Et qui duxerit dimissam mœchatur. Et in. ca. Ex literis. Extra, de diuortijs. vbi dicitur, quòd si post diuortiū viuat incontinenter, reconciliet sibi adulteram. Et. ca. Ex parte. de sponsalibus. B

Error. Lactantij.

Non est etiam audiendus Lactantius Firmianus, qui lib.6. Diuinarum institutionum. ca.32. tenet, dissolui ob fornicationem quo ad vinculum. Sed hic error inter suos computetur. Desinant ergo maledicere, & ne separent (obsecro) quos Deus nodo Gordiano, & Herculeo sic astrinxit, vt solum morte disiungerentur.

Error Luther.

In quo pestilenter errauit Lutherus, dicens per fornicationem dissolui posse vinculum matrimonij. Et in regno Angliæ ex hoc errore plurimi reliquerunt proprias vxores diebus nostris, vt testis oculatus affirmat. F. Alphonsus à Castro in lib. de hære. lib. 11. verbo Nuptiæ. hære.5. vbi acriter C insurgit contra Luthe. Et quanuis Catharinum, & Caieta. dicat non fuisse hæreticos, eo quòd se submiserunt Ecclesiæ censuræ, quando asseruere per fornicationem posse dissolui matrimonium: probat nihilominus hæreticum esse illud dicere, & firmare.

Castro cō tra Luthe. Caiet. & Cathari. nō fuerūt hæretici.

ARTICVLVS. VIII.

Quis modus seruandus in causa matrimoniali.

Quæritur,

QVAERITVR, quando agitur ad separationem, quis modus debeat seruari in cognoscendis causis matrimonialibus? Quia res est satis difficilis, libet pro complemento totius materiæ aliquid disserere, & pro iudicibus, quis iuris ordine seruato, in istis diffiniendis procedũt, & pro religiosis qui in foro conscientiæ, siquidẽ nõ idẽ modus in vtroq; seruari debet, cùm iudex debeat sequi quæ expressa in iure, & secundum allegata, & probata iudicare, quæ confessori non sunt necessaria: quia quilibet credendum in foro conscientiæ sine testibus.

Omnibus creden. in foro conscien.

Et quia non ad nos attinet, neq; nostrum studium est de iudicijs, de testibus, & atestationibus, de probationibus, de appellationibus aliquid scribere, quia iurisconsultorum est: solũ volo pro ipsis, qui iudiciario more procedunt, aliqua quæ in iure expressa sunt, in memoriam reuocare. Pro religiosis etiam prius libet adducere expressam determinationem Alexan. 3. c. 1. de consanguini. & affinita. ex qua intelligant non esse quęstionem de lana caprina (vt aiunt, aut de vmbra asini) intendere causis matrimonialibus. Nam propter causæ grauitatem solum competit episcopis de illis inquirere, & iudicare, nisi ex cõmissione. Dicit ergo Alexand. 3. *Cæterum tuam prudentiam volumus non latere, quòd non sunt causæ matrimonij tractandæ per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habeant iudicandi, & statuta canonum non ignorent.* Hæc ibi. Et Glos. ibidem ait. Nota, q duo exiguntur ad cognoscendum, & iudicandum de causa matrimoniali, scilicet, scientia canonum, & iurisdictio ordinaria, vel delegata. Argumen. 21. d. §. 1. Et argu. Quòd causa non est deleganda nisi perito, & exercitato. Argu. 2. q. 2. c. vltimo. De pœnit. d. 6. c. 1. in principio.

B

Causa matrimonialis grauis.

C

Et quòd sit proprium dignitatis episcopalis de causis matrimonialibus iudicare, est expressus textus, Extra, de excessibus prælatorum. ca. Accedentibus. cuius verba (quia sunt valde notanda) pro religiosis placet adducere: quæ talia sunt. *Accedentibus ad nos de diuersis mundi partibus Episcoporum querelis, intelligimus graues, & grandes quorũdam Abbatum excessus, qui suis finibus nõ cõtẽti, manus ad ea quæ sunt Episcopalis dignitatis* exten-

Causæ matrimoniales ad episcopũ principaliter.

extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo, iniungẽdo pœnitentias publicas, concedendo etiã indulgentiarum literas, & similia præsumendo. Vnde contingit interdum quòd vilescit Episcopalis authoritas apud multos. Volentes igitur in his & Episcoporum dignitati, & Abbatum prouidere saluti, præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum euitare: nisi forsan quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima causa super huiusmodi valeat se tueri. Hęc ibi. Vbi Glo. dicit, ꝙ per hanc constitutionem cognitio causarum matrimonialium ad Episcopum de iure cõmuni spectat. Ar. 35. q. 6. Multorum. Et addit vnum etiam notãdum, ꝙ alij prælati, qui cognoscũt de causis matrimonialibus, siue sint Abbates, siue alij, faciunt ex consuetudine præscripta, siue speciali concessione, licet de iure communi ad Episcopũ spectet. *Modo etiam diffinitum in Concilio Tridentino sessione. 24. c. 20. B

Notandũ

causas matrimoniales ad episcopum pertinere. Volo notet lector, propter illa quæ dicturi sumus circa religiosos, qui huic negotio operam impendunt. Et in cap. Attest. Glos. ait super verbo. Legitima puta consuetudo præscripta, quæ dat iurisdictionem. De officio archi. cap. vltimo. Et de præscript. cap. Auditis. Et de foro compe. cap. Cùm contingat. Et de offic. ordin. cap. Irrefragabili. & do. Panormi. super cap. 1. de consang. & affi. dicit. Nota duo requisita in eo, qui vult diffinire causam matrimonialem. Primum, ꝙ habeat iudicandi potestatem. Secũdum, ꝙ statuta canonum non ignoret. Hæc Panor. Ex istis colligere oportet, quàm graue sit negotium matrimoniale, & ꝙ non passim cuilibet commitendum. Si enim reprehenduntur, & sub interitu præcipitur Abbatibus (qui communiter pollẽt scientia, & experientia) ne cognoscant de causis matrimonialibus: quanto magis prohibitum esse credibile est inferioribus & subditis? Nõ deberet cõmitti tam ardua prouincia cuilibet, sed docto, & experto: sicut bene notãt doctores. Quare prælati animaduertant cui committunt: nam licet ipsis sit concessum per summum Pontificem cognoscere de causis matrimonialibus, & illis quibus duxerint cõmittendum, videant (obsecro) quibus datur, & cõceditur. Quod patet per bullam expressam cõcessam ordini prædicatorum per Nicolaum. 4. vt illi qui ad C

Panor.

Notẽt qui cõmittũt causas matrimoniales.

Concessio Nico. 4.

terras

terras infidelium trāsirent, posint iudicare de causis matrimo
A nialibus. Idem per Adria. 6. & Pau. 3. vt in ipsis priuilegijs est manifestum. At quia de commisione ibi constat, sufficiat scire, q licet causa matrimonij sit grauis, & solum Episcoporum, alijs ex concessione conuenit, scilicet, prælatis religiosorum, & quibus ipsi duxerint committendum, vt diximus. * In diebus nostris pro religiosis in nouo orbe, SS. Papa noster Pius quint⁹ ad petitionem potentissimi regis Hispaniarum Philippi secūdi, concessit omniā quæ ante Concilium Tridentinum religiosis concessa erant, ad ministerium conuersorum, & conuertendorum ex Indis. Et per Leonem. 10. & Adrian. 6. sub istis verbis in quibus diœcesanibus interdicit Pontifex, vt in loco vbi sunt monasteria, vel in loco vbi de licentia prælati manēt reli-
B giosi, tam in signantis locis, quàm in signandis, nihil innouent: sed de licentia suorum prælatorum, sine alicuius alterius licentia, posint sacramenta ministrare sicut ante. Et ad executionem huius diplomantis rex, suas dedit litteras: quibus omnibus suis ministris iniungit, publicę hoc indultum in nouo orbe denunciare, vt neophyti ad religiosos recurrant in nouo orbe: vt olim ante Cōcilium Tridentinum, vt supra diximus, quod priuilegium ad literam in fine in appendice appositum est. Adria. 6. Paulus. 3.

Ista concesio non intelligitur solum in foro cōscientiæ, sed etiam in foro iudiciali, & quando est contrarietas partiū. Propter quod oportet notare Clemētinam de iudicis, quæ incipit. *Dispendiosam prorogationem litium, quam interdum ex subtili ordinis iudiciarij obseruatione causarum dicet experiētia prouenire, restringere in subscriptis casibus cupientes. &c. Statuimus, vt in causis*
C *super electionibus, postulationibus. &c. necnon super matrimonijs, et vsuris procedi valeat de cætero simpliciter, & de plano, ac sine strepitu iudicij, & figura.* Quomodo autem ista sint intelligenda, declarata sunt in Clement. Sæpe contingit. de verborum significatione. vbi dicitur. *Iudex necessariò libellum non exigat, litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum à iure procedere valeat, amputet dilationū materiam, litem quanto poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes, dilatorias, & frustratorias repellendo, partium aduocatorum, & procuratorum cōtentiones, & iurgia, testiumq; superfluam multitudi-* 1. Nota. Clemēti-na notanda. Clemē. de verbo. signific.

titudinem refrænando. Non sic tamē iudex litem abbreuiet, quin probationes necessariæ, & defensiones legitimæ admittātur. Citationem A verò, ac præstationem iuramenti de calumnia, vel malitia, siue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi.

Ex omnibus his, quæ in dicta Clementina posita sunt, oportet ob oculos habere, in causa matrimonij, quantūcunq; sit grauis, non oportere spectare solēnitates iuris, & figuram eius, sed solum illa spectanda, & nullo modo omittenda, quæ sunt necessaria ad cognitionem causæ. Itaq; illa quæ conducunt, sed necessaria non sunt, veniunt repellenda ex determinatione Pontificis, & quomodocunq; constet de veritate, non est necessarium ampliùs. Imò si potest bene cognosci veritas sine aliquo iudicio, sine aliqua scriptura, sine testib⁹, sine tabellione, & nullum est periculum, si acta non conscribantur, etiā videntur superflua: & sunt dilationes frustratoriæ, & est procedere cū strepitu, & figura iudicij, cōtra Clementinam. Dispendiosam. Nā tabellio, & testes simul cùm scriptura requisita sunt, vt constet de veritate, & maneat veritas firmata, & nullus illorum, qui litigabant post sententiam datam posit contrarium affirmare: & per scripturam posset compelli si negauerit. Sequitur ergo quòd vbi de hoc nihil timetur, non est necessarium adhibere testes, & tabellionem, & scripturam, sed strepitus videtur. Volo dicere, ꝙ strepitus, & figura iudicij, quàm summus Pontifex determinat non obseruandam in matrimonio, non est idem apud omnes gētes, sed illud, quod apud quosdam est strepitus, & figura iudicij, apud alios non est: nam solum illa apud quam libet gentem in iudicio seruari debent, vt patet ex voluntate Pontificis: quæ videntur necessaria ad cognitionem veritatis, & ad firmitatem ipsius: & quia communiter homines solent post sententiā, vel mortuis iudicibus, vel mutatis, vel odio, seu malitia, nouas lites mouere, & sepultas resuscitare: optimè iure statutum est, necessariam esse scripturam subscriptam manu tabellionis, & confirmatam testibus: vt deficiētibus iudice, & tabellione, scriptura posit compelli, & conuinci, qui nititur aliquid contra veritatem attentare. Et in Clementina sæpe. de verbo. signifi. summus Pontifex videtur asserere non esse strepitum

Non eadē apud oēs faciūt figurā, & strepitum iudicij.

B

C

pitum iudicij scripturam,& tabellionem,sed tanquàm necessa
A rium. Si ergo datur aliqua natio, de qua non timetur, quod illis vtatur calumnijs,& astutijs, sed quæ simplici verbo obediat,& nũquàm contradicat, summo Pontifici videretur strepitum esse iudicij adhibere in cognoscendis causis talium personarum,& in sententijs, tabellionem,& testes,& scripturam, sicut fieri solet cum alijs, qui calumniatores sunt. Sed nunquid nationes noui orbis sunt huiusmodi? affirment obsecro veritatẽ, non Episcopi ipsi, qui multis alijs curis impediti, non potuerunt mores Indorum cognoscere ad plenum: sed id proferant ministri, qui intus, & in cute norunt: nunquid iudicij strepitus sit in audiendis eorum causis, tabellionem & testes adhibere? vtrùm sufficiat simpliciter,& de plano, sine strepitu, & figura iudicij procedere. Ista placet hic notasse ex dictis istius Clementinæ. Et volo memoriter teneri, propter quandam satis dignam scitu quæstionẽ, quàm infrà mouebo, vtrùm religiosi, quibus à prælatis
B concessum est in matrimonijs neophytorũ occupari, peccent non scribendo sententiam,& tabellionem,& testes adhibendo. Et vtrùm sit necessarium, etiàm si tãquàm iudices procederent.

Oportet etiam notare circa matrimonium, quod non trãsit in rem iudicatam, vt patet Extra, de sentẽtia, & re iudicata. c. Lator. vbi post sententiam semel latam circa matrimonium admittitur probatio: & reperta veritate de deceptione in prima sententia datur secunda. Idem in. c. Consanguinei. eodem titulo. Sed hoc intelligendum est (vt bene notat Glo. in. c. Lator.) quando matrimonium non potuit esse propter aliquod impedimentum: sicut si in gradu prohibito fuerit cõtractum, vel ali
C quo alio: nam tunc quantumcunq; propter deceptionem feratur sententia pro matrimonio, etiam si nulla sit appellatio, nõ transit in rem iudicatam: sed post sententia reuocatur, deprehensa veritate. Si tamen fuerit sententia lata inter aliquos pro matrimonio, inter quos nullum est impedimentum ad contrahendum, si ab ea non fuerit appellatum: transit in rem iudicatam, quia iudicatis acquieuisse videtur, qui non appellauit. Et est notandum hoc, quia posset inter aliquos matrimonium iudicari licitum,& verum, quod tamen non fuit,

2. Nota: Matrimonium non transit in rẽ iudicatam.

quia

quia non fuit debitus consensus. Et si feratur sententia pro matrimonio, & non est appellatum, transit in rem iudicatam, A nec post audiendi sunt. ca. Quod ad consulta. eodem tit. Gloss. Et certè sæpissimè contingere posset, imò contingit apud noui orbis incolas, quòd volentes duo copulari simul, dicant se dedisse adinuicem fidem de matrimonio, & consensisse, & datur sententia pro matrimonio, & post dolentes de mendacio, dicunt nunquàm fuisse talem consensum, & nolle de nouo cõsentire, vt patet in. ca. Quod ad consultationem. de sententia, & re iudicata. In foro quidem exteriori non sunt audiẽdi, sed compellendi vt sint simul: nam ex quo data sententia est, & non fuit apellatum, videtur fuisse consensus necessarius, etiam si à principio non fuisset. In foro verò conscientiæ probabiliter crediderim inter noui orbis homines (si casus contingeret) esset verum matrimonium, si ita est, ꝙ tempore, quando lata est sententia, non habuerunt dissensum, sed voluerũt stare pro B sententia, quia tunc perinde est, acsi secundum mores suos parentes, vel cognati loquerentur de matrimonio, & ipsis intelligentibus, & volentibus, iungerentur absq; contradictione aliqua, vel dissensu: nam tunc verum erat matrimonium, vt nos in prima parte determinauimus. Sic in præsentiarum dici posset, si casus contingat, quem non dubito contingere. Et idem esset dicendum, quando religiosi id dicunt, & ipsi determinãt eos tanquàm vir, & vxor, supposito in animo non fuerit dissensus, sed assensus in matrimonium.* Verum est tamen, quòd si talis consensus fundamentum haberet, quia putant se astrictos (& non sunt) non faceret matrimonium: quia fundamentum est falsum, & nullius vigoris, nec firmitatis, sicut si iudex, vel C confessor ex errore diceret esse matrimonium, & teneri ad id: & obedientes consentirent, aliàs non consensuri, si non existimarent se deuinctos, non esset matrimonium per talem cõsensum. De quo suprà iam diximus. p. p. art. 29. in fine. 2. dubij.*

Casus apud Indos sæpe contingit.

sup. p. p. art. 5.

*Modo tamen per Concilium Tridentinum diffinitũ non sufficere ad matrimonium talem cõsensum, sed requisitus est parochus, & testes, vt infrà in appendice. Et quo pacto debeãt scribi qui coniunguntur, ibidem disputatur latè.

Nota. 3. Item notandum, quòd quãdo proceditur ad dissoluendum

matri-

matrimonium iam contractum, vel quia præcessit impedimẽ
A tum consanguinitatis, vel affinitatis, testes debẽt iurare, quòd non dolo, aut amicitia, aut aliquo commodo priuato falsum iurabunt. In. c. Quotiens. de testi. & attesta. *Testes debẽt iurare.*

Considerandum etiam, ꝙ testes qui in matrimonio sunt admittendi, sunt consanguinei, & isti ampliùs admittuntur, quàm extranei, maximè quando agitur de gradu consanguinitatis, & affinitatis, Qui matrimonium accusa. possunt. cap. Videtur nobis. Et quando non sunt testes de visu, admittuntur de auditu. De testibus, & attesta. capit. Præterea. Et est peculiare in matrimonio, vt etiam de consensu partium iuramentum non remittatur. c. 1. De consan. & affi. & Glo. in. ca. Tuis. de testibus. Et Glo. in c. Continebat. de sponsa. impuberum. *Nota. 4.*

Præterea notandum, quòd testes qui ad matrimonium admittuntur, debent esse circunspecti: omni exceptione maiores. Et oportet esse graues. Vide. glo. quam valde notat Pano.
B in eodẽ. c. Et dicit illos dici testes omni exceptione maiores, qui nulla exceptione legitima possũt repelli. Et allegat Glo. notabi. Institu. de inuti. stipul. § . Item verborum obligatio. quæ dicit illum testem dici idoneum, qui nulla exceptione repelli potest. Hæc Panor. Notat etiam ibi, quod cùm agitur ad impediendum, vel dirimendum matrimonium, ijdem qui denunciant, vel accusant, possunt esse testes: & hoc ratione peccati, cum non agitur de commodo, aut incommodo eorum. Volo notari quales testes sint requisiti, si procedendũ est per viã iudiciariam. Et in. c. Licet, dicitur. Oportet tales non sint infames. De testibus. & attesta, & ibidem Glo. Et in ca. de Parẽtela. 35. q. 6. dicitur, ꝙ debeat considerari in eis qualitas personarum. Et Hugutius dicit, ne sint seruiles, vel criminosi. *Nota. 5.* *Panor.* *Testes qui in matri. sunt omni exceptina maiores.* *Hugutius*

Notandum etiam, quòd per solum dictum matris dicentis impedimentum esse, matrimonium nondum contractum, non debet contrahi: vt patet in. capi. Super eo. de testibus &
C attesta. Tamen dictum vnius testis non valet ad matrimoniũ iam contractum dissoluendum, vt patet de eo qui cogno. consan. vxo. c, De illo. Testimonium etiam matris est suspectum quando vir est superior diuitijs, vel honore, vel potestate vt habetur. c. suprà alleg. *Nota. 6.* *Vnus testis non suffi. ad dissoluẽdũ matri.* *Testimo. matris suspectum*

 Item

Nota.7. Solus rumor de impedimēto, non sufficit ad dissoluendū.

Item animaduertendum, quòd ad dissoluendum matrimonium legitimè cōtractum, non sufficit rumor viciniæ, quæ dicat prius affinitatem præcessisse: ob quod non potuit esse matrimoniū. Patet in.c. Super eo. de eo quicog. cōsā. vxo. suæ. At quia est iste textus valde notandus, placet adducere quę notat & bene Panor. Et primum notandum in textu dici, quòd ad confessionem coniugum dicentium impedimentum præcessisse, non debet fieri separatio: vt si dicat vir prius cognouisse matrem vxoris, vel consanguineam eius intra gradum prohibitum: vel si dicat fœmina, se cognitam fuisse à patre, vel à cōsanguineo mariti intra gradum prohibitum ante matrimonium contractum. Dicitur ibi, quòd non ob hoc statim sunt separandi. Et Panor. ibi notat, quòd ad confessionem coniugum contra matrimonium non debet fieri separatio. Secundo, quòd rumor viciniæ propriè dicitur, quando aliqua pars viciniæ aliquid asserit. Et in hoc differt rumor, à fama, nam fama propriè est, quādo tota ciuitas, seu vicinia, vel maior pars reclamat: puta 3. vel 4. pars: vnde ī minus se habet rumor, quā fama. Et similis Glos. habetur in capitulo. Si duo. 35. q. 6. Et infra dicit in glossa prima in fine. Nota bene glo. Et expediēdo hanc materiam cum glo. final. distingue plene, cum quæritur, nunquid valeat confessio coniugum in causa matrimoniali? Aut agitur de matrimonio contrahendo, aut de iam contracto. Primo casu, sola fama de impedimēto sufficit ad impediendum matrimonium, etiam si in sponsalibus interuenisset iuramētum. Tex. est no. in.c. Super eo. de consan. & affini. Itē, ad dictum vnius. s. tertij, impeditur matrimonium contrahendum si non interuenit iuramentum: vt est tex. in.c. Præterea. 2. de spon. Et in. cap. Super eo. de testi. Et ex illis duobus.c. videtur inferēdum, plus q̄ probat fama, quā vnus testis quia (vt dixi) sola fama impedit, vbi etiam interuenit iuramentum, secus in dicto vnius. Sed ego crederē (ait Pan.) quod si vnus testis omnino integer cōfiteretur impedimtū, impediretur matrimoniū, etiam si iuramentum interuenerit: quia vnus testis non minus probat, quā fama, ad hoc quòd non. In.c. veniens de testi. Et in c.1. de appella. Facit.c. Super eo. §.1. de testibus. Et ad.c. Præterea. respondeo, quòd ille testis non erat omni-

Quādo stādu est confessioni eorū de impedimento.

rumor, & fama non idem.

Ad dictū vnius impeditur matrimoniū cōtrahendum. Panor.

no integer, quia allegabat turpitudinem suam. Et sic, si sponsi A confitentur impedimentum, puto sufficere eorum confessionem ad impediendum matrimonium, etiam si interuenisset in sponsalibus iuramentum. Ratio est: quia cum possint sibi remittere illam obligationē iuratam. vt in. c. 2. de sponsa. præsumptio est, quòd non confiteantur falsum. Sic restringo tex. vbi agitur de contracto matrimo. Et sic proprie loquitur, aut alter ex sponsis cōfitetur impedimentum, et tunc aut confitetur ille, qui stat contra sponsalia, & non puto sufficere: quia cōfessio per se non valet. 14. q. 2. in principio. Quòd si diceremus contrarium, facile dissoluerentur sponsalia: cum appetens separationem, confiteretur impedimentum. Aut confitetur qui stat pro sponsalibus, & tunc sufficit eius confessio. Argu. capit. Attestatio. de sponsal. impube. & quod notat ibi. Hostien. *Notandū quod dicit Panor.* *Hosti.*

Secundo casu principali cum agitur de contracto dic. Aut B confessio tendit ad separationem tori, & valet confessio cōtra confitentem. Vnde si vxor confiteatur adulteriū, sibi præiudicat. vt in ca. Ex literis. de diuortijs. quia per hoc non separatur vinculum matrimoniale. Aut confessio fit super substantia vinculi matrimonialis, & si pro matrimonio valet, dummodo non veniat in præiudiciū alterius matrimonij: de quo constet. Et not. in. c. 2. de clan. despon. Aut confessio fit contra matrimonium, & tunc aut coniuges confitentes stant contra matrimonium, & non valet confessio, etiam cum fama. Ratio est: quia confessio de se nihil probat, ex quo est pro confitentibus. Fama autem per se non sufficit ad dirimendū matrimoniū, vt in. d. c. Si duo. Hoc tenuit do. And. Quod satis placet. Et sic limita istud. c. Si duo. Aut cōfessio fit à cōiugib. stātib. pro matrimonio, putà quia iudex inquirit ex officio, vel. 3. C accusat. &c. Et tandem ibidem concludit: quia ex quo confessio emanat pro stantibus pro matrimonio, nec est præsumptio collusionis, standum est confessioni, etiam sine fama: quia non est præsumptio, vt quis confiteatur falsum contra se. Hoc voluerunt communiter docto. in. d. cap. Attestati. & Hosti. hic, Et fortiùs valet confessio, quando habet concomitantiam famæ, aut alter eorum tantùm confitetur contra ma-

 trimoniū

trimonium. Et tunc, aut ille qui stat contra matrimonium, & non valet: etiam si concurrat fama per rationem suprà dictã: A aut confitetur ille qui stat pro matrimonio: & dicit do. And. quod si allegat turpitudinem suam (vt si diceret, verè habui accessum cum consanguinea meæ vxoris, vel ipsa fœmina simile dicat) non probat etiam cum fama. Et allegat notata per Archidia. in d. cap. Si duo. Sed certe Archidia. etiam infert contrariam opi. & illam puto veriorem, quia vbi agitur de periculo animæ, auditur allegans turpitudinem suam: vt plenè dixi in cap. Cùm super. de cõcessio. præben. Item. Ex quo iste stat pro matrimonio, & confitetur contra se, non est præsumptio, quòd dicat falsum. Hæc omnia Panor. ibidem.

Vbi agitur de animæ periculo, auditur qui allegat turpitudinem suam.

Omnia tam sunt egregiè dicta, & tam conuenientia ministris, qui huic negotio operam dant, vt deberent scribi (si fas esset) literis aureis ad quietãdum conscientiam multorum. Et ne fortè aliquis non potens intelligere sententiam ipsius Panor. frustretur doctrina tali, in breui hæc est. Quando casus cõtingit, sicut sæpe contigit mihi scribenti, cum duobus coniunctis in matrimonio, inter quos fuit impedimentum, si interrogati de impedimento, confitentur tale præcessisse: quo stante B non potuerunt coniungi, vtrùm sufficiat sola confessio ipsorum ad dissoluendum: dicit Panor. & bene ex communi opinio. quòd tunc videndum, vtrùm tales, qui liberè confitentur impedimentum, quo stante matrimonium est nullum: volunt sic manere in matrimonio, vel volunt separari. Si volunt manere, illud dicit. Panor. stare pro matrimonio, & tunc sufficit confessio ipsorum ad dissoluendum: quia non est credibile eos mentiri contra se, quãdoquidem nollent separari. Et tamen ex eorum confessione sequitur separatio. Hoc idem obseruandum est, quando alter eorum solum confitetur impedimentum, dummodò talis qui confitetur, stare velit pro matrimonio, quia nulla est suspicio de dolo, aut mendacio. Secùs tamen esset, si confitentes non starent pro matrimonio, quia C separari volunt: nam tunc eorum confessio est suspecta.

Summa sententia Panor.

Quomodo sit iurandum, & quid in iuramento exigendo debeat considerari, quando etiam fit ad diuortium, & separationem, habes. 35. q. 6. c. De parentela. Et. c. Ab isto die.

Estin

Est insuper notandum, quòd quotiens est dubium, in du-
A bio standum est pro matrimonio: quia tutius est aliquos con
tra statuta hominum dimittere copulatos: quàm legitimè cō
iunctos contra statuta hominū separare. Extra, de testibus. c.
Licèt, in fine. Quæ notāda sunt (vt intelligit. Pano.) quādo ma
trimoniū potest habere effectū suum, vt notaui supra in. p. p.

Notandū.

Supra. p. p. arti. 38.

Item. Quando non est certitudo aliqua, semper in dubio absoluendus est reus. c, 2. de clandesti. desponsa. Et. c. Mulieri. de iure iuran. Vide Panor. ibi.

Vltimò notandum ex. S. Tho. qui dicit, quòd in causa ma trimoniali quando agitur ad separationem propter consanguinitatem, vel affinitatem, quæ præcessit, per testes, veritas debet patefieri sicut & in alijs. Tamen (vt Iuristæ dicunt) in hac causa multa specialia inueniuntur. s. quod idem potest esse accusator, & testis Quòd non iuratur de calumnia (sicut Extra de iuramento calumniæ, cap. Literas. vbi in spiritualibus non iuratur de calumnia) cum sit causa quasi spiritualis. Et ꝙ consanguinei admittuntur ad testificandum. Et quod non ser
B uatur omnino ordo iudiciarius: quia denunciatione facta, con tumax potest excommunicari, lite non contestata. Et valet hic testimonium de auditu. Et post publicationem testium testes possunt induci. Et hoc totum est, vt peccatum impediatur, quod in tali coniunctione esse potest. Hæc B. Tho. Libuit ista notare propter illa verba quę dicit, ꝙ nō seruatur omnino ordo iudiciarius in matrimonio, & hoc ad impediendum peccatum, quod est in tali coniunctione. Notanda verba pro religiosis, qui ad tollendum peccata neophitorū non seruant ordinem iuris, veritate cognita.

S. Th. in. 4. d. 41. ar. 5. quæstiū. 3

ARTICVLVS. IX.

An si inter aliquos coniunctos, ob impedimentum non potuit stare matrimonium, sit necessaria sententia iudicis ad diuortium.

C QVAERITVR ergo, quando est inter aliquos impedimentum aliquod, quo stante, matrimonium nō potest esse vtrùm sit necessaria sententia ecclesiæ ad diuortium celebrandum: an si

ipsis, qui sic coniuncti sunt, constat de impedimento, possint adinuicem separari. A

P. Nota. Pro decisione notandum triplicite: posse contingere tales cum impedimento iunctos fuisse. Primò, ignorando impedimentum: si contraxerunt in facie ecclesiæ. Secundò, si non contraxerunt in facie ecclesiæ, sed coram testibus. Tertiò quando nec in facie Ecclesiæ, neque coram testibus, sed secreto.

Nota. 2. Secundò. Dupliciter potest contingere aliquos duos, qui iuncti sunt, separari. Vno modo intelligendo de illis, qui nō sunt iuncti mutuo consensu, & more illorum, qui solent in matrimonio iungi. Alio modo, quando sunt coniuncti, sicut solent coniungi alij, tamen matrimonium nō potuit esse propter impedimentum.

Nota. 3 Tertiò notandum, eos posse separari, vbi non est ecclesiæ iudex, neque de facili haberi potest, vel vbi est ecclesiasticus iudex qui potest de facili haberi. Istis sic consideratis, respondetur. B

Conclu. 1. 1. conclu. Illi qui coniuncti sunt in matrimonio per consensum mutuum, sicut solitum est in facie ecclesiæ, etiam cognito impedimento, propter quod matrimonium fuit nullum: si iudex ecclesiasticus de facili haberi potest, non possunt licitè sola sua authoritate separari. Probatur. Extra de diuortijs. ca. Porro. & c. Multorum, 35. q. 6. & in multis alijs locis determinatum est. Et probari potest sicut probauimus suprà de diuortio facto propter fornicationem: quia nullus sibi potest ius dicere. Cum ergo iura disponant tale matrimonium disiungendum, oportet adueniat sententia iudicis. Dixi, si fuerit factū per consensum, & in facie Ecclesiæ: quia si non fuerit sic contractum, non est necessaria senten. iudicis Ecclesi. vt dicemus statim, Dixi etiam, si facilè iudex ecclesiasticus haberi potest quia vbi non est neque de facili potest non intelligitur conclusio. Et intelligimus, nisi ignorantia inuincibilis eos excuset: quia tunc non peccarent diuertēdo adinuicem.

S. Th. in. 4 d. 27. q. 2. ar. 3.

Ratio. Supr. ar. 5

S. Tho. 1. 2 q. 76.

Conclu. 2. 2. conclu. Qui per mutuum consensum contraxerunt in facie ecclesiæ, inter quos est impedimentum, quo stante non potuit esse matrimonium: si non est iudex ecclesiasticus, vel de C

facili

facili haberi non potest, se disiungendo, cognito impedimen
A to, secluso scandalo, nullo modo peccant. Probatur. Isti tales nullo modo sunt coniugati, nec possunt esse: ergo tenentur simul non adesse, & disiungi non possunt alia via, quàm vel per iudicem, Eccle. vel si propria authoritate id faciant, sed per iudicem. Ecclesiæ non possunt. quia quod non potest fieri sine difficultate, dicitur non posse fieri: ergo tenetur per se facere, sicut etiam Arist. sumit impossi. pro diffi. 1. de cœlo. tex. 111. 134. & 115. *1. ratio.* *Matt. 19* *Aristo.*

Secundo. Ratio quare tenetur adire iudicem Ecclesiæ, est, ne in tali disiunctione contingat fraus, aut dolus, aut scandalum de dissolutione matrimonij: sed ponimus non esse fraudem, aut dolum, sed quod verè ita est impedimentum esse, quo stante, nullo modo potuit esse matrimonium. Et etiam secludimus scandalum, quia si esset propter vitandum scandalum deberent manere in vnum, licèt non commisceri carnaliter, vsquedum per sententiam Ecclesiæ fieret diuortium. Sequitur ergo quod si dolus, & fraus cessat, & scandalum, nullũ erit peccatum propria authoritate diuertere, quia cessante ra-
B tione legis, cessat & eius obligatio: cessante scandalo, etiam si solùm cesset in particulari, quicquid dicat Fortunius in tractatu de vlt. fine, illatione. 15. & 16. & Michael de Medina, de contracti. q. 14. & Couar. in epitho. in. 2. p. c. 6. nu. 7. & de testa. ca. Cùm esses. nume. 9. Ergo vbi non esset iudex Ecclesiasticus, nec de facili habere posset, non esset peccatũ disiungi. Si tamen esset parochus vel alius vicem habens in tali loco, non possent tales excusari à peccato.* Quamuis probabilem reputemus opinionem dictorum doctorum, qui tenent, quod ad hoc quòd cesset legis obligatio, non sufficit ratio cesset in particulari, sed requiritur vt vniuersaliter cesset.* *Ratio. 2.* *Relecti. de decimis q. 10.* *Adri. quoli. 6. ar. p.* *Medina de cõtra. q. 23.* *Couarru.* *Pano. in c. Plerique de immuni. Eccle.*

Ex conclusionibus sequitur, quòd neophyti, qui contraxerunt in facie, ecclesiæ, impedimento existente tali, quo non potuit esse matrimonium, siue fuerit ignoranter ex parte sua,
C vel ministrorum, siue fuerit ex malitia, si post cognito impedimento, resipiscant: & distantes nimium à iudice ecclesiastico, sic quod non posit cognita sua conditione, & paupertate, sine difficultate maxima aditus haberi ad eum, neq; etiam alij *Corolla.*

sint ministri ecclesiæ: quòd si, secluso scandalo, propria authoritate discedant, non peccant, saltim mortaliter: imò existimo, vbi fraus & dolus cessat, si timentes Deum id faciunt, meritoriè fieri. Dico, secluso scandalo, quia tales tenentur vitare: sed quia illi qui scādalizari possunt inter eos (impedimētum non ignorabunt) non dubito sine peccato tales disiungi sicut certò scio factum fuisse. Et aperte patet illos non peccare: quia omnino ignorant inuincibiliter ad id teneri: imo quotidie audiunt prædicatores dicentes, q̄ tales qui habent impedimentum, non possunt simul stare. A

S. Tho. 1. 2. q. 76. ar. 3.

Tertia conclusio. Qui contraxerunt stante tali impedimēto, quod impedit, & dirimit, si coram testibus solùm, poterunt cognito impedimento, sine sententia iudicis Ecclesiastici, secluso scandalo, separari in inuicem, vbi iudex non adest, licèt de facili posit adiri. Ista differt à secunda. Nā in. 2. dixi, quòd vbi in facie ecclesiæ est contractum, est necesse adire iudicem ecclesiæ, vbi adest, vel facile haberi potest, sed in ista, quod vbi non est contractum in facie ecclesiæ, sed solùm coram testibus, & iudex non adest, secluso scandalo, non tenetur adire ipsum, etiam si facile haberi posset. Probatur: Tota ratio quare ecclesia determinauit in capitulis allegatis necessarium esse sententiam ecclesiæ præcedere, est quia tale matrimonium in facie ecclesiæ constat, & ab ipsa approbatum, non debet sine eius sententia rursùs anullari, & quassari: ergo vbi ipsi ecclesiæ non constat de tali matrimonio, neque in facie eius fuit factum, non est necesse interueniat priùs eius sententia, quàm fiat separatio; cognito impedimento, seclusa fraude, & dolo, & scandalo: quia certum est, quod tenetur non scandalizare testes, coram quibus factum est. Et (ni fallor) istam opinionem vult insinuare Paludan. in 4. vbi dicit, matrimonium contractum in facie ecclesiæ nō posse etiā propter impedimentū disiungi sine sententia ecclesiæ. Videtur ergo quod matrimoniū nō factū iudicio ecclesiæ, posit sine sentētia eius separari. Dixi, si non adest, nam si adest ibi iudex, vel minister tenens vicem ecclesiæ, tenerētur tales denunciare antequā separētur. B C

Conclu. 3.

Ratio.

Pal. d. 42. q. 2

Pro neophytis.

Ex ista conclusione habes documentum ad non damnandum de mortali plurimos neophytorum, qui degentes in mōtibus.

tibus contraxerunt impedimento stante, & ignorato, coram testibus: & post cognito, sine licentia iudicis separantur in inuicem, vbi fraus & dolus cessat & scandalum. Verum modo per concilium Tridentinum dubium sublatum, cum matrimonium non sit vbi deest minister ecclesiæ.

A

4. conclusio. Illi qui contraxerunt matrimonium stante impedimento, quo non potuerunt contrahere, & contraxerunt secrete sine testibus: possunt, cognito impedimēto, in inuicem separari: sine aliqua sententia iudicis ecclesiastici, etiā si adsit (secluso scandalo) Probatur. Tale matrimonium, cum fuit secretum, nullo modo ecclesia approbauit: sequitur ergo non esse necessariam ecclesiæ sententiam ad separationem: quia tunc est necessaria, quando ecclesia prius factum probauit: & in notitiam eius venit. ergo non est necessaria eius sententia. Conclu. 4. p. Ratio.

Secundò. Tales tenentur separari, & non tenentur iudici se manifestare: ergo diuertendo non peccant. Patet maior. Probo minorem: quia non tenētur peccatum suum occultum cōtrahendi clandestine denunciari iudici, nisi solum confessori: sed si esset necessariò petenda prius iudicis sententia, tenerentur suum peccatum occultum extra confessionem manifestare, quod non est dicendum: tenendum ergo non esse necessariam iudicis sententiam ad separationem. Dixi, secluso scandalo, quia posset esse, ꝙ dato secrete contraxissent, iam multi scirent: & tunc perinde esset, sicut si coram testibus: ob id tenerentur vitare scandalum. Tenet expresse Ricardus in. 4. & Archi. Floren. Ratio. 2. S. Anto. 3 p. ti. p. c. 21 Ricar. d. 35. arti. 1. q. 3

B

Ex ista conclusione sequitur, nullo modo peccare neophytos, si contraxerunt secrete sine testibus stante impedimento & post cognito; sine fraude & dolo separantur sine scandalo. Et contingit casus, vt quando fœmina habebat alium virum, & post cognita est veritas, & intelligit non potuisse esse matrimonium, & diuertit. Idem de viro. Non est peccatum, seclusa fraude, & dolo, & scandalo sic separari: quia tenentur diuertere, & non tenentur propalare factum, nisi in confessione: ergo nullo modo peccant id faciendo. Hæc modo probantur per diffinita in cōcil. Trid. cū tale matrimoniū nullū esse iudicet Corolla.

C

5. conclu.

5. conclu. 5. conclusio. Si aliqui fuerunt iuncti absque consensu mutuo, & absque cæremonijs solitis, sed modo illicito concubinario, si postea separantur in inuicem: etiam si apud alios sint reputati velut coniuges, dummodò fiat sine scandalo, nullum est peccatum propria authoritate diuertere: imò tenentur ad illud. Probatur. Tales coniuncti semper fuerunt in peccato, & nunquã fuit ipsorum licita coniunctio matrimonij, nec vera, vel præsumpta quo ad ecclesiam: ergo sequitur non esse necessariam sententiam ecclesiæ: nam ecclesia, vbi secretè fuit contractum matrimonium non iudicat matrimonium, sed stuprum, vel adulterium, vt patet. 30. q. 5. per totam: quantò magis vbi neque secretò fuit contractum iudicabit? ergo non est necesse eius sententia præcedat. A

Ratio 1 p.

Ratio. 2. Secundò. Sententia ecclesiæ eo datur, vt separentur illi, qui fuerunt cõiuncti (sed cum impedimento) sed tales nunquàm fuerunt coniuncti: quia supponimus nullo modo consensisse adinuicem: sed more concubinario iunctos fuisse: ergo nullo modo est necessaria sententia. B

Ratio. 3. Probatur adhuc ex conclusione præcedenti, nam si quando matrimonium fuit cõtractum, sed secretò, nullo modo debet præcedere sententia ecclesiæ: sed statim cognito impedimento, possunt in inuicem separari, quantò amplius dicendũ, vbi nullus fuit contractus matrimonialis? Non enim habet ecclesiæ vnus, vt contra concubinarios deprehensos in peccato, ad separationem sententiam proferat diuortij: sed punit tanquam peccatores, quia ipsi antequàm ecclesia sciret, non fuerunt separati: quia si essent antè separati, non puniret: sequitur ergo, cùm tales (sicut dicit conclusio) sint concubinarij: q possunt, imo tenentur sine sententia ecclesiæ separari.

Corolla. Ex ista conclusione habetur bene facere neophytos: qui cùm aliquando iungerentur vir & fœmina, nihil de matrimonio loquentes, & si postea separãtur propria authoritate, intelligentes non fuisse inter eos matrimonium, nullo modo peccare: imò peccarent, si id non facerent, nisi contraherent de nouo, si nullum esset impedimentum. Notanda sunt ista quia non raro contingunt iuxta concilij Trident. sanctiones hæc intelligenda. C

Arti-

ARTICVLVS. X.

A.

Quid debent seruare iudices ecclesiastici in diuortio.

VTrum iudices ecclesiastici in causis matrimonialibus cum noui orbis neophytis teneantur seruare figuram & strepitum iudicij, quam seruant, & seruare debēt cum Hispanis. Hæc propter aliquos, quos noui tam in hoc negotio scrupulosos, & impeditos, vt volētes traditiones hominum obseruare, contemnant præceptū Dei, quibus dici posset, quod dominus Pharisæis dixit. Propter traditiones vestras transgredimini Dei mandatum. Atque vtinam non improperium sit talibus in die iudicij, qui volent esseruare quæ cōstituta sunt, & à doctoribus declarata, vt in plurimum pro alijs nationibus, quæ pollent ingenio, & astutia, animas miserè perire permittant, non subueniendo eis simpliciter, & de plano, sicut eorū conditio exigit. Dominus (credo) Matth. 15

B in die iudicij loquetur illud Ezechie. *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges à pastoribus pascuntur. Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis & quod infirmum, & fractum non consolidastis, & quod ægrotū non sanastis, & quod confractum est non alligastis, & quod abiectum non reduxistis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate increpabatis, & cum potentia. Et dispersæ sunt oues meæ, eo quòd non esset pastor. Et factæ sunt in deuoratione omniū bestiarū agri. Dispersæ sunt & errauerunt greges mei in cunctis mōtibus, & super omnē faciem terræ dispersæ sunt, & non erat qui requireret.* Propterea pastores obseruandi audite verbū domini. Vos (inquam) episcopi noui orbis audite verbum dñi. *Viuo ego dicit dominus Deus: quia pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinā & oues meæ in deuoratione omniū bestiarū agri, eo quòd non esset pastor. Hæc dicit dominus. Ego ipse super pastores requirā gregem meū de manu eorū.* Profectò sententia satis terribilis cōtra illos pastores, qui oues sibi a domino creditas errare permittūt: & deuorari à bestijs, non sanando infirmum, non consolidando confractum, non eleuando abiectum, nō quærēdo dispersum. Ezech. 34

Notēt hi- ius noui orbis Episcopi reuerē.

C

Et

Et sine dubio qui circa neophytos in nouo orbe strepitum & figuram iudicij obseruare volunt, non procedentes simpliciter & de plano, timeo sic euenturum, cum illi sint, quibus dominus dicit. *Ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum.* Et væ illis. Propter hoc pastores cōstituti, vt gregem commissum liberent de manu bestiæ rugientis, & præparatæ ad escam. Si ergo ista liberatio fieri potest, si simpliciter & de plano, ipsi pastores circuant gregem suum, sine strepitu, obseruando vigilias noctis super gregem, simul & obseruādo insidias dæmonis, qui circuit gregem, quærendo quem deuoret. Egrediantur de throno & maiestate sua. Sumant sibi baculum. Fugiant quæ necessaria non sunt: & tunc videbunt in aperto peccata gregis. Tunc intelligent, nunquid cum eis sit opus adhibere tabellionem, simul & testes. Nunquid sit necessarium scriptis proferre sententiam, & terminum dare ad probandum: publicationem testium facere, & alia cæremonialia iuris obseruare. Exeant ergo & videbunt. Deponant obsecro pontifices noui orbis vestem lineam, simul & tunicam hyacinthinam, baltheum, tiaram, laminam auream, femoralia contēti sint ex omnibus ornamentis pontificalibus superhumerale deferre, per quod denotatur vt infirmitates populi supportent, scientes quoniam ipsi infirmitate circundati sunt. Et sic suarum ouium infirmitati compatiantur. Habeant & simul rationale, scilicet, charitatem eximiam suarum ouium: vt in visceribus suis, & corde solicitudine quotidiana portent. Istis duobus ornamentis contenti, alia dimittant: omittant materialia illa ornamenta, licet significatum obtineant: & egrediātur, & circuant, & tunc intelligent non esse necesse illa seruare cæremonialia in iudicio circa matrimonium, quæ seruātur cum cæteris pollentibus ingenio. Attendant (obsecro) qui pastores sunt, bonum pastorem Gregorium: quia in suo quem edidit pastorali tradit, quid pastores debeant facere. Nam exponens illam visionē Ezechiel, inquit. Dicit propheta, quod à Chaldea fuit ductus in visione Hierusalem ad templum domini, vbi vidit iuxta ostium quod respiciebat ad Aquilonem quod erat in atrio templi, staturum idolum Zeli, id est, idolum Baal, quod erat ad prouocandum iram Dei. Ideo dicitur ido-

lum

Propter quid instituti sunt pastores.

Lucæ.2.

1. Petri. 5.

ad hebr. 5.

Gregor. in pastora. 2. p. c. 10.

Ezechi. 8.

A

B

C

lum Zeli. *Et introduxit me Dominus (ait propheta) ad ostium atrij & vidi, & ecce foramen vnum in pariete. Et dixit Dominus. Fili* *Figura.*
A *hominis: fode parietem. Et cùm perfodissem parietē: apparuit ostiū vnum. Et dixit ad me. Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi. Et ecce omnia similitudo reptilium, & animaliū, abominatio & vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Et ecce in circuitu per totum. Et. 70. viri de senioribus domus Israel, & Iechonias filius Suphat stabat in medio eorū ante picturas stantiū. Et vnusquisq; habebat thuribulū in manu sua. Et vapor nebulæ de thure consurgebat. Et dixit Dominus ad me. Certè vides quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris vnusquisq; in abscondito cubiculi sui. Dicunt enim. Non videt Dominus nos, & derelinquit Dominus terram. Et dixit. Adhuc conuersus videbis abominationes maiores. Et introduxit me ad ostium portæ domus Domini, quæ respiciebat ad Aquilonem. Et ecce mulieres sedebant plangentes Adonidem. Et dixit Dominus ad me. Adhuc conuersus videbis abominationes maiores. Et introduxit me in atrium domus Domini interiùs. Et ecce in ostio templi inter ve*
B *stibulum & altare quasi vigintiquinq; viri. dorsum habentes contra templum Domini: & facies eorum ad orientem, & adorabant ad ortum solis.* Hæc in textu. Quam visionem beatus Greg. in pastorali dicit, prophetam significare prælatum Ecclesiæ, qui instinctu spiritus sancti ducitur ad inquirendam vitam, & opera sibi commissorū. Et sic inuenit abominationes quas vidit propheta, quādo viso foramine (si fodiat) inueniet quæ non putabat. Ad propositum itaque nostrum. Exeant ergo Episcopi obseruandissimi, & visitent plebem sibi cōmissam. Inuenient quidem male coniunctos in matrimonio, & alia quæ indigent remedio. Visitent (inquam) si ipsi idiomata intelligunt suarum ouium. Si nesciunt, fiat per viros probatos, industrios, ab omni munere alienos: qui possint abiectioni, & paupertati neophytorum se accommodare, & ad modū quo *Grego. in pasto. 2. p. c. 10.* *4. Regum 4. 1. Corin. 9.*
C olim Helisæus supra puerum mortuum se constringendo, vt resuscitare valeat: eum & Paulū imitantes, qui omnibus omnia factus est, vt omnes lucrifaceret.

Redeundo igitur vnde digressi sumus ad quæstionem propositam respondemus per conclusiones. Quarum prima.

concl. 1.conclusio. Iudices Ecclesiastici in causis matrimonialibus procedētes cum noui orbis indigenis, simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura iudicij, sine tabellione, & testibus iuratis, sine scriptura aliqua, dummodo causam cognouerint (eo modo quo cognoscibilis est) vbi nullus dolus, nulla fraus interuenit, non peccant. *Ratio. 1.* Probatur in Clementina suprà allegata. Dispēdiosa. vbi præcipitur procedere simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura iudicij. Et in Clementina *Sæpe.* de verborum significatione. Et subditur in clemen. Dispendiosa. Solum hoc non excludatur, vt sint sufficientes probationes negotij. Sequitur ergo omnia alia necessario excludenda, quæ non iuuant, seu, non sunt necessaria ad causæ cognitionē: at ad causæ cognitionem parum tabellio, & aliæ dilationes faciunt: oportet ergo procedere simpliciter, & de plano, sine aliquo istorum: dumodò per testes, vel alia via sit cognita causa, etiam si non sint iurati. Et probo. Scriptura, & tabello. cum testibus sunt necessaria ad fidem faciendam in cōtrouersia, quæ timetur: sed circa neophytos nihil tale timetur: ergo frustrà tabellio adducitur.

Ratio. 2. *Iuxta conditionem personarū procedant iudices.* Itē. Ad hoc sufficit simplex verbū ipsius iudicis, cui credēdū est. Iudices etiā in causis arduis (sicut est matrimoniū) debent procedere secundū conditionē personarū, vt cū personis grauibus cū scriptura & testibus: verū cū infimis sine aliquo istorū noui orbis indigenæ sunt personæ infimæ: sequitur ergo q̄ sufficit verbū iudicis sine aliquo alio tabel. vel teste, qui authoritatē præbeat. Et quia cū iuris prudentibus in hoc (forte) controuersia erit, volo ista probare ex doctoribus ipsorū. *Panor.* Pan. cui ipsi fidē magnā adhibent, & meritò in.c.1. de libelli oblatione, dicit nō esse necessariū tabellionē. Itē fallit in casu, quē dixi super glo. qñ causę sunt viles, & maxime viliū personarū. *Nota pro neophitis.* Tunc.n. nedū libellus, sed nulla scriptura requiritur, vt in præalleg. auth. Nisi breuiores. Et in.d.c. Si quis cū clerico: secundū vnū intellectū. Et in istis causis breuioribus dixit Bar. in aut. Nisi breuiores. q̄ nō requiritur aliqua scriptura in toto processu, & percōsequēs debet credi simplici relationi iudicis. Neq; mirū secundū eum: nam si aliàs credatur nuncio, vbi non habetur alia scriptura, fortius debet credi iudici. Et hoc dicit notā-

dum

dū pro arbitris,& arbitratore,cui datur sæpe potestas procedē
A di sine scriptura:& tunc credatur suo verbo. Vide quod notat *Panor.*
idē Bar.in.l.Iubemus.C.de sacrosan.eccl.Et addit Panor.idē
si est viliū personarū,vt agricultorū,& similiū, licet causæ non
sint viles,vt sentiunt hic doctores,& facit tex.in authen. De *Nota.*
mandato principum.§.Si tibi.col.2. Hæc Panor. Profectò vo
lenti intelligere eius sententiā, satis clarū est non esse necessa-
riū acta scribi per tabellionē, si causæ non sint viles, dūmodo
personæ sint viles. Itaq; ex hoc doctore modus tractandi cau *Pro neophy tis.*
sam debet pensari:non ex causa ipsa: sed ex persona cuius est:
at noui orbis indigenæ sunt omniū hominum agricultorum,
fullonū,laniorū,deiectissimi: ergo ipsorum matrimonij cau-
sa(licet ipsa grauis)deberet apud eos tractari sine strepitu, si-
ne scriptura,sine tabellione,sine publicatione testium,sine iu
ramento testiū,sine terminis pereptorijs, sine alijs solennitati
bus,sed sufficit q iudex (quisquis sit ille) cognita causa simpli
citer,& de plano sententiā verbo proferat sine tabellione, &
B tūc credendū est ei: nā non timetur q tales infames personæ
postea non obedientes aliquid propter defectū tabellionis in
tentent contra sententiam iudicis,decipere volentes. Quid er
go opus est propter hoc quòd deest tabellio,non liberare labo
rantes,maxime quia pauperes sunt valde.

Sed adhuc idem probo ex ipso Panor.qui asserit ad propo
situm. Quæ causæ sunt leues,& quæ graues,arbitrarium est res *Panor.*
pectu qualitatis personarum,& causę Et sic idem fere repetit *Quæ causæ leues, et quæ graues arbitrarium est.*
Panor.in.c.Quoniam.de probationibus.notabili.3.Et non ap
pono verba,ne prolixitate molestiā efficiam lectorem.Legat
qui voluerit,& videbit, quomodo grauitas causę,vel leuitas,
consideranda est ad arbitrium boni viri,ex qualitate persona
rum.Quid ergo opus est in istis inmorari?sed eorum condes-
cendendo infirmitati, istam causam matrimonialem (licet
C secundum se grauem) iuxta eorum conditionem iudica-
re, & procedere: & omissis cæremonijs non necessarijs,reme
dium adhibeatur omnibus, & constituantur multi iudices,
probati tamen,qui factum,& ius non ignorent. Episcopi au-
tem non doleant, q non sint tabelliones: sufficit iudex ipse,
cuius verbo credendum in omnibus quæ fecerit. Simpliciter

talis

talis & de plano procedat Causam cognoscat, sicut cognoscibilis est. Non sint nimis soliciti de iuramento. Nam absq; eo A (haud dubie) veritatem meliùs cognoscent, nam qui debent iurare (vt disponunt iura) oportet plures habeant conditiones: quas in aliquibus noui orbis neophytis inuenire difficile est sicut in antiquis Hispanis. Itaque exigere iuramentum non oportet. Itē. Est necesse tales esse omni exceptione maiores, sed non sunt tales, quia multis exceptionibus repelli possent. Item. Tales vt pro nullo dono debeant iurare falsum. Melius igitur (meo iudicio) agetur cum illis, si solum absque iuramento, & strepitu veritas inquiratur: seruando quæ naturalia sunt. Cætera tamen non damno, si omnia, quæ requiruntur, adsint.

Quæ sunt in testib. requisita.

Attendant (obsecro) iudices ista omnia constituta esse propter homines, & media fuisse solū ad profectum hominum: B ergo tantum vtendum medijs, quantum fini conducunt, & si proficiunt, finis omnino non consequitur, vel non æque bene, nullo modo illa sunt media, neque vtendum illis. Exempla sunt clara. Medium ad salutem infirmo est dieta: tamen iam sano, vti dieta non est medium: quia finis iam non adest cum tali medio, sed cum cōtrario. s. cum comestione, Ergo si tabellionem adducere, & iuramentum exigere à testibus, est impedimentum quominus saluti hominum prouideatur non est necesse seruare: at quòd expediat, patet: quia si non sit necessarius tabellio., poterit facile medium apponi, quod non ponitur ob hoc. Item Si testes non iurent, saluti ipsorum prouidetur, tollendo scandalum de pedibus eorum quia qui decreuit mentiri, siue cum iuramento, siue sine illo, id faciet. Et fateor credere ei simplici verbo, ac si iuraret cognita cōditione.

Sed volo adhuc (non maxima Theologorū, sed iuristarū) C prouare. s. quòd omittere talē strepitum tabellionis, & scripturæ, & iuramentorum, non sit malum. Et ad verbum (quia forte domini iuristæ meliùs capient) ponam quod do. Panor. in c. Quoniam. de probationibus. notat ad propositum.

Vltimò nota, ait, ꝙ quando constitutio continet aliquid, non propter se principaliter, sed ad finem alicuius mali euitādi, transgressores non illa queat ad pœnam, si finis ad quem principaliter

principaliter tendit constitutio, non violatur. Et idem existi-
A mo respectu peccati mortalis, dummodò constitutio non con temnatur. Quod pulchrè notat Archi. post Bartho. in. ca. Vtinam. 76. d. Vides q acta mandantur describi, ne, scilicet, innocens lædatur. Vnde, scilicet, constitutio ista non seruatur, non punitur iudex, si nulla difficultas ex omissione constitutionis emergat: quasi tunc esset finis huius cõstitutionis, Facit ad hoc quod notat Innocentius in. c. Quia pleriq;. de immu. ecclesiarum. Quod bene nota: quia multa sunt statuta, præsertim in ecclesia, quæ non ordinantur principaliter propter se, sed sunt instructiua bonorum. Hæc panor. Ecce quàm apertè dicit traditiones, & ecclesiæ constitutiones, quæ sunt propter aliũ finem, si omittantur, non nocere, si finis adsit. Cùm ergo tabellio, scriptura, iuramentum testium: sint constituta ad veritatem inueniendam, ad cauendum ne innocens lædatur: si ista omnia be-
B ne habentur, seclusis illis, bene consulitur saluti neophytorum illa dimittendo. Ergo si veritas haberi possit sine scriptura, sine iuramento testium, non est necesse cogere eos iurare. Item: Cùm scriptura sit, ne post deceptione, innocens lædatur, quandoquidem apud noui orbis indigenas nihil timetur, quid opus est scrupulosos esse in hoc, putãtes non bene fieri, si ista non adhibeantur? Et quia ista adhiberi non possunt, non medetur infirmis: perinde est, sicut si iaceret infirmus, & esset medicina in promptu: tamen (quia medicus non est) permittatur mori, vsque dum adsit. Quippe qui ad hoc est, vt tibi ostendat medicinam. Illam inuenisti, quare nõ porrigis infirmo? Rationem dabis, quia tũc tu ipse vicẽ medici supplebas. Si ergo iudex (quia non est tabellio) non medetur infirmis (cùm tamen habeant ad manus medicamentum: sed putat meliùs esse, vt interim
C dum venit tabellio, pereant millia infirmorum) de manu eius requirentur.

Et vltimo ex dictis. S. Tho. quem citat Panor. alibi ad propositum. Sed tamen præter illa est notandum, quod dicit in. 4. in illis quæ suprà allegaui. Nam dicens ipse de illis, quæ in causa matrimoniali seruantur tanq; cæremoniæ, dicit. Oportet notare, q in causa matrimoniali non seruatur omnino ordo iudiciarius. Et hoc totum est ad hoc, vt peccatũ impediatur, quod

Archi. *Bartho.* *Egregiè dictum.* *Innocen*

s. Tho. in 4. d. 41. ar. 5. quæstiuncula 3

in tali coniunctione esse potest. Hęc, S. Tho. Ex quibus satis aperte constat; si iudiciarius ordo non seruatur in matrimonio, A qui in alijs causis seruari cõsueuit, est vt peccatum impediatur: sequitur, ergo quòd si expediat etiam illa, quæ solent in matrimonio seruari, omittere, vt peccatum auferatur, bene factum: imo si hoc propter illud magis seruandum, illud propter quod tale, erit magis: sed ista ad peccatum tollendum omittuntur, quæ aliàs seruari solent: ergo si istis quæ seruantur omissis, melius peccatum tollitur, etiam sunt omittenda. Verum q peccatum tollatur nõ istis obseruatis, nobis dicant ministri. Si enim ita est, vt cæremoniæ institutæ ab ecclesia circa baptismum omitti debent in casu necessitatis: si est periculum de paruulo, quòd moriatur sine baptismo, quanto ampliùs omittẽda sunt alia solennia iuris in matrimonio propter vitandam mortem æternam multorum? nam non dubium, quin oportet vnum B istorum dare, vel quòd multi damnantur: quia non eorum causa examinatur à iudice ecclesiæ, vel q ignorant inuincibiliter hanc veritatem, q potest quis licite fornicari, sed secundum, nullus sanę mentis audebit dicere: cũ sit notum esse secundum se illicitum, & non quia prohibitum. (In quo errauit Durand. in.4.d.33.q.2. & Martinus in suo de temperantia.q.2. de luxuria. qui dixerunt, esse malum quia prohibitum, & non quia de se illicitum. Quę sententia si hæretica non est, nimis accedit ad hæresim. *Maximè cùm Martinus (dicat non esse hæreticum dicere fornicationem simplicem non esse mortale, contra quẽ Castro de hære. lib. 4. in verb. Coitus. quod & suprà tetigimus*) ergo primum necesse est cõcedatur. Et quod me magis mouet ad credendum veram conclusionem, & q sit meritum (tãtum abest vt sit peccatum) simpliciter, & de plano procedere sine C strepitu, est, q opus sit per montes peragrare noctu, diuq;, quęrendo neophytos quippequi tam infimæ sunt sortis, & conditionis, q vix inueniri valeãt, cum in cauernis plurimi sibi præstent habitaculum, vt (experientia teste) didicimus. Medicus ergo, qui eorũ infirmitates cognoscat, necessarius est. Ergo quomodo poterunt episcopi ouibus sibi cõmissis mederi, si oporteat tot iudices destinare, quot sunt opus: Maximè cũ episcoporũ reditus tã sint tenues, vt vix sufficiant pro honesta familia.

Aristo. 1. post tex. co. 5.

S. Tho. 3. p. Theolo. in. 4.

Durand. Martin⁹ de Magistris. q. 2. de luxur. Castro l. 2 p. ar. 8. et infrà. arti. 18.

lia. Ob quod ipsos episcopos nõ teneri ad seruandam talẽ iuris
A solennitatẽ cum noui orbis indigenis existimo. Sed sufficit cõmittant negotiũ (si ipsi non possũt) viris, qui factũ, & ius intelligãt, qui simpliciter, & de plano procedãt. Adde, neophytos in noui orbis esse tam miserabiles, quod si opus sit notario, nec necessaria solum habet pro victu quotidiano præstare poterunt; quãto magis alias expẽsas? vnde valde onerosum esset & ipsis episcopis, & neophytis. Quapropter nõ est necesse ista seruare, & fortè est necessarium illa pro isto tempore non obseruari: dummodò constet de veritate. Nam (vt dicit Panor. & nos suprà adduximus de eo qui cog. consan. vxo. cap. Super eo.) sufficit cõfessio ipsorum, quando stant pro matrimonio. Quid ergo opus est scriptura, vel iuramento testium, si in simplicitate illorum, veritas patefit: sine aliquo strepitu, & figura iudicij? Et (vt dicitur in Clementina allegata) melius quippe est Deo reddãt rationẽ pastores, si fortè aliquid humanæ traditionis omiserunt,
B ad eruendum animas ab inferno: quàm quòd ipsi exactè pro ipsis rationem reddant, quæ pereunt æternaliter propter eorũ obseruantiam contra Dei mandatum. Et sic sine strepitu notariorum, & aliorum ista facere curent, quæ sunt necessaria ad eorum salutem. Et ministri potiùs cum eis procedant tanquàm patres, quàm tanquàm iudicis: siquidem non sunt tam constantes, & intelligentes, vt dictis iudicibus acquiescendo, eo modo quo præcipitur, si aliud intus in conscientia sentiunt, id seruent. Quis neophytorum obsecro, cui si iudex secundum allegata, & probata procedens, præcipiat illam retinere (quàm tamen in conscientia cognoscit, & scit, non esse suam) abstineat ab eius concubitu, etiam si sententia excommunicatio-
C nis feriatur, quam deberet potiùs sustinere, quàm ei commisceri, vt determinatur Extra, de restitu. spo. cap. Literas. Et de sententia excommu. ca. Inquisitioni. Et hoc, quia sunt debiles, & infirmi. Non ergo est ponendum eis scandalum, & offendiculum, sed omnibus modis auferendum: & expectandum tempus, quando plus sapiant, & intelligant, & ditati sint: vt possint sua tabellioni, & iudici dare stipenda. Habeant ergo se obseruandi præsules cum illis velut patres, & non tanquàm iudices: & (in conscientia negotium intelligentes) vnicuique

Pro neophytis. *Panor.* *Matt. 15.* *Nota.* *Pro neophytis.* *Matt. 18.*

reddãt quod suum est, quia aliàs multi pereunt. Et vtinam decipiar in tali iudicio: siquidem iudicium exteriùs præcipuè in A uentum fuit propter partium controuersiam, ad lites componendas. Vbi ergo inter noui orbis indigenas talis ratio cessat: quia non lites, non controuersia partium (vt in plurimum) melius est procedere tanquàm patres, quàm tanquàm iudices. Verum ne fortè aliquis obijciat: quomodo ista poterunt fieri, si sine notario, & scriptura fiant: quia confusio magna erit in tanta multitudine, qui erunt iam per sententiam, vel iudicis iudiciũ approbati, & determinati. Remedium facile, si ipse qui iudex, vel pater, scribat succinctè illos, quorum negotium est diffinitum. Sic Panor. ca. Ex literis. de probatio. Iudex in re modica potest supplere vicem tabellionis, Addendum est quòd etiam in re graui, quando haberi non potest.

Panor.

Nota. Et notandum, ꝙ quando dicitur, quod iudex procedat sine B strepitu, & figura iudicij, possunt omitti omnia, quę nõ sunt de iure gentium, vel naturali: vt dicitur in Clemen. Sæpe. de verborum signi. Si tamen dicitur, ꝙ iudex procedat summariè, intelligitur vt breuiter fiant omnia, cõprehensa tota negotij substantia, & non omisso aliquo de substantialibus. De quo vide Armil. in ver. Iudex. §. 18.

Armi.

Anto. Floren. Si dicatur de facto, vel postpositis rimulis, & apicibus iuris, vel de plano, &c. Vide Anto. Florenti. 3. par. tit. 9. cap. 15. Hæc sint in isto articulo probabiliter dicta, secundum considerationem neophytorum. Si quis tamen contrarium affirmet, in suo sensu abundet.

ARTICVLVS. XI.

An liceat religiosis agere ad diuortium. C

VTRVM liceat religiosis de causis matrimonialibus Indorum iudicare, & diffinire, separando male coniunctos, vel non bene coniunctos de nouo coniũgendo. Iuuat scire, propter securitatem conscientiarum aliquorum, qui tenentur scrupulis quibusdam ligari, velut compedibus, putantes non eis licere.

1. Nota. Primo notandum est, vel loquimur de omnibus religiosis in commu-

in communi,& de omnibus alijs personis ecclesiasticis, cuiuscunq; conditionis sint, dummodò non sint prælati: vel de illis, qui ad hoc opus designati sunt, qui habent à suis prælatis commissam curam neophytorum,& vidētur habere offi iurn curatorum, licet non habeant obligationem ex iustitia, sicut curatus,vel sicut habet episcopus, sed quia solum ex zelo Dei mouentur.

Secundo notandum,dupliciter posse contingere religiosos intendere matrimonialibus causis in nouo orbe. Vno modo sicut confessores,& periti viri in foro conscientiæ,consulendo,& docendo.Alio modo in foro iudiciali,sicut iudices,præcipiendo,vel aliqua alia pœna compellendo. *2.Nota.*

Tertio notandum. Vel loquimur de religiosis absolutè,quibus per summos Pontifices concessum est,posse de causis matrimonialibus cognoscere, vel de illis, qui post concessionem Pauli.3.ab episcopis ordinarijs habent beneplacitum, & consensum,vbi requiritur. *3.Nota.*

Quarto notandum. Vel tales religiosi cognoscunt de causis matrimonij contracti in facie Ecclesiæ,vel de matrimonio cōtracto secretè cū testibus,vel sine testib⁹,clādestinè. Vel de cōiūctione,quæ nullo modo matrimoniū fuit,nec verū,neq; præsumptum,sed cōcubinatus. Istis notatis,sit prima conclusio. *Nota.4.*

Prima conclusio. Religiosi, quibus concessum est,& cura commissa à suis prælatis,licitè in causis matrimonialibus neophytorum occupantur:& eas audientes,& intelligentes quantum ad ius,& factum,licitè determinant, diffiniendo quæ sit vera vxor, & quis sit verus maritus. Probatur. Si non possent iudicare de causis matrimonialibus,maximè,quia eis videtur prohibitum de iure communi per.ca. Accedentibus.suprà allega. de excessibus prælatorum. vbi prohibitum est religiosis cognoscere de matrimoniali causa:sed hoc non obstante, eis est licitum, propter priuilegium postea concessum fratribus ordinis prædicatorum, in quo expressè datur facultas audiendi,& diffiniendi, quod iustum est in causis matrimonij in terris infidelium,ad quos religiosi transierint: sequitur ergo religiosos licitè id facere. Et idem per Leonem.10. & Adrianum.6.& Clementem.7.& Paulum.3.vt patet in ipsis priuilegijs. *1.conclu.* *1.Ratio.* *Nico.4.* *Leo.10.* *Adria.6.* *Clemēs.7.* *Pau.3.*

Pau. 4. gijs,& tādem per Pau. 4.& Piū.4. *Et vltima per Pium.5.post celebrationē Concilij Tridentini, vt patet ex ipsis priuilegijs ad literā quæ ponūtur in fine operis illud Leonis.10.& Adriani.6.& vltimum Pij quinti,vide ibi. A

Ratio.2. Secundo.Nullus exercens opus misericordiæ,propter bonū finem peccat,sed meretur,si est in gratia: at quicūq; religiosus, qui cognita causa matrimonij affirmat viro, quæ sit sua vera vxor,vel fœmina, quis sit suus vir,opus misericordiæ exercet instruendo ignorantem,quod non facit nisi propter Deum: ergo sequitur bene facere,& nullo modo peccare.

Ratio.3. *Almayn in mora. ca.12.de electione.* *S.Tho.1.2. q.114.* Tertio.Nullus vno & eodē actu simul potest mereri,& peccare(contra monachū in.2.& Adam godam in fine.2.quia ista repugnāt)sed omnis religiosus(supposito sit in gratia)dans tale consilium,& tale iudicium ignoranti,meretur gloriam : ergo nullo modo peccat.Quòd mereatur,est in aperto,quia omne bonum opus de se,& propter bonū finem factum,si fiat ab habente gratiam,est meritorium vitæ æternæ. B

Ratio. 4. Præterea.Quicunq;,cuiuscunq; conditionis sit,ad cuius notitiam peruenit dubium conscientiæ,in quo proximus detinetur ligatus,si probè sciat,licitè determinat dubium, & diffinit veritatem: ergo à fortiori religiosi, qui videntur vicem habere curatorum,licitè id faciunt. Manifestè constat, si esset quidam secularis,dum tamen doctus, & peritus in negotio,& ego dubium haberem in conscientia,& me interrogāte,ipse respōderet,talis licitè mihi respondet: & si est in gratia,meretur in eo: quia opus misericordiæ adimpleuit. Sic etiam dicendum, quòd si quis secularis non se intromittens ex officio ad inquirendum,vel tanquàm iudex ad iudicandum,sed ꝙ contingenter interrogatur de facto,licite(si probè sciat)potest dare consilium rectum,& dubium diffinire:& si recte difiniat,non solum nō peccat,sed meretur gloriam,si sit in gratia.Quòd si verum est de quolibet seculari, quāto magis de quocunq; religioso? Et licet hanc conclusionem posuerim pro religiosis,qui negotio Apostolico operam dant in nouo orbe,tamen intelligo generaliter de omnibus,qui tale consiliū præstare possunt. Ex quo poteris excusare aliquos seculares,qui degentes inter neophytos,consulti de matrimonio respondent, dummodò non C

Pro Hispanis.

inquirant, sed solum interrogāti respondeant, & non sit prohi-
A bitum eis: quia (fortè) posset talibus interdici propter scandalum, vel ob aliam causam iustam.

2. conclusio. Ministri, qui ministerio neophytorum intendunt, coniunctos in concubinatu, quando ad eorum notitiam peruenit, licite separant, eis dicēdo, non potestis simul esse, nullo modo conueniatis in vnum. Probatur, si hęc non posset licite facere religiosus, maximè esset, quia ad id necessarium esset iudicium iudicis Ecclesiastici, sed adhoc non est necessarium, etiam si ibi adesset iudex: quia vbi matrimonium nullum fuit neq; secundum veritatem, neq; secundum præsumptionem, non est opus iudicio Ecclesiæ ad separationem, sententia quidem Ecclesiæ necessaria est, quando matrimonium saltim est præsumptum, vt suprà diximus. *2. conclu.* *1. Ratio.*

Secundo. Ipsi concubinarij mutuò habitantes, licite diuertunt, & disiunguntur: imò ad id sub mortali tenentur statim si-
B ne aliquo Ecclesiæ mandato: ergo licite religiosus cognoscens aliquos iunctos non sicut vir & vxor in matrimonio, sed in cōcubinatu, potest (cognita causa) præcipere ne simul cohabitēt, & ne ampliùs coniungantur: quia quilibet tenetur fratrē peccantem corripere. Qui si emendatus fuerit, & cessauit à peccato, iam lucratus fratrem, non tenetur ampliùs, sed ista emendatio non fit, nisi separationem talem præcipiat, & modo, quo ipse licite potest, faciat: ergo licite fit. Vnde patet non solum id licite fieri à religiosis, qui cōuersioni infidelium intendunt, sed à quocunq; alio, cuiuscunq; conditionis sit, ad cuius notitiam peruenit, aliquos esse in concubinatu: quia talis potest admonere, & corripere: imò tenetur via sibi possibili proximum à peccato liberare, & tales cōcubinarios separare. Fortassis ista
C videbuntur frustrà posita, quia de se clara & manifesta sunt, verum ponenda statui propter aliquos, quos audiui contrarium asserentes. Ob quod nullus obsecro grauetur, quia omnibus debitores sumus. *Ratio. 2.* *Matt. 18.* *s. Tho. 2. 2 q. 33. ar. 2.* *Rom. 1.*

3. conclusio. Ministri non solum possunt licite separare quos inuenerint in concubinatu coniunctos, sed etiam eos, qui reputantur à vicinis vxorati, qui in veritate sunt concubinarij, si modo noluerint (non obstante impedimēto) de nouo secrete *3. conclu.*

 contra-

Ratio vlti p. contrahere. Probatur quantum ad partem vltimam. Talis minister, qui nouit concubinarium, tenetur correctione fraterna, A
Matt. 18. eum inquantum poterit liberare à peccato, corripiēdo: sed qui
s. Tho. ubi supra. verè est in concubinatu (licet ab alijs non sic existimetur) est in peccato, ergo cùm primum cognouerit, tenetur corripere, & conari ad emendam fratris ex præcepto Christi: at emenda fratris non potest aliter esse, quàm per separationē, vel per coniunctionem in matrimonio, si impedimentum non obstat: ergo licitè ad vnum istorum potest religiosus agere, & non stante vno, pōt ad aliud, eo modo quo ei licet, cogere: sequitur ꝙ
Pro neophytis. nolenti consentire in matrimonium de nouo, licitè pręcipit separationem. Volo dicere, ꝙ si cōtigisset duos in vicinia iūctos absq; verbis, vel signis matrimonij, sine hoc ꝙ præcedere aliquis modus, qui apud tales homines seruari solet in matrimonio: sed ex ignorantia, & insipientia quadā, vicinitas illos existimat coniugatos: cùm vere non sint, & talis existimatio est irrationabilis, & sine fundamento, cùm apud tales sint modi cōtrahendi manifesti alijs, licitè per religiosum fit, si tales separet sine aliquo alio iudicio Ecclesiæ, sed solum cognita veritate, si noluerint de nouo secretè consentire, etiam si in vicinia irrationabiliter existimabantur coniugati, & non est necesse denunciare Ecclesiæ, imò tenetur non denunciare: nam tene- B
Matt. 18. tur ex sacro Euangelio fratrem corripere cum minori dispendio ipsius fratris. Et si potest per se ipsum, nō debet duos testes adhibere: quia cum minori infamia qua potest, debet: sed tunc subuenire potest ei solum cum infamia illa, scilicet. vt qui existimabant vxoratos, modò intelligant concubinarios: ergo tenetur ampliorē vitare: at non vitaret maiorem, si Ecclesiæ denunciaret, cùm maior sit ista, illa ergo non debet religiosus denunciare, sed potest licite (ædificatis illis qui possent turbari) tales separare, & modis quibus poterit, eos à peccato liberare. C
Et amplius adde, ꝙ etiam si præsumptio viciniæ fuerit rationabilis, dummodò non fuerit in facto manifesto fundata, non est necessarium spectare aliud, sed ipse religiosus potest licite præcipere, seu consulere, vel ꝙ tales de nouo contrahant, nō obstante impedimento, vel ꝙ (si nolunt) separentur. Hæc, secluso scandalo intelliguntur.

Secundo,

Secundo. Consulunt doctores, q si aliquis viuente prima cũ *Ratio. 2.*
A secunda contraxit, etiam in facie Ecclesiæ, de quo tamen non *De sentẽtia excõmu. c. Inquisitioni*
constat illi, cum qua contraxit: quia non licite potest exigere,
neq; reddere, deserat eam, & fugiat in terras longinquas, & ad
vxorem propriam redeat: ergo erit licitum in casu, quo nullũ
fuit matrimonium contractum, consulere separationem, vel
si reputentur coniuges à vicinis (ob vitandum scandalum) vt
de nouo cõtrahant secretè, dummodò ante fuerint habiti vt
coniuges.

Tertio. Ille talis concubinarius tenetur vel relinquere, vel *Ratio. 3.*
de nouo (si non sit impedimentum) consentire in matrimonium: ergo si ipse tenetur, licet ei facere, sed quod tenetur quis
facere, cuilibet licitum est cõsulere. Et volo ista notentur, quia *Sup. p. p. ar. 3. et. 2. p. ar. 2. Canonistæ. 2 q. 1. ca. Si peccauerit & Extra de iudicijs c. Nouit.*
frequenter contingit casus apud noui orbis neophytos, qui (vt
B suprà dictum est) iunguntur sine hoc, quòd loquantur de matrimonio, vel de operum communicatione. Hæc conclusio nõ
solum vera est de religiosis, qui istorum aliquo modo speciali,
curam videntur habere præ cæteris christianis: sed etiam se extendit, & debet intelligi licitum esse cuilibet christiano scienti fratrem suum esse in concubinatu: quia præceptum Euangelicum omnes obligat, & ad omnes se extendit. Ob id quilibet
sciens fratrem esse in concubinatu (cùm talis in peccato sit) *S. Tho. 2. 2. q. 33. Theologi in. 4. d. 38.*
debet corripere, ad quò media sunt ponenda necessaria: & ad
hoc quilibet tenetur cum minori iactura famæ ipsius fratris,
qua potest: sequitur ergo quòd vbi potest ipsum corripere, consulendo quòd concubinã abijciat, etiam cum infamia sua respectu vicinorum, qui eum reputabant vxoratum, debet id cõsulere, & non tenetur renũciare Ecclesiæ: imò tenetur non re *Abulen. Mat. 18. q. 90.*
C nunciare, quia esset diffamare fratrem absque necessitate. Et
vere, vel præceptum sacrum Euangelicum ego non intelligo,
vel contrariũ asserentes nõ bene dicunt, affirmantes religioso *Gabri. lectio. 74.*
nõ licere dicere à neophytis, quos reperit esse in cõcubinatu.
Diuertite ab inuicem, & separamini. Ratio autem quæ mouet *Opi. aliquorum.*
eos est: quia tales (licet sint concubinarij) habentur à vicinis vt
coniugati, & ob id debet iudicium Ecclesiæ prius expostulari. *Ratio contrariæ opinio.*
Quæro ergo ab istis, quorsum necessariũ est, si possum fratrem
corripere sine hoc, q peccatum suum fiat notum Ecclesię: Nisi

tunc dicant, procedendum ad manifestationem Ecclesiæ sine corruptione secreta, quia peccatum est manifestum. Hoc non A valet. Primo: quia non est peccatum manifistum, sed occultũ, vicini eos reputent coniugatos. Item. Et si esset manifestũ, non sequitur illicite fieri huiusmodi correctionem, & separationẽ sine hoc, ꝙ nuncietur Ecclesiæ: quia licet corripiens fratrem in peccato publico, nõ teneatur priùs ad correctionem fraternã, tamẽ licite conatur fratrem corripere priùs, fraternaliter. Imò dato peccatum esset notoriũ, in aliquo casu teneretur ad secretam correctionem, quãdo ipse qui vult corripere, probabiliter credit, fratrem emendãdum per secretam correctionem, non denunciando Ecclesię: quia tũc tenetur fratrem corripere cum

S. Tho. 2. 2. q. 33. minori detrimento famæ, quo potest. Quòd si denũtiet Ecclesiæ, infamat ipsum absq; necessitate: etiam quando peccatum B est notorium, dummodo iudici Ecclesiæ, vel præsidi id sit occultum. Excipio hæresis crimen, vbi quando secreta admonitio necessaria, non est iuxta intelligẽtiam doctorum. Sequitur ergo licite fieri à religiosis, quia Indorum conuersioni intendunt: quia videntur ipsorum specialem curam habere, & intendere omnibus vijs licitis ad ipsorum correctionem, & emen-

Eccle. 17. dam, & cum minori detrimento ipsorum. Cum ergo licitum sit omnibus: quia vnicuiq; Deus mandauit de proximo suo, & licitum à fortiori erit ipsis religiosis, siue tales concubinarij habeantur vt concubinarij, vel vt vxorati: dummodò in concubinatu fuerint iuncti, & non in matrimonio.

4. conclu. 4. conclusio. Ministri, qui conuersioni infideliũ intendunt, si quos inuenerint coniunctos in matrimonio per expressum C vtriusq; consensum, tamen secrete sine testibus, si cognouerint ob aliquod impedimentum eos nullo modo posse coniungi, licite possunt eis consulere separari, sine hoc, ꝙ iudicis Ecclesiæ

Ratio. 1. præcedat sententia. Probatur. Ministri cognito impedimen-

Matt. 18. to scit fratrem suum peccatorem: ergo si potest eum corripere, tenetur ex euãgelio, ꝙ si tenetur eum corripere, tenetur eũ admonere vt exeat à peccato: sed non exit à peccato, nisi separando se ab illa, quam non potest retinere: ergo tenetur consulere separationem, & ad id admonere, & aperte ei dicere non posse talem retinere.

Secundo,

Secundo. Talis minister tenetur fratrem delinquentem cor- *Ratio. 2.*
A ripere: ergo obligatur ex euangelio media apponere licita ad liberationem, & emendam, sed non inuenit aliam, nisi consulẽdo separationem: ergo licite facit monẽdo, imò tenetur admonere, vt admonitus corrigatur, in quo adimplebit legem Christi. Matth. 18.

Tertio. Tales coniuncti secrete absque testibus tenentur in- *Ratio. 3.* inuicem separari, postquàm cognouerint non potuisse coniungi, ergo si ad id tenentur statim, licitum erit ministro monere, & cooperari ad illud, aliàs si non liceret monere nec ipse teneretur ad illud tamẽ tenetur ad hoc, & non spectare iudicium, vel sentẽtiam Ecclesiæ. Probatur. Postquàm cognouit talem non esse in matrimonio, sed in concubinatu, talis minister tenetur corripere fratres, si potest secrete, sine hoc, ꝙ alteri
B denuntiet: ergo tenetur non denũtiare, si potest eum liberare. Ergo si admonitione, vel dicto religiosi, exibit à peccato, non solum non tenetur iudici denuntiare, sed omnino tenetur tacere. Ergo non est necessarium in tali casu spectare sententiam iudicis. Neq; est necessaria ex parte ipsius peccatoris: quia nõ tenetur peccatum suum manifestare iudici, sed solum confessori. Ergò non tenetur requirere sentẽtiam iudicis priusquàm separetur, sed si secrete fuerunt coniuncti, cognito impedimento, bene faciunt abinuicẽ separãdo se, & tenentur ad illud, cum talis sit modus necessarius ad exeundũ à peccato, & non aliter. Et ista monitio simili modo licite fit à quocunq;. Itaq; absq; peccato, sed cum merito (quisquis sit ille) si cognouit duos secrete iunctos absq; testibus, cum expresso consensu, sed tamen propter aliquod impedimentũ, quod tunc fuit, non potuerunt
C coniungi, neq; modò possunt, qualecunq; fuerit impedimentum, talis cognoscens impedimẽtum, potest istum monere, & mouere vt relinquat, quam non potest habere sine peccato, & *Matt. 18.* exeat à peccato: imò ex præcepto Euãgelij ad id tenetur. Si ergo cuilibet est licitum id facere, quanto magis dicendum licere religiosis, quibus cura in hac parte commissa est specialius? Istam cõclusionem intelligo, non obstante infamia, quã incurrit circa illos, qui eos reputabãt vxoratos: quia satisfaciendo illis de impedimento, licite separãtur: quia maior esset infamia,

si etiam

si etiã iudex Ecclesiasticus sciret peccatum quod ignorat. Quã doquidem ergo sic fecre: e tales inuenti sunt, cognito impedimento, separari possunt adinuicem, & quilibet potest consulere, & monere ad illud. Sic Ricardus, & Archi. Florent. vt suprà diximus. Verum quia apud neophytos noui orbis scandalum cessat, & infamia apud vicinos, sine scrupulo licitè monet, & consulit separationem. *Et hæc maximè probantur vera post Concilium Tridentinum in quo nullum esse matrimoniũ clã destinum est determinatum. A

Ricar. in 4.d.35.articulo 1.q.3. Archiep. 3.p.ti.1.c.12.§.5.

5.conclu. 5. conclusio. Ministri si quos inuenerint coniunctos in matrimonio coram testibus, sed non in facie Ecclesiæ, cognito impedimento, quo non potuerunt coniungi: possunt tales mouere, & monere, & consulere ad separationem sine aliqua sententia iudicis Ecclesiæ. Probatur eadem via. Tales ministri tenentur ad correctionem fratris, & liberare à peccato, si possunt, sed omnino illa est via, dimittendo quàm nõ potest retinere. Probatur. Tales, cognito impedimento. tenentur in inuicem separari, sine hoc q̃ spectent sententiam Ecclesiæ, dummodò constet de impedimento: ergo possunt ministri consulere id. Et q̃ tales non teneantur spectare sententiam Ecclesiæ, patet: quia non tenentur diffamare seipsos, dicendo quòd sint in concubinatu, & non in matrimonio, nec manifestare impedimentũ occultum, quandoquidem iam constat de eo. Et neq; sciens illos habere impedimentum, tenetur Ecclesiæ denuntiare: quia esset infamare fratrẽ sine necessitate, sed potest eis dicere, nullo modo posse manere, quia non potuerunt coniungi in matrimonio. Et hoc procedendo in conscientia, cõsulendo bonum, & rectum. Hoc videtur probabile, etiam si Ricardus in. 4. d. 28 art. 3. q. 3. contrarium videatur asserere. *Modo tamen per Cõcilium Tridentinum controuersia ablata est. B C

Ratio. *Matt. 18.* *Ricardus*

Corolla. Ex quo sequitur quòd quicunq; cognouerit factum, & ius, absque scrupulo conscientiæ poterit consulere, & monere ad illud, dummodò prudenter fiat, & absque scandalo pusillorum. Et quia (experientia teste) nullum est scandalum inter neophytos per hoc, quòd qui retinet istam, eam dimittat, & aliam accipiat, siue fuerint iuncti secretè, siue cũ testibus, præcipuè cùm hoc fiat ministro cõsulente: non est opus formidare

aut

aut trepidare timore, vbi nullus est timor: quia nullum offen- *Psal. 13.*
A diculum ex hoc paratur, & liberantur à peccato. Et probabiliter credo non solum consilium esse talia facere, sed præceptũ: quia illa videtur via liberandi à peccato, & non alia. Nec teneturadire iudicem ecclesiasticum, quia nũquàm talis causa fuit coram ecclesia tractata. Neq; possunt (etiam si velint) ipsum adire, propter ipsorum magnam penuriam, & infirmitatem: quia fame morerētur in itinere. Quare non solum licite credo *Pro ministris.* fieri in omnibus casibus positis in conclusionibus, sed videtur esse præceptum sic fieri, siue sit vbi beneplacitum est requisitum, siue vbi non, siue ex speciali commisione esset concessum, siue non perinde esset: quia talis solum ex præcepto sacri euangelij id ageret, à quo non potest deobligari per summum *Matt. 18.* Pōtificem. Et sic necessitate extrema existenti, religiosus, cui alioqui est prohibitum baptizare, licite etiam sine concessione baptizat: imò quilibet religiosus inter noui orbis indigenas
B etiam nulla existente concessione summi Pontificis, potest licite ista facere, propter necessitatem extremam, in qua positi sunt, in qua pereunt, nisi eis subueniatur, vbi non est alius minister. Et ꝙ talis sit extrema, fatentur omnes, qui sunt apud neophytos. Quod alij non negarent, si eorum linguam non ignorarent. Si enim proximi bestiam, in foueam iacentem leuare tenemur, non aspicientes ad diem festum, ex doctrina Christi: *Lucæ. 14* quãto magis proximũ prope infernum habitantem tenemur *Matt. 18.* eruere, etiam si ob id oporteret frangere omnes humanas constitutiones simul? Sed hæc agendo, nulla omittitur ecclesiæ regula, nulla contemnitur, sed lex Christi (qui ipsam regit ecclesiam) obseruatur, quæ omnes obligat, & nullum excipit, cuiuscunq; conditionis sit. Et intantum credo verum esse de mini-
C stris, vt (necessitate compellente) id ipsum fatear licitum esse omnibus alijs cuiuscunq; sint conditionis, dũmodò probè ius, & factum intelligant, & nullũ sit scandalum. Atq; vtinam plurimi essent, qui possent ista consilia præbere, sed (proh dolor) paucissimi sunt messores, cùm messis sit multa. *Ioan. 4.*

6. conclusio. Religiosi de beneplacito episcoporum non solum possunt consulere, & monere ad separationem quos nouerunt non posse iungi, siue sine testibus, siue cum testibus fuerũt *6. conclu.*

iuncti,

iuncti, sed etiam licitum est id dicere illis, qui in facie ecclesiæ contraxerunt, dum non potuerunt cōtrahere: dummodò sint A extra locum, in quo est iudex ecclesiæ. Probatur. Per benepla- *Ratio.* citum episcoporum religiosi fruuntur omnibus priuilegijs cō cessis hucusq; à summis Pontificibus, sed (vt constat ex priuilegijs) eis data est, & concessa omnimoda potestas in vtroq; foro, & particulariter ad iudicandum de causis matrimonij: ergo aliquid aliud videtur eis cōcessum, quod nō habebant ante cō cessionem, sed (vt probaui suprà) sine concessione, & priuilegio solum propter necessitatem licite cum omnibus qui contraxerunt non in facie ecclesię, cognito impedimento, possunt se habere consulendo separationem: ergo aliquid aliud est eis vltrà concessum, & non videtur, nisi quod & ipsi episcopi ex sua potestate ordinaria possunt in matrimonio contracto in facie ecclesiæ: ergo videtur tales religiosos licite posse consulere separationem: alioqui non opus esset consensu ipsorum episcoporum, si aliquid de nouo non concederetur, quod ante non fuerat concessum. Et posset, & credo ita sæpissime contingere tantam esse distantiam ad iudicem ecclesiæ, vt tunc religiosus (etiam sine speciali concessione episcopi) illis, qui contraxerunt in facie ecclesiæ, licite consulat separari, cognito impedimento: quia tales tenentur tunc separari (vt suprà diximus) sine ecclesiæ sententia, eo quod non possunt adire iudicem sine magna difficultate: si ergo ipsi tenentur separari, licite quis consulere potest illud, cognita veritate: sequitur ergo (quãdoquidem episcopi dant religiosis consensum) aliquid aliud religiosos habere, quod ante non habebant, secluso assensu. Et videtur hoc, scilicet, posse in talibus iudicare, etiam non spectata sententia iudicis ecclesiastici: imò videtur in casu tunc C esse sententiam iudicis ecclesiastici: quia episcopi per talem cōsensum videntur dare facultatem, quàm summus Pontifex concessit per priuilegia. Et videtur quod ecclesiastici iudices de matrimonio contracto in facie ecclesiæ cognoscere, & licite possent consulere, & monere, & si (opus esset) præcipere talem separationem. Verum quia sic expedit, omnino intelligenda est cōclusio extra locum, vbi adest iudex ecclesiasticus, qui sedens pro tribunali, solet diuortij sententiam promulgare in si-

Adria. 6. concedit ministris in vtroq; foro tantam quantam.

B

in similibus, ne videatur contemni. Tamen extra locum credo veram conclu.in. ò etiam in ipso loco, si vnus iudex non sufficeret omnibus prouidere: quia esset sicut si iudex non esset, Sed tamen assensus episcoporum adhuc requirendus videtur, vt meliùs fiat. Et tandem conclusionem illam intelligo, siue talis religiosus post assensum episcoporum procedat tanquàm iudex, vel procedat in foro conscientiæ tanquàm pater: quia episcopus qui suum dedit assensum, vtroq; modo poterat procedere, & vtroq; modo licite faceret, quicquid faceret in tali negocio. Et si vbi beneplacitum episcoporum requisitum est, hoc potest religiosus episcopo concedente, à fortiori potest vbi beneplacitum non est necessarium, vt patet ex concessione Adria. 6. & Pauli. 3.* De quo latè in compendio priui. à nobis edito, & in declaratione priuilegij Leo. 10. & Pauli. 3. & Clementi. Religiosi, de priuilegijs. * Quando erat beneplacitum requisitum, constat ex priuilegio Adriani. 6. quantum ad vsum illius omnino de potestatis in vtroq; foro intra duas dietas, vbi episcopus, vel eius officialis fuisset: sed modo quantum ad administrationem sacramentorū, quæ per parochū ministrari solent, non est requisita licentia episcopi: etiam in loco vbi est episcopus, vel ei⁹ officialis, vt constat ex priuilegio Pij Quinti.

A — *Nota.* — B

7. conclusio. Religiosi habentes assensum episcoporum ad vtendum priuilegijs omnibus concessis intra duas dietas, possunt in omnibus causis matrimonialibus Indorum, siue matrimonium sit contractum clandestinè, siue in facie ecclesiæ, procedere & vt iudices, & in foro conscientiæ ad libitū. Probatur. Per talem consensum episcoporū summus Pontifex Paulus. 3. concedit omnia priuilegia aliàs indulta ipsis religiosis, sed per alia priuilegia data est eis potestas iudicandi de matrimonijs: ergo possunt vti facultate concessa, & non est cōcessum solum illud, quod ipsi ante concessionem poterāt in foro cōscientiæ: ergo aliquid aliud est eis datum, & non videtur, nisi vt iudicia rio modo procedere possint: ergo hoc est eis concessum. Et domini episcopi sic intelligunt, præbentes assensum, alioqui frustra ab eis exigeretur, si nō possent per assensum ipsorum aliud agere circa matrimonium neophytorum, quàm quod ipsi poterant

7. conclu. Ratio. Paul. 3. — C

De beneplacito requisito ad quid, & quādo, vide docto, in sua declaratiōe priui. per totū 31 qua sensu intelligit hic requiri.

poterant secluso assensu,& priuilegio,quod non videtur dicen dum. Hoc intelligitur,dummodò potestatem non restringãt, A vbi eorum beneplacitum est requisitum. * De hoc latius in de claratione priuilegij Leonis.10.& Clementin. religiosi de pri uilegijs.

8. conclu. 8. cõclusio. Religiosi,quibus episcopi assensum præbuerũt, in matrimonio neophytorum procedentes velut iudices,licet non habeant notarium , neq; iuramentum exigant in forma à testibus, dummodò cognitionem habeant veritatis,nullo mo

1. ratio. do peccant,sed bene faciunt. Probatur ex superiùs dictis: nam ipsi iudices ecclesiastici id omittẽtes cum personis infirmæ for tis(quales sunt neophyti in nouo orbe)nullo modo peccãt : er go neq; ministri,quibus idem commissum est.

Ratio.2. Item. Ista non sunt obseruanda , nisi inquantum condu. ũt ad causæ cognitionem , ergo quomodocunq; constet de causa, sufficit, quandoquidem frustrà adhiberentur tales solennita- B tes. Et tãdem patet ex superiùs dictis:vbi latè probauimus,iu- dicem non teneri ad obseruandam : imò teneri ad non obser- uandum,quãdo illa obseruare impedimentum est , quominus finis consequatur , propter quem ipsæ solennitates introductæ sunt:sed non obseruando,veritas eodem modo patefit,& me- liùs omnibus subuenitur:nõ ergo necesse est illa obseruare. Re ligiosus igitur etiam si procedat tanquàm iudex in matrimo- nio neophytorum noui orbis non est opus habeat notarium, & iuramentum exigat. E quidem si ministri in nouo orbe pro cedant vt legati à summo Pontifice per virtutem priuilegio- rum,dimittere possunt (si expediat) omnia illa,quæ iure hu- mano sunt constituta,& requisita in cognitione causarum,so- lum obseruando illa quæ de iure naturæ,& Diuino sunt neces- C saria:vt est probatio rei per duos,vel tres testes,quòd appareat

Actu.25 reus,& audiatur sua defensio:vt patet Actuum.25. & Deut.17. Cæterum , ꝙ sententia scribatur , ꝙ proferatur,ꝙ sedendo pro tribunali,ꝙ sit notarius,& alia similia,nõ est necessarium:quia Papa potest in istis dispensare. Idem dicendum de episcopo. Posset enim(si expediret)procedere de plano,sine figura iudi

Syluest. cij. Syluest. in verbo. Iudex.1.q.5. Veruntamen quia religioso- rum omnium modus procedendi solum est in conscientia ; ad subue-

subueniendum proximis extremè laborantibus, nulla solēnitate iuris opus est, sed simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij cognoscant veritatem rei in simplicitate, sine dolo, & fraude: & ea cognita, quod rectū, quod iustum proximo declarent. Et iste modus videtur religiosus, qui decet viros à cęteris in sortem ministerij segregatos, sicut olim Paulus, & Barnabas segregati dicuntur.* Alius tamen modus iuridicus obseruari debet, quādo necesse fuerit. Hæc dixerim propter neophytos nudos, & pauperes, qui vix habent quotidianum victū, quanto magis nummos pro tabellione, & iudice sedēti pro tribunali. Misereantur ergo illorum, & de plano procedant, seruando quod naturale, & Diuinum est.*

A

actuū.13.

B

ARTICVLVS. XII.

Vtrùm sola cohabitatio sine consensu faciat matrimonium vbi fuit impedimentum, illo cessante.

AN ad matrimonium verum, vel præsumptum sufficiat, si duo coniuncti à principio affectu maritali, propter impedimentum quod tunc fuit, non potuerunt coniungi, post tamen, cessante impedimento, sine nouo consensu cohabitauērunt simul: vtrùm ista cohabitatio sine nouo cōsensu sufficiat ad matrimonium verum, vel præsumptum. Istud dubiū partim tractauimus in prima parte: sed tamen modò non pigebit, neq; grauabitur lector, si clariùs, & aliquanto prolixiùs id repetamus. Et certè mihi hoc dubium non est dubium, sed tamen quia quidam ex iuris prudentibus doctus, & satis in literis exercitatus tenet singularem opinionem, oportet diffinire quid tenendum.

Argu. 8. du. 1.

C

Et ad dubium potest esse dubium, vtrùm si aliqui duo simul contraxerunt existente impedimento, & postea eadem fide, cessante impedimento, manserunt simul sine nouo consensu, vtrùm sit matrimonium verum in foro conscientię, vel vtrùm dato non sit in foro cōscientiæ, saltim sit præsumptum in foro exteriori. Et hoc contingere potest dupliciter, vel semper ipsis manentibus in ignorantia impedimenti, vel non manentibus,

sed iam cognoscentibus impedimentum à principio fuisse, sed cessasse, tamen post adhuc manent iuncti. Casus equidem contingit aliquando apud noui orbis indigenas, vt si duo tempore infidelitatis contraxerunt, & tamē quia vel vir habebat aliam vxorem, vel fœminam alium maritum, non potuit esse matrimonium, successu temporis cessat impedimentum, quia moritur alius vir, vel alia vxor: & adhuc post mortem ipsorum sine nouo consensu manent simul ad plures annos, vtrum sit iudicandum matrimonium. A

Pro neophytis.

Contingit etiam quando vnus fidelis, & alter infidelis, contraxerunt, & post infidelis baptizatur. Item. Quando in gradu prohibito post baptismum contraxerunt ante dispensationē Pauli. 3. in. 3. & . 4. gradu. De quo sint conclusiones.

Dispensatio. Pauli. 3.

1. conclu.

Prima conclusio. Si quando duo contraxerūt, fuit aliquod impedimentum, quo stāte, matrimonium nullum fuit, si post cessante impedimento, non fuit nouus consensus interior, vel exterior, expressus verbis, vel signis, quantuncunq; sit mutua cohabitatio postquàm cessauit impedimentum, in consciētia non erit matrimonium. Probatur. Ad matrimonium requiritur mutuus consensus expressus inter legitimas personas, ita ꝙ non sufficit vnum istorum, sed vtrunq; requiritur: sed nunquā fuerunt ista duo simul, ex quibus necessariò pendet talis contractus, ergo nunquā fuit matrimonium: nam à principio quādo fuit legitimus consensus, personæ nō erant habiles, ob quod non fuit matrimonium, neq; postquàm cessauit impedimentum fuit consensus, licet personæ essent habiles: sequitur ergo ꝙ neq; à principio, neq; post fuit matrimonium, si non fuit nouus consensus, postquàm cessauit impedimentum: quia quādo aliquis effectus essentialiter depēdet à duabus causis ex æquo, nunquàm fit altera ipsarum cōcurrente, nisi vtraq; simul, sicut in generatione hominis, non enim fit à solo viro, neq; à sola fœmina, sed ab vtroq; simul. Cùm ergo cōsensus legitimus, & expressus, & personæ legitimæ sint causæ necessariò requisitæ, ex quibus dependet essentialiter matrimonium, necessarium est simul concurrant. Et si non simul, nullo modo est matrimonium: at in casu posito nunquàm simul concurrunt, ergo nunquàm est matrimonium. B C

Ratio. Suprà. p. p. ar. 2.

Ex

Ex istis poteris iudicare, quo modo quando duo, tẽpore antiquo, vel modò post baptismum iuncti sunt: qui tamen nõ potuerunt iungi, vel quia habebat fœmina alium virum, vel quia vir aliam: & post contingebat illam fœminam quàm ante habuerat mori, vel virum mori, & manebant simul iũcti sicut ante sine nouo consensu interiori: nũquàm est matrimonium in conscientia. Et si modò iuncti sunt, debet de nouo consentire, si volunt esse coniuges. Vel si postquàm post mortem prioris manserunt simul, & post cum alijs coniuncti, istud tertium matrimonium est validum, & non obstat secundum: quia nunquã fuit matrimonium verum. Aduertãt diligenter religiosi: quia frequentissimè contingit. Idem dicendum, si fuit impedimẽtum disparitatis cultus, quantuncunq; post baptismum manserint simul, si non fuit nouus consensus, nunquàm fuit matrimonium. Et si modò sunt iuncti, debent de nouo consentire. Et si ad aliud matrimonium transierint, non debent cogi redire ad primum: quia non fuit validum. Idem dicendum, si duo consanguinei in gradu affinitatis, vel consanguinitatis prohibito contraxerunt ante concessionem Pauli. 3. vt si contraxerunt iam baptizati in. 3. vel. 4. gradu: post adueniente dispẽsatione manserunt simul, nunquàm fuit verum matrimonium, nisi adsit nouus consensus post dispensationem: & sic si sunt simul, debent de nouo contrahere, ꝙ si nolint, nõ sunt cogendi, sed possunt separari, vel si cum alijs contraxerunt, non debent cogi redire ad primum matrimonium, quia nullũ fuit. Et hoc est verum, siue impedimentum fuerit cognitũ, siue ignoratum. Hãc sententiam expresse tenet Ricard. in. 4. S. Tho. idẽ, & Adrianus in. 4. & eam probat. c. 2. de coniũgio seruorum. & per. c. pri. de eo qui dux. in matri. quam pollu. per adulte. Et adducit Hostien. & dicit esse opinionem Iuristarum. Eam tenet etiam expresse Panormi. Extra, de conditio. appo. cap. Super eo. Et generaliter intelligitur verum de quocunq; impedimẽto, siue sit solum impedimentum stando in iure positiuo, siue in iure Diuino, siue sit cõsanguinitatis, vel affinitatis, vel seruitutis: nam Adrianus ponit exemplum de impedimento seruilis cõditionis: & ibidem determinat, quòd qui duxit seruam in matrimonio putans liberam, quantuncunque, postquàm fuerit donata

Notandũ (A)

Pro neophytis.

Casus frequenter.

Notandũ (B)

Ricar. in 4. d. 40. q. 6. (C)

S. Tho. ea. d. ar. 4.

Celaia ibĩ q. p.

Adrian⁹.

Hostiens.

Panor.

libertas, cognoscat eam, non est verum matrimoniũ, si non adsit nouus consensus. Ricardus autem ponit exemplum in con- A
Victo. in sanguinitate, & affinitate: & Panor. inquit. Si duo consangui-
relec. de nei contrahant sic, Ego tecum contraho, si Papa dispenset. Pa-
matri. pa dispensante, non sunt vxorati, nisi nouus cõsensus veniat de
Sco. d. 35. nouo. Idem docto. subtil. Hęc quãuis aliàs in pri. p. fuerint ta-
Sup. p. p. cta, ad maiorem declarationem, & vt nos intelligant, repetun-
arti. 44. tur: quia vt in principio operis diximus, ex proposito materiã
du. 2. extẽdere fuit in animo, & humili stylo scribere, vt Elephas vbi natat, ambulet & agnus.

2. conclu. 2. conclusio. Ad hoc, ꝙ matrimonium, quod à principio fuit nullum propter impedimentum, postea cessante impedimẽto, per mutuã cohabitationem sit præsumptum matrimoniũ in foro exteriori: est necessarium, ꝙ impedimentum sit cognitum cessasse, ab ipsis qui contraxerunt, aliàs si semper sit ignoratum, cuiuscunq; conditionis sit impedimentum, nunquàm B (etiam si simul maneant post cessationẽ) præsumitur pro ma-
Ratio. trimonio in foro exteriori. Probatur. Ecclesię pręsumptio debet fundari in aliquo vero rationabili, alioqui nullo modo per præsumptionem posset iudicare: quia esset vana præsumptio. Præsumit enim Ecclesia illum, qui post sponsalia de futuro habuit accessum, habuisse affectu maritali, quia sic solẽt homines communiter facere, & ex tali vero fundat præsumptionem, ꝙ talis accedens voluit facere sicut cæteri: & iudicat esse, vbicũq; postquàm cessauit impedimentum: sed si tale impedimentũ à principio fuit incognitum, & modò similiter, non solet esse nouus consensus: quia non solent tales denouo consentire, qui nũquàm dubitarunt impedimentũ fuisse, ergo Ecclesia nullo mo- C do potest præsumere illum, qui ante cum impedimẽto fuit iũctus, ꝙ post eo ablato, de nouo consensit, si nunquàm sciuit impedimentũ fuisse, neq; cessasse: sed semper bona fide bene con iunctos esse. Ita est, quia non est solitum tales de nouo consentire, ergo nec Ecclesia præsumit tales consensisse de nouo: si ergo non præsumit, quia non est rationabilis ratio præsumendi: sequitur nunquàm in foro exteriori iudicãdum pro matrimonio, si fuit semper impedimentum ignoratum, etiam si postquàm cessauit, simul manserunt iuncti. Et ꝙ tales non soleant

de

de nouo cõsentire,qui ignorãt semper impedimentũ,do.Abu *Abulen.* A len.expressè id affirmat.Sequitur ergo nũquàm Ecclesiam iu- *8.c.1.* dicare pro præsumpto,vbi pręsumptio nõ est rationabilis,neq; *Reg.q.37* fundatur in vero communiter contingenti.

Ex hoc patet,iudicem non posse tales,qui semper ignoraue- *Corolla.* rũt impedimentum,per solam communem cohabitationem, postquàm impedimentum cessauit,sine nouo consensu,iudicare tanquàm veros coniugatos esse,præcipuè quando contingit tales iam adinuicẽ diuertisse,& cum alijs contraxisse absq; impedimento. Et dato non esset ita verum,sicut est: sed dubium, nõ posset id fieri:quia quæ certa sunt,pręualere debent dubijs. Cùm ergo de secundo matrimonio constet esse certum,& validum,quia nullum fuit impedimẽtum,& de primo vel est cer- B tum non fuisse,vel saltim debet esse dubium:sequitur non debere dissolui secũdum verum,propter primum præsumptum. Et vt magis ista sententia corroboretur,est expressa determinatio Adriani,qui dicit hæc verba. Siquis cõtraxit cum serua, *Adria. in* quam putauit liberam,deinde donata est libertate,quantum- *4. de ma-* cũq; vir,etiam pòst libertatem,tractat,cognoscit, & habet pro *trimonio.* vxore,siue etiam verbis,siue factis exprimat,nõ iudicatur pro matrimonio,nisi detecta fuerit mutatio status, vel constiterit alias de animo,ꝙ de nouo contrahere velit,vbi matrimonium non fuerit ritè contractũ:quia intelligitur omnia facere ex primo consensu,quem habuit contrahendo cùm ea,dùm ipsa erat serua. Et probatur per. ca. 1. de eo qui dux.in ma.quàm pollu. per adul.& per.c.2.de coniu.ser. Hæc Adria. Clarum equidem est,ꝙ loquitur in foro iudiciali, non in conscientia:nam dicit, C non iudicatur pro matrimonio,quantumcunq; eam tractauerat vt vxorem, nisi fuerit detecta conditio status, id est,si non fuerit cognitum impedimentum. Tamen in foro conscientię, etiam si fuerit detecta conditio, non iudicatur pro matrimonio,si non adsit nouus consensus, vt diximus in prima conclu. ergo loquitur in foro exteriori, & non in conscientia. De quo dubio suprà non semel fecimus mentionem.

Verum contrarium tenentes (propter quos ista tempestas *solutio.* orta est)cùm viderint apertè Adrianum contra se, responde- *quorun-* re conantur,verum esse dictum Adriani, quando est impedi- *dam.*

mentum illud conditionis, quia talis error personæ impedit, cum tollat consensum, & quantumcunq; sit mutua cohabitatio, si non sit detecta conditio status, nunquàm præsumitur pro matrimonio: secùs tamen est in impedimentis consanguinitatis, vel affinitatis, vel disparitatis cultus, quæ solum sunt impedimenta ex iure Ecclesiæ, & sic in talibus ad præsumptū matrimonium, postquàm cessauit impedimentum, non requiritur scientia impedimenti, sed sufficit cessasse, cum mutua cohabitatione. Hæc illi. Sed ego miror, q talem solutionem putent sufficientem ad tuendam suam sententiam contra istum doctorem, & contra veritatem. Et ad hominem est argumentum. Nam concedunt in illis, qui iuncti sunt, obstante impedimento erroris conditionis seruilis, nō esse præsumptum matrimonium, nisi impedimentum fuerit cognitum: sed tamen nō est sic in consanguinitate, & affinitate, vel disparitate cultus, quia ista solum pendet ex præcepto humano. Primū. Ista differentia est nulla: nam impedimentum primum erroris conditionis, ita est impedimentū de iure humano positiuo, sicut cōsanguinitas, & affinitas, & disparitas cultus: quia stando in iure Diuino, & naturali, potest contrahere liber cum ancilla, etiam si putet eam liberam, vt latè probauimus in prima parte: quia solum impedit ex præcepto Ecclesiæ, illegitimātis seruum putatum liberū: sequitur ergo cùm ista omnia impedimenta sint iuris positiui, eadem erit ratio omnium. Cùm ergo in impedimento erroris conditionis requiratur (postquàm cessauit impedimentum) cognitio eius ad matrimonium præsumptum: sic & in alijs erit. B

1. Ratio. contra tenentes cōtrarium.

Sup. p. p. ar. 29.

Instātia 2. Secūdo deficit solutio: quia sicùt dominus Adrianus ponit exemplum in impedimento erroris conditionis, ponit Panor. in loco allegato de consanguinitate, & expressissimè Ricardus, dicens. Vtrùm si aliqui cōtraxerunt in gradibus prohibitis intra. 7. gradum, quando olim prohibitū erat talis gradus, & post concessum est, vt vsq; ad. 4. vtrùm qui ante istam concessionē fuerant in. 5. & . 6. gradu coniuncti, post aduenietē dispensatione, sint verè coniugati, sine alio nouo consensu: & respondet, q nullum inter tales fuit matrimonium, neq; per reuocationem illorum statutorum fuerunt illa matrimonia confirmata: quia C

Ricard. d. 40. q. ulti.

Sup. p. p. ar. 44. dubio. 1.

consti-

constitutiones matrimonij ad præterita matrimonia non trahuntur. dist. 13. Ante triennium. Et. 35. qua. 3. de incestis. & Extra, de consang. & affinita. c. Non debet. vbi dicitur. De cætero liberè copulentur: per quod datur intelligi, secundum Glo. ibidem, quòd per istam restrictionem prædicta matrimonia non fuerant confirmata: vnde coniuncti separari potuerunt, si voluerint: nec debuerunt simul cohabitare carnaliter, nisi illi de nouo côtraxerunt tacitè vel expressè. Dico, tacitè: quia si post publicationem restrictionis consanguinitatis vsq; ad. 4. gradũ simul steterunt scienter, intelliguntur ratificâsse matrimoniũ. Non tamen per hoc fuit ratificatum quo ad Deum, nisi de nouo interuenerit mutuus interior consensus. Nec fuit necessaria noua expressio per verba: quia cum interiori consensu expressio consensus, quando contraxerunt de facto, sufficit ob matrimonij fauorem. Extra de consangui. c. Non debet. in glo. Hæc *Glossa.* *Notãda.* A

B Ricardus. Ecce quàm apertè dicit, ad hoc q; sit quantum ad Deum matrimonium, non sufficere impedimentum sit ablatum, quod fuit à principio, sed cum hoc requiritur nouus consensus interior. Et ad hoc quòd præsumatur matrimonium, requiritur post publicationem restrictionis, simul steterint scienter, quia tunc intelligitur ratificasse. Ergo dato stent simul, si ignoranter, & non cognoscunt impedimentum, nunquàm intelliguntur ratificasse, neque præsumitur ratificasse. Et expresse ponunt doctores isti graues, & adhuc Iurisconsulti. vt Panormita. & probant ex decretis, & concilijs. Et ratio valde probat non esse in foro Ecclesiæ præsumptum matrimonium illorum, qui cum impedimento à principio contraxerunt, & post, sublato impedimento, simul manserunt, si semper ignoratum *Panor.*

C fuit impedimentum: sed ad hoc q; sit præsumptum in foro exteriori, est necesse eos simul cohabitasse, post cognitum impedimentũ, quia tunc rationabiliter præsumitur eos de nouo cõsensisse. Et quandoquidem cognito impedimẽto, quod à principio fuit, intelligunt tũc matrimonium non fuisse, & post cognoscunt impedimẽtum ablatum, & simul manent: præsumitur consensus nouus: alioqui si nollent de nouo consentire, statim separarentur in inuicem: quia communiter homines sic solent facere: & in hac veritate præsumptio Ecclesiæ fundatur,

ob id iusta est præsumptio, aliàs iniusta esset, si semper, ignorato impedimento, præsumeretur cõsensisse de nouo.* Vnum tamen hic consideratione dignum puto, ꝙ quando dicimus sufficere interiorem consensus ablato impedimento quando exterior præcessit, intelligitur si ille exterior fuit eo modo quo per Concilium Tridentinum diffinitum est in sessione. 24. ca. 1. s. quòd sit coram testibus duobus, vel tribus, & præsente parocho: quia si à principio fuit consensus exterius coram testibus, sed sine parocho, si postquàm ablatum est impedimentum sit interior consensus non sufficit: quia etiam expressus modo non sufficeret sine testibus, & parocho, & qui fuit ante non sufficit, quia fuit sine parocho, ob id ad hoc, quòd sit validum matrimonium requiritur consensus expressus, vt disponit Concilium ante Concilium Tridentinum sufficeret: quia consensus sufficiebat, & testes, & parochus non erant de essentia matrimonij, sed modo non, & in isto sensu debet intelligi, quando in. 1. &. 2. parte loquuti sumus, quòd sufficit interior consensus quando exterior præcessit, & si hic diffinita olim iuridica erant, modo tamen ad Concilij Tridentinij diffinitionem est recurrendum. A B

ARTICVLVS. XIII.

Quid agendum in matrimonio, quando alter coniugum negat consensum.

APVD neophytos contingit, quòd vnus secretè promisit alteri fidem de matrimonio, & simul iuncti fuerunt, post fœmina, vel vir transeunt ad aliud matrimonium, incipit dolere, petit alium, quia primum ipsum duxit. Pono exemplum. Quidam vir accepit secretè, & sine testibus Mariam in vxorem, & per expressum consensum vtriusque fuit verum matrimonium: post diuertunt in inuicem, & ipsa fœmina nupsit alteri, vel non vult esse cum isto, cum quo primo contraxit: sed negat se contraxisse, & negat voluisse eum in virum, viro tamen constat de mendacio ipsius fœminæ: sed quia secretè, ipsa negante, non potest conuinci, quid agendum C

dum est in conscientia? vtrum iste vir possit aliam ducere? A vel vtrum teneatur spectare ipsam fœminam quoad resipiscat? Quòd si tenetur spectare, est difficile: quia potuit esse quòd corde dissensit, licet voce declarauerit. Quòd si ita contigit, non est matrimonium: & sic licebit viro aliam ducere per cap. Tua nos. de sponsali. quia credendum esset talem fœminam non esse immemorem suæ salutis, negando veritatem in re tam graui: & quòd possit aliam ducere, non videtur: quia ex quo ei constat illam primam legitimam esse vxorem, nullo modo potest alteri licitè adhærere. Quid ergo tali viro consulendum in conscientia? At quia hæc præcipuè propter neophytos disputam⁹, oportet distinguere de modo quo est consensus: nam potest esse consensus, quando promisit fœminę eam ducturum, vel de pręsenti, Ego accipio te in meam, & fœmina similiter voce promisit. Vel potest contingere (si- B cut frequentissimum erat) ꝙ solum parentes, vel alij loquuti fuerint de matrimonio, & ipsi cõuenerint sine aliqua expressione cõsensus: & hoc dupliciter, vel ꝙ postquàm loquuti sunt de matrimonio inde ad dies paucos, vel ipsa, quæ præbuit consensum, permittens se cognosci, fugit à viro, vel non statim, sed post vnum annum, aut duos. Et item, si postquàm verbis expli cuit consensum, deinde ad paucos dies fugit à viro, vel reuocauit consensum, vel non statim reuocauit, sed post multos dies. His suppositis, respondetur. *Mod⁹ diuersus ad consensũ.*

Prima conclusio. Vir qui consensit in aliquam, & ipsa similiter consensit per expressam promissionem, si manserunt per multum tempus simul in vnum, postea ipsa dicen- *1. conclu.*
C te non consensisse, & diuertente à viro propria authoritate, non potest licitè aliam sumere. Probatur. Qui exponit se periculo peccandi mortaliter, peccat: sed qui solum quia vxor dicit non consensisse, aliam ducit: exponit se periculo mortaliter peccandi, quia peccato adulterij, eo ꝙ potest vxor resipiscere, & dolere, & dicere consensisse, ergo ei non licet aliam ducere. *1. Ratio. Ecclesi. 3.*

Secundo. Qui facit contra conscientiam, ædificat ad gehẽnam. c. Literas. de resti. spoliator. sed qui statim vt vxor negat consensum, aliam ducit, facit cõtra conscientiam, ergo peccat: *Ratio. 2. ad Ro. 13.*

quia facit contra scientiam quam habet de consensu explicato verbis vel signis. A

Ratio.3. Tertio. In dubijs tutior pars est eligẽda. c. vnico. de scrutinio. & c. 2. de obserua. ieiu. & c. Iuuenis. de spõsalibus; sed dubium est, vtrùm talis verũ dicat, vel mentiatur, & probabilius est mẽtiri, cùm non reuocauit consensum statim, sed per lõgum tempus manserunt, & tutius est non ducere aliam, sed spectare, licet modo neget consensum, ergo non licet viro aliam ducere solũ quia vxor dicit non consensisse. Hæc est sententia Hugo. lib. 2. de sacramentis. vbi dicit, neque Ecclesiã dare licentiam vt ducat aliam, sed debet spectare ipsam, si non potest conuinci testibus: & ipsi in pœnam (quia secrete contraxit) non datur licentia vt contrahat cum alia. Determinat idem Ricardus in. 4. dicens, tali non licere: quia talis vir qui audiuit, & intellexit verba expressiua consensus, vel signa, & per multum temporis nõ fuerunt reuocata, non tenetur ei credere, si post dicat se non cõsensisse, quia præsumitur eam mentiri: vt est determinatum in c. Per tuas. de probationibus. Propter hoc non licet ei aliam ducere: quia si hoc coram testibus non factum est, in pœnam sui peccati (quia contraxit absq; testibus) manebit sine matrimonio vsq; ad mortem fœminæ, quæ negat: * Hæc modo vim non habẽt, cum talia clãdestina cõiungia pœnitus sint irrita & nulla in Concilio Tridentino sessione 24. c. 1. solum pro infidelibus tempore infidelitatis posset desseruire. B

Hugo. li. 2. de sacramen. p. 11. c. 6. *Ricar. l. 4 d. 29. q. 3.*

2. conclu. 2. conclusio. Si vnus in alium consensit in matrimonium, & per verba expressa vtriusque, vel per signa, quando præcesserunt verba de matrimonio à parentibus, vel consanguineis, & alter ipsorum dicit se non consensisse statim post matrimoniũ contractum, vel monstrat hoc factis, fugiens à consortio, sicut contingebat apud Michoacanenses, poterit qui verè consentit (alio negante consensum, & probante, quia fugiebat) contrahere cum alia sine aliquo peccato. Probatur: quia tunc est probabile, & verisimile, non consensisse, cùm fugit, & non vult cõhabitare alteri, vel illud dicit verbis statim non multum temporis post contractũ matrimonium: sequitur ergo licere ei ducere aliam. Hæc est sententia expressa Ricardi in loco allegato. Et probatur ex. c. Præterea, Extra, de testibus cogendis. Ex hoc C

Notan. *Ratio.* *Ricar. l. 4 d. 29. q. 3.*

hoc poteris quàm plurimos excusare apud Michoacanenses, A qui post promissionem dicunt non voluisse, & signum dant: quia nolebãt simul cohabitare, sed fugiebãt. Dato hoc, ille qui verè consentit, altero negante cõsensum, potest licitè contrahere cum alio. *Considerãdum propter indigenas.*

3. conclusio. Probabiliter credo verum esse apud noui orbis neophytos si quis siue vir, siue fœmina consensit in matrimonio alterius, & scit alterum etiam consensisse: & tamen quæ negat, ad aliud trãsit matrimonium, poterit absq; mortali etiam qui relictus est, & verè consensit, ad aliud transire, dummodò non certò sciat qui negat mentiri. Volo dicere, q si vir promisit fœminæ, & ipsa similiter promisit viro expressè: si dicat fœmina postea, non voluisse, quando expressa protulit verba, & B eo relicto, alteri nubat: si vir non certò scit eam mentiri, sed habet cõiecturas vnde posit dubitare verum esse quod dicit, vel quia timore protulit, vel quia amore nimio, vel quia sine consideratione, vel quid simile: tunc dico probabile esse (postquàm alteri iuncta est ipsa quæ negat consensum) viro licere aliã ducere. Probatur: quia potest credere fœminam non esse immemorem suæ salutis. Et quandoquidem videt confitentem, potest iudicare verum proferre. Et cùm matrimonium non debeat claudicare, videtur quòd contrahendo cum alia non peccat. Certè ego non damnarem de mortali: & præcipuè (cognita cõditione eorum) hoc tenet verum: quia facile verba proferebãt, vel ad dictum aliorum iungebantur sine promissione, timore, vel aliqua causa. Item: quia nimis graue esset in casu ad continentiam perpetuam obligare: imò ad mortem æternã videtur damnari, quia vix absq; muliere viuere possunt propter operum communicationem necessariam. Parum esset cõtinere, sed non est vnde vestiantur, nisi fœmina, quã habent in consortio, vestem texat. Nõ est vnde cibum, nisi ipsa fœmina quotidie paret. Videtur ergo probabiliter dici rigorem quem ponit Hugo de sancto Victo in indigenas noui orbis non habere locum, propter eorum conditionem: sed quotienscunq; ue qui stat pro matrimonio, alio negante; & non est certus illum qui negat mentiri, sed dubitat vtrùm ita sit, etiam si inclinetur magis in contrarium; videtur quòd si negans ad aliud transeat

3. conclu. *Ratio.* *Pro neophytis.* *Hugo. li. 2. de sacra. men. p. 11. ca. 6.*

C

matrimonium: alius qui affirmat contraxisse etiam cum tali dubio, contrahere licitè poterit cum alia. Et credo si summus Pontifex eorum cognosceret naturalem conditionem, determinasset licitè id fieri, sicut conceditur de illa, quæ protulit consensum; & statim reuocauit; & negauit consensisse. A
Si tamen alius contrarium affirmet, non contendo: sed cognita ipsorum conditione, hoc apparet. Conclusio maximè tenet verum in illis, qui conuenerunt sine expressione consensus, sed solum quia alij loquuti sunt pro matrimonio, sicut solitum erat: tunc equidem rationabiliter posset dubitari, vtrùm verum sit non consensisse: quia sic loquebantur de matrimonio, vt ipsi contrahentes ignorarent penitus contractũ. * Omnia ista dubia per Concilij determinationem Tridenti. sunt ablata, loquendo de neophytis postquàm ad fidem conuersi, modo suprà dicto conuenerunt. B

Probabile non tamẽ certum.

4. conclu. 4. conclusio. Quando alicui constat de expressione consensus alicuius, & omnino negat qui expressit consensum expressisse, nullo modo licet ei aliam ducere, vsq; ad mortem illius, cum qua expressit cõsensum. Volo dicere aliud, quàm in alijs. Nam dixi in præcedenti, talem posse aliam ducere: quia alter negabat consensisse in corde, licet affirmabat protulisse verba. Et quia cordis arcana nulli possunt esse nota, nisi soli Deo, potuit meritò dubitare. Et illud dubiũ potuit excusare eũ à peccato, cõtrahendo. Modo verò loquimur, quãdo expressio verborũ præcessit, & alter negat præcessisse. Vnde dico, ꝙ illi, cui cõstat euidenter, prolata fuisse verba: licet alius neget, nunquã est licitum transire ad aliud matrimonium, vsq; ad mortẽ primę, si omnino est memor, ꝙ præcessit talis expressio, & nullo modo dubitat. Probatur. Semper est in peccato cum alia, quia constat, & nullo modo dubitat suam esse illam, quę negat talia verba protulisse, ergo non potest aliam ducere: quia viuẽte prima, non potest aliam ducere, & quotienscunq; ad alterã accedit, peccat mortaliter. Dixi, dũmodo sit certus talia verba præcessisse: quia si (fortè) veniat in dubium; ratione dubij licitum erit, sicut diximus in præcedenti cõclusione. Tamen si cõstat, & non potest conscientiam deponere; nullo modo licet alteri accedere, quandiu talẽ habet certitudinem de mendacio veri C

s. Tho. 1. 2. q. 57. ar. 4. Contrariũ Sco. in. 2. d. 9. q. 2. Gab. ibi, & super canon. lectio. 31. Maio. d. 9 q. 1. Notandũ c. Inquisitioni. de sẽten. excõmuni.

coniu-

coniugis. Hęc videntur sentire doctores præallegati. Et quãdo A aliquis esset vni iunctus, & dubitaret probabiliter aliam suam esse vxorem, & non istam, tunc in dubio teneretur non petere debitum, licet posit reddere. Verum si esset certus aliam esse vxorem, nõ posset reddere, neq; petere. Si ergo ita est, sequitur q̃ quando est certus habere veram vxorem, quia ei constat de expresione consensus (quam tamen negat fœmina) nullo modo licitè talis vir potest aliam ducere, sed peccat. Idem dicendum, si fœmina dubitet de viro, si alium habeat verum maritum, eadem enim est ratio vtriusq;. *c. Inquisitioni. de sẽten. excó.*

Dixi, q̃ neq; potest petere, neq; reddere in dubio, supposito mala fide contraxit: quia si bona fide, etiam si dubitet, potest & reddere, & petere, quousq; constet, si modò (facta diligẽtia) non inuenit alium esse virum. Et manente dubio potest petere, quia posidet iuste. Et in alijs contractibus humanis sic est, B quòd qui bona fide contrahit, licet incipiat dubitare, si facta diligentia, non inueniat verum dominum, rectè potest vti re. Sic docet magister Victoria grauis author, olim præceptor meus. Sic Soto in suo de iustitia & iure lib. 4. q. 5. arti. vlti. & in 4. Et textus. c. Dominus. de. 2. nuptijs. & c. Inquisitioni. de sententia excommunica. vbi dicitur, quòd cum dubio non posit exigere, intelliguntur quando cum tali dubio, & mala fide cõtraxit, vt in cap. Dominus. est apertissimum. Notanda valde sunt ista propter neophytos. Et quidem dato hæc videãtur esse contra communem opinionem (saluo aliorum iudicio) valde probabiliter sunt dicta: quia si quis habet vsufructum alicuius rei bona fide, non venit priuandus, etiam si incipiat dubitare, vsq; dum constet. De quo suprà in hac. p. arti. 1. causa. 4. & infrà arti. 18. ex professo. C *Qui adhibuit diligentiã, in dubio põt petere, & reddere.* *Victoria. Soto in. 4 d. 27. q. 1. ar. 3. et. d. 37. q. vni. ar. 5.* *Pro neophytis.*

ARTICVLVS. XIIII.

Quid consulendum, quando alter negat consensisse.

QVAERITVR, duobus circa matrimonium cõtradicentibus, sic vt vnus affirmet promissionem factam, & alius neget, vtrùm ei cui constat de promisione facta, quã alter negat: licite posin

sit religiosus, vel alius consulere, vt aliã ducat vxorem, vel aliã quærat, sicut solet dici.

Notandũ Notandum, ꝙ vel talis qui affirmat fuisse matrimoniũ (altero negante) habet aliam, vel non, si habet potest dubiũ esse, vtrùm liceat consulere ei, vt quam habet non dimittat, cùm tamen sciat aliam fuisse vxorem verã, licet ipsa neget, vel vtrùm debeat admonere dimittere quã habet, si non potest cõscientiam deponere, vel (si nullam habeat) consulere ꝙ quærat aliã, vel ꝙ nullam accipiat vsq; ad mortem.

1. conclu. Prima conclusio. Viro, seu fœminæ certò scienti, alium qui negat consensisse & promisisse, nullo modo licet consulere, si

Ratio.1. nullam habet: vt aliam ducat. Probatur. Qui consulit peccatũ,

ad Ro.14 vel mouet ad illud, peccat: sed qui consulit tali ducere aliã, consulit peccatum. Patet. Talis peccat aliam ducendo, vt suprà diximus: quia facit contra conscientiam, habendo propriam cõ

Ad Ro.2 iugem viuam accedendo ad aliam: ergo & qui consulit. Digni enim sunt morte (ait Paulus) non solum qui mala faciunt, sed qui consentiunt facientibus, quanto magis verum est de consulentibus malum, quandoquidem consentientes etiam peccant? Tex. est in ca. Mulieri. de iure iurand. vbi habetur, quòd mulieri quæ asserit quòd aliquis sibi promisit, quod ille negat: & alias probationes nõ habet, neq; prohibet iudex ꝙ cum alio contrahat, neq; dat licentiam ratione dubij.

Ratio.2. Secundo. Quilibet tenetur non scandalizare proximum,

Matt. 18. sed qui consulit aliam ducere, proximum scandalizat, dando occasionem ruinæ, vt dictum est: ergo tenetur non consulere

Notẽt ministri. ducere aliam. Quare sint cauti ministri cum noui orbis neophytis quando est contradictio, vt vnus affirmet consensum, & promisionem, & alius neget: non consulat affirmãti, aliam ducere solum ex hoc, ꝙ alter negat: nam si ille qui affirmat, certus sit de contrario quod negatur, nullo modo licet consulere aliam ducere: quia talis non potest licite aliam ducere, quando de hoc, quod alius negat, ipse est certus: imò neque Episcopus (etiam si vt iudex iudicando secundum allegata, & probata) affirmantem absoluat à matrimonio: quia alia negante, non probatur matrimonium, nec potest affirmanti dare licentiam, aut consulere vt aliam duceret, aliàs peccatum cõ-

fuleret: sed solum Episcopus declarat liberum talem affirmantem à tali matrimonio: quia non cōpellit eos simul stare, cū vno negante, nulla sit probatio. Et sic si affirmanti constat de mendacio negantis (dato propter testium defectum probari non posit) non potest aliam ducere, neque aliquis directè consulere id potest.* Hæc licet desseruire non posint modo pro coniunctionibus matrimonialibus quæ post Concilium Tridentinum celebrantur, cum sint irrita matrimonia quæ sine testibus, & parocho, vel alio de eius licentia fiunt. Tamen desseruire possunt in nouo orbe pro illis qui de nouo conuertuntur, qui ante baptismum repudiabant facile, & plures admittebant, & non tenebantur legibus Ecclesiæ, q̄ est considerandum.

9 2. conclusio. Tali viro, vel fœminæ affirmanti quod alter negat, licitè consulitur conscientiam deponere de consensu alterius, scilicet, q̄ credat non consensisse: qua deposita, licitè monetur vt aliam ducat. Probatur. Licitè quis consulit quod ipse potest facere, sed licitè ipse potest conscientiam deponere, credēdo probabiliter decipi, & aliū qui negat verum dicere: quia esset bene sentire de proximo, ergo si licitè ipse facit, licitè quilibet consulere potest, & deposita cōscientia, potest moneri, vt aliam ducat: nam deposita conscientia, ipse potest sine peccato, aliam ducere, poterit ergo moneri ad illud. Quòd ipse (conscientia deposita) posit sine peccato aliam ducere, patet ex superius dictis: quia credens rationabiliter non habere vxorem, post aliam ducere, si aliàs non sit prohibitum ei, ergo cum ipse posit aliam accipere, poterit & quilibet ad id monere, & consulere absque peccato. (Si tamen conscientia fuerit deposita) quia si nunquàm deponitur, non licet aliquo modo: nam agens contra conscientiam, ædificat ad gehennam, teste Paulo. Ex isto poterunt excusari illi, quibus in casu quo vnus affirmat, alter negat, consulitur aliam ducere: quia priùs solet consuli de dimittenda conscientia, dicendo ei, Credas verè sic esse, sicut talis affirmat, putà non consensisse, nec tibi promisisse. Et sic facilè deponunt conscientiam: quod non posset apud Hispanos facilè fieri. Et conscientia deposita, licitè datur consi-

2. conclu. *Ratio.* *ad Ro. 14.* *Nota pro neophytis*

consilium: & ipse non peccat aliam ducendo. Et absque dubio ex indigenarum noui orbis conditione intelligo eos ad A dictum religiosi sic conscientiam deponere, vt planè nullus etiam minimus remaneat scrupulus de opposito. Et ad remedium eorum isto artificio opus est vti, ne consulens, & consultus pereant.

3. conclu. 3. conclusio. Illi, qui affirmat consensum (vxore negante) si habeat aliam vxorem, cum qua contraxit, licitè consulitur, vt conscientiam deponat, qua deposita, rectè monetur ne dimittat quam secundo habet. Probatur. *Ratio.* Potest conscientiam deponere, & bene facit deponẽdo, bene iudicando de proximo: ergo potest quis licitè illud consulere (& deposita) licitè nõ dimittit quam secundo duxit: imò tenetur non dimittere: ergo licitè quis cõsuluit non dimittere illam. Et istum modum seruando licite religiosus in casibus istis qui frequenter eueniunt, B potest illi qui affirmat (altero negante matrimonium) consulere, si nullam habet (cognita eorum conditione) vt aliam ducat, vel si habet iam secundam, vt non dimittat: dummodò priùs consulat conscientiam dimittere, quâ dimissa, licitè fit vtrũq;, & facilè dimittunt: & quibusdam non consideratis, vel alijs in contrarium cogitatis, facilè mutantur in contrarium, quod in nobis non experimur, quia ampliùs mouemur ob obiectis, eo q̃ obiecti rationem, & omnes circunstantias pensitemus, non sic tamen neophyti noui orbis. *Pro neophytis.* Ex quo prouenit in nobis aliquando multum conari ad deponendam conscientiam in aliquo agibili, & tamen non posse. Prouenit enim ex subtili consideratione rerum, & efficaci imaginatione ex intensa consideratione, & intellectione rei. C

ARTICVLVS. XV.

De actu coniugum quantum ad modum coeundi.

PRO complemento istius materiæ quæritur. Vtrùm quocunq; tempore, & quocunq; loco, & qualicunq; modo (seruato tamen vase naturali) licitum sit coniugibus, & reddere, & petere debitum.

Pro

Pro solutione quantum ad modum, notandum quòd mo- *Nota. p.*
A dus naturalis & debitus coeundi est: si mulier iaceat in dorso, & vir ei incumbat, quo modo sequitur facile conceptio, & retetio. Ob quod natura istum modũ determinauit. Omnis. n. deuiatio à modo isto videtur innaturalis, & inhonesta. Tamẽ in vno modo est maior deuiatio, quã in alio. Per concubitum quidẽ lateralẽ deuiatur à naturali modo, licet non multũ: sed aliquãtulo maior est deuiatio sedentium: & maior est stantiũ. Omnium verò maxima est mutato situ ad retrorsum, modo brutorũ, licet seruetur naturale vas. In omnibus istis modis est innaturalitas, seu indebitus modus. Et præter istos est: quando fœmina supergreditur virum, & vir iacet.

Est etiam notandum, posse coniuges conuenire in tali actu *Nota. 2.* vel causa prolis, vel debiti reddendi, vel fornicationis vitandę vel saturandæ libidinis, vel causã sanitatis procurandæ, vel cõseruandæ. His suppositis respondetur.

1. conclu. Illi qui verè coniuges sunt, quomodocunq; iungã- *1. conclu.* tur extra debitũ modũ à natura ordinatũ, peccant, aliquando venialiter, & aliquando mortaliter. Probatur. Quotiens alio
B modo cõueniunt cõiuges, quã est in vsu, & à natura ordinatũ *Ratio.* (vt. s. fœmina iaceat, & vir supergrediatur) fit contra ordinẽ à natura institutũ. sed quotiens fit deuiatio à tali ordine, cõmittitur peccatũ ab illis qui libere declinant: ergo quãdocunque cõiuges iungãtur alio modo peccant: quia quicunq; agit contra ordinẽ naturæ, agit contra rectam rationẽ, sed qui contra rationem agit, semper peccat, intelligitur tamẽ quando nõ fit aliqua causa rationabili deuiatio a tali vsu naturali, vt pòst declarabimus: nã in tali casu excusaretur à peccato. Dixi, aliquãdo mortale, aliquando esse veniale. Pro quo sit. 2. conclusio.

2. conclusio. Si vir cognoscat vxorem sedendo, vel stando, *2. conclu.* vel ex latere, vel retrorsum ad modum brutorũ, licet semper *albe. mag*
C sit peccatum (sine necessitate vrgente) isto modo coniungi, erit mortale quando per talem modum non potest fieri generatio. Volo dicere, ꝙ cum sine necessitate istos modos obseruare sit malum: mortale tunc iudicabitur, quando per talem modum non potest esse generatio ex parte viri, neque conceptio ex parte fœminę: quia videtur totaliter ille modus dam- *d. 31. ar. 20.*

Prohibitū per prima principia iuris naturæ. natus per prima principia iuris naturæ; siquidem omne illud quod impedit finem principalē intentum à natura in aliqua A operatione, dicitur esse prohibitum per prima principia iuris naturæ: cum ergo per concubitum maris, & fœminæ natura intendat generationem, si modus coeundi tollit talem finem (quia cum ipso non potest stare generatio) est prohibitus, & mortale peccatum: at quia si vir iaceat: & fœmina supergrediatur, videtur non posse fieri seminis receptio, vel si fiat receptio nō erit debita retētio; verisimile est esse peccatū mortale sic commisceri coniugatos, quamuis. Albertus magnus putet non esse mortale, quia existimat fæminam posse concipere, eo q̃ sit in matrice fœminæ virtus attractiua seminis viri. Sic Syluest. in verbo, Debitum cōiugale. Et id ipsum suspicor quādo retrorsum more brutorum fit cōiunctio, quia vel non est seminis receptio, vel (si est receptio) non est conseruatio: licet de isto secundo non ita certum sit: sicut de primo, nam primum cōmuniter asseritur à doctoribus, mortale esse, propter B enormitatem contra naturam: quia non potest debitè semen à fœmina recipi. Itē: quia istud ponitur inter causas diluuij in historia scholastica. Dicitur enim quòd fœminæ in vesaniam versæ supergressæ viris suis abutebantur: at diluuium propter peccata mortalia à Deo factum est. Sicque aliqui exponunt illud Pauli. Fœminæ eorum inmutauerunt vsum naturalem, in eum qui contra naturam est. De secundo verò non sic pro certo affirmant docto. Nam. S. Thom. dicit, Si vir cognoscit fœminam extra vas dibitum, semper est peccatum mortale: quia proles sequi non potest, Si autem mutetur situs ad posteriora, non est semper peccatum mortale. Alij etiam dicunt talem modum non esse semper mortale, sed credunt aliquando mortale esse. Nec istorum dari potest certa regula: nisi (supposito peccatum esse) quando sine necessitate talis fit abusus. C Tunc enim erit mortale, quādo per illum abusum generatio stare non potest: quia non potest esse receptio seminis à fœmina, vel debita retentio. Verum tam. de hoc modo: quàm de illo iudicando, non oportet damnare tales concubitus de mortali, sed prope mortale existimare ad repræhendendum, ad arguendum, & increpandum. Sed quia potest esse, quòd etiam per talem modum posset generatio sequi: quia in fœ-

S. tho. d. 33 Vigue. ca. 16. §. 7.

Albertus.

Syluest.

Historia scholasti.

Ad Ro. 1.

S. Tho. d. 31

Regula.

mina non solum est virtus susceptiua seminis, sed attractiua, A non, expedit omnes tales concubitus certitudinaliter affirmare esse mortalia, sed sufficit opinari, vel tanquam verius affirmare, tamen non sic quin contrarium sit probabile. Et non neganda esset absolutio coniugibus nolentibus abstinere a tali modo coniunctionis, licet do. Abulen. super Matth. absolute teneat esse mortale. Verum Albertus Magnus & Syluest. nõ diffiniunt, vbi supra, nec Caieta. in verb. matri. vsus peccata.

Nota. *Abulen. Matth. 5. q.228.* *Albertus* *Syluest.* *Caieta.*

3. conclu. Abusus vltra modum consuetum, & per naturã ordinatum aliquando fieri potest absque peccato: vt si fœmina aliter cognosci nõ potest, vel propter timorem aborsus, vel debilitatem, aut pinguedinem ventris, & periculũ suffocationis. Probatur. Illa declinatio a modo cõsueto naturali fit propter bonum finem: quia non intelligitur declinatio a ratione recta quæ iudicat minus malum sustinendum ad vitandũ maius: ergo cũ sit maius malum mors, sequitur bene fieri sustinẽdo aliquid præter naturalem ordinem propter vitam conser-B uandam alicuius: quia maius bonum est vita hominis, quam conseruatio illius modi naturalis. Et licet nõ seruetur modus naturalis in tali actu particulari, seruatur tamen in hoc quòd pro maiori malo vitando, licitum est minus malum subire, quod in casu non habet rationem mali.

Conclu. 3. *Ratio.* *13. d. capi. duo mala*

4. cõclu. Licet (seclusa necessitate) mortale videatur vel prope, si mulier sit supra virũ, vel more brutorũ retrorsum cognoscatur, ꝓbabile est apud Neophy. antequã audiuerint malum esse (si nõ semper sed aliquãdo fiat per ignorantiã inuincibilẽ) eos excusari. Probatur, quia si nihil audiuerũt de malitia talis modi concubendi, & non potuerũt tales scire per naturam, sequitur eos inuincibiliter ignorasse, quia ꝙ non est de se notũ, potuit ab eis inuincibiliter ignorari: sed non est per se notũ, talẽ abusum esse malũ, cùm non constet de nocumẽto quod in-C fert proli, præcipuè quia potest contingere tales qui iungũtur habere filios: ergo posũt inuincibiliter ignorare esse malũ de se. Et ita suspicor de noui orbis Indigenis, quos nõ damno de mortali. Tanta enim est aliquorũ rusticitas, vt non solùm hæc quæ omnino malitiam non continent euidenter, credam inuincibiliter ignorare posse, sed & alia, quę clarius inuolutã habẽt malitiam, sicut est habere accessum cum muliere, quę

4. conclu. *Ratio.* *albẽ. mag. in. 4. d. 31. or. 24.*

alium habet virum, retinendo eã in matrimonio, id etiam iudicio in pollutione quæ fit manibus voluntariè: quia existimo (cùm non sit per se notum tale superfluum semen nullo modo licere fundere, nisi propter prolem, & inter coniuges) ipsos habere ignorantiam inuincibilem antequã sint edocti quod iam intelligunt omnes ferè: Et sic non statim damnandi de mortali, qui nondum intelligunt, quotiens polluerunt se scienter. Idem de concupiscentia fœminarum, si vir est, vel virorum, si fœmina est: quia antequàm eis denuncietur, & moneantur vt abstineant, credam eos inuincibiler ignorare malum esse, cùm nulli nocumentum ex hoc venire cognoscant. Si tamen hoc durum videtur, quia Paulus affirmat opera carnis esse manifesta, non contendo, quia hæc intelligo secundum B. Paulũ, & non contra eum, quia cum ista non sint de primis principijs iuris naturæ, possunt ignorari aliquibus, vt supra in.2.p. dictum est.*Non enim statim omnibus apparet, sed discursu opus est ad probandum, ex ipsis Decalogi præceptis, esse mortale pollutionem voluntariam. Et quidem quòd vagus concubitus mortale sit, potuit ignorari apud barbaros, vt placet Soto lib. 1. de iure & iusti. q.1. arti. 4. ad primum argumentum & quæstio. 4. eiusdem li. articu. 4 idem. li. 2. q.1. art.3. Et fortè vitium contra naturam; nam tam sunt rudes, & ferales aliqui homines, vt inuincibiliter potuerit ignorari, De quo iam suprà diximus in.2. p. arti.7. in.2. ratione tertiæ conclusionis, & in arti.22.*Ista volui notare propter confessores, quos oportet aliquando non nimis solicitos esse intelligere, & exactè cognoscere vtrũ hoc sit mortale, vel veniale, sed (cõsiderata cõditione) oportet nõ iudicare mortale, quia existimo inuincibiliter ignorare, vbi nullus ꝓdicator hec docet. In alijs autem qui ingenio pollent, iudicarem esse mortale: vt est de pollutione in vigilia, & de concupiscentia sola sine actu, vel de aliquo alio simili: Sic in proposito nõ est necesse de mortali accusare eos, & damnare, qui aliquãdo, antequã audierint malũ, imo dato audierunt, sed nõ audierũt esse malũ mortale, sic abutebantur, vt fœmina supergrederetur aliquando, vel retrorsum cognosceretur. Iudicium enim confessorum est iudicium ad salutem, non ad condemnationem,

Ignorãtia inuincibilis põt esse circa pollutionem.

Ad Ga.5

Supra.2.p ar.ti.7.

Soto.

Pro neophytis.

Ad ro.10

A B C

nem, ob quod necessarium non est strictè cognoscere omnia, *Caieta. in.*
A & singula peccata, secundùm maiorem, vel minorem grauita *opus. to. 2.*
tem, sed sufficit crasso modo intelligere quantum ad emen- *q. 3.*
dam, & salutem pœnitentis attinet, & reliqua Dei iudicio cō
mittere, qui nouit oīa. Ista tñ opera siue mortalia apud eos, si-
ue non sint, siue dubia, sunt prohibēda, & reprehendēda, & est
pœnitenti medicina præstanda ad talem morbum curandū.
Ob id sufficiat sic rudi Minerua deprehendere esse tales mo *Notent mi*
dos malos, & peccata. Vnde abstinendum est ab eis. Et certè *nistri.*
abstinēt, & refrænant se, vt experiētia didicimus: si publicè in
prædicationibus, vel clanculum admoneantur. Et quando de
hoc sunt variæ opiniones, illa quæ à mortali excusat ample-
ctenda est cum istis infimis hominibus: nisi in contrarium cō
uincat ratio.

5. conclusio. Vir incipiens actum, sed non consummans, no *5. conclu.*
lens seminare, ne habeat plures filios, dum tamen ex hoc mu
lier ad seminandum non prouocetur, licèt sit peccatum, non
est de se mortale. Probatur: quia licitè possūt cōiuges abstine *Ratio.*
re ad tempus, ne habeant plures filios, quàm alere possunt, lice
B bit ergo etiam viro actum inchoare, & non consummare pro
pter hoc, dummodò non fiat seminatio extra vas: siquidem
est eadem ratio vtrobique nam si licet omnino nullum actū
habere & licebit post incœptum non consummare, si non sit
seminatio: quia si esset seminatio extra vas, damnabile esset,
sicut factum Oniæ fili Iudæ, qui semen proijciebant in terrā. *Gene. 38.*
Dixi, nisi propter hoc prouocetur mulier ad seminandum,
quia si, incœpto actu, fœmina prouocētur, & vir non consum
mando, ipsa seminat, est mortale, non quia vir non consum-
mat, & perficit actum, sed quia est causa fœminæ vt seminet
quando non potest fieri generatio: quia cùm semen mulie-
ris non sufficiat solùm, sed sit tāquàm principale requisitum *De hoc su*
C semen viri, seminante sola fœmina, nunquàm fieri potest ge- *pra p. p. ar*
neratio, Et ex hac ratione damnabile esset ex parte viri actū *46.*
incipere, & non consummare, licèt ipse non seminaret extrà,
quod tamen non esset mortale: si ipsa fœmina non prouoca-
retur ad semen emittēdum: sed sicut vir, posset fœmina (etiā
si eius semen non sit necessarium ad generationem) contine-

Palu.in.4 d.31.q.3. re seminationem. Sic Palude in.4 Verùm mihi videtur, quia difficile est actu incœpto continere talem seminationē, tam ex parte viri, quàm ex parte fœminæ, propter periculum solum quo tales se exponunt licet de se non sit mortale, esse tamē propter tale periculū. Fugiēdus ergo est talis modus, tam quàm mortale peccatum. Ob quod dixi in conclusione, de se non esse mortale: quia si faciat vt non habeat plures filios, quā quos alere potest, quia nullus tenetur plures habere, sed sufficit in matrimonio prolem habere, vt finis principalis matrimonij possit adesse, non est de se damnabile. Periculum tamen est tam verisimile, vt ex ipso fiat omnino damnabile, & sic fugiendum. A

Ex quo apertissime habes, quomodocunque fiat coniunctio coniugatorum, & seminatio sit extra vas, vel eo modo quo non potest sequi generatio, semper esse peccatum mortale, & nullum excusari posse, nisi propter ignorantiam inuincibilem, quā neophytos noui orbis credo habere in multis, qui nunquàm audierunt malitiam, quæ in seminatione extra modum debitum continetur. Sic enim propter ignorantiā inuincibilem antequàm promulgatum fuerit eis Euangelium excusamus à peccato, repudiando, & accipiendo plures vxores, quanto amplius per talem ignorantiam excusabuntur mittētes, semen quod est quoddam superfluum naturæ, reseruatū ex digestione propter generationem, ad conseruationem speciei? Verum tamē vbi facta est malitiæ manifestatio: & nocumentum quod sequitur ex tali modo seminandi: nullò modo excusari possunt, si tamen seruetur vas, & generatio potest stare (etiam si magnus abusus) non est damnabile mortaliter. B

Pro Indis.

Supra.2. p.ar.12.et 17.

S.Tho.p.p. q.119.

albe.mag. d.31.a.24

ARTICVLVS. XVI.

De actibus coniugatorum propter delectationem vel propter aliam causam. C

QVAERITVR de illis qui modum naturalē seruantes, actum exercent, vel propter prolem, vel propter delectationē, vel propter sanitatem Respondetur.

Conclus.1. Exercere talem actum inter coniuges propter

pter prolem, vel propter debitũ redendũ, vel propter vitandã fornicationẽ, siue in se siue in altero, nullũ peccatũ est, sed bo-
A nus actus. Probatur, quia actũ illum excercere propter finẽ ad quẽ matrimoniũ est institutũ, nullũ est peccatũ, at qui illis modis exercet, propter finẽ ad quẽ matrimoniũ ordinatur exercet. Patet: quia matrimoniũ propter prolem. Item & ad debitum reddendũ petenti: quia teste Paulo) mulier non habet potestatẽ sui corporis, sed vir. Neq; vir sui, sed mulier. Itẽ. Matrimonium non solum est in officium naturæ, quando institutũ est à Deo in paradiso in statu innocentiæ propter prolem, sed post peccatũ in remedium: vt (quandoquidẽ nõ poterat talis actus exerceri absq; peccato (propter matrimoniũ fieret licite. Et sic Paulus aperte dicit. Melius est nubere quã vri: quia si per nuptias homo liberetur ab igne inferni: quia cũ sit à natura incontinens exercẽdo actum venereum extra matrimonium, damnaretur: & in tale remedium institutum est matrimonium, Vnde idem Paulus dicit ad vitandam fornicationem bonum esse habere vxorem. Qui ergo istum finem ser-
B uat. s. fornicationem vitare per talem actum, siue sit in se, siue in altero cõiugum, omnino debitum finem apponit actui, propter quem matrimonium institutum est: & ob id non habet rationem peccati. Et probatur. Potest quis licite cõtrahere ad fornicationem vitandam in se ipso: vt patet ex B. Paulo. Et sicut dicit (& bene) Palu. in. 4. ergo & licebit conuenire in illo actu propter finem, propter quem matrimonium contractũ est. Et quidem quando fit talis actus ad vitandam fornicationem in alio, nullam habet difficulcatem, sed solum difficultas est, quando fit ad vitandam fornicationem in se ipso: quia. S. Thom. affirmans primum licere, dicit secundum esse veniale: tamen ego volo intelligere conclusionem sicut intelligit Palude in loco citato, ne videar contra doctorem sanctum affirmare, præcipue cum sententiam suam fundet in dictis. B. P. Augusti. & Hieron. Et sic dico intelligendam nostram con-
C clusionem, quãdo ita est, quòd quis id facit propter vitandam fornicationem in se ipso, quia non potest pro tunc alio modo melius vitare: ita q; voluptas non mouet eum, sed amor vitãdæ fornicationis, quã pro tunc aliter vitare nõ potest

Supple. d. 31. q. p. a. 2
Guill. Paris. de matri. cap. 6.
1. Corin. 7
Genes. 2.
Genes. 9.
Paulus. 1. Corin. 7.
Genes. 9.
1. Corin. 7.
Palu. d. 31 q. 2. et. 3.
Maior. d. 31. q. vni.
Limitatio conclu.

Sesus opi. Et quando S. Tho. dicit, esse peccatum accedere ad vxorem
S. thoma. propter vitandam fornicationem in se ipso, intelligit quando A
potest vitare talem fornicationē alio modo: s. per oscula, vel
amplexus, vel loquutione cum vxore propria, vel (vt dicit
Palude) quando potest vitare domando carnem, vel fugiēdo
mulierum consortium, vel non loquendo solus cum sola: quia
tunc nō debet velle illū actum. sic intelligit Palude vbi suprà
Augusti Et sic, quod nos posuimus in ista conclusione non est contra.
Hierony. S. Tho nec contra. B. P. August. in Enchi. c. 43. nec contra. B.
Tertulia. Hierony. in epistola quam scribit pro libris aduersus Iouinia
Ambro. nos, & contra dictum Tertuliani, libro de exhortatione casti
tatis, & quod dicit Ambro. super illud Pauli: nam omnes cita
ti videntur asserere contra conclusionem, si absolute intelliga
tur sine limitatione. At quia non decet contra tot sanctos opi
Duran. nari (licet alij doctores teneant absolutè meam conclusionē,
Vual. sicut sunt isti. Duran. d. 31. q. 4. Idem Maio. & Vual. de sacra-
Maio. mentis. c. 130. & Hugo super ecclesiast. lib. 5. & Ekius homi. 70.
Hugo. de sacramentis, & Almayn in. 4. dist. 26. Idem Celaya dist. 31.
Almayn. in fine. & Mar. de magistris.) melius est limitare eā, vt sic intel
Celaya. ligamus cum sanctis. Nam (sicut dicebat quidam egregius do B
Martinus ctor Parisius) securè affirmo quæ sancti dicunt. Potero enim
Sequenda dicere tibi Deus meus in die iudicij, hoc feci sequutus senten-
sanctorū tiam illorum qui astant tibi. Profectò est bonum documen-
opinio. tum, vt summoperè conemur, quantū fas est, & litera permit-
Victoria. tit, dicta sanctorum intelligere in bono sensu, & non de facili
reprobemus. Sic retulit preceptor meus bonę memorię Theo
logorum sui temporis facile princeps, quòd cùm Parisius qui
dam defenderet opinionem S. Thomæ, & prope tales deuene
rit angustias, vt coactus deberet retractare, nimium stomacha
P. Cor. 7. ti sunt doctores in eum, quòd talem sententiam defendisset.
D. Augu Postea verò visis sanctis sedati sunt: siquidem verba sunt ex-
pressa. P August. tractans Pauli verba. Vnusquisque propriā
habeat vxorem propter fornicationem. Si veniam concessit
Apostolus: ergo peccatum sunt nuptiæ. Cui enim venia, nisi C
peccato conceditur? At veniam concedens Apostolus, concu
bitum attendit coniugatorum, vbi est incontinentiæ malum.
Incontinentiæ malum est, quòd vir cognoscit vxorem vltra
neces-

necessitatem procreandi filios: sed est ibi nuptiarum bonum.
A Et ita non propter illud malum culpabile est hoc bonum, sed malum veniale propter bonum nuptiale. Ecce ex istis verbis. P. Aug. claret actum illum propter incontinentiam factum cum vxore, malũ esse veniale, qui esset mortale, nisi propter bonum coniugale. Sed oportet istud dictum, & alia similia interpretari, quando incontinẽtiam potest quis vitare per aliud quàm per talem actum, vt est per loquutionem, vel amplexus vel oscula vxoris, vel (vt dicit Palu.) domando carnem, vel fugiendo consortia, vel non loquendo solus cum sola. Si tamen aliter non posset vitare: non videtur quòd pater *Augustinus*: nec alij sancti veniale dicant talem concubitum. Difficile nimis esset absolute affirmare nullo modo licere vti tali remedio concesso à B. Paulo. ad vitãdam fornicationem. Verùm quia S. Tho. & alij docto. vt B. Bona. & *Albertus* Magnus videntur concedere veniale esse in sensu supra dicto. probabile
B est sic esse. Verum est tamen, quòd S. Tho. tractans illum locum Pauli, vtranque opinionem reputat probabilem: eam. s. quæ dicit indulgentiam esse datam à B. Paulo de minori malo. sicut videtur doctores. S. affirmare, & eam quæ dicit fuisse indulgentiam minoris boni. Vtraque denique stare potest in veritate, supposita distintione suprà dicta. Matrimoniũ enim sicut in officiũ à principio institutum fatemur ante peccatũ, post peccatum in remedium fuisse certa fide tenemus. Ob id si aliter malo fornicationis mederi non potest, an suam poterit accedere absque culpa etiã veniali. Sic videtur sentire Alexan. Halen. 3. par. q. 9. memb. 3. ar. 2. vt sentiunt suprà citati, vide Michae. de Medina in suo de cœlibatu li. 5. c. 77.

Concordia doctorum

B. Bona. d 31. ar. 2. q. 2.
albe. mag. in. 4. d. 31 ar. 21.

Gene. 2.
Gene. 9.
Ale. halẽ.

2. conclusio. Actum illum carnalem exercere coniuges causa procurandæ sanitatis, vel conseruandæ, vel causa delectationis: si modò maneat intra limites matrimonij, licet peccatum
C sit, non est mortale. Probatur quod talem actũ exercere propter salutem sit malum. Vbicunque est aliqua volũtaria inordinatio, ibi est peccatum, sed quando quis actum illum exercet, causa sanitatis, est voluntaria inordinatio, ergo & erit peccatum: quia quando aliquid ordinatur ad alium finem, quem natura non intendit, fit inordinatio: cum ergo talis actus con-

2. conclu.
S. Bona. d 31. a. 2. q. 3
Rati. p. p.

iunctionis inuentus sit ad prolem generandam, & non ad sanitatem acquirendam: sequitur ꝙ erit inordinatio ad sanitatem referre, & peccatum. Hanc rationē adducit S. Tho. in. 4. Et non solùm hoc verum est, quando salus haberi potest alia via quàm per coitum, sicut dicebamus de vitanda fornicatione: sed etiam est verum in casu, in quo nullo alio modo sanitatem consequi posset, nisi per actum illum cum vxore, licet esset peccatum veniale. Secùs est de fornicatione, quia ibi diximus licere ad vitandam fornicationem, quando alio modo vitari non potest. Et ratio differentiæ in hoc consistit: quia Paulus concedit, & declarat licitum habere vxorem ad fornicationem vitandam, tamen non sic scriptum licitum esse ad sanitatem procurandam. A

S. Tho. in. 4. d. 31. ar. penul.

differētia de euitāda fornicatione, & de procurāda sāita: 1. Corin. 7.

Secundo. Secūdo. Ibi agitur de animæ periculo, quia agitur de peccato: & ad vitandum peccatum, non mirum si concedatur aliquid, quod non conceditur ad vitandum malum pœnæ.

Rati. 2. b. Cōtra Maio. d. 31. q. vnic. qui dicit nō esse pecatū.

Secunda pars probatur, quòd si fiat delectationis causa, est peccatum. Vbicumque est aliqua deordinatio voluntaria, ibi necesse est esse peccatum aliquod: at quando talē actum quis exerceat propter delectationem solùm (quia non ordinatus est ad id, sed ad prolem) aliquam deordinationem committit, & peccat. Attamen quòd tam in hoc, quàm in primo propter sanitatem non sit mortale, si non excedat fines matrimonij, sed veniale, probatur contra quosdam, qui affirmant esse mortale semper. B

Nota.

Pro quo sciendum, ꝙ (vt S. Tho. declarat(exire limites matrimonij dicitur, quando aliquis vxorem cognoscit propter solā delectationē, ita ꝙ cognosceret eam, etiā si nō esset vxor sua: & tūc dicitur nō excedere limites, quādo cognoscit vxorem suā propter delectationē, sic ꝙ si non esset vxor sua, non cognosceret. Idē quando quis commiscetur vxori propter sanitatē intra limites matrimonij: quādo (licet illū actū velit cū vxore propter sanitatē) non tamē vellet, si non esset vxor. Dico ergo in cōclusione, ꝙ accedere ad vxorē propriā, siue propter delectationē, siue propter sanitatem, licet sit peccatum, (vt probauimus) non tamē mortale, quando intra limites matrimonij quęritur: quia accedit ad suā non proposito fine mor- C

quid sit exire limites matrimonij.

Nota.

taliter

taliter prohibito. Sed quòd sit veniale, patet: quia deordinatio quædam est.

A Hæc quæ in conclusione. Quòd si ob sanitatem, & delectationem, sit veniale: puto vera, maxime si non sit infirmitas grauis, quamuis Albertus Magnus in 4. d. 31. & Maior ibidē, putent non esse peccatum, idem Ekius homi. 70. de sacramentis, idem Martinus de Magist. & Almayn. in 4. d. 26. & Celaya. d. 31. Et quidem satis probabiliter. *Albert.* *Maio.* *Ekius.* *Martinus* *Almayn.* *Celaya.*

3. conclusio. Licèt peccatum mortale sit ad vxorem accedere propter delectationem, vel sanitatem, quando delectatio quæritur vltra limites matrimonij, solum erit quando in actu ipso cogitat ad eam accessurum, etiam si vxor non esset, & non solum quia habet in habitu. Volo dicere in ista conclusione, quæ est notanda, ad excusanda quamplurima mortalia in coniugatis, quòd si quis accedit ad vxorem causa delectationis vel causa sanitatis, nihil aliud cogitans, tamen si interrogaretur ab eo, vtrùm etiam si non esset vxor, accederet, & affirmat *3. conclu.* *Nota.*

B dico quòd quando habuit accessum, si nihil cogitauit de hoc, sed accessit ad vxorē propter delectationē, licèt in habitu haberet ad ipsam accedere, etiā si non esset vxor, non peccauit mortaliter accedēdo: sed solū venialiter, quia ad hoc quòd sit mortale peccatū requiritur quòd quādo accedit, actu hoc cogitet vel ante proposuerit, vnde quādocunq; cogitās hoc, cōsentit in tali cogitato, peccat, siue ante coitū siue in ipso concubitu, siue post. Si tamē quādo accedit nihil cogitat nec ante consensit nō est peccatū mortale. Probatur. Nullus meretur, neq; demeretur habitibus, sed actibus, sequitur si mortale sit accedere propter voluptatē, quādo accedit ad suā, sic quòd accederet, etiā si sua nō esset: requiritur habere actū talē, & actu illud cogitare, alioqui per hoc quòd quis habet habitū furādi, per quē facile exit in actū, sēper peccaret. Idē de alijs. Hęc est sentētia. Palu. in 4. quę *Ratio.* *habitibus nec meremur, nec demeremur, sed actibus.*

C mihi placet. Et sic possūt ferè omnes libidinosi cōiuges excusari qui tā sūt perditi homines: vt (si casus cōtingeret ita coirēt cū illa, etiā si nō esset vxor, tamē nūquā de illo cogitāt, sed accedūt ad illā. Quod sufficit ad excusādū tales cōcubitus à mortali peccato, etiā si fiant propter delectationē: cū neq; actu, neq; virtute sint propter finem prohibitum mortaliter. *Palu. d. 31. q. 3.*

4. conc.

Conclu.4. Theolo. in 4.dist.31. Ratio.

4. conclusio. Actus carnalis inter coniuges (seruato vase, & modo naturali) nunquã est peccatum aliquod, si fiat vel propter prolem, vel ad debitum reddendum. Ratio est: quia ista sunt bona matrimonij, quæ à doctoribus signantur: quibus actus illi carnales excusantur inter eos. Neq; propter delectationem, quæ ibi in actu concomitatur, vitiantur actus: quia (vt ait Arist.) delectatio secundum se, neq; bona, neque mala est: sed est bona, si consequitur operationem bonam: & erit mala, si sequatur operationem malam. Cũ ergo actus bonus sit propter finem ad quem ordinatus est, etiamsi sit delectatio, non erit malus: quia & ipsa delectatio bona est, cum per talem delectationem homo non mereatur, neque demereatur, cum sit quædam passio naturaliter consequens actum. A

Arist.10. ethi.ca.5, S.Tho.1.2. q.74.a.8. Maior. in 4.d.31.vnica.cõ.6.

Conclus.5.

5. conclu. Ad hoc quòd talis actus excusetur propter prolẽ, vel debitum reddendum, non est necesse in actu reminiscantur aliquo istorum finium. Probatur. Ad hoc q̃ actus bonitatem, vel meritum habeat à fine, non requiritur q̃ actualiter referatur in finem: sed sufficit si virtualiter. Nam habens charitatem, licet dando eleemosynam in actu de Deo non cogitet, sed aliò diuertat se, meretur, & propter Deum agere dicitur: tamen non actu cogitat. Ratio est: quia virtualiter agit propter illum finem, quem sibi prius proposuerat. Et omnia quæ post agit, dicuntur fieri in virtute illius finis. Sic in proposito, quando conuenerunt coniuges ista intentione. s. propter prolem. & ad debitum inuicem reddendum. Cum ergo intentionem non mutauerint, quoties conueniunt, virtualiter referũt in talem finem: licet non cogitent de eo. Et actus istorum erit licitus, & honestatus istis bonis matrimonij, prole, & fide. Id autem mẽte habere actu esset difficilium, & nullus ad id obligatur. Hæc conclusio tanquam corollarie sequitur ex prima & alijs. sed ponitur ad maiorem declarationem. B

Hoc cõtra Greg. arimi. in 2.d. 28. et Sco. 2.d. 41. et quoli. 18. videtur in eã sententiam declinare.

Conclu. 6.

6. conclusio. Actus carnalis inter coniuges, licet propter frequentiam veniale sit, nunquam tamen erit mortale, nisi excedat concupiscentia, limites matrimonij. Probatur. Si frequentia, est: quando mulier nondum concepit, non est dubium, q̃ tunc licita est, quia illa frequentatio est causa prolis, si tamen mulier iam concepit, frequẽtatio non potest esse sine libidine C

Ratio.

vel

vel ad vitandam in se ipso fornicationem, at si ex libidine so-
A lum, non est mortale, vt suprà diximus: neque si ad vitandam fornicationem: quia vel nullum erit, vel si aliquod, solum veniale. Verùm si excedat limites matrimonij. i. dest, quòd illa frequentia sit cum coniuge, vt etiam si non esset coniux, haberet istā, est mortale, quādocunq; actu illud cogitat: sicut declarauimus, vel virtualiter ex actu cogitato sequitur. Frequētia enim non facit veniale mortale, licet dispositiuè agat ad id. *S. tho. 1. 2. q. 88. ar. 3. et 4.*

ARTICVLVS. XVII.

Vtrùm ratione circunstantiæ loci, vel temporis, actus coniugum possit esse peccatum.

EXIGERE debitum, in diebus festis signatis ab Ecclesia in cap. Conquestus. Extra, de ferijs. in quibus ecclesia præcipit abstinere ab operibus seruilibus, quātuncunq; fiat ad solam libidi-
B nem saturandam, dummodo intra limites matrimonij maneat, non est peccatum mortale, licet non careat veniali. Probatur ex mente S. Tho. contra Abul. qui rigurosissime loquitur supe. Matth. affirmans esse mortale circunstantia temporis. s. si in die festo fiat, vel pro festo talis concubitus, non potest in infinitum aggrauare: sed in infinitū aggrauaret, si quod est veniale, faceret mortale, vel quod nullum est peccatum extra illud tempus, fiat mortale, ergo non est mortale in diebus festis id facere. *1. Conclu. Gerson in 2. p. in cōpē. Theol. alex. halē. 2. p. q. 166. mem. 2. S. Tho. in 4. d. 32. a. 5. Adria. in 4. q. 14. abul. mat. 5. q. 238. et 40.*

Secundò. In talibus diebus accessum habére ad coniugem si aliquod est peccatum, solùm est, quia est ab Ecclesia præceptum, ergo intantum habebit vim, & obligationem, inquantum ecclesia vult, & propter finem quem præcipit: at ecclesia
C præcipit in illis diebus, vt homo attētiùs, & deuotius Deo vacet, ne per venerea, quæ hominum abstrahere, & alienare solent, diuagetur, sed non tenetur sub mortali in diebus festis ad habendum illam deuotionem, seu actualem feruorem in ipsum Deum, neque diligère Deum (quicquid Scotus dicat) quia si missam audiat, videtur satisfecisse præcepto. Sequitur ergo *S. thò. 1. 2. q. 7. Caie. ibi. et 2. 2. q. 122. articul. 4. Syluest. in ver. circū stā. et dūi. Sco. in. 3. d. 37 et alij de quo So*

To de natu et gra. li.1 ca.22. ergo si finem, propter quem præceptum est non obseruare, non est mortale, neq; etiam actum ipsum perficere contra præ A ceptum erit mortale: quia propter vnumquodque tale, & illud magis. Si ergo finem non obseruare mortale non est, neq; Aris.p.po ste.tex. com.5. medium non apponere ad talem finem, mortale erit. Quare quomodocunque sit commixtio coniugum, etiam ad libidinem saturandam in istis diebus, nunquam erit mortale, si sem Albe.mag d.32.ar.12 per maneat intra limites matrimonij: imò etiam si Euchari-Maior.d. stiam deberet sumere sequenti die, non esset mortale, secluso 32.q.p. contemptu. Et dicere contrarium (sicut do. Abu. dicit) esset damnare innumeram multitudinem coniugatorum: qui nunquàm confitentur de illo, neq; conscientiam agunt: Dico de Hispanis: quia nouiorbis neophytis maxime vexat, ita vt molesti sint nimis confessoribus, confitentes cõmixtionem cum vxoribus in die festo. Probabilior ergo videtur opinio S. Thomæ, & suorum sequacium, & communiter loquentium: vt si quis propter libidinem solùm motus intra limites matrimonij, tamen accessum habeat ad vxorem diebus festis, quibus B cessandum ab operibus seruilibus, sit solum veniale peccatum Dixi, si fiat propter libidem, quia si fiat ad debitum reddendum nullum erit peccatum, neque veniale. Et item si fiat ad fornicationem vitandam, vt supra dixi: nam quandoquidem præceptum est ab Ecclesia in diebus festiuis abstinere, non abstinere est peccatũ quamuis Maio. dicat, quòd nullum est pec-Maio. d. 32.q.p. catum, neque veniale in die festo. Et patet de præcepto. 33.q.4 D. Aug. c. Quotiescunque. Et est sententia. P. Augu. Quotiescũq; dies natalis domini, aut reliquæ festiuitates venerint, nõ solum ad infidelium concubinarũ consortio, sed etiam à proprijs vxori B. Ambr. bus abstineri debet, Idem Ambro. Et habetur ibidem. cap. Fratres, & si causa. Et causa istius prohibitionis est quia tunc orationi vacandum est.

2. conclu. Vigue. li. Insti. Theo lo. c.16.§. 7.ver.10. 2. conclusio. Sicut in talibus festiuitatibus commisceri carnaliter coniuges veniale est, similiter & diebus ieiuniorum, & sumptionis Eucharistiæ. Probatur, quia sicut præcipitur in die C festo abstinere propter orationem, quæ requirit eleuationem mentis in Deum, sic etiam diebus ieiuniorum, vbi affligendũ est corpus, & non delectationibus nutriendum. Similiter etiã

tempore

tempore sumptionis Eucharistiæ, quia talis sanctitas, & mun Cõtr. Ma
A ditia requiritur. Cùm ergo sit veniale agere contra diem festum, erit similiter in diebus ieiunij. io. d. 32. q. dicit nullũ esse peccatum.

De ieiuniorum tempore, patet ex P. Aug. libro Quæstio. ve. & no. testa. & habetur. 33. q. 4. capi. Christiano cum vxore sua aliquando conuenire non licet, vt sunt ieiuniorum dies. Vnde talibus diebus prohibetur nuptias celebrari. 33. q. 4. ca. Non oportet. & c. Non licet. D. Aug

De sumptione Eucharistiæ ibidem. cap. Sciatis fratres quoniam qui cunque vxori debitum reddit, de carnibus Agni comedere non debet. Et redditur ibi causa à B. Hiero. quia panes propositionis ab his qui vxores suas tetigerant, comedi non poterant, quantò magis panis viuus qui de cœlo descendit? *Dixi esse veniale, & ita verũ est, vt etiã si accedat ad Eucharistiam post actum carnalem mortaliter (si modò post debitam confessionem) non sit necessarium sub mortali illo die abstinere: in quo Ricar. in. 4. d. 9. ar. 2. q. 2. deceptus est, quem sequutus est grauis doctor Nauar. in manuali cõfessorum in prima editione, licèt post temperauit sententiam. in. 2. editione. De quo F. Martinus Ledesmius in. 4: q. 21. ar. 7. in prima parte Hier. 1. Regum. 21. Ioan. 6. Deceptio Ricardi. Naua. mutauit sententiam. Ledesmi.

Et sic quia in quadragesima ieiunatur, non licet nuptias fa-
B cere. Tunc etiam à. 70. & idem in aduentu, & in litanijs vsque ad octauam pentecostes, & ab aduentu vsque ad Epiphaniam modo per concilium Tridentinum in sessione. 24. concessum est quòd à. 70. vsq; ad feriam. 4. cinerum & tempore letaniarũ possunt nuptiæ celebrari vt infra in fine & supra in prima parte dictum est.

3. conclusio. Tempore impraegnationis (si nullum timetur periculum) exigere, & reddere debitum licet, sicut & alijs diebus non prohibitis. Patet. Vbi nullum est præceptum prohibens talem actum illo tempore, nulla est obligatio ad abstinẽdum: sed in illo tempore exigere, & reddere non est vetitum, ergo (cum contra nullum præceptum fiat) non erit peccatum
C de se, nec veniale, neque mortale. 3. conclu. Rati. 1. Maio. vbi supra, et alij.

Secundò. Si esset peccatũ, maximè quia impraegnata vxore non potest fieri propter prolẽ: sed hoc non obstat quia non solum matrimonium factum est in officium naturæ prop- Ratio. 2. 1. Corin. 7.

pter

1.Corin. 7 pter prolem, sed etiam in remediũ contra concupiscentiam:
Genes. 2. vt.s.quis habendo talem actum, ad quem inclinatur, non pec- A
Genes. 9. cet: ergo dato vnus finis non maneat, cũ alio, non erit peccatũ.
Ratio. 3. Tertiò. Si esset illicitum, maxime quia videtur esse contra naturam, quia non potest ex tali actu proles generari, sed non propter hoc, quia illos concubitus solũ vocamus contra naturam, ex quibus quantum ad se ipsos non potest proles sequi: sicat ex mollitie, & concubitu cũ fœmina extra vas debitum: tamen coitus qui fit debito modo, licet sit cum prægnante, semper est talis conditionis, vt posit esse ad generationem, licèt impediatur de per accidens, quia concepit mulier, sicut contingit impediri de per accidens in sterili: sequitur ergo ꝙ non propter hoc erit peccatum accessus ad prægnantem: quia quod per accidens ne generetur proles, non reddit actum malum: sic tenendum, licet. B. Isidorus 32.q.7.c. Non solum. di-
Isidorus. cũt tales esse deteriores pecoribus: nam propter hoc nõ damnat, sed vellet homines trahere ad illam pecorum conditionẽ, vt non accedant ad vxorem prægnantem: sicut nec bruta. Et B
Hierony. B. Hierony. 32.q.4.c. Origo. videtur reprehendere tales, Tamen omnia ista consilia sunt, nec est aliquod peccatum contrarium agere, excepto periculo: Neque tempus illud imprægnationis obseruare tenetur quis: sicut nec purificationis post partum.

Conclu. 4. 4. conclu. Accedere ad vxorem patientem menstruum na-
Pal. d. 31. turale, licet sit solum peccatum veniale, si tamen menstruum
q. 3. sit morbus, qui fluxus sanguinis dicitur, nullum est peccatum.
& Alma Probatur quantum ad primam partem: quia est in damnum
yn. d. 32. *et* prolis nasciturae, vt ferunt medici: Item est quædam inhone-
Supplemẽ stas & turpitudo, sequitur ergo non posse fieri absque culpa, at
d. 32. *q.* 1 quia non est grauis turpitudo, nec graue nocumentum: non
Alx. hal. est peccatum mortale: etiam si Scotus in. 4. d. 32. & Syluest. in
2.p.q. 166 verbo, Debitum coniugale ꝗ 6. & Caie. in summa, dicant con- C
mem. 2. trarium. Verum si sit infirmitas, quę fluxus sanguinis dicitur,
Scotus. non est peccatum, quia non tenetur tantũ temporis spectare.
Syluest. Neque est aliquod periculum prolis: quia tunc non potest ge-
Caieta. nerari. Ob quod actus matrimonij manẽbit licitus ex alia parte. s. inquantum est in remedium.

Est

Est notandum circa omnes conclusiones, in quibus diximus, *Nota.*
A ꝙ accedere ad vxorem sit cum veniali, vel sine, &c. intelligitur de exactione debiti: quia reddere in omni tempore licet, *Reddere* etiam petenti, ad vitandam fornicationem in se ipso, vel propter delectationem, vel quomodocunq;, semper reddendo (si *debitū in* petatur) bene fit sine mortali, & sine veniali peccato. *omni tēpore licet.*

Etiam considerandum quoad petitionem debiti coniugalis, ꝙ incestuosos cum proprijs consanguineis non est impeditus quoad exactionē debiti, quicquid dicat Abulen. Matth. 5. q. 200. & Angelus, in verbo. Incestus. §. vlti. vt suprà diximus. Incestuosis tamen cum consanguineis vxoris interdictum est exigere, vt patet in cap. Transmissæ. de eo qui cogno. consan. vxo. Si tamen petat (secluso contemptu, absq; dispensatione, B in quo Episcopus potest) non videtur mortale (& si Abulen. in loco citato, & Castro de potestate legis pœnalis, & Viguerius dicant esse mortale) sicut neq; cōtrahere post incestum, etiam sine dispensatione, vt bene Caieta. in sum. in verbo Matri. Quod impedimētum non incurritur cum proprijs consanguineis, vt suprà diximus. In quo etiam deceptus est Abulen. vbi suprà; & Angelus.

Nota. *Abulen.* *Sup. p. p. ar. 23.* *Abulen.* *Cast. li. 2. c. 5.* *Vigue. in suis insti. theo. c. 16. § 7. vers. 8* *Sup. p. p. ar. 23.*

ARTICVLVS. XVIII.

An liceat in dubio sicut reddere debitum, etiam petere.

C CVM de coniugum congressu sermo incidit, quantum ad exactionem, & redditionē debiti, operæpretium erit non sub silentio pertransire, quid in casu, in quo dubium est, an sit verus cōiux, necne, an possit reddere saltim, si non possit petere.

Videtur ꝙ sic: quia potest quis licitè facere contra dubium, *1. Argu.* ergo sequitur ꝙ existente dubio de vero coniuge, potest reddere. Antecedens patet ex Ecclesiæ diffinitione in capit. Dominus. de. 2. nuptijs. vbi habetur, quòd mulier quæ nupserit secundo marito, non habita certitudine de prioris morte, licet de morte eius dubitet: reddere potest debitum, sed nō petere: sequitur

quitur ergo q̄ stante dubio, potest quis agere contra dubium.

2. Argu. Præterea. In cap. Inquisitioni. de sententia excommu. dif- A finitum est: q̄ quæ non habet scientiam, sed dubium, ut credulitatem de impedimento matrimonij, stante illa credulitate, ac fide, potest, & debet reddere debitum: non tamen exigere, sed tamen ibi est dubium, an sit legitimus coniux, vel non: ergo in dubio licitè reddit.

3. Argu. Tertio. In dubijs superiori parendum est. c. Qui culpatur. 23. q. 1. sed est præceptum superioris, quo dicitur, vt quis cohabitet vxori, de qua dubitat, an vera sit: vt patet in. ca. citatis: ergo sequitur q̄ potest quis agere contra dubium.

In cōtra. ad Ro. 14 Innocen. Iod. An. Panor. Præpo. In contrarium est: quia qui agit contra conscientiam, mortaliter peccat. Paulo dicente. Qui agit contra conscientiā, ædificat ad gehennam. Quod ex fide non est, peccatum est. Com- B probatur & sic in. c. Proposuit. de coniugio seruorum, vt ibi Inno. & Ioannes Andreas. Panor. & Præpositus.

Nota. 1. s. Tho. 1. 2. q. 91. ar. 4 cōtra Adrianum quolib. 8. et Medi. trac. 6. de pæ. et Vig. lib. 6. Hierar. c. 16. Pro decisione quæstionis considerandum est, q̄ hic possumus loqui de actibus coniugum in casu posito, in foro conscientiæ, vel in foro exteriori: siquidem potest esse, q̄ in foro exteriori id liceat, quia vel permissum est, vel præceptum per Ecclesiam (quę non habet iudicare de actibus occultis) vel solum permissum est sic, vt talem congressum coniugum cum tali dubio non puniat, Et tamen cum hoc q̄ in foro conscientiæ Ecclesia non disponat, vt alter coniugum stante tali dubio possit habere accessum.

Secundo modo potest intelligi, q̄ stante tali dubio de vero coniuge, Ecclesia præcipiat simul commanere coniugatos, & carnaliter commisceri, sic vt etiam in foro consciētiæ possit id C fieri licitè.

2. Nota. Secundo notandum, q̄ qui dubitat an sit alter coniux suus, potest esse, vel quia bona fide contraxit, putans alterum mortuum, post tamē incipit dubitare simpliciter de morte sui primi viri. Vel dubium est post contractum mala fide, vt quando quis de vita coniugis certa, cōtrahit cum alia. 2. & incipit dubitare an possit ei carnaliter cōmisceri, vel saltim cum dubio de vita prioris, contraxit cum. 2.

3. Nota. Tertio notandum, quia hoc q̄ est cum tali dubio accedere

ad vxorē, potest esse vel propria authoritate, absq; aliquo præ-
A cepto superioris, vel cum authoritate: imò compulsus per præ-
ceptum, vt solet Ecclesia compellere ad cohabitandum, & ad
reddendum debitum, vt patet in cap. supra citatis.

Quarto nota, quòd dubium potest esse practicum, vel speculatiuum, vel vtrunque simul, sicut dicunt doctores. Possum enim habere dubium, vel scrupulum, an liceat mihi aliquid facere speculatiuè: sed quando venio ad opus, non dubito: Quod est dicere. Possum ego diffinire, non licere accedere ad coniugem, de qua dubito, an potui eam ducere in vxorem: eo q; sit impedimentum, de quo antè nunquàm dubitauit, & tamen quando veniam ad opus, sine aliquo dubio, vel scrupulo accedo, & reddo debitum, sicut si quis constituat apud se scribere in die festo, est peccatum: offert se occasio aliquid scribendi, & scribit, in praxi non dubitans de illicito. His suppositis, respondetur. *4. Nota. Caieta. in opu. c. Medina de restitu. q. 17. Couarru.* B

Prima conclusio. Si quis bona, siue mala fide cōtraxit, & certò cognouit non esse verum matrimonium, cum tali certitudine, neq; potest exigere debitum, neq; reddere: etiam existēte præcepto Ecclesiæ. Probatur ex. c. Inquisitioni. de sen. excom. Et. c. Dominus. de. 2. nuptijs. vbi determinatū est, q; si quis coniugum sit certus de vita prioris, nullo modo licet reddere, neq; petere. Ratio est. Quilibet tenetur sub mortali nō accedere ad alienam: & si sit fœmina, non accedere ad alienum, sed in casu quando est certitudo de priori, est accessus ad alienā: ergo nullo modo licet: quia siue sit exigendo, siue reddendo, peccatum est mortale. *1. conclu.* *Ratio.*

C Dixi, etiam si sit Ecclesiæ præceptum: quia Ecclesia non potest quod illicitum est, & iure Diuino, & naturali prohibitum, licitum facere, sed fornicatio iure Diuino, & naturali est illicita, vt suprà dictum est. (in quo defecerunt Duran. & Martinus, qui dicunt q; non de se sit malum, vt suprà diximus in. 2. p. art. 18. & in hac. 3. p. ar. 10.) ergo non potest fieri licita per Ecclesiæ præceptū. Et q; sit fornicatio est: quia est accessus ad alienam, illicitum erit. *Durā. in 4. d. 33. q. 2. Et Martin⁹. in suo de tēperātia. q. 2. de luxuria.*

Et confirmatur. Ecclesiæ præceptum fundatur in falsa præsumptione, scilicet matrimonium verum esse inter tales, at Ecclesiæ *De quo.*

Soto de iust. et iur. lib. 5. q. 3. a. 3. clesiæ præceptum fundatum in falsa præsumptione, non obligat in foro conscientiæ, secluso scandalo: vt ipsa Ecclesia explicat, & declarat. Hæc conclusio nulli dubia est. A

2. conclu. 2. conclusio. Qui dubius est, vel suspitionem habet, an matrimonium sit validum, quia fuit impedimentum: vel quia dubitat de vita alterius coniugis, manente dubio, nullo modo potest exigere debitum. Patet. Quilibet præceptum est non agere contra conscientiam: sed existente tali dubio, petere debitum est agere contra conscientiam: ergo sequitur quòd non licet petere. Patet: quia dubitat an sit vir eius, ergo exponit se periculo fornicandi, cum tali dubio petendo, & ad gehennam ędificat. *1. Ratio. ad Ro. 14*

Ratio. 2. Ecclesi. 3. Secundo. Quicunque exponit se periculo peccandi mortaliter, peccat mortaliter. Qui enim amat periculum, peribit in illo, sed qui manente dubio de coniuge, an sit verus, petẽdo debitum se exponit tali periculo, vt notum est: sequitur ergo ꝙ nullo modo licet. B

Et hæc conclusio est determinata expressè in c. Inquisitioni. de sententia excommuni. vbi dicitur, ꝙ qui probabiliter dubitat, manente dubio, non potest exigere debitum. Sic absolutè absq; limitatione aliqua affirmamus iuxta determinationem illorum capitulorum.

3. conclu. 3. conclusio. Qui dubitat de vero coniuge quantum ad speculatiuum iudicium, non tamen dubitat quãtum ad praxim, exigendo, vel reddendo: potest licitè non solũ reddere, sed exigere. Volo dicere in conclusione, quòd casu quo alter coniugũ dubitat de matrimonio, & tamen in dubio sic mouetur, vt nũquam dubitet licere ei petere, & reddere, sed si putat sibi licitũ vtrunque, scilicet, petere & reddere, quandiu simul coniuncti sunt potest petere, & reddere. Probatur. Tali dubio (non existẽte) posset petere, & reddere: ergo tali speculatiuo dubio existenti poterit. Patet: quia perinde est, acsi non esset. C *Ratio. 1.*

Cõfirma. Confirmatur. Si esset peccatum, maximè quia se exponit periculo peccandi: quia in dubijs non sequitur partem tutiorẽ, sed talis nullo periculo se exponit: quia accedit ad eum, qui putat suum, neq; dubitat de tali actu licito: sequitur ergo ꝙ in tali casu licet ei.

Secundo.

Secundo. Si non liceret, maximè quia talis actus est emanãs *Ratio. 2.*
A à tali dubio, sed non emanat (vt suppono) quia ad opus applicando, non dubitat.

Tertio. Qui haberet dubium speculatiuum, an liceat in die festo pulsare citharam, vel scribere, & tamen ad opus applicando nullum habet scrupulum, non peccat scribendo, non obstãte dubio speculatiuo, & non ex alio, nisi quia ad praxim attendendo, nullum habet dubium: ergo eodem modo in præsenti, quamuis alter coniugum dubitet speculatiuè, si tamen practicè non hæsitet, nullum est peccatum. Sic Caiet. in quibusdam responsionibus, & Medina de restitu. q. 17. & Nauarro de pœniten. d. 7. c. Si quis autem. *Ratio, 3.* *Caiet.* *Medina.* *Nauarro.*

Et quidem quantum ad redditionem, expreßè fatentur au- *S. Tho. 4. d. 41. q. 1. ar. 5. ad. 3.* *Palu. 4. d. 30. q. 2. ar. 3.* *Sylu. Matri. 8. q. 3.*
B thores, inter quos est Couarruuias in epitome. 4. 2. p. c. 7. §. 2. nume. 10. vbi ait. Qui tenetur dubio speculatiuo de matrimonio, potest quoad praxim non dubitare, quin teneatur reddere debitum petenti. Ex hoc probo conclusionem. Si enim non obstat dubium speculatiuum (si non sit practicum) quantum ad reddere, eadem ratione non obstat quantum ad exigere, si nõ habeat dubium practicum de exigẽdo, quia vtitur sua. Hanc conclusionem existimo veram, & fauorabilem ad peccata euitanda, maximè pro neophytis noui orbis. Et ad maiorem declarationem sit. 4. conclusio.

4. conclusio. Si quis dubitat de vero coniuge, & adueniente præcepto Ecclesiæ de commanendo simul (quia non cõstat de contrario) si non dubitat quantum ad reddendum, & exigendum, poterit sine peccato exigere, & reddere. Volo in hac con- *4. conclu.*
C clusione dicere, ꝙ si quis dubitare cœpit, & in tali dubio constitutus vult recedere ob dubium, sed tamen Ecclesia (quia iudicat de isto matrimonio, & non constat, neq; potest constare de alio) iubet simul manere, vt veros coniuges decet, qui ad pręceptum Ecclesiæ non dubitat, licitè exigere, & reddere potest. Hæc probatur ex suprà dicta conclusione. Nam si non posset, maximè esset ratione dubij: at dubium non obstat, quia talis non facit contra dubiũ: nam licet dubitet de coniuge, non dubitat adueniente præcepto Ecclesiæ de exigendo, & reddẽdo, vt suppono: sequitur ergo ꝙ non peccat etiam exigendo. *Ratio. 1.*

Ratio. 2. Et ex dictis in præcedenti probatur. Existente dubio speculatiuo (si non sit practicum) potest exigere, & petere, vt dictum est: sed quando aduenit præceptum Ecclesiæ, sic se habet: sequitur ergo quòd licet. Hanc conclusionem quantum ad hoc quòd est reddere, expressè asserit quidam doctor in dialogo de ratione dicendi testimonium capit. 9. Eam etiam tenet Magister Soto in relectione, de ratione tegendi, & detegendi secretum. membro. 3. q. 2. Tenet idem Couarruuias in epitome. 4. Decreta. 2. par. cap. 7. §. 2. numer. 9. Et idem Soto de iustitia & iure. lib. 4. quæst. 5. artic. 4. in vltimis verbis. vbi dicit, quòd quando dubitat de legitimo viro, potest reddere. Et elegantissimè doctor Nauarro in suo de pœnitentia. d. 7. cap. Si quis. numer. 101. &. 102. Et quidem ego pono in conclusione, q potest non solum reddere, sed petere, adueniente præcepto Ecclesiæ: dummodò sic existimet, & non dubitet existente tali præcepto de reddendo, & exigendo: quia si solum esset præceptum de reddendo, & quantum ad id non dubitaret, manente dubio quoad exigere, non deberet exigere. Neque obstat quod in ca. Inquisitioni. dicitur, q si dubitat, reddat, sed non exigat. Non obstat (inquam) quia intelligitur quando est dubium quoad praxim: sed si non dubitat, sed putat se teneri, adueniente Ecclesiæ præcepto, non peccat, vt dicit conclusio: & infrà clariùs. Quinta conclusio maiorem difficultatem habet, & talis est.

Sepulueda. Soto de ratione tegē di secretū. Couar. Soto de iusti. Nauarro de pœniten. A B

Intelligētia textus

5. conclu. 5. conclusio. Si quis bona fide contraxit matrimonium, putans priorem mortuum coniugem, si facta diligentia, non potest inuenire veritatem, sed manet semper in dubio, nō solum potest reddere, sed exigere, sine peccato. Probatur. Matrimonium bona fide contractum est quidam contractus humanus, dato sit vnum ex. 7. sacramentis Ecclesiæ: ergo sequitur rationem aliorum cōtractuum inquantum talis: sed in alijs contractibus, qui est dubius de illo quod possidet, faciēdo diligentiā, iustè possidet, & non tenetur à possessione desistere, & dominio, quod acquisiuit bona fide: ergo eadem ratione quādo duo bona fide contraxerunt, & alter in alterum potestatem transtulit sui corporis (adueniente dubio, facta diligētia, & non inuento proprio domino) potest retinere: ergo poterit exigere, sicut

Cōtra Adria. quolib. 2. ar. 3 & in. 4. fo. 57. & 58. C

1. Cor. 7. ad Ro. 7.

sicut & potest reddere: quia eo modo se potest habere, sicut se
A habebat antequàm esset dubium, sed ante dubium poterat licitè exigere, & reddere: ergo etiam in tali dubio, quando fecit quod in se est ad sciendum veritatem. Hanc conclusionem tenet expresse Magister Soto in suo de iusti. & iure. lib. 4. q. 5. ar. 4. in fine. Ait enim. Si quis dubitat de vero coniuge, & diligentiam facit, & non potest inuenire, potest exigere, sicut & reddere petenti. Hanc eandem sententiam tenet absolutissimus, & vnicus nostri temporis Theologus olim magister meus Victoria, qui ponit, q in dubio, quãdo non potest constare, licita est possessio, & sic potest exigere, & reddere. Et quidam alius magister non pœnitendus Salmantinus in suis resolutionibus dicit hanc opi. valde probabilem. Et ipse contendit eam limitare sic. Vel timet mulier fornicationem, vel non. Si timet, petat, & reddat, sed si non timet, solum reddat. Hæc ille. At nos
B absolutè dicimus posse petere, supposito bona fide contraxit. Nam si aliquis habet vsufructum hæreditatis, non debet priuari tali vsufructu in dubio, vsquedum cõstet. Neq; hoc appareat difficile, quandoquidem cum dubio, an sit verus cõiux, potest quis exigere, vt de illo qui impotens est, & non constat, an sit perpetua impotentia, per triennium potest dare operam ad id, vsquedum sit certus. In cap. Laudabilem. de frigidis, & maleficia. Authen. De nuptijs. §. Per accusationem. Hæc conclusio sit asserta contra communem opinionem, saluo semper meliori iudicio, apud me tamen dubiũ non est.

*Etiã si egregius vir F. Antonius de Cordoua minorita in suo libro 3. de conscientia. q. 8. non probet, & eam impugnare con-
C tendat, verum pro ea facit summus Pontifex Pius quintus, qui proprium motum dedit præsenti anno in hac verba. Pius Papa quintus, ad perpetuam rei memoriam, Romani Pontificis, equa, & circumspecta prouidentia, ne ea quæ pro salutis Indorum nouiter ad fidem conuersorum, & conuertendorum directione sanciri debent, & terminari alicuius hæsitationis scrupulo subiaceant declarationibus, & alijs opportunis cõsueuit prouidere remedijs. cum itaq; sicut accepimus Indis in sua infidelitate manentibus, plures permittãtur vxores, quas ipsi etiam leuissimis de causis repudiant: hinc factum est quòd recipienti

Soto in 4. to. 2. d. 27. q. 1. art. 3. et. d. 37. q. vni. ar. 5.
Victoria.
Panor. i. c. fi. de præscrip. c. Si virgo 34. q. vlti.
Contrariũ Adri. i. 4. fo. 52.
Sup. p. p. ar. 40. cõclu. 2.
Cõtra opi. cõmunẽ.
*

bus baptismum, permissum sit manere cum ea vxore, quæ simul cum marito baptizata existit, & quia sæpe numero contingit illam non esse primam coniugem, vnde tam ministri, quàm Episcopi grauissimis scrupulis torquentur, existimantes illud non esse verum matrimonium. Sed quia durissimum esset separare eos ab vxoribus, cum quibus ipsi Indi baptismũ susceperunt, maximè quia difficilimum foret primam coniugem reperire. Ideo nos statui dictorum Indorum paterno affectu benigne cõsulere, atque ipsos Episcopos, & ministros huiusmodi scrupulis eximere, volentes motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, vt inde sic vt præmittitur baptizati, & in futurum baptizandi cum vxore, quæ cum ipsis fuerit baptizata, & baptizabitur remanere habeat tanquàm cum vxore legitima, alijs dimissis Apostolica authoritate tenore præsenti declaramus, matrimoniumq; huiusmodi legitime inter eos cõsistere sicq; per quoscunq; iudices & commissarios, quauis authoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & authoritate iudicari, ac diffiniri debere. Et si secus super his à quocunq; quauis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentare irritum, & innane decernimus, non obstantibus quibusvis Apostolicis, ac in prouincialibus, ac in synodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, cæterisq; contrarijs quibuscunque. Datis Romæ apud sanctum Petrum, sub anullo piscatoris die. 2. Augusti, anno. 1571. anno. 6. nostri Pontificatus, hæc ad literam. Certum est summum Pontificem loqui quando prima inueniri non potest, nam aliàs esset cõtra ius naturæ, & Diuinum diffinire, vt constat in cap. Gaudemus Extra, de diuortijs intelligi: ergo debet summus Pontifex quando sic est dubium, ꝙ prima inueniri non potest moraliter, tunc enim melior est conditio posidentis, vt in. 5. conclusio. dicitur.

A B C

6. conclu. Sexta conclusio. Si quis mala fide contraxit, manente dubio, licet posit, diligentia facta, reddere, non tamen potest petere. Patet ex. c. Dominus. citato. &. cap. Inquisitioni. Et ratio est: quia non potest iuuari iusta possesione ad exigendum, eo ꝙ mala fide cœpit posidere. Et in hoc differentia stat inter illum

Ratio.

lum

lum qui bona fide contraxit, & qui mala. Neq; iste potest iuua- *Nota.*
A ri, si non habet dubium practicum, vel speculatiuum: quia quã-
do cœpit operari, mala fide cœpit. Secùs qui bona fide.

Ex istis omnibus poterit quis inferre pro noui orbis indige- *Corolla.*
nis doctrinam consideratione dignam, & ad liberandum non
paucos ab ęterna dãnatione. Siquidem cõtingit non rarò, imò *Pro neo-*
frequentissimè olim in principio suæ conuersionis, incipiunt *phytis.*
dubitare de vero coniuge: quia quando baptizantur, vel non
plenè intellexerant, quæ ab Ecclesia in cap. Gaudemus. &. ca.
Quanto. de diuortijs. diffinita sunt, vel ob defectum linguę, vel
ob defectum scientiæ in ipsis ministris: putantes repudiatam
non necessariò reconciliandam. Instructi verò successu tempo-
ris dubitant, & dicunt se habuisse priorem coniugem: qui cer-
to sciunt viuere, vel dubitant de vita. Et dato certo sciant viue-
re, non est certum, an ille qui viuit, habuit aliam priorem. Et in-
B terrogatus qui viuit, asserit se habuisse aliam ante, de qua non
constat: imò neque potest constare, an habuit alium priorem
virum, sed est quodammodò processus in infinitum. Vel du- *Victoria.*
bitat quidem an viuat vir, & nescit vbi habitat, tunc factã di- *Soto vbi*
ligentia non potest certior fieri de priori, in tali casu; quia con- *sup. et alij*
stat de isto matrimonio, in quo nunc est: etiam manente tali
dubio, potest & exigere, & reddere: quia est in iustã posses-
sione, quando bona fide contractus est celebratus: ob id si non
potest relinquere dubium, licitè manet. Neq; est neganda ab-
solutio, neq; est opus dicere vt diuertat, & hunc relinquat, quã-
doquidem non potest esse certitudo de alio. Et confessores no-
tent ista: quia multum facit ad quietem conscientiarum neo- *Cõfessores*
C phytorum. *notent.*

Et idem est dicendum, si coram Ecclesiastico iudice post du-
bium, tractatur causa matrimonialis, & deficientibus proba-
tionibus, non potest dari sententia diuortij, & manent in du-
bio de matrimonio, & iudex præcipit vt maneant simul, & nõ
separentur, in tali casu, obediendo potest exigere, & reddere si-
ne peccato, supposito non sit certitudo de alio viro, sed solum
dubium: quia si esset certum, non liceret, etiam adueniente Ec-
clesiæ præcepto. Et quanuis olim ego in opinione fui contra-
ria, vt iuxta verba, ca. Inquisitioni. cum tali dubio non liceret *c. Inquisi-*
tioni.

exigere, nunc videtur probabile licere, quando bona fide con traxit, & fecit sufficientem, & necessariam diligentiam, & nō potuit inuenire certū saluo tamē meliori iudicio (vt dixi) etiā si opposita opinio sit cōmunis, tamen hæc probabilis apparet. A

Cōtra magis. et Hugonē, & Hostien.

Non tamen tenendus est Magister sent. d. 38. 4. & Hugo li. 2. de sacramentis. p. 11. c. 6. qui dicunt, q̄ casu quo est certa de alio coniuge, liceat ob Ecclesię præceptum commisceri non suo. In quo & alij aberrauerunt, vt Hostien. in c. Proposuit. de coniugio seruorum, quando dixit, q̄ tempore litis pendentiæ potest quis commisceri ei, cui mouetur quæstio status, ad mandatum Ecclesiæ, absq; hoc q̄ in eam velut in vxorem de nouo consentiat. Nec probari potest per cap. Literas. de restitutione spoliatorum. Nam ibi Innocen. refert aliorum opiniones. Quod & notauit eleganter clarissimus doctor Medina in suo de restitutione. q. 17. B

Medina.

Quanuis Adrianus in 1. quolib. arti. 3. ad. 3. non reprober, Tamen quando dubium est, præceptum Pontificis facit ad tollendum culpam: quia in ambiguis Ecclesiæ diffinitionibus standum est. Patet ex cap. Maiores. de baptismo, & eius effectu. Et in Deute. dicitur, q̄ res dubiæ ad sacerdotem deferantur. Et patet. 23. q. 3. cap. Quod culpat. Sic ergo cū manente dubio Pontifex dat vt possit reddere, quando bona fide contractum est, & facta diligentia inueniri non potest certum, poterit & petere: quia per Ecclesiam præcipitur simul manere. Et quando dicitur, q̄ petat, & non reddat, debet intelligi, vel quando mala fuit fides, vel quando non est facta diligentia sufficiens, vt dictum est, & in solutionibus argumentorum dicetur.

Deut. 17.

Text9 declaratio.

Ad primum argumentum ex. c. Dominus. de. 2. nuptijs. respondet Adrianus quolibet. 2. ar. 3. & in. 4, q̄ ille textus procedit in foro exteriori, & non in foro conscientiæ. Ait ipse. In foro conscientiæ manente dubio, sicut non potest exigere, neq; potest reddere, quia esset peccatum: & ecclesia non potest dari licentiam ad peccatum, at in foro exteriori, quia non potest Ecclesiæ constare, concedit q̄ possit reddere. C

Ad argu. pri. respō. Adrian9. in. 4. de restitu. et de præscrip. fo. 52. 57.

Sed hoc stare non potest, & ab omnibus reijcitur. Siquidem si textus ille solum in foro exteriori debet intelligi: Ecclesia nihil concederet fauorabile, sed potiùs offendiculum præberet

Cōtra Adria.

pec-

peccandi mortaliter: nam dicit, quod potest reddere, ergo dat intelligere, quod licite potest: quia id possumus, quod lege possumus. l. Nepos. de ver. sig. Regula, Beneficium, de reg. iu. lib. 6. Et si in foro interiori non licet, peccaret vtens Ecclesiæ licētia. Et hoc Adriani assertum latè impugnat Nauarro in suo de pœnitentia, loco citato. nu. 90. & 91. *Soto de iusti. li. 4. q. 5. ar. vlti. in fine. Nauarro. de pœnit. d. 7. c. si qs*

A

Nos vero concedimus quod in dicto. c. diffinitum est, in dubio licitum esse reddere. Nam existente tali dubio, est dubium quod sit peccatum cōmitteri illi, de quo dubium est, an sit verus coniux: & est dubium, an denegare debitum sit peccatum iniustitiæ: quia non constat non esse verum coniugem in tali dubio. Et quia melior est conditio possidentis, iuste reddit debitū petenti, & ad præceptum superioris excusatur, vt docet Palud. in. 4. imò non solum reddere in conscientia potest, sed exigere: vt in conclusionibus dictum est, quando est Ecclesiæ præceptum. Et facta diligentia, non potest veritas inueniri, eo modo quo in superioribus expositum est: & à Doctoribus citatis, quando bona fide fuit contractum matrimonium. *solutio authoris. Palud. d. 29. q. 2, ar. 3.*

B

Adrianus in loco citato aliam dat solutionem, vt, scilicet, intelligatur deposito dubio: ita vt manente dubio, nunquàm liceat. Quod probat: quia conscientia erronea non excusat à peccato, si secūdum illam operetur, vt docet. S. Tho. Sic in proposito, dubietas animi non excusat: ob id oportet deponere dubium, aliàs quicquid faciat, peccat se cōformando, & se disformando. *solutio. 2. Adriani. S. Tho. 1. 2. q. 19. ar. 6.*

Verum hæc solutio etiam reijcienda est: nam ibi Pontifex non loquitur de dubio tollendo, sed eo manente, ponit differētiam, & dat quod possit reddere: cùm negat posse exigere. Quod si esset intelligendum, quod deposito dubio, eo modo posset exigere, sicut & reddere, vt patet expresse in. c. Inquisitioni. *Reijcitur solutio. Adria.*

C

Sed ad intelligentiam textus, quo casu stante dubio probabili, seu credulitate potest reddere, & sine peccato in foro conscientiæ, est considerandum, quòd ista non repugnant, quòd quis dubitet, an sit verus coniux, nec ne, & tamen quòd adueniente præcepto superioris, liceat ad eum accedere, & sic credit, vel opinatur aliquid quoad vnum effectum sufficere, quod tamen non credit, vel opinatur quoad aliud, vt firmiter credo *Intelligētia textus*

absque

S.Tho.quolibet.5. arti.12. absq; hæsitatione, hostiam, quam leuat sacerdos in altari, adorandam absolutè, & ibi esse realiter Christum. Tamen nō credo sic de fide ibi esse corpus Christi realiter ad hunc effectum, A
Maio.l.3. d.3.q.10. vt pro ista veritate subeam mortē: quia hæc propositio. Sub hac hostia est corpus Christi, non est de fide, quia potest esse ꝙ sacerdos non consecrauit, vel non habuit intentionem, licet pro
S.Tho.l.3. d.9.q.1.arti.2.quæstiuncula 6.ad.2. tulit verba, vel ꝙ non est sacerdos, qui celebrat. Ob id fides solum, est de ista. Sub hostia ritè consecrata est Christus realiter, cum non potest sub esse falsum.

Item. Iudex per præsumptionem de crimine conuictum, credit fecisse tale crimen ad eum condemnandum aliqua pœna extraordinaria; tamen non credit sufficere ad condemnan-
Innocen. dum eum pœna mortis, vt Inno. docet in.ca. Quia verisimile. de præsump.

Ad formā argu. Ad propositum ergo, soluitur argumentum ex.ca. Dominus. Stat enim, ꝙ illa mulier dubitet, vel suspicetur hunc, cum B
quo nunc est, suum maritum esse, & sic quoad exigēdum dubitare, an sit suus maritus, cum tamen non dubitet quoad hoc, quod est petenti reddere. Et simili ratione potest esse, ꝙ mulier dubitet etiam non leuiter hunc esse suum legitimum virum: & tamen quòd veniente præcepto Ecclesiæ, quæ dicit nō celebrandum diuortium, sed quòd maneant vt vir, & vxor, nō dubitet, ꝙ liceat ei & exigere, & reddere, manente adhuc dubio de priori viro: nam sicut potest dubium auferri quoad hoc quod est reddere, posset etiam quoad hoc quod est exigere cū
Gerson. tali dubio, existente Ecclesię pręcepto. Et à simili Ioā. Gerson in.2. p. respondet cuidam scholari, qui vnam literam in bulla C
Apostolica emendauit, non debere se excommunicatum putare, neq; irregularem ad effectum cessandi à celebratione missarum. Et tamen ea mente debere esse, vt oportunitate data, ad abundantem cautelam non spernat, & petat absolutionem. Et sic manet solutum argumentum. Hanc solutionem dat in
Nauarro de pœni. d.7.ca.si quis.n.101 parte Nauarro in loco citato, & alibi, & multis probat exemplis, numero.104. Nos autem addidimus non solum verum tenere quoad reddere petenti, sed etiam quoad exigere. Nam sicut stante dubio de primo coniuge, potest nō dubitare de isto quoad reddendum, poterit etiam quoad exigēdum, maxime

quando

quando facta diligentia non potest inueniri certum, vt in conclusionibus dictum est. Est solutio notanda, & desseruiens pro noui orbis neophytis, qui non solum Episcopi præceptum, sed cuiuslibet ministri, siue in confessione, siue extra vt oraculum habent, & venerantur. Et in tali dubio dicendum, ꝙ non relinquat hunc quem habet, quia de alio, de quo dubitat, certum nõ est: sufficiens erit hoc, vt nullum maneat dubium ad reddendum petenti, imò neque ad exigendum. Et hæc sic dicta in fauorem neophytorum intelligantur, semper tamen subijcientes nos Ecclesiæ determinationi. Hæc vero non solum contra determinationem positam non sunt, sed potius secundũ eam putamus esse: vt in solutione sequentis argumenti fiet manifestum. Et maximè pro noui orbis indigenis dixerim: quia quãdo quis incipit dubitare de alio cõiuge, vix potest (etiam summa diligentia adhibita) certum haberi: ob facilitatem quàm olim in infidelitate habebant repudiandi, tam ex parte viri, quàm ex parte fœminæ, vt omnibus ministris constat.

A *solutio notanda Pro neophytis*

Protestatio autho.

B

Ad secundum dicendum ita esse, licere contra dubium agere interdum: nam in illo cap. Summus Pontifex determinat, quòd stante dubio probabili de altero viro priori, potest reddere debitũ, quod & nos fatemur. Et libet verba textus adducere. *Inquisitioni tuæ respondentes credimus distinguendum: vtrum si alter coniugum pro certo sciat impedimentum coniugij, propter quod sine peccato mortali non valet carnale commercium exercere: quamuis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. In 2. distinguimus, vtrum habeat conscientiã huiusmodi ex credulitate leui, & temeraria, an probabili, & discreta. Et quidem ad sui pastoris consilium conscientia leuis, & temerariæ credulitatis explosa, licitè potest non solum reddere: sed exigere debitum coniugale. Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discretà, quamuis non euidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne alterutro vel contra legem coniugij, vel contra iudicium conscientiæ committat offensam.* Hæc ibi. Ecce quomodo in dubio probabili licet agere, reddendo. Nos vero in conclusionibus

Ad.2.

Verba textus.

C

dixmus, ꝙ non solum potest reddere petenti (tali probabili dubio existēte) sed etiam potest exigere. In casu enim quo facta diligentia de alio priori viro, non potest inueniri quod certum est, potest reddere, & exigere, quando bona fide cōtractū est: quia si mala fide debet reddere, & non petere. Et quando mala fide fuit contractum matrim. omn. in. c. Dominus. est manifestum. Et ratio est: quia in alijs cōtractibus sic euenit, ꝙ quādo quis iustè posidet (licet incidat dubium) vsq; dum sit certus, iustè posidet, & non tenetur alienare rem. A

Obiect. Sed contra hoc sese offert Pontificis determinatio in litera adducta, vbi dicitur, quòd in tali casu licet posit reddere, non

1. solutio. debet petere. Ad quod respondetur multis modis. Primo, ꝙ textus habet verum, quando quis mala fide contraxit: tunc enim cùm sit in dubio, nullo modo potest exigere: quia nullū videtur acquisisse ius ad petendum: at verò qui bona fide contraxit, iam videtur accepisse possessionem iustam. Quod si postea eueniat dubium, poterit & reddere, & petere. Et non est contra textum, qui in primo sensu venit intelligendus. B

2. solutio. Secunda solutio est, quòd textus intelligatur, quòd stante dubio, non liceat petere, quandiu manet in negligentia inquirendi veritatem. Facta tamen diligentia humana, quæ solet fieri in negotijs arduis, si non inueniat alium esse proprium virum, conditio melior posidentis est: & potest petere, & reddere: nam graue esset nimis astringere aliquem ad manendum in matrimonio, & quòd nullo modo posset vti coniuge suo exigendo. Et in hoc sensu magister Soto, & alij (vbi suprà)

Nota. dicunt, quòd facta diligentia, potest exigere. Intellige hoc etiam si facta tali diligentia, maneat dubium de vero coniuge: quia si non manet dubium, nullus est qui dubitet posse exigere. Et apertè in textu habetur, ꝙ ablato dubio, potest exigere, & reddere. C

3. solutio. Tertia solutio sit, ꝙ in casu quo manet dubium, nō licet exigere, sed tantum reddere, intelligatur quandiu manet dubium de hoc, quod est exigere: quia nō licet ei, eo ꝙ ageret contra cōscientiam, & qui contra conscientiam facit, ad gehennam ædi

ad Ro. 14 ficat. teste Pau. Verum quando dubium manet, & adueniente præcepto Ecclesiæ compellitur persistere in matrimonio, sicut stante

stante dubio de vero coniuge, non est dubius quantum ad hoc
A q est reddere petenti, & ob id licitè reddit, sic eodem modo, si
manente dubio de legitimo coniuge: quia non potest desiste-
re à matrimonio, non dubitat an liceat petere, licitè petit.

Ad 3. argumentum respondetur concedendo, q superiori *Ad. 3.*
obediendo tali dubio (dummodò non remaneat dubium cir-
ca hoc quod obediendo est ei) nō erit peccatum reddere: imò
neq; exigere, ad sensum declaratum. Et quidem licet hæc opi- *Noua opi-*
nio videatur noua contra communem opinionem, non tamē *nio, tamē*
absque ratione citati magistri asserunt, & nos subscribimus. Et *pbabilis.*
eam sequendo, non est periculum: quia stat quòd maneat du-
bium quoad hoc, an sit coniux, & non maneat quoad hoc, an li-
ceat exigere, & reddere. Sicut in scrupulo speculatiuo de ali-
B quo vitando docet Caieta. licere agere contra, quando non est *Caie.*
contra practicum scrupulum. Et adducit clarissimus Medina *Medina.*
in suo de restitu. q. 17. vt diximus suprà. Et quidem lc qui hanc
opinionem (vt diximus) est nimis fauorabile, & nullum peri-
culum. Nam impossibile moraliter apparet, quòd duo ma-
neant simul, & q tantū alter se contineat, vt nunquàm exigat.

Dubium esse posset hic, an in casu quo impedimētum esset *
occultum, & nō potest commodè remedium adhiberi, nisi per
dispensationem, & ad Papam non potest esse accessus, an per
Episcopum possit fieri, vt si bona fide cōtraxit, &c. Syluester
in verbo dispensatio. q. 9. & summa Angelica eodem verbo. §.
5. & Nauarro in Manuali. c. 22. num. 87. & Margarita confessorū
tenēt, q quando impedimentum est occultum in illis quę sunt
humano iure prohibita, & separatio non potest esse absq; scan
C dalo: quòd tunc per Episcopum potest fieri dispensatio. Et
iuris periti in cap. At si clerici de iudicijs dicunt, quòd in ca-
su necessitatis, vel magnę vtilitatis nouiter emergentis. Et
tempore constitutionis inexcogitatę, potest Episcopus di-
spensare in illis, in quibus solus Papa aliàs dispensat. Hæc o-
pinio habet sua fundamenta, & probabilis reputatur, & pra-
cticari posset. Sed contraria opinio est tutior, quòd in casu quā
do est impedimentum, quòd impedit contrahendum, & di-
rimit contractum, quamuis occurrat necessitas extrema, non
nisi per Papam dispensatio fieri potest. Sic Soto de iustitia

& iure.lib.1.q.7.arti.3.&in.4.d.37.q.1.arti.2.& communiter sic
practicatur. Et quidem vt diximus, ꝙ quando quis bona fide A
contraxit,& dubitat de vero coniuge,sed diligentiā adhiben-
do non potest inuenire,vt posset nō solum reddere,sed exige-
re. Quod tamen non posset qui mala fide contraxit,sic in pro-
posito dici posset,ꝙ prima opinio in tali casu posset habere lo-
cum, si cōmode ad Papam non posset esse recursus. Sic Soto
quamuis non asserat pro prima opinione videtur facere, ꝙ in
Concilio Tridentino sessione.24.c.6.de reformatione diffini
tum est in hæc verba. Liceat Episcopis in omnibus irregulari-
tatibus, & suspensionibus ex occulto delicto prouenientibus,
excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario. Et exceptis
etiā alijs deductis ad forū cōtentiosum, & in quibuscūq; casibꝰ
occultis, etiā sedi Apostolicæ reseruatis delinquētes quoscūq; B
sibi subditos in sua diœcesi, per se ipsos, aut per vicarios ad id
specialiter deputatos in foro conscientiæ gratis absoluere.&c.
Hæc in Concilio, sed tamen & si Concilium faueat,an tamen
in impedimentis occultis matrimonij quæ dirimunt contra-
ctum locum habeat hæc diffinitio,non est certum, quia causæ
matrimoniales,tam sunt speciales: vt videantur requirere spe-
cialem mentionem. De quo vide egregium doctorem F. An-
tonium de Corduba minoritā in suo quæstionario.q.11.

RE stat (vt colophonem apponamus) duas quæstiones ap-
pendices addere satis cōgruentes. Prima est,an qui ficte
consentit, teneatur sub mortali ducere illam quam decepit.
Secunda, vtrùm pater in foro conscientiæ possit exheredare fi
lium,vel filiam: quia opso inuito contraxit matrimonium. C

ARTICVLVS. XIX.

An qui fictè alicui promittit, teneatur eam ducere.

Sup. p. p. ar. 2.

QVIA de matrimonio loquuti sumus,& neces-
sarium diximus consensum, vt ipso deficiente,
nullum sit quo ad Deum: operæpretium erit sci
re,an qui fictè alicui promisit ipsam accepturū,
& tamen interius non consentit, teneatur eam
ducere, de nouo consentiendo.

Et videtur quod nō teneatur. In matrimonio requisita est sum 1. *argu.*
A ma libertas, vt diximus in prima parte: quia vinculum indisso lubile, & semel ligatum, non potest solui: ergo sequitur quod non *Matt. 19.* tenetur talis, qui fictè promisit, talem ducere: quia aliàs ad matrimonium cogeretur.

Secundo. Si talis qui fictè promisit teneretur illam ducere, 2. *argu.* vel esset iure naturæ, Diuino, vel humano: at nullo iure obligatur, ergo non tenetur. Non iure naturæ: quia iure naturæ nō potest cogi ad contrahendum: imò iure naturæ habet libertatem plenam ad contrahendum. Et si iure naturæ esset obligatio, esset adimplendi promissum: sed obligatio adimplendi presup- *Sup. p. p. ar. 8.* ponit voluntantem transferendi dominium rei promissæ, qualem ponimus non fuisse: siquidem dominium non transfertur verbis, sed voluntate veri domini. Nec iure Diuino tene- *Soto de iustit. et iure. li. 4. q. 5.* tur: quia nullibi tale ius à Deo. Nec iure humano constat, quia
B si compellatur ducere, erit ex præsumptione quam habet Ecclesia, quod consensus fuit cōformis verbis, cui si constasset defuisse, non obligaret.

Tertio. Si talis post promissionem fictam contrahat cum 3. *argu.* alia secunda consentiendo, est verum matrimonium: ergo nō tenetur ducere primam: nam si teneretur ducere, videtur quod non teneret obligatio cum secunda. Sicut siquis promisit Petro equum, & acceptauit Petrus: si postea det Ioāni, non tenet datio: quia dat alienum. Quòd si constet Ioanni, tenetur Petro restituere.

In contrarium est: quia quilibet tenetur de damno dato, & *In cōtra.* non potest talis damnum resarcire, nisi ducendo eam: ergo te-
C netur.

Hæc quæstio in proprijs terminis mota est, eo quòd aliqui legentes in quodam nuper edito præclaro libro, & doctrinæ refertissimo, in quo in materia nihil desiderandum, neque reijciendum, qui Manuale confessorum intitulatur, lingua vernacula ex proposito editum, priùs à quodam religioso viro docto minorita regularis obseruantiæ prouinciæ Pietatis, post visum, recognitum, probatum, in multis additum, & refer- *Nauarro vir doctissimus.* tum à doctore Martino Nauarro de Azpilcueta, viro doctissimo, & probatissimo, in iure quidem eminentissimo, & in

Theologia versato, vt eius varia in diuersis materijs edita probant opera, maximè illud, quod de poenitentia est. Hic (in- A
Verba in quam) in. ca. 16. citati libri numer. 18. ait. *Si le prometio casarse*
Manuali *con ella, ora le prometiesse de veras, ora fingidamente, con animo*
posita. *de la engañar, es obligado a cumplir lo que le prometio, assi en el fuero de la consciencia, como en el exterior. Y mucho mas si le juro.* Hæc ibi ad literam. Cùm ergo hæc verba sonent talem teneri, legentes admirati sunt de tam graui dicto, & statim virgã Censoriam extendentes, delendum iudicauerunt. Nos tamen (sicut aliàs fecimus) in nullius verba hominis iurantes, nisi solius Christi, examinandum suscepimus, non extra propositum, & intentum nostri Speculi coniugiorum digressi. Pro cuius solutione notandum.

Nota.1. Ille qui alteri promisit, potest se habere tripliciter, vel est B
æqualis, tam diuitijs, quàm nobilitate, puellæ cui promisit, vel inferior, aut superior. Et quòd superior sit, intelligo notabiliter (non parum excedens) quia quod parum distat, nihil di-
Aristote. stare videtur.

Nota.2. Secundo. Iste excessus, qui est ex parte viri, potest esse cognitus à puella seducta, vel ignoratus: imò quia existimabat sibi fore æqualem, vel minorem, quanuis sit superior in veritate.

Nota.3. Tertio. Ille qui protulit verba, volens puellam seducere, vel cognouit eam carnaliter, & ob id protulit, vt seduceret cognoscendo, vel protulit quidem, sed eam non corrupit, vel aliàs corrupta erat, sed accessũ habuit ad eam. His sic adnotatis, sit prima conclusio.

1. conclu. Prima conclusio. Qui promisit fictè alteri, siue cognouerit C
eam, siue non, siue fuerit virgo, siue corrupta, siue æqualis con-
S. Tho. 2.2 ditione, siue non, mortale peccatum commisit: quia omne
q. 110. mendacium perniciosum mortale peccatum est, sed qui fictè promisit, perniciosè valde mentitus est, vt constat, ergo peccauit mortaliter. Hæc est ab omnibus recepta absq; aliqua controuersia.

2. conclu. 2. conclusio. Quicunq; alteri promisit, siue cognouerit eam, siue nõ, siue sit æqualis cõditione, vel superior, tenetur sub mor-
3. Ratio. tali promissum adimplere. Patet. Quicunq; iniuriam proximo infert in re graui, peccat mortaliter: sed qui promisit (dũmodò,

modò alius acceptauit) iniuriam infert in re graui, ergo est
A mortale.

Secundo. Qui aufert à proximo quod suum est, peccat mor- *Ratio.2.*
taliter, nisi ob paruitatem materiæ excusetur, quia furtũ mor- *s.Tho.2.2*
tale est: sed qui promissum non adimplet, postquàm alter acce- *q.64.*
ptauit, est huiusmodi: quia debitor constitutus est. Hæc cõclu- *Sup.p.p.*
sio suprà declarata est, quando de spõsalibus fuit sermo, vbi ex *art.16.*
communi sententia doctorum est probatum, ꝙ post sponsalia
etiam de futuro transire ad aliud matrimonium mortale est:
quia fractor promissi habetur.

3. conclusio. Qui fictè promisit alicui puellæ, quam cogno- *3. conclu.*
uit carnaliter, & corrupit, si sit notabiliter excedens in con-
ditione diuitiarum, & nobilitatis, & puella non ignorat, licet
B peccauit mortaliter, non tenetur sub mortali eam ducere, sed *Alberti-*
potest aliàs damnum resarcire, vel dotando secundum eius cõ- *cus de Ro*
ditionem, vel aliàs, ad arbitrium boni viri. Probatur: quia si ta- *sa. ĩ suo di*
lis tenetur eam ducere, maximè quia videtur seduxisse puel- *ctionario,*
lam innocentem, sed non videtur, neque præsumitur seducta, *Matri. 4.*
quandoquidem cognoscens excessum, debuit presumere sedu
ctionem, & sic consensit virtualiter in talem seductionem: qua
propter non tenetur eam ducere: quia volenti, & consentienti *Aristo.5.*
nulla fit iniuria: nam in tali casu præsumitur, sicut si apertè di- *ethi.c.9.*
xisset fictè se promittere, quia debuit præsumi, sicut si homo *s.Tho.2.2.*
quidam nobilis, & diues, puellæ ex infima plebe promitteret *q.59.ar.3.*
eam ducere, si consentiat in eum: meritò talis fœmina decipi-
tur, & sibi imputet, si consentiat: quia deberet suspicari talẽ se-
ducere, & fictè verba proferre, ob id sufficiat, si aliàs resarciat
C damnum dotando, quia tenetur ad aliquid. Et sic in. c. 16. nu. 18
in Manuali confessorum limitatur dictum istis verbis. *Si no
fuessen muy desiguales en hazienda, y qualidad: como si el fuesse hijo* *Verba del*
de vn cauallero, y ella hija de vn labrador, o official mecanico: ca en *Manual.*
*tõces presumir se puede ꝗ ella fingio ser engañada, y ꝗ no la engaña-
ron. Por lo qual no es obligado a nuestro parecer a mas de darle lo ꝗ es
menester para alcãçar buen casamiẽto, como alcãçara estando con su
hõra, o ponella en estado honesto, en ꝗ viua en seruicio de Dios segun
sant Antonio.* Hec ibi. Vnde colligitur nostra cõclusio, ꝙ in ca- *Florẽ.2.p.*
su, talis tenetur super addere quod necessariũ videtur ad dotẽ: *ti.5.*

vt inueniat talem virum cum illo superaddito, qualem inueniret, si corrupta non esset. A

4.conclu. 4.conclusio. Si quis ficte promisit puellæ eam ducturum, si puella consentiat, qui tamen excedit in conditione, puella id ignorante, probabile apparet ꝙ sufficiat eam dotare, & non sit necessarium eam ducere. Probatur: quia si teneretur eam du-

Ratio. cere, maximè quia verè seduxit, & ipsa seducta est, non volēs: sed hoc nō videtur sufficere: quia est inæqualitas in contractu, & ex parte puellæ non debet vir cōpelli ad hoc ꝙ det ampliùs quàm ipsa dabat: sed si compelleretur ducere eam, videretur ad iniustum compelli, supposito non fuit voluntas in viro celebrandi talem commutationem, vel cōtractum. Et sic sufficiat puellæ, si ratione promissionis vir compellatur ad dotandum eam secundum suum statum, sicut in ludo videtur, ꝙ si quis habeat centum, & tamen solum sua sunt. 50. non possit ab alio vltra. 50. lucrari: quia iniustitia aliàs apparet, & nō æqualitas. Sic B

Cōtra Nauarro. in proposito. In quo discedimus à doctore Nauarro, qui videtur dicere, ꝙ quando puella ignorat excessum, aut inequalitatem, quia non est volens seducta, ꝙ teneatur eam ducere: nam

Cōcordia doctorū. esset nimis rigidum ad id obligare. In quo sensu contrarium tenentes possunt intelligi.

5.cōclu. 5.conclusio. Si quis ficte promisit puellæ quam corrupit, si

Ratio. sit ei æqualis, vel inferior conditione, tenetur sub mortali eam

Nauarro. ducere. Probatur. Talis tenetur damnum resarcire, & promis-

Florenti. sum ad implere, cùm sit æqua conditio, vel inferior: sed non

Sco.in.4. potest aliter, nisi eam ducendo: ergo tenetur eam ducere. Istā

d.30.q.1. conclusio. tenet expresse Nauarro. ca.16. numer.18. Manua. &

Adria.q. S.Anto.2.p.tit.5.ca.6.§.1.& Scotus. Idem Adrianus in.4.& sui C

2.de matrimonio. temporis Theologorum consummatissimus, & facilè princeps magister Victoria olim præceptor meus, & nonnulli alij sub-

S.Tho.ī.4. scribunt ex suis discipulis, qui nomen habent magistrorum.

d.28. Quapropter non tam dura conclusio videri debet, si rem intro-

Victoria. spiciamus. Nam cùm quis teneatur dānum resarcire ad æqua-

Alberic⁹ litatem, & non videtur qua alia via id contingat, nisi puellam

de Rosa in ducendo: sequitur quòd (dato ficte promisit) tenetur eam du-

suo dictio cere, & peccat mortaliter non ducendo eam, quia semper est in

nario. Matrimo.4. tali obligatione. Et talis tenetur habere nouum consensum in

eam

eam ex animo. Neq; hoc est nouum. Nam in iure determina-
A tum est, & nos aliàs diximus, & doctores omnes probant, ꝙ si quis seduxit aliquam, dicendo vxorem non habere, cùm tamen habeat, post mortem veræ vxoris, fœmina seducta (si velit) potest eum sumere in virum, & in pœnam fraudis, & doli compellitur seductor vt cōsentiat: ergo à simili, qui aliam seduxit fictè consentiendo, vt plenè restituat compellendus in conscientia venit, vt eam, quam seduxit, ducat. Si tamē aliam ducat, tenet matrimonium cum secunda, vt in solutione. 3. argu. dicemus. *Sco. d. 35. q. vnica.*

Limitatio cōclus. Dixi in conclusione, si eam corrupit: nam si solum fuit promissio verbis, & non sequuta est aliqua corruptio, non est vnde teneatur eam ducere: quia restitutio non necessaria est, cùm iniuriam non sit passa in corruptione, quādoquidem integra manet. Et quidem Adrianus addit vnum, ꝙ si talis cum alia cōtra- *Adrian⁹ vbi sup.*
B hat, licet teneat matrimonium cum ista secunda, post mortem eius tenetur redire ad primam, quam decepit. Adijciamus tamen sextam conclusionem.

6. conclusio. Si quis mulieri corruptæ promisit fictè, & si copula sit sequuta, cuiuscunque sit conditionis, licet ad aliquid teneatur, non tamen in foro conscientiæ sub peccato tenetur ducere eam. Patet: quia tenetur solum restituere, & iacturam resarcire: sed talis (quia corrupta erat, & non integra) non passa est talem iacturam, quæ aliàs non posit resarciri, sine hoc quòd ducat eam, vt constat: sequitur ergo quòd non tenetur ad id. Ratio enim satis dissimilis est in integra, & corrupta: quia puellæ integræ non videtur satisfactum, nisi du- *6. conclu. Ratio.*
C cat, corruptæ autem sic. Hanc appono limitationem, vt rigorem conclusionis præcedentis temperem, quanuis Adrianus in loco citato sine distinctione loquatur de illo, qui fictè promisit.

Ad argumentum primum. Concedimus in matrimonio requisitam summam libertatem, cum hoc tamen stat, ꝙ in pœnā qui seducit, cogi posit ad restituendū, & ad æqualem resarciēdam iacturam, tenetur ducere quam seduxit. Et hoc est cogi à seipso, qui posuit se in tali angustia, vt teneatur se ipsum dare. Sicut si esset vera opi. Scoti, ꝙ qui alium interfecit, tenetur re- *Ad arg. Sco. d. 15. q. 3. 4. sen.*

stituere, seipsum morti exponendo. De quo alias in nostris Theologicis resolutionibus disseremus, si Dominus dederit. A
Neq; hoc graue videri debet, vt diximus.

Ad.2. Ad 2. dicendũ, q talis tenetur restituere iure naturę, Diuino & humano. Iure naturæ: quia tenetur de dãno dato, & non potest resarcire aliter. Iure Diuino similiter. Nemini quicquã de-
ad Ro. 13. beatis. Iure tandẽ humano cõpellitur promissum adimplere.
Ad.3. Ad 3. concedimus ita esse, q in casu quantumuis debitor sit, & sub mortali teneatur ducere, tamen si aliam ducat, de facto tenet secundum. Neq; tenetur quandiu manet matrimonium
Sup. p. p. secundum. Sicut qui voto simplici Deo est obligatus, tenetur
ar. 15. sub mortali se ipsum tradere Deo, si tamen se tradat cõiugi, va-
Theologi let traditio, non obstante illa obligatione sub peccato. Sic in ca-
in. 4. d. 38 su, si quis fictè promisit, tenetur sub mortali ducere, si tamen B
S. Tho. 2. 2 aliàs ducat, peccauit mortaliter: quia se ipsum impossibilita-
q. 88. uit, tamen tenet. Hæc de quæstione proposita.
Aristo. 5. Si tamen quis stuprum commisit cum puella volẽte (etiam
ethi. c. 9. si sub patria potestate sit) dotare non tenetur: quia volenti, &
Soto. consentienti non fit iniuria. Sic tenet Soto de Iustitia, lib. 4, q. 7. arti. 1. De quo aliàs latius.

ARTICVLVS. XX.

An pater licitè possit filium, aut filiam exhæredare, quando contraxerunt contra eius voluntatem.

Sup. p. p. QVIA de matrimonio loquentes dictum est,
ar. 2. et. 30 quantam requirat libertatem, ita vt seruus contra domini voluntatem, & filius familias contra C patris beneplacitum posit cõtrahere, operæpretium erit quærere, an pater posit licitè filium, filiamve, ante emancipationem exheredare, quia contra voluntatem eius matrimonium est celebratum.

Argu. 1. Videtur q sic, quia lege Tauri. 49. sancitũ est: at omnis lex
S. Tho. 1. 2. iusta, & ab habente authoritatem lata, in foro conscientiæ obli-
q. 96. ar- gat: ergo sequitur q iustè pater priuat hæreditate.
ti. 4. Secũdo. Filius, & filia quãdiu manent sub patria potestate,
Castro de non sunt sui iuris, sed sunt aliquid patris, & hoc iure naturæ: sequitur

quitur igitur q̀ ipso inuito non poterit filia contrahere. Quòd *potestate.*
A si contrahat, pater potest irritare, ergo poterit exhæredare. *legis pœnalis li. 1. c. 9.*

Confir. ex lege. 2. fori. tit. de matri. Et ex lege. 4. tit. 1. lib. 5. ordinationum. Et ex lege. 10. tit. 1. par. 4. in quibus locis diffinitum est, patrem posse à filia, quæ contra voluntatem eius contraxit, auferre aliàs debitam hæreditatem. *Drie. de liber. chri. li. 1. c. 9. et lib. 2. c. 1.*

In contrarium tamen est: quia in matrimonio requisita est plena libertas, quæ non potest stare, si filia posset exhæredari.

Pro solutione notandum, quòd nulla humana potestas, neque secularis, ecclesiasticave (vt aliàs diximus) potest quempiam ad matrimonium contrahendum compellere: quia cùm consensus sit necessarius (vt in p. p. probatum est) & nullus ad consensum pósit cogere, nisi Deus, nunquàm potest matri-B monium esse legitimũ cum coactione. Posset quidem (fateor) per potestatem secularem constitui lex, secundum quam aliquæ personæ inhabiles essent ad contrahendum, sicut in. 2. par. quando de matri. infidelium notum fecimus: imò & consuetudo posset, & à fortiori potest Christi vicarius hoc instituere, & personas habiles aliàs, inhabiles facere, & è contra, sicut & posset clãdestinè contrahẽtes inhabiles personas declarare. Sicut & fecit nunc in Concilio Tridentino sessione. 24. c. 1. Patet ex. c. Non debet. de affini. & consangui. Tamen dato hoc possit circa personas, non tamen potest circa matrimonium, compellendo ad contractum: quia ex iure naturę requisita est libertas: Nisi hoc sit in pœnam, vt de illo qui decepit aliam, Ecclesia diffiniuit. De quo diximus suprà in prima parte. ar. 34. conclusione. 8. & in secunda parte. artic. 33. in solutione prioris in-C stantiæ. *In cõtra. 1. Nota. Sup. p. p. ar. 7. Sup. p. p. ar. 2. Sup. 2. p. ar. 27. Sup. p. p. ar. 2. et. 7.*

Secundo notandum, hoc quòd est hæreditate priuare filiam, aut filium, si contrahat contra patris voluntatem, potest intelligi vel stando in iure Cæsareo, vel in Põtificio: nam cùm sint potestates diuersæ, forum habebunt diuersum, & iudicia. Et licet omnis potestas à domino Deo sit, alter, & alter: quia humana ciuilis à republica immediatè, & mediatè à Deo: at ecclesiastica à Deo immediatè, & non per homines. De quo videndus sit Victoria in relectione de potestate ecclesiastica, & alij. *Soto de iust. lib. 4. ar. 1. Drie. de liber. chris. Victoria.*

3. *Nota.* Est etiam considerandum, quod sicut artis quæ circa finem, est
Aristo. 1. dirigere artes inferiores quæ circa media, vt docet Aristo. sic & A
Ethi. ca. 1. humana ecclesiastica suprema, & circa finem, poterit dirigere
et. 2. *et.* 2. secularem, & corrigere, si fuerit opus, eo modo, quo anima cor-
Phy. tex. pus gubernat. His notatis, respondetur.
co. 25. Prima conclusio. Ad potestatem secularem non spectat le-
1. *conclu.* ges condere circa matrimonij sacramentum secundum se. Pa-
tet in. ca. Tuam. de ord. cogni. Et Extra. qui filij sint legiti. cap.
Causam q; in. 2. Et. c. 1. de sponsa. vbi diffinitur ad Ecclesiasticã
hoc spectare facultatem, & non ad secularem ciuilem.

Ratio. Ratio est. Ad illam spectat potestatem directe, ad quam de
Ecclesiç sacramentis disponere, circa illos qui debent recipere,
& modum recipiendi, sed hoc ad ecclesiasticam spectat, vt con
Cõci. Flo. stat, cum ergo matrimonium vnum sit de. 7. sacramentis Eccle
Cõci. Tri. siæ, in quo (non ponentibus obicem) gratia confertur, sequitur
sess. 6. *c.* 1. ad secularem non spectare. B

Dixi secundum se, quia de per accidens, inquantum matri-
monium est contractus humanus, etiam si sit sacramentũ, non
obstat quominus possit secularis potestas aliquid disponere
de ipsis contrahentibus: semper tamẽ sub superiori potestate,
Abbas. vt ex. c. 2. de sponsatione impube. colligitur, vt ibi Abbas, & no
Furtinius tat Fortunius in tractatu de vltimo fine, illatio. 10. Potest enim
Glossa. pœnam addere prohibitioni, & legi superioris, vt notat Glo. in
Felinus. Clemen. Ne Romani. de electio. Quam dicit Felinus singula.
in. c. 1. de sponsa. Et. ca. 2. de probationibus. imò cùm crimen sit
mere Ecclesiasticum, possunt pœnæ per principem secularem
Castr. li. 2. apponi, vt exacte considerauit Castro in suo præclaro opere de C
c. 26. iusta punitione hæreticorum.

2. *conclu.* 2. conclusio. Quanuis olim lege regia esset constitutum vi-
rum contrahentem clandestine, si cum puella sine voluntate
patris, simul cum ea in seruitutem tradendum proximiori-
bus consanguineis vxoris, nunc tamen solum statutum est pa
ratio. p. p. trem filiam, non filium, exhæredare posse. Quo ad primam
partem probatur. l. fi. ti. 3. p. 4. Ibi enim fuerat diffinitum, post
tamen longo tempore rigor ille attemperatus est per legẽ Tau
ri. 49. edita à regina Ioanna, catholicorum regum filia, matre-
que Caroli. 5. inuictissimi imperatoris, vbi parentibus datur
huius-

huiusmodi facultas priuandi hæreditate filiam, quæ contra pa
A tris voluntatem in matrimonio aliquem sibi copulauit. Quod & de filia vidua (si cum parentibus habitat) putat intelligendum doctor Couarruuias in suo epitome. 4. Decretalium, quãuis Castillo in expositione legis prædictæ dicat in vidua non procedere. *Couarru. 2. p. c. 6. nu. 17.*

Hanc legem Tauri in comitijs Pincianis Carolus imperator, anno. 1537. probauit, & voluit extendi ad filiam maiorem vigintiquinq; annorum, dummodò nouercam non haberet, cùm aliàs solum intelligeretur de filia, quæ nondum vigesimũ quintum attingit annum. *Castillo.*

Secunda pars, ꝙ non extendatur ad filium, qui est sub potestate patris, est manifesta, cum lex solum de filia, vt optimè de
B clarat in loco proximè citato idem Couarruuias. nu. 21. *ratio. 2. p.* *Couar.*

3. conclusio. Quanuis filia contra voluntatem patris clàm cõtrahens regulariter mortaliter peccet, non tamen in foro conscientiæ potest exhæredari, etiam si ignobili coniugatur, & inæquali, & pater velit digno, & honesto viro eam copulare. Hæc est quæ habet difficultatem, & notanda venit quoad primam p. s. ꝙ peccat mortaliter filia, saltim ante annũ vigesimũquintum. Patet: quia filia sub patris potestate constituta, tenetur obedire. Faciens ergo contra obedientiam patri debitam, contrahendo matrimonium, peccat, & nõ venialiter, cum res tam sit grauis: ergo mortaliter. Et quidem pœna tam rigurosa apposita per legem exhæredationis, manifestam facit culpam in contrahendo, si enim veniale id esset, iniustè talis pœna apponeretur. *3. conclu.* *ratio. p. p.*

C Dixi, regulariter, quia posset esse casus, vbi nullum esset, vt si à patre aspèrè tractaretur, si negligens esset pater in tradẽdo eam, & sic de similibus, quæ possent cõtingere, & iustificare factum. De quo docto. Theologi. d. 28. in. 4. *Supple. d. 28. q. 1. arti. 2.* *Theo. d. 28*

Secunda pars, in qua est difficultas, probatur: quia si pater posset in foro conscientiæ filiam exhæredare, esset quia lege regia statutum (loquimur enim de illis qui huiusmodi gubernantur regijs legibus) sed non licet hoc: quia illa lex iniusta est, & ligat minimè. Patet: quia est lex, data contra libertatem matrimonij, necessario requisitam: nam sic compellitur filia ad du- *ratio. 2. p.*

cen-

condum quem vellet pater, & non cum qui sibi placet. Patet: quia timore perdendi hæreditariam sortem, consentiet patri, quod directe repugnat libertati. A

Ratio.2. Secundo. Probatur iure canonico. Filia in legitima ętate cōstituta (quanuis non emancipata) matrimonium contrahit cum quocunq; voluerit, neq; pater poterit irritare, aut cassare: quia quos Deus coniungit, homo non separat: ergo nullo modo potest exhæredari iustè, aliàs non est concessa libertas contrahendi. In quo defecit Chassenęus in suo catalogo glorię mūdi. p.12. consideratione.36. qui putat consensum fœminæ, etiā de præsenti, non sufficere sine patris consensu: ita vt patre contradicente, tale matrimonium ratum non consummatum dissolui possit, solum quia pater contradicit.

Matt.19. Chassenæus.

Cōfirma. Confirmari potest ratio conclusionis. Quia sic inferior potestas (qualis est secularis) cōtra superiorē posset, quod est apertum in falsitate, maximè quando de sacramentis Ecclesię agitur. Sequela est manifesta, si lex Cæsarea tantæ esset virtutis, vt in foro conscientiæ posit filia sic exhæredari, cùm iure gentiū bona paterna ad filios deuoluantur. B

Soto de iusti. et iur. li.4.q.3.

Hanc conclusionem tenet ex Iurisperitis Hostien. & Abbas in.c.1.de sponsa.impu. Et Alex. consi.97.in.1.volu. Et Felin.in.1.illo cap. Et dicit eam communem. Et Decius in ca. Ecclesia.de constitu. Et ex iunioribus Palacios Rubios in illa præclara sua repetitione cap. Per vestras. de donatio.3.not.§.9.cum sequentibus. Et Rodericus Xuarez in.l.2.titu. de matrimonio.lib.fori. Et Couarruuias dicit hanc communem assertionem locum tenere, siue filia nubat turpi, vel indigno, etiam si pater vellet eam dare æque digno, quanuis contrarium dicat Baldus nouel.de dote. 6. par. Ex Theologis nostris Palude sic tenet, & cum eo alij non pœnitendi authores ex magistris nostris, qui putant hanc regiam legem iniustam, & minimè in foro conscientiæ seruandam, licet Caieta.in opusculo.ad.17.quęsita. responsione.12.dubitet, & ad Iuristas remittat, cum leges humanæ posint priuare vero dominio. C

Hostiens. Abbas. Alex. Felin. Decius. Pala.Ru. Roderic⁹. Epitome. 4. decre. 2.p.c.5. nu.17. Baldus. Palud.d. 28.c.2. Victoria. Caie.

Corolla.1. Sequitur ex hoc, q̄ pater exhæredans filiā hac ratione: quia contra eius voluntatem contraxit, quanuis impunè iuxta Cæsaream legem priuet filiam suo patrimonio, in conscientia tamen

men nullo modo, & sic nec venit absoluendus. Et alij fratres, ad
A quos deuoluitur hæreditas, tenentur sorori restituere. Neq; mirum debet videri, aliqua permitti secundum leges humanas Cæsareas, quæ locum non habent in foro conscientiæ, vt de meretricibus solet exemplum poni.

Sequitur & vnum aliud, q̄ si filia (etiā ante vigesimūquintum annum) alicui honesto nupsit, etiam inuito patre, cui promisit dotem, q̄ pater potest compelli ad id, sic Abbas in dicto c.1. de sponsa. impube. & Ioan. Lupus in dicto. §. 9. Et Ripa in l.1. ff. solut. matrimo. dicit omnes doctores conuenire in hac opinio. imò etiam si filiæ non promittat dotem, dicūt doctores in casu tali patrem teneri ad constituendam dotem. *Corolla. 2.* *Abbas.* *Lupus.* *Ripa.* *Baldus.* *Angelus*

Dixi, si honesto nupsit, nam si inhonesto, quamuis pater non
B possit eam priuare hæreditate, non tenetur dotem constituere, etiam si filia promittat, vt Archidia. 36. q. 1. & glos. in ca. De raptoribus. Et Ioan. Andre. Et Cardi. Et Anto. in c. Accedens. de procuratorib⁹. Hoc intelligitur, vbi filia, vel maritus essent diuites: nam si pauperes, pater esset compellendus ad alimēta ministrāda, ex textu. Cūm haberet. de eo qui duxit in matri. quam polluit per adulterium. Hęc omnia probat Couarruuias in loco suprà allegato. *Paulus.* *Iasson.* *Archidi.* *Ioā. An.* *Cardi.* *Anto.*

Ad omnes leges simul quas congessit Palacios Rubios in. 3. nota. §. 8. in repetitione dicendum, omnes tales esse sublatas iure canonicò. Neq; habent obligationem, quia contra superiorem. Faciunt enim contra libertatem matrimonij, quę est maximè requisita, quia indissolubile vinculum est. Non enim po
C test lex Cæsarea obligare filium, aut filiam, vt petat patris consensum, sed hoc est Pontificis potestatis, vt Ioan. Andr. aliàs pater canonistarum dictus, in c. Statutum. in. 1. de hæreticis in. 6. Et Felinus in c. 1. de sponsa. & in. ca. Ecclesia. de constitu. Et ibi Decius. Et consilio. 231, Et Ioan. Lup. in repetitione. not. 3. §. 9. & in. §. 3. antè, probat quòd princeps laicus nihil potest statuere, quod matrimonij liberum consensum impediat. Et sic respondendum, leges tales (licet videantur ad bonum reipublicæ conducere pro parte) in foro conscientiæ non obligare, tum quia per Architectonicam potestatem sunt correctæ, tum quia contra ius naturæ videntur esse, cùm tollant libertatem *Ad argu.* *Matt. 16.* *Medina de restitu. q. 17.* *D. 10. ca. Constitu.* *Ioā. An.* *Felinus.* *Decius.* *Ioā. Lup.*

filio-

filiorum,quam habent in contrahendo matrimonium, Et hęc de quæstione sufficiant. A

Medina de restitu. q.3.causa 4. et Soto de iust.li. 5.q.1.ar.3.

Neq; debet quis mirum existimare aliquas leges etiam iustas tenere in foro exteriori, quæ non tenent in conscientia, cùm lex de occisione adulteræ à viro (secundum probatos viros) non teneat, in sensu quo diximus suprà in.p.p.arti.24. cõclusione.2. & in hac,3.p.arti.4.in fine dubij. Et lex de illo qui damnificauit citra medietatem iusti pretij,& de præscriptionibus. De quo aliàs.

PERORATIO.

PER Dei gratiam ad finem Speculi deuentum est. Et quidem licet ante plures annos B fuerit cõpositum, sicut illa quæ ante ad rem attinentia in diuersis tractata doctoribus legimus, & perlegimus, & adduximus, sicquæ postea scripta sunt, antequàm opus excuderetur, perlustrauimus, doctoribusq; ipsis citatis in medium pro duximus, quando oportuit. Hæc dixerim, vt intelligat lector, nos non socorditer, aut oscitanter opus elaborasse, citationibus aliorum contenti, sed quæ vidimus, testati sumus. Ex nostris quidem Orthodoxis, & Clasicis patribus, & Theologis Scholasticis. Qui quidem sunt.

Augustinus.
Ambrosius,
Antonius.Flo.
Abulensis.
Altisiodorem.
Albert.Pighius.
Arboreus.
Bernardus.
Boetius.
Burgensis.
Cyprianus.
Chrysosto.

Caietanus.
Clictouæus.
Chassenæus.
Catharinus.
Castro.
Diony.Areo.
Damascenus.
Diony.Cartu.
Driedo.
Doctor.Stepha.
Eusebius.
Erasmus.

EKius.
Gregorius.
Gerson. C
Guilliel.Parisi.
Hieronymus.
Hilarius.
Hugo de.S.Vict.
Isidorus.
Ioannes Stobæ.
Lactant.Fir.
Magist.histo.
Mirandulanus.

Nico-

Nicolaus de Lyra.
Natal.Beda.
Origenes.
Roffensis.
Sedulius.
Simancas.
Tertulianus.
Vualdensis.
Viues.
Viguerius.

¶*Ex Theologis scholasti.*

Albertus magnus.
Alexan.Halensis.
Aegidius Ro.
Augu.de Anco.
Adrianus.
Adamgodam.
Almayn.
Bonauentura.
Bassolis.
Celaya.
Caietanus.
Durandus.
Grego.Arimi.
Gabriel.
Ioannes Scotus.
Ioan.Maior.
Magis.senten.
Maironis.
Marsilius.
Martinus de Ma.
Medina.
Mich.de Medina.
Marti.de Ledes.
Monachus.
Olchot.
Ocam.
Paludanus.
Petrus de Taran.
Ricardus.
Rainerius.
Rubion.
Supplementum.
Soto.
Sepulueda.
Tho.de Aquino.
Tho.de Argenti.
Vuandelinus.
Victoria.

¶*Ex iuris verò Pontificij, & Caesarei sunt.*

Abbas.
Panor.
Ancharranus.
Antonius.
Archidiaconus.
Albertus de Rosa.
Alexander.
Alua.de planctu.
Asten.
Alciatus.
Baldus.
Barbarius.
Bartolus.
Bellamera.
Butrio.
Boerius.
Calderinus.
Cardinalis.
Castillo.
Corasius.
Couarruuias.
Curiel.
Decius.
Dida.Gonçalez.
Dinus.
Do.Franciscus.
Felinus.
Fortunius.
Glossator.
Gracianus.
Gulliel.Bene.
Giraldus.
Guili.de monte.
Hostiensis.
Henricus.
Hugo.
Innocentius.
Imola.
Ioan.Andreas.
Iason.
Iacob.de bel.vi.
Ioan.Lupus.
Iacoba.de conci.
Igneus.
Laurentius.
Loazes.
Lapus.
Matth.de affli.
Monaldus.
Nouellus.
Nauarro.
Oldraldus.
Praepositus.
Perusinus.

Paris de puteo.	Socinus.	Verueccen.
Palacios Ru.	Sigismundus.	Villadiego.
Roderi.	Tiraquellus.	Xuarez.
Robertus sena.	Turrecremata.	Zabarela.
Speculator.	Vincentius.	Zasius.

¶Accesserunt & his summistæ. Quorum primus.

Angelus.	Nauarro.	Reperto. Inquisi.
Armilla.	Patauini summa.	Syluester.
Caietanus.	Pisana.	Tabiena.
	Rosella.	

¶Quòd si deueniamus ad naturales, & morales Philosophos, quibus datum est Diuinitus, vt lumine intellectus aliqua inuestigarent, vt nobis suppeditarent argumentum dilatandi, accedat primus, & antiquus.

Aristotiles.	Cicero.	Plinius.
Auicena.	Celius.	Plutarchus.
Auerrois.	Diony. Alicar.	Petrus Blecen.
Aulus Gelius.	Hesiodus.	Paulus diaco.
Apuleius.	Harmenupulus.	Quintilianus.
Aelianus.	Iulius Cæsar.	Seneca.
Alex. ab Alex.	Ioan. Rausinus.	Suetonius.
Alciatus.	Licurgus.	Sabellicus.
Arrianus.	Lucianus.	Valerius Maxi.
Budæus.	Macrobius.	Xenophon.
	Plato.	

¶Predictos igitur vidimus omnes, & conciliati sumus, non cõtenti citationibus, & allegationibus aliorum: hoc enim fallit aliquando. Reuoluimus (inquàm) quando hoc opus fuit elaboratum, vt pro posse nostro, & facultate in omnibus exhiberetur. Speculum hoc sine macula, & sic pensum nostrum absolueremus. Pro omnibus ergo gratiæ Deo reddantur immensæ, à quo accepimus quidquid habemus. Accipite tandem christia

ac lectores, ministrique dignissimi huius noui orbis hoc Speculum. Quòd si votis vestris non fuerit factum satis, mentem sanam recipite. Et si quid negligenter scriptum, aut quod vestras mundas offendat aures occurrat, cuiuscunq; christiani pectoris admitto, & expostulo virgam censoriam. Tantum abest vt ægre feram, erratum corrigi. Quòd si arduum, & sublime fastigium nostræ professionis attingat, atq; à recta (quam firmiter tenemus, & prædicamus fide) etiam per latum vnguem recedat, anullamus, & cassamus, & supremum illum, & primum Catonem quem è cælo descendisse credimus Christum Iesum in suo vicario Paulo. 4. qui sceptrum tenet, recognoscimus. Cuius regula (non lesbia) indeuiabilis manens, deuium, & obliquum in rectitudinem reducat suam. In quam sententiam pedibus (vt aiunt) & manibus libentissimè imus. At si solum probante indigeant calculo istæ nostræ lucubrationes, lucernaq; sapientes inueniantur, & consonę inaccessibili lumini, ipsi (à quo omne datum optimum, omneque donum perfectum descendens est) gratias reddamus omnes. Interim tamen hoc vnum obnixè ab omnibus peto, vt si librum hunc Mexici excusum, ad manus habuerit (scio non pauca esse exemplaria) non magni faciat: quia in hac. 2. editione Salmantina multa addita, & aliqua deleta, & nonnulla in alia forma sunt apposita. Quapropter hunc in lucem emissum recognosco, & velut vltimam meam voluntatem probo. Alium verò informem declarans, reijcio. *Post hanc secundam editionem Concilium sacrosanctum Tridentinum absolutum, & perfectum est, in quo, vt patet in sessione. 24. multa sunt variata, quę iuris communis erãt. Quapropter in hac tertia editione necessarium fuit antiqua limitare iuxta concilij decreta, & quæ necessaria videbantur declarare, vt hic noster labor, sicut ante cõcilium deseruiebat, & post concilium, omnibus, tam in nouo orbe, pro quibus præcipue opus est elaboratum quã in antiquo sit proficuus, atq; per modum appendicis, omnia quæ addenda erãt apposuimus. Et ad literã in gratiã ministrorũ in nouo orbe priuilegiũ Adriani sexti, & Leonis. 10. & Pij quinti, qui nunc præest cum literis regijs ad eius executionã adduxim⁹; & cum multa in fauorẽ Indorum per summos Pontifices sint concessa, & pro ministris

Protestatio authoris.

eorum

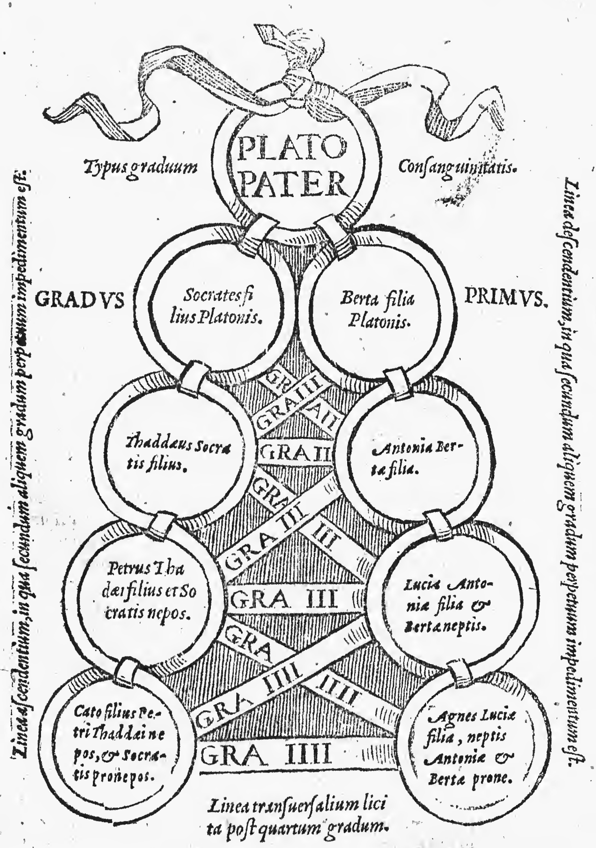
eorum nouissimè per Pium quintum, vltra id quod cōcessit, vt in fine appendicis adduximus. Ne ministri ordinum mendicantium in nouo orbe iniuriam patiantur à potestate seculari, qui se solēt intromittere informandis processibus, & informationibus contra eorum, priuilegia proprium motum in hæc verba dedit, anno præsenti. 1571. die. 2. Augusti, Pontificatus eius anno. 6.

*Pius Papa quintus ad perpetuam rei memoriam, decet Romanum Pōtificem præcipuum libertatis Ecclesiæ assertorem personas ecclesiasticas, & præsertim sub iugo religionis, viuentes à foro iuditij secularium eximere, & perpetuo liberare. Cū itaq; sicut accepimus, non sine animi nostri displicētia in partibus Indiarum, iudices seculares contra dilectos filios fratres ordinum mendicantium in illis partibus residentes, libellos, & processus in spretum libertatis Ecclesiæ, & regularis obseruantiæ, ac priuilegiorum eisdem fratribus mendicantibus con cessorum, vt plurimū conficere, & exibere soleant. Nos pro nostro pastoralis officij debito dictorum fratrum statim in præmissis consulere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, quibuscunq; iudicibus secularibus, sub excommunicationis pena, ipso facto incurrenda: ne contra dictos fratres libellos, & processus formare, & exibere, minusve in causis illos concernentibus, directè, vel in directè, quouis quæsito colore se intromittere audeant, vel præsumant districtibus inhibemus: & si quę introductę sunt, & coram illis pēdeant in decisse illas ad nos harum serie auocamus: & ipsos per iudices ecclesiasticos iuxta tenorem priuilegiorum eisdem mendicantibus concessorum cognosci, & decidi volumus. Sicq; per quoscunq; iudices, & commissarios quauis autoritate fungentes sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & authoritate iudicari, & diffiniri debere. Et sic secus super hos à quoquam quauis authoritate scienter, vel ignorāter contigerit attentari irritum, & inane decernimus. quo circa venerabilibus fratribus Mexicani, ac de lima archiepiscopis, & episcopo Tucumanensi, seu dilectis filijs eorum in spirituali bus vicarijs, seu officialib. generalibus, motu simili mādamus

qua-

quatenus ipsi vel duo aut vnus eorum per se, vel alium seu alios præsentes literas & in eis contenta, quæcumq; vbi & quãdo opus fuerit, ac quoties pro parte dictorum fratrum fuerint requisiti solenniter publicantes, illisque in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes faciant autoritate nostra fratres præfatos, illorumque singulos præmissis omnibus iuxta præsentium continentiam & tenorem, pacificè frui & gaudere, non permittentes illos desuper per quoscunq; quomodolibet indebitè molestari, perturbari, & inquietari contradictores quoslibet & rebelles, & præmissis non parentes per censuras & pœnas ecclesiasticas, aliaque oportuna iuris remedia appellatione postposita compescendo: necnon legitimis super his habendis seruatis processibus illos censuras & pœnas incurrisse, declarando ne non eas etiam iteratis vicibus aggrauandi inuocato etiã ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis, nõ obstantibus fe.re. Bonifacij papæ octaui, prædecessoris nostri, & alijs apostolicis, ne non in prouincialibus & sinodalibus cõcilijs, editis generalibus & specialibus institutionibus & ordinationibus ac priuilegijs dictis iudicibus secularibus, quomodolibet concessis, approbatis, & innouatis: quibus omnibus & singulis, etsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorũque totis tenoribus specialis, specifica, & expressa mentio, seu quæuis alia expressio habẽda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret illis, alias in suo robore permãsuris hac vice dumtaxat, specialiter & expresse derogamus contrarijs quibuscunq; aut si dictis iudicibus secularibus, vel quibusuis alijs communiter, vel diuisim ab apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, & de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem. Datis Romæ apud sanctum Petrum sub anulo piscatoris die. 2. Augusti. 1571. pontificatus nostri, anno sexto. Et vltra hoc idem Pius Quintus confirmauit, & de nouo concessit omnia priuilegia concessa à suis prędecessoribus religiosis mendicantibus ministrantibus in conuersione Indorum, & manutenentia eorum in mense Septembris, anno 1571. ad instantiam fratris Ferdinandi de Paz ordinis prædicatorum, prouinciæ Mexi

canæ,& idem pontifex,anno millesi.quinquagesi.sexagesimo septimo. 13. die mensis Martij viuæ vocis oraculo supplicante ministro generali minoritarum frater Oloysus de Puteo, cuius supplicationis tenor est. Supplicatur Sanctissimo *D.*nostro Pio Papa Quinto,vt sua sanctitas dignetur confirmare & concedere omnia priuilegia, & quas unq; gratias etiam viuæ vocis oraculo concessas per(bonæ memoriæ)Paulum Papam quartum, & alios Romanos pontifices prædecessores sanctitatis suæ cum singulis clausulis decretis,& derogationibus in eis contentis, fratribus ordinis minorum regularis obseruantiæ, ita vt illis gaudere & vti posint,toties quoties opus fuerit, & eis videbitur,& quoad illa ex eis quæ sunt restricta seu derogata per concilium Tridētinum etiam vti posint in foro conscientiæ tantum,& Pontifex dixit fiat.&c. Hæc concesio, et si in foro conscientiæ maxima tamen est, hæc libuit in fine apponere,vt non pereat istorum memoria.

Gradus affinitatis sunt intelligendi secundum dicta de consanguinitate et affinitate supra.p.p.ar.43.& 45.& 47.& 2.p.ar.22.& 25.& 26.& .27.

INDEX PRIMAE PARTIS SPECVLI CONIVGIORVM,

continens, tum articulos, tum etiam dubia incidentia de matrimonio.

t 4 Hac-

HACTENVS DE IMPEDIMENTIS SOLVM IMpedientibus, quę vndecim sunt, sequitur cõsequenter de impedientibus, simul & dirimentibus, quæ sunt duodecim.

Ar.

Finis articulorum & dubiorum primæ partis.

INDEX ARTICVLORVM, ET DVBIORVM SEcundæ partis Speculi Coniugiorum.

Art.

Finis articulorū & dubiorum secundæ partis.

INDEX ARTICVLORVM ET DVBIOrum tertiæ partis Speculi coniugiorum.

Finis articulorum & dubiorum tertiæ partis.

LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE Index, quæ in Speculo coniugiorum allegantur.

Genesis.

1. D. Fecit De⁹ hominē ad imaginem suam pagina 87.b

1. D. Crescite, & multiplicamini, & replete terram. pagina.312.

2. C. Nō est bonum hominem esse solum: faciamus adiutorium simile sibi.ibidem.

2. C. Faciamus adiutorium simile sibi. pagina. 30. b.

Adę

Leuiticus.

deus

Erunt

Finis locorum sacræ scripturæ.

EXEMPLA SACRAE SCRIPTVRAE, adducta inter arguendum in materia de matrimonio in Speculo Coniugiorum.

ris filij Lyę.pa.ibidem.

31. C. Laban petijt à Iacob quod viuentibus filiabus suis non superduceret alias quas cum eis haberet, quod adimpleturum re promisit Iacob.p.402.a

38. B. Filij Iudę duxerũt Thamar, vnus post aliũ, ad suscitandum semen.pagina.257.a.&.453.a.

38. B. Onias filius Iudæ,cum accedebat ad suam,fundebat semen in terram pa.523.a.& 613.b.

41. F. Ioseph,cum esset ex genere Iudęorum,associauit sibi vxores infideles gentiles.pa.169.b.

Ex Exodo.

2. D. Moyses cum esset Iudæus,duxit vxorem ex gentibus. pa. ibidem.

23. G. Prohibitum erat populo Israeli coniungi matrimonialiter cum extraneis.pa.169.a.

Ex Deuthero.

7. A. Israelitis interdicebatur inire fœdus matrimoniale cum gentibus extraneis.pa.ibidem.

17. D. Prohibitum regi,effrænatam multitudinem fœminarũ habere.pag. 400.a.

Primi Regum.

8. A. Conquæstus est populus Israel,se non habere regem,sicut & gẽtes habebant.pa.360.c.

2. Regum.

3. A.c. Dauid habuit plures vxores,& non fuit ob id obiurgatus.pa.388.c. & 399.c.

3. Regum.

2. C. Adonias petijt in vxorem Sunamittem à patre relictam.pa.267.a.

3. C. Dauid nunquàm declinauit ab operibus quæ mandauerat Deus omnibus diebus vitæ suæ, præter sermonem Vrię Ethei.pa.388.c.

11. A. Salomon reprehensus propter multitudinem effrænatam mulierum. pa.400.a.

11. A. Salomon habuit septingentas reginas, & trecẽtas cõcubinas,& solum vnum filium Roboam pa.ibidem.c.

11. A. Salomon habuit vxores, de quibus dixerat Deus,non ingrediemini ad eas.pa.483.c.

4. Regum.

4. F. Elisæus vt suscitaret filium Phitonisse, super ipsum iactatus, se constringebat.pa.574.c.

Finis exemplorum sacræ scripturæ.

LOCI ARISTOTELICI IN SPECVlo Coniugiorum adducti, & obiter elucidati ab authore, & primus est.

Ele-

Finis locorum Aristotelis

REPERTORIVM SENTENTIARVM NOTABILIVM SPECVLI coniugiorum Reuerendi patris Fratris Alphonsi à Vera Cruce, sacri ordinis Eremitarum Sancti Augustini, Theologi, & cathedratici Primarij in Mexicana Vniuersitate,

In partibus Indiarũ Maris Oceani.

COMPLVTI.

Apud Ioannem Gracianum Typographum.

ANNO. M. D. LXXII.

REPERTORIVM.

Generale totius operis ordine alphabetico dispositum.

Actus

Actus coniugum quantuncũque contra ordinem à natura inditũ fiant: si tamen vas seruetur, & sequatur generatio, nõ sunt damnabiles mortaliter. pa. 614. b.

Actus coniugũ propter prolem, vel propter debitum reddẽdum, vel propter vitandam fornicationem in se vel in alio, nullo modo sunt peccata, sed boni actus. pa. 615. a.

Actum carnalẽ exercere coniuges causa procreandæ sanitatis, vel conseruandæ, vel causa delectationis (si modò maneat intra limites matrimonij) licèt peccatum sit, nõ est mortale. 617. c.

Actum illum exercere causa procreandæ sanitatis, licet aliter non posset consequi, licèt nõ sit peccatum mortale, esset veiale. 618. b

Actum cõiugũ exercere propter delectationẽ, vel sanitatem, quãdo delectatio quæritur vltra limites matrimonij, licet sit peccatũ mortale, solum erit, quãdo in actu ipso cogitat ad eã accessurum, etiam si vxor non esset, & non quia solũ habet in habitu. pagina. 619. b.

Actus carnalis coniugum seruato vase, & modo naturali, nunquàm est peccatum aliquod, si fiat vel propter prolem, vel ad debitũ reddendum. pa. 619. c

Actu reminisci alicuius finis matrimonij nõ requiritur ad hoc ꝙ talis actus excusetur à peccato. pa. 620. a.

Actus carnalis inter coniuges licet propter frequentiam veniale sit, nunquã tamen erit mortale, nisi concupiscentia excedat limites matrimonij. 620. c.

Actu cogitare de vltimo fine ab habente charitatem nõ requiritur, ad hoc quòd sit actus meritorius, sed sufficit virtute referre ad finẽ, quem sibi prius proposuit. Ibidem.

Actns coniugum non vitiantur mortaliter, quantũcunque fiant propter solam saturandam libidinem, dummodo fiant intra limites matri. Non vitiantur (inquàm) licet fiant diebus festiuis signatis ab Ecclesia, in quibus ab operibus seruilibus est abstinendum. pagina, 621. c

Actum illum exercere cõiuges in diebus festiuis, etiã si Eucharistiã, sumere debent

C

Coactio

Con-

Damnatus

D

Error

F.

G.

I.

L

Leges

por

M.

Religiosi, seu ministri qui conuersioni infidelium intendunt, si quos inuenerint cõiũctos in matrimonio per expressum consensum vtriusq; tamen secretè sine testibus, si cognouerint ob aliquod impedimentũ eos nullo modo posse coniungi, licitè possunt eis consulere, quòd separentur, sine hoc q̃ iudicis Ecclesiæ sententia præcedat. pa. 586. c.

Religiosi si quos inuenerint coniũctos in matrimonio coram testibus, sed non in facie Ecclesiæ, cognito impedimento, quo nõ potuerunt coniungi, possunt monere, & consulere ad separationem, sine aliqua sententia iudicis Ecclesiæ. pagi. 588. a. Et hoc dũmodo prudenter fiat, & sine pusillorum scandalo. ibi. b.

Religiosi de beneplacito Episcoporum non solum possunt cõsulere ad separationem, quos nouerunt non posse iungi, siue cum testibus, siue sine fuerunt iũcti, sed etiam licitum est eis id dicere illis qui in facie Ecclesiæ contraxerunt, dummodò non potuerint contrahere, & sint extra locũ in quo est iudex Ecclesiasticus. pa. 590. a.

Religiosi vtũtur omnibus priuilegijs concessis hucusq; cum beneplacito Episcoporum. ibid.

Religiosus posset præcipere separationem etiam vbi adest iudex Ecclesiasticus, dũ modò ipse nõ sufficiat omnibus prouidere, tũc enim esset acsi iudex non esset. pa. 590. c.

Religiosus si Episcopo dante potest agere ad diuortium vbi beneplacitum Episcoporum requiritur, quanto magis poterit vbi non est necessarium beneplacitũ. ibidem.

Religiosi habentes assensum Episcoporum ad vtẽdum priuilegijs omnibus cõcessis intra duas dietas possũt in omnib⁹ causis matrimonialib⁹ istorum, siue matrimonium sit contractũ clãdestinè, siue in facie Ecclesiæ, procedere vt iudices, & in foro conscientiæ ad libitum. pa. 591. a. b.

Religiosi, quibus Episcopi assensum præbuerunt, in matrimonio neophytorũ procedentes velut iudices, licet nõ habeant notarium, neque iuramentũ exigant in forma à testibus (dummodò

S.

Volun-

FINIS REPERTORII.

PRAETER hoc Speculum Coniugiorũ ſcripſit author in gratiam ſtudioſorum,& habentium temporis rationem,breuiter,& cõpendioſe,relictis aliquibus,quæ ſolum ad oſtentationem,& pompam deſeruiunt.Itaq; ſcripſit quæ ſequuntur.

Recognitionem Sumularum.

Reſolutionem Dialecticæ,cum textu Ariſtotelico.

Phyſicam Speculationem,latiſsime circa tres libros Ariſtotelis Phyloſophiæ naturalis.Nempe in. 8.libros phyſicorum.

In libros de cælo & mundo.

In libros de generatione.

In libros metheororum.

In libros de anima.

Relectionem de libris Canonicis,ſuper illud Pau.2. ad Titũ.3. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum.&c.

Apologiam pro Religioſis commorantibus,& euangelizantibus verbum Dei in partibus Indiarum maris Oceani.

Pro eiſdem etiam elucidauit priuilegium Leonis.10. & Pauli.3.& ſub compendio congregauit omnia indulta eiſdem Religioſis à ſummis Pontificibus.

Expoſuit etiam Clementinam religioſi de priuilegijs.

Ex his aliqua ſunt prælo commiſſa,quę in lucem iam iam prodiere.Reliqua verò ſpectanda erunt; quàm citiſsimè enim in lucem ibunt.

FINIS.